COMMUNISMOS

Φεστιβάλ - Συνέδριο

για την έξοδο από τον
καπιταλισμό

ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΦΑΜΠΡΙΚΑ ΥΦΑΝΕΤ

Θεσσαλονίκη 26-29 Μαΐου 2011

COMMUNISMOS

Τα πρακτικά του Φεστιβάλ – Συνεδρίου Communismos τυπώθηκαν στην πόλη της Θεσσαλονίκης τον Μάιο του 2012 σε 1500 αντίτυπα. Η διανομή τους γίνεται χωρίς αντίτιμο. Ευχαριστούμε όσες και όσους συνεισφέραν στην έκδοση.

COMMUNISMOS

Φεστιβάλ - Συνέδριο

για την έξοδο από τον
καπιταλισμό

ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΦΑΜΠΡΙΚΑ ΥΦΑΝΕΤ

Θεσσαλονίκη 26-29 Μαΐου 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κάλεσμα: 1° Φεστιβάλ - Συνέδριο Communismos

για την έξοδο από τον καπιταλισμό

στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ – Θεσσαλονίκη 26-29 Μαΐου 2011

Κάλεσμα για συμμετοχή

στο σημερινό περιβάλλον της κρίσης παίρνουμε θέσεις μάχης

Η κρίση είναι η προβολή των ταξικών σχέσεων και συγκρούσεων.

Η κρίση συγκροτεί το έδαφος που εντείνεται η εκμετάλλευση, η προσταγή, η βιοεξουσία. Συγκροτεί το έδαφος που η εργασιακή και υπαρξιακή επισφάλεια αποκτά όλο και πιο ηγεμονική μορφή. Η κρίση είναι η διαδικασία που εντείνεται η μονιμότητα της πρωταρχικής συσσώρευσης του κεφαλαίου, μέσω των περιφράξεων και της κλοπής των κοινωνικών κατακτήσεων. Η κρίση αποτυπώνεται μεταξύ άλλων στο κυνηγητό των μεταναστών, στις απολύσεις, στην έμφυλη καταπίεση και στην εθνική ενότητα.

Ταυτόχρονα η κρίση είναι το έδαφος των απεργιών, των πορειών, των απαλλοτριώσεων, των αυτομειώσεων, του σαμποτάζ στη παραγωγή και κατανάλωση. Η κρίση είναι η άρνηση της υποτίμησης στην εργασία, η κυκλοφορία των αγώνων, είναι οι πέτρες στους μπάτσους, είναι η αλληλεγγύη των διαδηλωτών, είναι τα γιαούρτια στους εργατοπατέρες, είναι το μίσος για τα αφεντικά. Η κρίση είναι ο τόπος που δοκιμάζονται και αναμετριούνται τα όρια και οι δυνατότητες των κινημάτων του ανταγωνισμού. Για αυτό εμείς λέμε ότι:

Η κρίση είναι κρίση πειθάρχησης και κοινωνικής ανυποταξίας.

Είναι η αδυναμία του κεφαλαίου ως κοινωνική σχέση, ως εμπόρευμα να βρει νέα πεδία επέκτασης υλικά και άυλα. Είναι η αποτυχία των αφεντικών να καθυποτάξουν και να ελέγξουν στο σύνολό τους την κοινωνική αναπαραγωγή, τις ορατές και αόρατες αρνήσεις. Επομένως για την δική τους έξοδο από την κρίση εξαπολύουν τη συνολική τους επίθεση στο μισθό, στην ασφάλιση, στις μεταφορές, στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην στέγαση, στα τρόφιμα, στην ενέργεια, στο περιβάλλον.

Σήμερα καλούμαστε να πάρουμε θέση μάχης και επιλέγουμε τον:

Κομμουνισμό[1], ως εκείνη την μη εμπορευματική μορφή κοινωνικής οργάνωσης και αναπαραγωγής, η οποία στηρίζεται στην ταξική αλληλεγγύη, σε αυτοθεσμισμένες αντιιεραρχικές κοινότητες αγώνα και αποτελεί τη κοινωνική κινηματική κίνηση, το διαγώνιο διάνυσμα που συνθέτει, συστήνει και γονιμοποιεί τις ταξικές συγκρούσεις. Επίσης ως κομμουνισμό αντιλαμβανόμαστε τη δημιουργία κοινών σχέσεων, δηλαδή εκείνη τη κοινωνική διαδικασία που δημιουργεί και αναπαράγει τα κοινά[2] και παράλληλα αποπεριφράσει τον κλεμμένο απο το κεφάλαιο κοινωνικό πλούτο, καταστρέφοντας τις περιφράξεις που διαχωρίζουν τους προλετάριους από τα μέσα παραγωγής, αναπαραγωγής, διαβίωσης και επικοινωνίας. Ταυτόχρονα ισχυριζόμαστε ότι ο κομμουνισμός των κοινών σχέσεων εμπεριέχει την καταστροφή των έμφυλων κοινωνικών λειτουργιών, αποσταθεροποιεί το κοινωνικό φύλο και χτίζει δομές κοινωνικής και οικιακής αλληλεγγύης και αναπαραγωγής πέρα από το κυρίαρχο μοντέλο οικογενειακών σχέσεων. Αναπόσπαστο κομμάτι του κομμουνισμού των κοινών σχέσεων αποτελεί η κατάργηση των εθνικών αποκλεισμών που ορθώνουν τα κράτη και το κεφάλαιο (σύνορα, έλεγχοι, λαθραίοι άνθρωποι, μηχανισμοί και διαδικασίες υποτίμησης του παγκόσμιου προλεταριάτου). Αγώνας για τον κομμουνισμό σημαίνει έμπρακτη αμφισβήτηση του παγκόσμιου καταμερισμού εργασίας που ο καπιταλισμός επιβάλει μέσα από το έλεγχο και την παρανομοποίηση των μεταναστευτικών ροών.

Επιπλέον, θέση μας είναι ότι απέναντι στον πόλεμο, το φασισμό και πατριωτισμό ως μορφές του κράτους σε κρίση, καθώς επίσης και απέναντι στα διλήμματα των ιδιωτικοποιήσεων του νεοφιλελευθερισμού ή τις κρατικοποιήσεις του νεοκεϋνσιανισμού και τις αφελείς προσδοκίες επιστροφής στο κράτος πρόνοιας, επιλέγουμε την επίθεση σε μισθωτή εργασία, πατριαρχία, ιδιοκτησία και κράτος, και ταυ-

τόχρονα επιλέγουμε τις αγωνιστικές χειραφετητικές κοινότητες που δομούνε τα κοινά και τον κομμουνισμό.

Ο κομμουνισμός, επίσης αποτελεί για εμάς την κινηματική παρακαταθήκη και το ενοποιητικό νήμα κινημάτων, ρευμάτων και εξεγέρσεων με αναρχικά, ελευθεριακά, αυτόνομα και ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά ενάντια σε κάθε μορφή εξουσίας. Ενδεικτικά τα παραδείγματα του συμβουλιακού κομμουνισμού στην Γερμανία και των αναρχοσυνδικαλιστών wobblies στις ΗΠΑ στις αρχές του 20ου αιώνα, του αναρχικού ελευθεριακού κομμουνισμού στην Ισπανία και των αρχειομαρξιστών στο μεσοπόλεμο, των κινημάτων της αυτονομίας σε Γερμανία και Ιταλία τη δεκαετία του '70, καθώς επίσης και οι χρήσιμες εμπειρίες αυτοοργάνωσης στις εξεγερμένες συνελεύσεις της Αργεντινής και της Τσιάπας μας δίνουν πλούσια παραδείγματα κινηματικών προτάσεων για το πώς εννοούμε τον κομμουνισμό.

Κρίνουμε ότι σήμερα πρέπει να επανανοηματοδοτηθεί και να μπει στο τραπέζι ξανά η σημασία και ο πλούτος των κομμουνισμών ως η κινηματική επιτάχυνση της κρίσης, για την έξοδο από τον καπιταλισμό.

Καλούμε στο παραπάνω πλαίσιο συντρόφισσες και συντρόφους, συλλογικότητες και άτομα που θέτουν τον εαυτό τους στη πλευρά του ταξικού – κοινωνικού ανταγωνισμού να τοποθετηθούν πάνω στο ζήτημα του κομμουνισμού και της εξόδου από τον καπιταλισμό στο 1Ο Φεστιβάλ-Συνέδριο Κομμουνισμού στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ (Θεσσαλονίκη) στις 26-29 Μαΐου 2011.

Δομή συνεδρίου – φεστιβάλ

Η δομή του fest-communismos επιθυμούμε να έχει όσο το δυνατό πιο άμεση και ενεργή συμμετοχή. Για αυτό πέρα από κεντρικές εκδηλώσεις θέτουμε ως στόχο να οργανώσουμε θεματικά workshop καθ'όλη τη διάρκεια των ημερών του συνεδρίου-φεστιβάλ, στα οποία να τοποθετηθούν με οργανωμένες εισηγήσεις άτομα και συλλογικότητες. Οι θεματικές ενότητες των workshop είναι οι εξής:

Θεματικές Ενότητες

Κομμουνισμός vs Καπιταλισμός: Η στιγμή της δομικής κρίσης του καπιτα-

λισμού, είναι ταυτόχρονα και η στιγμή που εκρύγνεινται και οι δικές μας αντιφάσεις. Σήμερα περισσότερο από ποτέ θα ήταν αναμενόμενο ο κομμουνισμός να αποτελούσε μια λύση στα εμφανή αδιέξοδα του συστήματος. Παρ' όλα αυτά σήμερα φαντάζει μια μακρινή ουτοπία. Είναι αυτή η απόσταση που σήμερα πρέπει να διανύσουμε καθώς η ευπάθεια του καπιταλισμού αφήνει όλο αυτό το χώρο στις πράξεις και τη φαντασία μας.

1. Αγώνες για τα κοινά και ενάντια σε περιφράξεις

Το νόημα των κοινών και περιφράξεων και η σύνδεσή τους με την κρίση, το φετιχισμό του εμπορεύματος και τη μονιμότητα των διαδικασιών πρωταρχικής συσσώρευσης.

Κριτική ανάλυση των πολιτικών, μεθόδων, στόχων και προοπτικών των κινήσεων και κινημάτων «δεν πληρώνω» σε μεταφορές, υγειά, ενέργεια (ριζοσπαστικές επαναστατικές ή σοσιαλδημοκρατικές αφομοιωτικές προοπτικές).

΄Εμφυλη διάσταση των κοινών και περιφράξεων. ΄Εμφυλη διάσταση των κοινών, οι περιφράξεις στο σώμα, το φύλο, τη σεξουαλικότητα αλλά και η δημιουργία ρωγμών από αντιταυτοτικά κινήματα.

Πατριωτισμός, φασισμός, σύνορα, έλεγχοι μεταναστευτικών ροών ως εδαφικές, εθνοτικές, ταξικές και ταυτοτικές περιφράξεις. Η κίνηση, οι αγώνες των μεταναστών και η επίθεση στον εθνικό κορμό ως μορφές κοινών σχέσεων για την κατάργηση των φυλετικών, ταξικών και εδαφικών περιφράξεων.

2. Κρίση & Ταξικοί αγώνες σε χώρους εργασίας

Αναλυτικές προσεγγίσεις για την κρίση και το χρέος ως αδυναμία του κεφαλαίου να αναπαραχθεί και να αντιμετωπίσει την κοινωνική απειθαρχία.

Οι επιθέσεις των αφεντικών, η γενίκευση της επισφάλειας και ο ρόλος, οι στόχοι οι δυνατότητες και αδυναμίες των αυτόνομων ταξικών εργατικών αγώνων (μελέτη της ταξικής σύνθεσης, της προλεταριακής εμπειρίας και της κυκλοφορίας των αγώνων).

Δομές εργατικής αυτονομίας (σωματεία βάσης, εργατικές επιτροπές αλληλεγγύης, εργατικές ομάδες, αυτοοργανωμένα ταμεία αλληλεγγύης).

3. Δομές κομμουνιστικοποίησης και κοινωνικής αναπαραγωγής

Η μορφή και το θεωρητικό πλαίσιο δικτύων αυτοοργάνωσης στην κίνηση για δημιουργία αυτόνομων ταξικών δομών κοινωνικής αναπαραγωγής και κομμουνιστικοποίησης.

Τα παραδείγματα εγχειρημάτων αντιπραγματισμού, μη εμπορευματικών μορφών κοινωνικής αναπαραγωγής, κολεκτίβων, αυτοδιαχείρισης των μέσων παραγωγής, αναπαραγωγής και επικοινωνίας.

Με βάση τις παραπάνω θεματικές ενότητες στείλτε μας τις προτάσεις σας για συμμετοχή στο contact@communismos.gr, αρχικά σε μορφή περίληψης έως τις 20 Απριλίου 2011 και ως ολοκληρωμένες εισηγήσεις έως τις 20 Μαΐου 2011. Στόχος είναι τις ημέρες του συνεδρίου – φεστιβάλ να είναι συγκεντρωμένο το υλικό των εισηγήσεων και να διατίθεται κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων και των workshop.

Η δομή του συνεδρίου – φεστιβάλ θα περιέχει καθημερινά δυο κύκλους συζητήσεων (πρωί – απόγευμα) με βάση τις παραπάνω θεματικές ενότητες. Ο κάθε κύκλος συζητήσεων θα διαρκεί 3 ώρες και εκεί θα παρουσιάζονται οι εισηγήσεις των ομάδων ή ατόμων οι οποίες προτείνουμε να διαρκούν 20 λεπτά έως μίση ώρα, ώστε να υπάρχει διαθέσιμος χρόνος για συζήτηση.

Η φιλοξενία, η διαμονή, οι συντροφικές κουζίνες, συναυλίες και δρώμενα αποτελούν αυτονόητο μέρος των κοινών στον κομμουνισμό.

αναμένουμε τις προτάσεις σας
και ας μη ξεχνάμε,
«να διαδώσουμε την αναρχία να ζήσουμε τον κομμουνισμό».

συντροφικά cafe la rage

Θεσσαλονίκη 15 Μαρτίου 2011
contact@communismos.com,
www.communismos.com

Σημειώσεις

1. Πολλές κεντρικές έννοιες του πολιτικού μας λεξιλογίου, συμπεριλαμβανομένου του κομμουνισμού έχουν τόσο πολύ καταστραφεί που είναι σχεδόν άχρηστες. Στη συνηθισμένη του χρήση, ο κομμουνισμός έχει καταλήξει να σημαίνει το αντίθετό του, δηλαδή τον ολοκληρωτικό κρατικό έλεγχο και την σταλινική ιεραρχία των απολιθωμένων κομμουνιστικών κομμάτων. Θα μπορούσαμε φυσικά να εγκαταλείψουμε αυτόν τον όρο και να εφεύρουμε νέους, αλλά τότε θα αφήναμε επίσης πίσω την μεγάλη ιστορία των αγώνων, ονείρων και προσδοκιών που συνδέονται με αυτόν. Ως αναρχικές και αναρχικοί που αντιλαμβανόμαστε ότι ο αγώνας του ανθρώπου ενάντια στην εξουσία είναι ο αγώνας της μνήμης ενάντια στην λήθη, θεωρούμε ότι είναι καλύτερο να παλέψουμε για αυτή την έννοια, του κομμουνισμού, με στόχο να αποκαταστήσουμε ή να ανανεώσουμε το νόημά της.
2. Όταν αναφερόμαστε στα κοινά δεν εννοούμε τα εμπορευματοποιημένα κοινά αγαθά που το κράτος με τη μορφή του δημόσιου εκμεταλλεύεται, ελέγχει, περιφράσσει και εμπορεύεται. Τα κοινά θεωρούμε ότι δεν είναι αυθύπαρκτα, δεν είναι απλώς οι κοινοί πόροι (φυσικοί, ενεργειακοί, περιβαλλοντικοί, γενετικοί, πολιτισμικοί), δεν υπάρχουν από μόνα τους, αλλά ούτε και διεκδικούνται, με τη μορφή των αιτημάτων απέναντι στην εξουσία, παρά μόνο κατασκευάζονται, δημιουργούνται, σχηματοποιούνται και αναπαράγονται κάθε φορά μέσα από τις διαδικασίες των κοινών σχέσεων, οι οποίες συγκροτούνται από κοινότητες αγώνα.

ΜΕΡΟΣ 1

ΤΑΞΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΔΟΜΕΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ 1

ΤΑΞΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΔΟΜΕΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

Συντονιστής:

Ο στόχος του φεστιβάλ-συνεδρίου Communismos είναι να δημιουργηθεί το πεδίο επικοινωνίας, κυκλοφορίας και αλληλεγγύης των αγώνων διαφόρων ομάδων του κινήματος. Στο σκεπτικό μας δεν υπάρχει η προοπτική να αποτελέσει το Communismos το όχημα για να δημιουργηθεί κάποιου είδους σχήμα, ένα ανώτερο επίπεδο οργάνωσης. Αυτό το λέμε διότι μπορεί να έχει υπάρξει μια κριτική γύρω από αυτό. Συνεπώς, η κυκλοφορία των αγώνων είναι το κεντρικό ζήτημα που βάζουμε στην διοργάνωση αυτού του φεστιβάλ.

Στη σημερινή συζήτηση έχουν ανταποκριθεί στο κάλεσμα και θα μιλήσουν το Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων Θεσσαλονίκης, το Σωματείο Εργαζομένων στα Τηλεφωνικά Κέντρα του ΟΤΕ (ΣΕΤΚΕ-ΟΤΕ), η Ε.Σ.Ε. Ιωαννίνων, η Ε.Σ.Ε. Θεσσαλονίκης, καθώς και εκπρόσωποι των τριακοσίων μεταναστών απεργών πείνας.

1.1 Εισήγηση της συλλογικότητας Café La Rage

Εμείς, ως Cafe La Rage, είμαστε μια ομάδα που ασχολείται με τα ζητήματα της εργασίας και το ρόλο της στην κοινωνική αναπαραγωγή. Έχουμε ασχοληθεί στο παρελθόν με διάφορα θέματα, όπως η επισφάλεια, και υπάρχει μια προσπάθεια να γίνει ένας τόπος συνάντησης ανέργων, εργαζομένων, μαύρων εργαζομένων κ.λπ. Σε σχέση με τη δικιά μας εισήγηση, σε ένα πρώτο σκέλος, θέλουμε να περιγράψουμε λίγο το πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγονται οι αγώνες. Υπάρχει μια τεράστια επίθεση στην εργασία από την πλευρά των

αφεντικών και αυτή αφορά το σύνολο των εργαζομένων. Εννοούμε ότι η επίθεση απλώνεται από τις επιχειρήσεις, τις μεγάλες βιομηχανίες μέχρι τις μικρομεσαίες, μικρές επιχειρήσεις και είναι σημαντικό για εμάς αυτό να είναι ξεκαθαρισμένο και κατανοητό για να ξεπερνιέται αυτή η αντίληψη του μικροαφεντικού το οποίο, «τι να κάνει;», στην κρίση αναγκάζεται να κάνει κάποιες περικοπές. Μέσα σε αυτήν την τεράστια επίθεση βλέπουμε ότι υπάρχει μια δυσκολία να υπάρξουν οργανωμένες απαντήσεις, είτε με τη μορφή αναχώματος στην επίθεση που δεχόμαστε είτε με μορφές περισσότερο επιθετικές. Σε αυτήν τη διαπίστωση, στην αναντιστοιχία της επίθεσης και της οργανωμένης αντεπίθεσης από τα κάτω, βλέπουμε ότι υπάρχουν ένα-δύο βασικά ζητήματα τα οποία αφορούν τον αντίπαλο και τις δικές μας αδυναμίες. Ένα ζήτημα είναι οι αδυναμίες οργανωτικού τύπου που υπάρχουν από πλευράς μας. Αυτές τις αδυναμίες τις χωρίζουμε σε τρία επίπεδα.

Ένα είναι ότι βλέπουμε πως ο κλασικός συνδικαλισμός και η όλη μορφή του αγώνα στο επίπεδο της εργασίας –όπως αυτή έχει διαμορφωθεί αυτή τη στιγμή– μας φαίνεται ότι είναι τελείως άχρηστη και προβληματική. Αυτό εντοπίζεται στο γεγονός ότι η μορφή συνδικάτου όπως την είχαμε συνηθίσει, ο παραδοσιακός συνδικαλισμός, ως μορφή συνδιαλλαγής με τα αφεντικά και ευρύτερα ως μια οργανωτική δομή που αναπτύχθηκε σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, δεν μπορεί να ανταποκριθεί αυτή τη στιγμή στην οργάνωση των «από κάτω», ώστε να μπορέσουν να τη χρησιμοποιήσουν για να απαντήσουν.

Ένα δεύτερο σημείο είναι ο διαμεσολαβητικός χαρακτήρας αυτής της οργάνωσης, η οποία για εμάς είναι ξεκάθαρα εδώ και καιρό ξεπουλημένη αλλά πλέον έχει παγιωθεί η θέση της ως ένα κοινωνικό αμορτισέρ που απορροφά κάθε σημείο σύγκρουσης. Αυτό φαίνεται από τις ασύνδετες απεργίες που καλεί εδώ και καιρό η ΓΣΕΕ.

Και το τρίτο, για το ξεπέρασμα της έννοιας αυτής του συνδικάτου, είναι το επιστέγασμα από τον ίδιο τον καπιταλισμό, σε όλα τα στάδια της κοινωνικής αναπαραγωγής, αυτό που ονομάζεται κοινωνικό εργοστάσιο, όπου η μορφή συνδικάτου αυτήν τη στιγμή δεν μπορεί να απαντήσει όπως απαντούσε παλιότερα, πριν από δεκαετίες, στο σύνολο των ζητημάτων. Αυτά εντοπίζονται σε ένα πρώτο επίπεδο.

Δύο αδυναμίες σε ένα συνολικό επίπεδο. Η μια είναι αυτό που λέμε η ταυτότητα του εργάτη, αυτή η συμπαγής ταυτότητα που σαν πυλώνας επιτρέπει γύρω του την ανάπτυξη των ανταγωνισμών. Αυτή η ταυτότητα για μας ήταν πάντα προβληματική –και θεωρητικά και πρακτικά– απλώς βλέπουμε αυτήν τη στιγμή να έχει ξεπεραστεί και ως τέτοια. Δεν μπορεί, δηλαδή, να ερμηνεύσει το σύνολο των ζητημάτων κάποιου αγώνα και δεν μπορεί η ταυτότητα του περήφανου εργάτη, που αγωνίζεται για να τη βγάλει και οργανώνεται μαζί με τους συναδέλφους του για να πάει την κοινωνία κάπου αλλού, αυτή, λοιπόν, η ταυτότητα δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα ζητήματα που έχουν ανοίξει και είναι πολύ πιο πέρα από την εργασία.

Η δεύτερη ιστορική αδυναμία που βλέπουμε είναι σε σχέση με την έννοια του κομμουνισμού. Μέσα σε μια ευρύτερα συνολική διαδικασία παγκόσμια, ο κομμουνισμός ως προοπτική έχει απαξιωθεί κοινωνικά και έχει θεωρητικά και ιδεολογικά ηττηθεί μέσα από την ιστορία με τον κρατικό καπιταλισμό στις πρώην κομμουνιστικές χώρες. Οπότε βλέπουμε ότι αυτές οι αδυναμίες οι οποίες είναι πάρα πολύ σημαντικές έχουν οδηγήσει αυτήν τη στιγμή σε έναν πολλαπλασιασμό του φόβου στο κομμάτι των εργαζομένων. Το αποτέλεσμα που βλέπουμε είναι ότι ο καθένας ουσιαστικά προσπαθεί ατομικά να διαπραγματευτεί τη θέση του μέσα στη σύγκρουση που υπάρχει. Δεν μπορεί να αποτανθεί κάπου και δεν μπορεί να δημιουργήσει εξαρχής αποτελεσματικές ιδέες ή αυτές που υπάρχουν φαίνονται τελείως αναποτελεσματικές. Και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να βλέπουμε ότι μέσα στους εργασιακούς χώρους θα υπάρχει μια ταύτιση των εργαζομένων με το αφεντικό με εθελούσιες μειώσεις για να σωθεί η επιχείρηση και να τη βγάλουν κι αυτοί πέρα. Κι αυτό δημιουργεί ένα τεράστιο κενό αγώνα, ένα τεράστιο κενό στο να πάμε σε μια διαδικασία ανταγωνιστική με τα αφεντικά και το κεφάλαιο.

Τώρα, κάποια πράγματα σχετικά με το τι μπορεί να βγει και πώς βλέπουμε εμείς κάποια ζητήματα σχετικά με τους αγώνες και την ανασύνθεση της τάξης των αγωνιζομένων. Βλέπουμε ότι επικρατεί μια πολυσύνθετη αδυναμία –εντάξει η ήττα είναι βαριά λέξη– ένα μπλοκάρισμα των δυναμικών. Το έργο που απαιτείται να γίνει είναι εξίσου πολυσύνθετο και το έργο ως τέτοιο θέλει δουλειά. Η απεργία, για παράδειγμα, δεν μπορεί για εμάς να αποτελεί αγώνα ούτε προσ-

δοκία από μόνη της. Γιατί υπάρχει αυτή η προσδοκία διάχυτη μετά το Μάη ότι «θα ζήσουμε έναν εργατικό Δεκέμβρη» και «πότε θα καλέσει ξανά η ΓΣΕΕ απεργία να βγούμε στους δρόμους να γίνει χαμός, να μπούμε στη βουλή» κλπ. Είδαμε ότι όλα αυτά δεν συνέβησαν γιατί υπάρχει αυτή η πολυσύνθετη ήττα.

Τώρα πώς βλέπουμε εμείς τις δικές μας απαντήσεις. Ένα πράγμα που βάζουμε είναι ότι σε όποιον αγώνα υπάρχει, μικρό η μεγάλο, είναι σημαντικό να βρισκόμαστε εκεί μέσα και να προσπαθούμε να βάλουμε τα δικά μας χαρακτηριστικά. Σε αυτούς τους αγώνες υπάρχουν κάποια ζητήματα τα οποία προκύπτουν και τα οποία είναι πρακτικά και άμεσα. Για παράδειγμα, σε καταστήματα που σηκώνεται μια κόντρα δεν υπάρχουν από πίσω οι δομές και οι διαδικασίες, όπως ένα απεργιακό ταμείο, που θα επιτρέψουν στον αγώνα να έχει μια διάρκεια, να δημιουργούνται την ίδια στιγμή σχέσεις αλληλεγγύης και να μπορεί πρακτικά να σταθεί απέναντι στα αφεντικά με επιμονή και σθένος. Κάποιες ιδέες που έχουμε σχετικά με αυτό είναι ότι βλέπουμε τη δυνατότητα να αρχίσουν αυτοί οι αγώνες στο πεδίο της εργασίας να συνδέονται με αγώνες στο κομμάτι της αναπαραγωγής. Δηλαδή συνελεύσεις γειτονιάς, συνελεύσεις για τις μεταφορές, για την υγεία, κ.λπ. Με κάποιον τρόπο δηλαδή να μπορέσουν να μπουν τα ζητήματα πιο συνολικά και να μπορέσουν π.χ. αυτά τα απεργιακά ταμεία των εργαζομένων που υπήρχαν παλιά να συγκροτούνται και σε ένα τέτοιο επίπεδο. Αυτό έχει γενικά πολλά θετικά αποτελέσματα: ανοίγει το περιεχόμενο του αγώνα όχι μόνο σε ένα εργατικό ζήτημα απλά ή σε ένα ζήτημα υποτίμησης της εργασίας αλλά βάζει περιεχόμενα πέρα από την εργασία, δίνοντάς μας τη δυνατότητα να αμφισβητήσουμε το ρόλο που μας δίνει το κεφάλαιο ως εργάτες/τριες. Όσο κολλάμε πάνω σε αυτό το ρόλο, την ίδια στιγμή ενσωματωνόμαστε σε αυτόν. Έτσι, στου αγώνες σχετικά με τις μεταφορές στην Αθήνα, για παράδειγμα, είδαμε ότι οι οδηγοί στα αστικά πριμοδοτούσαν με κάποιον τρόπο τους αγώνες των ανθρώπων που σαμποτάραν την πληρωμή των εισιτηρίων. Για εμάς αυτές οι εμπειρίες είναι πάρα πολύ βασικές για να δούμε πώς μπορούν να συνδεθούν τα διαφορετικά υποκείμενα, τόσο ατομικά όσο και σε επίπεδο διαδικασιών. Αυτό είναι ένα σημείο, αυτό της σύνδεσης των αγώνων με την αναπαραγωγή.

Ένα δεύτερο σημείο σχετικά με τους αγώνες. Εμείς συμμετείχα-

με σε δυο-τρείς αγώνες τα τελευταία χρόνια στη Θεσσαλονίκη και σε αυτούς τους αγώνες μπήκε το ζήτημα του πολιτικού και του κοινωνικού. Βλέπουμε, δηλαδή, ότι σε αγώνες που ξεσπούν στους χώρους εργασίας, κινητοποιείται αρχικά αντανακλαστικά –και καλώς– ένα κομμάτι πολιτικοποιημένου κόσμου, που ανήκει σε αυτό που μπορούμε να ονομάσουμε αντιεξουσία ευρύτερα. Αυτό το γεγονός έχει κάποια θετικά, ότι υπάρχει μια προηγούμενη σχέση που μπορεί να στηρίξει με συνέπεια αυτούς τους αγώνες, να είναι εκεί κάθε μέρα, να κολλάει αφίσες, έχει συνεπώς και τα εργαλεία να στηρίξει και τον αγώνα. Αυτό που βλέπουμε την ίδια στιγμή είναι μια δυσκολία ώστε αυτή η διαδικασία των πολιτικοποιημένων που στέκονται σε έναν αγώνα, σε ένα χώρο εργασίας να ανοίξει πέρα από τον πολιτικό τους κύκλο. Αυτό το είδαμε σε μια σειρά αγώνων, όπως στον αγώνα των εργαζομένων στο εστιατόριο Banquet, όπου η ανοιχτή επιτροπή αλληλεγγύης θα έπρεπε να μην κλείνει την πόρτα σε κοινωνικούς χώρους. Οπότε το ερώτημα που μπαίνει για εμάς είναι με ποιον τρόπο αυτές οι διαδικασίες θα ανοίξουν και θα αρχίσουν να κυκλοφορούν αυτοί οι αγώνες. Σχετικά με το άλλο κομμάτι, την αντιστροφή διαδικασία, δηλαδή το πώς οι αγώνες ξεκινούν από το κοινωνικό πεδίο, η δικιά μας εμπειρία τουλάχιστον ως ομάδας, λέει ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο, σε ένα περιβάλλον που δεν υπάρχει μια διαδικασία πολιτικοποίησης –σε ένα εργασιακό περιβάλλον όπου υπάρχουν σχέσεις κοινωνικές, δηλαδή σχέσεις συναδελφικές και μόνο– να οργανωθεί εύκολα αυτός ο αγώνας. Πάρα πολύ εύκολα υπάρχει η πειθαρχία στις κινήσεις των αφεντικών, πάρα πολύ εύκολα υπάρχει πούλημα των συναδέλφων όταν ο αγώνας φτάνει σε ένα επίπεδο που πρέπει να γίνει η αντιπαράθεση. Και δεν το βάζουμε ότι το ένα είναι αντίθετο από το άλλο. Είναι οι δύο πόλοι του ίδιου ζητήματος που μας προβληματίζουν πάρα πολύ.

Οπότε εν κατακλείδι, υπάρχει σίγουρα η δυσκολία της όλης συγκυρίας με την κρίση και ταυτόχρονα υπάρχει μία αμφισβήτηση της συνδικαλιστικής εκπροσώπησης, η οποία αφήνει ένα κενό για να δράσει κόσμος. Μέσα σε αυτό το κενό, εμείς έχουμε δει ότι, στη Θεσσαλονίκη που ζούμε και παράγουμε, εμφανίζονται μορφές οργάνωσης «από τα κάτω» στους χώρους εργασίας, –γεγονός που δεν υπήρχε παλιότερα– το οποίο για μας είναι πολύ θετικό και είναι ένα βήμα παραπέ-

ρα. Αυτοί οι αγώνες όμως έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και χώρους που εμφανίζονται, όπως σε χώρους του επισιτισμού, της επισφάλειας, ενώ αντίθετα σε χώρους όπως, για παράδειγμα, οι βιομηχανίες, χώροι περισσότερο μαζικής εργασίας ή πιο μόνιμης εργασίας, εκεί δεν εμφανίζονται. Φυσικά αυτή η σκέψη έχει να κάνει με τα υποκείμενα, δηλαδή τα υποκείμενα που δουλεύουν στον επισιτισμό έχουν εμπειρίες αγώνα από το Δεκέμβρη κ.λπ., οπότε είναι αναμενόμενο να κάνουν κινήσεις να οργανωθούν. Επομένως το ζητούμενο είναι πώς και με ποιον τρόπο θα έχουμε αυτή τη διεισδυτικότητα και την οργάνωση σε αυτούς τους διαφορετικού τύπου χώρους, στους λιγότερο επισφαλείς. Αυτή η θετικότητα των αγώνων εμάς μας ενδιαφέρει πολύ να κυκλοφορήσει ώστε να δημιουργηθεί κάτι που εμείς το ονομάζουμε εργατικό πόλο, για να συνεννοούμαστε μεταξύ μας. Δεν είναι κάποιο σχέδιο τρελό, είναι η κυκλοφορία αυτών των παραδειγμάτων. Όχι γύρω από μια ταμπέλα αλλά για να αρχίσει σταδιακά αυτό το πράγμα να γίνει διακριτό, η όλη οργάνωσή του να γίνει διακριτή, να είναι ξεκάθαρη προς τα έξω έτσι ώστε να μπορέσουμε να διεμβολίσουμε άλλους εργατικούς και κοινωνικούς χώρους.

1.2 Εισήγηση του Σωματείου Σερβιτόρων-Μαγείρων και λοιπών εργαζόμενων στον κλάδο του Επισιτισμού Θεσσαλονίκης

Τον τελευταίο καιρό, βουλιάζοντας στα σκοτεινά νερά της κρίσης, ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι αρχίζουν να νιώθουν ότι επηρεάζεται κάθε πτυχή της ζωής τους. Ακούμε για δημόσιο χρέος, λεφτά που δεν υπάρχουν, δανεισμούς... Τα βιώνουμε στη ζωή μας ως πάγωμα της αγοράς, διαρκώς αυξανόμενη ανεργία, lock-out επιχειρήσεων, απολύσεις, μειώσεις προσωπικού, μειώσεις μισθών κ.λπ. Ταυτόχρονα εξαπολύεται επίθεση και στην κοινωνική αναπαραγωγή, με τις αυξήσεις στα τιμολόγια της ΔΕΗ, τα επιβαλλόμενα αντίτιμα στα νοσοκομεία, τα αυξημένα κόμιστρα στις μεταφορές κ.λπ. ενώ την ίδια ώρα κράτος και κεφάλαιο «εξοπλίζονται» σε επίπεδο νόμων και καταστολής.

Στο γενικότερο κλίμα τρομοκράτησης των εργατών και εργατριών, πατάνε τα μικρά και μεγάλα αφεντικά και υποτιμούν περαιτέρω

την εργασία μας. Βασίζονται στις φοβίες που δημιούργησαν, (ανεργία, δύσκολοι καιροί κ.λπ.) για να υλοποιήσουν σιγά-σιγά αυτά για τα οποία κλαίγονταν τόσον καιρό.

Ειδικά στον κλάδο μας υπάρχουν από τα μεγαλύτερα ποσοστά μαύρης εργασίας. Επιδόματα, ωράρια, δώρα γίνονται δώρα στα αφεντικά. Ξέρουμε βέβαια ότι και πριν από τη νέα αυτή συνθήκη τα πράγματα στον κλάδο μας ήταν περίπου τα ίδια. Οι εργοδότες μας δεν περίμεναν την κρίση, τους λύνει όμως τα χέρια για να παίξουν από θέση ισχύος το μεταξύ τους ανταγωνιστικό παιχνίδι. Ο χάρτης των ποικίλων κοινωνικών σχέσεων συμπληρώνεται από τη μεριά μας με την απουσία μιας μαχητικής, διεκδικητικής εργατικής τάξης, που αναδεικνύει ακόμα και άθελά της την απραξία, τον ατομικισμό και τον κανιβαλισμό του καθενός και της καθεμιάς από μας. Η απλοποιημένη και γενικευμένη αυτή εικόνα έχει φυσικά άλλες αιχμές και χαρακτηριστικά ανά περίπτωση (π.χ. οι εργάτες και εργάτριες βιώνουν ρατσιστικές ή/και σεξιστικές μορφές πίεσης και πολλές φορές τις αναπαράγουν ή τις καλλιεργούν στους χώρους εργασίας), όμως αναγνωρίζεται μια γενική και αδυσώπητη κατεύθυνση υποτίμησης της εργασιακής μας δύναμης, ενώ εξακολουθούμε να είμαστε εμείς που παράγουμε κάθε ευρώ στα ταμεία, κάθε υπηρεσία, κάθε προϊόν.

Αυτό προφανώς που ενδιαφέρει είναι πώς σε αυτά τα συλλογικά προβλήματα θα επιχειρηθούν συλλογικές απαντήσεις από τα κάτω. Απαντήσεις στις οποίες να αναδύονται χαρακτηριστικά, μορφές και περιεχόμενα που να προάγουν την αδιαμεσολάβητη συνάντηση και σύνδεση δρώντων υποκειμένων και να βάζουν ζητήματα, κάνοντας κριτική σε μία ή/και περισσότερες πτυχές της καπιταλιστικής συνθήκης. Αναγνωρίζοντας τους εαυτούς μας στη μισθωτή σχέση κόσμος από τον κλάδο του επισιτισμού στη Θεσσαλονίκη βρέθηκε μαζί, ορμώμενος από την ανάγκη να συλλογικοποιήσουμε τις αντιστάσεις μας. Πιάνοντας το νήμα από παλιότερες απόπειρες αυτοοργάνωσης στο συγκεκριμένο κλάδο, αυτός ο κόσμος αποφάσισε να συγκροτηθεί σε σωματείο βάσης.

Γιατί σωματείο βάσης στον επισιτισμό, στη Θεσσαλονίκη, το 2011;
Σχετικά με αυτό, ο καθένας και η καθεμία έχει διαφορετική αντίληψη. Ο ρόλος των σωματείων βάσης και το βάρος που δίνεται σε αυτά

στο πλαίσιο του κοινωνικού ανταγωνισμού, η εργαλειακή-τους-ή-μη χρησιμότητα, μια γενικότερη αντίληψη για την εργασία δεν είναι –ούτε μπορούν να είναι– δεδομένα εξ ορισμού. Αυτό που είναι κατακτημένο από όλες και όλους –και για αυτό επιλέχτηκε η μορφή οργάνωσης «σωματείο»– είναι ότι μας δίνει μια ευχέρεια στην παρέμβασή μας στους χώρους εργασίας, έχει ένα θεσμικό κύρος τόσο απέναντι σε κρατικούς φορείς (Επιθεώρηση Εργασίας, ΙΚΑ, δικαστήρια) όσο και απέναντι σε αφεντικά καθώς και μια κοινωνική αποδοχή από μέρους των εργαζομένων. Όσο απαξιωμένο και αν είναι αυτό που λέμε «συνδικαλισμός», σε μια εργατική κόντρα όπου τίθεται επιτακτικά η ανάγκη για οργάνωση, κάποιος ή κάποια πιο εύκολα σκέφτεται ένα σωματείο παρά μια εργατική συλλογικότητα. Η απόφαση δεν είναι μονοσήμαντη ούτε θεωρούμε ότι οι προβληματικές της μορφής-σωματείο είναι λιγότερες ή πιο εύκολα επιλύσιμες. Αναγνωρίσαμε το κενό στο κοινωνικό-εργασιακό πεδίο και προσπαθούμε, όπως και άλλες συνιστώσες, να συμβάλλουμε στο χτίσιμο αντιστάσεων.

Από εκεί και πέρα οι διαδικασίες βάσης ήταν φυσικά για μας μονόδρομος. Κινούμαστε με βάση την ενεργή συμμετοχή όλων στη συνέλευση και στις δράσεις και το Δ.Σ. έχει καθαρά τυπικό χαρακτήρα. Και όχι μόνο αυτό. Προσπαθούμε να αναπτύξουμε σχέσεις μέσα από μια αγωνιστική καθημερινότητα στους χώρους εργασίας καλώντας σε μοιράσματα, σε αποκλεισμούς και σε δράσεις. Προσπαθούμε, αν και είναι ακόμα νωρίς, να συνδεθούμε με έναν στοιχειώδη τρόπο με άλλα αγωνιζόμενα υποκείμενα.

Όρια του σωματείου βάσης

Υπάρχουν φυσικά όρια και αδυναμίες αυτής της μορφής, τα οποία μπορεί να είναι νομικά, οργανωτικά και πολιτικά (φυσικά οι απαντήσεις σε αυτά οφείλουν να είναι πολιτικές). Νομικά όρια προκύπτουν λόγω της θεσμικής μορφής ενός τέτοιου μορφώματος, στον τρόπο με τον οποίο θα εκφέρουμε το λόγο μας σε μια προκήρυξη ή στο ποιες δράσεις θα επιλέξουμε να κάνουμε (π.χ. αφισοκολλήσεις τζαμαριών). Αυτά τα όρια εμείς επιλέγουμε να τα βάζει η συνέλευση, στο τι μπορεί και τι όχι να σηκώσει συλλογικά, και όχι μετακυλίοντας την ποινική ευθύνη στο Δ.Σ.. Οργανωτικά όρια προκύπτουν λόγω του χρόνου και της δέσμευσης που απαιτεί μια τέτοια διαδικασία βάσης.

Μπορεί κόσμος με υποχρεώσεις οικογενειακές να συμμετέχει σε πολύωρες συνελεύσεις κάθε βδομάδα; Μπορεί να συνεισφέρει ενέργεια σε όλες τις δράσεις τους σωματείου;

Σχετικά με τα πολιτικά όρια. Είναι γεγονός ότι η μορφή σωματείο σε ένα κατακερματισμένο κλάδο, όπως αυτός του επισιτισμού (στον τριτογενή τομέα), με όλη την προσωρινότητα, την επισφάλεια, το lifestyle πολλές φορές (συν την «νύχτα») μπορεί είναι προβληματική ως προς τη συσπείρωση και την παρέμβαση. ΄Ενα άλλο ζήτημα που αφορά τη δομή σωματείο είναι η δομική ίσως τάση για μονόπλευρη απεύθυνση στον κλάδο που παρεμβαίνει, όπως και η αναπαραγωγή των διαχωρισμών των εργαζομένων συχνά και στην ίδια επιχείρηση. Εμείς, τουλάχιστον σε επίπεδο λόγου και συγκρότησης, απευθυνόμαστε σε όλους τους συναδέλφους και σε όλα τα πόστα και επιθυμούμε τη σύνδεση με άλλα αγωνιζόμενα υποκείμενα. Το βάθος, η συνέπεια και το αν τελικά αισθάνεται ο καθένας και η καθεμία ότι μπορεί να ασχοληθεί με διάφορα άλλα πράγματα και να κάνει μια συνολικότερη κριτική μέσα από μια τέτοια δομή είναι μάλλον το διακύβευμα αλλά και το όριο στο οποίο προσκρούει αυτή η μορφή. Αν και όπως είπαμε αντιλαμβανόμαστε το σωματείο βάσης στον κλάδο του επισιτισμού ως εργαλείο για το χτίσιμο σχέσεων και τη δημιουργία κοινοτήτων αγώνα, δεν απορρίπτουμε –και πολλές φορές συμμετέχουμε κιόλας σε– άλλες μορφές οργάνωσης στους χώρους εργασίας (π.χ. επιτροπές/συνελεύσεις αλληλεγγύης, εργατικές ομάδες) ούτε και συνολικά θεωρούμε πως τα σωματεία βάσης είναι μονόδρομος (τόσο λόγω αντικειμενικών δυσκολιών, όσο και λόγω διαφορετικών πολιτικών επιλογών).

Σχετικά με την ταξική σύνθεση στον κλάδο του επισιτισμού

Προσπαθώντας να ανιχνεύσουμε τις παραμέτρους που διαμορφώνουν τη σύνθεση των εργατών και εργατριών στον κλάδο και χωρίς να θεωρούμε καθόλου ότι έχουμε το κλειδί εξήγησης των στάσεων ή αντιδράσεών τους, μπορούμε να επισημάνουμε κάποια κεντρικά χαρακτηριστικά, σαν αφορμή για παραπέρα συζήτηση. Οι επισημάνσεις δεν είναι απόλυτες, απλά αναφέρονται ως τάσεις.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι στα τελευταία δεκαπέντε-είκοσι χρόνια έχουν αυξηθεί οι θέσεις χαμηλής εξειδίκευσης (και λόγω της κοι-

νωνικής-ταξικής προέλευσης των εργαζόμενων, αλλά και ως συστηματική προσπάθεια των αφεντικών). Άρα μειώθηκαν οι δυνατότητες για αξιοποίηση του «εργασιακού εκβιασμού» από τη μεριά των εργατών/εργατριών.

Παρατηρούμε ότι μεγάλο ρόλο στον καταμερισμό εργασίας (άρα και στην εργασιακή δύναμή μας που υποτιμάται) παίζουν στοιχεία πέρα από τη γνώση ή την εμπειρία στο αντικείμενο της δουλειάς: κοινωνικές δεξιότητες, εμφάνιση, σώμα (κυρίως στις γυναίκες, όπου πολλές φορές η φροντισμένη και «ελκυστική» εμφάνιση είναι περίπου απαιτούμενο προσόν που αγοράζεται και πουλιέται στην πιάτσα).

Παρατηρούμε, ειδικά στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, ότι μεγάλος όγκος των εργαζόμενων σκέφτεται την εργασία ως «προσωρινή», τις απολαβές του ως «έξτρα» και το μέλλον του σίγουρα σε «καλύτερη δουλειά κάπου αλλού». Σαν αποτέλεσμα, οι συχνές εναλλαγές χώρων εργασίας, η αποφυγή ανοίγματος μετώπων με την εργοδοσία, η –περίπου– σιωπή στην παράνομη εκμετάλλευσή, γίνονται κανόνας.

Παρατηρούμε, όπως και αλλού φυσικά, ότι η αποσυλλογικοποίηση, η έξαρση του ατομικού συμφέροντος στα όρια της κανιβαλικής εκμετάλλευσης του συναδέλφου, η απώλεια εμπιστοσύνης σε συλλογικούς αγώνες και στις κοινότητες αυτών κυριαρχούν και στον κλάδο του επισιτισμού.

Αυτά βέβαια δεν τα βλέπουμε φέτος. Αποτέλεσμα κοινωνικών και ιδεολογικών διαδικασιών και κινήσεων σαράντα χρόνια τώρα, στις οποίες κινήσεις μεγάλα κοινωνικά κομμάτια, αφού τράφηκαν με φανταχτερή άνοδο του βιοτικού επιπέδου και εξέθρεψαν ελπίδες για καταξιωμένο μέλλον για τους απογόνους τους, προσγειώθηκαν απότομα στο σκληρό έδαφος της κρίσης, με το όποιο δίχτυ ασφαλείας τρυπημένο από χρόνια δανείων και lifestyle. Επόμενο, λοιπόν, η εργασία στον κλάδο να υποτιμάται πολλές φορές από εμάς τους ίδιους.

Προσπαθώντας να συμβάλλουμε στην οργάνωση εργατικών αντιστάσεων από εμάς και άλλους εργαζόμενους, βλέπουμε επίσης ότι εμπειρίες αγώνων, ως παρακαταθήκη, ουσιαστικά δεν υπάρχουν, όπως σε άλλους κλάδους (π.χ. δάσκαλοι). Όλα τα παραπάνω όμως, όπως και σε κάθε κλάδο, είναι πράγματα που πρέπει να παίρνει κανείς υπόψη ώστε να μπορέσει να προβάλλει αντιστάσεις με κάποια

συνέχεια στο χρόνο, πέρα από χρήσιμα μεν, μεμονωμένα δε πυροτεχνήματα επιτυχιών στην Επιθεώρηση Εργασίας. Είναι για παράδειγμα εύκολη μια γενική απεργία στον κλάδο του επισιτισμού; Τι αντίκτυπο θα έχει και πόσος κόσμος θα συμμετάσχει; Είναι το ίδιο με μια απεργία λιμενεργατών; Μήπως έχουν περισσότερη σημασία άμεσες συγκρούσεις, στοχευμένες (Banquet, Via Vai, Pizza Hut παλιότερα στην Αθήνα) που θα αναδεικνύουν όμως συνολικότερα προβλήματα του κλάδου και γενικότερα της συνθήκης που όλες και όλοι βιώνουμε; Επιπλέον, για να κυκλοφορήσει ένας τέτοιος αγώνας, οι στόχοι του, ο λόγος του κ.λπ. χρειάζεται πολύ περισσότερο τρέξιμο, προπαγάνδιση (βλ. την περίπτωση του Banquet) από ό,τι μια διεκδίκηση στις μεταφορές, όπου έχει άμεσο υλικό αντίκτυπο (κοινωνική πίεση) και βάζει περισσότερο κόσμο να σκεφτεί πάνω στο γιατί γίνεται ο αγώνας αυτός. Τέλος, σε κάθε τέτοιο πεδίο σύγκρουσης υπάρχουν ιδιαιτερότητες: π.χ. άλλο τα Goodys, άλλο η Μπούκα ή το Καφεναί, άλλο ο τύπος που έχει σχέση με «νύχτα» κ.λπ. Άρα και τα εργαλεία προσέγγισης και αντίστασης οφείλουν να είναι διαφορετικά. Ήδη είναι, τουλάχιστον από τη μεριά των αφεντικών –αν και σε συγκεντρωμένες πιάτσες οι εργοδοσίες δείχνουν να λειτουργούν παρόμοια. Με άλλα λόγια, δε μπορεί να υπάρχει συνταγή-πανάκεια για όλα.

Εξειδικεύοντας, θα θέλαμε να αναφερθούμε στις ιδιαιτερότητες κάθε πόστου και στο πώς αυτές δημιουργούν άλλες δυνατότητες για σαμποτάζ και αντίσταση αλλά και αδυναμίες συγκρότησης κοινότητας. Υπάρχουν οι τεχνητοί, ιεραρχικοί (ή και έμφυλοι) διαχωρισμοί μπαρ και σέρβις αλλά και η δυνατότητα του πακετά να λουφάρει και να ορίσει μία αυτονομία στο πώς διαχειρίζεται το χρόνο του εκτός μαγαζιού. Υπάρχει η υποτιμημένη εργασία της λάντζας αλλά και η δυνατότητα για σαμποτάζ από την τηλεφωνήτρια στο κέντρο. Το ζητούμενο είναι πώς θα βρεθούν όλες και όλοι αυτοί αντιλαμβανόμενες/οι μια ενότητα συμφερόντων και όρων εκμετάλλευσης, ενώ μπορεί και να μη συναντιούνται καν στον ίδιο χώρο δουλειάς και να μην αντιμετωπίζουν ως σημαντικά τα ίδια προβλήματα. (Για παράδειγμα, όταν στηνόταν η ΣΒΕΟΔ, υπήρχε δυσκολία για ένα κοινό πλαίσιο αγώνα μεταξύ delivery και courier).

Σε αυτό το σημείο, δε μπορούμε να μη μιλήσουμε λίγο παραπάνω για τη μεταναστευτική υποκειμενικότητα. Σίγουρα δεν είμαστε αυτές

και αυτοί που θα αναλύσουν τις ροές της μεταναστευτικής εργασίας, τις συνέπειές τους και τις σχετικές κινήσεις του κεφαλαίου. Μπορούμε, όμως, να κάνουμε κάποια σχόλια στο πώς αλλάζει η σύνθεση της εκμεταλλευόμενης υποκειμενικότητας με βάση κάποιες παρατηρήσεις και εμπειρίες. Οι μετανάστες και οι μετανάστριες κάνουν τις πιο υποτιμημένες δουλειές και στον κλάδο του επισιτισμού. Συχνά αόρατοι και από τους ίδιους τους συναδέλφους –και όχι μόνο λόγω της φύσης των πόστων– και συχνά παράνομοι. Πολλές φορές οι ίδιοι οι μετανάστες δημιουργούν τα δικά τους δίκτυα αλληλοστήριξης αλλά και εκμετάλλευσης και αναπτύσσουν τη δική τους σχέση με τη «νύχτα», όπως και το δικό τους ανταγωνιστικό πλούτο, απρόσιτο από άλλα υποκείμενα. Οι δυσκολίες στη γλώσσα, οι διαφορές στην κουλτούρα, τόσο αγωνιστική (εμπειρία διεκδικήσεων, διαδηλώσεων, άγνοια δικαιωμάτων) όσο και κοινωνική (π.χ. πολιτισμικές διαφορές), ο φόβος της άδειας παραμονής και ο χωροταξικός διαχωρισμός (διαφορετικές γειτονιές) είναι παράγοντες που δυσχεραίνουν απόπειρες επικοινωνίας και συνάντησης. Μια τέτοια συνάντηση απαιτεί συστηματικότερες και μεθοδικότερες προσεγγίσεις, προσπάθειες που απαιτούν χρόνια συνεχούς παρέμβασης και αποφέρουν πρακτικά αποτελέσματα για τον εργάτη-μετανάστη και χτίσιμο σχέσεων μέσα στους αγώνες που δεν έχουμε πραγματοποιήσει ως τώρα.

Σχετικά με τους αγώνες

Αρχικά, είναι μια πάρα πολύ μεγάλη συζήτηση για να αναπτυχθεί διεξοδικά από εμάς εδώ. Επίσης, μιας και ως τώρα έχουμε ασχοληθεί κυρίως με τους αγώνες στο επίπεδο της παραγωγής και της έμμισθης εργασίας, για αυτούς μπορούμε να μιλήσουμε. Σίγουρα, λοιπόν, κάθε αγώνας έχει τα δικά του χαρακτηριστικά και σε αυτούς μπορούν να συνυπάρχουν χαρακτηριστικά ανταγωνιστικά όσο και συντηρητικά. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι όλοι οι αγώνες μπορούν να αποτελέσουν κομμάτι του κοινωνικού ανταγωνισμού. Επιπλέον πάρα πολλοί δεν κυκλοφορούν, χωρίς να μειώνεται έτσι η αξία τους ως ατομικές ή συλλογικές αντιστάσεις στους χώρους εργασίας. Θα προτιμούσαμε εδώ, λοιπόν, να κάνουμε απλά κάποια σχόλια πάνω σε κάποιους αγώνες που έχουμε συμμετάσχει ώστε να αποτελέσουν αφορμή προς συζήτηση.

Banquet[1]: Είδαμε αυθόρμητη δράση από τα κάτω, μια έκρηξη ταξικής αντίστασης, με αξιοπρόσεκτα χαρακτηριστικά αλληλεγγύης. Τουλάχιστον στην αρχή, όταν λειτουργούσε το κατάστημα, έγιναν τα πρώτα βήματα για τη δημιουργία κοινότητας αγώνα.

Είδαμε, από την άλλη, ιδιαίτερα έντονη την επιρροή της διαμεσολάβησης και στη διεξαγωγή του αγώνα (παραγκώνιση υποκειμένων, σύγχυση της στόχευσης και των επιλογών, ευλαβική χρησιμοποίηση συγκεκριμένων «αγωνιστικών» εργαλείων) αλλά και στην κατάληξή του.

Από τη μεριά των αγωνιζόμενων εργαζόμενων είχαμε, από ένα σημεία και έπειτα, παραίτηση ουσιαστικά από τον αγώνα, τον οποίο ανέλαβε να «τραβήξει» η δομή αλληλεγγύης που στήθηκε, με ό,τι σημαίνει αυτό για τα αυτόνομα χαρακτηριστικά του.

Από τη μεριά του αφεντικού, είδαμε εκτενή χρησιμοποίηση του πλούσιου οπλοστασίου της εξουσίας και του κεφαλαίου και ουσιαστικά τη διατήρηση της πρωτοβουλίας των κινήσεων.

Από τη μεριά των αλληλέγγυων στον αγώνα, είδαμε αυξημένη συμμετοχή στο όργανο αλληλεγγύης και προσπάθειες για την κυκλοφορία του. Υπήρξαν προσπάθειες για εγκαθίδρυση οριζόντιας λειτουργίας και δράσης.

Από τη μεριά του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος είδαμε, στην καλύτερη περίπτωση, ευκαιριακή συμμετοχή για λόγους πολιτικής προσόδου.

Η υπερχρησιμοποίηση της μορφής «επιτροπής αλληλεγγύης» ίσως αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα για το πώς μπορεί μια δομή που παραδοσιακά ήταν όπλο των εργαζόμενων να αποτελέσει, αν όχι την αγκύλωση του αγώνα, τουλάχιστον έναν ανασχετικό παράγοντα.

Επειδή η περίπτωση του Banquet συγκεντρώνει πολλά ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά (ρόλος και στάση υποκειμένων, ρόλος παραδοσιακού συνδικαλισμού, σχέσεις της εργοδοσίας με κέντρα εξουσίας και άλλα), αξίζει παραπάνω διερεύνηση για να αποκομιστεί κάποια εμπειρία για λογαριασμό του ταξικού ανταγωνισμού.

Λέσχη ΑΠΘ[2]: Η λέσχη του ΑΠΘ αποτελεί τυπικό παράδειγμα κοινωνικής παροχής που αποκόπτεται σταδιακά από τις συνδέσεις της και

με τον κρατικό παράγοντα και με το κοινωνικό κομμάτι στο οποίο παρέχεται.

Η εργασιακή κατάσταση των εργαζόμενων (εργολαβικοί) και η προδιαγεγραμμένη μοίρα της παροχής «σίτιση φοιτητών», σε συνδυασμό με την έλλειψη στόχευσης-πίεσης (παρά την κατάληψη της Λέσχης), κατέστησαν τον αγώνα εύκολη υπόθεση για τους μηχανισμούς σίγασης που αφθονούν από τη μεριά της εξουσίας-εργοδοσίας. Πέρα από το βήμα της αρχικής κινητοποίησης, οι εργαζόμενοι/ες δεν προχώρησαν σε χειροπιαστές κινήσεις που θα βοηθούσαν πιθανώς την κατάστασή τους.

Από τη μεριά της εργοδοσίας (σύμπλεγμα Πρυτανείας-Υπ. Παιδείας-εργολάβου), είδαμε υποδειγματικό χειρισμό και απομόνωση ουσιαστικά των εργαζομένων στο πλαίσιο του μηχανιστικά κινούμενου συνδικαλιστικού οργάνου τους. Οι μηχανισμοί που λυμαίνονται τις –υποτίθεται– δημόσιες παροχές στα πανεπιστήμια, συμπεριλαμβανόμενης της συνδικαλιστικής ηγεσίας των εργαζόμενων, της πανεπιστημιακής αρχής και του εργολαβικού κυκλώματος, δεν επέτρεψαν μέχρι τώρα σε εκατόν είκοσι περίπου εργαζόμενους να αναπτύξουν αυτόνομα χαρακτηριστικά στον αγώνα τους, ακόμα και στο οριακό σημείο που βρίσκονται.

Από τη μεριά του εξ ορισμού καταναλωτή αυτής της παροχής, είδαμε σχεδόν πλήρη αδιαφορία για τον αγώνα και τα χαρακτηριστικά του, πράγμα που ουσιαστικά αποστέρησε τους εργαζόμενους από το κύριο μέσο πίεσης που επέλεξαν.

Αξίζει να σημειωθεί ότι εδώ η μορφή-σωματείο (σίγουρα όχι βάσης) λειτούργησε καθαρά ανασχετικά στον αγώνα των μελών του, που παρ᾽ όλα αυτά δεν έκαναν κινήσεις ανεξαρτητοποίησής τους από αυτό.

Μπούκα[3]**:** Στο συγκεκριμένο εστιατόριο, οι εργαζόμενοι/ες ανέπτυξαν αυτόνομα και οριζόντια χαρακτηριστικά, υλοποιώντας στην πράξη τη Συνέλευση Εργαζομένων του καταστήματος και στράφηκαν στο Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων (ΣΣΜ) για την υποβοήθηση της κυκλοφορίας του αγώνα, την οποία σε επίπεδο δημόσιου λόγου επίσης είχαν αναλάβει. Προχώρησαν επομένως σε κάποια βήματα παραπάνω από το σημείο μέχρι το οποίο θα μπορούσε να παρέμβει και

να βοηθήσει η δομή-σωματείο, καθώς έθεσαν ζητήματα αποτίναξης της μισθωτής σχέσης (αυτοδιαχείριση μέσων παραγωγής). Η ευνοϊκή στάση των θεσμικών φορέων στην περίπτωση αυτή δείχνει ότι, με την κατάλληλη κάθε φορά πίεση, μπορούν ακόμα και τώρα να αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο για τις εργατικές διεκδικήσεις.

Σε κάθε περίπτωση, είναι κεντρικό σημείο για το ΣΣΜ η διατήρηση του αγωνιζόμενου υποκειμένου στην πρώτη γραμμή έμπρακτα, με τις διάφορες μορφές-δομές να βρίσκονται σε δεύτερο ρόλο. Πρώτα και κύρια για την πολιτική αυτονομία τους και το αδιαμεσολάβητο του αγώνα και μετά για να εξασφαλιστεί ο καλύτερος τρόπος χρησιμοποίησης των εργαλείων-δομών προς το συμφέρων των εργαζόμενων. Θεωρούμε τις δομές αυτές ως ανοιχτά συστήματα όπου δομούνται τα χαρακτηριστικά της εργατικής αυτοσυνείδησης και όπου χτίζεται η πολύτιμη εμπειρία αγώνων και αλληλεγγύης και όχι ως πεδία παρέμβασης, όπου κατατίθενται έτοιμα τα χαρακτηριστικά αυτά.

1.3 Εισήγηση της Συνέλευσης Εργαζομένων στο εστιατόριο Μπούκα

Καλησπέρα. Είμαι από τη συνέλευση εργαζομένων στο εστιατόριο Μπούκα. Θα περιγράψω κάποιες καταστάσεις και συνθήκες εργασίας, τουλάχιστον στο δικό μας χώρο εργασίας. Θα ήθελα να θέσω κάποια σημεία από τον δικό μας αγώνα, να περιγράψω τι ισχύει και τι όχι, το περιβάλλον εργασίας κ.λπ. Ένα από αυτά είναι και η ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου αφεντικού και το πώς αυτό επηρεάζει το γεγονός ότι πρέπει να πληρωθούμε, να δώσουμε τους δικούς μας αγώνες. Κάπως έτσι έχουμε προσπαθήσει και τα έχουμε περιγράψει στα δημόσια κείμενά μας τα οποία υπάρχουν στο indymedia, στο χώρο του σωματείου, αλλά και εδώ. Ένα άλλο σημείο είναι ότι δημιουργήσαμε τη Συνέλευση Εργαζομένων από το σημείο εκείνο που οι ατομικές διεκδικήσεις ή οι ατομικές επιλογές στο χώρο της δουλειάς δε βρήκαν αποτέλεσμα. Επομένως, συντονίσαμε έτσι κάπως τη συνέλευση προσπαθώντας ο ένας να μπει στο αντικείμενο του άλλου για να μπορέσουμε όλοι μαζί τελικά να κερδίσουμε. Ήταν δύσκολη διαδικασία, δε θα την έλεγα εύκολη, με πολλές εντάσεις μεταξύ μας –είναι ανοιχτές διαδικασίες αυτές– παρ' όλα αυτά μέσα από αυτή τη δι-

αδικασία βγήκαμε ενωμένοι. Θέλαμε να προτάξουμε προς τα έξω τη συλλογική διεκδίκηση αυτών που μας έχουν στερήσει τόσα χρόνια. Ένα άλλο θέμα είναι το επίπεδο που κινηθήκαμε εμείς, τόσο νομικά όσο και πολιτικά. Επιλέξαμε να πάμε στην Επιθεώρηση Εργασίας και να κάνουμε επίσχεση εργασίας, ώστε τουλάχιστον να σταματήσουμε να προσφέρουμε αμισθί τον ιδρώτα μας και τις εργατοώρες μας, με δεδομένο ότι για κάποιο διάστημα ήμασταν απλήρωτοι.
Σε πολιτικό επίπεδο βγάλαμε τρία κείμενα, τα οποία περιγράφουν όλες τις συνθήκες εργασίας με βάση το δικό μας σκεπτικό. Η λύση, σύμφωνα με το δικό μας σκεπτικό, ήταν η συνδιαχείρηση του εν λόγω εστιατορίου η οποία ναυάγησε από την πλευρά της εργοδοσίας. Ως μορφή πίεσης, αυτό που κάναμε εμείς ήταν να βγαίνουμε έξω απο το εστιατόριο την ώρα της δουλειάς και να κολλάμε αφίσες που δε μπορούσαν να ξεκολληθούν μετά. Τουλάχιστον αυτό που ειπώθηκε από την απέναντι πλευρά είναι ότι το κόλπο έπιασε. Στο επίπεδο της Επιθεώρησης Εργασίας όλοι κινηθήκαμε μαζί, απλά προσπαθήσαμε να τον πιέσουμε, ώστε και με την Επιθεώρηση να έχουμε κάποιο αποτέλεσμα.

Επιπλέον θα πρέπει να συμπληρώσουμε ότι μέσα στη συνέλευση υπήρξαν διάφορες τάσεις, παρ' όλα αυτά κινηθήκαμε μαζί. Όσον αφορά την Επιθεώρηση Εργασίας, μετά από μια περίοδο έγινε η συνάντηση, υπάρχει πάντα ένας συμβιβασμός. Μετά από κάποιες επαφές όμως δεν έχει οριστικοποιηθεί ακόμα τίποτα.

1.4 Εισήγηση του Σωματείου Εργαζομένων στα Τηλεφωνικά Κέντρα ΟΤΕ (ΣΕΤΚΕ-ΟΤΕ)

Είμαστε από το σωματείο εργαζομένων στον ΟΤΕ (ΣΕΤΚΕ). Θα πούμε κάποια πράγματα συνοπτικά και θα γίνει και συζήτηση μετά. Είμαστε ένα επιχειρησιακό σωματείο βάσης. Οι εργαζόμενοι ως τηλεφωνητές στα τηλεφωνικά κέντρα εξυπηρέτησης του ΟΤΕ είμαστε φοιτητές και μερικοί μεταπτυχιακοί, με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Συνολικά δουλεύουμε περίπου τριακόσια σαράντα άτομα σε τμήματα μεγάλα, διακοσίων ατόμων, και μικρότερα, των τριάντα ως εβδομήντα ατόμων. Από αυτούς, σαράντα δύο άτομα είναι μέλη του σωματείου. Γενικά, η δουλειά είναι έντονη και τους τελευταίους μήνες εντατικοποιείται ακόμα περισσότερο με ανεπαρκείς προσλήψεις,

με ένταση της αξιολόγησης και επέκταση του χρόνου εργασίας. Καταρχάς, είμαστε διπλά εργαζόμενοι. Από τη μία τρέχουμε από αίθουσα σε αίθουσα για να προλάβουμε τα μαθήματα στα πανεπιστήμια, από την άλλη τρέχουμε για να κάνουμε login με ακρίβεια λεπτού. Από τη μία μας πηγαίνουν στον προϊστάμενο αν δεν πουλάμε αρκετά ή αν δεν κάνουμε αρκετές επισυνδέσεις ή ακόμα και όταν μείνουμε λίγο παραπάνω στο διάλειμμα ή αν ξεπεράσουμε για λίγα λεπτά τον χρόνο not-ready, και από την άλλη χάνουμε έτη λόγω κύκλων σπουδών ή λόγω μαθημάτων που δεν περνάμε. Από τη μία μας απειλούν με συμμορφώσεις, αν δεν τηρούμε με ακρίβεια τα σενάρια κλήσης ή αν επιχειρήσουμε να πιούμε έναν καφέ και από την άλλη έχουμε βαρεθεί να μας κόβουν σε μαθήματα. Και όπως ακριβώς θέλουν να δουλεύουμε περισσότερο χρόνο με τα ίδια λεφτά, έρχονται στα πανεπιστήμια και ανεβάζουν τις βάσεις στο 75% και 80% ή θέλουν να σε διώξουν άμα χρωστάς χ αριθμό μαθημάτων.

Θα σταθούμε σε κάποια σημεία που μας φάνηκαν πιο σημαντικά κατά τη διάρκεια της συζήτησης που κάναμε και για το τι θα πούμε εδώ πέρα.

Όσον αφορά τη σύνθεση του κόσμου: οι φοιτητές που είναι στα τηλεφωνικά κέντρα του ΟΤΕ είναι γενικά υψηλόβαθμοι, από σχολές πρώτης ζήτησης που πλασάρουν το όνειρο της κοινωνικής ανέλιξης, αναγνώρισης και καταξίωσης (φοιτητές πολυτεχνείων, νομικής, ιατρικής). Θα μπορούσαμε να πούμε ότι κυριαρχεί μια αντίληψη στους εργαζόμενους ότι αυτή η κατάσταση είναι προσωρινή, αφού πολλοί πιστεύουν ότι μετά από αυτήν την περίοδο και αφού πάρουν το πτυχίο τους θα είναι υψηλόμισθοι και αφεντικά. Ένα άλλο κομμάτι βλέπει την όλη φάση σα χαρτζιλίκι, είναι ευχαριστημένοι άνευ όρων. Κι ακόμη, όταν έγινε μια ξεκάθαρη υποτίμηση της εργασιακής μας δύναμης και μας έβαλαν να δουλεύουμε από τρεισήμισι, τέσσερις ώρες με τον ίδιο μισθό, ένα μέρος δε γκρίνιαξε καν, κάποιοι το πήραν χαλαρά και με μια οπτική ότι και πάλι τα λεφτά είναι πολλά, πράγμα που έρχεται σε πλήρη αντιστοιχία με τις φωνές του τύπου «χάρη μας κάνουν που δουλεύουμε».

Όσον αφορά τη φοιτητική σύνθεση: θα έλεγε κανείς πως υπάρχει ένας εναλλακτικός κόσμος που τριγυρνάει σε στέκια, καφενεία, θεατρικές ομάδες κ.λπ. και κουβαλάει και μια εμπειρία από τις φοιτητι-

κές καταλήψεις του 2006-2007. Παρόλο που όλα αυτά θα μπορούσαν υπό συνθήκες να δημιουργήσουν το ερέθισμα, να ριζοσπαστικοποιηθούν με κάποιον τρόπο οι εργαζόμενοι, έχει φανεί ότι αυτός ο κόσμος δεν έχει την ανάγκη να πάει πέρα από ένα alternative lifestyle άρνησης. Γενικά, θα λέγαμε ότι δεν αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως κομμάτι των εκμεταλλευόμενων, αλλά αισθάνονται περαστικοί από άλλη μία εμπειρία και προσπαθούν απλά να περάσει εύκολα το ωράριό τους.

Εγώ θα αναφερθώ στο πώς έγινε το σωματείο όταν άρχισαν πολλοί απο εμάς να ασχολούνται με αυτό πριν από ένα χρόνο. Σε μια περίοδο που υπήρχε μια σχετική εργασιακή ειρήνη, τόσο απο την πλευρά του ΟΤΕ όσο και από την πλευρά του σωματείου, υπήρχαν δύο παρατάξεις μέσα στο σωματείο. Να αναφέρω χαρακτηριστικά ότι εκείνη η περίοδος ήταν που μόλις είχε ξεκινήσει η πλευρά του ΟΤΕ να κάνει τις πρώτες επιθέσεις, σταματώντας να χορηγεί το επίδομα ανθυγιεινής εργασίας –μόνο στο έκτακτο προσωπικό. Υπήρχαν δύο παρατάξεις, όπως προείπα, από τη μία πλευρά ήταν η παράταξη του ΠΑΜΕ και από την άλλη ήταν κάτι σαν παράταξη, όλοι οι υπόλοιποι μαζί, η οποία δεν ήταν ιδιαίτερα ομοιογενής σαν παράταξη, υπήρχε όμως μια κοινή συνισταμένη. Αυτό που έκανε το σωματείο εκείνη την περίοδο ήταν να αναλώνεται σε μεταξύ-των-εργαζομένων κόντρες και σε μικροπολιτικά ζητήματα και, τελικά, να μην περνάει σε καμία μορφή δράσης και αγώνα για όλα αυτά που έβλεπε πως ξεκινούσαν και έρχονταν. Μεσολάβησε ένας αρκετά μεγάλος αριθμός συνελεύσεων, στις οποίες το μόνο μέλημα από την πλευρά του ΠΑΜΕ ήταν να μπλοκάρει τις δραστηριότητες του σωματείου, οποιαδήποτε μορφή δραστηριότητας, με σκοπό να επιτύχει τη διάλυση του σωματείου και την προσάρτηση του κόσμου που τότε συνδικαλιζόταν στο ΣΕΤΚΕ, στο κλαδικό ΣΕΤΗΠ, το οποίο και μπορούσε να ελέγχει.

Βλέποντας όμως ότι δε μπορούσαν να μας αφομοιώσουν και ότι ήμασταν αποφασισμένοι να δώσουμε έναν αγώνα μέσω αυτού του δρόμου, τους διώξαμε, εξαναγκάστηκαν να φύγουν δηλαδή· όμως, είχε χαθεί πολύτιμος χρόνος. Κατόπιν αυτού, εμείς τρέχαμε να προλάβουμε αυτόν τον χαμένο χρόνο. Όλες οι αποφάσεις από εκεί και ύστερα παίρνονταν από τη γενική συνέλευση, άλλαξε δηλαδή ριζικά ο τρόπος που λειτουργούσε το σωματείο. Το Δ.Σ. είναι καθαρά

διακοσμητικό. Επίσης, κάνουμε συνελεύσεις και βρισκόμαστε μεταξύ μας κάθε εβδομάδα σχεδόν, ακριβώς επειδή έχουμε πολλά πράγματα να συζητήσουμε και για τα οποία πρέπει να πάρουμε αποφάσεις. Επιπλέον, συναντιόμαστε πάνω στην κοινή καθημερινότητα και, με γνώμονα τις ανάγκες μας, ξεκινάμε και συζητάμε πάνω σε ζητήματα της κοινής εκμετάλλευσης που βιώνουμε όλοι μαζί. Όλα αυτά βέβαια δεν τα αντιλαμβανόμαστε ξέχωρα από το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Απλώς τα κάνουμε πράξη στο χώρο εργασίας μας, μιλάμε γι' αυτά που βιώνουμε χωρίς να προσπαθεί κανένας μας να επιβάλει την άποψή του.

Σχετικά με τον τρόπο που δρούμε, κολλάμε συχνά αφίσες, σχεδόν κάθε βδομάδα, με τις οποίες καλούμε σε συνελεύσεις ή σε οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα κάνουμε, με τρικάκια, μοιράζουμε κείμενα και παλεύουμε να τα μοιράζουμε και μέσα στους χώρους εργασίας, πράγμα το οποίο απαγορεύεται από τον εσωτερικό κανονισμό. Καλούμε σε παραστάσεις διαμαρτυρίας στα γραφεία των προϊσταμένων απαιτώντας πολλά πράγματα. Έχουμε καλέσει δύο φόρες μέχρι σήμερα, σε διάρκεια δύο ημερών, στάσεις εργασίας, οι οποίες είχαν αρκετά μεγάλη συμμετοχή. Στη δεύτερη καλούσε και το σωματείο της Πάτρας. Μια αρκετά σημαντική παράμετρος που θα αναφέρω είναι ότι στην Πάτρα, στη βραδινή στάση εργασίας οχτώ με δώδεκα, αποφάσισαν όλοι να κάνουν στάση εργασίας με αποτέλεσμα ο ΟΤΕ να εξαναγκαστεί να βάλει το βράδυ τους μόνιμους υπαλλήλους να δουλέψουν.

Έχει καλεστεί συγκέντρωση διαμαρτυρίας μαζί με κόσμο αλληλέγγυο στο εξωτερικό του κτιρίου. Κολλάμε στράτσα δημόσια, ξεκάθαρα, σε σημεία απέναντι από το κτίριο για να φαίνονται και μέρα μεσημέρι ώστε να βλέπουν ακριβώς τι κάνουμε και ποιοι είμαστε. Γενικότερα, επιδιώκουμε να βγάλουμε μια δυναμική και μια αισθητική που να ξεπερνά κάποια κλασικά μοτίβα συνδικαλιστικής δεοντολογίας. Τελευταία προσπάθεια ήταν ότι απευθυνθήκαμε στην Επιθεώρηση Εργασίας σχετικά με την αύξηση του χρόνου εργασίας χωρίς παράλληλη αύξηση του μισθού, από την οποία υπήρξε μια μικρή βοήθεια αλλά τίποτα παραπάνω γιατί είναι ξεκάθαρα διαμεσολαβητική η λειτουργία της. Τέλος, να αναφέρουμε ότι προσπαθούμε να συνδεθούμε και με άλλα τηλεφωνικά κέντρα, όπως της Αθήνας και της Πά-

τρας, και να οργανώσουμε παράλληλες δράσεις.

Αυτό που έχουμε πετύχει δεν αποτυπώνεται μόνο στα παρουσιολόγια, στους πίνακες αναμονών και στο πόσο περιμένει ο κόσμος που καλεί, αλλά και στις τσέπες του ΟΤΕ. Παράλληλα, φαίνεται και στις σπασμωδικές αντιδράσεις από την πλευρά της εργοδοσίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι στην πρώτη στάση εργασίας μάλλον είχαν τρομάξει αρκετά από τη συμμετοχή και από την περασμένη συνέλευση στην είσοδο του κτιρίου, με αποτέλεσμα να εμποδίζεται κόσμος του σωματείου, μέλη του σωματείου, να μπουν στο κτίριο –πράγμα που παραβαίνει και τους απλούς νόμους και κανόνες της αστικής δημοκρατίας. Επίσης, αυτό που θα θέλαμε να πούμε είναι ότι εμείς δε νιώθουμε θύματα της τρομοκρατίας που δεχόμαστε από την πλευρά του ΟΤΕ, απλώς θεωρούμε ότι ίσα-ίσα την προκαλούμε με τον τρόπο που δρούμε σήμερα.

Ένα άλλο σημείο που το βρήκαμε σημαντικό και το οποίο νομίζω ότι είναι ένα θέμα που απασχολεί πολλούς έτσι κι αλλιώς –αναφέρθηκε και από τους συντρόφους του ΣΣΜ– είναι η μορφή του σωματείου· μάλλον, το σωματείο ως μορφή οργάνωσης. Προσωπικά μιλώντας αλλά και από την κουβέντα που κάναμε με τα παιδιά για την παρουσίαση εδώ, συμφωνούμε μάλλον ότι δεν είναι ότι μπήκαμε στο σωματείο από κάποια ιδιαίτερη συνειδητή και ρητή προτίμηση στη μορφή του, αλλά μάλλον προέκυψε κάπως στην πορεία εξαιτίας του ότι υπήρχε ήδη, συσπείρωνε κάποιο κόσμο, εξασφάλιζε κάποια ανοικτότητα, λειτουργούσε χωρίς αποκλεισμούς καθώς το ΣΕΤΚΕ απευθύνεται σε όλους τους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες στα τηλεφωνικά κέντρα και γενικότερα είχε μια συνέχεια. Ισχυριζόμαστε δηλαδή ότι δε βλέπουμε το σωματείο ως φετίχ ή ως πανάκεια, απλά είναι ένα ακόμα εργαλείο αγώνα στο πλαίσιο του κοινωνικού ανταγωνισμού το οποίο καλούνται οι εκάστοτε κοινότητες των αγωνιζόμενων να επιλέξουν. Για παράδειγμα, αν ξεπηδούσε κάποια άλλη πρωτοβουλία, συμπληρωματική ή χωρίς κάποια σχέση με το σωματείο, σίγουρα θα ήμασταν οι πρώτοι που θα τρέχαμε να συνδεθούμε μαζί της.

Τώρα, θα πούμε σύντομα από την εμπειρία μας κάποια πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που είδαμε ότι αναδείχθηκαν μέσα από τον αγώνα σε σχέση με τη μορφή του σωματείου. Λοιπόν, στα θετικά είναι το προφανές, ότι με την ίδρυση ενός σωματείου και το πέ-

ρασμα από το Πρωτοδικείο είσαι νομικά κατοχυρωμένος, δηλαδή μιλάς από άλλη θέση τόσο με την εργοδοσία όσο και με τους υπόλοιπους που εμπλέκεσαι. Επίσης, όλο αυτό το θεσμικό κομμάτι εξασφαλίζει και μια γκάμα αγωνιστικών πρακτικών που υπό άλλες συνθήκες δε θα ήταν διαθέσιμες. Μέσα από το σωματείο καταφέραμε να καλέσουμε στάσεις εργασίας, υπάρχει πάντα η προοπτική της απεργίας, υποτίθεται ότι υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση στους χώρους εργασίας –αν και, όπως είπε και η συναγωνίστρια πριν, στην πράξη εμποδίζεται– για τα μέλη του σωματείου και για την προπαγάνδιση των θέσεών του. Διευκολύνει την επαφή με άλλους φορείς, όπως είναι η Επιθεώρηση Εργασίας, ή τη δικαστική οδό, αν το πράγμα καταλήξει εκεί τελικά. Γενικότερα, θα λέγαμε ότι το σωματείο αποτελεί μια δικλείδα ασφαλείας για τους αγωνιζόμενους, ενώ υπάρχει διάχυτη η αίσθηση –δεν ξέρω αν έχει προκύψει στην πράξη τόσο πολύ– ότι ως μορφή είναι πιο προσβάσιμη και οικειοποιήσιμη από τον υπόλοιπο κόσμο, καθώς υπάρχει όλο αυτό το θεσμικό κομμάτι που είναι κάπως πιο συγκεκριμένο σε σχέση με μια εργατική ομάδα ή μια πρωτοβουλία.

Από την άλλη, η επιλογή της μορφής-σωματείο δεν είναι χωρίς τιμήματα και προβλήματα που έχεις να αντιμετωπίσεις. Εμείς, μέσα από την εμπειρία μας, είδαμε ότι πάντα υπάρχει ο κίνδυνος να εγκλωβιστείς στη νομιμότητα και στη φετιχοποίησή της μέσα από τη δράση στο σωματείο καθώς και η δυσκολία, από ένα σημείο και μετά, να πας πέρα από το τυπικό σύνταγμα των σχέσεων και να επιλέξεις τόσο κινήσεις πιο επιθετικές που να ξεφεύγουν από αυτό όσο και ο λόγος σου να είναι πιο αιχμηρός και πιο επιθετικός. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στις δράσεις που έχουμε επιλέξει ήταν η περίπτωση της πιο σημαντικής συγκέντρωσης μετά το περιστατικό με την παρεμπόδιση των συνάδελφων, όπου καλέσαμε φυσικά τους συνάδελφους και τις συναδέλφισσες στον ΟΤΕ αλλά και αλληλέγγυο κόσμο, ο οποίος ευτυχώς για μας ανταποκρίθηκε πολύ θετικά, αλλά στη συζήτησή μας για τα όρια της δράσης ήμασταν όλοι πολύ διστακτικοί και φοβισμένες για το πού αυτή μπορεί να πάει. Ενώ παλιότερα στα φοιτητικά του 2007, όταν δεν υπήρχε ακόμα το σωματείο, είχε γίνει μια πορεία από διάφορο κόσμο που είχε καταλήξει στον ΟΤΕ –καθώς και τότε υπήρχαν κάποιες διενέξεις– και είχε μπει μέσα περνώντας τις μπάρες και διαταράσσοντας την κανονικότητα μέσα στα τηλεφωνικά

κέντρα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση που συζητούσαμε για το τι θα κάνουμε εμείς, αυτό το αποφύγαμε και γιατί ήταν η πρώτη φορά που το κάναμε, αλλά και γιατί μιλούσαμε πλέον ως νομικό πρόσωπο και δεν ήμασταν σίγουροι για τις διώξεις που θα μπορούσε αυτό να έχει.

Γενικά, θα λέγαμε ότι μπαίνεις σε ένα πιο νομικίστικο τριπάκι, όπως επίσης αντιμετωπίζεις τον κίνδυνο να αναχθείς εσύ σε προνομιακό συνομιλητή της εργοδοσίας υποκαθιστώντας έτσι τις ίδιες τις επιθυμίες και ανάγκες των υπόλοιπων εργαζομένων. Υπάρχει ας πούμε πάντα, και το έχουν πει και σε εμάς, ο κίνδυνος να εγκαθιδρύονται διαχωρισμοί στους χώρους δουλειάς ανάμεσα σε σένα που είσαι στο σωματείο και τους άλλους που δουλεύουν μαζί σου γιατί σε βλέπουν πλέον ως κάτι πέρα και πάνω από αυτούς, γίνεσαι πλέον ο «ειδικός» που κατέχει και κάνει και ράνει. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλές κινήσεις από την πλευρά του ΟΤΕ, η πρώτη αντίδραση του κόσμου ήταν να ρωτήσει «και τώρα τι κάνουμε;» ή ακόμα χειρότερα «και τώρα τι θα κάνετε;». Δηλαδή, εσωτερίκευε αυτόν το διαχωρισμό ο ίδιος και αδυνατούσε να σε δει ως κάποιον που είναι απλά δίπλα του και όχι κάτι πέρα από αυτόν.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, μέσα από την εμπειρία μας βλέπουμε ότι το σωματείο σε συνθήκες εργασιακής επισφάλειας και συμβάσεων ορισμένου χρόνου, όπως αυτές στον ΟΤΕ, έχει ως τώρα σταθεί ένα πολύ καλό εργαλείο γιατί, παρά την εναλλαγή του κόσμου, με τις συχνές εισροές και εκροές του εργατικού δυναμικού, είναι μια σταθερή δομή, έχει μια συνέχεια και είναι ένα έδαφος πάνω στο οποίο μπορείς να βρεθείς και να αναπτύξεις έναν αγώνα. Από την άλλη, και βλέποντας τις αλλαγές στις συμβάσεις που όλο και μειώνεται ο χρόνος τους φτάνοντας να είναι δύο και τρεις μήνες, μάλλον φαίνεται ότι σε τέτοιες συνθήκες ακραίας προσωρινότητας λειτουργεί περισσότερο ανασχετικά. Και αυτό γιατί η εναλλαγή του κόσμου σε βγάζει νοκ-άουτ, καθώς πρέπει να τρέχεις πίσω από τη γραφειοκρατία, να κάνεις τις εκλογές για να αλλάξει το Δ.Σ. ώστε να είσαι καλυμμένος κ.λπ., οπότε περισσότερο αναλώνεσαι σε αυτό το κομμάτι και πριν προλάβεις να δράσεις, έχεις φύγει. Όπως και να 'χει, εμείς δε θέλουμε τα πράγματα να τίθενται απόλυτα, επαφίεται στον τρόπο που διαχειρίζεται κανείς το σωματείο ως μορφή αγώνα αλλά και στους γενικότερους συσχετισμούς που παίζουν, στην κοινωνική κίνηση που εκ-

φράζεται στους χώρους δουλειάς όσο και στην κοινωνία γενικότερα. Σίγουρα αλλάζουν τα πράγματα, σίγουρα οι μετασχηματισμοί είναι βίαιοι, αλλά οι μορφές οργάνωσης, που θα απαντούν στους μετασχηματισμούς αυτούς, μένει να ανακαλυφθούν. Δηλαδή οι ανταγωνισμοί υπάρχουν έτσι κι αλλιώς. Είναι στο χέρι μας να βρούμε τις μορφές με τις οποίες αυτοί μπορούν να εκφραστούν.

Επισφάλεια-Κρίση-Αγώνες

Στο σημείο αυτό αναλύεται το πώς η επισφάλεια στο χώρο εργασίας των τηλεφωνικών κέντρων του ΟΤΕ επηρέασε τη λειτουργία αλλά και την ίδια τη δομή του σωματείου, καθώς φέτος η επισφάλεια ήταν πιο έντονη από ποτέ. Τι ακριβώς σημαίνει «επισφάλεια» στη δική μας περίπτωση; Ενώ οι συμβάσεις εδώ και αρκετά χρόνια ήταν δωδεκάμηνες ή στη χειρότερη περίπτωση οχτάμηνες, όσες προσλήψεις έγιναν από το Δεκέμβρη του 2010 και μετά, έγιναν με συμβάσεις τριών ή τεσσάρων μηνών. Ο κύριος λόγος που έγινε αυτό από πλευράς εργοδοσίας είναι ξεκάθαρος. Καταρχάς, υπήρχε το φόβητρο της διαρκούς αξιολόγησης για το οτιδήποτε κάναμε στο χώρο της δουλειάς μας (μας πληροφορούσαν με μεγάλη συχνότητα πως το αν θα ξαναπροσληφθούμε ή όχι εξαρτάται αποκλειστικά από τις επιδόσεις μας). Η κατάσταση αυτή που επικρατούσε (μικρές συμβάσεις –μόνο οι καλοί ανανεώνονται) λειτούργησε για τους περισσότερους ως ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη συνδικαλιστικής δράσης ή στην εκδήλωση κάποιας αντίδρασης απέναντι στην εργοδοσία γενικότερα. Πρωτίστως, γιατί ο ανταγωνισμός επέφερε το φόβο για την όποια αντίδραση και δευτερευόντως διότι όταν ο χρόνος εργασίας είναι τόσο περιορισμένος, δεν προλαβαίνεις να δημιουργήσεις σχέσεις με τους συνάδελφούς σου, τέτοιες ώστε να μπεις στη διαδικασία του αγώνα. Όταν το διάστημα παραμονής σε μια δουλειά είναι τόσο μικρό, η αδιαφορία είναι λογικό να έρχεται στη συμπεριφορά κάποιου, μιας και βλέπει την κατάσταση απλά ως μια «καλή αρπαχτή». Συνειδητοποιώντας τα παραπάνω, λοιπόν, μέσα από τη δικιά μας εμπειρία, προσπαθήσαμε να καταδείξουμε την προσωρινότητα σε όλες τις δουλειές.

Από την άλλη, όμως, παρατηρήθηκε ένα αντίστροφο φαινόμενο. Η δεδομένη προσωρινότητα που αντιμετωπίζαμε λειτούργησε θετι-

κά υπέρ των αποφασισμένων για σύγκρουση με την εργοδοσία, καθώς η συνθήκη αυτή φάνηκε να λειτουργεί ενάντια στη διστακτικότητα. Τέλος, μέσω της εμπειρίας μας και πάλι, εντοπίσαμε ακόμη ένα θετικό όσον αφορά τη βραχύβια παραμονή σε κάποιον εργασιακό χώρο. Από δουλειά σε δουλειά κουβαλάμε σχέσεις και εμπειρίες που θα μας βοηθήσουν σε επόμενους αγώνες. Τώρα πια ξέρουμε πώς να καλέσουμε μια στάση εργασίας.

Κριτική-Σύνοψη

Συνοψίζοντας όσα ειπώθηκαν για τη λειτουργία και τη δομή του σωματείου θα επιδιώξουμε να κάνουμε μια αποτίμηση όλης αυτής της δουλειάς που έγινε από μέρους μας.

Ένα μεγάλο ζήτημα για εμάς είναι η συμμετοχή του κόσμου σε αυτό το εγχείρημα, που σίγουρα δεν ήταν όσο μαζική θα θέλαμε. Ωστόσο, πιστεύουμε πως, μέσω μιας τέτοιας συνδικαλιστικής δράσης (αυτοοργανωμένης στο βαθμό του εφικτού και από-τα-κάτω), δημιουργείται μια κουλτούρα αγώνα ακόμα και σε αυτούς που δεν ενεπλάκησαν, την οποία και θα κουβαλούν σε επόμενους χώρους εργασίας. Μέσω του αγώνα, όχι μόνο κερδίζεις κάποια πράγματα στην καθημερινότητα (και που στην τελική μπορεί να μην κερδίσεις και τίποτα το απτό), αλλά αφήνεις μια παρακαταθήκη για τις επόμενες συγκρούσεις με την εκάστοτε εργοδοσία.

Εξετάζοντας τα παραπάνω βαθύτερα στη σφαίρα του πολιτικού-κοινωνικού, αυτό που μας προβληματίζει είναι τα όρια της διεύρυνσης στα οποία μπορεί να φτάσει μια τέτοια προσπάθεια. Αφορμή, φυσικά, στάθηκε η δυστοκία στο να ανοίξει όλο αυτό και σε κόσμο χωρίς ιδιαίτερη πολιτικοποίηση αλλά και η αδράνεια όλου αυτού του κομματιού των εργαζομένων φοιτητών που έχει μια τάση προς την αποδόμηση της κυρίαρχης κουλτούρας και τον «εναλλακτισμό».

Συνοψίζοντας, λοιπόν, οι αντιφάσεις μας δεν παύουν ποτέ να υφίστανται αλλά όπως και να έχει σε καιρούς που αισθανόμαστε κάπως μουδιασμένοι όλοι, είναι σημαντικό να σπάμε την ειρήνη στους χώρους δουλειάς και να οξύνουμε τον ανταγωνισμό.

1.5 Εισήγηση του Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης

Καλησπέρα από εμένα. Είμαι εκπρόσωπος του Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης. Ευχαριστούμε τη Φάμπρικα Υφανέτ που μας κάλεσε εδώ να πούμε τη γνώμη μας για των αγώνα των μεταναστών και πώς αυτός βοήθησε την εργατική τάξη. Βρίσκω πολύ σημαντικό να μιλήσω για την εμπειρία των τριακοσίων εργατών μεταναστών που κάνανε απεργία πείνας, διακόσιοι πενήντα στην Αθήνα, στην Υπατία και πενήντα εδώ, στη Θεσσαλονίκη, στο Εργατικό Κέντρο. Στην αρχή θέλω να μιλήσω λίγο για την ιστορία, γιατί αυτοί οι άνθρωποι θέλησαν να κάνουν απεργία πείνας και όχι κάτι άλλο, και γιατί διάλεξαν να ζητήσουν βοήθεια από μια ομάδα οργάνωσης των μεταναστών, όπως το Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, και πώς βοήθησε αυτός ο αγώνας την εργατική τάξη.

Αυτοί οι τριακόσιοι απεργοί πείνας έχουν μια ιστορία πίσω στα Χανιά. Έχουν γίνει πολλές κινήσεις, με πρώτη την απεργία πείνας πίσω στο 2008. Μετά από αυτόν τον πρώτο αγώνα αποφασίσαμε να μπούμε δυναμικά στο κίνημα. Από τότε έχουμε κάνει πολλές διαδηλώσεις προς το δημαρχείο στα Χανιά, όπου έχουν φάει πολλά λεφτά, είκοσι χιλιάδες ευρώ, προς το αστυνομικό τμήμα μέχρι και γράμματα στείλαμε προς το Υπουργείο Εξωτερικών και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη αλλά δεν πήραμε καμία απάντηση, καμία κυβέρνηση δε δίνει σημασία στην κατάστασή μας. Από εκεί και πέρα, οι μετανάστες αποφάσισαν να βάλουν τη ζωή τους σε κίνδυνο, να βάλουν την κυβέρνηση να τους ακούσει με το ζόρι και όχι να τους κοροϊδεύει. Πριν να ξεκινήσουν, μαζευτήκαν μεταξύ τους, βγάλανε μια επιτροπή που ανέλαβε τα πάντα, από οικονομικά μέχρι κάποια σημεία πολιτικά, και μετά ζήτησαν βοήθεια από μια αυτοοργανωμένη ομάδα των μεταναστών, από το Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης. Γιατί όμως επέλέξαν αυτήν την ομάδα και δεν πήγαν σε μια άλλη ομάδα που ασχολείται με το μεταναστευτικό; Αυτή η ομάδα που αποτελείται από μετανάστες και Έλληνες με πρώτη γραμμή τους μετανάστες –γιατί το Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης βρίσκεται σε κάθε διεκδίκηση των μεταναστών– είναι κάθε μέρα στα νοσοκομεία, στο αστυνομικό μέγαρο, βρίσκεται παντού. Νιώθουμε ο ένας δίπλα στον άλλο στην καθημερινή μας ζωή. Οι μετανάστες που είμαστε σε μια οργάνωση έχουμε

επαφή με άλλους μετανάστες και προσπαθούμε κι αυτοί να οργανώνονται γιατί μόνο με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουμε να πάρουμε τα δικαιώματά μας. Γιατί το Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης λειτουργεί με δύο χαρακτηριστικά: αυτοοργανωμένα και αντικομματικά.

Αυτοοργανωμένα γιατί ο μετανάστης μιλάει για τον εαυτό του, για τα προβλήματά του, γιατί εδώ και είκοσι χρόνια, από το 1991 που ήρθε ο πρώτος Αλβανός στην Ελλάδα, μιλάμε ακόμα για ντόπιους και μετανάστες. Τι καταφέραμε; Πολύ λίγα πράγματα, ελάχιστα. Ας βγει οποιοσδήποτε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης να μιλήσει για τους μετανάστες. Πού να καταλάβει; Πού να δει την αλήθεια; Πρέπει να ζει το πρόβλημα. Ο μετανάστης που ζει το πρόβλημα ξέρει ποιο είναι το καλό φάρμακο και τι αγώνα πρέπει να κάνει για να βρει το δίκιο του. Έτσι λοιπόν φτιάχτηκε το Φόρουμ και φάνηκε ότι μόνο με αυτόν τον τρόπο οι μετανάστες μπορούμε να φτάσουμε σε αυτά που θέλουμε και θα συνεχίσουμε με τον ίδιο τρόπο.

Αντικομματικά: το Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης λειτουργεί αντικομματικά. Δε θέλει κόμματα να ανακατεύονται μέσα στην ομάδα των μεταναστών. Δε θέλει κανένα κόμμα να κάνει κουμάντο μέσα στην ομάδα των μεταναστών. Γιατί δεν ενδιαφέρει κανέναν από εμάς το κόμμα και το μαγαζί του άλλου. Αυτό φάνηκε πιο πολύ με την απεργία πείνας στην Υπατία όπου δέκα κομματόσκυλα κατηγορούσαν τους μετανάστες πως δεν κέρδισαν τίποτα, μας κατηγορούσαν ότι κάναμε πίσω. Λέγανε πολλά ψέματα, γιατί τους ενδιέφερε μόνο να είναι μαγαζί τους και τίποτα άλλο. Βρίσκουν τον τρόπο πώς θα πάνε από τον ένα στον άλλο αγώνα, πώς θα έχουν το κέρδος για το μαγαζί τους και όχι για το μεταναστευτικό κίνημα. Γι' αυτό δε θέλουμε να έχουμε κανένα κόμμα, θέλουμε να αυτοοργανωθούν οι μετανάστες για να λύσουν τα δικά τους προβλήματα.

Φτάνοντας στους αλληλέγγυους που είχαμε έξω από την Υπατία, στην Αθήνα και στο Εργατικό Κέντρο, στη Θεσσαλονίκη. Τι έκαναν η αλληλέγγυοι που ήταν εκεί πέρα; Οι αλληλέγγυοι ήταν εκεί πέρα για να κρατήσουν ανοιχτό τον δρόμο, να δώσουν το χώρο και το χρόνο που χρειαζόταν, να καταφέρουν να αποκαλύψουν τους συκοφάντες, να χαρούν κι αυτοί στο τέλος με τη δική μας νίκη. Η απεργία πείνας δεν ήταν αγώνας για τους μετανάστες, ήταν αγώνας για την εργατική τάξη. Ήταν αγώνας για όλους τους εργάτες, δεν ήταν αγώνας για

τριακόσιους ανθρώπους που είναι μετανάστες. Είναι πραγματικότητα πως ο Έλληνας εργάτης δε βλέπει ακόμη το μετανάστη ως εργάτη. Αν ανοίξει κανείς την τηλεόραση ή παρακολουθήσει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι εύκολο να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι ο μετανάστης παίρνει τη δουλειά του Έλληνα, του παιδιού του, ενώ ο μετανάστης δουλεύει μαύρος, χωρίς ένσημα, χωρίς τίποτα. Δουλεύει για τριάντα ευρώ, δώδεκα ώρες. Ο Έλληνας δε θα δούλευε για τόσα λίγα λεφτά τόσες ώρες. Γι' αυτό το αφεντικό θα ψάξει τον μετανάστη που θα δουλέψει για τόσα λίγα. Τώρα ξεκινήσαμε με τους τριακόσιους απεργούς πείνας, ήταν το πρώτο βήμα και θα συνεχίσουμε μέχρι να μη μείνει κανένας μετανάστης παράνομος γιατί κανένας άνθρωπος δεν είναι λαθραίος. Μπορεί ο μετανάστης να γίνει νόμιμος. Όταν γίνει νόμιμος δε θα παίρνει τόσα λεφτά, δε θα δουλεύει χωρίς ένσημα, δε θα δουλεύει μαύρα, θα έχει ίσα δικαιώματα. Το κράτος δε θέλει να νομιμοποιήσει τους μετανάστες. Είναι έξυπνο το κράτος και καταλαβαίνει πως, αν οι μετανάστες νομιμοποιηθούν και ενωθούν Έλληνες και ξένοι εργάτες, μετά δε θα μπορεί να σταματήσει την εργατική τάξη ούτε στον αγώνα, ούτε στο δρόμο, ούτε πουθενά. Αλλά τώρα δε μπορούμε να μιλήσουμε για κάτι τέτοιο, όταν δεν υπάρχει αλληλεγγύη στον αγώνα. Όταν το κράτος δε μπορεί να σταματήσει τέτοιους αγώνες, τότε χρησιμοποιεί άλλα μέσα, όπως είναι οι φασίστες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Για αυτό κάνουν οι φασίστες τόσες δράσεις στα Χανιά, γιατί από εκεί ξεκίνησαν οι μετανάστες, γιατί από εκεί φοβήθηκαν να μη ξεσηκωθούν οι μετανάστες. Ξεκίνησε από τα Χανιά και έφτασε πανελλαδικά. Τώρα οι φασίστες χτυπάνε κάθε μέρα. Χτες φασίστες πιάσανε δύο μετανάστες έξω από το σπίτι τους στα Χανιά, εκ των οποίων ο ένας ήταν στην Υπατία, στην Αθήνα και ο άλλος στο Εργατικό Κέντρο, στη Θεσσαλονίκη, και τους χτυπήσανε. Ο κόσμος ενημερώθηκε αλλά ήταν αργά και δεν τους προλάβαμε.

Θέλω να πω: βοήθησε ο αγώνας των μεταναστών την εργατική τάξη; Νομίζω πως τη βοήθησε πάρα πολύ.

Τέλος, θέλω να σας κάνω μια μικρή ενημέρωση για το πού έχει φτάσει η κατάσταση της συμφωνίας μεταξύ των απεργών πείνας και της κυβέρνησης. Όσον αφορά το πρώτο βήμα, έχει ολοκληρωθεί, η ανανέωση γίνεται κάθε έξι μήνες χωρίς προβλήματα και απαιτήσεις, μπορούν οι μετανάστες να πηγαίνουν στο αντίστοιχο τμήμα και να

παίρνουν το χαρτί για το επόμενο εξάμηνο και μπορούν με αυτόν τον τρόπο να ταξιδέψουν και προς την πατρίδα τους, αλλά πρέπει να έχουν κάποιον οικογενειακό λόγο. Το δεύτερο κομμάτι είναι η άδεια εργασίας. Χθες ήταν να γίνει μια συνάντηση με τη Νταλάρα, η οποία δεν πραγματοποιήθηκε με την πρόφαση ότι έχασαν τις άδειες εργασίας και πρέπει ξανά να περάσουν από τα Υπουργεία Εσωτερικών, Εργασίας και Προστασίας του Πολίτη για τις απαιτούμενες υπογραφές, ενώ αυτήν τη στιγμή βρίσκονται στην επιτροπή ελέγχου. Σε μια εβδομάδα τουλάχιστον, ειπώθηκε πως θα μας δώσουν τα χαρτιά, αυτό είναι και το δύσκολο κομμάτι. Να δούμε λοιπόν αν μας δώσουν αυτά που μας υποσχέθηκαν αλλιώς θα συνεχίσουμε μέχρι να πάρουμε τα χαρτιά. Ευχαριστώ πολύ.

1.6 Εισήγηση της Ελευθεριακής Συνδικαλιστικής Ενωσης (Ε.Σ.Ε.) Θεσσαλονίκης

Αναρχοσυνδικαλισμός, συνδικαλισμός βάσης ή και τα δύο;

Η Ε.Σ.Ε. είναι ένωση εργαζομένων που δραστηριοποιείται για την προώθηση των αρχών του ελευθεριακού συνδικαλισμού και τη στήριξη των ακηδεμόνευτων ταξικών-εργατικών αγώνων.

Ως συλλογικότητα εντάσσουμε τον εαυτό μας στην παράδοση του αναρχοσυνδικαλισμού, όπως εκδηλώθηκε στην πράξη στο πλαίσιο της ισπανικής επανάστασης. Εντάσσουμε τον εαυτό μας στην παράδοση αυτή, με την έννοια ότι αγωνιζόμαστε για τη διάδοση των αξιών που νοηματοδότησαν εκείνη την ιστορική δημιουργία, τις αρχές δηλαδή του κοινωνικού αναρχισμού στην ταξική τους διάσταση.

Στηρίζουμε και συμμετέχουμε στους αυτόνομους εργατικούς αγώνες ενώ θεωρούμε πρόσφορη μορφή οργάνωσης τα σωματεία βάσης των εργαζομένων. Ωστόσο εντοπίζουμε μια διαφορά ανάμεσα στη δράση των σωματείων αυτών και στην αναρχοσυνδικαλιστική αντίληψη. Ο αναρχοσυνδικαλισμός, πέρα από τη διεκδικητική του όψη, η οποία υπηρετείται από αμεσοδημοκρατικά, ταξικά και δυναμικά σωματεία και κρίνεται αναγκαία για την εδώ-και-τώρα βελτίωση των όρων ζωής της εργαζόμενης τάξης, έχει και μια επαναστατική πτυχή. Με άλλα λόγια, δεν παγιδεύεται στην αυταπάτη ότι οι εργαζόμενοι μπορούν να διαδραματίσουν τον κοινωνικό και πολιτικό ρόλο που

οφείλουν να έχουν, χωρίς την ανατροπή του καπιταλισμού και της αστικής αντιπροσωπευτικής «δημοκρατίας».

Ο αναρχοσυνδικαλισμός αγωνίζεται για την κοινωνική ανατροπή και έχει να προτείνει ένα μοντέλο οργάνωσης της κοινωνίας. Αντιλαμβάνεται την οργάνωση του (τοπικές/κλαδικές ενώσεις και συνομοσπονδίες) ως μοντέλο οικονομικής οργάνωσης μιας μετεπαναστατικής κοινωνίας. Οποιαδήποτε κοινωνία έχει ανάγκη μια παραγωγική βάση. Για μας, οι άνθρωποι που παράγουν τον πλούτο για την αυτοσυντήρηση της κοινωνίας είναι οι μόνοι αρμόδιοι να τον διαχειριστούν.

Πριν φτάσουμε στην μετεπαναστατική περίοδο, είναι αναγκαίο να περάσουμε από την επαναστατική. Αποτελεί μεγάλο πειρασμό για τους ανθρώπους που έχουν επαναστατικές επιδιώξεις να εμπλακούν σε μια διαδικασία κατηγοριοποίησης των κοινωνικών ομάδων και αναζήτησης επαναστατικού υποκειμένου. Θα προσπαθήσουμε να μην μπούμε στον πειρασμό.

Ως συνδικαλιστική ένωση, το πεδίο απεύθυνσής μας είναι ο κόσμος της εργασίας, οι άνθρωποι οι οποίοι υφίστανται την εκμετάλλευση ως εργαζόμενοι με εξαρτημένες σχέσεις εργασίας ή ως (τυπικά ή ουσιαστικά) αυτοαπασχολούμενοι που δεν εκμεταλλεύονται την εργασία των άλλων. Αυτές οι ιδιότητες είναι, θεωρούμε, μια αντικειμενική βάση εκκίνησης μιας συζήτησης σχετικά με το ποιοι είναι οι κοινωνικοί μας σύμμαχοι. Οι άνθρωποι, δηλαδή, που έχουν αυτήν τη θέση στην παραγωγή πληρούν τους υλικούς, πραγματικούς όρους ώστε να συστρατευθούν στον αγώνα για κοινωνική ανατροπή. Ωστόσο, δεν είμαστε εμείς εκείνοι που θα αποκλείσουμε de jure την πιθανότητα άλλες κοινωνικές τάξεις να συστρατευθούν στην επαναστατική υπόθεση. Όταν ξεκινήσει η ταξική σύγκρουση ο καθένας και η καθεμία είναι υπεύθυνος/η για την επιλογή στρατοπέδου. Είναι υπεύθυνος/η να αποφασίσει αν θα πάει με τους εκμεταλλευόμενους ή με τους εκμεταλλευτές, με τους από κάτω ή με τους από πάνω.

Λίγα λόγια για τα μέσα

Η Ε.Σ.Ε. είναι συνδικαλιστική ένωση. Αυτό όμως δεν την περιορίζει κατ' ανάγκη στα παραδοσιακά μέσα συνδικαλιστικής πάλης, δηλαδή στα θεσμοθετημένα συνδικάτα. Ο λόγος που στηρίζουμε τη δημιουρ-

γία συνδικάτων βάσης με θεσμικό χαρακτήρα είναι ένας και απλός. Ένα θεσμικό σωματείο είναι το μόνο που νομιμοποιείται να κηρύξει απεργία και η απεργία είναι το κυρίαρχο μέσο πάλης των εργαζομένων. Είναι το μόνο που στερεί από τα αφεντικά αυτό που θέλουν από εμάς: την εργασιακή μας δύναμη, την παραγωγική μας ικανότητα. Αδρανοποιεί την παραγωγή και δείχνει με σαφήνεια ότι «δε γυρίζει γρανάζι χωρίς εμάς» σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Ωστόσο, στους καιρούς της επισφάλειας και των ελαστικών σχέσεων εργασίας, η δημιουργία σωματείων συχνά φαντάζει σενάριο επιστημονικής φαντασίας. Γι' αυτό υπάρχει πλήθος άλλων μέσων αγώνα των εργαζομένων, τα οποία είναι αποδεκτά και συχνά ιδιαίτερα αποτελεσματικά. Τα περισσότερα από αυτά βασίζονται στην αρχή της ταξικής αλληλεγγύης. Διακλαδική συνεργασία, στήριξη κλαδικών αγώνων, ταμεία αλληλεγγύης, επιτροπές ανέργων/ μελλοντικών εργαζόμενων, σαμποτάζ, καταλήψεις εργοστασίων, αποκλεισμοί καταστημάτων. Όλα αυτά είναι θεμιτά και πολλές φορές πιο αποτελεσματικά από τα θεσμικά σωματεία, αν αυτά είναι ξεπουλημένα ή ανενεργά.

Κοντά σε αυτά, αυτονόητη είναι η συμμετοχή των εργαζομένων στους κοινωνικούς αγώνες. Ο καπιταλισμός και η πολιτική του έκφραση, η αστική κοινοβουλευτική δημοκρατία, ρίχνουν βαριά τη σκιά τους σε όλους τους τομείς της ζωής. Ο αναρχοσυνδικαλισμός δεν είναι οικονομίστικο μοντέλο αντίληψης της ιστορίας. Η κοινωνική αλλαγή, για να είναι όπως την ονειρευόμαστε, προϋποθέτει την εμπέδωση των ελευθεριακών αξιών, δηλαδή της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της αλληλεγγύης, της αξιοπρέπειας και του σεβασμού στην ανθρώπινη προσωπικότητα. Αξία είναι και ο διαρκής αγώνας ενάντια στην καταπίεση και σε οποιοδήποτε αντιδραστικό στοιχείο. Οι κοινωνικοί αγώνες είναι το πεδίο όπου ανθίζουν οι αξίες αυτές.

Επίσης, για μας η επανάσταση δε θα προκύψει ως ιστορική αναγκαιότητα, ως ακραία εκδήλωση της καπιταλιστικής κρίσης. Οι κοινωνίες που οδηγούνται στην εξαθλίωση έχουν την τάση να εξεγείρονται. Παρ' όλα αυτά, οι κοινωνικές αναταραχές και οι εξεγέρσεις δεν οδηγούν με μηχανικό τρόπο σε μία κοινωνική επανάσταση, τέτοια που να οδηγεί στην χειραφέτηση. Είναι απαραίτητη η διάδοση των ελευθεριακών ιδεών ώστε ο κοινωνικός ξεσηκωμός να εκβάλει στο επαναστατικό όνειρο και όχι, για παράδειγμα, σ' έναν ολοκληρωτικό εφιάλτη.

Αυτή η όψη της ελευθεριακής δράσης, η αξιακή της διάσταση, είναι –κατά τη γνώμη μας– παραμελημένη. Ο αναρχοσυνδικαλισμός (ως κομμάτι της παράδοσης του κοινωνικού αναρχισμού) είναι αναγκαίο να προβάλλει μια επαναστατική ηθική ως αντίλογο στην ηθική ασυδοσία του καπιταλισμού και του φασισμού. Και την ηθική αυτή θα την προβάλλει μόνο με την ποιότητα της παρουσίας του στο κοινωνικό γίγνεσθαι και όχι με την αυτοπεριθωριοποίηση των εκφραστών του, τον επαναστατικό ηθικισμό και τον ελιτισμό που ενδύεται το μανδύα της πολιτικής ορθότητας.

Παράλληλα, η αντίληψή μας για τους ταξικούς εργατικούς αγώνες είναι ότι αυτοί προκύπτουν από την ανάγκη, δεν είναι αποτέλεσμα της δράσης υπερπολιτικοποιημένων παραγοντίσκων, οι οποίοι υπακούουν σε προαποφασισμένα πολιτικά πλαίσια.

Αξίζει να γίνει αναφορά και στη σημασία που έχει για μας η διεθνιστική ταξική αλληλεγγύη. Η σημασία που αποδίδουμε στη συνεργασία με συγγενείς οργανώσεις του εξωτερικού απορρέει από την αντίληψή μας για το χαρακτήρα της κρίσης και από το γεγονός ότι αναγνωρίζουμε μια κοινή ρίζα στα προβλήματα των εργαζομένων του κόσμου. Τον παγκόσμιο καπιταλισμό. Είναι σαφές ότι δε χωράνε στη σκέψη μας αντιλήψεις περί εθνικής ενότητας απέναντι στην κρίση.

Σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της οργάνωσης στη Θεσσαλονίκη, σημειώνουμε μόνο ότι επιχειρούμε να διατηρούμε έναν ανοιχτό και οικείο χαρακτήρα, χωρίς εξαντλητικές πολιτικές αναλύσεις, οι οποίες θα απαιτούσαν ισχυρό θεωρητικό υπόβαθρο. Αυτή η στάση και η δέσμευσή μας στην πράξη, αποκλείει την επιβίωση άτυπων ηγεσιών στο πλαίσιο της οργάνωσης και διασφαλίζει ότι δε δημιουργούνται όροι παλιού και νέου μέλους ή διαφορετικές ταχύτητες ανάμεσα στα μέλη.

Οι ίδιες αρχές έχουν ως τώρα καθοδηγήσει και τον τρόπο με τον οποίο έχουμε επιλέξει να συμμετέχουμε σε ευρύτερα σχήματα αλληλεγγύης σε εργατικούς αγώνες. Δεν είναι στις προθέσεις μας να τους καπηλευτούμε ή να αποκομίσουμε πολιτικά οφέλη. Γι' αυτόν το λόγο στις περιπτώσεις που δημιουργείται κάποια ευρύτερη πρωτοβουλία αλληλεγγύης, η Ε.Σ.Ε. Θεσσαλονίκης υιοθετεί μια ιδιότυπη μορφή αυτοδιάλυσης, σεβόμενη τις αρχές συγκρότησης των ευρύτερων σχημάτων και με διάθεση να στηριχτούν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα οι διαδικασίες και οι αποφάσεις των συνελεύσεων.

1.7 Εισήγηση της Ελευθεριακής Συνδικαλιστικής Ενωσης (Ε.Σ.Ε.) Ιωαννίνων

Η Ε.Σ.Ε. στα Γιάννενα είναι μία μικρή συλλογικότητα εργαζομένων διαφόρων κλάδων, από επισφαλείς εργαζόμενους (ντελιβεράδες, φυλλαδιάδες, ανέργους κ.λπ.) μέχρι καθηγητές σε φροντιστήρια και οικοδόμους. Δημιουργήθηκε τον Αύγουστο του 2009. Καταλυτικής σημασίας ήταν η περίοδος που αναπτύχθηκαν οι κινήσεις αλληλεγγύης στην Κ.Κούνεβα, που ενίσχυσαν τη διάθεση για να ανοίξει η συζήτηση για το πώς παρεμβαίνουμε στους χώρους εργασίας και για το τι πρέπει να γίνει ώστε να αλλάξει το ερημικό τοπίο των αντιστάσεων στη δουλειά.

Η αδυναμία των πολιτικών και συνδικαλιστικών γραφειοκρατιών να συγχρωτιστούν με την όποια δυναμική διεκδικήσεων που προκύπτει ήταν και είναι προφανής. Ο επίσημος συνδικαλισμός, απαξιωμένος ακόμη και από τους προλετάριους που αναζητούν κάποιο τρόπο να διεκδικήσουν, έχει καταστεί απολύτως κρατικοκομματικός και εξαντλεί τη δραστηριότητά του στην καταστολή κάθε απόπειρας ανεξάρτητης εργατικής παρέμβασης. Για αυτό το λόγο επιλέξαμε τη διάδοση της πρότασής μας, είτε στους χώρους όπου εργαζόμαστε είτε σε άλλους χώρους δουλειάς, για έναν διαφορετικό συνδικαλισμό που να έχει ως βάση την αυτοοργάνωση και την ακηδεμόνευτη δράση των εργαζομένων, θεωρώντας ότι με αυτό ως δεδομένο γεννιούνται οι προϋποθέσεις –χωρίς ούτε καν αυτό να είναι νομοτέλεια– για τη νικηφόρα έκβαση των αγώνων. ΄Εχει όμως νόημα να μιλάμε σήμερα, σε καιρούς «κρίσης», σε καιρούς ακραίας επίθεσης του κεφαλαίου, για παρέμβαση στους χώρους εργασίας;

Η κρίση είναι μία αναδιαρθρωτική διαδικασία του κεφαλαίου και επομένως όλων των κοινωνικών σχέσεων, συμπεριλαμβανομένων και των εργασιακών. Βασική τάση της καπιταλιστικής παραγωγής είναι η μεγιστοποίηση της εργασίας. Η υπεραξία είναι η διαφορά ανάμεσα στην αξία του μισθού και στην αξία του συνολικού έργου που παράγει ο εργαζόμενος. Ευνόητο, ότι ο εργαζόμενος αμείβεται λιγότερο από αυτό που παράγει. Η διαφορά είναι η υπεραξία την οποία καρπώνεται ο κάτοχος των μέσων παραγωγής. Στη φάση της παραγωγής έχουμε την απόσπαση της υπεραξίας, στη δε φάση της κατανάλωσης

η υπεραξία μετατρέπεται σε κέρδος. Η μεγιστοποίηση της υπεραξίας επιτυγχάνεται με δύο τρόπους:

α) Με την υποτίμηση της τιμής του εμπορεύματος-εργασία άμεσα (μισθολογικά) και έμμεσα (μέσω της κοινωνικής ασφάλισης). Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η μείωση των μισθών, η κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων και η μετατροπή τους σε ατομικές, καθώς και οι αντιασφαλιστικοί νόμοι.

β) Με τη χρήση της τεχνολογίας –η ανάπτυξη της οποίας αποτελούσε πάντα ένα από τα ισχυρά όπλα των αφεντικών σε κάθε ταξική επίθεση προς τον προλεταριάτο– η οποία αποσκοπεί είτε στην υποκατάσταση εργατικού δυναμικού είτε στην αύξηση της αξίας του παραγόμενου έργου από τον εργαζόμενο, ο μισθός του οποίου μειώνεται ή στην καλύτερη παραμένει σταθερός.

Αυτή η τάση μεγιστοποίησης της υπεραξίας έχει επίπτωση, από τη μία, τη διόγκωση της άνισης κατανομής των εισοδημάτων ανάμεσα στους μισθούς και στα κέρδη καθώς και τη διεύρυνση, από την άλλη, του κενού ανάμεσα στην παραγωγή και στην κατανάλωση. Αυτό συμβαίνει γιατί έχουμε πληθώρα παραχθέντων εμπορευμάτων, τα οποία όμως τα συρρικνωμένα εργατικά εισοδήματα αδυνατούν να καταναλώσουν. Και η κατανάλωση στον καπιταλισμό έχει καίρια σημασία γιατί μετατρέπει την κλεμμένη υπεραξία σε χρήμα. Επομένως, όσο φθηναίνει [η αξία της εργασιακής δύναμης] τόσο αυξάνεται η υπεραξία που καρπώνεται το κεφάλαιο.

Με αφορμή, λοιπόν, την κρίση, ενισχύονται και κυριαρχούν νέες φιγούρες εργαζομένων, αλλάζοντας φυσικά και την ταξική σύνθεση. Δεν είναι πλέον ο εργοστασιακός εργάτης που περνούσε οχτώ ώρες την ημέρα επί έντεκα μήνες επί τριάντα πέντε χρόνια στην ίδια φάμπρικα και το αντάλλασσε αυτό με τη «σιγουριά» του σταθερού μισθού. Σήμερα, αλλάζει δουλειά ή απλώς μένει άνεργος κάθε χρόνο ή κάθε έξι μήνες, δουλεύει όταν κι αν τον χρειάζεται το αφεντικό και συνήθως δεν έχει ούτε σύμβαση. Σπάνια δουλεύει σε γραμμή παραγωγής μαζί με πολλούς συναδέλφους του, ακόμα πιο σπάνια γνωρίζει τι παράγει και με ποιον σκοπό. Το χρόνο εργασίας που «εξοικονομεί» είναι υποχρεωμένος/η να τον καταναλώσει (κυριολεκτικά ή μεταφορικά) όπου το κεφάλαιο θέλει και το διαχειρίζεται όλο και λιγότερο για τον εαυτό του/της.

Αν, λοιπόν, σε αυτήν την επίθεση που διαπερνά κάθε έκφανση της ζωής δε στήσουμε τώρα αναχώματα, πότε θα το κάνουμε; Είναι γεγονός πως οι άνθρωποι που διαπνέονταν από ελευθεριακές ιδέες δεν προσέγγιζαν για πολλά χρόνια το υπόλοιπο προλεταριάτο, εκκινώντας από τη βάση να μην το υποκαταστήσουν, αφήνοντας τους επαγγελματίες συνδικαλιστές και το κράτος να αλωνίζουν.

Σήμερα είναι πιο αναγκαίο από ποτέ να παρέμβουμε παντού όπου εργάζονται και δρουν οι προλετάριοι. Είναι αναγκαίο να προωθούμε την άμεση δράση και την αυτοοργάνωση μέσα και έξω από τους χώρους δουλειάς. Να παλεύουμε να γίνουν οι γενικές συνελεύσεις το μοναδικό κέντρο λήψης αποφάσεων χωρίς πολιτική ή συνδικαλιστική διαμεσολάβηση. Να οξύνουμε την αντιπαράθεση με την εργοδοσία, το κεφάλαιο και το κράτος. Ενάντια στη μίζερη λογική του συμβιβασμού και της ηττοπάθειας, αντιπαραθέτοντας επιθετικές διεκδικήσεις. Να υπερβούμε τις δομές των σημερινών σωματείων προσπαθώντας να μεταφέρουμε το βάρος της προλεταριακής δράσης έξω από τα θεσμικά πλαίσια, εκεί που πραγματώνεται η ταξική αντιπαράθεση στη δουλειά, στη γειτονιά και στο δρόμο. Και αυτό γιατί δεν τρέφουμε την αυταπάτη ότι οι κατακτήσεις του προλεταριάτου κερδίζονται ή χάνονται μόνο στον χώρο δουλειάς αλλά σε κάθε κοινωνικό πεδίο.

Με όλα αυτά ως δεδομένα οφείλουμε να επεξεργαστούμε ακόμα περισσότερο:

- Την ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ των εργαζομένων.
- Την υποστήριξη των υπαρχόντων αλλά και το πλήθεμα των υποδομών που κινούνται μέσα σε αυτοδιαχειριστική, αντιιεραρχική και αντικαπιταλιστική λογική, είτε είναι μέσα αντιπληροφόρησης, τυπογραφεία, κολεκτίβες, δίκτυα ανταλλαγής, καταλήψεις και στέκια.
- Την απαρέγκλιτη αντίθεσή μας στη δημιουργία της όποιας γραφειοκρατίας και τον πόλεμο στους θεσμούς. Οι αρχές της αυτοοργάνωσης, της οριζοντιότητας και της ακηδεμόνευτης δράσης αποτελούν την πραγματική αντιπρόταση που καταργεί όπου εφαρμόζεται, τα κυρίαρχα οργανωτικά μοντέλα στη σημερινή κατάσταση πραγμάτων. Γι' αυτό οι δομές δε μπορούν να είναι διαχωρισμένες από την καθημερινότητα των αγώνων, γιατί τροφοδοτούνται και μαθαίνουν από αυτούς. Και δε μπορούν παρά να είναι ο καθρέφτης της κοινωνίας που επιθυμούμε και παλεύουμε να δημιουργήσουμε.

- Την επιμονή στην εναντίωση στον καπιταλισμό και τις σχέσεις του συνολικά. Κάθε διεκδίκηση, μικρότερη ή μεγαλύτερη, δε γίνεται να πηγαίνει ξέχωρα από την καταστροφή αυτού του βάρβαρου συστήματος.

Αν ήμασταν μία φορά υπέρ της ανατροπής του καπιταλισμού όταν αυτός βρισκόταν σε «άνθιση», ή όταν η κρίση του δεν ήταν τόσο έκδηλη και ακραία, είμαστε εκατό φορές υπέρ της ανατροπής τώρα.

1.8 Συζήτηση

Συντονιστής:
Λοιπόν, ευχαριστούμε πάρα πολύ τους συντρόφους και τις συντρόφισσες από το σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων, από το Σωματείο Εργαζομένων στα τηλεφωνικά κέντρα του ΟΤΕ, από το Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, από τη Συνέλευση Εργαζομένων στη Μπούκα, από την Ε.Σ.Ε. Θεσσαλονίκης και την Ε.Σ.Ε. Ιωαννίνων. Τώρα θα θέλαμε να ακολουθήσει συζήτηση, να τοποθετηθεί κόσμος που ενδεχομένως συμμετέχει και σε άλλες εργατικές συλλογικότητες ή σωματεία, και όχι μόνο, αν θέλει να απευθύνει ερωτήσεις σχετικά με πράγματα τα οποία έχουν ήδη ειπωθεί αλλά και να κάνει ολοκληρωμένες τοποθετήσεις, τόσο σε σχέση με το ζήτημα της εργασίας όσο και να θέσει άλλες συνδέσεις, οι οποίες ενδεχομένως δεν έχουν ειπωθεί έως τώρα. Σημασία έχει πως οι αγώνες, οι εμπειρίες, τα βιώματα θα πρέπει να κυκλοφορούν.

Σχόλιο 1:
Μιας και δε μιλάει κανείς, δυο πραγματάκια ως παρατηρήσεις. ΄Ενα ερώτημά μου σε σχέση με αυτό που μπήκε και από τα παιδιά από τον ΟΤΕ και από τα παιδιά από το Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων σε σχέση με τα νομικά όρια που στενεύουν την δράση τους. Αυτά οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι δεν υπάρχει μια ανακύκλωση του κόσμου και όχι τόσο στη μορφή του την ίδια. Πρακτικά, χωρίς αυτό να έχει ιδιαίτερες ομοιότητες, και οι σύλλογοι φοιτητών τυπικά είναι νομικές μορφές. Αλλά επειδή έχουμε αναπτύξει έναν πλούτο, μέσω των αγώνων, και ξέρει και η ίδια η εξουσία ότι οι πρακτικές που αναπτύσσονται μέσα απο εκεί ουδεμία σχέση έχουν με τα Δ.Σ. ή μ’ αυ-

τούς που είναι εκλεγμένοι, δεν πλήττονται ως τέτοιοι, δηλαδή μηνύσεις και τέτοια, θα έχουνε παρακαταθήκη αγώνα. Μια σκέψη, λοιπόν, μήπως αυτό οφείλεται εντέλει σε κάτι τέτοιο.

Ένα δεύτερο σημείο, σημαντικό σε σχέση με αυτή τη συζήτηση για τα υποκείμενα: οι εργάτες που διεξάγουν έναν αγώνα και οι αλληλέγγυοι, πώς συνδέονται αυτοί οι δυο; Με κοινές διαδικασίες; Χώρια; Ποιος πρέπει να έχει τον πρώτο λόγο; Νομίζω ότι είναι λάθος να καταλήξουμε σε κάποια φόρμα. Τι εννοώ: πολλές φορές το ζητούμενο είναι η αυτονομία του αγώνα, με την έννοια να βρεθεί πραγματικά στα χέρια των αγωνιζόμενων. Αλλά το πώς θα εξασφαλιστεί αυτό κάθε φορά εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Δηλαδή, για παράδειγμα, στην απεργία πείνας των τριακοσίων μεταναστών, το να έχουν ανοιχτή συνέλευση οι απεργοί πείνας ήταν κάτι που πήγε πραγματικά τον αιώνα μπροστά, διότι οι αλληλέγγυοι αποτελούνταν από ένα φάσμα ανθρώπων διαπλεκόμενων σε αρκετά μεγάλο βαθμό με τη διαμεσολάβηση, ενώ η ίδια η δομή, η ίδια η οργάνωση των μεταναστών απεργών πείνας ήταν μια μορφή που είχε εξασφαλίσει στο εσωτερικό της και μια εμπειρία αγώνων και μια ισότιμη μορφή οργάνωσης. Οπότε εξασφαλιζόταν έτσι. Σε άλλες περιπτώσεις, στον αγώνα των εργαζομένων της Λέσχης του ΑΠΘ, για παράδειγμα, ακριβώς το ανάποδο ήταν εκείνο που έδινε μια σχετική αυτονομία στον αγώνα. Δηλαδή οι ίδιοι εργαζόμενοι δεν είχαν μεγάλη εμπειρία αγώνα, μπήκανε οι συνδικαλιστές, οι διαμεσολαβητές οι δικοί τους να τους χειριστούν, να τους «άγουν» και να τους «φέρουν». Αυτό που βοήθησε στον αγώνα ήταν ότι εμείς, κάποιοι φοιτητές, βρεθήκαμε σε κοινή διαδικασία με τους εργαζόμενους, στην ίδια τους τη γενική συνέλευση και προσπαθούσαμε εκεί πέρα να χτυπήσουμε τους επίσημους συνδικαλιστές. Παρέχοντας μια εμπειρία αγώνων και γνωρίζοντας λίγο καλύτερα τους γραφειοκράτες, δοκιμάσαμε να τους χτυπήσουμε εμείς σε ένα πρώτο βαθμό και από εκεί και πέρα, βλέποντας και οι εργαζόμενοι αυτό το πράγμα, να πάρουν στα χέρια τους οι ίδιοι τον αγώνα. Μάλιστα αυτό συνέβαλε ώστε να συνδικαλιστούν τελικά οι ίδιοι, με αποτέλεσμα να αναπαράγουν το προηγούμενο μοντέλο[4], δηλαδή είπαν να φύγουν οι φοιτητές, να φύγουν οι «μεν», να φύγουν οι «δε», γιατί ακριβώς είχαν πλέον μια εμπειρία αγώνα και ήθελαν πλέον οι ίδιοι να επιτεθούν στη λογική της διαμεσολάβησης. Θέλω να πω

ότι πρέπει να δούμε πότε η επιτροπή αλληλεγγύης βοηθάει και πότε όχι, πότε πρέπει να είναι κοινές οι διαδικασίες. Όταν είναι εξασφαλισμένο ότι μέσα στις διαδικασίες των αγωνιζόμενων υπάρχουν σε ένα βαθμό άνθρωποι που μπορούν και έχουν την εμπειρία να εκτεθούν άμεσα στην γραφειοκρατία και τον κυνισμό του αγώνα τότε ενδεχομένως δεν έχει νόημα να έχουμε κοινές διαδικασίες. Όταν δεν υπάρχει αυτό, είναι πολύ σημαντικό να εξασφαλίζεται ότι θα υπάρξει ένας τρόπος να διεξαχθεί αυτή η επίθεση απέναντι στη διαμεσολάβηση. Και όχι για να γίνουν κάποιοι οι ειδικοί της επίθεσης ενάντια-στη-διαμεσολάβηση αλλά ώσπου να γίνει ένα πρώτο βήμα, προκειμένου αυτό να ανοίξει και να διαχυθεί μια εμπειρία.

Αυτά τα δύο. Και μπαίνει κι ένα ζήτημα, εντάξει δεν είναι γενικό ζήτημα, οι δύο κατηγορίες: ταξικοί αγώνες σήμερα/αναπαραγωγή αύριο. Πώς μπορούν να συνδεθούν οι εργάτες που διεξάγουν έναν αγώνα σε διάφορα σημεία με τα υποκείμενα που χρησιμοποιούν την υπηρεσία; Πώς θα μπορούσαν οι εργαζόμενοι του σωματείου στον ΟΤΕ να συνδεθούν με τους χρήστες του ΟΤΕ, να βάλουν κάποια ζητήματα;

Σχόλιο 2:
Υπάρχει μια προβληματική για το ότι ο εργάτης δεν έχει συνείδηση εργάτη. Δηλαδή πρόσφατα, σε μια βιντεοπροβολή κάτω στη Λάρισα, παίχτηκε ένα βιντεάκι που νομίζω φτιάχτηκε με αφορμή τις απαλλοτριώσεις στα σούπερ-μάρκετ από μια συλλογικότητα εδώ στη Θεσσαλονίκη, που δείχνει, όταν φεύγουν τα παιδιά από το σούπερ-μάρκετ, τους κυνηγάν οι εργαζόμενοι και μια κοπέλα δείχνει και φωνάζει λες και της έχουν κλέψει το δικό της σπίτι, τη δική της περιουσία. Οπότε ουσιαστικά υπάρχει η προβληματική ότι ο εργαζόμενος δεν έχει συνείδηση εργάτη. Επίσης είναι πολύ σημαντικό να έχουμε στόχους αλλά είναι εξίσου σημαντικό –έως και σημαντικότερο– να καταλάβουμε σε ποιο σημείο είμαστε και από εκεί που είμαστε πώς θα φτάσουμε εκεί που θέλουμε. Ουσιαστικά, ανεξαρτήτως αν συμφωνούμε ή διαφωνούμε με το στόχο που βάζουμε, έχει πολύ μεγάλη αξία να συζητήσουμε πάνω στο πώς θα γίνει αυτή η διαδρομή που θα επιλέξουμε. Και αυτό ισχύει όχι μόνο στον συνδικαλισμό, ισχύει και στο οικονομικό, ισχύει και στο πολιτικό. Ουσιαστικά πρόκειται για «το

πώς θα φτάσουμε». Γιατί πολλές φορές είτε στις παρέες μας είτε στις συνελεύσεις μπαίνουμε σε ένα τριπάκι να συζητήσουμε ποιο πολιτικό σύστημα είναι καλύτερο, ποιο οικονομικό σύστημα είναι καλύτερο και ξεχνάμε πως δεν είμαστε μια λευκή σελίδα που απλά θα επιλέξουμε πού να γράψουμε. Είμαστε μια γραμμένη σελίδα που θέλουμε να σβήσουμε αυτά και να γράψουμε άλλα. Άρα «το πώς», η διαδρομή, είναι πάρα πολύ σημαντική.

[...] Επίσης μερικές φορές όταν είσαι μακριά από έναν χώρο και προσπαθείς να αγωνιστείς γι' αυτόν ή όταν είσαι μακριά από ένα χώρο και μαθαίνεις πράγματα, είτε είσαι αγωνιζόμενος είτε αλληλέγγυος, έχει σημασία τι διαμορφώνεις στο μυαλό σου γι' αυτό. Ας πούμε για τη Μπούκα σκέφτηκα όσο μιλούσες και όσο μαθαίνουμε από την ημέρα που άνοιξε μέχρι που διαβάσαμε κάποια κείμενα στο ίντερνετ, σκέφτηκα το εξής: Ότι δυστυχώς μερικές φορές το lifestyle πατάει στους πελάτες. Δηλαδή μαθαίνουμε ότι κάποιοι σύντροφοι δουλεύουν κάπου και αυτό πολλές φορές λειτουργεί ως διαφήμιση. Ουσιαστικά, πολλές φορές εγκλωβιζόμαστε, είτε ως κόσμος δραστήριος, είτε ως κόσμος πολιτικοποιημένος, είτε ως κίνημα. Αυτό το πράγμα μπαίνει στην εκκλησία του καπιταλισμού. Αυτό πρέπει να το προσέξουμε πάρα πολύ γιατί κάποιος μπορεί να το εκμεταλλευτεί πολύ εύκολα αυτό, να «κονομάει» από τις φάτσες μας.

Επίσης, επειδή τόσο τον αγώνα στην Μπούκα όσο και τον αγώνα των τριακοσίων απεργών πείνας, κάποιοι που είμαστε στην περιφέρεια τον ζήσαμε από απόσταση, προσπαθώντας να έχουμε μια αλληλεγγύη όσο μπορούσαμε. Όταν τελείωσε, όλοι ευχαριστηθήκαμε που νικήσαν οι τριακόσιοι. Όμως μετά, μέσα από διάφορα κείμενα από κάτω [από την Αθήνα], είδαμε ότι οι αλληλέγγυοι πήραν αποστάσεις, Τελικά το ερώτημα είναι νικήσαν οι αλληλέγγυοι;

Σχόλιο από την Ε.Σ.Ε. Ιωαννίνων

Δυο πράγματα θέλω να πω.

Πρώτο: πριν δέκα χρόνια, αν έβγαινε μια αφίσα που έβαζε την λέξη «ταξικό» ή «προλεταριάτο», στην καλύτερη περίπτωση θα έλεγαν «τι είναι αυτοί;». Τώρα μάλλον διαβάσαμε λίγο περισσότερο – και καλώς κάνουμε– και ερχόμαστε σήμερα εδώ πέρα να συζητήσουμε. Μπορεί αυτό που κάνουμε τώρα να μην αφήσει κάτι. Αλλά ήδη

μόνο και μόνο που βρισκόμαστε, είναι κάτι πολύ σημαντικό, δηλαδή να το κρατήσουμε αυτό και το επόμενο όταν θα γίνει, ώστε να αναδείξουμε νέες δυναμικές, μπας και καταφέρουμε αυτό που έχουμε μέχρι στιγμής να το συνθέσουμε.

Δεύτερο: «σωματείο» ή «εργατική ομάδα»;. Εγώ νομίζω ότι αυτά δε πηγαίνουν χώρια, πηγαίνουν συμπληρωματικά. Υπάρχει το παράδειγμα του Συλλόγου Υπαλλήλων Βιβλίου Χάρτου της Αθήνας, το οποίο ως Σωματείο αναφέρεται σε πάρα πολύ μεγάλο κομμάτι των εργαζομένων στο χώρο του βιβλίου στην Αθήνα και εάν το δει ένας εργάτης θα σκεφτεί ότι δε χρειάζεται μια εργατική ομάδα. Κι όμως, μια εργατική ομάδα χρειαζόταν–αναφέρομαι στο Βιβλιοφρικάριο– ακόμα κι αν δεν καταφέρει ποτέ να καλέσει μια άγρια απεργία και κάθε φορά πηγαίνει και στηρίζει την απεργία του Σωματείου, το οποίο παρεμπιπτόντως μπορεί να έχει και Ναρίτες. Γιατί φτιάχτηκαν και τα δυο; Γιατί έδειξε η εμπειρία, ότι ο ένας, ο Βιβλιοφρικάριος, αν πήγαινε να κάνει μπροστά στον Παττάκη ή στον Ελευθερουδάκη έναν αποκλεισμό θα υπήρχε ένα ζήτημα στο πώς θα τους αντιμετώπιζαν, δε θα τους άφηναν να μπουν μέσα, ενώ αν πάει ένα Σωματείο δε θα είχαν πρόβλημα. Από την άλλη, το Σωματείο δε μπορούσε να πάει να γεμίσει την τζαμαρία με αφίσες που να λένε για το αφεντικό που έβαλε χέρι στην εργάτρια. Κάπως χωρίς προγραμματισμό, κάπως χωρίς σχέδιο, αυτά τα πράγματα λειτουργούν συμπληρωματικά. Αναφέρθηκε και εδώ πέρα πολλές φορές πώς θα πέσει ο καπιταλισμός. Ας το προσεγγίσουμε από πολλά μονοπάτια για να τους κάνουμε να τα χάσουν κιόλας, να μην ξέρουν από πού τους ερχόμαστε.

Σχόλιο από το Cafe la Rage:

Θέλω να βάλω ένα ερώτημα πιο γενικό, πάνω στην εμπειρία που έχει πολύς κόσμος εδώ πέρα. ΄Ενα κομμάτι της δράσης στους χώρους εργασίας, γνωρίζουμε όλοι ότι απαιτεί δουλειά μυρμηγκιού, πολύ μοριακή διαδικασία, που θα δημιουργήσει περιθώρια συζήτησης και συνύπαρξης.

Προφανώς, είναι και θέμα της επόμενης συζήτησης, ζούμε σε μια περίοδο που η επίθεση έχει ενταθεί από την μεριά των αφεντικών και μας έχει μπει και ως πολιτικά υποκείμενα μια θέση που θα πρέπει να δούμε:τι κάνουμε τώρα, άμεσα, σε μια κατάσταση «εκτάκτου ανά-

γκης»; Μπήκε στην πρώτη εισήγηση, ότι υπήρχε μια διάθεση του κόσμου να κατεβαίνει στις γενικές απεργίες που τις καλεί η ΓΣΕΕ, αλλά να κατεβαίνει συντονισμένα. Αυτό είχε βέβαια προηγηθεί στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις μετά τον Δεκέμβρη του 2008 και, γύρω από τις κινήσεις αλληλεγγύης στην Κωνσταντίνα Κούνεβα, είχε συγκροτηθεί μια κατάσταση στον δρόμο που άνθρωποι που θέλανε να κινηθούν πιο αυτοοργανωμένα, πιο αυτόνομα, διεκδικούσαν να έχουν τον χώρο τους στις διαδηλώσεις. Στη Θεσσαλονίκη, αυτό το πράγμα πήγε να ξεκινήσει με έναν τρόπο αλλά δε φάνηκε να προχωράει, συγκεκριμένα να έχει μια λογική από πίσω. Δηλαδή μπορεί στη μία πορεία κόσμος να κατέβαινε μαζί, στη άλλη να μη το επέλεγε αυτό και γενικά πάντα υπήρχε ένα παλαντζάρισμα ανάμεσα στο «να κατεβώ με τους συντρόφους από την πολιτική ομάδα;», «να πάω με το κοινωνικό κομμάτι;», «να πάω με το σωματείο;», «να πάω με τους φοιτητές;». Είναι ένα ερώτημα που μπαίνει διαρκώς, ούτε από τη μία έχει απαντηθεί σαφώς ούτε από την άλλη. Αυτό εγώ κάπως θέλω να βάλω.

Απέναντι σε αυτό που συμβαίνει τώρα, υπάρχει η ανάγκη της πιο κοινωνικής παρέμβασης, να βρεθείς στο δρόμο. Όλα αυτά τα σωματεία βάσης, οι πρωτοβουλίες εργαζομένων, πώς το βλέπουν αυτό το πράγμα; Αξίζει μια τέτοια συνάντηση μέσα από ένα κοινωνικό χαρακτήρα; Αν ναι, πώς αυτό συμβαίνει στο δρόμο; Δηλαδή βλέπεις ότι κατεβαίνουν αυτόνομα μπλοκ, αλλά παίρνουν μαζί τους και μία άλλη κουλτούρα που προέρχεται από τους δικούς τους χώρους, η οποία μπορεί να βάζει ένα χαρακτήρα πιο ριζοσπαστικό, αλλά από την άλλη μπορεί να αποκλείει, να μην κατορθώνει να τραβήξει έναν άλλο κόσμο. Βλέπουμε στην Αθήνα και πρόσφατα στη Θεσσαλονίκη ότι, ακόμα και αν κατέβεις με ένα κοινωνικό χαρακτήρα, η καταστολή θα πέσει πάνω σου, επειδή πηγαίνεις με τα χαρακτηριστικά που παίρνεις μαζί σου.

Είναι κάποια διλήμματα, στα οποία δεν υπάρχει συγκεκριμένη τοποθέτηση, ο καθένας πειραματίζεται μέχρι στιγμής. Βέβαια το άλλο είναι, όπως ειπώθηκε στην αρχή, ότι αυτές οι απεργίες είχαν ένα κοινωνικό χαρακτήρα, συνέβησαν και διάφορα άσχημα πράγματα, με επίκεντρο την 5η Μάη του 2010 και όλα αυτά που συνέβησαν στην Αθήνα. Υπάρχει, λοιπόν, ένα ερώτημα, άμα αυτός ο πιο «αυτόνομος πόλος», αυτός ο κόσμος που οργανώνεται κοινωνικά με άλλα χαρα-

κτηριστικά, μπορεί να τραβήξει την ιστορία μόνος του και να συνδεθεί με άλλες κινήσεις στο κομμάτι της αναπαραγωγής, αλλά και να καταφέρει στο δρόμο, πάνω στη συγκυρία, να τραβάει μπροστά χωρίς να εξαρτάται από τα καλέσματα της ΓΣΕΕ.

Σχόλιο 3:
Γεια σας από τον Βόλο. Δεν εκπροσωπώ κάποια ομάδα, παρ' όλα αυτά, ανήκω σε μια συνέλευση, την «Ανεξάρτητη Εργατική Συνέλευση Εργατικού Κέντρου» καθώς και σε ένα αυτοδιαχειριζόμενο στέκι στο Πολυτεχνείο του Βόλου.

Έχω ακούσει τόση ώρα για την «ταξικότητα» και το «υποκείμενο» και δεν ξέρω ποια είναι η τάξη μου για να την προδώσω ή να την υπερασπιστώ, δεν ξέρω ποιο είναι αυτό το υποκείμενο, αν είναι επαναστατικό ή πώς να βρω το σύμμαχό μου. Δεν ξέρω γιατί έχουμε όλοι αυτό το άγχος και το έχω και εγώ για να είμαι εδώ αυτή τη στιγμή, να ερμηνεύσουμε τον κόσμο, πώς θα τον αλλάξουμε, πώς θα τον επαναστατικοποιήσουμε και χρησιμοποιούμε σε όλες μας τις εισηγήσεις και τις ερμηνείες μας μεγάλες αφηγήσεις, παλιά εργαλεία. Μήπως πάμε να κάνουμε μια νεκρανάσταση ενός πεθαμένου, που είναι και κάτι το εχθρικό; Και όταν λέω μια νεκρανάσταση ενός πεθαμένου, γιατί να συμμετέχω σε μια οργάνωση, σε ένα κίνημα, σε έναν αποκλειστικό τρόπο παραγωγής ή κάποια σωματεία βάσης ή κάποια πρωτοβάθμια σωματεία και να υπερασπιστώ την εργατική τάξη; Όταν την ίδια στιγμή έχει φανεί πολύ καλά ότι οι επιλογές μας και ο τρόπος λειτουργίας αυτού του καινούργιου –η αυτοδιαχείριση, η αυτοοργάνωση, η διάχυση της προσωπικότητας, η λογική του να σταματήσεις να εκμεταλλεύεσαι ή μάλλον του να σταματήσεις όσο μπορείς τον καπιταλισμό, να σπάσεις την αναπαραγωγή των κυρίαρχων δομών– ίσως είναι αυτό που θα μπορέσει να διαχυθεί στην «εχθρική κοινωνία», γιατί τουλάχιστον εγώ την ονομάζω «εχθρική κοινωνία». Οι εργάτες κάνανε πογκρόμ, αυτοί προδίδουν την τάξη και, δεν ξέρω πραγματικά, μήπως θα πρέπει να κάνουμε και μια κριτική στο ποια είναι αυτή η τάξη. Εντέλει, στην εργασία δε θα κάνουμε ποτέ κριτική; Θα την αφήσουμε για πάντα στο απυρόβλητο; Αυτήν την «εργατοσύνη» θα πρέπει να την κουβαλάμε για πάντα μαζί μας; Έχουμε χίλια πράγματα να πούμε. Τώρα θα μου πεις: «τι λες και τι κάνεις τελικά»;

Νομίζω ούτε ένα βήμα πίσω και, όπως προκύπτει από τα παραδείγματα που ανέφεραν όλοι οι σύντροφοι από τις προηγούμενες συλλογικότητες, νομίζω ότι η αλληλεγγύη ανέδειξε πράγματα και η αλληλεγγύη έδωσε ελπίδα. Τώρα όσον αναφορά νίκες ή ήττες, νομίζω ότι δεν υπάρχουν νίκες στον καπιταλισμό, νομίζω υπάρχει λόγος να δώσουμε ξανά νόημα στη λέξη «κομμουνισμός» και να μην την αφήσουμε στους καπιταλιστές να τη διασύρουν, γιατί για αυτό αγωνιζόμαστε. Και νομίζω ότι πρέπει να βάλουμε ως στόχευση –τουλάχιστον για μένα– το «επαναστατικό» και όχι το «ταξικό». Δηλαδή μια χαρά ξέρει κανείς τη συνείδηση του αλλά ποτέ δε θα μπορέσει να βάλει το ταξικό του πρόταγμα εντέλει.

Σχόλιο Α από το Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων Θεσσαλονίκης
Ένα μικρό σχόλιο πάνω στα τελευταία, δεν απαντάω ακριβώς, γιατί απαντήσεις δεν παίζουν. Νομίζω ότι δεν είναι ακριβώς το ζητούμενο να δει κάποιος ποιο είναι ακριβώς «το Υποκείμενο» και μάλιστα ποιο υποκείμενο είναι πιο κεντρικό αυτήν την περίοδο. Εγώ προσωπικά αισθάνομαι ότι εγώ είμαι ο επόμενος στόχος. Επομένως, εφόσον αισθάνομαι ότι είμαι ο επόμενος στόχος ψάχνω να βρω με οποιοδήποτε τρόπο και προσπαθώ να μπορέσω να κρατήσω πέντε εστίες αντίστασης και να δημιουργήσω και δύο καινούργιες. Τώρα ποιοι τρόποι, ποια εργαλεία, αν θα μπλέξω το πολιτικό με το κοινωνικό και το επαναστατικό, σίγουρα είναι υπό συζήτηση και κάθε φορά ψάχνω πάνω στην τάξη και την εμπειρία, γιατί δεν υπάρχουν και άλλες συνταγές. Αλλά δε νομίζω ότι, διαλέγοντας ανάμεσα στην εργατική ομάδα, στη συλλογικότητα, στην επιτροπή αλληλεγγύης, στο σωματείο βάσης ή σε οτιδήποτε άλλο, ψάχνω να βρω επαναστατικά υποκείμενα. Επιλέγω τα επιμέρους για διαφορετικούς λόγους. Δηλαδή, για μένα, το θετικό είναι ότι η δημιουργία κάποιων σωματείων βάσης έχει να κάνει κυρίως με ότι τους δίνει πέντε πατήματα στην ήδη υποτιμημένη αγορά εργασίας και τους δίνει δύο τρόπους να μπορέσουν να παρέμβουν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στη δουλειά. Το επαναλαμβάνω, πρώτα από όλα δε ψάχνω να βρω το επαναστατικό υποκείμενο, ψάχνω να βρω το συνάδελφό μου, ο οποίος συνάδελφός μου πιθανόν να μη μου μιλήσει κιόλας, δηλαδή πολύ πιο ακραία συνθήκη και πολύ πιο έντονη πίεση, και δεν είναι μόνο η πίεση της εργασίας,

είναι η όλη συνθήκη.

Ένα άλλο ερώτημα για το πώς μπορούν να βρεθούν, να χρησιμοποιήσω και εγώ τον όρο, τα διάφορα «υποκείμενα» στο δρόμο. Προσωπικά μιλώντας, νομίζω ότι ξεκάθαρα ο κόσμος έχει χαθεί γενικότερα, αλλά τουλάχιστον αυτό μας δείχνει το τελευταίο διάστημα η κατάσταση και στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα. Άρα το αν θα επιλέξω να κατέβω με τη δική μου πολιτική ταυτότητα, αν θα επιλέξω να κατεβώ στο δρόμο με την κοινωνική μου ταυτότητα, αν θα επιλέξω να κατέβω με κάποια από τις ταυτότητες που έχω, έχει λιγότερη σημασία από το τι συνέχεια και συνέπεια θα δείξω πριν το δρόμο και μετά το δρόμο. Έχει πολύ περισσότερη σημασία για μένα να μιλήσω για την απεργία ως μέρα απεργίας και σε αυτήν τη μέρα να βάλω και όλα μου τα χαρακτηριστικά, παρά να διεκδικήσω εκείνο το δίωρο που θα έρθει ο κόσμος.

Σχόλιο 4:

Να πω λιγάκι δυο λόγια και εγώ. Πριν τρία τέσσερα χρόνια ήμουν πάλι σε μια συζήτηση, πάλι εδώ, και τα ζητήματα σε σχέση με τη μορφή, τη δομή, το δίλημμα ήταν το ίδιο: αν φτιάχνουμε σωματεία ή αν κάνουμε αυτόνομες εργατικές ομάδες βάσης. Υπάρχουν και κάποια καινούργια ερωτήματα σήμερα, πώς μπορούν να συνδεθούν με τους κοινωνικούς χώρους αυτοί οι αγώνες και πώς μπορούν να συνδεθούν με τους μετανάστες.

Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, τη δομή που πρέπει να έχουν οι αγώνες στους χώρους εργασίας, συνεχίζω να επιμένω ότι η μορφή σωματείο είναι μια εχθρική μορφή και ως τέτοια θα πρέπει να την αντιμετωπίζουμε. Λέγοντας εχθρική, θεωρώ εχθρική και την Επιθεώρηση Εργασίας, θεωρώ εχθρικό και το ΙΚΑ. Μπορεί να καταφύγουμε και στο ΙΚΑ και στην Επιθεώρηση Εργασίας προκειμένου να υπερασπιστούμε ένα ευρύτερο αγώνα, γνωρίζοντας –όπως πολύ καλά είπε και το σωματείο των εργαζομένων στον ΟΤΕ– όλα τα προβλήματα που η προσφυγή σε μια εχθρική μορφή έχει. Μπορεί να το κάνουμε, αναγνωρίζοντας τους κινδύνους, προκειμένου να έχουμε μεγαλύτερο όφελος, προκειμένου ένας άλλος αγώνας να μπορέσει να πάρει μπρος, αλλά κατά αυτόν και μόνο τον τρόπο. Για όλους τους άλλους λόγους που ακούστηκαν σήμερα το σωματείο δεν έχει νόημα.

Δεν έχουμε ελλείψεις από σωματεία, έχουμε ελλείψεις από αγώνες, από πρωτοβάθμιους αυτόνομους αγώνες.

Δύο επιχειρήματα: Το ένα είναι ότι, από όλη τη συζήτηση που ακούστηκε, τα σωματεία προσέφεραν μια-δυο στάσεις εργασίας στον ΟΤΕ και τη δυνατότητα στους σερβιτόρους-μαγείρους να πάνε στο ΙΚΑ και στην Επιθεώρηση Εργασίας, πιθανά και σε κάποια δικαστήρια με μια πιο επίσημη παρουσία. Η δικιά μου εμπειρία λέει ότι οι στάσεις εργασίας λίγα πράγματα μπορούν να καταφέρουν, πιο σημαντικό είναι –ακούστηκε και προηγουμένως– κατευθείαν κάλεσμα σε μονοήμερη ή διήμερη απεργία. Τέτοιες απεργίες μπορούν να καλούν τα σωματεία αλλά μικρό αποτέλεσμα μπορούν να έχουν αν δεν υπάρχει ένας αγώνας. Η παρουσία στην Επιθεώρηση Εργασίας όλοι γνωρίζουμε ότι ελάχιστα πράγματα μπορεί να προσφέρει –μετά από δυο-τρία χρόνια μια θετική μαρτυρία στο δικαστήριο. Αυτός είναι ο ρόλος της Επιθεώρησης Εργασίας, να κερδίσεις στο δικαστήριο μετά από δυο-τρία χρόνια, να πάρει κανένα τηλέφωνο, να κάνει μια παρατήρηση στον εργοδότη, ως εκεί, δεν έχει τον ρόλο που είχε παλιότερα. Στο ΙΚΑ ισχύουν τα αντίστοιχα. Αν θα κολληθούν τα ένσημα ή αν θα κάνει μια προσφυγή το ΙΚΑ το ίδιο για τα ένσημα και πάλι όμως τα δικά του θα πει. Συνεπώς, η προσφορά είναι λίγη, πολύ συγκεκριμένη, σε πολύ συγκεκριμένα σημεία και θα πρέπει πάντα να ζυγίζεται ποια είναι τα οφέλη σε σχέση με το κίνδυνο να φτιάξεις ή να προσφύγεις σε ένα σωματείο. Τους κινδύνους του σωματείου τους ξέρουμε όλοι, ακούστηκαν από τους περισσότερους εδώ πέρα, εκτός από το σωματείο του ΟΤΕ. Όλοι ξέρουμε ότι το 99% των σωματείων που υπάρχουν είναι εχθρικά σωματεία, σωματεία διαμεσολάβησης και η μορφή σωματείο είναι τέτοιου τύπου, είναι μία μορφή ξεκάθαρη, πιο εύκολα σε πλησιάζει κάποιος αν είσαι στο σωματείο, σε πλησιάζει γιατί είσαι αυτό, χρησιμοποιείς τη μορφή που θέλει, της μεσολάβησης, πρέπει να μεσολαβείτε διαρκώς.

Να πω αντίθετα ότι η πιο μεγάλη εργατική οργάνωση που υπάρχει στην Ελλάδα, το ΠΑΜΕ –αν δεν κάνω λάθος– δεν έχει νομική μορφή. Δε χρειάζεται το ΠΑΜΕ νομική υπόσταση για να κάνει όλα αυτά που κάνει.

Να πω επίσης ότι ο πιο σημαντικός εργατικός αγώνας της τελευταίας χρονιάς, ο αγώνας των μεταναστών, δε χρειάστηκε κανένα σω-

ματείο για να γίνει. Ο μεγαλύτερος σε συμμετοχή αγώνας. Ο μεγαλύτερος σε νίκη αγώνας δε χρειάστηκε κανένα σωματείο και αυτό είναι ένα παράδειγμα για να καταλάβουμε όλοι ότι αυτό που λείπει είναι το να βρεθούμε, να συναντηθούμε. Και επίσης, να ξεκινήσουμε τους δικούς μας αγώνες, να μην περιμένουμε τον αγώνα των άλλων. Το Cafe la Rage, είχε μια τέτοια η εισήγηση κάπως, να είμαστε αλληλέγγυοι σε αγώνες άλλων. Αυτό που θα πρέπει κάνουμε είναι να δούμε στη δικιά μας τη δουλειά, στο δικό μας το χώρο τι παίζει, να κάνουμε μια κίνηση από εδώ, μια κίνηση από εκεί, να πάει λίγο παρά πέρα, να φτιαχτεί ένας αγώνας, να συναντηθούμε με άλλους ανθρώπους.

Όσον αφορά τη σύνδεση με το κοινωνικό, εμείς ως εργαζόμενοι στη βιομηχανία της υγείας συμμετείχαμε σε ένα συντονιστικό με επιτροπές κατοίκων Άνω Πόλης, από την Τούμπα, τη Φάμπρικα Υφανέτ, υπήρχε ένα συντονιστικό εργαζόμενων, ομάδων από κοινωνικούς χώρους, χώρους γειτονιάς κ.λπ., το οποίο έγινε μια κορυφή εκεί όπου χρειάζονται να συνδεθούν οι συλλογικότητες. Οι συλλογικότητες, εντάξει, είναι εύκολο.

Συνήθως βέβαια, κατά τη γνώμη μου, οι κοινωνικές οργανώσεις, οι κοινωνικοί χώροι συνεύρεσης μπορούν να συμπεριλάβουν από μόνοι τους αυτούς τους αγώνες. Δηλαδή, για παράδειγμα, η συνέλευση αγώνα Άνω Πόλης έδωσε έναν αγώνα για εργασιακά ζητήματα. Υπήρξε ένας τέτοιος αγώνας. Δε χρειάζεται δηλαδή να είσαι σωματείο ή να είσαι εργασιακή συλλογικότητα για να υπερασπιστείς έναν απολυμένο. Μπορείς να είσαι εκεί πέρα, να είναι τριάντα άτομα και να μην είναι κανένας από αυτούς εργαζόμενος σε αυτήν τη δουλειά. Και όσον αφορά τους μετανάστες, το σημαντικότερο από όλα, αυτό που είναι καινούριο τον τελευταίο χρόνο και θα πρέπει να μείνει σε όλους μας, είναι ότι θα πρέπει πολύ πιο δυναμικά όλοι να κοιτάξουμε στον χώρο δουλειάς μας, στον κοινωνικό μας χώρο, πώς θα πλησιάσουμε αυτούς τους μετανάστες που υπάρχουν. Είναι δύσκολο να πλησιαστούν. Υπάρχει η απόσταση στις γλώσσες, η απόσταση στις συνήθειες, η απόσταση στη νομιμότητα, που είπε και ο συναγωνιστής από το φόρουμ, και αυτά όλα εμείς οφείλουμε να τα ξεπεράσουμε. Είναι πολύ πιο δύσκολο για τους μετανάστες να πλησιάσουν τον ντόπιο, είναι φοβισμένοι, είναι σε ξένο χώρο. Εμείς οφείλουμε να ξεπεράσουμε όλες τις δυσκολίες που υπάρχουν, να τις ξεπεράσουμε και επιτέ-

λους κάποια στιγμή να δούμε στις συλλογικότητες μας να υπάρχουνε και μετανάστες.

Σχόλιο Β από το Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων Θεσσαλονίκης
Θεωρώ ότι τα όρια του σωματείου τα ορίζεις εσύ. Όπως η εργατική τάξη δεν υπάρχει αλλά συμβαίνει, έτσι και το σωματείο δεν υπάρχει αλλά συμβαίνει. Στις δικές μας συνελεύσεις έχουμε αντιμετωπίσει καταστάσεις στις οποίες έχουμε επιλέξει πολλές φορές να μη βγούμε ως σωματείο αλλά να χρησιμοποιήσουμε τις μεταξύ μας συλλογικές σχέσεις, για να κάνουμε πράγματα έξω από τα όρια ενός σωματείου. Έχουμε επιλέξει να συνδεθούμε με άλλα κομμάτια, όπως το συντονιστικό των γιατρών, και δεν ήταν εμπόδιο το σωματείο σε αυτό. Δηλαδή δεν μπαίνει πάντα η εργατική μας ταυτότητα μπροστά. Χρησιμοποιούμε βέβαια κάποιες φορές την ταυτότητα της εργάτριας και του εργάτη. Το σημαντικό για μένα είναι να χτίζεις σχέσεις. Και θεωρώ ότι το να χτίζεις σχέσεις γίνεται και μέσω των σωματείων, γίνεται και μέσα από άλλες συλλογικότητες.

Σχόλιο Γ από το Σωματείο Σερβιτόρων Μαγείρων Θεσσαλονίκης
Επίσης, επειδή το κριτήριο της διαμεσολάβησης και στη δουλειά μας και στην Επιθεώρηση Εργασίας, όπως αναφέρθηκε, είναι το κομβικό ζήτημα που αντιμετωπίζουμε και προσπαθούμε να σπάσουμε: αν έρθει κάποιος άνθρωπος, συνάδελφος δικός μας, να μας πει «σωματείο κάνε τη δουλειά μου», θα του πούμε:«η Επιθεώρηση Εργασίας είναι στην Προξένου Κορομηλά, το τηλέφωνο του δικηγόρου είναι αυτό, πήγαινε, κάνε τη δουλειά σου». Αν θέλει ένας εργαζόμενος να κάνει πέντε πράγματα μαζί μας, να καθίσει μαζί μας και να καθίσουμε εμείς μαζί του, τότε είναι χρήσιμο το σωματείο. Δηλαδή, τη συνθήκη της διαμεσολάβησης δεν την ορίζει θεσμικά η μορφή σωματείο, την ορίζει ο στόχος που θέλεις να έχεις και ο τρόπος που θέλεις να κινείσαι κάθε μέρα και στην παρέμβαση σου και στη δουλειά. Το τελευταίο είναι ότι η μορφή σωματείο έχει θεσμικό περιεχόμενο αλλά για να μπορέσεις στη ακραία συνθήκη υποτίμησης που ζούμε, όπου ο καθένας και η καθεμιά υποτιμά έμπρακτα τη ίδια τη δουλειά του και δε βλέπει μια γενική συνθήκη υποτίμησης εργασίας, όταν δουλεύει για τρία ευρώ μαύρα, τότε το σωματείο δεν είναι μια μορφή εχθρική σε

αυτόν, αλλά η μορφή σωματείο είναι μια μορφή που θα μπορέσει να κάνει πέντε πράγματα.

Σχόλιο 5:

Ένα μικρό σχόλιο. Νομίζω ότι δεν είναι τα ράσα που κάνουν τον παπά, δεν είναι οι μορφές που κάνουν τον αγώνα. Το ζήτημα μας είναι η δημιουργία κοινοτήτων αγώνα και το ποια μορφή θα πάρει εξαρτάται από το τι εξυπηρετεί κάθε φορά την εξέλιξη του αγώνα. Συμφωνώ με αυτό που προκρίνει ο σύντροφος από τα Γιάννενα, ότι μπορούν να δρουν αλληλοσυμπληρωματικά διάφορα σωματεία κ.λπ., το βλέπω και εγώ σε μια τέτοια κατεύθυνση. Προς αυτήν την κατεύθυνση, λοιπόν, νομίζω ότι πρέπει να μετατοπιστεί το ερώτημα. Δεν είναι τόσο η μορφή αγώνα. Βλέπω δηλαδή ότι το βασικό ζήτημα είναι πώς θα δημιουργήσεις ένα πεδίο σχετικά ουδέτερο, στο οποίο να μπορέσει να βρεθεί ένας συνάδελφος, εργαζόμενος, που βρίσκεται στον ίδιο χώρο δουλειάς με σένα, στο οποίο να μη φοβηθεί και το οποίο να μην έχει τόσο υψηλά μίνιμουμ, ώστε να αισθανθεί ξένος εκεί μέσα. Δεν έχω γενικά πολλές εμπειρίες εργατικών αγώνων, εμπειρίες αγώνων σε άλλους χώρους εκτός από τα σχολεία και τα πανεπιστήμια. Το ερώτημα είναι ότι εμείς από τη μια χρειαζόμαστε κάπως συμπαγείς συλλογικότητες, από την άλλη χρειαζόμαστε μορφές οργάνωσης τέτοιες, που να είναι σχετικά ουδέτερες και να επιτρέπουν σε κόσμο να έρθει και ουσιαστικά να στήσει έναν αγώνα. Αυτές οι μορφές, θα είναι του τύπου γενικής συνέλευσης. Το τι σημαίνει γενική συνέλευση μέσα στην επισφάλεια είναι ένα περίεργο πράγμα: γενική συνέλευση των δέκα ατόμων, γενική συνέλευση ενός μαγαζιού του επισιτισμού, γενική συνέλευση ενός κλάδου... Αλλά θέλω να πω ότι το βασικό ζήτημα είναι αυτό, ότι πρέπει να κοιτάξουμε πώς θα φτιάξουμε αυτά τα πεδία συνάντησης, τα οποία να είναι σχετικά ουδέτερα. Αυτό είναι το ζήτημα και από εκεί και πέρα τι μορφή θα πάρει αυτό είναι ο ίδιος ο αγώνας που θα το δείξει στην εξέλιξη του και αυτή είναι μια συζήτηση που κρατάει από παλιά μέσα στο κίνημα.

Υπερασπίζομαι αυτό εντέλει: να ξεκινήσεις να φτιάξεις τον αγώνα, να γεννηθεί ο αγώνας και το τι μορφή θα πάρει είναι προϊόν, στη συνέχεια φαίνεται. Το παράδειγμα των μεταναστών είναι ένα τέτοιο παράδειγμα.

Σχόλιο από το Σωματείο Εργαζομένων στα τηλεφωνικά κέντρα του ΟΤΕ

Συμφωνώ κι εγώ με τα τελευταία που είπε μόλις ο συναγωνιστής. Μιλήσαμε κι εμείς στην εισήγηση μας για τα προβλήματα και τα ζητήματα που ανακύπτουν από τη μορφή-σωματείο. Το να μιλάμε, ωστόσο, κάπως έτσι απόλυτα για το σωματείο καταλήγει σε μια αντεστραμμένη φετιχοποίηση της μορφής. Μιλάμε τόσο πολύ για τη μορφή και την καταδικάζουμε και αφήνουμε, με αυτόν τον τρόπο, απ' έξω όλα τα περιεχόμενα. Είναι θεμιτό να το βλέπουμε κριτικά αλλά το να λέμε ότι δε συμβαίνουν αγώνες ίσως να έχει να κάνει με το γενικότερο επίπεδο των ανταγωνισμών αυτή τη στιγμή και όχι με το γεγονός πως τα σωματεία δεν επιτρέπουν σε αυτούς να αναπτυχθούν. Αυτό το σημείο όσον αφορά το σωματείο. Θα ήθελα να πω και τέσσερα σύντομα σημεία, κάτι σαν σχόλια, για μια τοποθέτηση που έγινε λίγο νωρίτερα.

Το ότι κάποιοι ανακαλύπτουν τώρα τον κοινωνικό-ταξικό ανταγωνισμό δε σημαίνει πως έπαψε ποτέ να υπάρχει.

Η τάξη δεν είναι κάτι που μπορείς να προδώσεις, γιατί πολύ απλά δεν πρόκειται για κάτι που υπάρχει από μόνο του. Η τάξη είναι διαδικασία, συμβαίνει από αυτούς που αγωνίζονται.

Το επαναστατικό υποκείμενο είναι το υποκείμενο που κάνει την επανάσταση.

Και τελικά, εγώ είμαι πολύ περίεργος να μάθω πώς ένα επαναστατικό υποκείμενο μπορεί να περνάει ξυστά από τα πεδία της εκμετάλλευσης και της κυριαρχίας και από πού αντλεί αυτή την επαναστατική συνείδηση και τις επιλογές που το κάνουν επαναστατικό.

1.9 Σημειώσεις

1. Το Banquet είναι ένα ακόμα κάτεργο της βιομηχανίας του επισιτισμού στη Θεσσαλονίκη. Οι εργαζόμενοι σε αυτό ξεκίνησαν την κινητοποίηση τους τον Απρίλιο του 2010 με αφορμή την εντεινόμενη εκμετάλλευσή τους και την καταστρατήγηση της εργατικής νομοθεσίας από μεριάς του αφεντικού (μειωμένα ένσημα, μη καταβολή δώρων και υπερωριών κ.α.). Το αφεντικό απάντησε με την απόλυση

ενός από αυτούς. Οι πρώτες κινητοποιήσεις ακολούθησαν την τακτική της συνεχούς παρουσίας με την μορφή μικρών διαδηλώσεων έξω από το μαγαζί, με στόχο την παρεμπόδιση της λειτουργίας του. Κύριο αίτημα ήταν η επαναπρόσληψη του απολυμένου Β.Κ. και η καταβολή όλων των δεδουλευμένων των υπόλοιπων εργαζομένων. Σε αυτές τις δράσεις συμμετείχαν και άλλοι εργαζόμενοι/ες ενώ συγκροτήθηκε επιτροπή αλληλεγγύης. Το αφεντικό κινήθηκε επιθετικά απειλώντας όσους συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις με απόλυση και πραγματοποιώντας λοκ-άουτ που κράτησε από τις 15 Μαΐου έως το Σεπτέμβριο. Παρ' όλα αυτά οι κινητοποιήσεις συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού (παραστάσεις διαμαρτυρίας σε άλλα μαγαζιά του εν λόγω αφεντικού, συναυλίες αλληλεγγύης στους εργαζομένους κ.α.). Όταν ξανάνοιξε το Banquet ξανάρχισαν και οι καθημερινές συγκεντρώσεις από εργαζόμενους/ες και αλληλέγγυους/ες έξω από το μαγαζί. Το αφεντικό απάντησε με μηνύσεις ενώ μέσα από τη διαδικασία του αυτόφωρου εργαζόμενοι και αλληλέγγυοι σύρθηκαν σε δίκες εκφοβισμού. Τελικά ο αγώνας έληξε με έναν συμβιβασμό με την εργοδοσία, αφού τα αρχικά αιτήματα έπαψαν να έχουν ρεαλιστική βάση και πραγματική υποστήριξη ακόμα και από κάποιους από τους εργαζόμενους – Σ.τ.Ε.

2. Ο αγώνας των εργαζομένων της λέσχης του ΑΠΘ έλαβε χώρα το Μάη του 2011. Με πρόσχημα τις περικοπές της χρηματοδότησης, η πρυτανεία επεδίωξε να μετατρέψει τις δωδεκάμηνες συμβάσεις των εργολαβικών εργαζομένων σε οκτάμηνες χωρίς παράλληλα να δεσμεύεται για την ανανέωση όλων των συμβάσεων και για την επόμενη χρονιά, όπως συνέβαινε μέχρι τότε. Με αφορμή αυτό και κάποιες φήμες για επικείμενη πλήρη ιδιωτικοποίηση –ανάθεση της σίτισης των φοιτητών σε εταιρία catering– οι εργαζόμενοι απήργησαν και έκαναν κατάληψη στη λέσχη για περίπου μια εβδομάδα. Κόσμος από αυτόνομα σχήματα βρέθηκε –αν και όχι ιδιαίτερα μαζικά– στις συνελεύσεις των εργαζομένων και βοήθησε στο να προωθηθούν κάποια χαρακτηριστικά αδιαμεσολάβητης λειτουργίας. Επιπλέον έγιναν και κάποιες κοινές δράσεις με τους εργαζόμενους κυρίως με στόχο την αντιπληροφόρηση. Το αποτέλεσμα του αγώνα ήταν σχετικά θετικό. Οι συμβάσεις παρέμειναν δωδεκάμηνες αλλά όχι χωρίς κάποιες απώλειες. Πρώτον περικόπηκαν τα επιδόματα για εκτός έδρας εργασία που

έπαιρναν οι εργαζόμενοι κατά τους θερινούς μήνες που δουλεύουν στις πανεπιστημιακές κατασκηνώσεις, αφετέρου τους ανατέθηκαν επιπλέον καθήκοντα για να εξοικονομηθούν πόροι από αλλού (π.χ. η λέσχη ανέλαβε και τους μπουφέδες για τις διαλέξεις του πανεπιστημίου). – Σ.τ.Ε.

3. Στην περίπτωση του μαγειρείου «Μπούκα» οι εργαζόμενοι, έπειτα από μια περίοδο διαρκούς υποτίμησης της εργασίας τους με πρόσχημα την κρίση, προχώρησαν στις 11 Μάρτη του 2011 σε καταγγελία στην επιθεώρηση εργασίας για να διεκδικήσουν τα δεδουλευμένα τους και παράλληλα ξεκίνησαν επίσχεση εργασίας. Ταυτόχρονα γνωστοποίησαν το ζήτημα με κείμενα και αφίσες. Η εργοδοσία προσχώρησε σε λοκ-άουτ ώστε να πιεστούν οικονομικά οι εργαζόμενοι. Η επίσχεση έληξε μετά την αποδοχή της απόλυσης από την μεριά των εργαζομένων, αφήνοντας ανοιχτό το ζήτημα της καταβολής των δεδουλευμένων – Σ.τ.Ε.
4. Εννοεί το μοντέλο που ακολουθήθηκε και στην απεργία πείνας των τριακοσίων μεταναστών: χωριστή συνέλευση των ίδιων των απεργών πείνας και παράλληλη κοινή συνέλευση με τον αλληλέγγυο κόσμο – Σ.τ.Ε.

ΜΕΡΟΣ 2

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

ΜΕΡΟΣ 2

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Συντονιστής:

Καλωσήρθατε στη δεύτερη συζήτηση στο πλαίσιο του φεστιβάλ Communismos. Το θέμα μας είναι η κρίση και θα πω δυο πράγματα για το γιατί επιλέξαμε να βάλουμε αυτό το θέμα προς συζήτηση ως Cafe La Rage. Γενικά, οι συζητήσεις που γίνονται πάνω σε αυτό το ζήτημα ανάγουν το θέμα στη σφαίρα της οικονομίας, που μυστικοποιεί ουσιαστικά την πραγματική διάσταση του ζητήματος. Με λίγα λόγια, εμείς θεωρούμε ότι η κρίση είναι ζήτημα του ταξικού και κοινωνικού ανταγωνισμού και η κρίση τελικά είναι κρίση πειθάρχησης, είναι κρίση εργατικής ανυποταξίας στον τομέα της παραγωγής και κοινωνικής ανυποταξίας στον τομέα της αναπαραγωγής. Είναι οι πορείες, είναι οι απεργίες, είναι οι απαλλοτριώσεις, είναι τα σαμποτάζ που γίνονται στον τομέα της παραγωγής και της κατανάλωσης, και είναι γενικότερα η επίθεση την οποία βιώνουμε τον τελευταίο καιρό και στην οποία καλούμαστε να πάρουμε θέση. Πριν περάσουμε στο κομμάτι της συζήτησης, θα γίνουν κάποιες εισηγήσεις από την κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ, από τέως μέλη του Συνδικάτου Σαλταδόρων από τη Θεσσαλονίκη καθώς και από τον Werner Bonefeld, που είναι καθηγητής Πολιτικών Επιστημών στο πανεπιστήμιο του York. Να ξεκινήσουμε, λοιπόν, από τη Φάμπρικα Υφανέτ.

2.1 Εισήγηση της κατάληψης Φάμπρικα Υφανέτ

Η σημερινή συζήτηση καλέστηκε με σκοπό να γίνει μια προσπάθεια προσέγγισης της σημερινής κρίσης του καπιταλισμού και μια προ-

σπάθεια, μέσα από την κατάθεση διαφόρων σκεπτικών, να αντιληφθούμε τις αιτίες της αλλά και να διερευνήσουμε τις δυνατότητες που έχουμε ώστε να επιτύχουμε την έξοδο, όχι μόνο από την κρίση, αλλά από τον ίδιο τον καπιταλισμό.

Η ανάγκη μας να ασχοληθούμε με το ζήτημα της κρίσης και να μιλήσουμε γι' αυτό προέκυψε από το γεγονός ότι τα τελευταία περίπου τρία χρόνια βιώνουμε, με το ξέσπασμα της τελευταίας φάσης της καπιταλιστικής κρίσης, μια πρωτοφανή επίθεση σε όλες τις πτυχές της ζωής μας αλλά και βομβαρδιζόμαστε καθημερινά από πληροφορίες, απόψεις και αναλύσεις επί αναλύσεων που προσπαθούν να εξηγήσουν τις αιτίες της και να πείσουν γι' αυτές. Αυτές οι αναλύσεις περιλαμβάνουν αναφορές σε επιθέσεις ξένων κέντρων ενάντια στην Ελλάδα και σε κακούς κερδοσκόπους που εκμεταλλεύονται την κατάσταση της χώρας, οπτικές που εστιάζουν στην κακοδιαχείριση, ακόμα και απόψεις που λένε ότι φταίμε εμείς που υπήρξαμε άπληστοι. Ο κυρίαρχος λόγος για την κρίση προσπαθεί με κάθε τρόπο να αποφύγει να μιλήσει για την κρίση ως αυτό που είναι: μια κρίση των κοινωνικών-ταξικών σχέσεων. Σε μια πρώτη φάση, λοιπόν, μπαίνει επιτακτικά το ζήτημα της κατανόησης και της απομυστικοποίησης της σημερινής συγκυρίας. Ωστόσο, για μας το ζήτημα δεν τελειώνει εκεί. Μελετώντας την κρίση του καπιταλισμού, δε μας ενδιαφέρει απλά μια αντικειμενική ερμηνεία –όσο μπορεί κάτι τέτοιο να υπάρξει– αλλά μια ανάλυσή της από τη σκοπιά των κοινωνικών-ταξικών ανταγωνισμών που μπορεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο αγώνα, ακριβώς στην προσπάθεια μας να τους οξύνουμε. Η θεωρία της κρίσης, λοιπόν, δεν είναι ένα οικονομίστικο θέμα, αλλά ένα θέμα βαθύτατα πολιτικό. Αφορά το πώς αντιλαμβανόμαστε αυτό τον κόσμο και τη θέση μας μέσα σε αυτόν, αφορά τη σημασία των αγώνων και τους τρόπους που τους αντιμετωπίζουμε, αφορά τελικά τις ίδιες τις ζωές μας και τους τρόπους που επιλέγουμε να κινηθούμε μέσα σε μια συγκυρία που λέγεται καπιταλιστική κρίση.

Για εμάς, η κρίση, όπως και αν εμφανίζεται σήμερα, όποιες μορφές και αν παίρνει, είναι στην πραγματικότητα μια κρίση αναπαραγωγής της καπιταλιστικής σχέσης. Είναι η αδυναμία του κεφαλαίου να εκμεταλλευτεί τη ζωντανή εργασία στο βαθμό που θα του εξασφάλιζε μια απρόσκοπτη συσσώρευση και ένα σταθερό ή αυξανόμενο

ποσοστό κέρδους. Και αυτή η αδυναμία προκύπτει από την ανυποταξία των εκμεταλλευόμενων ενάντια στην εκμετάλλευση και την υποτίμησή τους, η οποία και θέτει το σύστημα σε κρίση. Πιστεύουμε δηλαδή ότι εμείς είμαστε η κρίση, με την έννοια ότι είμαστε εμείς αυτοί και αυτές που μέσα από τις αρνήσεις μας και μέσα από τους αγώνες μας –είτε αυτοί εκφράζονται ρητά και μαζικά είτε περισσότερο αθόρυβα σε μοριακό επίπεδο– αρνούμαστε την περαιτέρω υπαγωγή μας σε αυτό το εκμεταλλευτικό σύστημα και μπλοκάρουμε την ομαλή αναπαραγωγή του. Αυτό με μια πρώτη σκέψη φαίνεται αντιφατικό και δύσκολο να το σκεφτούμε, τη στιγμή που δεχόμαστε αυτή την επίθεση από την πλευρά των αφεντικών, ωστόσο είναι βασικό να το αντιληφθούμε μέσα στο συνολικό κοινωνικό-ιστορικό του πλαίσιο.

Η σημερινή κρίση είναι η τελευταία και σίγουρα η πιο οξεία φάση μιας κρίσης του καπιταλισμού που κλείνει σχεδόν τέσσερις δεκαετίες. Χοντρικά, η έναρξή της τοποθετείται στη δεκαετία του ’70, μετά δηλαδή από τους μεγάλους αγώνες που ξέσπασαν παγκόσμια και συνοψίζονται ως το «παγκόσμιο ’68». Έκτοτε, τα αφεντικά έχουν προσπαθήσει με διάφορους τρόπους να απαντήσουν στην κρίση αυτή χωρίς όμως ποτέ να καταφέρουν να την επιλύσουν. Η περίοδος από τη δεκαετία του ’70 μέχρι και σήμερα, γνωστή ως νεοφιλελευθερισμός, παρότι έχει ως βασικό της χαρακτηριστικό την επίθεση στην εργασία μέσα από μια σειρά άμεσων και έμμεσων στρατηγικών, φάνηκε τελικά ότι δεν έχει κατορθώσει να ξεπεράσει την κρίση, παρά μόνο να την αναβάλει μέχρι και σήμερα που ξέσπασε βίαια και εμφανίστηκε με πολύ χαρακτηριστικό τρόπο. Μπορεί να εμφανίστηκε ως χρηματοπιστωτική κρίση αλλά ουσιαστικά ήταν αποτέλεσμα του γεγονότος ότι το κεφάλαιο διέφυγε στη χρηματοπιστωτική σφαίρα γλιτώνοντας προσωρινά από τη σφαίρα της παραγωγής. Με αυτόν τον τρόπο μπορούσε να αυτοαξιοποιείται άμεσα, ελπίζοντας στη μελλοντική υποτίμηση της εργατικής τάξης και στην υπόσχεση από τη μεριά της ότι θα δουλέψει αρκετά ώστε να ξεπληρώσει αυτά που κατανάλωνε μέσω της πίστωσης. Αυτή η τακτική, όπως αποδείχτηκε τελικά, απέτυχε παταγωδώς για άλλη μια φορά, με την κρίση που ξέσπασε το 2007. Η εργασία, μέσα από τη συσσώρευση αγώνων και την κατάκτηση ενός ιστορικού επιπέδου αναγκών, φάνηκε απρόθυμη να δεχτεί την περαιτέρω υποτίμησή της.

Βλέπουμε, λοιπόν, συνολικά πως στην προσπάθειά του να αναπτυχθεί, το κεφάλαιο γεννά συνεχώς ανταγωνιστικές δυνάμεις. Αυτούς τους ανταγωνισμούς δεν τους αντιλαμβανόμαστε ως κάτι δομικό στον καπιταλισμό που υπάρχει ούτως ή άλλως αλλά ως κάτι που δημιουργείται από τη δύναμη, τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των εκμεταλλευόμενων. Υπάρχει μια πραγματικότητα: Το κεφάλαιο για να μπορεί να αναπτύσσεται πρέπει να ελέγχει το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων και να τις οργανώνει με βάση την εργασία, αφού εξαρτάται από αυτήν και από την άντληση υπεραξίας από τους εργαζόμενους. Έτσι, η εργασία γίνεται αναπόσπαστο κομμάτι της ανάπτυξης του κεφαλαίου. Όσο το κεφάλαιο χρειάζεται να επενδύει σε αυτήν για να επεκταθεί, άλλο τόσο χρειάζεται να την υποτιμήσει κάποια στιγμή για να πάρει πίσω αυτά που έδωσε και για να αντλήσει από αυτήν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κέρδος. Παράλληλα, η επέκταση σε νέα πεδία είναι κάτι ζωτικό για την επιβεβαίωση και τη διατήρηση της καπιταλιστικής προσταγής. Οι νέες περιφράξεις σε πόρους και σχέσεις, η εκμετάλλευση της αναπαραγωγικής εργασίας, η αποικιοποίηση από το κεφάλαιο ολοένα περισσότερων σφαιρών έξω από την παραγωγή –διαδικασία η οποία έχει περιγραφεί ως κοινωνικό εργοστάσιο– είναι όλα τρόποι διεύρυνσης της διαδικασίας της καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Από την άλλη, μέσα σε αυτό το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης οι άνθρωποι πάντα αγωνίζονταν είτε για μια καλύτερη θέση είτε για να ξεφύγουν από τα όρια που θέτει αυτή η επιβολή, διεκδικώντας λιγότερο εργασιακό χρόνο και περισσότερο χρόνο για αυτοαξιοποίηση, μεγαλύτερους μισθούς κ.λπ. Άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο συνειδητά. Είναι αυτή η δραστηριότητα που τελικά θέτει σε κρίση την αναπαραγωγή της καπιταλιστικής σχέσης. Λέμε, δηλαδή, ότι ο ταξικός ανταγωνισμός είναι ένα θεμελιώδες στοιχείο του καπιταλισμού και μάλιστα ότι όσο ο καπιταλισμός θα επεκτείνεται σε διάφορα πεδία της ζωής τόσο και ο ανταγωνισμός θα βαθαίνει, άρα και η κρίση. Ειπωμένο αλλιώς, η διαδικασία διευρυμένης αναπαραγωγής του κεφαλαίου ως σχέση φαίνεται να είναι και η διαδικασία διευρυμένης αναπαραγωγής των ανταγωνισμών που διατρέχουν τη σχέση αυτή. Αυτό δεν το λέμε με μια διάθεση να προβλέψουμε την εξέλιξη της ιστορίας αλλά για να καταλάβουμε ότι είναι σημαντικό ο αγώνας μας να είναι ευρύ-

τερος, να ξεπερνάει τη σφαίρα της παραγωγής και να κυκλοφορεί σε όλα τα πεδία που έχουν γίνει αντικείμενο αξιοποίησης.

Όλα τα παραπάνω έχουν φυσικά και πρακτικό αντίκρυσμα στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τη σημερινή συνθήκη και επιλέγουμε να κινηθούμε μέσα σε αυτή. Για παράδειγμα, τους τελευταίους μήνες υπάρχει στο κέντρο της συζήτησης, είτε από την πλευρά της κυριαρχίας είτε από την πλευρά κομματιών του ευρύτερου χώρου της αμφισβήτησης, η φιλολογία του δημόσιου χρέους. Δεν αρνούμαστε ότι το δημόσιο χρέος έχει μια συγκεκριμένη θέση μέσα στη σύγχρονη καπιταλιστική συσσώρευση, όπως άλλωστε συνολικά η μορφή-κράτος. Το χρέος των κρατών έχει χρησιμοποιηθεί ως ένα ακόμη πεδίο καπιταλιστικής επέκτασης τα τελευταία χρόνια, συνεισφέροντας στην αξιοποίηση των κεφαλαίων που λιμνάζουν λόγω της κρίσης εκμεταλλευσιμότητας της εργασίας. Παράλληλα, έχει λειτουργήσει –και σήμερα αυτό είναι πιο χαρακτηριστικό από ποτέ– ως ένας μοχλός πρωταρχικής συσσώρευσης, κοινωνικοποιώντας το κόστος του δανεισμού και μεταφέροντας ουσιαστικά πλούτο από την εργασία στο κεφάλαιο (π.χ. αυξάνοντας τη φορολογία, περικόπτοντας κοινωνικές παροχές, μειώνοντας μισθούς στο δημόσιο τομέα κ.α.). Ωστόσο, η εμμονή στο ζήτημα αυτό κρύβει από μπροστά μας όλο τον πλούτο των ανταγωνισμών και των δυνατοτήτων που αναφέραμε και νωρίτερα. Η εμμονή στο χρέος ρηχαίνει την κριτική μας στον καπιταλισμό και την κάνει πιο μερική, αφού αναπαράγει τις κυρίαρχες ιδεολογίες και εθνικοποιεί το ζήτημα της κρίσης, λες και είναι κάτι που μας αφορά όλους ως κράτος ή ως έθνος με τον ίδιο τρόπο. Λες και έχουμε τα ίδια συμφέροντα με τα αφεντικά μας.

Ακόμα χειρότερα, η εμμονή στο χρέος έχει ενσωματώσει την ήττα. Μπορεί η κρίση από τη μια να αποτελεί την ευκαιρία για μια πιο βίαιη αναδιάρθρωση από τη μεριά του κεφαλαίου, μπορεί όμως ταυτόχρονα να αναδείξει νέες δυνατότητες για το ξεπέρασμα αυτού του κόσμου. Αυτή η ιδεολογία της ήττας φαίνεται πολύ καλά στην πολυειπωμένη διατύπωση της εποχής, το «να μην πληρώσουμε την κρίση τους». Πρώτα απ' όλα, είναι ξεκάθαρο πως δεν υπάρχει κάποια κρίση τους, δεν υπάρχει κάποια κρίση του κεφαλαίου που να μην είναι ταυτόχρονα κρίση και του άλλου πόλου της κεφαλαιακής σχέσης, δηλαδή της εργασίας. Αλλά πέρα από αυτό, η φράση αυτή υπο-

νοεί μάλλον ένα αίτημα για επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση, πριν την κρίση. Είναι σαν να ζητάς από τον καπιταλισμό να βρει λύσεις ώστε να μπορεί να συνεχίσει να αναπαράγεται με υγιή τρόπο. Για εμάς, η επιστροφή αυτή (στο κράτος πρόνοιας; σε ένα κεϋνσιανού τύπου μοντέλο; σε μια υγιή καπιταλιστική αναπαραγωγή;) δεν είναι ούτε επιθυμητή αλλά ούτε και δυνατή.

Η αναδιάρθρωση πρέπει να μπλοκαριστεί, αυτό είναι σίγουρο. Η εντεινόμενη υποτίμηση των ζωών μας οφείλει να απαντηθεί. Ωστόσο, οι αγώνες που αναπτύσσονται και θα αναπτυχθούν ενάντια στις νέες περιφράξεις, ενάντια στη λιτότητα και τη συνολική επίθεση των αφεντικών, δεν πρέπει να γίνουν αντιληπτοί ως αίτημα για επιστροφή, αλλά ως αυτό που είναι: ως άρνηση της βαθύτερης καθυπόταξης των ζωών μας, ως διεκδίκηση για περισσότερο χρόνο έξω από την επιβολή της εργασίας, για περισσότερο χώρο για τη δική μας αυτοαξιοποίηση. Ακριβώς εκεί είναι που πρέπει να βαδίσουμε έτσι ώστε οι αγώνες μας και η κυκλοφορία τους όχι μόνο να σταματήσουν την επιχειρούμενη αναδιάρθρωση αλλά και να καταφέρουν να δουν πέρα από αυτή. Οι κοινότητες που θα συγκροτηθούν πρέπει να τολμήσουν το αυτονόητο: την άρνηση απέναντι στην προσπάθεια του κεφαλαίου να ρουφήξει ακόμη περισσότερα ώστε να συνεχίσει να αναπαράγεται, την όξυνση της σημερινής κρίσης μέχρι την καταστροφή αυτού του ανεπιθύμητου κόσμου.

2.2 Εισήγηση από τέως μέλη του Συνδικάτου Σαλταδόρων

Γεια χαρά και από εμένα. Είμαστε τέως μέλη του Συνδικάτου Σαλταδόρων, το οποίο ήταν μια αυτόνομη αντιεξουσιαστική ομάδα που υπήρξε για μια πενταετία περίπου στη Θεσσαλονίκη έως το 2003, που βγήκε η μπροσούρα με γενικό τίτλο «Κρίση» και έπειτα –για διάφορους λόγους– διαλύθηκε.

Το 2003 βγήκε η μπροσούρα με γενικό τίτλο «Κρίση». Το 2003 στην Ελλάδα ήταν η χρονιά του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, με τις διαδηλώσεις του Ιούνη του 2003 στη Θεσσαλονίκη. Ήταν μια εποχή στην οποία είδαμε μεγάλα κομμάτια του μπλοκ της κυριαρχίας να κατεβαίνουν και να διαδηλώνουν ενάντια στην παγκοσμιοποίηση.

Μια ανάλυση που είχαμε και εμείς μέχρι λίγο πριν το 2003 ήταν

ότι η κυρίαρχη-μοναδική μορφή του κεφαλαίου είναι ο νεοφιλελευθερισμός, που με τις πολιτικές του ελέγχει τα πάντα. Αυτή η ανάλυσή μας μπήκε σε... κρίση.

Ήδη βέβαια είχε μπει σε κρίση η θεωρία του νεοφιλελευθερισμού ως κυρίαρχης μορφής από αναλύσεις συντρόφων που έβαζαν ότι ο καπιταλισμός έχει τελειώσει με τη μορφή του νεοφιλελευθερισμού και έχει περάσει στην κατάσταση εδαφικοποίησής του. Περνάμε πια, σύμφωνα με αυτές τις αναλύσεις, σε ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς και πολέμους. Έτσι, ως «Συνδικάτο» ασχοληθήκαμε για μια διετία περίπου, από το 2001 ως το 2003, με το να μελετήσουμε το ζήτημα της κρίσης και σε ποια φάση της βρισκόμαστε.

Με μια πρώτη ματιά, με την ανάλυση που έκαναν τα παιδιά στην Υφανέτ συμφωνούμε σε πολλά σημεία.

Στα σίγουρα εμείς λέμε ότι η κρίση είναι κρίση εκμεταλλευσιμότητας, είναι κρίση αδυναμίας του κεφαλαίου να εκμεταλλευτεί παραγωγικά την εργατική τάξη και στα σίγουρα βάζουμε και εμείς ως κεντρική συνιστώσα, υπεύθυνη για την αδυναμία παραγωγικής εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης, την εργατική ανταρσία που ξεκίνησε από τη δεκαετία του '60. Την εργατική ανταρσία που αρνήθηκε να συναινέσει στο σχέδιο διαχείρισης που είχε ο καπιταλισμός εκείνη την εποχή. Ως σχέδιο διαχείρισης, αντιλαμβανόμαστε την τριπολική μορφή κράτος-συνδικάτα–κεφάλαιο, όπου η αύξηση του κοινωνικού εισοδήματος πήγαινε παράλληλα με την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, έτσι ώστε το σύστημα να ρυθμίζει την παραγωγή και την κατανάλωσή του.

Εδώ να κάνω ένα διάλειμμα και να πω ότι από την αρχή της ανάλυσής μας θεωρούμε τον καπιταλισμό ένα παράλογο σύστημα, ένα σύστημα στο οποίο, μεταξύ των άλλων, κεντρικός παραλογισμός είναι ότι η παραγωγή και κατανάλωση είναι δύο πράγματα που δε συνδέονται με κανέναν εσωτερικό τρόπο. Δεν αποφασίζουν οι κοινότητες με βάση τις ανάγκες τους, τα σχέδιά τους, τι θέλουν να παραχθεί ώστε να βάζουν μπροστά τις διαδικασίες παραγωγής τους. Το τι θα παραχθεί αποφασίζεται από μακριά, με γνώμονα το κέρδος, με γνώμονα όχι το τι μπορεί να επιθυμεί ή να χρειάζεται η κοινωνία, αλλά το πώς θα καταφέρει ο καπιταλιστής να αφανίσει τους αντιπάλους του μέσα στην αγορά, με αποτέλεσμα το σύστημα αυτό πολύ συχνά να γεννάει κρίσεις.

Οι κρίσεις αυτές βέβαια απαντήθηκαν με διάφορους τρόπους από το κεφάλαιο. Για μεγάλα διαστήματα απαντήθηκαν με κρατικούς μηχανισμούς ρύθμισης που συντόνιζαν την παραγωγή με την κατανάλωση, μέσω της γενικής παρέμβασης του κράτους. Είδαμε αυτόν τον καπιταλιστικό κόσμο, τον τριπολικό κόσμο κράτος–κεφάλαιο-εργασία να βρίσκονται σε μια συμφωνία για να κινηθεί ομαλά το σύστημα. Μια συμφωνία που, όπως είδαμε, την αρνήθηκε η εργατική ανταρσία. Βέβαια την ίδια στιγμή, αυτό το σχέδιο ρύθμισης είναι ένα εθνικό σχέδιο και δυνάμεις του κεφαλαίου μπλοκάρονται μέσα σε αυτό το σχέδιο, ασφυκτιούν και θέλουν να βγουν σε μεγαλύτερες αγορές, θέλουν να σπάσουν τα εθνικά πλαίσια. Γι' αυτό υπάρχει ένα κομμάτι, κατά τη γνώμη μας, αντικειμενικό στην κρίση, έξω απο την εργατική εξέγερση και την εργατική ανταρσία.

Εν πάση περιπτώσει, η κρίση είναι αυτό που βλέπουμε όλοι, η απάντηση στη κρίση είναι η καπιταλιστική εκκαθάριση: το πλεονάζον κεφάλαιο και η πλεονάζουσα εργασία να εκκαθαριστεί, να φύγει απο την μέση. Αυτό άλλωστε αποπειράθηκε να γίνει. Βέβαια, μπροστά του αυτό το σχέδιο συναντάει προβλήματα.

Δεν είναι μόνο τα προβλήματα της σύγκρουσης κεφαλαίου-εργασίας που δεν αφήνουν τις εκκαθαρίσεις να πραγματωθούν. Με αυτό εννοούμε ότι υπάρχουν και συγκρούσεις κομματιών του κεφαλαίου, κομματιών του τραπεζιτικού κεφαλαίου που βρίσκεται σε στενή σχέση με κομμάτια του βιομηχανικού κεφαλαίου που δεν είναι διατεθειμένα να αφήσουν π.χ. τη μεγάλη αυτοκινητοβιομηχανία τους να κλείσει. Τροφοδοτούν με πιστώσεις τη βιομηχανία έτσι ώστε ένα κεφάλαιο που περισσεύει και πρέπει να εκκαθαριστεί να συνεχίζει την ύπαρξη του και να τη μεγαλώνει. Αντίστοιχα και άλλες αυτοκινητοβιομηχανίες ακολουθούν τον ίδιο κύκλο και έτσι το πρόβλημα διογκώνεται.

Δεν είναι μόνο στο χρηματοπιστωτικό η διόγκωση, είναι υπαρκτή και στην πραγματική οικονομία μια διόγκωση. Πρόκειται για την παραγωγή πολύ περισσότερων πραγμάτων από ό,τι μπορούν να καταναλωθούν μέσω του μισθού.

Από εκεί και πέρα, έξω από το διεθνοποιημένο κεφάλαιο, υπάρχουν και εδαφικοποιημένα κεφάλαια. Μη ξεχνάμε στις οικονομίες της Ευρώπης τις συμφωνίες προστασίας αγροτικών προϊόντων που ισχύουν ακόμα και ίσχυαν πολύ περισσότερο τα προηγούμενα χρό-

νια, την προστασία της βιομηχανίας χάλυβα στην Πενσυλβάνια, διάφορες χώρες με καθόλου μα καθόλου ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς, δηλαδή έδαφος που προσπαθεί να προφυλάξει κομμάτια του κεφαλαίου και αντίστοιχα της εργασίας. Η εργασία που δεν κάθεται να εκκαθαριστεί ήσυχα –γιατί εκτός από πλεονάζον κεφάλαιο υπάρχει και πλεονάζουσα μισθωτή εργασία– εξεγείρεται ή μάλλον άλλοτε εξεγείρεται και άλλοτε δουλεύει μέσα απο τις μεσολαβήσεις της (όταν αναφερόμαστε σε μεσολαβήσεις έχουμε στο νου μας τόσο τη συνδικαλιστική όσο και τις πολιτικές μεσολαβήσεις). ΄Ετσι, βλέπουμε αυτό που συνέβη το 2003: κάποια κομμάτια να καταθέτουν ένα σχέδιο ξεπεράσματος της κρίσης, ένα σχέδιο κρατικής προστασίας. Αντίστοιχα το διεθνοποιημένο κεφάλαιο συνεχίζει την ύπαρξή του καταθέτοντας ένα σχέδιο εκκαθάρισης του πλεονάζοντος κεφαλαίου.

Το σχέδιο της εθνικής ή υπερεθνικής προστασίας των κεφαλαίων από την πλευρά του οδηγεί σε προστασία του κεφαλαίου με δασμούς, σε προστασία του κεφαλαίου με επιδοτήσεις και σε σύγκρουση μεταξύ κεφαλαίων διαφορετικών χωρών. Προκύπτει έτσι μία κατάσταση ιμπεριαλιστικών συγκρούσεων, αντίστοιχη με αυτή που οδήγησε στον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η άλλη λύση, η νεοφιλελεύθερη εκκαθάριση, οδηγεί σε μια γενικευμένη βαρβαρότητα. Είναι οι δύο λύσεις που υπάρχουν μέσα στο κεφάλαιο και προσπαθούν να απαντήσουν στο πρόβλημα. Αυτές οι λύσεις επαναλαμβάνω δεν είναι μόνες τους, έχουν και τις κοινωνικές τους συμμαχίες, τον κόσμο που τις στηρίζει και μεσολαβήσεις πολιτικές που παρουσιάζουν πολιτικά προγράμματα.

Αυτά στο γενικό. Τώρα, βλέπουμε μπροστά, είμαστε μάλλον σε μια περίοδο που τα ζητήματα της κρίσης μπαίνουν καυτά σε μεγάλα κομμάτια του κόσμου και μπαίνουν με όρους επιβίωσης. Το επόμενο διάστημα βλέπουμε μπροστά μας να αναπτύσσονται αγώνες. Και μέσα στην εργασία και έξω, σε επίπεδο κοινοτήτων, κοινωνικών αγώνων. Θα αναπτύσσονται αγώνες που θα βάλουν τα ζητήματα της επιβίωσης. Μέσα σε αυτούς τους αγώνες θα υπάρξουν κομμάτια, όπως τα βλέπουμε ήδη να υπάρχουν, που θα θέλουν να βγάλουν μπροστά διαταξικές συμμαχίες. Συμμαχίες των κομματιών του κεφαλαίου που επιχειρείται να εκκαθαριστούν ή θίγονται από την εκκαθάριση με τον αγώνα κομματιών της εργατικής τάξης. Να δημιουρ-

γήσουν δηλαδή συσσωματώσεις όπου αφεντικά και δούλοι θα υπερασπίζονται από κοινού απέναντι σε άλλα αφεντικά και δούλους την κατάστασή τους.

Από την πλευρά μας, να πούμε ότι βλέπουμε τη συμμετοχή μας σε αγώνες για την επιβίωση μέσα και έξω από την εργασία. Μέσα σε αυτούς τους αγώνες θα πρέπει αυτές οι τάσεις να αντιμετωπιστούν. Θα πρέπει η αυτόνομη οργάνωση μας και η συνάντηση μας να γίνεται στην βάση της καταστροφής αυτού του κόσμου και της δημιουργίας ενός άλλου κόσμου που δε θα οργανώνεται από το εμπόρευμα-μισθωτή εργασία, αλλά που θα οργανώνεται από τις ίδιες τις κοινότητες των ανθρώπων, αλλά αυτό νομίζω πως είναι και το ζήτημα της συζήτησης.

2.3 Εισήγηση του Werner Bonefeld

Μεταφραστής:
Θέλω να πω πριν ξεκινήσουμε ότι, στο πνεύμα το γενικότερο του συνεδρίου, εδώ πέρα εισάγουμε και τον όρο του common translating [κοινή μετάφραση]. Επειδή εγώ δε μπορώ να παρακολουθήσω σε ευθεία μετάφραση την πυκνή δομή της σκέψης, έχουμε και τη βοήθεια, οπότε θα είναι συλλογική και η μετάφραση.

Werner Bonefeld:
Είμαι ο Werner Bonefeld και δε μιλάω καθόλου ελληνικά, οπότε θα χρειαστώ μετάφραση. Θέλω να ξεκινήσω την ομιλία μου με δύο προοίμια. Το πρώτο είναι μια φράση του Μαρξ από το Κεφάλαιο. Πάει κάπως έτσι:

«Το να είναι κανείς παραγωγικός εργάτης δεν είναι ευτύχημα, αλλά ατύχημα»[1]

Το δεύτερο περιγράφει το νόημα της κριτικής της πολιτικής οικονομίας. Δεν πρόκειται για μια κριτική της αστικής οικονομίας υπέρ μιας σοσιαλιστικής οικονομίας. Δεν πρόκειται απλώς για μια κριτική της ιδιοσυστασίας της Κλασικής Πολιτικής Οικονομίας. Πρόκειται για μια κριτική του τρόπου που εμείς, ως κοινωνία, οργανώνουμε τη διαβίωσή μας, τη ζωή μας, το μεταβολισμό μας μέσω της ανταλλαγής με τη φύση. Πώς οργανώνουμε την ανταλλαγή μας με τη φύση;

Πώς οργανώνουμε τη διαβίωσή μας; Πώς οργανώνουμε τη ζωή μας και την κοινωνική μας αναπαραγωγή; Αυτό είναι το νόημα του ζητήματος της κριτικής της πολιτικής οικονομίας στον Μαρξ.

Μια όψη της κριτικής είναι το ζήτημα της αναγκαιότητας. Κάποια πράγματα είναι απλά αναγκαία ώστε ο καπιταλισμός να επαναοργανώσει το μεταβολισμό με τη φύση. Η αναγκαιότητα σημαίνει εδώ την αναγκαιότητα της κρίσης· δεν πρόκειται για κάποιο ατύχημα. Αναγκαιότητα σημαίνει επίσης πως το χρήμα δημιουργεί χρήμα από μόνο του. Ο χρηματοπιστωτικός καπιταλισμός ανήκει σε αυτό το σύστημα. Άρα, λοιπόν, η κρίση δεν είναι ένα ατυχές γεγονός. Η χρηματιστικοποίηση δεν είναι ένα ατυχές γεγονός. Αυτά τα δύο πράγματα είναι οι αναγκαιότητες που προκύπτουν από τον τρόπο μας να οργανώνουμε τη διαβίωσή μας. Με αυτή την έννοια, το κεφάλαιο είναι απλώς ένα όνομα. Είναι ένα όνομα για μια καθορισμένα οργανωμένη κοινωνία. Για έναν καθορισμένα οργανωμένο τρόπο διαβίωσης.

Και τώρα θα επιστρέψω σύντομα στο θέμα της κρίσης. Και ο τίτλος αυτού του μέρους της ομιλίας είναι ο εξής: «Αυτοί που θέλουν να μιλήσουν για την κρίση, αλλά να σιωπήσουν για τον καπιταλισμό, ας το βουλώσουν καλύτερα». Όταν εξετάζουμε τη σκοπιά των ορθόδοξων ή δογματικών διανοούμενων της αριστεράς που βρίσκονται στο πανεπιστήμιο, όλη τους η ζωή συνίσταται στην πρόβλεψη του ερχομού της καπιταλιστικής κρίσης, και όταν η κρίση συμβαίνει, είναι όλοι τους τελείως έκπληκτοι. Και προτείνουν τρόπους για την επίλυσή της, έτσι ώστε όλα να ομαλοποιηθούν ξανά. Ούτως ώστε να μπορούν να ξεκινήσουν ξανά την πρόγνωση μιας νέας κρίσης. Άρα, λοιπόν, ποιες είναι οι ορθόδοξες απαντήσεις στην κρίση; Ένα μέρος αφορά την κριτική του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού. Αυτός ο καπιταλισμός, λένε, δεν παράγει πράγματα. Δεν παρέχει απασχόληση στους εργάτες. Λένε ότι το χρήμα πρέπει να προστάζει την παραγωγή και δε θα έπρεπε να επιτρέπεται να επενδύεται στον εαυτό του.

Αυτό που προτείνεται είναι η κριτική της χρηματοπιστωτικής συσσώρευσης για χάρη της παραγωγικής συσσώρευσης. Αυτό που φαίνεται, λοιπόν, να λέει αυτή η άποψη είναι ότι η κριτική του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού είναι μια κριτική υπέρ της παραγωγικής εκμετάλλευσης της εργασίας. Μια τέτοια παραδοχή υποθέτω πως χρειάζεται μεσολάβηση. Και η μεσολάβηση αυτή είναι το κράτος. Πρέ-

πει, λοιπόν, να το καταλάβουμε [το κράτος]. Έτσι ώστε όλοι να έχουν απασχόληση. Το χρήμα δε θα δημιουργεί χρήμα αλλά ο εργάτης θα παράγει αξία και υπεραξία. Αυτό το ονομάζουν σοσιαλισμό. Εγώ το ονομάζω μαζί με τον Μαρξ κάπως αλλιώς. Χρησιμοποιώ μια φράση από το πρώιμο έργο του: «Κακόμοιρα σκυλιά! Θέλουν να σας μεταχειριστούν σαν ανθρώπους![2]». Τι κριτική ασκούμε στον καπιταλισμό όταν επιβεβαιώνεται και γίνεται αποδεκτή η εκμετάλλευση; Τι είδους κριτική στον καπιταλισμό είναι αυτή; Τι κριτική είναι αυτή που στηρίζεται στο κράτος ως τη μεσολάβηση που θα ρίξει πάλι το χρήμα στην παραγωγική απασχόληση;

Στο φόντο των εξεγέρσεων στη Βόρεια Αφρική, διάβασα τον απολογισμό του Μαρξ για την επανάσταση του 1848 στη Γαλλία. Χρησιμοποιεί μια πολύ ωραία φράση για να χαρακτηρίσει αυτού του είδους την προσπάθεια να επιλυθούν οι αντιφάσεις της καπιταλιστικής συσσώρευσης υπέρ του κεφαλαίου. Την αποκαλεί το Κόμμα της Τάξης. Όπως το ΚΚΕ στην Ελλάδα. Αλλά το ζήτημα του Κόμματος της Τάξης στην κριτική του καπιταλισμού στους καιρούς της κρίσης είναι ένα σοβαρό ζήτημα. Ό,τι ακούμε είναι ένα «όχι στις περικοπές». Όχι περικοπές, όχι περικοπές, όχι περικοπές. Ποια κριτική ασκείται όταν λέει κάποιος «όχι περικοπές»; Θέλουμε να επιστρέψουμε στο χθες, σε ένα καπιταλισμό προ περικοπών; Περικοπές, περικοπές, περικοπές, αυτό είναι το λεξιλόγιο της εποχής μας· όχι στις περικοπές. Η κριτική του καπιταλισμού ως τρόπου διαβίωσης, της καπιταλιστικής μορφής ως ενός καθορισμένου τρόπου διαβίωσης, εμφανίζεται ως δευτερεύουσα. Ένας καπιταλισμός χωρίς περικοπές, ένας ωφέλιμος καπιταλισμός, ένας καπιταλισμός καλός για τους εργάτες, αυτό φαίνεται να είναι το αίτημα.

Εσείς τι απαιτείτε; Τι θέλετε; Υποθέτω πως η δυσκολία να συλλάβουμε τον κομμουνισμό, την ανθρώπινη χειραφέτηση, έχει να κάνει με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του κομμουνισμού. [Ο κομμουνισμός] δεν έχει σε τίποτα να κάνει με το κυνήγι του κέρδους, δεν έχει να κάνει με την οικονομική αξία, δεν έχει να κάνει με την αναγωγή της ανθρώπινης ύπαρξης σε οικονομικό μέτρο ή πόρο. Δεν έχει να κάνει με την ιδέα της εξουσίας, την κατάκτηση και τη διατήρηση της εξουσίας. Επομένως, η ιδέα του κομμουνισμού είναι δύσκολη γιατί αρθρώνει ένα αίτημα που αντιδιαστέλλεται με την πραγματικότητά μας. Μια πραγματι-

κότητα που καθορίζεται από το κέρδος. Μια πραγματικότητα που καθορίζεται από την οικονομική αξία. Μια πραγματικότητα που καθορίζεται από την αναγωγή της ανθρώπινης ζωής σε οικονομικό πόρο. Μια πραγματικότητα που καθορίζεται από τον ανταγωνισμό για πολιτική εξουσία. Όχι από την κριτική της εξουσίας [δεν καθορίζεται από αυτή]. Όχι από την κριτική του κέρδους. Όχι από την κριτική της οικονομικής αξίας. Εμείς τι απαιτούμε; Απαιτούμε μικρότερες περικοπές; Για τι αγωνιζόμαστε; Αγωνιζόμαστε για τη μείωση της ανεργίας και για καλύτερους μισθούς. Καλύτερους όρους εργασίας. Και θέλουμε να υπερασπιστούμε τα επίπεδα των μισθών και τους όρους εργασίας. Όχι επειδή είμαστε καπιταλιστές· θέλουμε να ζήσουμε. Το σύνδεσμό μας με την κοινωνία τον κουβαλάμε στις τσέπες μας. Η ζωή μας καθορίζεται από την αποτελεσματική ροή της εργάσιμης μέρας.

Για τι άλλο αγωνίζεται η εργατική τάξη; Κατά πρώτο λόγο, αγωνίζεται ενάντια σε κάτι. Ενάντια στον καπιταλιστικό πλούτο που στηρίζεται στην άντληση υπεραξίας και σε όλες αυτές τις καταστροφικές προσπάθειες να συσσωρεύσει επιπλέον μονάδες εργάσιμου χρόνου. Έτσι, τελικά αυτό ενάντια στο οποίο αγωνίζεται είναι αυτό γα το οποίο αγωνίζεται. Είναι ο αγώνας ενάντια στην αναγωγή κάποιου σε ένα σκέτο «κουφάρι του χρόνου»[3]. Είναι ο αγώνας ενάντια σε μια ζωή που ουσιαστικά αποτελείται από χρόνο εργασίας. Είναι, τελικά, ένας αγώνας για χρόνο ζωής, για χρόνο, για εκπαίδευση, για γνώση, για ένδυση, για ζεστασιά, τρυφερότητα, αγάπη, στέγαση. Είναι ο αγώνας ενάντια στην αναγωγή της ύπαρξης κάποιου σε απλό χρόνο εργασίας, είναι ένας αγώνας για ζωή. Και αυτός ο αγώνας είναι συνεχής.

Και τότε ξαφνικά μοιάζει λες και το λεγόμενο trickle-down effect[4] πράγματι εκδηλώνει τον ίδιο τον εαυτό του. Και τότε «η κοινωνία ξαφνικά βρίσκεται πάλι πίσω σε κατάσταση στιγμιαίας βαρβαρότητας. Θα έλεγε κανείς ότι ένας λιμός, ένας γενικός καταστροφικός πόλεμος της έκοψε όλα τα μέσα ύπαρξης. Η βιομηχανία, το εμπόριο φαίνονται εκμηδενισμένα. Και γιατί; Γιατί η κοινωνία έχει πάρα πολύ πολιτισμό, πάρα πολλά μέσα ύπαρξης, πάρα πολλή βιομηχανία, πάρα πολύ εμπόριο»[5]. Μοιάζει πως η παραγωγική δύναμη της εργασίας έχει παράξει τόσα πολλά που δε μπορεί να συντηρηθεί εντός των ορίων της κερδοφορίας. Και πώς αντιμετωπίζει η αστική κοινωνία αυτήν την αντίφαση; Μέσω της καταστροφής, του λιμού, του πο-

λέμου, της κρίσης, καθώς και μέσω της αναγκαστικής καταστροφής βιομηχανικής ισχύος [industrial capacity]. Επίσης, με την κατάκτηση νέων αγορών, την κατάκτηση νέων εργατών σε διάφορα σημεία του πλανήτη και με την ακόμα πιο εντατική εκμετάλλευση των υπαρχόντων [εργατών]. Τα παραπάνω ήταν αποσπάσματα από το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος.

Αυτό που λένε τα παραπάνω αποσπάσματα είναι πως ο πλούτος που παράχθηκε από την εργασία γίνεται υπερβολικός για να ανταπεξέλθει απέναντί του η αστική κοινωνία, η οποία βασίζεται στο κέρδος, μόνο στο κέρδος. Η υπερβολική βιομηχανία δε σημαίνει και υπερπαραγωγή από πράγματα που χρειαζόμαστε για να ζήσουμε. Σημαίνει υπερπαραγωγή αξίας που δε μπορεί να μετασχηματιστεί σε κέρδος. Η έννοια της ανάγκης δεν υπεισέρχεται σε αυτήν την εξίσωση. Είναι μια ύστερη σκέψη που χρησιμοποιείται προς υπεράσπιση του συστήματος που βασίζεται αποκλειστικά στο κέρδος. Και το κράτος είναι η πολιτική μορφή αυτού που έχω μέχρι τώρα περιγράψει. Δεν είναι κάποιος ουδέτερος μεσολαβητής έξω από αυτό το πράγμα, που μπορεί εξίσου να λειτουργήσει με έναν καπιταλιστικό ή κομμουνιστικό τρόπο, ανάλογα με το ποιος το διαχειρίζεται. Το κράτος αποτελεί την πολιτική μορφή του τρόπου που έχουμε να οργανώνουμε τη διαβίωσή μας. Όπως εξήγησα και πριν, ο κομμουνισμός είναι ένα δύσκολο πράγμα. Δε βασίζεται στην κατάληψη της εξουσίας, βασίζεται στην καταστροφή της εξουσίας.

Και τώρα φτάνουμε στο συμπέρασμά μου από αυτά τα τρία πρώτα μέρη.

Το πρώτο είναι ένα εδάφιο από την κριτική του Μαρξ στη Φιλοσοφία της Αθλιότητας[6]. Προσθέτω και εγώ κάτι σε αυτό: «Η ιστορία (όπως και τα έθνη ή το κεφάλαιο) δεν κάνει τίποτα, δεν κατέχει κανένα τεράστιο πλούτο, δε διεξάγει κανένα αγώνα. Αντίθετα! Ο άνθρωπος, ο πραγματικός ζωντανός άνθρωπος, είναι που τα κάνει όλα, κατέχει και αγωνίζεται. Δεν είναι η ιστορία –σάμπως αυτή να ήταν ένα ιδιόρρυθμο πρόσωπο– που μεταχειρίζεται τον άνθρωπο για να πραγματοποιήσει τους σκοπούς της. Η ιστορία δεν είναι άλλο παρά η δραστηριότητα του ανθρώπου που επιδιώκει τους σκοπούς του».[7] Ποιοι είναι οι δικοί μας σκοποί; Η κριτική της χρηματιστικοποίησης υπέρ της παραγωγικής συσσώρευσης-εκμετάλλευσης; Η κριτική των

περικοπών για το ότι είναι άδικες; Η κριτική του νεοφιλελεύθερου κράτους υπέρ του κεϋνσιανού κράτους; Ποιοι είναι οι σκοποί μας; Η ιστορία δε γράφει ιστορία. Οι άνθρωποι τη γράφουν. Εσείς τι ιστορία θέλετε να γράψετε; Την ιστορία της τάξης [order] ή μια ιστορία που κάνει την υπέρβαση πέρα από αυτή; Με την κριτική του καπιταλισμού σε τι επιθυμείτε να καταφάσκετε; Όταν κάνετε κριτική στον ιμπεριαλισμό επιθυμείτε την κατάφαση στο δικό σας έθνος; Όταν κάνετε κριτική στο χρηματοπιστωτικό σύστημα επιθυμείτε την κατάφαση στην εκμετάλλευση; Τι ιστορία θέλετε να γράψετε;

Και τώρα, το τελευταίο μου σημείο. Πόσος συνολικός χρόνος εργασίας χρειάστηκε το 2010 για να παράξουμε την ίδια ποσότητα εμπορευμάτων με το 2000, δηλαδή δέκα χρόνια πριν; 80%; 50%; 20%; Εγώ προσωπικά δεν το ξέρω. Αλλά οπωσδήποτε τώρα χρειάστηκε λιγότερος από τότε. Μήπως εμείς δουλεύουμε λιγότερο; Μήπως η δουλειά μας έχει γίνει λιγότερο εντατική; Έχουμε μήπως κερδίσει χρόνο για τον εαυτό μας; Ή μήπως οι προσπάθειες να μας συμπιέσουν και να αυξήσουν το χρόνο εργασίας μας έχουν εντατικοποιηθεί; Πόσοι πλεονάζοντες πληθυσμοί υπάρχουν; Και πόσος πλούτος υπάρχει; Πόσοι άνεργοι υπάρχουν; Και όλα αυτά στο φόντο της υπερεκμετάλλευσης όσων βρίσκονται στην εργασία. Λένε ότι ο χρόνος είναι χρήμα. Έχουν δίκιο. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο έχουμε οργανώσει τη διαβίωσή μας: ο χρόνος να είναι χρήμα. Αλλά σε ένα κόσμο όπου ο χρόνος είναι χρήμα, δεν είμαστε τίποτα άλλο παρά κουφάρια του χρόνου. Ο χρόνος της κομμούνας, ο χρόνος που έρχεται σε αντίθεση με τη δημοκρατική ατομικότητα, δεν είναι ο χρόνος του χρήματος. Ανήκουν σε δύο διαφορετικούς κόσμους. Οπότε θέτω ξανά το ερώτημα. Εσείς τι ιστορία θέλετε να γράψετε; Το χρόνο του χρήματος ή το χρόνο της κομμούνας;

Σας ευχαριστώ πολύ.

2.4 Συζήτηση

Σχόλιο 1:
Πριν κάνω μερικά σχόλια, θα ήθελα να ρωτήσω τον Werner για το περιεχόμενο της κριτικής του πάνω στον υπαρκτό σοσιαλισμό.

Werner Bonefeld:

Μου ζητήθηκε να κάνω μία σύντομη κριτική του υπαρκτού σοσιαλισμού. Νομίζω ότι η κριτική εμπεριέχεται ήδη στην ονομασία που αυτά τα συστήματα έδιναν στον εαυτό τους: «πραγματικά υπαρκτός σοσιαλισμός». Σαν να προσπαθούσαν να πείσουν τους ίδιους τους τους εαυτούς ότι υφίστανται, για αυτό και η ίδια τους η ονομασία, «υπαρκτός σοσιαλισμός». Η εξέγερση των εργατών στην ανατολική Γερμανία το 1953 είναι το καλύτερο σημείο της ιστορίας της πρώην ανατολικής Γερμανίας. Και αυτά είναι το μόνο που θέλω να πω σε σχέση με τον υπαρκτό, πραγματικά υπαρκτό, σοσιαλισμό.

Σχόλιο 1 (συνέχεια):

‘Ο,τι ειπώθηκε ήταν, κατά τη γνώμη μου, εν μέρει σωστό και εν μέρει λάθος. Επομένως, δεν είναι καθόλου εύκολο να κάνει κανείς μια κριτική στη συζήτηση. Θα προσπαθήσω, όμως, να πω τουλάχιστον δύο-τρία σημεία που νομίζω ότι είναι σημαντικά, αρχίζοντας από το τελευταίο. «Υπαρκτός σοσιαλισμός» δεν ονομάστηκε από τους ίδιους, ονομάστηκε κατ' οικονομία από τον κόσμο γενικά και δεν εννοούσε ότι είναι ο σοσιαλισμός που υπάρχει, άρα υπάρχει. Δεν είναι σοσιαλισμός αλλά περίπου ήταν σαν να λέει: «αυτός είναι ο σοσιαλισμός που μας βρίσκεται, αυτόν έχουμε, τι να κάνουμε, καλός δεν είναι». Άρα δεν ήταν μία αλαζονική έκφραση από τη μεριά του ίδιου του σοσιαλισμού. Άλλωστε οι ίδιοι δεν το χρησιμοποίησαν. Αυτό είναι το ένα.

Το δεύτερο είναι ότι πράγματι η ιστορία αποτελείται από τις πράξεις των ανθρώπων. Το αντικείμενο της ιστορίας είναι οι πράξεις των ανθρώπων. Αλλά το περίεργο είναι ότι η ιστορία δε βγαίνει ποτέ μα ποτέ εκεί που θέλουν οι άνθρωποι να τη βγάλουν. Αυτό το λέει ακόμη και ο ΄Ενγκελς και εν πάση περιπτώσει το παρατηρούμε και εμείς. Προφανώς, κανένα από τα εκλογικά πρόσωπα –μεγάλα και μικρά– ή από τις μάζες ακόμη-ακόμη δεν επιβεβαιώθηκαν άρα η εξέλιξη της ιστορίας δεν κύλησε εκεί που νομίζαμε ότι θα κυλήσει. Για να μη μιλήσουμε για τον Χίτλερ που είχε ένα πάρα πολύ καλό σχέδιο για το πώς θα κατακτήσει τον κόσμο. Δεν τα κατάφερε. Για να μη μιλήσουμε για τη Σοβιετική ΄Ενωση που είχε ένα εξαιρετικά καλό σχέδιο για το πού θα πάει. Δεν πήγε εκεί που ήθελε. Και για να μη μιλήσουμε και για τις δικές μας πράξεις οι οποίες ουδέποτε καταλήγουν εκεί που

θέλουμε. Επομένως, δεν υπάρχει θέμα τι ιστορία θέλουμε να κάνουμε, αλλά υπάρχει ένα θέμα να δούμε πού πάει αυτή η ιστορία των ανθρώπων. Ένα ακόμη σημείο στο οποίο θα ήθελα να στρέψω την κριτική μου είναι η μεταχείριση που συνηθίζετε να επιφυλάσσετε για το παρελθόν. Το παρελθόν είναι σωστό κάθε μέρα που περνάει να το κοιτάμε, να το ερμηνεύουμε διαφορετικά και να το ξανασκεφτόμαστε. Να ξανασκεφτόμαστε γιατί τα πράγματα γίνανε όπως γίνανε, με αυτή την έννοια. Αλλά δεν είναι λογικό να το απορρίπτουμε, διότι είναι παρελθόν, είτε το απορρίψουμε είτε δεν το απορρίψουμε, αυτό υπάρχει εκεί και μας κοιτάει και μας βγάζει τη γλώσσα.

Το τρίτο πράγμα που θέλω να πω είναι για την κρίση και είναι το εξής: η κρίση είναι κρίση ενός πράγματος. Αν είναι κρίση του καπιταλισμού, αυτό τι θα πει; Ότι είναι κρίση των καπιταλιστών; Τότε θα πέσουμε στο σύνθημα «πληρώστε εσείς την κρίση και εμείς θα σας αφήσουμε ήσυχους». Δεν είναι. Η κρίση είναι κρίση των σχέσεων –πολύ ωραία το λέτε– αλλά των σχέσεων του συστήματος. Υπάρχει ένα θέμα: ότι είμαστε μέσα σε ένα σύστημα σχέσεων και δε θα μπορούσαμε, δυστυχώς ή ευτυχώς, στην οργανωμένη κοινωνία που βρισκόμαστε αυτή τη στιγμή, να μην υπάρχει ένα σύστημα. Η κρίση, λοιπόν, είναι κρίση αυτού του συστήματος. Και κρίση συνεχής αυτού του συστήματος και κρίση του συστήματος από τότε που υπήρξε σύστημα. Από την πρώτη στιγμή της ύπαρξης της οργανωμένης κοινωνίας, η κοινωνία προχώρησε μέχρι σήμερα επειδή ακριβώς ήταν υπό μία διαρκή κρίση. Τι σημαίνει αυτό; Ότι το σύστημα παλιώνει και πρέπει να το αλλάζουμε. Η κρίση είναι κρίση του συστήματος, των κοινωνικών σχέσεων στις οποίες βρισκόμαστε μέσα και δε μπορούμε να βγούμε. Ως προς το οικονομικό μέρος της κρίσης κ.λπ., είναι πολύ μεγάλη κουβέντα. Υπάρχει, όμως, και ένα πολύ γνωστό τσιτάτο του Μαρξ που λέει κάτι πολύ απλό. Λέει ότι κάποια στιγμή οι εργάτες θα πρέπει να πάψουν να διεκδικούν ένα δίκαιο μισθό και μια δίκαιη εργάσιμη μέρα και να γράψουν στη σημαία τους «κάτω η μισθωτή εργασία».

Υπάρχει, λοιπόν, ένα ερώτημα. Δεν έφτασαν οι συνθήκες της κοινωνίας να γράψουν οι εργάτες στη σημαία τους το σύνθημα «κάτω η μισθωτή εργασία»; Είναι ηλίου φαεινότερο ότι αυτή η στιγμή έχει φτάσει και έχει περάσει, και η κρίση είναι ακριβώς επικίνδυνη γιατί οι συνθήκες που έχει δημιουργήσει αυτός ο κακός καπιταλισμός είναι

τόσο βαθιά μέσα στην επόμενη κοινωνία, που πια έχει γίνει επικίνδυνο να μένει ακόμα αυτό το σύστημα. Και αυτό είναι κάτι που πρέπει να το έχουμε πάρα πολύ στο μυαλό μας, διότι η κατάσταση που έχει δημιουργήσει ο καπιταλισμός είναι αυτήν τη στιγμή τόσο επικίνδυνη, διότι πράγματι μπορεί να υπάρξει ένα collapsus, ένα κραχ του καπιταλισμού, του συστήματος, και να βρεθούμε, π.χ η Ελλάδα, πολύ απλά να έχουμε αβγά, πατάτες και δεν ξέρω τι άλλο για δύο εκατομμύρια ανθρώπους τη στιγμή που είμαστε δέκα εκατομμύρια. Αυτό δεν πιστεύω ότι θα μας πιέσει αλλά για να μη συμβεί, θα πρέπει να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε πιο σοβαρά τις σχέσεις μας. Διότι αν το σύστημα κοινωνικών σχέσεων –και με αυτό τελειώνω– δε μπορούμε να το αλλάξουμε με το «έτσι θέλω», σίγουρα μπορούμε να αλλάξουμε με το «έτσι θέλω» τις σχέσεις τις δικές μας, μπορούμε να επιβάλουμε τις σχέσεις μας μεταξύ μας με το «έτσι θέλω». Και αυτό είναι το πρόβλημα που έχουμε αυτήν τη στιγμή ως κοινωνία. Δεν είναι να καταγγέλλουμε τις σχέσεις του καπιταλισμού που ήδη βρίσκονται σε κρίση αλλά να φτιάξουμε σχέσεις σαν αυτές που θέλουμε εδώ και τώρα, σήμερα, πράγματι χωρίς να αλλάξουμε τίποτα γενικότερα, και μέσα από αυτήν την αλλαγή –βεβαίως καθόλου εύκολα– να αλλάξουμε και την κοινωνία. Αυτά.

Σχόλιο 2:
Καταρχάς sorry, δε μπορώ να μιλάω σε τόσο πολύ κόσμο, οπότε αν δεν ακούει κάποιος ας με συγχωρεί. Λοιπόν, θέλω να ξεκινήσω από την πρώτη εισήγηση που έγινε από την Υφανέτ.

Το πρώτο σημείο αφορά συγκεκριμένες έννοιες που χρησιμοποιήθηκαν και μάλιστα η πρώτη, που έχει να κάνει με την έξοδο από τον καπιταλισμό, εμφανίζεται και ως κεντρική για το φεστιβάλ αυτό. Η ερώτηση είναι: τι εννοούμε με την έννοια «έξοδος» από τον καπιταλισμό; Αυτό συνδέεται με τη χρήση μιας γνωστής έννοιας, της αυτοαξιοποίησης, και ταυτόχρονα [συνδέεται] με το ότι ειπώθηκε ότι πρέπει να προσπαθήσουμε να αρνηθούμε τη βαθύτερη καθυπόταξή μας. Θα ήθελα κάποιες διευκρινήσεις από τους εισηγητές για αυτές τις έννοιες. Η έξοδος, ας πούμε, από τον καπιταλισμό δεν εξηγείται, αναφέρεται λίγο. Και θα πω και τη δική μου γνώμη –για να μη χρειάζεται να ξανατοποθετηθώ στη συνέχεια ή ό,τιδήποτε άλλο– ότι έξοδος από τον

καπιταλισμό δεν υπάρχει. Υπάρχει κατάργηση του καπιταλισμού, κατάργηση των κοινωνικών σχέσεων που δημιουργούμε σήμερα. Αυτοαξιοποίηση κατά την προσωπική μου γνώμη δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει εργατική τάξη χωρίς καπιταλιστική τάξη. Θα έλεγα, λοιπόν, ότι η κατάργηση του κεφαλαίου δεν είναι έξοδος από το κεφάλαιο, είναι κατάργηση και των δύο τάξεων του κεφαλαίου. Δεν μπορεί να βγει η εργατική τάξη μέσα από το κεφάλαιο και να απελευθερωθεί.

Η δεύτερη ερώτηση που θέλω να κάνω είναι σχετικά με κάτι που θεωρώ ότι μέσα στην εισήγηση ήταν κάπως αντιφατικό. Για την κρίση του κεφαλαίου ελέχθη ότι είναι μία κρίση που διαρκεί εδώ και σαράντα χρόνια, ξεκινάει δηλαδή ουσιαστικά από αυτό που έχει λεχθεί ή ονομαστεί γενικότερα Επανάσταση του ’68 και φτάνει μέχρι σήμερα. Ότι είναι μία συνεχής κρίση δηλαδή. Κάτι που πέρα από το ότι λογικά φαίνεται ως αντίφαση-εν-τοις-όροις, θα ήθελα να εξηγηθεί περισσότερο: τι σημαίνει να είναι κάτι συνεχώς σε κρίση. Ελέχθη ότι αυτή η συνεχής κρίση προκύπτει από τη συσσώρευση αγώνων, από το γεγονός ότι υπήρχε συνεχώς μία ανταρσία της εργατικής τάξης αυτά τα σαράντα χρόνια που έκανε την κρίση να γίνεται ολοένα και χειρότερη. Και στο τέλος ειπώθηκε ότι η κρίση, όμως, δεν είναι κρίση του κεφαλαίου –η σημερινή που ζούμε– αλλά είναι ταυτόχρονα κρίση και του κεφαλαίου και της εργατικής τάξης. Δηλαδή και της καπιταλιστικής και της εργατικής τάξης.

Κατά τη γνώμη μου, αυτά τα δύο πράγματα δε συνάδουν μεταξύ τους. Και αυτό γίνεται γιατί με αυτόν τον τρόπο ανάλυσης αγνοείται ένα βασικό γεγονός, ότι οι καπιταλιστικές σχέσεις, το κεφάλαιο, είναι ένα σύνολο αντιφατικών σχέσεων. Είναι μία αντίφαση. Στην εισήγηση του τέως Συνδικάτου Σαλταδόρων προστέθηκε ότι, πέρα από την εργατική ανταρσία, υπάρχει και το αντικειμενικό, ένα αντικειμενικό κομμάτι που εξηγεί την κρίση. Άρα, λοιπόν, εμπλουτίστηκε το υποκειμενικό κομμάτι, που είναι η εργατική ανταρσία, με το αντικειμενικό κομμάτι, την οικονομική κρίση του καπιταλισμού. Εδώ ακριβώς χρειάζεται, κατά τη γνώμη μου, να ξεπεραστεί αυτός ο τρόπος αντίληψης, ότι δεν είναι διαχωρισμένο το υποκειμενικό και το αντικειμενικό. Είναι οι δύο όψεις της αντιφατικής καπιταλιστικής σχέσης που, μέσα από την ιστορική της εξέλιξη, παράγει την επανάσταση, που φυσικά την κάνει το προλεταριάτο ως υποκείμενο. Επίσης, κατά

τη γνώμη μου, δε γίνεται να είναι το κοινωνικό σύστημα επί σαράντα χρόνια σε κρίση. Χρειάζεται να γίνει μια περιοδολόγηση. Η κρίση ξεκινάει στις αρχές της δεκαετίας του '70, γίνεται η αναδιάρθρωση, ανεβαίνει το ποσοστό του κέρδους, υπάρχει επέκταση της παραγωγής και στη συνέχεια ξαναγεννιέται η υπερσυσσώρευση –ακριβώς επειδή είναι αντιφατική η σχέση– και φτάνουμε στην τωρινή κρίση.

Τέλος, με τα περισσότερα πράγματα που είπε ο Werner συμφωνώ, εκτός από ένα που το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό. Αυτό είναι ότι αναφερόταν γενικά, και στο κείμενο που υπάρχει μέσα στο βιβλίο του –είναι η κεντρική ιδέα του, νομίζω–, στην ανθρωπότητα. Ο καπιταλισμός είναι ο τρόπος επιβίωσης που εμείς οι άνθρωποι έχουμε φτάσει να έχουμε σήμερα. Έκανε κριτική στην εγελιανή ιστορική αντίληψη, που όσο μένουμε στην κριτική της ιστορικής αντίληψης στα πλαίσια της εγελιανής ανάλυσης είναι σωστό, δηλαδή ότι η ιστορία δεν είναι ουσία, δεν είναι κάτι που παράγεται μόνο του. Αλλά από εκεί μέχρι να φτάνουμε στο ότι υπάρχει γενικώς η ανθρωπότητα, η ανθρωπινότητα ως ουσία, και ότι αυτή η ανθρωπινότητα είναι που υπάρχει και μένει να αποκαλυφθεί με την επανάσταση του προλεταριάτου, νομίζω ότι στην ουσία έτσι παίρνει κανείς τη θέση που είχε ο Μαρξ στα πρώτα χρόνια του έργου του και παύει με αυτόν τον τρόπο τελικά [...] Παρά το γεγονός ότι δεν αμφισβητώ καθόλου αυτά που είπε ο Werner, αυτό που ανέφερε ως κομμουνισμό είναι όντως κατάργηση της εργασίας, κατάργηση του χρήματος, κατάργηση της αξίας, σε όλα αυτά συμφωνώ, θεωρώ ότι τίθεται ένα θέμα ανάλυσης της ιστορίας όχι ως αντίφασης ανάμεσα στις τάξεις, αλλά ως αντίφασης ανάμεσα σε μία ανθρώπινη ουσία και σε αυτό που υπάρχει σήμερα από τον καπιταλισμό. Δηλαδή ότι, ενώ γίνεται κριτική σε μία ουσιοκρατική εγελιανή αντίληψη, στην πραγματικότητα ξαναπέφτει σε μία ουσιοκρατική αντίληψη μεταξύ του ανθρώπινου και του μη ανθρώπινου. Αυτά. Καλή συνέχεια.

Σχόλιο του Werner Bonefeld:

Ξεκινώντας με την πρώτη ερώτηση, είπες σε ένα σημείο ότι δεν είναι η κριτική του καπιταλισμού κριτική της κρίσης του κεφαλαίου, αλλά της κρίσης του συστήματος, του καπιταλιστικού συστήματος. Δεν είμαι πολύ σίγουρος ότι καταλαβαίνω τη διάκριση. Η ιδέα της εναλλακτικής του «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα» συσχέτιζε τον καπιταλι-

σμό με τη βαρβαρότητα και η βαρβαρότητα θα ήταν η αναγκαία συνέπεια του καπιταλισμού, αν αυτός δε γινόταν δυνατό να ανακοπεί. Ο σοσιαλισμός δε γινόταν αντιληπτός ως σχετιζόμενος με τον καπιταλισμό [relative to capitalism], ούτε ως ανταγωνιστικός προς τον καπιταλισμό [competitive with capitalism] αλλά ως η εναλλακτική λύση προς αυτόν [the alternative to capitalism]. Το ερώτημα «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα» είναι το πώς σταματάμε τη βαρβαρότητα και παράλληλα με τον ίδιο τρόπο δημιουργούμε την εναλλακτική λύση. Αυτή είναι μία ερώτηση που κανείς δεν μπορεί να απαντήσει. Είναι το ίδιο ερώτημα με το ποια ιστορία θέλουμε να γράψουμε.

Ζούμε σε ένα κοινωνικό σύστημα όπου είμαστε οι προσωποποιήσεις της οικονομικής αξίας, της κατάκτησης της εξουσίας και της διατήρησής της. Είναι πολύ δύσκολο ακόμα και το να σκεφτούμε τη χειραφέτηση ως συνέπεια αυτής της προσωποποίησης της οικονομικής αξίας. Την ίδια στιγμή υπάρχουν εκλάμψεις εναλλακτικών διεξόδων, ξαφνικές ρωγμές στον ορίζοντα, αβέβαιες εξεγέρσεις. Τις γιορτάζουμε. Η Παρισινή Κομμούνα του 1871, οι εξεγέρσεις του 1848-1850, η Κροστάνδη του 1921, η Βαρκελώνη του 1936, το Βερολίνο του 1953 και τόσες άλλες μέχρι και τις μέρες μας. Εναλλακτικές, εκλάμψεις, πιθανότητες, όχι η οικονομική αξία. Όχι η κατάκτηση της εξουσίας. Τίποτα δεν ήταν τόσο αυθόρμητο σαν να προέκυψε από το τίποτα. Καθετί από τα παραπάνω προέκυψε από ένα μακρύ κύκλο αγώνων. Η λέξη «αυθόρμητος» σε αυτό το πλαίσιο χρησιμοποιείται εξ ονόματός μας από το Κόμμα της Τάξης. Γι' αυτόν τον λόγο γιορτάζουμε αυτές τις εκλάμψεις εναλλακτικών.

Το παρελθόν και το παρόν είναι όλα όσα έχουμε. Δε γνωρίζουμε το μέλλον. Το μέλλον δεν είναι μια προέκταση του παρόντος. Τουλάχιστον όχι το μέλλον που εμείς θέλουμε. Τι κάνουμε, λοιπόν, για να φτάσουμε στο μέλλον, σε αυτό που δεν ξέρουμε; Πρέπει να σταματήσουμε το παρόν. Να σταματήσουμε τους σκοτωμούς, να σταματήσουμε την εκμετάλλευση, να σταματήσουμε τη μιζέρια, να σταματήσουμε την αναξιοπρέπεια. Ποια είναι αυτή η αναξιοπρέπεια που επικαλούμαστε; Όχι μια [παροντική] αναξιοπρέπεια χωρίς την αναξιοπρέπεια [η οποία δε θα υπάρχει] σε κάποιο μέλλον, αλλά το παρελθόν ως ένα παρελθόν αναξιοπρέπειας και το παρόν μας ως μέρος αυτού του παρελθόντος. Η ιστορία δεν εξελίσσεται προς ένα θαυμάσιο μέλλον.

Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να κατανοήσουμε τους προηγούμενους αγώνες ενάντια στην αναξιοπρέπεια ως δικούς μας αγώνες ενάντια στην αναξιοπρέπεια. Το μόνο που μπορούμε να καταλάβουμε είναι οι παρελθοντικές προσπάθειες ως εναλλακτικές στις υπάρχουσες σχέσεις εξουσίας και οικονομικής αξίας. Επίσης και ως όπλο που διαθέτουμε και που μας διαφοροποιεί, μας ξεχωρίζει από το σύστημα εξουσίας.

Το να σταματήσουμε το παρόν δε σημαίνει ότι καθόμαστε και περιμένουμε ένα διαφορετικό μέλλον. Σημαίνει ότι πρέπει εδώ και τώρα να προσπαθήσουμε να το ανταγωνιστούμε και να προχωρήσουμε σε πειραματισμούς. Με βάση τις εναλλακτικές μας μορφές. Είναι αυτό το οποίο ονομάζουμε σήμερα commons. Το αν θα λειτουργήσει ή όχι δεν το γνωρίζουμε. Δε γνωρίζουμε τη λύση. Την πράττουμε. Με τους αγώνες μας σήμερα. Που σημαίνει ότι πρέπει να σταματήσουμε το παρόν, προκειμένου να απελευθερώσουμε ένα διαφορετικό μέλλον. Το παρελθόν μας δίνει δύναμη επειδή βλέπουμε θάρρος σε αυτό. Βλέπουμε ειλικρίνεια στο παρελθόν. Βλέπουμε τους προγόνους μας [our forefathers and foremothers] να αγωνίζονται για ένα διαφορετικό μέλλον. Δεν είμαστε μόνοι. Δεν εφεύραμε εμείς τους αγώνες. Δεν εφεύραμε την ιδέα του κομμουνισμού. Δουλεύουμε με βάση την ιδέα του κομμουνισμού ως κάτι που δόθηκε σε εμάς από αυτούς που αγωνίστηκαν και δε φτιάξαμε εμείς αυτή την ιστορία.

Πρέπει να συμφιλιώσουμε τους αγώνες μας με τους αγώνες του παρελθόντος. Να συνειδητοποιήσουμε ότι οι αγώνες που δίνουμε σήμερα δεν είναι κενοί αλλά αγώνες που θα συνεχιστούν και πραγματικά συνεχίζονται· και εμείς είμαστε μέρος τους και θέλουμε να σταματήσουμε την ιστορία, να σταματήσουμε το παρόν. Με αυτό τον τρόπο θα δικαιώσουμε τους αγώνες που έχουν δοθεί, αυτή θα είναι η επιτυχία μας: να το σταματήσουμε. Ένα παρόν που, σύμφωνα με την πραγματική του ύπαρξη, ενέχει την πιθανότητα της εξέλιξής του, της επέκτασής του, σε βαρβαρότητα. Να το σταματήσουμε. Η εναλλακτική λύση είναι δυνατό να λάβει χώρα. Ο αγώνας για τον κομμουνισμό δεν είναι μία μετάβαση. Είναι το σταμάτημα της ιστορίας. Το σταμάτημα της εκμετάλλευσης και της αναξιοπρέπειας.

Και τώρα θα απαντήσω σύντομα στη δεύτερη ερώτηση: Δεν έχω κάποια αντίληψη για την ανθρωπότητα ως κάτι σταθερό και αμετά-

βλητο. Έχεις δίκιο να το αντικρούεις αυτό, γιατί αν αφεθεί χωρίς κριτική οδηγεί σε διαχωρισμό ανάμεσα στο σύστημα και το βιόκοσμο. Υπάρχει μόνο ένας κόσμος. Μπορεί να εμφανίζεται ως κόσμος του συστήματος, αλλά είναι επίσης και δικός μας κόσμος. Ένας κόσμος στον οποίο εξαφανιζόμαστε και εμφανιζόμαστε ξανά ως τιμή, αξία, κέρδος. Όταν λέω ανθρωπότητα, η ανθρωπότητα η ίδια είναι ένα κοινωνικό δημιούργημα, μια κοινωνική μορφή. Αυτό που είμαστε είναι δική μας δημιουργία, δεν είναι βιολογικά καθορισμένο αλλά ένα κοινωνικό δημιούργημα με τη γενική έννοια. Γι' αυτό αναφέρθηκα στο απόσπασμα με τα «κακόμοιρα σκυλιά», που λέει ότι η ιστορία δεν κατέχει πλούτο, η ιστορία δε σκοτώνει, η ιστορία δεν κατακτά. Ο άνθρωπος τα κάνει.[...] Σε αυτό το απόσπασμα υπάρχει η ιδέα του ανταγωνισμού και της αιματοχυσίας. Όχι η ιδέα του ανθρώπου ως αθώου υποκειμένου.

Σχόλιο Α από τέως μέλος του Συνδικάτο Σαλταδόρων:
Δεν κατάλαβα μάλλον πολύ καλά την κριτική που μας έκανε ο σύντροφος Μ. Θα απαντήσω σε αυτό που κατάλαβα. Λέω ότι η πτώση του ποσοστού κέρδους, η υποτίμηση, η αναδιάρθρωση που αποκαθιστά το ποσοστό κέρδους, όλα αυτά είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα που θα βρει απέναντί της η εργατική τάξη. Δεν ισχυρίζομαι ότι η πτώση του ποσοστού κέρδους είναι ένας αντικειμενικός νόμος που καθορίζει τα πράγματα. Είναι, όμως, κάτι που πρέπει να βρει απέναντί της η εργατική τάξη όταν αγωνίζεται, αυτό λέω. Και ότι μπορούμε, [εξετάζοντας] την εσωτερική δυναμική του κεφαλαίου, να εντοπίσουμε στα προηγούμενα κάποια από τα προβλήματα που θα βρίσκουμε μπροστά μας. Έτσι κάπως τα βλέπω τα πράγματα.

Σχόλιο Β από τέως μέλος του Συνδικάτο Σαλταδόρων:
Να πω λιγάκι και εγώ. Στο σημείο της εισήγησης όπου αναφερθήκαμε στις αντικειμενικές παραμέτρους της κρίσης, δεν εννοούσαμε –όσον αφορά το κείμενο της μπροσούρας– ότι τα αίτια της κρίσης ήταν αντικειμενικά. Εννοούσαμε ότι, στη συγκεκριμένη στιγμή, [εκφράζονταν] οι αντικειμενικές αδυναμίες του κεφαλαίου να απαντήσει σε αυτήν την κρίση και ότι στη συγκεκριμένη περίοδο υπήρχε μια έντονη διεθνοποίηση του κεφαλαίου παράλληλα με μία προσπάθεια

κρατικής πολιτικής. Μέσα σε αυτήν την αντίφαση, τα πιο δυναμικά κομμάτια του κεφαλαίου ασφυκτιούσαν από τους περιορισμούς, από την πολιτική του προηγούμενου μοντέλου να απαντήσει στον κοινωνικό ανταγωνισμό και αυτό οδήγησε σε μια αντίφαση μέσα στο ίδιο το κεφάλαιο, μια αντικειμενική αντίφαση να απαντήσει με το προηγούμενο μοντέλο στον κοινωνικό ανταγωνισμό. Αυτό ήταν το αντικειμενικό σκέλος, η αντικειμενική αδυναμία να απαντήσει. Και όχι ότι ήταν αντικειμενικά τα αίτια της κρίσης. Και αυτό έχει μια ιδιαίτερη σημασία –αυτό το μέρος της συζήτησης δεν έχει αναπτυχθεί πολύ, είναι και τόσο μεγάλο το θέμα– το γεγονός ότι το ίδιο το κεφάλαιο αδυνατεί σχεδόν αντικειμενικά να ξαναγυρίσει σε προηγούμενο μοντέλο, στο μοντέλο του κράτους πρόνοιας. Θα πρέπει να απαντήσει σε αυτό το πράγμα, πώς γίνεται, δηλαδή, να συνυπάρχει διεθνοποιημένο κεφάλαιο με κεφάλαιο κρατικοποιημένο.

Σχόλιο 3:

Εγώ είναι δύο σημεία που θέλω να θέσω, επειδή νομίζω ότι η συζήτηση έχει τη θεματική της γύρω από την κρίση και έχει μια σημασία να εξετάζουμε και την κοινωνική διάσταση και την προβολή της αυτή μέσα στην πραγματικότητα που ζούμε. Θα πω σύντομα δύο-τρία πράγματα. Πρώτον, παρότι είναι όντως θεμελιώδης η αντίφαση και η σύγκρουση μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας –και νομίζω ότι αναγνωρίζεται από όλους και όλες–, εγώ τουλάχιστον δεν ανήκω στους ανθρώπους που θεωρούν ότι αυτή η θεμελιώδης σύγκρουση είναι και η βασική σύγκρουση μέσα στον κοινωνικό σχηματισμό. Έχω, τέλος πάντων, άλλα αναλυτικά εργαλεία που κοιτάνε περισσότερο στη βάση της εξουσίας, των εξουσιαζόμενων και των εξουσιαστών. Ούτε θεωρώ ότι οι διάφορες άλλες δομές και μορφές καταπίεσης και εκμετάλλευσης που οργανώνονται κοινωνικά από την πατριαρχία, από τους έμφυλους διαχωρισμούς, τη διάκριση με βάση τη σεξουαλικότητα, την οργάνωση του ρατσισμού αλλά και της αποικιοκρατίας, ότι όλες αυτές είναι υπαγόμενες ή παραγόμενες από τη βασική σύγκρουση κεφαλαίου-εργασίας. [Η τελευταία] είναι θεμελιώδης όσο εξίσου θεμελιώδη είναι και τα υπόλοιπα. Δε θα κάνουμε –συμφωνώ και εγώ- μια συζήτηση πάνω στο πώς αντιλαμβανόμαστε το δίκτυο και το πλέγμα των σχέσεων εξουσίας, εκμετάλλευσης και επιβολής μέσα στην κοι-

νωνία. Το λέω απλώς για να υπάρχει, τόσο γενικά και αόριστα, μια εικόνα ότι μιλάω από μια διαφορετική λίγο οπτική γωνία.

Όσον αφορά στο ζήτημα της κρίσης, θεωρώ ότι ορθώς ειπώθηκε ότι από τα τέλη της δεκαετίας του '60 μέχρι σήμερα δεν υπάρχει μια σταθερή, γραμμική διαδρομή κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος. Υπάρχουν περίοδοι και διαστήματα που διανύει, τα οποία δε χαρακτηρίζονται από κοινά χαρακτηριστικά, και σίγουρα δεν πρόκειται για ένα ολόκληρο χρονικό διάστημα όπου γενικώς σταθερά ο καπιταλισμός μετακυλίει το φαινόμενο της κρίσης και προσπαθεί να την αποφύγει μεταφέροντάς την όλο πιο μετά. Μάλλον, αν το εξετάζαμε με αυτό τον τρόπο, θα έπρεπε με τον ίδιο τρόπο να εξετάσουμε όλη την ιστορία του καπιταλισμού. Επιπλέον, υπάρχει ένα εργαλείο που χρησιμοποιούν πάρα πολύ οι μαρξιστές, κατά κύριο λόγο, που είναι το μέσο ποσοστό κέρδους. Και αυτό είναι πολύ αμφισβητήσιμο και μάλλον αποτελεί το εργαλείο από το οποίο μπορείς να κρίνεις ότι, όντως, τη στιγμή που έχεις απόλυτη εκτόξευση της παραγωγής υπεραξίας, παρόλο που δεν έχει ανέβει το μέσο ποσοστό κέρδους, τελικά αυτό μπορεί να συνηγορεί υπέρ μιας στην πραγματικότητα σταθερής και διαρκούς κρίσης. Γιατί είναι το βασικό εργαλείο που ερμηνεύεται η διαδικασία της διαρκούς κρίσης.

Περνώντας τώρα σε αυτό που, εμένα προσωπικά, με ενδιαφέρει πάρα πολύ και με απασχολεί γιατί ερχόμαστε και από μια πραγματικότητα πολύ δύσκολη, των τελευταίων ημερών κάτω από τον αθηναϊκό χώρο. Εγώ νομίζω ότι το εργαλείο που εισήγαγε ουσιαστικά με δυναμικούς όρους τη δεκαετία ήδη του '70 η εργατική αυτονομία, που έθεσε τον υποκειμενικό παράγοντα στο επίκεντρο της ερμηνείας τόσο του κοινωνικού ανταγωνισμού όσο και της κρίσης του συστήματος, θα πρέπει να το καταλάβουμε όχι μόνο σαν ένα εργαλείο ανάλυσης αλλά ταυτόχρονα και σαν εργαλείο αγώνα. Δηλαδή αν σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, σε μια περιοχή του πλανήτη αποτέλεσε το βασικό τρόπο για να μπορέσει να διεξαχθεί και μάλιστα με οξύτατους όρους ο κοινωνικός και ταξικός ανταγωνισμός, δε θα πρέπει να κάνουμε το σφάλμα –το οποίο κατά τη γνώμη μου γίνεται, γενικότερα από την αυτονομία του σήμερα- να παραβαίνει εξόφθαλμα πράγματα που συμβαίνουν ταυτόχρονα και από τις δύο συγκρουόμενες και αντιμαχόμενες πλευρές (που μάλιστα πολλές φορές η μία είναι υπαγόμενη της άλ-

λης) μέσα από τη διαρκή αναγνώριση των ζητημάτων, ακόμα και της καπιταλιστικής κρίσης, μέσα από την όξυνση της εργατικής ανταρσίας και του ταξικού ανταγωνισμού από την πλευρά των από-κάτω. Κατά τη γνώμη μου, αυτό που διεξάγεται σε πλανητική κλίμακα τα τελευταία χρόνια δε συνηγορεί σε μια τέτοια ανάλυση. Είναι δηλαδή μάλλον ως ένα βαθμό ερμηνευμένο ή φτάνουμε στο σημείο να το κατασκευάζουμε, χωρίς να βλέπουμε ότι αυτό που συμβαίνει είναι μια σύνθετη κίνηση, δηλαδή συμφωνώ με την προηγούμενη τοποθέτηση, η οποία εξελίσσεται σε συνδυασμό, είναι μια σύνθετη σχέση.

Αυτό [το τελευταίο σημείο] εξηγεί και το γιατί, ενώ βρισκόμαστε σε περιβάλλον κρίσης, υπάρχει η σημερινή κατάσταση, μας βοηθάει να καταλάβουμε λίγο αυτό που νομίζω ότι συμβαίνει αυτή τη στιγμή κοινωνικά. Ενώ θεωρητικά θα είχαμε κάποιους αυτοματισμούς, ας πούμε αν το σκεφτούμε λίγο πιο μηχανικά, που θα παρήγαγαν μεγαλύτερους βαθμούς ριζοσπαστικοποίησης μέσα σε μια κοινωνία, μάλλον αυτό που συμβαίνει είναι ότι συμβαίνουν πολλά φαινόμενα ταυτόχρονα στην ελληνική κοινωνία. Δηλαδή αυτή τη στιγμή έχουμε μεγάλες βαθμίδες φόβου που εξαπλώνεται σε κάποια τμήματα του πληθυσμού και μεγάλη συσπείρωση των ανθρώπων προς τον εαυτό τους, προς τα μέσα, δηλαδή να κλειστούν. Συνάμα, αυτό το κλείσιμο προς τα μέσα φέρνει και μία συσπείρωση προς ένα δεσμό που είναι πολύ ριζικός στον ελληνικό σχηματισμό, που είναι η οικογένεια. Αυτό που φαντάζομαι θα εξετάζεται σε όλη τη διάρκεια του τριημέρου, τα commons (δηλαδή η παραγωγή κοινών τόπων, κοινών πεδίων, κοινών σχέσεων, τελοσπάντων ό,τι μπορεί να είναι κοινό), νομίζω ότι θα έχει να συναντήσει το πεδίο της σχέσης που παράγεται από το θεσμό της οικογένειας και αυτό που αυτή αντιπροσωπεύει κοινωνικά.

Την ίδια στιγμή, ενώ όσον αφορά τα ζητήματα των αγώνων και της ριζοσπαστικοποίησης υπάρχουν διάφορες μορφοποιήσεις και διάφορα πράγματα που εξελίσσονται (άλλες φορές πιο σταθερά και άλλες φορές πιο προσωρινά, πιο αντιφατικά ή πιο ξεκάθαρα), είναι εμφανές ότι υπάρχει μια έντονη όξυνση του ρατσισμού κοινωνικά και συνεπώς έχει κοινωνική διεισδυτικότητα το πρόταγμα του να στραφούν οι χαμηλές τάξεις η μία εναντίον της άλλης, να αναθερμανθεί ένας πόλεμος στο εσωτερικό των από-κάτω στην κοινωνία. Αυτό προφανώς κατά τη γνώμη μου έχει και δομική σχέση με το σύστημα. Επει-

δή μάλλον ακόμα στην παρούσα φάση δε φαίνεται ότι μπορούμε να δολοφονηθούμε μαζικά από το σύστημα –βέβαια ήδη κάποιοι δολοφονούνται μαζικά, γίνονται πογκρόμ, αλλά ακόμα φαίνεται ότι δεν υπάρχουν εκείνες οι σχέσεις που ικανοποιούν το να πραγματοποιηθεί ένας εκτεταμένος πόλεμος μεταξύ των καπιταλιστικών κέντρων, πρέπει να βρεθεί κάποιος άλλος τρόπος εξόντωσης ακόμα και για αυτό που κατά την άποψή μου υπάρχει περισσευούμενο. Και δεν είναι μόνο τα μη ανταγωνιστικά κεφάλαια που θα εκκαθαριστούν κάποια στιγμή, θα εκκαθαριστούν και ολόκληρα προλεταριακά τμήματα, δηλαδή θα υπάρξει πολλή περισσευούμενη εργασία.

Αυτή η περισσευούμενη εργασία θεσμικά θα μπορεί να αντιμετωπίζεται προφανώς με στρατόπεδα συγκέντρωσης, δηλαδή με χώρους περίφραξης και οποιουδήποτε είδους φυλάκισης αυτών που θα είναι πιο χαμηλά στην κοινωνική πυραμίδα, αλλά προφανώς εξυπηρετεί και μια συνθήκη κοινωνικά. Δηλαδή ότι δίνει τη δυνατότητα, δίνει το πεδίο, να μπορέσει να υπάρχει μια διαφορετική τροφοδότηση από την πλευρά της κυριαρχίας απέναντί μας, να υπάρχει μια επιθετικότητα σε εκείνους που φαίνεται ότι θα είναι οι πρώτοι που θα πρέπει να αποβληθούν από αυτό το πράγμα, με την έννοια ότι θα αποτελούν ένα μη αξιοποιήσιμο, άχρηστο ίσως, εμπόρευμα με τη μορφή εργασίας. Νομίζω ότι το πιο βαθύ σημείο αυτή τη στιγμή της αντίδρασης του καπιταλισμού δεν είναι ότι υποτιμά την εργασία, αλλά ότι όσο και να την υποτιμήσει δεν μπορεί να την επανενσωματώσει. Ότι υπάρχει ένα τεράστιο ζήτημα αποκλεισμού τεράστιων τμημάτων.

Μάλλον θα πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα ανήσυχοι [για το γεγονός] ότι δεν αποτελεί απλώς μια διαφορετική εναλλακτική του συστήματος αυτό που συζητάμε, ότι μπορεί να οξυνθεί έντονα η παρούσα κατάσταση του κοινωνικού εκφασισμού και τα λοιπά, αλλά μάλλον ότι αυτά αποτελούν μια πραγματική αντίρροπη δύναμη την ίδια στιγμή που θα υπάρχουν ασφαλώς και φαινόμενα κοινωνικής ριζοσπαστικοποίησης. Και γι' αυτόν ίσως το λόγο, πέρα από το να μοιραστώ κάποιες σκέψεις και κάποιες ανησυχίες γι' αυτά που βλέπω να προβάλλονται στο ίδιο το κοινωνικό πεδίο, νομίζω ότι υπάρχει ένα πάρα πολύ μεγάλο ζήτημα που ακούει στο γεγονός ότι περάσαν αρκετά χρόνια που υπήρχε διαρκώς ένα ζήτημα αντίρροπο, ανάμεσα στις –δεν ξέρω τώρα πώς να τις ονομάσω τις σχολές σκέψης–, ανάμεσα τε-

λοσπάντων στον επαναστατισμό και στον εναλλακτισμό. Δηλαδή τη λογική της συγκρουσιακής του δρόμου από τη μία απέναντι στην οικονομική και πολιτική εξουσία με σκοπό την ανατροπή του καθεστώτος, του συστήματος, και από την άλλη το πώς διαμορφώνουμε δυνατότητες να ζούμε στο εδώ και τώρα αυτό που θέλουμε αλλά και όλο αυτό το προταγματικό ότι, άμα αυτό μεγαλώσει, θα μπορέσει να φέρει τον κοινωνικό μετασχηματισμό.

Νομίζω ότι ίσως βρισκόμαστε ακριβώς στην ιστορική συγκυρία –και μας βοηθάει και η εμπειρία από πριν, δηλαδή η ιστορία του παρελθόντος, αλλά και το θέτει σαν επιτακτικό η εποχή μας– να σκεφτούμε ότι μάλλον η σύνθεση αυτών είναι η μόνη δυνατότητα να μπορέσουμε να προχωρήσουμε προς τα εμπρός. Δηλαδή ότι οι δυνατότητες της αντίστασης και της σύγκρουσης με αυτά που ολοένα και πιο επιθετικά εφαρμόζονται πάνω μας, αλλά και η δυνατότητα να φτιάξουμε έστω και με αντιφατικούς και μικρογραφικούς όρους μικρές κοινότητες που, έστω, μπορεί να μη μπορούν να απαντήσουν στα πάντα, αλλά να δίνουν κάποιες πρώτες δυνατότητες χωρίς να αποκόβονται από το κομμάτι του αγώνα (δηλαδή η πραγματικότητα νέων κοινοτισμών θα δίνει τη δυνατότητα η αντίσταση να πηγαίνει με την αλληλεγγύη, με την αυτοοργάνωση και με μορφώματα κοινοτιστικών δομών καθημερινής ζωής), όλα αυτά θα μπορούν να πηγαίνουν σε σύνθεση και σε συνδυασμό. Και όλα αυτά δοκιμασμένα σε ανοιχτό κοινωνικό πεδίο. Πιστεύω ότι η εποχή δεν απαιτεί πλέον ομάδες παρέμβασης, αλλά απαιτεί τη δημιουργία κοινωνικών δομών και υποδομών όπου θα δοκιμαστούν διάφορα πράγματα έστω και με υψηλούς βαθμούς αντίφασης και δυσκολίας. Να μπορέσουν δηλαδή να δημιουργηθούν ιδιαίτερα ανοιχτά κοινωνικά πεδία και οι τόποι που να μπορούν να διασταυρωθούν. Να βρεθούμε μεταξύ μας, έστω και με αντιφατικούς όρους, και σίγουρα κάπως να βρεθούν τα βασικά χαρακτηριστικά. Νομίζω εν τέλει ότι τίθεται ένα ζήτημα του πώς θα μπορούσε ίσως να εξεταστεί από κοινωνικής σκοπιάς και με μια κοινωνική προοπτική το ζήτημα της κρίσης και τα ζητήματα του αγώνα.

Σχόλιο 4:

Γεια χαρά. Ήταν πολύ ενδιαφέρουσες και οι τρεις ομιλίες που άκουσα. Ήθελα με αφορμή αυτές να θίξω κάποια ζητήματα που μπορεί να

δημιουργούσαν παρανοήσεις σχετικά με την κρίση και τους αγώνες σήμερα. Το πρώτο είναι αν ο κομμουνισμός τίθεται ως ένα αφηρημένο ιδεώδες το οποίο πρέπει να επιλέξουμε και να αρνηθούμε τον καπιταλισμό, δηλαδή σαν ένα σταυροδρόμι μεταξύ της αρετής και της κακίας. Μας τέθηκε πολύ συχνά αυτό το δίλημμα: «εσείς τι θα επιλέξετε;». Το θέμα είναι ότι ο μαρξισμός δεν είδε ποτέ τον κομμουνισμό σαν μια τέτοια επιλογή –αυτή ήταν η κριτική στον Προυντονισμό– και το θέμα είναι πώς θα επιδιώξουμε την κοινωνική απελευθέρωση μέσα από την αστική κοινωνία. Έξω από αυτή, αν θεωρήσουμε τους εαυτούς μας έξω από αυτή, το πολύ να κατορθώσουμε ένα χτύπημα σε μια πλευρά της και όχι την ολοκληρωτική κατάργησή της.

Μία άλλη πιθανή παρεξήγηση –γιατί φυσικά ήταν μικρές οι ομιλίες, δεν πιστεύω ότι κατέθεσαν όλοι ολοκληρωμένες απόψεις– ήταν ότι μπορούμε να δούμε την κριτική στην κρίση και στον καπιταλισμό από τη σκοπιά της εργασίας, ενώ το θέμα είναι να κάνουμε κριτική στην ίδια την εργασία. Αυτό έχει να κάνει και με μία αφηρημένη σύλληψη της ταξικής πάλης, δηλαδή από τη μία είμαστε εμείς που [κάποιοι] μας εκμεταλλεύονται και από την άλλη είναι αυτοί που μας εκμεταλλεύονται. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της καπιταλιστικής κοινωνίας δεν είναι ότι είναι ταξική. Κάθε εγγράμματη κοινωνία που τυχαίνει να γνωρίζουμε είναι εκμεταλλευτική και ταξική. Η ιδιαιτερότητα του καπιταλισμού είναι ότι όλες οι τάξεις υπάγονται στη δυναμική του κεφαλαίου. Γι' αυτό πρώτη φορά μπορεί να δημιουργηθεί και μία μη ταξική κοινωνία. Εδώ δηλαδή το θέμα είναι να δούμε πώς το προλεταριάτο δεν αρνείται απλά την αστική κοινωνία αλλά συγχρόνως την ανασυγκροτεί, καταφάσκει, οπότε αν δούμε την κριτική στην κρίση και τον καπιταλισμό από τη σκοπιά της εργασίας μπορούμε απλά να επαναφέρουμε μία νέα μορφή καπιταλισμού. Όπως έγινε πολύ συχνά με τα αφηρημένα επαναστατικά κινήματα του παρελθόντος.

Και το άλλο πολύ ενδιαφέρον, ίσως λίγο προκλητικό, είναι ότι και η ίδια η ανάπτυξη του κεφαλαίου παραπέμπει και στην κατάργησή του. Δηλαδή και η ίδια η αστική κοινωνία γεννά δυνατότητες για την ανατροπή της. Αυτό σημαίνει ότι, στον καπιταλισμό, είναι πολύ σημαντικό ότι δημιουργήθηκε για πρώτη φορά ένα ιστορικό σύμπτωμα του κεφαλαίου που είναι η ίδια η αριστερά. Δηλαδή η σημασία των ιδεολογικών ζητημάτων: η ιστορική συνείδηση που θέλει να συλλά-

βει την αστική κοινωνία στη διαδικασία, στην προοπτική του αυτομετασχηματισμού της. Το αντίθετο, αυτό που προήγαγε η μία από τις παρεμβάσεις, είναι ότι και μόνο η εργασία έτσι όπως υπάρχει, μπορεί να παραπέμψει στο ξεπέρασμα της αστικής κοινωνίας. Όχι! Το ξεπέρασμά της πρέπει να είναι όχι απλά η κατάργησή της αλλά και η πραγμάτωσή της. Γι' αυτό και βλέπουμε κάποιους χαρακτηρισμούς του Μαρξ όπως «δεν καταργούμε, αλλά πραγματώνουμε την ιδιοκτησία», «δεν καταργούμε απλά, αλλά πραγματώνουμε τη φιλοσοφία» και διάφορα άλλα συμπτώματα του κεφαλαίου.

Για την κρίση, επίσης, κάτι σημαντικό που θέλω να πω είναι ότι η κριτική του Μαρξ δεν είναι κριτική των οικονομικών δομών του καπιταλισμού, ήταν η κριτική της πολιτικής οικονομίας. Πώς δηλαδή η αστική κοινωνία αυτοανάγεται συνεχώς στην οικονομική σφαίρα. Δεν είναι να βρούμε τι στα αλήθεια συμβαίνει στην οικονομική βάση της κοινωνίας και να το αποκαλύψουμε. Αυτή είναι η βασική ψευδαίσθηση αυτής της κρίσης, ότι πιάσαμε τον ταύρο από τα κέρατα. Το θέμα είναι να γίνει κριτική σε αυτή τη συνεχή αναγωγή της αστικής κοινωνίας στην οικονομία και να καταλάβουμε ότι η κρίση της αστικής κοινωνίας είναι η κρίση που θα πραγματώσει τα αστικά ιδεώδη που η ίδια η αστική επανάσταση έθετε και αποδείκνυε η παλιά καλή εκμετάλλευση. Και κάτι τελευταίο για μια παρατήρηση, νομίζω ότι είναι σημαντικό στην κρίση να τη δούμε ως κρίση στη δυναμική του κεφαλαίου και όχι στα ζητήματα εξουσίας, φύλου κ.λπ. μόνο, γιατί αν τα δούμε μόνο έτσι μπορεί να είναι απλά ζητήματα προλεταριοποίησης καταπιεσμένων ομάδων και όχι πώς αυτές οι καταπιεσμένες ομάδες μπορούν να παραπέμψουν πέρα από το κεφάλαιο. Αυτή είναι η προβληματική.

[Στο σημείο αυτό μεσολαβεί η τοποθέτηση ενός συντρόφου, του οποίου όμως δυστυχώς το σχόλιο δεν έγινε δυνατό να απομαγνητοφωνηθεί, λόγω τεχνικών προβλημάτων κατά την ηχογράφηση.]

Σχόλιο Α από την κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ:
Λοιπόν, εγώ θα ήθελα να κάνω μια μικρή επισήμανση σε σχέση με αυτό που έχει ειπωθεί από διάφορο κόσμο σχετικά με τον τίτλο του φεστιβάλ-συνεδρίου «για την έξοδο από τον καπιταλισμό» και βέ-

βαια [σε σχέση με] αυτό που πηγαίνει πακέτο, τον κομμουνισμό, και σχετικά με το γιατί έχει χρησιμοποιηθεί η λέξη έξοδος, ενώ θα μπορούσε να έχει χρησιμοποιηθεί η λέξη καταστροφή, ανατροπή, αντίσταση ή τελοσπάντων κάποια άλλη λέξη. Φυσικά, σε καμία περίπτωση δε θεωρούμε ότι έχουμε βρει τις λέξεις και έχουμε κατακτήσει τα νοήματα. Είμαστε σε μια διαδικασία. Αυτήν ακριβώς τη διαδικασία –μιλώντας και λίγο πιο προσωπικά– πιστεύω πως εμπεριέχει η έννοια της εξόδου. Η έννοια της εξόδου έχει μέσα της την έννοια της «οδού» και του «εκτός της οδού». Δηλαδή τι σημαίνει «εκτός της οδού του καπιταλισμού»; Σημαίνει ότι ο καπιταλισμός, δηλαδή η σχέση κεφάλαιο, η σχέση δηλαδή που διαχωρίζει τους ανθρώπους από τα μέσα παραγωγής-αναπαραγωγής, διαβίωσης, επικοινωνίας κ.λπ., αυτός ο δρόμος του διαχωρισμού πώς μπορεί να αλλάξει; Αυτή η αλλαγή εννοείται ότι εμπεριέχει την καταστροφή. Η καταστροφή όμως από μόνη της δεν αρκεί. Χρειάζεται μια διαδικασία για να σχηματοποιήσεις κάτι άλλο. Αυτό το άλλο είναι που αναζητούμε. Τον κομμουνισμό δηλαδή; Τι θα πει κομμουνισμός; Τόσες φορές το έθεσε το ερώτημα ο Bonefeld. Αυτός ο διαχωρισμός, λοιπόν, πώς αλλάζει; Πώς επανενώνεσαι, πώς ανακτάς τελικά τον κοινωνικό πλούτο, τον οποίο έχει παράξει η κοινωνική συνεργασία;

Αυτή η κοινωνική συνεργασία διαρκώς υπάρχει, είτε μέσα στον χώρο εργασίας είτε εκτός. Αυτή, λοιπόν, η κοινωνική συνεργασία μπορεί να λειτουργεί προς όφελος της σχέσης-κεφάλαιο. Πώς μπορούμε, λοιπόν, αυτήν την κοινωνική συνεργασία να τη βγάλουμε από αυτήν την οδό; Προφανώς πρέπει να καταστρέψεις, προφανώς πρέπει να επιτεθείς, προφανώς πρέπει να μισήσεις τα αφεντικά, προφανώς, προφανώς, προφανώς. Ωστόσο, πρέπει να βάλεις τελικά και τις δικές σου επιθυμητές σχέσεις. Χαρακτηριστικότατο παράδειγμα το πώς, μέσα σε ένα χώρο εργασίας, η κοινωνική συνεργασία μπορεί να λειτουργεί προς όφελος της σχέσης-κεφάλαιο. Αλλά εάν οι ίδιοι, τα ίδια τα υποκείμενα, οι ίδιοι οι εργαζόμενοι μέσα από κάποια διαδικασία χειραφετηθούν και φτιάξουν μια εργατική ομάδα, ένα σωματείο, μια διαδικασία αγώνα, αυτό νομίζω είναι που αναζητούμε, δηλαδή πώς αυτή η κοινωνική συνεργασία θα γίνει αυτό το σταμάτημα της ιστορίας που περιέγραψε και ο Bonefeld και πώς θα μπορέσουμε να χτίσουμε κάτι άλλο. Αυτό φυσικά περνάει μέσα από χειραφε-

τητικές κοινότητες αγώνα, οι οποίες θα δομήσουν σχέσεις και κομμουνισμούς στην καθημερινότητά μας. Διότι δε σημαίνει ότι αν καταστρέψεις τον καπιταλισμό θα πάψουν να υπάρχουν μια σειρά από άλλα ζητήματα –θα μπορούσαμε να αναφέρουμε χαρακτηριστικά την πατριαρχία και πολλά ακόμη. Έτσι, λοιπόν, νομίζουμε ότι η έξοδος ίσως να μην είναι και η πιο σωστή λέξη αλλά μάλλον εμπεριέχει έναν πλούτο, τον πλούτο των διαδικασιών. Με έναν τρόπο είναι μια διανυσματική έννοια που δείχνει κάποιο πέρασμα. Ενδεχομένως, έχει κάποια ελλείμματα αλλά σημασία έχει όχι απλώς να ανακαλύψουμε καινούριες λέξεις αλλά τα περιεχόμενα τα οποία βάζουμε.

Σχόλιο Β από την κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ:
Και κάτι ακόμα σε σχέση με ένα δεύτερο ζήτημα που μπήκε, για το αν η κρίση της δεκαετίας του '70 ξεπεράστηκε ή όχι. Η δικιά μας άποψη λέει ότι η κρίση της δεκαετίας του '70 δεν επιλύθηκε, αναβλήθηκε. Και αυτό είναι διαφορετικό πράγμα: να αναβάλεις από το να επιλύεις. Γι' αυτό θεωρούμε ότι στην εργατική αταξία –όπως μπορεί να ονομάσει κανείς όλη την ιστορία των δεκαετιών του '60 και του '70– το κεφάλαιο δε μπόρεσε να απαντήσει εντείνοντας την εκμετάλλευση στη ζωντανή εργασία. Προσπάθησε, αντίθετα, χρησιμοποιώντας το πιστωτικό σύστημα –χρησιμοποιούσε πολύ αυτόν το μοχλό–, να αναβάλει για τον εαυτό του αυτήν την αδυναμία εκμετάλλευσης στο μέλλον, δίνοντας δάνεια και λέγοντας ότι «σου δίνω δάνειο για να λειτουργήσεις μέχρι να ρολάρει η σχέση», με την προσδοκία από την πλευρά του ότι θα μπορέσει μελλοντικά να εντείνει το βαθμό της εκμετάλλευσης για να μπορέσει να επιστρέψει η εκμετάλλευση στη ζωντανή εργασία. Ένα δεύτερο σημείο είναι ότι εμείς δε μιλάμε για αντίφαση του καπιταλισμού αλλά για αντιθέσεις μέσα στον καπιταλισμό.

Σχόλιο 5:
Λοιπόν, εγώ θα ξεκινήσω την τοποθέτησή μου προσπαθώντας να ερμηνεύσω το βασικό στοιχείο ανάγνωσης της σχέσης το οποίο έχει να κάνει με το βαθμό εκμετάλλευσης. Η ανυπακοή της εργατικής τάξης ήταν αυτή η οποία οδήγησε τον καπιταλισμό σε αυτήν την κρίση άρα μιλάμε για μια κρίση με μαρξικούς όρους υπερσυσσώρευσης. Άρα

πολιτικά σκεπτόμενος, νομίζω ότι το πεδίο του προτάγματός μας θα έπρεπε να είναι η ανατροπή και τα σημάδια του καιρού δείχνουν ότι η ανατροπή είναι κοντά, το εργατικό κίνημα θα μπορέσει να ανατρέψει την κατάσταση. Για μένα η εκτίμηση την οποία κάνουμε σε πρώτο χρόνο είναι αυτή η οποία δε βρίσκει την πολιτική μας στόχευση, και όσο πιο έξω πέφτουμε στο επίπεδο της εκτίμησης τόσο πιο έξω πέφτουμε στο πεδίο της στόχευσης. Δε μπορώ να αντιληφθώ ούτε τη θέση ότι τα πάντα είναι εργασία ούτε τη θέση ότι τα πάντα είναι κεφάλαιο. Και εγώ αναγνωρίζω την ύπαρξη αντίφασης και όχι αντίθεσης, αλλά μια αντίφαση η οποία ορίζεται ενδοφυώς στη σχέση κεφαλαίου-εργασίας. Το κεφάλαιο και η εργασία ορίζονται το ένα μέσα από το άλλο και συγκροτούν τη σχέση τους ως όλον. Άρα αυτό, χωρίς να μπαίνω σε μια λογική κατάρρευσης του καπιταλισμού, νομίζω ότι οδηγεί ως ενδοφυής τάση σε μια αντίληψη για τον καπιταλισμό της καταστροφής, όχι τελεολογικά αλλά σε μια φάση όπως το έβαζε και ο Μαρξ, ας πούμε, η οποία τείνει στο άπειρο. Προφανώς και ανατρέπεται καμιά φορά μόνος του ο καπιταλισμός, απλά αυτό μας δίνει νομίζω τη δυνατότητα να αποκωδικοποιήσουμε τις εγγενείς αντιφάσεις τις οποίες ο ίδιος ο καπιταλισμός φέρει ως καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής και όχι ως σύστημα. Η μισθωτή εργασία λόγου χάρη στον καπιταλισμό, επειδή δε μπορεί να λειτουργήσει ως ένας άλλος συντελεστής παραγωγής όπως οι άλλοι συντελεστές στην παραγωγή, επειδή από τη φύση της αντιστέκεται στο κεφάλαιο, δημιουργεί μονίμως αυτές τις τριβές. Άλλωστε την κρίση υπερσυσσώρευσης του κεφαλαίου μπορούμε τη δούμε εξετάζοντας το πώς δημιουργείται ο υπερπληθυσμός εργατικού δυναμικού.

Άρα θα έλεγα ότι για να αναγνωρίσουμε την ταξικότητα του καπιταλισμού και να την αναγνώσουμε στο επίπεδο του ιστού, της παραγωγικότητας, της εκμετάλλευσης, ως αυτό το οποίο είναι το πιο πασιφανές, νομίζω ότι θα πρέπει να ανατρέξουμε λίγα βήματα πιο πίσω, προκειμένου να μπορέσουμε να διαπιστώσουμε τι πραγματικά συμβαίνει. Και σίγουρα μέσα σε όλο αυτό το πράγμα η πολιτική οικονομία και τα μαρξικά εργαλεία είναι μόνο ένα μέρος από το σύνολο των εργαλείων που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε. Στο δικό μου σκεπτικό η κρίση η σημερινή δε μπορεί να ειδωθεί ως μια παρατεταμένη, ως μια αναβλημένη κρίση από τη δεκαετία του '70. Και αυτό για-

τί, ακόμη και με όλα τα επίπεδα αφαίρεσης που γίνονται προκειμένου να προσομοιάσουν με τις μεταβλητές που βάζει ο Μαρξ σε κάτι το ποσοτικό, φαίνεται ότι όντως υπάρχει μια ανάκαμψη του ποσοστού κέρδους. Το για ποιο λόγο αυτή η ανάκαμψη του ποσοστού κέρδους πάλι καταλήγει σε πρόβλημα είναι το αντικείμενο της κουβέντας, μιας κουβέντας που συνεχίζεται τόσο εδώ μέσα όσο και έξω.

Σχετικά με την πολιτική σε ένα πιο διευρυμένο επίπεδο –μιας και το κεφάλαιο το αντιμετωπίζουμε ως συνολικό κεφάλαιο– νομίζω ότι η αναγωγή πρέπει να γίνει σε παγκόσμιο επίπεδο, δηλαδή εφόσον η παγκόσμια κρίση επιδρά στη Γαλλία, στη Γερμανία, στην Αμερική, στην Ελλάδα, είναι κάτι το διαφορετικό. Άρα νομίζω ότι αν και μπορούμε να διαγνώσουμε σε έναν πρώτο χρόνο ποια είναι τα βέλη αιτιότητας που οδηγούν στην κρίση, όταν ερχόμαστε στο επίπεδο της ελληνικής πραγματικότητας νομίζω ότι και πάλι επαναπροσδιορίζονται. Δηλαδή και στο επίπεδο της Ελλάδας, δε νομίζω ότι ήταν η έλλειψη του βαθμού εκμετάλλευσης αυτή που οδήγησε τον ελληνικό καπιταλισμό σε κρίση. Ούτε οι υψηλοί μισθοί της Ελλάδας και η χαμηλή παραγωγικότητα. Αυτή η σχέση, ακόμα και αν υπήρχε, δε μπορεί να εξηγήσει γιατί ο ελληνικός καπιταλισμός και ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός, όταν υπάρχει μια παγκόσμια κρίση, φθάνει στα πρόθυρα χρεοκοπίας όπως το 1893, το 1932, πάλι την περίοδο των δεκαετιών ’70-’80 αλλά και σήμερα.

[Το τελευταίο κομμάτι της συζήτησης δεν ήταν δυνατό να απομαγνητοφωνηθεί εξαιτίας της κακής ποιότητας ήχου]

2.5 Σημειώσεις

1. Μαρξ, Καρλ, (1978), Το Κεφάλαιο, Τόμος Πρώτος, Σύγχρονη Εποχή
2. Μαρξ, Καρλ, (1978), Κριτική της Εγελιανής Φιλοσοφίας του Κράτους και του Δικαίου, Παπαζήσης
3. «Ο χρόνος είναι το παν, ο άνθρωπος δεν είναι πια τίποτα. Είναι το πολύ-πολύ το κουφάρι του χρόνου». (Μαρξ, Καρλ. Η αθλιότητα της Φιλοσοφίας.)
4. Οικονομικός όρος που δηλώνει τη διάχυση των οικονομικών οφελών από πάνω προς τα κάτω. Πρόκειται δηλαδή για μια πολιτική που φρο-

ντίζει να πλουτίσουν κάποιες μικρές ομάδες πληθυσμού στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας, ώστε, όταν αυτές χορτάσουν, ο πλούτος που θα ξεχειλίσει να διαχυθεί στις αμέσως κατώτερες βαθμίδες κ.ο.κ. – Σ.τ.Ε.

5. Μαρξ, Καρλ - Ένγκελς, Φρίντριχ, (1994), Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος, Σύγχρονη Εποχή
6. Στην πραγματικότητα το εν λόγω εδάφιο βρίσκεται στο πρώτο κοινό έργο των Μαρξ και Ένγκελς, Η Αγία Οικογένεια, Η Κριτική της κριτικής, το οποίο συνέγραψαν το 1844. Το βιβλίο αυτό ήταν μια επίθεση στους Νεαρούς Εγελιανούς, οι οποίοι έχαιραν εκτίμησης στους ακαδημαϊκούς κύκλους της εποχής. Η Φιλοσοφία της Αθλιότητας γράφτηκε από τον Προυντόν το 1846 και η κριτική του Μαρξ σε αυτήν ήρθε λίγους μήνες μετά με την Αθλιότητα της Φιλοσοφίας – Σ.τ.Ε.
7. Μαρξ, Καρλ, (χ.χ.ε), Η Αγία Οικογένεια ή η Κριτική της Κριτικής, Αναγνωστίδης

ΜΕΡΟΣ 3

ΑΓΩΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

ΜΕΡΟΣ 3

ΑΓΩΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

Συντονίστρια:

Καλησπέρα σε όλους και όλες. Καλωσήρθατε σήμερα στο Φεστιβάλ-Συνέδριο Communismos. Σήμερα η μέρα είναι αφιερωμένη στους αγώνες στην αναπαραγωγή. Καθώς επίσης και στο ζήτημα περί κοινών και περιφράξεων, που είναι το δεύτερο μέρος των εκδηλώσεων. Θα ξεκινήσουμε με παρουσιάσεις αγώνων στο χώρο της υγείας, καθώς επίσης και στις μεταφορές. Κωδικοποιούμε κάπως αυτούς τους αγώνες ως αγώνες στο χώρο της αναπαραγωγής, δηλαδή όχι μέσα στο χώρο εργασίας απαραίτητα, αλλά στους χώρους όπου καλύπτουμε κάποιες ανάγκες μας ως εργαζόμενοι/ες και γενικότερα ως άνθρωποι. Χώροι που άπτονται του πώς ζούμε, πώς εργαζόμαστε, πώς μετακινούμαστε, τι υγεία έχουμε κ.λπ. μέσα στο συγκεκριμένο καπιταλιστικό σύστημα, όπως το γνωρίζουμε σήμερα. Είναι γεγονός πως εδώ και αρκετές δεκαετίες όλο και περισσότερες σφαίρες της αναπαραγωγής εντάσσονται μέσα στον κύκλο της εμπορευματοποίησης. Ένα ζήτημα είναι το πώς, εν μέσω κρίσης, σε αυτούς τους χώρους, εντείνεται αυτή η επίθεση. Παράλληλα, εμφανίζονται αγώνες με διάφορα χαρακτηριστικά, όπως το πανελλαδικά γνωστό κίνημα «Δεν Πληρώνω», που μας έχει απασχολήσει με κριτικό τρόπο ως αντίληψη, μέχρι μικρότερες κινήσεις στα νοσοκομεία, στις μετακινήσεις και σε διάφορους άλλους τομείς. Ακολουθεί η εισήγηση της Συνέλευσης για την Υγεία από την κατάληψη Π.Ι.Κ.Π.Α. Πετραλώνων (Αθήνα).

3.1 Εισήγηση της Συνέλευσης για την Υγεία (κατάληψη Π.Ι.Κ.Π.Α. Πετραλώνων)

Ανοίγοντας το ζήτημα της υγείας, υπάρχουν πάρα πολλά πράγματα που μπορούν να ειπωθούν. Πάρα πολλά περιεχόμενα και νοήματα για να ξεδιπλωθούν. Η αλήθεια είναι πως προσωπικά είχα ένα δισταγμό. Στην Αθήνα, αυτή την περίοδο, γράφουμε κείμενα και στήνουμε εκδηλώσεις αναφορικά με το ζήτημα της υγείας, δε θα κάνουμε αυτό το πράγμα σήμερα εδώ. Είχα προσωπικά ένα δισταγμό με τι ακριβώς να ξεκινήσω. Θα προσπαθήσω στην αρχή να περιγράψω πώς ακριβώς χτίστηκε το σύστημα υγείας και κυρίως τι αλλαγές πραγματοποιούνται αυτή τη στιγμή και τι σημαίνουν αυτές οι αλλαγές κοινωνικά και μετά να μιλήσω για το δικό μας τμήμα και τη δικιά μας πορεία μέσα στην απόπειρά μας άρθρωσης αντιστάσεων απέναντι σε ό,τι υπάρχει και απέναντι σε ό,τι έρχεται. Γιατί τελικά είναι μια κίνηση η οποία εκβάλει μέσα σε συνολικότερα πολιτικά περιεχόμενα, νοήματα και αγώνες αυτής της περιόδου. Αυτό είναι που αναζητούμε και εμείς και αυτού του είδους τις πράξεις προσπαθούμε να ξεδιπλώσουμε.

Ξεκινώντας, ένα από τα πρώτα πράγματα, όταν ερχόμαστε σε επαφή με συνελεύσεις από γειτονιές της Αθήνας θέτοντας το ζήτημα της υγείας για να στήσουμε εκδηλώσεις και να προχωρήσουμε σε συγκεκριμένες δράσεις που να έχουν στοχοθεσία και προοπτική, όπως οι καταλήψεις στα ταμεία των νοσοκομείων, το πρώτο πράγμα που ερχόταν ως feedback από τις συλλογικότητες των συντρόφων είναι ότι πραγματικά το ζήτημα της υγείας μας είναι άγνωστο και ότι θα θέλαμε να πιάσουμε το νήμα εξαρχής, με εκδηλώσεις αντιπληροφόρησης και μετά σιγά-σιγά να προχωρήσουμε. Τελικά, η πραγματικότητα είναι ότι ολόκληρη η ιστορία για την υγεία συνιστά όντως ένα διαχωρισμένο πεδίο ελεγχόμενο από το κράτος, παρόλο που η αναφορά βρίσκεται πάνω στα δικά μας σώματα. Ενώ ολόκληρο το σύστημα υγείας χτίζεται πάνω στα σώματα τα δικά μας, στη δικιά μας αγωνία, στο δικό μας πόνο, στο δικό μας θάνατο, τελικά συνιστά ένα απόλυτο πεδίο ετερονομίας. Μια κατάσταση διαμεσολαβημένη, που ποτέ δεν επικοινωνήθηκε κοινωνικά, ποτέ δεν αφέθηκε το περιθώριο σε καμία κίνηση από τα κάτω να βάλει κοινωνικά περιεχόμενα. Όσες φο-

ρές υπήρξαν εξαιρέσεις, αυτές οι εξαιρέσεις γεννήθηκαν μέσα από το χώρο της υγείας και δεν ήρθαν απέξω.

Μιλώντας για το σύστημα υγείας να πούμε πολύ γρήγορα κάποια πράγματα. Ουσιαστικά το πεδίο αναφοράς, το οποίο εμείς δεν το υπερασπιζόμαστε, είναι το Ε.Σ.Υ., το οποίο δημιουργείται το 1983. Πριν από αυτό συναντάμε τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτά που εμφανίζονται μέσα στο περιβάλλον της κρίσης. Ένα χάος από ανεξάρτητα νοσοκομεία, άθλιες εργασιακές συνθήκες. Υπήρχαν νοσοκομεία ΧΥΤΑ, για τα επείγοντα υπήρχαν μόνο τέσσερα νοσοκομεία στα οποία μπορούσες να καταφύγεις. Οι γιατροί ζούσαν ένα εργασιακό Γκουαντάναμο, ήταν υποχρεωμένοι να βλέπουν μέχρι και τετρακόσιους ασθενείς στην εφημερία τους. Φυσικά κανείς δεν εξυπηρετούνταν. Κάθε νοσοκομείο είχε την δικιά του ξεχωριστή σύμβαση με κάποιο ή κάποια από τα ασφαλιστικά ταμεία. Γενικά ήταν ένας μύλος.

Το Ε.Σ.Υ. συνιστά μία τομή. Κάτι που πρέπει να ειπωθεί είναι ότι ο τομέας της υγείας και της ασφάλισης από τη μια μεριά και ο τομέας της εκπαίδευσης από την άλλη είναι εκείνα τα κύρια πεδία δραστηριοποίησης του κράτους μέσα από τα οποία παράγεται η κοινωνική συναίνεση απέναντί του. Δηλαδή υγεία και ασφάλιση από τη μία, εκπαίδευση από την άλλη, είναι τα προνομιακά πεδία τα οποία έχει καταλάβει το κράτος στο όνομα της κοινωνίας, τα οργανώνει στο όνομα της κοινωνίας και τελικά από αυτά ξεπηδούν οι επιμέρους αρνήσεις και καταφάσεις. Είναι σημαντικά για την κοινωνία αυτά τα πεδία για την παραγωγή ευρύτερων συγκρούσεων και καταφάσεων. Το Ε.Σ.Υ. συνιστά κάτι τελείως καινούργιο σε σχέση με τη χαοτική πραγματικότητα του παρελθόντος. Για πρώτη φορά έχουμε ένα ενιαίο οργανωμένο σύστημα υγείας. Καθιερώνεται η καθολική ασφαλιστική κάλυψη, κάτι πρωτοφανές. Παρόλο που δε ψηφίστηκε τότε, ήταν πολύ σημαντικό για την εποχή. Άφησε τεράστιες τρύπες που πολλές από αυτές είναι άμεσα κατανοητές στην καθημερινότητά μας. Ένα παράδειγμα η μαιευτική. Κάθε γυναίκα που θέλει να γεννήσει ξέρει ότι ουσιαστικά είναι όμηρος του ιδιωτικού τομέα της υγείας. Στην πραγματικότητα δεν έχει κάλυψη στο δημόσιο σύστημα. Ή η οδοντιατρική. Οι περισσότεροι από εμάς κατευθυνόμαστε στον ιδιωτικό τομέα για να φτιάξουμε τα δόντια μας. Αλλά ακόμα και πολύ πιο βασικοί τομείς που παράγουν πόνο, όπως η ψυχική ασθένεια, που το Ε.Σ.Υ. αφή-

νει τεράστια τρύπα σε αυτό. Όταν βγαίνει στον αφρό η όλη ιστορία της Λέρου, τότε είναι που επιχειρείται η ψυχιατρική μεταρρύθμιση, η οποία πραγματοποιήθηκε με ένα μισοανάπειρο τρόπο για να αρχίσει να αποδομείται πάρα πολύ γρήγορα.

Εν πάση περιπτώσει την πραγματικότητα των χώρων υγείας την γνωρίζουμε. Δεν υπάρχει αγωγή υγείας, συμβουλευτική ιατρική, πρωτοβάθμια περίθαλψη. Και κυρίως, είναι ένα σύστημα το οποίο στην πρώτη σημαντική επαφή μαζί του γνωρίζουμε ότι είναι βαθιά ιδιωτικοποιημένο. Το φακελάκι ζει και βασιλεύει. Στην πραγματικότητα δεν είναι μόνο το φακελάκι. Είναι ένας ολόκληρος μηχανισμός, ο οποίος από τα μέσα έχει αλώσει το σύστημα υγείας και το έχει ιδιωτικοποιήσει. Υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό γιατρών –όχι γενικά υγειονομικών, παρόλο που υπάρχουν και άλλες βαθμίδες υγειονομικού προσωπικού που εμπλέκονται και συμμετέχουν σε αυτή τη μηχανή– που λυμαίνονται το σύστημα. Αλλά ίσως το κυρίαρχο πολιτικό χαρακτηριστικό είναι άλλο. Παράγεται μια εκτενής βάση πυραμίδας μέσα στην οποία οι γιατροί, με μίζες και φακελάκια, οργανώνουν την ιδιωτικοποίηση του συστήματος υγείας. Αυτό επιβάλλει κεντρικά στην κορυφή της πυραμίδας, που είναι το κράτος, τη μεταφορά δισεκατομμυρίων ευρώ προς τις φαρμακευτικές εταιρίες και τις πολυεθνικές ιατροτεχνικού εξοπλισμού. Όταν διαβάζουμε στις εφημερίδες ότι το δημόσιο πληρώνει πολύ ακριβά το κοστολόγιο στα φάρμακα και τον εξοπλισμό, τα ποσά είναι αμύθητα. Όσοι δουλεύουν μέσα στο σύστημα υγείας ξέρουν πολύ καλά ότι στην πραγματικότητα το δημόσιο σύστημα υγείας πληρώνει με βάση τιμοκατάλογο που έχει ορίσει το ίδιο το υπουργείο, πέντε έως και είκοσι φορές παραπάνω το κόστος του κάθε υλικού. Ουσιαστικά έχουμε ένα σύστημα διάτρητο. Ακόμα και στην οικονομική του λειτουργία, έχει σημασία γιατί εκεί πάει να επιτεθεί το κράτος. Από τη μία έχουμε ένα μεγάλο πλήθος διεφθαρμένων υγειονομικών που χρησιμοποιούν το σύστημα υγείας για τον προσωπικό τους πλουτισμό και από την άλλη, στην κορυφή, έχουμε μια νομότυπη καταλήστευση γιγαντιαίων ποσών από τους κοινωνικούς πόρους.

Αυτά είναι σημαντικά γιατί αυτή τη στιγμή ουσιαστικά το κράτος μέσα σε κατάσταση κρίσης επιχειρεί να τα αναδείξει με τον τρόπο που αυτό θέλει. Προβάλλοντας εκείνες τις πτυχές που το ίδιο επιθυμεί ουσιαστικά, εν μέσω μιας κατάστασης βαθιάς αναδιοργάνωσης

του συστήματος. Όχι απλά αναδιοργάνωση αλλά αποδιοργάνωση. Αυτή τη στιγμή το σύστημα αναπροσανατολίζεται επιθετικά απέναντι στην κοινωνία. Αποκλείει ολόκληρα κομμάτια του πληθυσμού, γίνεται αδιάφορο και επιθετικό απέναντι στην κοινωνική πραγματικότητα που παράγει η κρίση. Δε ξέρω τι να πρωτοπώ. Μπορώ να μιλήσω για τους μετανάστες. Για μας, στη δικιά μας ανάλυση, αποτελούν ένα βασικό σημείο αναφοράς σε σχέση με τους πληθυσμούς που βρίσκονται σε κατάσταση αποκλεισμού και εξαίρεσης, ουσιαστικά περιγραφόμενοι ως ο καινούριος εσωτερικός εχθρός. Είναι χαρακτηριστική η φρασεολογία του Λοβέρδου για τους «μετανάστες που κοστίζουν πάρα πολλά στο σύστημα υγείας», πράγμα το οποίο είναι μούφα και έχει πάρα πολλά σημεία που μπορείς να το αποδομήσεις. Να πω παρενθετικά –χωρίς να το αναλύσω– ότι στην πραγματικότητα οι μετανάστες σε μεγάλο βαθμό συνεισφέρουν στα ασφαλιστικά ταμεία χωρίς να έχουν ανταπόδοση από αυτά. Αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία, ίσως στην εισήγηση να το αναφέρουμε μετά, στο τι συμβαίνει στην πραγματικότητα.

Στις καταλήψεις που κάνουμε στα νοσοκομεία είναι εμφανές σε εμάς ότι ένα τμήμα των υγειονομικών έχει ενσωματώσει τη φρασεολογία και την ιδεολογία–αντίληψη του υπουργείου. Δηλαδή οι ίδιοι οι υγειονομικοί έχουν βάλει τον εαυτό τους σε μια κατάσταση ότι κινδυνεύουμε, ότι γίνονται όντως σπατάλες στο σύστημα υγείας και τελικά αυτό καταλήγει σε επιθετικότητα στους ασθενείς που προσφεύγουν σε αυτό. Και υπάρχει μια ολοένα και διευρυνόμενη κατηγορία ανθρώπων οι οποίοι βρίσκονται σε άμεση κοινωνική ανάγκη, οι οποίοι μπορεί να είναι άνεργοι, άστεγοι ή με μια παντελώς λεηλατημένη ζωή ή χωρίς ασφαλιστική κάλυψη, το σύστημα είναι στραμμένο πολύ επιθετικά απέναντί τους. Καταρχάς, ενώ θεωρητικά θα έπρεπε να υπάρχει –σε ένα μεγάλο κομμάτι τουλάχιστον όσων έχουν χαρτιά ή όσων έχουν ελληνική υπηκοότητα– η δυνατότητα της έκδοσης ενός βιβλιάριου ανασφάλιστου, αυτό που είναι γνωστό ως βιβλιάριο απορίας, αυτό δε συμβαίνει. Κανονικά θα έπρεπε να το κάνει η ίδια η κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου. Προσέξτε να δείτε τι γίνεται. Πάει ένας ανασφάλιστος στο νοσοκομείο, υποχρεούται να πληρώσει. Πέρα από τα πέντε ευρώ στα τακτικά ιατρεία, μιλάμε για τις εξετάσεις που πρέπει να κάνει στα επείγοντα ή, στην περίπτωση της

νοσηλείας, για τα νοσήλια που κοστίζουν ογδόντα οκτώ ευρώ τη μέρα. Μπορεί να μαζευτεί ανάλογα με το τι έχει ο άνθρωπος ένα πολύ μεγάλο ποσό. Κανονικά, στις περιπτώσεις που κάποιος δεν έχει ασφάλιση θα πρέπει η κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου να ασχολείται με την περίπτωση και να δει πώς μπορεί να εκδώσει για αυτόν τον άνθρωπο ένα βιβλιάριο ασφάλισης. Δε γίνεται τίποτα από όλα αυτά. Αν μιλήσετε με κοινωνικούς λειτουργούς θα σας πουν ότι αυτήν τη στιγμή ακόμα και σε κόσμο που δικαιούται με τα χίλια ένα βιβλιάριο απορίας, απανωτές εγκύκλιοι δίνουν οδηγίες που λένε «δυσκολέψτε τα», «μην τα βγάζετε αυτά τα βιβλιάρια». Στην πραγματικότητα, δηλαδή, υπάρχει μια κατάσταση στην οποία αποκλείεσαι.

Να το δούμε και λίγο παρακάτω σε νοήματα που και εμείς δεν έχουμε προλάβει να τα ξεδιπλώσουμε ακόμα αλλά είναι πολύ σημαντικά σε αυτήν την κατεύθυνση. Ας υποθέσουμε πως είμαι ανασφάλιστος και πηγαίνω στο νοσοκομείο, έχω να κάνω μια σειρά εξετάσεων και έρχεται στο τέλος ένας λογαριασμός με ένα χ ποσό. Με βάση τα στοιχεία της ταυτότητας μου, αν εγώ δεν έχω να πληρώσω, αυτό θα καταλογιστεί ως απαίτηση στην εφορία. Αυτό σημαίνει πως αν δεν έχω να πληρώσω, το σύστημα των κοινωνικών παροχών έτσι όπως οργανώνεται, με πετάει έξω. Δε μπορώ να έχω επίδομα ανεργίας, δε μπορώ να έχω φορολογική ενημερότητα, δε μπορώ να επιδείξω φορολογική ενημερότητα για άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών μισθοδοσίας –τους οποίους ζητούν οι εργοδότες– άρα, δε μπορώ να πιάσω δουλειά, δεν μπορώ να ξεκινήσω ελεύθερο επάγγελμα. Υπάρχει ένας εντεινόμενος αυταρχισμός και νοήματα τα οποία δεν τα έχουμε πιάσει ακόμα, τα οποία ξεδιπλώνονται σε όλα τα σημεία της ζωής μας. Δεν ξέρω τι να πρωτοπώ. Θα μπορούσα να διανθίσω αυτήν την αφήγηση με πραγματικές ιστορίες τρέλας, παράνοιας πόνου και θανάτου. Υπάρχουν πάρα πολλές που μπορεί κάποιος να πει.

Ας κρατήσουμε ορισμένα πράγματα που είναι σημαντικά. Εμείς ξεκινήσαμε να ασχολούμαστε από το καλοκαίρι που μας πέρασε [καλοκαίρι του 2010] όταν ακούσαμε τα πρώτα μέτρα του υπουργείου πάνω στην κρίση και τι σκοπεύει να κάνει. Θεωρήσαμε ότι είναι πολύ σημαντικά τα ζητήματα. Ζητήματα αποδόμησης ουσιαστικά του δημόσιου συστήματος υγείας και επανασυγκρότησής του ως μηχανής που παράγει χρήματα και κέρδη αποκλείοντας κόσμο. Στην πορεία,

όσο περνούν οι μήνες, όσο συλλέγουμε στοιχεία και παρακολουθούμε την κίνηση της ιστορίας, η κατάσταση φαίνεται να γίνεται ολοένα και χειρότερη και οι τελευταίες ανακοινώσεις –για τις οποίες εγώ είμαι πεπεισμένος ότι σε κάποιους μήνες από τώρα θα ξεκινήσουν να γίνονται πράξη– μιλούν για απώλεια του ενός τρίτου των νοσοκομειακών κλινών. Δηλαδή, από τις τριάντα έξι χιλιάδες κλίνες που υπάρχουν αυτήν τη στιγμή στη χώρα, οι τουλάχιστον δέκα χιλιάδες θα περικοπούν. Το καταλαβαίνουμε πολύ καλά αυτό όταν έχουμε ένα δικό μας άνθρωπο που πάει να κάνει εγχείρηση. Η αναμονή μπορεί να είναι μήνες ολόκληροι. Αν αφαιρέσεις το ένα τρίτο των κλινών της χώρας μπορείτε να καταλάβετε τι ακριβώς παράγεται στο τέλος. Υπάρχουν άλλα σημεία τα οποία είναι πολύ χειρότερα. Είναι φοβερό να είσαι καρκινοπαθής και να χρειάζεσαι ακτινοθεραπεία. Πηγαίνεις στο νοσοκομείο, σε κανένα νοσοκομείο δεν υπάρχει άμεσος τρόπος να σου κάνουν ακτινοθεραπεία, η αναμονή είναι ως και επτά με οκτώ μήνες. Αναγκαστικά θα πρέπει να επιλέξεις να πας στον ιδιωτικό τομέα. Δεν καλύπτει το ταμείο σου, όποια ασφάλιση και να έχεις, την προσφυγή στον ιδιωτικό τομέα, παρόλο που το νοσοκομείο σου λέει ότι μπορεί να σε καλύψει μετά από μήνες. Και τα έξοδα μπορεί να είναι ακόμα και τεσσεράμισι χιλιάδες ευρώ ανά μήνα. Όταν μιλάμε για καρκίνο φυσικά η αναμονή μηνών δεν είναι κάτι το οποίο παίζεται. Περιγράφουμε σημεία της πραγματικότητας αυτήν τη στιγμή.

Τέλος πάντων. Έχουμε αρκετούς υγειονομικούς εδώ πέρα και από Θεσσαλονίκη και από Αθήνα ίσως κάποια στιγμή θελήσουν να μιλήσουν για την εμπειρία τους. Είναι μια συζήτηση που είναι άπειρη πάντως.

Να αναφέρω και μία άλλη χαρακτηριστική περίπτωση, μια από τις ιστορίες που δείχνει απλά την έκταση του προβλήματος. Το ΚΑΤ στην Αθήνα είναι ένα νοσοκομείο που έχει αναφορά σε όλη τη χώρα. Είναι πασίγνωστο για το φακελάκι και τις μίζες που παίρνουν οι γιατροί, όλοι οι γιατροί, χωρίς εξαιρέσεις. Υπάρχει εκεί μια συγκεκριμένη φιγούρα ενός ορθοπαιδικού χειρουργού, ο οποίος κάτω από μια αριστερή αντίληψη δε θέλει [να χρηματίζεται]. Επέλεξε να γίνει γιατρός ως επιλογή ζωής. Θέλει να κάνει χειρουργεία για να εξυπηρετεί τον κόσμο, αυτό επέλεξε στη ζωή του ως νοηματοδότηση και ως πραγματικότητα. Έχει όμως ένα πρόβλημα: οι αναισθησιολόγοι του

ζητάνε εκατόν πενήντα ευρώ φακελάκι για να του στήσουν το χειρουργείο αλλιώς του δημιουργούν προσκόμματα. Ο άνθρωπος αναγκάζεται να παίρνει μίζες από τα χειρουργικά υλικά ώστε να μπορεί να πληρώνει τους αναισθησιολόγους. Είναι μία μόνο από τις ιστορίες τρέλας και παράνοιας του συστήματος. Δείχνει την έκταση των προβλημάτων που υπάρχουν.

Ας μιλήσουμε τώρα για το κινηματικό περιεχόμενο της πραγματικότητας που εμείς προσπαθούμε να οικοδομήσουμε και τις αντιστάσεις που μπορούμε να ξετυλίξουμε. Η Συνέλευση για την Υγεία συγκροτήθηκε στην εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008. Ξεκίνησε από το κάλεσμα δύο γιατρών μέσα στη συνέλευση της κατειλημμένης Α.Σ.Ο.Ε.Ε. στο οποίο ανταποκρίθηκε κόσμος. Ακολούθησαν μήνες συζητήσεων. Ο κόσμος που συγκεντρώθηκε είχε πολύ διαφορετικές αναφορές και αυτό υπήρξε κάτι που μας ταλάνισε ως συνέλευση και μας ταλανίζει έως και σήμερα. Στην πραγματικότητα πολλές διαφορετικές αντιλήψεις συζητιούνται στο εσωτερικό μας, παρόλο που στην πορεία έχουν παραχθεί κοινά νοήματα και περιεχόμενα. Εξακολουθεί να υπάρχει μια διαφορετικότητα η οποία συνιστά και πλούτο βέβαια. Την άνοιξη του 2009, μαζί με μια σειρά από συλλογικότητες, προχωρήσαμε σε δύο καταλήψεις ταμείων στην Αθήνα. Αυτό έγινε παράλληλα και με αντίστοιχη κίνηση στη Θεσσαλονίκη χωρίς συνεννόηση με τους συντρόφους, έγιναν απλά παράλληλα. Η μία στον Ερυθρό Σταυρό και η άλλη στο νοσοκομείο της Νέας Ιωνίας. Παρόλο που δεν ήταν κάτι σημαντικό ως κινήσεις, αν και συμμετείχαν δεκάδες σύντροφοι και συντρόφισσες, είχαν μεγάλη αποδοχή. Το κυριότερο που άφησαν πίσω τους, εμείς κρίνουμε, σε παραλληλία με τις άλλες πόλεις, ήταν μια παρακαταθήκη. Παλιότερα οι αγώνες των υγειονομικών είχαν άλλη μορφή. Οι εργαζόμενοι διεκδικούσαν τις εφημερίες τους, έβγαιναν μπροστά στη μπάρα του νοσοκομείου, έρχονταν τα ασθενοφόρα του ΕΚΑΒ και έκαναν επιτόπου μια διαλογή περιστατικών: αυτός πεθαίνει-βάλτον μέσα, εσύ δεν πεθαίνεις-το νοσοκομείο είναι κλειστό. Επειδή ασκήθηκε κριτική και στο εσωτερικό των νοσοκομείων για αυτό και προτάθηκε κάτι διαφορετικό (κλείσε τα ταμεία π.χ. και δες με άλλο περιεχόμενο τους αγώνες που θες να ξεδιπλώσεις), αυτή τη στιγμή έχει κατακτηθεί, ως συνείδηση και ως πάγια τακτική ενός πολύ μεγαλύτερου κομματιού των υγειονομικών,

όταν κινητοποιούνται να κλείνουν το ταμείο. Μια άλλη αντίληψη δηλαδή μέσα στους αγώνες τους.

Το Μάρτη του 2009, μαζί με τη λαϊκή συνέλευση των Πετραλώνων, του Θησείου, του Κουκακίου και του Φιλοπάππου, προχωρήσαμε στην κατάληψη του εγκαταλελειμμένου Π.Ι.Κ.Π.Α. Πετραλώνων. Η λογική ήταν να στεγαστεί εκεί η λαϊκή συνέλευση και από τη μεριά μας να λειτουργήσουμε ένα κοινωνικό ιατρείο. Το κοινωνικό ιατρείο για μας εξακολουθεί να είναι πρόταγμα ακόμα και σήμερα αν και επιχειρούμε να του δώσουμε μια τελείως διαφορετική μορφή. Λειτούργησε πολύ επιτακτικά σε κάποιες περιπτώσεις, απέτυχε τελείως σε κάποιες άλλες. Αυτό που φανταστήκαμε για τα Πετράλωνα ήταν μια δομή η οποία να βρίσκεται σε άμεση επαφή με την τοπική συνθήκη και να συνιστά μια πραγματικότητα μέσω της οποίας συζητάς και χτίζεις αυτό που λέμε κοινωνικό ιατρείο μαζί με όλο τον κόσμο. Στο πρώτο κάλεσμα που έγινε, ήρθε μια πλημμύρα λαού, είχαν μαζευτεί εβδομήντα άτομα από τη γειτονιά, υπήρχε όμως ένα πράγμα που ήταν για μας ανυπέρβλητο. Ο κόσμος ζητούσε από εμάς έτοιμα πακέτα λύσεων. Ουσιαστικά ερχόταν να ακούσει τι είχες να του προτείνεις και να του προσφέρεις έτοιμο εσύ. Απουσίαζε μία αντίληψη που θα έλεγε ότι και εμείς το δοκιμάζουμε τώρα και πως μαζί θέλουμε να ανακαλύψουμε τι σημαίνει ένα κοινωνικό ιατρείο και πώς το στήνουμε. Ή πως επιδιώκουμε να καταργήσουμε τους διαχωρισμούς μεταξύ υγειονομικών και ασθενών που συνιστούν ένα καθεστώς ανυπέρβλητης ετερονομίας και μια εξουσία της ιατρικής πάνω στα σώματα και τις ζωές. Αυτά ήταν εκτός συζήτησης εκείνη τη στιγμή. Αυτό ήταν το χειρότερο πρόβλημα που αντιμετωπίσαμε και θα συνεχίσουμε να αντιμετωπίζουμε στο μέλλον. Στην πραγματικότητα αυτό για το οποίο η κοινωνία αγωνιά και ψάχνει να το βρει είναι η έτοιμη λύση. Αν η δικιά σου αντίληψη αγώνα είναι πως δεν έχεις να προσφέρεις έτοιμες λύσεις, και να έχεις δε θα ήθελες να τις προσφέρεις έτοιμες αλλά θα ήθελες να τις ανακαλύψουμε και να τις φτιάξουμε μαζί, εκεί συναντάς ένα πρώτο εμπόδιο που είναι αρκετά σημαντικό. Εν πάση περιπτώσει, το κοινωνικό ιατρείο λειτούργησε και απευθύνθηκαν σε αυτό αρκετοί σύντροφοι και συντρόφισσες και στην πορεία άρχισε αυτό να ξετυλίγεται γύρω από το περιβάλλον του, σε φίλους, γνωστούς και συγγενείς. Έχουν περάσει πάνω από εκατόν πενήντα

άτομα ως τώρα. Ορισμένα περιστατικά ήταν πάρα πολύ δύσκολα και πάρα πολύ σύνθετα.

Αυτό που στην πραγματικότητα στέφθηκε με μεγάλη επιτυχία, κάτι που εμείς δεν το είχαμε φανταστεί, ήταν το ότι ερχόταν κόσμος με μικρά ή και σοβαρά προβλήματα υγείας, ο οποίος ουσιαστικά ζητούσε οδηγίες πλοήγησης μέσα στο σύστημα υγείας. Ήθελε δηλαδή, απέναντι σε ό,τι συναντούσε (αδιαφορία, άρνηση, φακελάκι), να μπορέσει να βρει μια λύση. Αυτό δόθηκε. Κάθε περίπτωση ήταν και διαφορετική. Για παράδειγμα ερχόταν κάποια γυναίκα με ένα ουρολογικό πρόβλημα, η οποία έτρεχε για χρόνια από γιατρό σε γιατρό και δεν μπορούσε να το λύσει. Αυτό που μπορούσες να προτείνεις εσύ, έχοντας μια γνώση φυσικά του χάρτη της Αθήνας, ήταν η πρόταση συγκεκριμένου ουρολογικού τμήματος κάποιου νοσοκομείου όπου οι γιατροί είναι καλοί και προσεκτικοί και επίσης δεν παίρνουν και φακελάκι. Αυτό είχε λειτουργήσει.

Ένα πράγμα που έχει μείνει ανοιχτό, που αφορά συνολικά την τοπική συνθήκη στα Πετράλωνα και που εμπλέκει το σύνολο των συλλογικοτήτων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή –περιοχή με έντονη δράση και συμμετοχή ήδη από το 2001– είναι να ξανασυνδέσουμε τις διαφορετικές συνελεύσεις επανοηματοδοτώντας και το τι κάνουμε από την αρχή.

Θα μιλήσω λίγο για τις διαφωνίες στο εσωτερικό μας, διαφωνίες οι οποίες δεν έχουν ακόμα επιλυθεί. Αναφορικά με το πόσο σημαντικό είναι να παρεμβαίνεις στο εργασιακό περιβάλλον των υγειονομικών και σε σχέση με τα εργασιακά τους προβλήματα, οι θέσεις και οι στάσεις των συντρόφων που υπήρχαν στο εσωτερικό μας ήταν πάρα πολύ διαφορετικές. Υπήρχαν σύντροφοι που το θεωρούσαν πολύ σημαντικό, γιατί η συνδικαλιστική δράση είναι αναπόσπαστο κομμάτι της όλης κίνησής μας ίσως και το κυριότερο, και σύντροφοι οι οποίοι θεωρούσαν πως ο εργατικός συνδικαλισμός συνιστά ένα απόλυτο πεδίο ετερονομίας, εκείνο το συντεχνιακό κομμάτι που είχε εξορίσει το κομμάτι της υγείας όχι μόνο από όλη την κοινωνία αλλά και από τους υπόλοιπους υγειονομικούς που δεν είναι γιατροί. Διαφωνίες επίσης προέκυψαν πάνω στις ευθύνες που αναλαμβάνει ένα κοινωνικό ιατρείο.

Στο τελικό στάδιο, από το καλοκαίρι που πέρασε μέχρι σήμερα

[καλοκαίρι του 2011], μπήκαμε σε μια κίνηση που θέλαμε να είναι επιθετική αναφορικά με το σχεδιασμό του υπουργείου και τα μέτρα που λαμβάνει. Καθίσαμε να γράψουμε ένα κείμενο το οποίο προέκυψε αρκετά εκτενές και συνεχίζει να γράφεται. Είναι μια μπροσούρα η οποία δεν έχει φτάσει εδώ και η οποία έχει βγει ήδη σε πρώτη και δεύτερη έκδοση και αυτές τις μέρες ετοιμάζεται η τρίτη και θα ακολουθήσει και τέταρτη. Έχουμε πάρα πολλά πράγματα να πούμε και επειδή είναι σημαντικό να παρεμβαίνουμε, δεν προλαβαίνουμε να τα αναπτύξουμε. Απευθυνθήκαμε στο σύνολο των συνελεύσεων στις γειτονιές της Αθήνας και στα αντιεξουσιαστικά στέκια που υπήρχαν σε μια λογική να στηθούν εκδηλώσεις αντιπληροφόρησης, αναφορικά με την πραγματικότητα την οποία ξεδιπλώνει η εξουσία αλλά επίσης και με συνολικότερα ζητήματα που προκύπτουν πάνω στο θέμα της υγείας: τα σώματα, την ιατρική εξουσία, ακόμα και την έμφυλη διάσταση της. Στην πραγματικότητα, όταν αντιλαμβάνεσαι την υγεία ως κοινωνικό περιεχόμενο και ζήτημα οι διαστάσεις είναι άπειρες.

Αυτό που βάζουμε ως κεντρικό σε σχέση με την τρέχουσα περίοδο, είναι ότι αυτή τη στιγμή το σύστημα αναδιαρθρώνεται επιθετικά προκειμένου να πετάξει ολόκληρους πληθυσμούς έξω από αυτό. Ουσιαστικά οργανώνει τον πόνο και το θάνατο σε μια βάση πολύ πιο εκτενή από ότι στο παρελθόν. Αυτή η διαδικασία βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη. Προχωρήσαμε ιδιαίτερα με τις συνελεύσεις των τεσσάρων γειτονιών της δυτικής Αθήνας, δηλαδή Πασαμοντάνια στον Κορυδαλλό, Ρεσάλτο στο Κερατσίνι, Θερσίτης στο Ίλιον και Σινιάλο στο Αιγάλεω. Μαζί τους συγκροτήθηκε μια συνέλευση η οποία σε κάποια περίοδό της συμπεριλάμβανε και εργαζόμενους από το Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο της Νίκαιας, οι οποίοι είναι αριστεροί και η οποία έκανε κατάληψη των ταμείων του Νοσοκομείου της Νίκαιας σε μια εφημερία και πρόσφατα κάναμε κατάληψη των ταμείων της Αγίας Βαρβάρας. Οι κινήσεις ήταν πιο εκτενείς από ότι στο παρελθόν. Βλέπουμε ότι με τη βοήθεια και των συλλογικοτήτων, όχι απλά επιτυγχάνεται η κατάληψη αλλά μοιράζεται και κείμενο σε όλη τη γύρω περιοχή. Υπάρχει κόσμος που βγαίνει πρωινά στις λαϊκές και μοιράζει, μηχανάκια που περνούν από τις πλατείες και με ντουντούκες και κείμενα ενημερώνουν τον κόσμο όπως επίσης και στο μετρό. Αυτά συμβαίνουν ταυτόχρονα με την κατάληψη. Ο στόχος όλων μας,

το κοινό πρόταγμα δηλαδή, είναι οι κοινές συνελεύσεις υγειονομικών και ασθενών.

Το σημείο που θέλουμε να φτάσουμε είναι το πώς θα μπορέσουμε να κάνουμε μια κατάληψη σε ένα νοσοκομείο και να καλέσουμε τον κόσμο ο οποίος νοσηλεύεται και τους συγγενείς του, είτε στα επείγοντα είτε στα τακτικά, και να κάνουμε μια ανοιχτή συνέλευση μέσα στο αμφιθέατρο του νοσοκομείου και να προχωρήσουμε ίσως και σε πράξεις. Αυτά όμως δεν είναι αυτονόητα. Δηλαδή πολύ εύκολα μπορείς να πας μέσα στις κλινικές, στους θαλάμους με τα κρεβάτια, να συζητήσεις με τον κόσμο πάνω στα προβλήματά του, να μοιράσεις κείμενα, δεν είναι καθόλου αυτονόητο για τον κόσμο όμως ότι θα τον καλέσεις, ειδικά για ένα ζήτημα που το αισθάνεται απροσπέλαστο και νιώθει παραδομένος απέναντί του. Τα σκεπτικά όλων μας είναι πώς θα μπορέσουμε να επαναλάβουμε αυτές τις κινήσεις με αφισοκόλληση στις γειτονιές, δηλαδή με προετοιμασία και με ανοιχτό κάλεσμα της γύρω κοινωνίας των γειτονιών. Γενικά τα νοσοκομεία της Αθήνας, εκτός από τα κεντρικά, όλα έχουν ως πεδίο αναφοράς τις γειτονιές μέσα στις οποίες έχουν εγκατασταθεί. Η λογική είναι να καταφέρουμε, μέσα από προγραμματισμένο ραντεβού, προετοιμασμένο, να καλέσουμε αυτόν τον κόσμο μέσα στο αμφιθέατρο του νοσοκομείου σε μια συνέλευση που καλείς και τους υγειονομικούς για να μιλήσουμε για τα προβλήματα που δημιουργούνται.

Ας πω κάτι τελευταίο, από τη στιγμή που υπάρχουν και εδώ στη Θεσσαλονίκη εμπειρίες που θέλουν να ειπωθούν και θα θέλαμε πολύ να τις ακούσουμε. Συναντάμε στις κινήσεις που κάνουμε μια αυξημένη επιθετικότητα από ένα τμήμα των υγειονομικών, ένα τμήμα τους έχει ενσωματώσει τη λογική και τη φρασεολογία της εξουσίας. Ακόμα δε βγαίνει τόσο έντονα, υπάρχουν ένα εκατομμύρια επιχειρήματα να τους απαντήσεις, συνιστά παρόλα αυτά μια συσσωρευμένη επιθετικότητα που δεν υπήρχε στο παρελθόν. Το νοσοκομείο αρχίζει να γίνεται πιο αφιλόξενο όχι μόνο πλέον ως δομή αλλά και ως εγκόλπωση αυτής της τάσης από τους ανθρώπους που το απαρτίζουν. Αν είναι να κλείσουμε με ένα πράγμα είναι ότι τελικά το ζήτημα της υγείας ουσιαστικά έμεινε κλειστό απέναντι στην κοινωνία για δεκαετίες ολόκληρες. Παρακολουθούσαμε όλοι από μακριά μια διελκυστίνδα στην οποία από τη μια μεριά ήταν το κράτος και από την άλλη οι για-

τροί, με τους συλλόγους τους, τους φορείς τους, της εργασιακές τους ενώσεις και ούτω καθεξής, μια αντιπαράθεση που όλους τους άλλους τους άφηνε απέξω. Τελικά έχει παραχθεί ένα πεδίο αδιαφορίας από τη μια και από την άλλη αδυναμία. Αυτό πρέπει να σπάσει. Τα όσα συμβαίνουν αυτήν τη στιγμή είναι απίστευτα. Το ζητούμενο είναι το πώς θα μπορούσαν να ξεδιπλωθούν αγώνες οι οποίοι θα επανατοποθετήσουν τα πάντα σε μια διαφορετική βάση.

Μέσα σε αυτήν την κατεύθυνση, πέρα από τις επιθετικές κινήσεις απέναντι στο σύστημα, από τη δική μας μεριά είναι και η δική μας απόφαση να επανεκκινήσουμε με τελείως διαφορετικούς όρους το κοινωνικό ιατρείο από το Σεπτέμβρη στα Πετράλωνα και ταυτόχρονα να δημιουργηθεί κοινωνικό ιατρείο στο χώρο του Σινιάλου και του Ρεσάλτο. Με καλέσματα στη γειτονιά. Θεωρούμε πως κάτι τέτοιο συνιστά κομμάτι των απαντήσεων που ψάχνουμε και ένα αναγκαίο μονοπάτι που πρέπει να διαβείς προς την κατεύθυνση μιας αντιθέσμισης. Νομίζω ότι μιλάω πάρα πολλή ώρα αλλά δεν έχω πει και τίποτα. Υπάρχουν άπειρα πράγματα να ειπωθούν. Θα ήταν σημαντικό ίσως αυτή τη στιγμή να μας μιλήσουν και οι εργαζόμενοι/ες στη βιομηχανία της υγείας για τα πράγματα που έχουν κάνει. Κάποιοι από αυτούς ήταν σε μια εμπειρία την οποία εμείς κρίνουμε ως ιδιαίτερα σημαντική, ίσως από τις πιο σημαντικές που υπήρξαν ποτέ στους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες. Την κινητοποίηση στο Ζαγκλιβέρι. Και από ό,τι είδα, και από τα κείμενα από την Τούμπα και από την Άνω Πόλη, ασχολείται κι άλλος κόσμος με το ζήτημα της υγείας. Να πω κάτι που μπορεί να μην αφορά ίσως αυτή τη συνέλευση: θα μας ενδιέφερε ίσως με αυτόν τον κόσμο ο οποίος έχει ήδη κινητοποιηθεί να συζητήσουμε και ίσως να μπορέσουμε να στήσουμε μια εκδήλωση μαζί τους στη Θεσσαλονίκη από το φθινόπωρο. Αυτά.

3.2 Συζήτηση

Σχόλιο από Health Workers (Θεσσαλονίκη):
Γεια χαρά, Δημήτρης λέγομαι και δουλεύω τα τελευταία δεκαοχτώ χρόνια στο Ε.Σ.Υ. Μας ενημέρωσαν για την πρόταση της συζήτησης στο τέλος του Απρίλη. Συμμετέχω σε μια διαδικασία, τους Health Workers–εργαζόμενοι/ες στη βιομηχανία της περίθαλψης και πα-

ράλληλα στο συντονιστικό ενάντια στην εμπορευματοποίηση της περίθαλψης. Μας ειδοποίησαν οι διοργανωτές [του Communismos] στα τέλη του Απρίλη. Δεν επιτεύχθηκε από τις διαδικασίες μας να καθίσουμε να μιλήσουμε συλλογικά και να επεξεργαστούμε μια εισήγηση για εδώ μέσα, είχαμε ήδη πράγματα που έτρεχαν, κάποιες παρεμβάσεις στο Λαγκαδά εκείνο το διάστημα και καθόλου δυνατότητα να καθίσουμε από κοινού να επεξεργαστούμε, οπότε τα λίγα πράγματα που θα πω δεν αντανακλούν αναγκαστικά και τους υπόλοιπους. Βέβαια εδώ είναι οι υπόλοιποι ο καθένας μπορεί να μιλήσει στη συνέχεια, να προσθέσει, να αφαιρέσει.

Πρώτο ζήτημα. Ως Health Workers έχουμε σχηματιστεί την τελευταία τριετία περίπου, μέσα στους αγώνες που εκείνο το διάστημα δόθηκαν για το ρεπό. Για να καταλάβετε μέσα στους υγειονομικούς, στους γιατρούς υπήρχε μια κατάσταση του τύπου τελείωνες εφημερία και την άλλη μέρα το πρωί δούλευες. Δηλαδή από το πρωί μέχρι την άλλη μέρα το μεσημέρι. Για μια σειρά από λόγους και με μια σειρά από τρόπους, με πολλές και έντονες παρεμβάσεις στην περιοχή της Θεσσαλονίκης από την πλευρά όλης της συλλογικοποίησης, μπήκε το θέμα του ρεπό, μπήκε μέσα στις συνελεύσεις των υγειονομικών. Μπήκε στη συνέχεια με παρεμβάσεις, με διαλύσεις πειθαρχικών. Μπήκε έμπρακτα, με αποτέλεσμα να κατακτηθεί από ένα μεγάλο κομμάτι των υγειονομικών της Θεσσαλονίκης και θεσμικά. Αντίστοιχα, ήταν ένα αγώνας που συνεχίστηκε με τους αγροτικούς της Λέσβου, που αντίστοιχα ένα εργασιακό τους δικαίωμα καταπατούνταν από τη διοίκηση. Και στη Χαλκιδική σηκώθηκε ένας τέτοιος αγώνας και παρεμβήκαμε με αρκετούς τρόπους. Ως μια εργατική συλλογικότητα, λοιπόν, είχαμε βάλει το ζήτημα του ρεπό.

Καταρχήν να πω πως δεν ήταν στη λογική μας να είμαστε μια ιατρική συλλογικότητα, αλλά μια συλλογικότητα εργαζομένων στη βιομηχανία της περίθαλψης. Δεν τα καταφέραμε να ανοίξουμε τόσο. Κάποια στιγμή συμμετείχε στη διαδικασία και μια οδοντογιατρός, δεν τα καταφέραμε να ανοίξουμε και σε άλλες κατηγορίες, ανεξάρτητα από τη θέλησή μας.

Ωστόσο, η θέλησή μας δεν ήταν να παρεμβαίνουμε μόνο για ζητήματα εργασιακών σχέσεων μέσα στο περιβάλλον της περίθαλψης. Ήταν ένα από τα πράγματα που μας συγκρότησαν αλλά δεν ήταν

μόνο αυτό. Την ίδια στιγμή, βέβαια, αντιλαμβανόμαστε πως αυτό που βλέπουμε δεν είναι μόνο το ζήτημα των εργασιακών σχέσεων. Βάλαμε από την αρχή σαν κεντρικό στη σύνθεσή μας το στοιχείο της πρόσβασης στις υπηρεσίες της περίθαλψης και των προσκομμάτων που συναντάει κάποιος όταν δοκιμάζει να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες αυτές. Σε αυτά τα πλαίσια και μέσα στα γεγονότα εκεί λίγο μετά το Δεκέμβρη του 2008, στο πλαίσιο ενός παράλληλου αγώνα που αναπτυσσόταν από τους υγειονομικούς, τότε παρεμβήκαμε με το κλείσιμο των ταμείων του Νοσοκομείου Α.Χ.Ε.Π.Α.

Εδώ να κάνω μια μικρή παρένθεση: η πραγματικότητα στην Αθήνα σε σχέση με την πραγματικότητα στη Θεσσαλονίκη διαφέρει σε πάρα πολλά σημεία στην περίθαλψη. Στη Θεσσαλονίκη λόγου χάρη δεν πληρώνει κανείς στην εφημερία μέχρι τώρα. Ουδέποτε πλήρωνε κανείς, δεν υπήρχε ζήτημα να παρέμβεις για να μην πληρώνει ο κόσμος. Αυτό που συνέβη σε πολλές από τις δικές σας παρεμβάσεις στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη δε συμβαίνει. Εν πάση περιπτώσει, σε εκείνη τη δράση κλείσαμε τα εξωτερικά ιατρεία του Α.Χ.Ε.Π.Α. Ήταν μια γερή κόντρα γιατί είχαμε μπει σε μια λογική του τι θα γίνει αν η εργοδοσία κηρύξει λοκ-άουτ. Ότι από τη στιγμή που εσείς κόβεται τα ταμεία εγώ δεν κάνω τις εξετάσεις. Κατέβηκε ο διοικητής, μας απείλησε, άκουσε ό,τι ήταν να ακούσει. Καταφέραμε τελικά τα εξωτερικά ιατρεία εκείνη τη μέρα να δουλέψουν χωρίς ο κόσμος να πληρώσει. Αυτή, ξαναλέω, ήταν μια παρέμβαση που τη στήριξαν διάφορες συλλογικοποιήσεις του αυτόνομου αντιεξουσιαστικού χώρου όπως επίσης και κινήσεις γειτονιάς.

Να πω επίσης ότι στη συνέχεια μπήκαμε σε μια διαδικασία, για αυτά τα ζητήματα που είχαν ξεκινήσει εκείνον τον καιρό μετά το κίνημα των υγειονομικών, να μπουν ζητήματα που να μην αφορούν μόνο τα εργασιακά τους, να μπουν ζητήματα που να αφορούν το θέμα της πρόσβασης στην περίθαλψη των ανασφάλιστων, τις πόρτες που τρώει ο κόσμος από το φακελάκι, τις πόρτες που τρώει ο κόσμος από τις ελλείψεις υποδομών και προσωπικού. Τα καταφέραμε σε ένα βαθμό. Εκείνο το διάστημα είχαμε ρίξει και μια τρόπων τινά «γραμμή», κοινές συνελεύσεις αγώνα ασθενών και υγειονομικών για τα ζητήματα της περίθαλψης. Προσπαθήσαμε το δουλέψαμε όσο μπορούσαμε, βγάλαμε κάποιες αφίσες, τις κολλήσαμε, προσπαθήσαμε με συνελεύ-

σεις σε σχέση με αυτό. Ήταν μια κίνηση που σαμποταρίστηκε από τους υγειονομικούς που κινητοποιούνταν εκείνο το διάστημα.

Από εκεί και μετά, ως Health Workers δουλέψαμε στο ζήτημα του 1535[1]. Όσοι εμπλέκεστε με υγειονομικά θα ξέρετε ότι είναι ένα τηλέφωνο-βασανιστήριο, στην ουσία έχει πετάξει αρκετούς ανθρώπους έξω από την πρόσβαση στο σύστημα. Πρέπει να πάρεις ένα αυτόματο τηλέφωνο που συνεννόηση δε βγαίνει, εμείς δε μπορούμε να βγάλουμε συνεννόηση με αυτό το τηλέφωνο, πόσο μάλλον ένας ασθενής που είναι μετανάστης. Κάναμε κάποιες παρεμβάσεις σε σχέση με αυτό, βγάλαμε κάποια αυτοκόλλητα, είναι στους πάγκους, μπορείτε να τα δείτε. Έγινε μια αρκετά καλή καμπάνια αλλά δεν το σπάσαμε, ωστόσο το καταγγείλαμε ανοιχτά και μεγάλο κομμάτι του κόσμου επικρότησε αυτή την κίνηση. Ότι είναι μια ξεφτίλα αυτή η ιστορία είναι πλέον καθολική αντίληψη στους υγειονομικούς.

Από εκεί και πέρα είχαμε πει ότι το ζήτημα της πρόσβασης είναι ένα κεντρικό μας ζήτημα. Τότε ξεκινάει το ζήτημα του πεντάευρου στα νοσοκομεία και τα κέντρα υγείας όπου πρέπει να πληρώσεις πέντε ευρώ για να σε δει ο γιατρός στα τακτικά και εξωτερικά ιατρεία, όχι στα επείγοντα. Στα επείγοντα μόνο κάτι άθλιοι διοικητές προσπαθούν να τα περάσουν. Τα πέντε ευρώ αποτέλεσαν ένα διακύβευμα. Αναδείχθηκαν αγώνες σε πολλά μέρη της Ελλάδας σε σχέση με αυτό. Από το Πλωμάρι μέχρι το Ζαγκλιβέρι όπου το μέτρο σχεδόν έσπασε τελείως. [Το Κέντρο Υγείας Ζαγκλιβερίου] εισπράττει περίπου είκοσι πέντε ευρώ την εβδομάδα, κυρίως από γιατρούς που δεν έχουν καταλάβει ότι δουλεύουν σε κέντρο υγείας. Οι υπόλοιποι γιατροί δε δέχονται τα πέντε ευρώ. Αντίστοιχα κάναμε κάποιες παρεμβάσεις το τελευταίο διάστημα στο κέντρο υγείας Λαγκαδά. Πήγαμε στη λαϊκή αγορά εκεί, μοιράσαμε κείμενα δυο φορές, ήρθαμε σε επαφή με τον κόσμο και στη συνέχεια την τρίτη εβδομάδα πήγαμε να κλείσουμε τα ταμεία. Μιλήσαμε με το προσωπικό, μιλήσαμε με τον κόσμο, το σπάσαμε το πεντάευρο στο Λαγκαδά. Μέσα από τις κινήσεις που είχαμε κάνει όλο αυτό το διάστημα αναγκάστηκε το υπουργείο να υποχωρήσει. Αλλά τι συνέβαινε, το υπουργείο υποχωρούσε, έβγαζε εγκυκλίους που έλεγαν ότι το πεντάευρο δεν το πληρώνουν τα χρόνια περιστατικά, αλλά οι διοικήσεις κρύβανε τις εγκυκλίους και υλοποιούσαν τα εισπρακτικά μέτρα. Όπου μπορούσαν και τους

έπαιρνε και δε διεκδικούσε ένας κόσμος να εφαρμοστεί αυτό που είχε κατατεθεί με μία εγκύκλιο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι εγκύκλιοι να έχουν βγει, να μην πρέπει να πληρώνουν τα χρόνια περιστατικά, και να πληρώνουν σχεδόν τελικά σε ένα μεγάλο κομμάτι των κέντρων υγείας και των νοσοκομείων σε όλη την Ελλάδα. Στο Κέντρο Υγείας Λαγκαδά κάναμε μια παρέμβαση με το Συντονιστικό Ενάντια στην Εμπορευματοποίηση της Υγείας με αποτέλεσμα να τα καταφέρουμε και να σπάσει αυτό το μέτρο.

Το συντονιστικό αυτό το καλέσαμε ως Health Workers. Καλέστηκαν ομάδες γειτονιάς, ομάδες που είχανε μπει σε μια λογική τοπικής ανταγωνιστικής αντικυριαρχικής δράσης, ελπίζοντας ότι το ζήτημα της πρόσβασης στην περίθαλψη τους αφορούσε ως ομάδες με χαρακτηριστικά αντικυριαρχικής δουλειάς σε ζητήματα καθημερινότητας. Και όντως συναντηθήκαμε σε αυτό το επίπεδο με τα παιδία από την Υφανέτ, με τα παιδιά από την Άνω Πόλη, με τα παιδιά από το Βερτίσκο και εμείς ως εργαζόμενοι στη βιομηχανία της περίθαλψης. Φτιάχτηκε μια διαδικασία που έβγαλε αυτήν την πορτοκαλί αφίσα η οποία κολλήθηκε μαζικά σε διάφορα νοσοκομεία αλλά και σε άλλα σημεία της πόλης. Γίνανε μαζικά μοιράσματα από αυτές τις συλλογικοποιήσεις στις λαϊκές αγορές της κάθε γειτονιάς, στην Άνω Πόλη ξέρουμε όλους τους πάγκους έναν-έναν, αντίστοιχα στις λαϊκές στην Τούμπα πήγαιναν τα παιδία από την Υφανέτ, στο Λαγκαδά όπως είπαμε και πριν. ΄Εγινε αρκετά γερή καμπάνια σε σχέση με αυτό. Κάναμε πολλές παρεμβάσεις στο Ιπποκράτειο νοσοκομείο, στην ουσία εκεί πήγαμε και σπάσαμε τους σεκιουριτάδες και το γνωστό τραμπουκισμό τους. Οι διοικήσεις έχουν πει πως το μόνο που χωράει στα νοσοκομεία είναι η εμπορική αφίσα και οι αφίσες συνεδρίων με αποτέλεσμα ό,τι παρεμβάσεις δοκιμάζαμε να κάνουμε με προπαγανδιστικό υλικό με το που φεύγαμε από το νοσοκομείο εξαφανίζονταν όλα. Οργανώσαμε λοιπόν δυο παρεμβάσεις στο Ιπποκράτειο νοσοκομείο, κατεβήκαμε γύρω στα σαράντα άτομα, με τους κουβάδες μας, με τις γλουτολίνες μας, με τα σπρέι μας, με τα στένσιλ μας, και υπάρχουν και κάποιες φωτογραφίες εκεί στο πάγκο, είπαμε ότι αυτό το πράγμα δεν μπορεί να συμβαίνει. Μοιράσαμε τα κείμενά μας, κάναμε μια χοντρή φασαρία για το ζήτημα των σεκιουριτάδων, κολλήσαμε τα αυτοκόλλητα μας στα τζάμια που ακόμα υπάρχουν κά-

ποια από αυτά, κάναμε τα στένσιλ μας και κατάλαβαν ότι τα νοσοκομεία δεν ανήκουν στους σεκιουριτάδες και στις διοικήσεις τους, τουλάχιστον σε αυτό το επίπεδο.

Από κει και μετά, είναι φανερό πως όπου δίνονται αγώνες, υπάρχουν και νίκες. Όπου δε δίνονται αγώνες και θεωρείς το μνημόνιο ως οδοστρωτήρα που περνάει κ.λπ. προφανώς και δε γίνεται τίποτα και περνάνε όλα. Τώρα, για να κάνω και εγώ μια παρατήρηση, μέσα από αυτές τις παρεμβάσεις αλλά και μέσα από τους χώρους δουλειάς ήρθαμε σε επαφή με τους υγειονομικούς. Τους υγειονομικούς που ένα μεγάλο κομμάτι τους κάνει πλάτη στα μέτρα. Και κάνει πλάτη στα μέτρα για διάφορους λόγους. Ένας λόγος είναι για να φύγει η πολλή δουλειά από τα νοσοκομεία. Μάλιστα η «βρώμικη» δουλειά. Τα φτωχαδάκια. Να μπορέσουν, δηλαδή, τα νοσοκομεία να γλιτώσουν ένα κομμάτι του όχλου τους διώχνοντας τη φτώχεια μέσα από αυτά. Κάποιοι βάζουν πλάτη για αυτό το λόγο. Ένα άλλο κομμάτι του κόσμου βάζει πλάτη στις διοικήσεις γιατί αν αρχίσει το νοσοκομείο να εισπράττει και να φέρνει έσοδα τότε πιθανότατα η εκκαθάριση που θα κάνει στο προσωπικό θα είναι πιο ήπια από αυτή που θα κάνει σε ένα τμήμα που δεν του φέρνει δεκάρα ή τουλάχιστον αυτό νομίζει ο εργαζόμενος. Επίσης υπάρχει ένα κομμάτι των γιατρών στελεχοποιημένο. Ένα κομμάτι κομματικό που βάζει πλάτη στα μέτρα. Δηλαδή δεν είναι η κατάσταση τύπου, το μνημόνιο, ο φιλελευθερισμός και το κακό κράτος από τη μία και η καλή η κοινωνία και οι εργαζόμενοι που είναι κόντρα σε αυτά τα πράγματα από την άλλη. Κάθε άλλο. Γενικά, υπάρχει μια πάρα πολύ μικρή μειονότητα εργαζομένων η οποία έχει πάρει θέση σε αυτόν τον κοινωνικό-ταξικό ανταγωνισμό. Ανοιχτή θέση από την πλευρά των πληβείων, από την μεριά των εκμεταλλευομένων. Από την πλευρά των κυριαρχούμενων. Αυτοί οι άνθρωποι όπου υπάρχουν είναι σημαντικοί. Γιατί ακριβώς δείχνουνε ποια είναι η πραγματικότητα μέσα σε αυτές τις δομές και πως μπορεί αυτή η πραγματικότητα να χτυπηθεί.

Υπάρχουν διάφορα ζητήματα μπροστά μας. Θέλω να πω για μια κριτική που ασκήσαμε κάποια στιγμή σε σχέση με τις επιλογές που είχαν γίνει, αλλά θα είναι μια δικιά μου γνώμη, οπότε ας μιλήσει καλύτερα πρώτα και ο υπόλοιπος κόσμος.

Σχόλιο 1:

Εγώ δεν είμαι εργαζόμενος στο χώρο της υγείας ωστόσο άκουσα με προσοχή τις εισηγήσεις, ήταν κατατοπιστικές και συμβάλλουν πιστεύω σε αυτό που λέμε επικοινωνία των περιεχομένων σε τέτοιες δημόσιες συζητήσεις. Εντέλει αναπτύσσονται πολλοί αγώνες σε διάφορα πεδία και είναι δύσκολο ο κόσμος να τις παρακολουθήσει τουλάχιστον στην ολότητά τους. Θέλω λίγο να σταθώ στην εισήγηση από το Π.ΙΚ.Π.Α. και να κάνω μια ερώτηση-διευκρίνιση. Συμφωνώ με τη θέση αυτή που λέει ότι η ασφάλιση, η υγεία και η εκπαίδευση είναι προνομιακά πεδία μέσα από τα οποία το κράτος αντλεί τη συναίνεση στο πρόσωπό του. Ξεκινώντας από αυτό, θα ήθελα να γίνει μια διευκρίνιση όσον αφορά το πρόταγμα που λέει «κοινές συνελεύσεις ασθενών και υγειονομικών». Ποιο είναι το πολιτικό σκεπτικό που το παρακολουθεί; Αν θεωρείτε ότι είναι γόνιμό σε αυτή την περίοδο να μπει σαν πρόταγμα και αν είναι υλοποιήσιμο και αν αυτό το πράγμα πρέπει να προετοιμαστεί με κάποιον άλλο τρόπο. Και πώς να απαντήσεις σε αυτόν τον κόσμο που είναι στο νοσοκομείο ή και στην εκπαίδευση και αναπτύσσει μια σχέση χρηστική με αυτούς τους θεσμούς κοινωνικής αναπαραγωγής και όπως φάνηκε από την εμπειρία σας θέλει έτοιμες λύσεις στο τώρα. Πώς απευθύνεσαι σε κόσμο που βρίσκεται στο νοσοκομείο γιατί κινδυνεύει η ζωή του ή η ζωή κάποιου συγγενικού του προσώπου; Τέλος ποιο πολιτικό πρόταγμα παρακολουθεί το ζητούμενο των κοινών συνελεύσεων ασθενών και υγειονομικών γιατί, χωρίς να το υποτιμώ, δε θα το έλεγα επιπόλαιο αλλά κάπως πρωτάκουστο.

Σχόλιο 2:

Να απευθύνω δύο ερωτήματα και στις δυο συνελεύσεις που έχει τεθεί το ζήτημα: πώς έρχονται σε επαφή οι εργαζόμενοι με τους ασθενείς και μέσα από τις συνελεύσεις κατοίκων και τέλος πάντων με αυτό που ονομάζεται κοινότητες αγώνα; Πώς ακριβώς προσεγγίζεις αυτές τις κοινότητες από τη στιγμή που, παραδείγματος χάριν, οι ασθενείς βλέπουν τον εαυτό τους συνήθως σε μία κατάσταση μη μόνιμη, δηλαδή μία παροδική κατάσταση. Δεν ταυτίζονται δηλαδή με μία ταυτότητα του ασθενή. Δεύτερον, από τη στιγμή που νιώθουμε κιόλας μία σχέση κάπως εξάρτησης και ενδεχομένως και εξουσίας απέναντι

στους υγειονομικούς και τους γιατρούς, πώς θεωρείτε ότι μπορούν να δομηθούν αυτές οι κοινότητες αγώνα;

Σχόλιο Α από τη Συνέλευση για την Υγεία:
Είναι εύκολη και δύσκολη απάντηση. Με την έννοια ότι πηγαίνεις και κάνεις κατάληψη στα ταμεία του Γενικού Κρατικού Νοσοκομείου Νίκαιας ή διοργανώνεις μια σειρά παρεμβάσεων στο νοσοκομείο. Ένα από τα πράγματα που μπορείς να ανακαλύψεις στο συγκεκριμένο νοσοκομείο είναι ότι με βάση τα απρόσμενα κρύα που έβγαλε η Άνοιξη δεν υπήρχε πετρέλαιο θέρμανσης. Οι άνθρωποι το βράδυ κρύωναν. Είναι ένα μικρό πρόβλημα σχετικά. Άλλο παράδειγμα όπως το Σωτηρία, έχεις μια σειρά ανεπτυγμένες πνευμονολογικές κλινικές και οι ίδιοι οι γιατροί βρίσκονται σε μια κατάσταση εξέγερσης γιατί δεν έχουν βασικά πνευμονολογικά φάρμακα που χρειάζονται. Στην πραγματικότητα σε κάθε νοσοκομείο, δηλαδή με την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί, υπάρχει μια σειρά από προβλήματα μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης πάνω στα οποία μπορείς να συγκαλέσεις συνέλευση μάλιστα με συγκεκριμένη πρόταση, ότι αυτή τη στιγμή με βάση τις ελλείψεις που εμφανίζονται παντού σε ένα εκτενέστατο πεδίο, το οποίο μπορεί να είναι διαφορετικό σε κάθε νοσοκομείο αλλά έχει πολλά κοινά, και να προτείνεις να καταληφθούν τα γραφεία της διοίκησης και να απαιτηθεί να καλυφθούν οι ελλείψεις. Φάρμακα, πετρέλαιο, οτιδήποτε άλλο. Αυτές είναι ιδέες που επεξεργαζόμαστε και πάνω σε αυτές κινούμαστε. Και μάλιστα θα μπορούσε η συνέλευση που γίνεται εκείνη τη στιγμή να βγάλει μια ανακοίνωση στο ίντερνετ και να καλέσει εκείνη τη στιγμή μια πορεία που να πάει γύρω από το νοσοκομείο στη γειτονιά και μια τακτική συνέλευση η οποία θα γίνει κάποιες μέρες αργότερα επίσης με μία πορεία. Αυτές είναι ιδέες που μπορούν να πραγματοποιηθούν.

Βέβαια το μεγάλο πρόβλημα που υπάρχει είναι πως ο πληθυσμός των νοσοκομείων είναι νομαδικός. Αν μιλάμε για κοινές συνελεύσεις γιατρών–ασθενών μπορούν να γίνουν πάνω σε αυτή τη βάση, έχεις να αντιμετωπίσεις αυτή τη νομαδικότητα. Αυτό που ζητάμε είναι να γίνονται συνελεύσεις που να αναδεικνύουν τα κοινωνικά περιεχόμενα και να αναζητούν λύσεις τόσο συγκρουσιακά όσο και σε επίπεδο αντιθέσμισης. Μας φαίνεται πιο δόκιμο να καλούνται τέτοιες

συνελεύσεις από τις συνελεύσεις γειτονιάς. Αν εξαιρέσει κανείς τα κεντρικά νοσοκομεία κάθε πόλης, υπάρχουν νοσοκομεία που είναι εγκατεστημένα σε συγκεκριμένες γειτονιές που τις έχουν ως σημείο αναφοράς. Εκεί η δουλειά που μπορεί να ξεδιπλωθεί και τα καλέσματα που μπορεί να γίνουνε για τη συγκρότηση μιας επιθετικής κίνησης είναι πολύ διαφορετικά. Αυτοί είναι οι προσανατολισμοί μας. Υπάρχουν ιδέες, προτάσεις και η θέληση να πειραματιστούμε πάνω σε αυτά.

Σχόλιο Β από τη Συνέλευση για την Υγεία:
Να πω και κάτι τελευταίο. Τι σημαίνει «συγκροτώ αυτοοργανωμένα κοινωνικά ιατρεία»; Διαβάσαμε από το ίντερνετ για τη συγκρότηση ενός κοινωνικού ιατρείου στη Σαλονίκη, εδώ πέρα. Δεν είμαστε καλά ενήμεροι για αυτήν την κίνηση, μάλλον τα δικά μας σκεπτικά είναι πολύ διαφορετικά για ένα κοινωνικό ιατρείο. Φαίνεται ότι η κίνηση για τη συγκρότηση ενός κοινωνικού ιατρείου στη Σαλονίκη έχει θεσμική απεύθυνση και αναφορά. Μιλάω προσωπικά τώρα. Εμένα μου φαίνεται σαν να πηγαίνεις σε μια θάλασσα προβλημάτων και να βγάζεις σιγά-σιγά το νερό με ένα κουταλάκι. Ουσιαστικά αυτό που πρέπει να δεις είναι τελείως διαφορετικό: ένα κοινωνικό ιατρείο το οποίο επιχειρεί να ξετυλίξει ένα πείραμα αυτοοργάνωσης, το οποίο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του σε μια κατάσταση αντιθέσμισης και το οποίο συγκροτεί επίσης τον εαυτό του επιθετικά απέναντι στο σύστημα. Δηλαδή θεωρώ ότι αν αυτά τα τρία ιατρεία, (στα Πετράλωνα, στο Αιγάλεω και στο Κερατσίνι) συγκροτηθούν και λειτουργήσουν μέσα στη χρονιά που έρχεται, ταυτόχρονα θα γίνουν και σημεία επιθετικής αναφοράς απέναντι στον πόνο και το θάνατο που παράγει το σύστημα. Δε θα είναι αμοιβάδες κλεισμένες στον εαυτό τους, μέσα από όπου παράγεται μια κάποια συλλογική κοινωνική ιατρική και αυτό δείχνει κάποια λύση. Δε δίνεις έτσι καμιά λύση απέναντι σε δομές που δε μπορείς να έχεις και τις μονοπωλεί το κράτος, όπως τα δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια νοσοκομεία. Θεωρώ πως αυτές οι δομές πάρα πολύ γρήγορα θα θελήσουν και θα αναγκαστούν κιόλας να στραφούν επιθετικά, να βγάλουν ένα λόγο που είναι πολύ πιο πλούσιος από το συντεχνιακό λόγο που βγάζανε οι υγειονομικοί μέχρι σήμερα και να κατορθώσουν να οργανώσουν ένα κοινωνικό έλεγ-

χο πάνω στα νοσοκομεία. Όλα αυτά πάντως είναι σκέψεις, επιθυμίες και προτάσεις. Ίσως είμαστε έτοιμοι να τις ξεδιπλώσουμε στους μήνες που έρχονται αλλά στην πραγματικότητα δεν έχουν δοκιμαστεί και είναι σημαντικό ότι ακόμα και σήμερα μπορούν να επικοινωνηθούν, έστω σε ένα πεδίο προβληματισμών, περίσκεψης και προταγμάτων για το μέλλον.

Σχόλιο 3:
Τώρα πάνω στην ίδια ερώτηση: έχεις μια εικόνα, οι ασθενείς δεν είναι μόνο οι νοσηλευόμενοι, υπάρχουν και οι χρόνιοι πάσχοντες, τακτικά εξωτερικά ιατρεία, κόσμος με σταθερά προβλήματα, που βιώνουν την εγκατάλειψη, τη διάλυση των υποδομών, κάποιοι μάλιστα είναι και θεσμικά οργανωμένοι σε συλλόγους κ.λπ. Δε μιλάμε για όσους είναι ελεγχόμενοι, ενταγμένοι στις ιεραρχίες και στην υποταγή αλλά υπάρχουν χρόνιοι πάσχοντες. Ένα ζήτημα.

Και εμείς αναφερόμαστε σε επίπεδο κοινοτήτων γειτονιάς για να γίνει εύκολη η συνάντηση. Υπάρχουν κομμάτια του πληθυσμού που ασχολούνται κυρίως με τη φροντίδα, συνήθως από τον καταμερισμό της κοινωνικής εργασίας είναι γυναίκες που είναι πυλώνες της φροντίδας, συνήθως μιας ηλικίας, είναι συγκεκριμένες φιγούρες. Αυτές είναι που πλαισιώνουν κάποιες φορές τους αγώνες για να γίνει μια κατάσταση, για να προχωρήσουν κάποια πράματα και είναι η σύνδεση σου με τον κοινωνικό αγώνα. Δηλαδή είναι μέσα από τη φροντίδα του ηλικιωμένου, του παιδιού, την οποία την έχει αναλάβει η γυναίκα κάποιας ηλικίας, η οποία βλέπει την εγκατάλειψη, θέλει κάτι να κάνει με αυτό και μπορεί να σε πλαισιώσει σε διαδικασίες αγώνα.

Σχόλιο 4:
Να σε ρωτήσω κάτι; Είπες πριν ότι σας σαμποτάρανε οι υγειονομικοί στην προσπάθεια σας. Σας σαμποτάρανε, με ποιο τρόπο;

Σχόλιο Α από Health Workers:
Με ποιον από όλους εννοείς;

Σχόλιο 4 (συνέχεια):
Με ενδιαφέρει να τους ακούσω όλους.

Σχόλιο Α από Health Workers (συνέχεια):

Κοίταξε να δεις, βάζουνε πλάτη με χίλιους τρόπους στα μέτρα. Από όταν κλείνεις τα ταμεία και πηγαίνουν και λένε κουβέντες «και τι σε νοιάζει, και ποιος είσαι εσύ, γιατί το κάνεις αυτό, γιατί κάνεις το άλλο» μέχρι «και τώρα τι να κάνουμε, και εγώ έχω πληρώσει και τι τους φέρνεις τους βρομιάρηδες στις παρεμβάσεις», φέρνουν τους σεκιουριτάδες, στησίματα, πειθαρχικά, ό,τι θες να σου λέω για ώρα αλλά μπορούν να σου μιλήσουν και άλλοι.

Τι να πεις, ήταν ένας υγειονομικός στο Λαγκαδά στην τελευταία παρέμβαση που είχαμε πάει... «Κοιτάξτε να δείτε», τους είπαμε, «κλείνουν τα ταμεία, θα δουλέψει [το Κέντρο Υγείας]». Αναγκάστηκε και ο διοικητής του νοσοκομείου –που την επόμενη μέρα μάλιστα ανακάλεσε και το μέτρο της πληρωμής– να πει ότι, εντάξει, θα δουλέψουν όλοι. Ήτανε ένα καθίκι μέσα, παρ' όλη τη διαταγή του διοικητή να μην εισπράττει, παρότι ο κόσμος πήγαινε να πάρει με τα χαρτιά του πίσω τα λεφτά του, ο οποίος έλεγε ότι «όχι όποιος θέλει να μπει εδώ, θα πληρώσει». Δηλαδή η πλάτη, στην κρίση πάνω, «η πλάτη» στην εργοδοσία είναι γενική, και γενικά μέσα στους εργαζόμενους η ταύτιση με τα συμφέροντα της επιχείρησης είναι πολύ συχνή. Σε όλους τους εργαζόμενους, από το supermarket μέχρι... Δε νομίζω ότι κομίζω γλαύκας, αυτό είναι κάτι που συμβαίνει παντού. Να μην έχουμε αυτές τις αγαθές ψευδαισθήσεις της κοινωνίας και του κράτους, των δύο κομματιών σε ανταγωνισμό που είναι σε ένα διαρκή πόλεμο κ.λπ. Είναι πυραμίδες στήριξης επιλογών συγκεκριμένων.

Σχόλιο 5:

Μια μικρή παρατήρηση, χειρότερη εμπειρία δεν είναι αυτή. Είναι όταν, πηγαίνοντας στο νοσοκομείο, έρχονται περιχαρείς γιατροί, υγειονομικοί και μας λένε: «μπράβο παιδιά μαζί σας, πάρα πολύ καλά κάνετε» και μετά προσθέτουν –φυσικά σε κάνουνε έξω φρενών– «αυτά όμως για τους Έλληνες, τους ξένους πρέπει να τους πετάξουμε έξω». Εκεί γίνεται πόλεμος. Δηλαδή αυτή η φιγούρα που έρχεται και σου λέει ενθουσιασμένος «τι καλά που κάνετε, δίκιο έχετε αλλά μόνο για τους Έλληνες», στην Αθήνα δηλαδή υπάρχει ένας εδραιωμένος κοινωνικός φασισμός, ο οποίος πραγματικά προελαύνει. Έχεις την επανασυγκρότηση της υγείας με πολύ συγκεκριμένα

χαρακτηριστικά, δηλαδή ο άλλος το ορίζει πλέον μέσω της εθνικής ταυτότητας. Έχει απολέσει ακόμα και την ικανότητα να αντιληφθεί ότι η υγεία, η περίθαλψη δε μπορεί να κάνει διάκριση ανάμεσα σε ράτσα, φυλή, εθνικότητα ή οτιδήποτε άλλο. Κάθε ανθρώπινη ύπαρξη ούτως ή άλλως είναι ισότιμη και πολύ περισσότερο πάνω στην αγωνία του πόνου και του θανάτου. Εμένα τουλάχιστον προσωπικά με κάνει και εξεγείρομαι. Κάθε φορά που σου απευθύνουν αυτό το πράμα ακολουθούν καταστάσεις σοκ. Αλλά αυτό είναι το χειρότερο: δεν είναι αυτός που σου κάνει τον πόλεμο αλλά αυτός που είναι μαζί σου που σου βάζει μετά το ρατσιστικό.

Σχόλιο 6:
Δυο πραγματάκια. Το ένα είναι μια ερώτηση για το κοινωνικό ιατρείο. Υπάρχουν ποικίλες μορφές περιφράξεων που εμποδίζουν την ανάπτυξη της αυτονομίας μιας τέτοιας κίνησης. Υποθέτω ότι μπορεί να υπάρξουν διάφορα εμπόδια από το κράτος το ίδιο. Δηλαδή το κράτος θα σου πει με τι υγειονομικές προδιαγραφές και τι προδιαγραφές καθαριότητας λειτουργεί ένα τέτοιο ιατρείο. Μέχρι τα ταμεία και το πώς θα συνταγογραφήσεις σε ένα τέτοιο ιατρείο. Μέχρι τον ιατρικό σύλλογο που μπορεί να λέει ότι παρέχεις υπηρεσίες κόντρα στις πιστοποιήσεις και στις άδειες άσκησης επαγγέλματος κ.λπ. Θέλω, λοιπόν, να ρωτήσω αν υπάρχουν τέτοιες εμπειρίες καθώς και το πώς αντιμετωπίστηκαν για να λειτουργήσει. Η μια ερώτηση είναι αυτή.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα παρατήρηση και ερώτηση παράλληλα. [Υπάρχει] από τη μία η λογική της κεντρικής πολιτικής σκηνής: οι κεντρικές πολιτικές και τι θα κάνουμε όταν περνάει ένα μέτρο, θα πιέσουμε το υπουργείο, θα κάνουμε μια πορεία που θα πάει απέξω, θα σταθεί εκεί, γενικά μια κεντρική πολιτική αντιπαράθεση. Φαίνεται [από την άλλη] μια λογική που έρχεται σε κόντρα με ακριβώς αυτήν τη λογική της κεντρικής πολιτικής σκηνής και της αντιπαράθεσης, μέσα από αυτές τις εμπειρίες και όχι μόνο τις εμπειρίες της υγείας, αυτό ισχύει και στα πανεπιστήμια. Για παράδειγμα, τα νομοσχέδια της εντατικοποίησης εφαρμόζονται διαφορετικά από σχολή σε σχολή, [ανάλογα με] το επίπεδο αντιστάσεων και την παράδοση αγώνων που υπάρχουν. Δηλαδή από σχολή σε σχολή, από πανεπιστήμιο σε

πανεπιστήμιο, από πανεπιστήμιο σε ΤΕΙ, παίζουν πάρα πολλά. Φαίνεται, λοιπόν, ότι αυτές οι επιθέσεις μπορούν να αναχαιτιστούν χωρίς να φτάσεις απαραίτητα σε αυτό το κεντρικό πολιτικό επίπεδο. Να σταματούν εδώ, να σταματούν εκεί και να μη σου προβάλλονται επιχειρήματα του στιλ «παιδιά είναι νόμος. Είμαστε υποχρεωμένοι να τον εφαρμόσουμε κ.λπ.». Αυτό έχει ενδιαφέρον σαν συμπέρασμα και έχει σχέση με το τι σχέσεις και διαδικασίες πολεμούν κατά τόπους. Επίσης έχει ενδιαφέρον από τις εμπειρίες μας αν αυτό συναντά και ένα όριο εντέλει. Αν, δηλαδή, από ένα σημείο και μετά πρέπει να πας σε μια κεντρική πολιτική αντιπαράθεση ή αν όλο αυτό είναι μια μυθοπλασία στο σύνολο του, η οποία παράγεται και προωθείται από την αριστερά για λόγους ψηφοθηρικούς εντέλει. Ότι να αλλάξει η κεντρική πολιτική κ.λπ.

Σχόλιο Γ από τη Συνέλευση για την Υγεία:
Για το πρώτο κομμάτι της ερώτησης, γιατί το δεύτερο δεν το κατάλαβα, αν θέλεις να το διευκρινήσεις λίγο για να στο απαντήσουμε και αυτό. Για το πρώτο κομμάτι της ερώτησης, το κοινωνικό ιατρείο είναι μια αντιθέσμιση, δεν έχει έρθει ποτέ σε επαφή με τις κρατικές δομές, δεν είναι ένα ιατρείο που βάλαμε μια ταμπέλα και λέει κοινωνικό ιατρείο για να έρθει ο ιατρικός σύλλογος να μας κλείσει επειδή δεν έχουμε άδεια ή τουλάχιστον, μέχρι στιγμής ας πούμε, σε επίπεδο καταστολής δεν υπάρχουν κινήσεις που να έρθουν εναντίον, δεν έχει υπάρξει τέτοιο ζήτημα ούτε από το κράτος, ούτε από τους ιατρικούς συλλόγους κ.λ.π. Από εκεί και πέρα, ότι κάπου παρατυπείς κ.λπ., το κομμάτι το τυπικό για τη συνταγογράφηση που ρώτησες, ακόμα και για χειρουργικές επεμβάσεις που έχουν χρειαστεί ας πούμε, επειδή οι περισσότεροι είμαστε εργαζόμενοι στα δημόσια νοσοκομεία έτσι και αλλιώς, στην πραγματικότητα αυτό που κάνουμε είναι ας πούμε ότι χρησιμοποιούμε τις δομές του κράτους για να εξυπηρετούμε αυτές τις καταστάσεις. Αλλά γίνεται αυτό χωρίς να χρειάζεται ο άλλος να μπει στη διαδικασία να πάει στο νοσοκομείο χωρίς να ξέρει κανέναν, να περιμένει, όλα αυτά. Μπορούμε να το ρυθμίζουμε χρησιμοποιώντας τις δομές του κράτους τώρα για το δεύτερο...

Σχόλιο 6 (συνέχεια):
Να πω δυο λόγια για το δεύτερο. Θα περίμενε κανείς ότι αυτό που συμβαίνει, π.χ. το «πήγαμε στο Λαγκαδά και την άλλη μέρα έσπασε το μέτρο», «πήγαμε στο τάδε κέντρο υγείας και έσπασε το μέτρο», θεωρητικά και σύμφωνα με την αριστερή αφήγηση και προσέγγιση των αγώνων, αυτό δε θα μπορούσε να συμβεί. Και όμως βλέπουμε ότι συμβαίνει. Θα αντιμετώπιζες μια συμπεριφορά του στιλ «παιδιά είναι οδηγία από τα πάνω, τα παράπονα σας στο υπουργείο, τα παράπονα στη διεύθυνση, πηγαίνετε στο υπουργείο». Ένα τέτοιο, κατάλαβες; Αλλά βλέπουμε ότι αυτό στην πράξη δε συμβαίνει, ότι σπάνε τα μέτρα κ.λπ. Και λέω αν έχει ενδιαφέρον να αναζητήσουμε ποια όρια έχει, αν τα έχει, και αν μπορείς να αντιπαρατεθείς συνολικά με αυτή την πολιτική σε αυτήν τη λογική.

Σχόλιο Δ από τη Συνέλευση για την Υγεία (συνέχεια):
Αυτό είναι ένα ζήτημα που, εντάξει, εμείς δε μπορούμε να το απαντήσουμε, με την έννοια ότι έχουμε μία απάντηση έτοιμη. Προφανώς αυτό δείχνει η εμπειρία του Λαγκαδά και η εμπειρία από το Γενικό Κρατικό της Νίκαιας. Εκεί υπάρχουν αρκετοί εργαζόμενοι, κυρίως του αριστερού χώρου, που έχουν κάνει αρκετές τέτοιες κινήσεις. Για παράδειγμα όταν πήγε να μπει το πεντάευρο στα επείγοντα, αυτό δεν ίσχυσε πάνω από μια μέρα, έσπασε την άλλη μέρα. Δηλαδή όντως μπορεί να σπάσει σε τοπικό επίπεδο, δεν είναι κεντρικό. Τώρα ως προς το κομμάτι αυτό που λες, μπορεί να γίνει ό,τι έγινε και στα διόδια: να βγει και να σου πει ότι όποιος το κάνει θα πέφτει τσεκούρι, τριακόσια ευρώ πρόστιμο επειδή δεν πληρώσεις το πεντάευρο. Η κυριαρχία οργανώνεται απέναντι σε αυτά πάντα, δε θα κάνεις κινήσεις που μένουν για πάντα αναπάντητες. Τώρα, αυτό από προσωπική άποψη. Βλέπουμε από τις αντίστοιχες κινήσεις στα διόδια ότι δε βλέπεις τώρα κατά μόνας να σηκώνει κανείς τη μπάρα, πέρα από τις κινήσεις που κάνει το «Δεν Πληρώνω» οργανωμένα, γιατί έπεσε η καταστολή και φοβάται ο άλλος να το κάνει. Εμείς γενικά και ως άποψη θεωρούμε άλλο πράμα την υγεία και άλλο την περίθαλψη. Αυτό για το οποίο μιλάμε τώρα είναι η περίθαλψη, η υγεία είναι η καθημερινότητα που ζούμε. Προς το παρόν, λοιπόν, στο κομμάτι της περίθαλψης δεν έχει φανεί κάποια κίνηση του κράτους να καταστείλει τις κινήσεις που μέχρι τώρα έχουν γίνει.

Σχόλιο 7:
Γεια σας, εγώ είμαι από την Υφανέτ, δεν έχουμε κάποια έτοιμη εισήγηση, θα μιλήσω προσωπικά για τη συμμετοχή μας στο συντονιστικό για την υγεία εδώ στη Θεσσαλονίκη. Κάπως όπως τα είπε και ο Δ., κάναμε συντονισμένες κινήσεις σε νοσοκομεία, όπως το Ιπποκράτειο και το ΑΧΕΠΑ, δηλαδή νοσοκομεία που είναι κοντά στα στέκια μας, το Ιπποκράτειο είναι εδώ δίπλα. Για όσους δε γνωρίζουν, είναι ένα από τα μεγαλύτερα στη Θεσσαλονίκη με τρεις χιλιάδες εργαζόμενους/ες. Εμείς είχαμε τη λογική ότι το ζήτημα με το πεντάευρο είναι ένα ζήτημα για το οποίο μπορείς να παρέμβεις τοπικά, πρώτα στο επίπεδο της ενημέρωσης, να ενημερώσεις κόσμο τι αντιστάσεις μπορεί να σηκώσει, τι κόντρες μπορεί να τραβήξει. Κάναμε κάπως δουλειά μυρμηγκιού, συντονισμένα πηγαίναμε όλοι μαζί μοιράζαμε κείμενα ο καθένας από το στέκι του, τραβήξαμε και διάφορες κόντρες με σεκιούριτι, στην αρχή κοιτούσανε τη φάση που θα πάει με τις αφισοκολλήσεις. Την άλλη μέρα κατέβαιναν οι αφίσες κατευθείαν με οδηγίες του διοικητή του νοσοκομείου. Εντέλει τα καταφέραμε ότι οι αφίσες θα μένουν και δεν είναι θέμα καθαριότητας αλλά είναι ένα κοινωνικό ζήτημα και το βάζουμε για να ενημερώνουμε τον κόσμο και εσείς είστε απέναντι μας. Πήγαμε και στο Λαγκάδα, που ήταν επιτυχημένη η κίνηση αυτή, δηλαδή προσπαθήσαμε από τη μια να ενημερώσουμε τον κόσμο στη λαϊκή αγορά για να μη σκάσουμε σαν κομήτες εκεί πέρα και από την άλλη μετά από 2 εβδομάδες ξαναπήγαμε με ένα πανό εκεί για να κλείσουμε τα ταμεία. Νομίζω ότι ήταν σημαντικό για μικρότερα κέντρα υγείας που δεν είναι μέσα στην πόλη και οι κοινωνικές αντιστάσεις δεν έχουν τόση σύνδεση με την πόλη, που παίζει ένα άλλος τρόπος επικοινωνίας μεταξύ των αγωνιζομένων, το θεωρήσαμε κάπως καλό να τραβηχτεί και εκεί μια κόντρα για να μην κινούμαστε μόνο στην πόλη. Κατά τα άλλα στο επίπεδο της οργάνωσης, στο επίπεδο της γειτονιάς κυρίως κινηθήκαμε στο επίπεδο της ενημέρωσης, προσπαθήσαμε κάποιος κόσμος να ανοίξουμε μια συζήτηση. Μέχρι τώρα δεν το καταφέραμε λόγω του ότι τρέχανε και άλλα γεγονότα και αυτό το παραμελήσαμε.

Ως προσωπική άποψη πιστεύω, και για το παιδί που ρώτησε από απέναντι, ότι πιο νέος κόσμος δε μπορεί να συνειδητοποιήσει τον εαυτό του –αυτό το βλέπουμε και στους εργασιακούς χώρους με την

ασφάλιση–, δεν καταλαβαίνει ότι οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να νοσήσει και ότι λόγω ηλικίας το θεωρεί κάτι μακριά από αυτόν, δηλαδή ότι το πολύ-πολύ να πάθει κανένα ατύχημα για μερικούς μήνες, ούτε έχει κάποια χρόνια πάθηση... Ο περισσότερος κόσμος, για να μη το γενικεύω, τόσο εδώ όσο και στη συνέλευση μας δεν έτρεξε όπως ήταν να τρέξει επειδή ο κόσμος δε το αντιλαμβάνεται ως τέτοια ζήτημα. Όντως ο καθένας και η καθεμία από μας δεν πάει τόσο συχνά στο νοσοκομείο και δεν έχει και αυτές τις εικόνες και αυτές τις εμπειρίες ή δεν κινείται σε αυτούς τους χώρους εργασίας, του φαίνεται λίγο μακριά από αυτόν.

Όπως το βλέπω εγώ τα νοσοκομεία είναι ένας τρόπος διαχείρισης από τον καπιταλισμό ή από το κράτος, ένας χώρος για service των εργαζόμενων. Πας εκεί όταν αρρωσταίνεις, όταν νοσείς ή αρρωστήσεις, για να σε φτιάξουν για να ξαναεπιστρέψεις στη δουλειά. Δηλαδή ούτως η άλλως μέσω του κράτους πρόνοιας –όσο υπήρξε τουλάχιστον τα προηγούμενα χρόνια– αυτή ήταν η λογική του και όχι τόσο να προσφέρει υπηρεσίες ή κάτι τέτοιο. Είχε δηλαδή αυτό [το ρόλο] της ενσωμάτωσης αλλά και της διατήρησης του πληθυσμού σε μια κατάσταση παραγωγικότητας.

Από την εισήγηση που κάνανε τα παιδιά από την κατάληψη Π.Ι.Κ.Π.Α. Πετραλώνων, νομίζω ότι δεν είναι αλήθεια ότι δεν υπήρχε τα προηγούμενα χρόνια σύνδεση των υγειονομικών με άλλους κλάδους. Και εδώ, από την ιστορία του εργοστασίου της Υφανέτ, όταν ήταν να κλείσει τη δεκαετία του '70, υπάρχουν φωτογραφίες αλλά και κείμενα –επειδή έπαιζε και πιο πολλή αλληλεγγύη μεταξύ διαφορετικών κλάδων εργασίας– όπου νοσηλεύτριες στην Αθήνα που, είτε ήταν εκπαιδευόμενες, είτε εργάζονταν σε κάποια νοσοκομεία, έδειχναν αλληλεγγύη προς τους εργαζόμενους/ες της Υφανέτ που κάνανε απεργία πείνας. Δηλαδή στο παρελθόν έχουν υπάρξει τέτοια παραδείγματα. Όπως και επίσης και στο SPK[2], στη Χαϊδελβέργη, υπήρχε σύνδεση ασθενών με τους γιατρούς στη ψυχιατρική κλινική. Είχε γίνει και εξέγερση που είχε κατασταλεί βίαια. Υπάρχουν τέτοια φωτεινά παραδείγματα από το παρελθόν από όπου μπορούμε να αντλούμε εμπειρίες και να σκεφτόμαστε προς τέτοιες κατευθύνσεις. Σπάνιες περιπτώσεις αλλά υπάρχουν.

Σε ένα γενικότερο αλλά και σε τοπικό επίπεδο, αν μπορεί να γί-

νεται ένας αγώνας, καλό είναι να αντιπληροφορούμε τον κόσμο και σε επίπεδο συνελεύσεων και σε επίπεδο εκδηλώσεων και να καλείς κόσμο να δράσεις μαζί πάνω σε μία κοινή βάση και με κάποια περιεχόμενα. Συμφωνώ με τον Δ. ότι βάζεις μικρά ζητήματα της καθημερινότητας από όπου μπορεί να ξεκινήσει ένας αγώνας, να απειθαρχήσει σε κάποιο σημείο της καθημερινότητας του/της και να οργανωθεί εκεί. Αυτό είναι πολύ θετικό για εμένα. Επίσης, είναι πολύ κουραστική αυτή η δουλειά του μυρμηγκιού, να πηγαίνεις το πρωί, όταν υπάρχουν εφημερίες και να μοιράζεις αλλά όλα αυτά τα πράματα θέλουνε μια συνέπεια και απαιτούν χρόνο και κόπο. Από την άλλη δομές όπως ένα κοινωνικό ιατρείο ή οποιαδήποτε τέτοια δομή που απαιτεί και συνέπεια και σοβαρότητα, είναι τουλάχιστον για μένα δύσκολο να έτρεχα κάτι τέτοιο, και λόγω άλλων προτεραιοτήτων αλλά και [επειδή] νομίζω ότι χρειάζεται άλλο κόσμο που να είναι σε άλλη φάση της ζωής του, πιο κατασταλαγμένο σε ένα άλλο επίπεδο καθημερινότητας.

Επίσης, μια κριτική για το κοινωνικό ιατρείο. Το θεωρώ θετικό, αν συμβαίνει κάπου ένας αγώνας ή τελοσπάντων μέσα σε στέκια, σε μέρη που ο κόσμος κοινωνικοποιείται και πολιτικοποιείται, να μπορούν να υπάρχουν τέτοιες δομές, μαζί και με άλλα πράγματα που κάνουμε σε άλλους τομείς. ΄Ετσι δεν παρέχεις μόνο μια κοινωνική υπηρεσία, αλλά τέλος πάντων βάζεις και ένα περιεχόμενο της σύνδεσης μιας δομής με ένα αγώνα, όπου κάποιος θα απευθυνθεί αλλά θα επιστρέψει κιόλας. Να συνδεθεί, να συγκροτηθεί, να μπορεί να συλλογικοποιηθεί και να σταθεί στα πόδια του σε ένα τέτοιο επίπεδο. Γιατί διαφορετικά αν αυτό το πράγμα είναι σκέτο, άμα γίνεται μόνο αυτό χωρίς τα υπόλοιπα, μπορεί να κλείνεις και τρύπες τις οποίες αφήνει το κράτος. Βοηθάς κόσμο κ.λπ. αλλά αν δεν μπαίνουν τα ζητήματα από την άλλη; Δεν ξέρω. Είναι αυτό το δίλημμα.

Επίσης, θεωρώ σημαντικό σε όλους αυτούς τους αγώνες που έχουν να κάνουν με την αναπαραγωγή, και στον τομέα της υγείας και στον τομέα των μεταφορών, η πιο σημαντική σύνδεση που μπορεί να γίνει είναι να σπάσουν οι ταυτότητες μέσα στον αγώνα. Γιατί αλλιώς δε γίνεται μέσα στην ομαλότητα της καθημερινότητας να σπάσουν οι ταυτότητες από τη μία του εργαζόμενου, του ανθρώπου που παρέχει μια κοινωνική υπηρεσία και από την άλλη (στον τομέα της υγείας) του

ασθενή ή (στον τομέα της μεταφοράς) του καταναλωτή. Στον τομέα των μεταφορών, όταν δινόταν ακόμη ο αγώνας, έγινε προσπάθεια να γίνουν τέτοιες συνδέσεις, τόσο από τους εργαζόμενους όσο και από κόσμο από τις γειτονιές. Όταν συνδέεται αυτός ο κόσμος και τρέχει μαζί [είναι σημαντικό] να μπορέσουν να σπάσουν αυτές οι ταυτότητες και να μπουν σε ένα άλλο επίπεδο. Αυτό είναι το πιο σημαντικό σημείο ενός αγώνα, να κάνει αυτή την πολύ σημαντική σύνδεση. Γιατί κατά τα άλλα, αν δε μπορεί να σπάσει αυτό το πράγμα μέσα σε έναν αγώνα, συνεχίζει ο καθένας την ταυτότητα του, επικοινωνεί μέχρι εκεί και δε μπορεί να αντεπεξέλθει παρακάτω. Αυτά.

Σχόλιο 8:

Λοιπόν, να πω και εγώ δυο πράγματα που θέλω να πω από ώρα. Συμμετέχω καταρχάς και στην εργατική συλλογικότητα Health Workers– εργαζόμενοι/ες στη βιομηχανία της περίθαλψης και στην Ανοιχτή Συνέλευση Αγώνα Άνω Πόλης που έχει πλαισιώσει από φέτος το Συντονιστικό Ενάντια στην Εμπορευματοποίηση της Υγείας. Να σημειώσω ότι υπήρχε στο μετάδεκεμβριανό κλίμα ένα άτυπο συντονιστικό μεταξύ όλων των συλλογικοτήτων, υπήρχε μια ορμή και μια όρεξη να γίνουν πράγματα, έπεφτε ένα σήμα, πηγαίναμε κάναμε την παρέμβαση στο Α.Χ.Ε.Π.Α., με απλές συνεννοήσεις. ΄Η μετά, με τον 1535 απευθυνθήκαμε σε συλλογικότητες στη βάση των τοπικών δράσεων ενάντια σε αυτό το μέτρο, το νούμερο 1535, συμμετείχαν και η Υφανέτ και η Άνω Πόλη και βοήθησαν αρκετά. Τώρα ήθελα να βάλω λίγο μια εμπειρία από το κομμάτι της παρέμβασης στο χώρο της δουλειάς, το συνδικαλισμό και δεν ξέρω αν θέλω να απαντήσω λίγο και σε ένα προηγούμενο προβληματισμό του παιδιού που μιλούσε για κεντρικό πολιτικό.

Σε μας η όλη ιστορία, είχαμε μια προτεραιότητα να παρεμβαίνουμε στις συνελεύσεις του σωματείου των γιατρών βασικά γιατί κοινές συνελεύσεις εργαζομένων δεν υπήρχαν, τουλάχιστον στα νοσοκομεία βγαίνοντας –όπως είπε και ο Δ.– από μια περίοδο εκτεταμένων κινητοποιήσεων όχι μόνο για το οικονομικό αλλά και για τις ώρες δουλειάς, για το ρεπό κ.λπ. Τότε πραγματικά γινόντουσαν κοινές συνελεύσεις και θεωρούσαμε ότι είχε νόημα να μπούμε σε αυτήν την ιστορία. Και να παρεμβαίνουμε σε γενικές συνελεύσεις συναδέλφων, βλέποντας το ότι έμπαιναν ζητήματα και πραγματικά βαλτώναν

από συνδικαλιστές. Ζητήματα που αφορούσαν και τους φοιτητές ιατρικής ή ζητήματα για την ειδικότητα που βαλτώναν από τους επίσημους συνδικαλιστές, ενώ βάζαμε και ζητήματα με χρήστες και πρόσβαση στο σύστημα υγείας και αυτά βαλτώναν. Ουσιαστικά προέκυψε και η πρώτη παρέμβαση στο Α.Χ.Ε.Π.Α. –παρότι είχαμε κάποια κριτική– σαν μια προταγματική δράση που έδειχνε πως και οι εργαζόμενοι στο χώρο της υγείας μπορούν να βάζουνε ζητήματα σε χρήστες των υπηρεσιών για τα λεφτά που πρέπει να πληρώνουν κ.λπ. Κάπως έτσι προέκυψε η πρώτη αυτή παρέμβαση που στηρίχτηκε από όλες τις συλλογικότητες που είπα.

Στη συνέχεια, και στη Θεσσαλονίκη τουλάχιστον, παρότι όλοι δε δουλεύουμε στη Θεσσαλονίκη, έχουμε ένα σταθερό χώρο αναφοράς, προσπαθούμε να παρεμβαίνουμε σε αυτές τις συνελεύσεις. Από τη στιγμή, λοιπόν, που κάθισε ο αγώνας, ό,τι προσπαθούσε να σηκωθεί, είδαμε να σαμποτάρετε κανονικά από τα σωματεία εδώ των γιατρών. Το μόνο που έχει προκύψει στον ιατρικό συνδικαλισμό είναι ένας δευτεροβάθμιος συνδικαλισμός, κάποιοι αριστεροί στο δευτεροβάθμιο συνδικαλισμό –το σωματείο της ΟΕΝΓΕ[3], ίσως να το έχετε ακουστά– οι οποίοι νομίζω ότι έχουνε οικειοποιηθεί πρακτικές σαν τις δικές μας. Τελοσπάντων, έχουν ρίξει σύρμα δωρεάν ημερών στα νοσοκομεία που ουσιαστικά είναι μόνο μια ρητορεία, κάνουν κάποιες ανακοινώσεις από τα μίντια και τις εφημερίδες , μιλάνε για τον κόσμο, πολλοί παραπλανιούνται κιόλας, πηγαίνουν στα νοσοκομεία και νομίζουν ότι θα είναι δωρεάν. Στην ουσία, αν δεν υπάρχουν αγωνιζόμενοι που να κλείνουν τα ταμεία και να έρχονται σε τέτοιες αντιπαραθέσεις που ήρθαμε και εμείς για να εξυπηρετούνται και οι ασθενείς, δε γίνεται τίποτα. Ουσιαστικά η ΟΕΝΓΕ κάνει αυτό τον αγώνα της κεντρικής πολιτικής βγάζοντας μόνο ανακοινώσεις, μιλώντας μιντιακά, προσπαθώντας να βάλει και μια πολιτική ενάντια στο μνημόνιο γενικά, και τα κατά τόπους σωματεία σε κάθε νομό χαντακώνουν ό,τι πάει να σηκωθεί. Όχι ότι πάνε να σηκωθούν και φοβερά πράγματα. Αυτή η ερμηνεία ότι γιατροί και υγειονομικοί βάζουν πλάτη στα μέτρα με την έννοια να μην καταρρεύσει το Ε.Σ.Υ., να μη χάσουμε τη θεσούλα μας, τελοσπάντων να μείνουμε στα πόστα μας, νομίζω ότι είναι αρκετά κυρίαρχη και αρκετά απογοητευτική.

Τώρα εγώ ήθελα να πω για αυτές τις παρεμβάσεις που κάναμε.

Από την αρχή είχαμε κάποια κριτική, κάποιο φόβο, παρ' όλα αυτά φέτος κινηθήκαμε αρκετά. Προφανώς ο απολογισμός δεν έχει γίνει από όλες τις συλλογικότητες, δεν έχει γίνει από το συντονιστικό, δεν έχει γίνει από τους Health Workers. Αυτή είναι μια δική μου εκτίμηση, προσωπική: έχουμε ένα πρόβλημα όταν παρεμβαίνουμε στα νοσοκομεία με αυτόν τον τρόπο. Ουσιαστικά είμαστε πυροτεχνήματα, θεωρώ δηλαδή ότι μπορεί να καταντήσει και ένας στείρος ακτιβισμός, γιατί πραγματικά δεν ερχόμαστε σε σύνδεση. Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας και τη νομαδική φύση των ασθενών, κάτι που ακούστηκε, αλλά πρέπει να λάβουμε υπόψη μας και τη νομαδική φύση τη δικιά μας. Πραγματικά εκεί πέρα μαζευόμαστε κάποιες συλλογικότητες, πηγαίνουμε κάνουμε μια παρέμβαση, ακούμε πολλά μπράβο, έχουμε πει πολλές φορές ότι αυτό είναι το κίνημα του «μπράβο, μπράβο παιδιά». Το ίδιο και στο Λαγκαδά. Έγινε πολύ καλά, μοιράσαμε στις λαϊκές, ετοιμάσαμε το κλίμα, «μπράβο, μπράβο παιδιά, θα έρθουμε στο Κέντρο Υγείας». Στο Κέντρο Υγείας έγινε μια γερή παρέμβαση αλλά ήμασταν ουσιαστικά μόνο εμείς. Βάζουμε κεντρικά σαν προβληματισμό και σαν στόχο να συνδεθούμε με τους χρήστες. Νομίζω όμως ότι με τέτοιου είδους παρεμβάσεις αυτό για μένα δε βγαίνει ακριβώς, τουλάχιστον εδώ στη Θεσσαλονίκη. Νομίζω ότι είναι δύσκολα, γι' αυτό το έχουμε βάλει και σαν προτεραιότητα. Νομίζω ότι από τους αγώνες και τους πιο κοντινούς που ακούστηκαν, από τους λίγους αγώνες που το έχουν πετύχει, είναι ο αγώνας στο Ζαγκλιβέρι. Βέβαια αυτοί οι αγώνες στο Ζαγκλιβέρι και στη Γερακαρού είχαν ένα προνομιακό πεδίο, ήταν αγώνες στην πρωτοβάθμια φροντίδα, αγώνες που ήταν σε χωριά που υπήρχε σχέση πραγματική, μακροχρόνια, που μπορούσες να ριζώσεις ας πούμε. Είναι αγώνες συνεπείς αλλά και με πολλές συνέπειες επίσης, που τρέχουνε ακόμα και τώρα. Εκεί δηλαδή ήταν ένα παράδειγμα που μας έδειξε ότι μπορεί να γίνει και ίσως με βάση αυτόν τον μπούσουλα σκεφτόμαστε ότι η σύνδεση με τους χρήστες μπορεί να περάσει μέσα από τοπικές συνελεύσεις αγώνα, συνελεύσεις γειτονιών. Και έτσι αυτό έχουμε προσπαθήσει να βάλουμε σαν προτεραιότητα μέσα από τα συντονιστικά. Δηλαδή η Υφανέτ, στο βαθμό που ασχολείται με τοπική δράση και τοπική παρέμβαση και η Άνω Πόλη, που σχεδόν αποκλειστικά με αυτό ασχολείται, καθώς και κάποιες άλλες συλλογικότητες που βέ-

βαια για υποκειμενικούς λόγους δε μπόρεσαν να συμμετάσχουν. Στο συντονιστικό τελοσπάντων η κατεύθυνση μας και η ελπίδα μας είναι, δουλεύοντας σιγά-σιγά –γιατί πραγματικά δεν έχουμε καταφέρει να συνδεθούμε πέρα από το θεαματικό ακτιβίστικο επίπεδο με ασθενείς και χρήστες υπηρεσιών– να γίνει αυτό και στο επόμενο διάστημα.

Τώρα για τα κοινωνικά ιατρεία θα συμφωνήσω περίπου σε αυτά που είπε και ο προηγούμενος. Να προσθέσω κάτι ακόμα: εμείς τα κοινωνικά ιατρεία, αρκετοί από μας, θεωρούμε ότι πρώτον είναι πάρα πολύ δύσκολο να στήσεις ένα ιατρείο. Τουλάχιστον να κάνει την ιατρική επιπέδου που ξέρουμε είναι πολυδάπανο, είναι σχεδόν αδύνατο να στηθούν ιατρεία που να κάνουν τέτοια πράγματα. Για μας μπαίνει ένα ζήτημα ακριβώς κλεισίματος τρυπών και εθελοντικής εργασίας σε μεγάλο βαθμό, αν θες να το λειτουργήσεις σωστά. Επίσης ένα τρίτο ζήτημα που το έχουμε δει πολύ στις γειτονιές –νομίζω είναι και κομβικό για το ζήτημα της υγείας– είναι ότι έχουμε ένα φόβο, ας πούμε, ότι θα σε πλησιάσει ο ασθενής διατηρώντας τη σχέση του αδύνατου προς το δυνατό, που δε θα μπορέσεις να ανατρέψεις. Αυτή η σχέση είναι πραγματικά περίεργη. Νομίζω ότι κάθε άνθρωπος που έρχεται σε επαφή με μια εξουσιαστική δομή είναι εκ των πραγμάτων αδύνατος αλλά ο άρρωστος έχει δύο φορές ένα φορτίο πάνω του που τον κάνει να μην μπορεί να αντιδράσει. Το ακούμε συνέχεια στη δουλειά μας: «να δώσω το πεντάευρο, να μου φερθεί καλά ο γιατρός, να μη με διώξει, να κάνω τη δουλειά μου». Εν πάση περιπτώσει φοβόμαστε ένα πράγμα: ότι θα έρθει στο κοινωνικό ιατρείο, όχι γιατί ντε και καλά θέλει να ασχοληθεί με τη γειτονιά, με τα ζητήματα που μας καίνε, να μπει σε κοινότητες αγώνα αλλά να μπει είτε σαν αδύναμος είτε πολλές φορές –αν δεν υπάρχει κοινότητα αγώνα, αν δεν υπάρχει κόσμος στο δρόμο που να κάνει πράγματα– μπορεί να έρθει και σαν καταναλωτής, «είδα φως και μπήκα» ,«να δούμε λίγο και τη χοληστερίνη μου», «εντάξει συμπαθητικά φαίνονται τα παιδιά» κ.λπ. Δηλαδή για μένα ένα κοινωνικό ιατρείο έχει πραγματικά νόημα μόνο αν στις γειτονιές ανοίγουν γεροί αγώνες και ως δομή αυτών των αγώνων. Αυτά.

Σχόλιο 9:

Γεια σας, είμαι οδοντίατρος στο Εθνικό Σύστημα Υγείας εδώ και εί-

κοσι τέσσερα χρόνια. Δουλεύω σε νοσοκομείο, δηλαδή ασκώ δευτεροβάθμια περίθαλψη. Η πορεία μου αυτά τα χρόνια ήταν πάρα πολύ δύσκολη και μοναχική. Το λέω αυτό όχι για να μιλήσω για τον εαυτό μου αλλά [για να δείξω] πόσο μεγάλο κόπο έκανα σε όλη αυτή τη διαδικασία. Για να μπορέσει αυτό το ιατρείο να παρέχει υπηρεσίες σε ειδικές κατηγορίες, σε πολλές ομάδες ασθενών. Το λέω αυτό ξεκινώντας από το ότι η αντίληψη μου όταν μπήκα στο Ε.Σ.Υ. ήταν η εξής: μπήκα για να προσφέρω, παίζοντας ένα ρόλο κοινωνικό. Δικτυωμένη με ένα πλαίσιο και ένα δίκτυο ανθρώπων, αυτή ήταν η ανάγκη μου. Έφυγα με εννιά χρόνια, κλείνοντας ένα ιατρείο σε δράση, επειδή δεν άντεχα τους τέσσερις τοίχους και τη μοναχικότητα της εργασίας μου. Και τη σχέση μου με τον ασθενή μου, ως αυτός που πληρώνει και ως αυτός που παρέχει έργο και πληρώνεται. Αυτό ήταν κάτι καταστροφικό, δεν το άντεχα. Έλεγα θα πάω εκεί και έστω θα είναι ένας, θα συνομιλήσω με έναν. Θα είναι δύο, θα μπορέσω να ανοίξω διόδους.

Όταν μπήκα μέσα είδα πόσο βαθιά άκαμπτο και βαθύτατα ιεραρχημένο είναι το σύστημα. Οι άνθρωποι και με εσωτερικές περιφράξεις, αυτή η ιεράρχηση δημιουργεί φοβερές εσωτερικές περιφράξεις, οι οποίες είναι αδιαπέραστες. Κοινές συνελεύσεις γιατρών και υπολοίπου προσωπικού έγιναν ελάχιστες φορές στο νοσοκομείο όλα αυτά τα χρόνια που έζησα και δούλεψα εκεί πέρα και παράλληλα ο καθένας είχε μια ταυτότητα και ένα ρόλο ο οποίος ήταν αδιαπέραστος από τον άλλο, δεν ήμασταν συνεργάτες. Ήμασταν ο γιατρός και η νοσοκόμα, ο διοικητικός και η καθαρίστρια, και αυτό το βαθύτατα ιεραρχημένο σύστημα λειτουργούσε, αποφορτιζόταν πάνω στον ασθενή. Το πρώτο διάστημα ήμουν με το ένα πόδι να φύγω ή να γυρίσω ας πούμε, συναγωνίστηκα με τις αντοχές μου για να υπάρξω και με αυτή την εμμονή και το ψώνιο να μπορώ να συνυπάρξω σαν κοινωνικό ον μέσα σε αυτή τη ζωή και αυτόν τον τόπο. Μέσα από αυτή τη διαδικασία κάτι έκανα, κατάφερα να λειτουργήσει το ιατρείο για ειδικά άτομα, να ασχοληθώ με ειδικές ομάδες ασθενών με ένα τρόπο, όμως μοναχικό, ο οποίος εμποδιζόταν. Δηλαδή, μόνο η προσωπική μου αντοχή με έκανε να αντέξω, να συντηρηθούν οι ομάδες και να παγιωθούν, δηλαδή οι ομάδες των μεταναστών, των ειδικών ατόμων, των τοξικομανών, οι οποίες πλέον είναι σταθερές συνεργασίες με το ιατρείο μας και για αυτό αισθάνομαι μια περηφάνια. Αλλά

αυτό ήταν μοναχικό και αγωνιώδες. Θέλω να πω πως μέσα σε αυτή τη διαδικασία είχα, κατάφερα να το διεμβολίσω με μικρές συμμαχίες ας πούμε, με κάποια νοσηλεύτρια που με καταλάβαινε, με κάποια καθαρίστρια που μου χαμογελούσε, με ένα διοικητικό υπάλληλο που μου έλεγε «εντάξει, μπράβο σου». Αλλά παρ' όλα αυτά το σύστημα δε μπορείς να το πυροδοτήσεις, συνολικότερα δηλαδή δεν αισθάνθηκα ότι έκανα και τίποτα, έκανα ένα μικρούλικο πράγμα. Άντεξα δηλαδή. Το μόνο που κατάφερα ήταν να αντέξω όλα αυτά τα χρόνια. Το σύστημα δε μπόρεσα να το διεμβολίσω καθόλου, ούτε εγώ ούτε με μικρές συμμαχίες που είχα, γιατί είναι αδιαπέραστο, είναι σκληρό. Πέραν του –να σας πω– ότι με μικρές συμμαχίες καταφέρναμε να μην στέλνουμε ασθενείς να πληρώνουμε, και τα προηγούμενα χρόνια γιατί δεν ήταν μόνο το πεντάευρο, ήταν και οι εργασίες που γίνονταν.

Το τελευταίο διάστημα όμως μέσα από την προσωπική ανασφάλεια και των εργαζομένων, βλέπω έτσι μια μεγαλύτερη συναίνεση στο να το καταφέρουμε να μην πληρώσει ο ασθενής. Είναι ένα προσωπικό κατόρθωμα κάθε φορά που λέμε «δε θα τον στείλουμε αυτόν να πληρώσει, δε θα τον στείλουμε τον άλλο», δεν το γράφουμε παρόλο που μας έχουν βάλει ένα σύστημα όπου πρέπει να γράφουμε τα πάντα και να τα κοστολογούμε όλα. Μέχρι πόσες ακτινογραφίες θα κάνουμε, μας βάζουν να τις αριθμούμε για να έχουμε το αντίκρυσμα, αν θα μας ξαναδώσουν ακτινογραφίες. Αλλά βλέπω ότι αρχίζουν και σπάνε μικρά πράγματα στο κατώτερο προσωπικό. Στο κατώτερο προσωπικό μέσα στην ιεράρχηση εννοώντας, όχι ότι εγώ το θεωρώ κατώτερο. Μέσα από τις μικρές συμμαχίες που μπορεί να έχω με τη νοσηλεύτρια ή με την υπάλληλο των εξωτερικών ιατρείων. Με τους νέους γιατρούς εκεί είναι μια οδύνη. Η οδύνη μου είναι οι νέοι γιατροί. Πολλές φορές στο αμφιθέατρο είπα «που είσαστε ρε παιδιά;». Οι νέοι γιατροί δε μπορούν, είναι και αυτοί τόσο καθηλωμένοι και γρανάζια αυτού του ιεραρχημένου συστήματος που το μόνο που τους νοιάζει είναι πώς θα βγάλουν την ειδικότητα. Σκυμμένο το κεφάλι στο διευθυντή τους. Προσκυνημένοι όλοι τους. Είναι γιατί δε βλέπουν καμία ελπίδα; είναι γιατί δε μπορούν να φανταστούν τον εαυτό τους μέσα σε αυτό το σύστημα; Δεν ξέρω αν αναρωτιούνται, πού μπορούν να φανταστούν τον εαυτό τους.

Με αυτή τη λογική αισθάνομαι, βλέπω, μερικά ψήγματα τριγύρω,

απειροελάχιστα, μικρών συναινέσεων. Με ένα-δυο ανθρώπους αποφάσισα να συμμετέχω στην πρωτοβουλία και στη συνέλευση του κοινωνικού ιατρείου [αλληλεγγύης Θεσσαλονίκης]. Χωρίς να έχω μεγάλες προσδοκίες, θεωρώντας ότι δε μπορώ να κάνω και τίποτα άλλο. Πραγματικά ως υγειονομικός και ως κοινωνικό πλάσμα πρέπει να πάω σε μία άλλη συλλογικοτητα η οποία κάτι προσπαθεί. Δε ξέρω αν θα τα καταφέρει. Πάνω σε αυτό που λένε οι φίλοι ότι πρέπει να έχεις σύνδεση με την κοινωνία, ότι δεν είναι υπόθεση συμπόνιας, είναι υπόθεση συμπόνιας. Οι μεγαλύτεροι κοινωνικοί αγώνες έγιναν για λόγους συμπόνιας. Και η δική μου προσδοκία στο κοινωνικό ιατρείο και στη συνέλευση του, δεν ξέρω αν θα τα καταφέρει, δεν ξέρω αν η δική μου η φωνή μπορεί να είναι αρκετά ικανή, γιατί δεν είναι και πολύ δυνατή η φωνή μου σε αυτές τις περιπτώσεις, δε μου είναι πολύ εύκολες αυτού του είδους οι αντιθέσεις. Η δικιά μου η προσδοκία, λοιπόν, είναι ότι ενδεχόμενα, γι’ αυτό πάω, για ένα «μήπως» ανοίγω το παράθυρο. Δε θέλω να εκθρονιστώ από τα παραθύρια ακόμη, για το «μήπως» αυτό, λοιπόν, θα πάω εκεί. Θα είμαι παρούσα, αν μπορώ να πω το λόγο μου και αν μπορώ να αναπτύξω αυτή τη σχέση που τόσα χρόνια προσπαθούσα να αναπτύξω με τους ασθενείς μου, να λέω κύριο τον τσιγγάνο. Και να τον καθίζω στην καρέκλα μου και η μεγαλύτερη μου προσπάθεια είναι να φεύγει αξιοπρεπής από αυτήν την καρέκλα. Αν αυτό το πράγμα το πετύχουμε στο κοινωνικό ιατρείο, ενδεχόμενα αυτό το παγιωμένο, ιεραρχημένο και άκαμπτο σύστημα μέσα από αυτή τη διαδικασία που δεν πιστεύω ότι είναι τίποτα άλλο, μόνο ένα δείγμα γραφής μπορεί να είναι. Μέσα από αυτή τη δυναμική, ενδεχόμενα και προσδοκία μου είναι αυτό το παράθυρο να συνδεθεί με την κοινωνία και να πυροδοτήσει κάτι. Αυτή είναι η μόνη μου προσδοκία, δεν έχω άλλη. Αλλά δεν ξέρω και τι άλλο να κάνω. Αυτά.

Σχόλιο Ε από τη Συνέλευση για την Υγεία:
Να πω δυο κουβέντες. Τουλάχιστον όπως το αντιλαμβανόμαστε εμείς, παιδιά συμβαίνει το εξής αυτή τη στιγμή: η εκκλησία στο Βόλο π.χ. δίνει σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, λέει θα κάνουνε κοινωνικό ιατρείο. Όταν εμείς λέμε ότι έχουμε σαν πρόταση και σαν πρόταγμα το κοινωνικό ιατρείο δεν εννοούμε τίποτα από όλα αυτά. Δεν εννοού-

με ένα κοινωνικό ιατρείο το οποίο θεσμικά στήνεται, θεσμικά χρηματοδοτείται, αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως μια απόπειρα να κλείσει τρύπες. Όλα αυτά δεν είναι στην αντίληψη μας. Ένα κοινωνικό ιατρείο, καταρχήν συγκροτείται σε πολλές διαφορετικές βάσεις. Συγκροτείται πάνω στην ανάγκη να παρέχει μία γνώση, μία συμβουλή, μία αντίληψη και μία αγωγή υγείας. Συγκροτείται πάνω στη δυνατότητα να προσανατολίσει τον κόσμο που έχει ένα πρόβλημα, έχοντας βέβαια την ευκολία ότι έχεις στο εσωτερικό μιας συλλογικότητας γιατρούς που εργάζονται μέσα στο δημόσιο σύστημα υγείας. Έτσι μόνο μπορούν να το διεμβολίσουν. Συγκροτείται στη βάση ότι πάρα πολύ εύκολα και σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό, οι άνθρωποι που προσφεύγουν σε ένα χώρο υγείας συναντούν την αδιαφορία ή την απαίτηση για πληρωμή. Όλα αυτά είναι ένα πεδίο πάλης και ένα σημείο που επίσης μπορεί να προσφέρει ένα κοινωνικό ιατρείο. Πάνω από όλα όμως ένα κοινωνικό ιατρείο είναι κάτι που συγκροτείται κοινωνικά και όχι από κάποιους γνωστούς. Η ορολογία π.χ. η οποία είναι και αρκετά εκτενής για «χρήστες υπηρεσιών υγείας» είναι ορολογία της εξουσίας, εμείς δε τη χρησιμοποιούμε ποτέ. Είναι μάλιστα μια ορολογία που γεννήθηκε πάνω στο μετασχηματισμό του βρετανικού συστήματος υγείας επί θατσερισμού. Ονομάζουν τις δομές υγείας και τους χώρους υγείας «υπηρεσίες παροχής υγείας» και τους ασθενείς «χρήστες υπηρεσιών υγείας». Αυτό δεν υπάρχει εδώ, αυτό αντανακλάται παντού. Αντανακλάται π.χ. στο πως λειτουργεί ένα κοινωνικό ιατρείο από μας όταν έρχεται κάποιος ή κάποια που έχει ένα πρόβλημα. Δεν υπάρχει, ναι είναι διακριτό. Από τη μια μπορεί να υπάρχει μια γνώση πάνω στο αντικείμενο και από την άλλη ένας άνθρωπος να αφήνεται εκείνη τη στιγμή στα χέρια σου. Δεν είναι όμως έτσι. Αυτό που γίνεται είναι ότι ξετυλίγεται μια βεντάλια λύσεων πάνω στο πρόβλημα που παρουσιάζει αυτός ο άνθρωπος, του εξηγείται ποιες δυνατότητες και ποια προβλήματα εμφανίζει η κάθε λύση. Και ο ίδιος καλείται να απαντήσει, να επιλέξει τι θέλει να κάνει.

Αυτό αντανακλάται και στη διαδικασία που κάνουμε και εμείς οι ίδιοι. Αν εγώ πάθω κάτι και μου συστήσουν χειρουργείο, είναι σοβαρό και μπορεί να μου προκαλέσει ταλαιπωρία. Εμείς οι ίδιοι τι κάνουμε; Επιλέγουμε έναν, δύο, τρεις, καμιά φορά και πέντε γιατρούς που πηγαίνουμε, προσπαθώντας να συλλέξουμε γνώση και να επιλέ-

ξουμε ακούγοντας διαφορετικά πράγματα, το κάνουμε και εμείς οι ίδιοι. Εμείς το αποτρέπουμε αυτό. Εμείς λέμε ότι κοινωνικό ιατρείο σημαίνει κάθε φορά ότι απέναντι σε αυτό δεν είναι ο ειδικός που θα σου προσφέρει τη γνώση. Ο άνθρωπος που έχει τη γνώση σου ξετυλίγει αυτά που έχει να σου πει αλλά σε καλεί εσένα να επιλέξεις το τι θέλεις να κάνεις. Ούτως η άλλως είναι πάρα πολλά και τα ιατρικά προβλήματα και θέματα τα οποία δεν επιδέχονται μιας μονοδιάστατης αντιμετώπισης. Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό.

Δεύτερον εγώ συμφωνώ φυσικά με τη συντροφίσσα, εμείς συμφωνούμε με τη συντρόφισσα, δε μπορεί το κοινωνικό ιατρείο να γίνεται για να παρέχει έτσι απέναντι στην ανημποριά και σε ανήμπορους ανθρώπους υπηρεσίες υγείας. Φυσικά και γίνεται μέσα στο πλαίσιο κοινωνικών αγώνων, βαθύτατα πολιτικών και συγκρουσιακών αντιλήψεων απέναντι στο υπάρχον. Και επίσης το κοινωνικό ιατρείο συγκροτείται σαφέστατα όπως συγκροτείται, αντιλαμβανόμενο τον εαυτό του μέσα σε ένα ολόκληρο πλέγμα αντιστάσεων που ξεκινά από την κοινωνική άρνηση πληρωμών μέχρι το σχεδιασμό κινήσεων επιθετικών προς το σύστημα. Προφανώς μπορεί να υπάρχει μόνο εκεί όπου υπάρχουν συνελεύσεις γειτονιάς, οργανωμένες από τα κάτω, αδιαμεσολάβητες, οι οποίες προσπαθούν σε όλους τους τομείς της καθημερινότητας και τη πραγματικότητας να οργανώσουν αρνήσεις και κινηματικές καταφάσεις. Μόνο έτσι μπορεί να υπάρξει ένα κοινωνικό ιατρείο. Και επίσης στο τέλος συγκροτείται, δε συνιστά μια αμοιβάδα που κλείνεται στον εαυτό της με κανένα τρόπο.

Να μιλήσω για τη δικιά μου εμπειρία, είναι πολύ μικρή ιστορία και σημαντική που με έκανε να μπω και σε αυτή τη συνέλευση για την υγεία, γιατί εγώ δεν είμαι υγειονομικός, ούτε γιατρός. Λίγους μήνες πριν την εξέγερση του Δεκέμβρη δούλευα σε μία εταιρία και μια συνάδελφος, η οποία ήταν από τη Νίκαια, άρχισε να μου εξιστορεί μια ιστορία του πατέρα της. Ο άνθρωπος είχε καρδιολογικό πρόβλημα χρειαζόταν επέμβαση, πήγε σε γιατρό σε δημόσιο νοσοκομείο, στην περιοχή του Πειραιά και της δυτικής Αθήνας και ο γιατρός του είπε: «κοίταξε να δεις, χρειάζεσαι επέμβαση αλλά εγώ θέλω τριακόσια χιλιάρικα» τότε. Ήτανε μια παλιά ιστορία και το ποσό ήταν μεγάλο. Απαντάει ο άνθρωπος που ήτανε από τα Καμίνια και δεν είχε αυτό το ποσό: «γιατρέ, δεν τα έχω». Και η απάντηση ήταν έτσι όπως σας

τη μεταφέρω, και εμένα έτσι μου μεταφέρθηκε: «τότε θα πεθάνεις». Εγώ αντιλαμβάνομαι αυτές τις κοινωνικές αντιθεσμίσεις που θέλουμε να φτιάξουμε ως ιδιαίτερα επιθετικές. Αντιλαμβάνομαι δηλαδή αυτό που λέμε κοινωνικό ιατρείο, όπως και τις συνελεύσεις γειτονιάς, όπως και γενικά το σύνολο των αντιθεσμίσεων, ότι είναι και χώροι αυτοάμυνας όπου οι άνθρωποι έρχονται για να βρουν πολλά περισσότερα πράγματα και στην περίπτωση που μπαίνουν με τόσο δραματικό και δριμύ τρόπο αγωνίες ακόμα και του θανάτου, μπορούν να λειτουργήσουν επιθετικά. Δηλαδή θα μπορούσε να έρθει κάποιος μέσα σε αυτές τις δομές και εμείς να οργανώσουμε μια ολόκληρη κίνηση απέναντι σε αυτό το καθίκι και αυτή τη δομή που οργανώνει το θάνατο. Και φυσικά θα τους αναγκάζαμε πέρα από το ότι θα πετάγαμε τον μαλάκα έξω, έξω από το δημόσιο σύστημα υγείας, δηλαδή θα χτίζαμε ολόκληρη ιστορία αν είχαμε αυτές τις δομές και τη δυνατότητα οι άνθρωποι να απευθύνονται εκεί. Θα αναγκάζαμε ολόκληρο το νοσοκομεία να σκύψει πάνω από αυτόν τον άνθρωπο και να λύσει το πρόβλημα. Και μετά θα βγάζαμε και μια αφίσα και θα την κολλούσαμε σε ολόκληρη την περιοχή, θα μοιράζαμε και ένα κείμενο σε όλη τη γειτονιά εξηγώντας το τι έγινε. Αυτά συνιστούν κοινωνικές και πολιτικές πρακτικές που αντιστοιχούν σε ένα κοινωνικό ιατρείο. Όλα τα άλλα είναι φιλανθρωπία. Όταν εμείς μιλάμε για κοινωνικό ιατρείο, μιλάμε με αυτές τις έννοιες για κοινωνικό ιατρείο, όλα τα άλλα είναι βλακείες που κάνουν οι οργανωμένοι θεσμοί τις εξουσίας.

Από εκεί και πέρα υπάρχει και κάποιος κόσμος που παγιδεύεται και νομίζω ότι όσο έχω παρακολουθήσει το Κοινωνικό Ιατρείο Αλληλεγγύης στη Θεσσαλονίκη νομίζω ότι αυτό είναι, παγιδεύεται έτσι όπως το περιέγραψε και η γυναίκα απέναντι πάνω σε μια ιστορία φιλανθρωπίας. Καμία φιλανθρωπία, δε μπορείς να παίρνεις το κουταλάκι και να αδειάσεις τη θάλασσα. Όταν έχεις απέναντι σου μια δομή που έτσι και αλλιώς παράγει σε μαζική κλίμακα όλον αυτόν τον πόνο, δε μπορείς να πεις ότι από τα δέκα χιλιάδες περιστατικά εγώ θα προσπαθήσω να σώσω δύο. Και; Είναι ίσως πολύ προτιμότερο και πολύ αποτελεσματικότερο να επιτεθείς κοινωνικά και πολιτικά σε αυτή τη δομή. Ίσως τότε πραγματικά να την αναγκάσεις να υποχωρήσει σε σημαντικό βαθμό. Και να πω και τη γνώμη μου, εγώ δε νομίζω πως το σύστημα είναι ανίκητο. Πιστεύω ότι η δικιά μας απραξία

το κάνει ανίκητο. Θεωρώ ότι όπου πραγματικά ξετυλίχτηκαν αγώνες και δράσεις, όπου υπήρχε συνέπεια και συνέχεια και υπήρχε και μια πολική και κοινωνική αντίληψη η οποία ήθελε να συγκρουστεί, ναι πραγματικά πήγαμε βήματα μπροστά και το σύστημα υποχώρησε.

Σχόλιο 10:
Όσον αφορά τα κοινωνικά ιατρεία, θα συμφωνήσω και εγώ με αυτό που είπε η Μ. Να προσθέσω μόνο ότι θα αντιλαμβανόμουνα το νόημα ενός κοινωνικού ιατρείου και όσον αφορά το περιεχόμενο του, αν θα είχε δηλαδή να προσφέρει μια διαφορετικού είδους ιατρική. Μια άλλη ιατρική που θα προέκυπτε μέσα από την κριτική που κάνουμε στην κυρίαρχη, κοινή ιατρική. Εκεί θα είχε νόημα, από τη στιγμή που και τα κοινωνικά ιατρεία για τα οποία συζητάμε, πράττουν την κοινή και την κυρίαρχη ιατρική νομίζω ότι χάνουν κάτι ακόμα από το νόημα τους. Για να γίνω πιο συγκεκριμένος, το κοινωνικό ιατρείο της Θεσσαλονίκης στο οποίο και από όσο βλέπουμε συμμετέχουν και ο πρόεδρος της ΕΝΙΘ –ο πρώην εν πάση περιπτώσει– και επίλεκτα μέλη της Ομοσπονδίας Ενώσεων Νοσοκομειακών Γιατρών. Κατά τη γνώμη μου όλον αυτόν τον κόπο θα άξιζε να το δώσουν για να στηρίξουν το ιατρείο στον Άγιο Δημήτριο. Να έρθουν, να χτυπήσουν μια φορά το χέρι στο τραπέζι του διοικητή και να του πούνε: «σε αυτό το ιατρείο θα φέρεις και άλλους τρεις οδοντιάτρους. Θα είσαι σε άμεση σύνδεση με τον ΟΚΑΝΑ, θα τους φέρνεις αμέσως με λεωφορειάκι να κάνουν τα δόντια τους» κ.λπ.. Όλη αυτή η ενέργεια θα μπορούσε να φέρει κάτι αποτελεσματικό στη δικιά σου τη ματιά. Με τη δικιά σου τη ματιά ας πούμε. Δημιουργούνται διάφοροι προβληματισμοί, τι θα εξυπηρετήσει; Είναι δυνατόν η συνδικαλιστική ηγεσία του νομού να λέει ότι φτιάχνουμε κάτι άλλο από το Ε.Σ.Υ.; Είναι κάπως παράξενο αυτό. Και δε θέλω να πω κάτι για τις δικές σου τις διαθέσεις, μιλάω για τις διαθέσεις αυτών. Λοιπόν, τώρα, όσον αφορά το κοινωνικό ιατρείο από τα Πετράλωνα. Μιλάτε για αντιθέσμιση και το μόνο που καταλαβαίνω είναι ότι η ομάδα αγώνα, από όσα είπατε δηλαδή αυτό βγαίνει, διευκολύνει κάποιους να έχουνε μια πρόσβαση στο Ε.Σ.Υ. Εντάξει, πείτε το έτσι... Πες κάτι αν θες, δεν έχω πρόβλημα.

Σχόλιο ΣΤ από τη Συνέλευση για την Υγεία:

Να πούμε λίγο για το πώς λειτουργεί το κοινωνικό ιατρείο, γιατί θεωρώ πως δεν έχει γίνει και αρκετά κατανοητό από τα όσο ειπώθηκαν μέχρι τώρα. Προφανώς, επειδή ακούστηκε πριν και από τη συντρόφισσα, προφανώς δε λειτουργεί με τους όρους που λειτουργεί αυτό εδώ στη Θεσσαλονίκη που είναι θεσμικό, γιατί θα χρειαζόταν τρομερούς πόρους και ανθρώπινους και οικονομικούς. Κυρίως λειτουργεί ως συμβουλευτικός χώρος υγείας.

Πάνω στο κομμάτι αυτό για το πώς γκρεμίζουμε την εξουσιαστική αντίληψη του πώς ασκείται μέχρι σήμερα η ιατρική. Όλα αυτά δεν τα λέω, βέβαια, με την έννοια να σας πω ότι εμείς έχουμε βρει τη λύση και κάντε το και εσείς έτσι. Ίσα-ίσα που και εμείς έχουμε βρει πάρα πολλά προβλήματα από την αρχή λειτουργίας αυτού του πράγματος και ακόμα επεξεργαζόμαστε το πώς ακριβώς θα λειτουργήσει και πως θα μπορέσει να ανοιχτεί καλύτερα στον κόσμο. Η πρακτική μας και η αντίληψη μας είναι [επικεντρωμένη] στη συνέλευση στην οποία συμμετέχουν και υγειονομικοί και μη υγειονομικοί και που γενικά μπαίνει στον προβληματισμό της υπό αμφισβήτηση και το σύστημα της ιατρικής αυτής της Δυτικής. Αυτός που απευθύνεται στο κοινωνικό ιατρείο, δεν απευθύνεται στον ειδικό, ας πούμε που είναι ο παθολόγος, ο ορθοπαιδικός ή ο οποιοσδήποτε, αλλά σε όλη τη συνέλευση και εκφέρουν γνώμη όλοι, υγειονομικοί και μη. Όλη η συνέλευση τοποθετείται πάνω στο πρόβλημα του από εμπειρίες, από ό,τι έχει να πει και να συμβάλει ο καθένας πάνω σε αυτό το πρόβλημα που μας εκθέτει αυτός που απευθύνεται σε μας.

Τώρα, ως προς την αποτελεσματικότητα όλου αυτού του πράγματος. Η αλήθεια είναι ότι με την τοπική συνθήκη, δε συνδέθηκε ιδιαίτερα με τα Πετράλωνα, δεν έχει έρθει ιδιαίτερα κόσμος, κάτοικοι της περιοχής, να απευθυνθεί σε εμάς. Κυρίως μέχρι στιγμής ο κόσμος που έχει απευθυνθεί σε εμάς είναι σύντροφοι από τις συλλογικότητες της Αθήνας. Αλλά και σε αυτό το επίπεδο, φαίνεται να υπάρχει μια καλή λειτουργία. Απλά όλα αυτά λίγο διευκρινιστικά γιατί από ότι φαίνεται δεν είχε γίνει κατανοητό τι ακριβώς γίνεται.

Σχόλιο Ζ από τη Συνέλευση για την Υγεία:

Επίσης, δεν το θεωρούμε πετυχημένο ως πείραμα και το είπαμε ότι θέλουμε να επανεκκινήσουμε όλη την ιστορία του κοινωνικού ιατρεί-

ου εξαρχής, από το φθινόπωρο. Δε θεωρούμε ότι αυτό που κάναμε στα Πετράλωνα με το κοινωνικό ιατρείο ήταν επιτυχημένο με οποιοδήποτε τρόπο. Θεωρούμε όμως ότι ήταν ένα πείραμα από το οποίο έπρεπε να περάσουμε. Μας έβαλε σε πολλά ερωτήματα για το πώς θα έπρεπε να λειτουργεί ένα κοινωνικό ιατρείο, ακόμα και σε πιο ειδικά ερωτήματα, γιατί συζητάμε αυτήν τη στιγμή για τη συγκρότηση ενός ιατρείου διαδηλώσεων. Σε έναν άλλο χώρο. Δηλαδή αυτό: θεωρούμε τον πειραματισμό που εξελίχθηκε αυτήν την περίοδο στο κοινωνικό ιατρείο στα Πετράλωνα μη επιτυχημένο, αλλά απαραίτητο προς την αναζήτηση άλλων προταγμάτων. Δεν πάμε να υπερασπιστούμε δηλαδή αυτό που κάνουμε.

Σχόλιο 11:
Και εγώ δεν πρόκειται να πω άλλα τότε. Να πω και εγώ τη γνώμη μου συνολικά για το ζήτημα που συζητάμε εδώ. Σε σχέση με τις διάφορες περιφράξεις στο χώρο των μεταφορών, της περίθαλψης, της παιδείας... Το ζήτημα προφανώς τίθεται στη συζήτηση καθώς όλοι βλέπουμε ότι νέες περιφράξεις εμφανίζονται. Και στα πλαίσια της κρίσης πολύ περισσότερο. Με αποτέλεσμα να υπάρχει μια ελπίδα από όλους, με βάση και κοινωνικές αναφορές, ότι θα ξεπηδήσουν κοινωνικοί αγώνες μέσα στους οποίους θα μπορέσουμε να υπάρξουμε, ώστε να δώσουμε τα ανατρεπτικά περιεχόμενα. Και το διάχυτο ερώτημα μέσα στη συζήτηση είναι όχι μόνο για το κοινωνικό ιατρείο αλλά και για το πώς θα έχουμε κοινές συνελεύσεις αγώνα εργαζόμενοι με τους χρήστες, είτε είναι μεταφορές, είτε περίθαλψη, πώς θα ξεπηδήσουν αυτοί οι αγώνες, πώς θα ξεκινήσουν. Αυτό ήταν το διάχυτο ερώτημα.

Εγώ ήθελα να πω ότι φυσικά αυτό που νομίζω ότι προκύπτει από τη συζήτηση είναι ότι δεν υπάρχει μια συνταγή, δεν υπάρχουν μαγικές συνταγές. Δεν μπορούμε δηλαδή να περιμένουμε να βγει από καμία συζήτηση ένας τυφλοσούρτης που θα λέει ότι πήρες τρία κιλά υπομονή, έξι κιλά αφίσες και γλουτολίνη και βγήκε αυτή η ιστορία. Δύο τρία πραγματάκια, όμως, που προκύπτουν από την εμπειρία μας στη Θεσσαλονίκη, είναι σίγουρα η δουλειά του μυρμηγκιού, ότι θα πρέπει διαρκώς να είσαι εκεί, θα πρέπει να ανοίξεις τον αγώνα, να σχηματίζεις κοινές συνελεύσεις αγώνα και πάνω σε αυτό να κάνεις τη δουλειά του μυρμηγκιού. Ότι αναδεικνύεις τις περιφράξεις, εί-

σαι εκεί όπου υπάρχουν, προσπαθείς να τις σπάσεις. Πολύ σημαντικές είναι οι κοινές συνελεύσεις αγώνα των εργαζόμενων με τους χρήστες όπως είδαμε, είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν όπου υπάρχουν. Μπορούν να δοθούν μόνο κοινωνικοί αγώνες ή μόνο εργατικοί αγώνες. Και οι δύο έχουνε κοντά ποδάρια συνήθως. Ανασχετικοί αγώνες και οι μόνο εργατικοί και οι μόνο κοινωνικοί. Οι κοινωνικοί, κατά τη γνώμη μου, έχουν περισσότερες ελπίδες να συμπεριλάβουν και κάποιους εργαζόμενους μέσα. Οπότε ενέχουν λιγότερους κινδύνους. Οι εργατικοί ενέχουν τον κίνδυνο, προκειμένου να είναι νικηφόροι και με ταξικούς όρους και με οικονομικούς όρους, μπορούν να σταθούν κατά των καταναλωτών των υπηρεσιών ή των προϊόντων. Οι κοινοί αγώνες αποτρέπουν αυτά τα προβλήματα και δίνουν μια πολύ μεγάλη δυναμική. Επίσης, κάποια στοιχεία, οι εργαζόμενοι γνωρίζουν πάρα πολλά στοιχεία, γνωρίζουν από τα μέσα τις αντιθέσεις, τις αντιφάσεις του συστήματος, τα ευαίσθητα σημεία. Μπορούν να πουν τα μυστικά στις κοινότητες και αυτές να στοχεύσουν πιο εύκολα τους αγώνες.

Αυτά είναι κάποια από τα στοιχεία που έχουνε προκύψει από τους αγώνες, τα οποία θα πρέπει να υπάρχουν και βέβαια θέλει υπομονή. Επίσης, ένα στοιχείο το οποίο ειπώθηκε και προηγουμένως, ότι δε θα πρέπει να μετατραπούμε σε αυτό το κομμάτι, όπως το κίνημα των διοδίων, που ανοίγανε τα διόδια για να περάσει ο κόσμος. Είδαμε όμως και πολύ γερούς αγώνες –πάλι από τα διόδια το παράδειγμα– όπου οι ίδιες οι κοινότητες, στα χωριά, που τα αφορούσαν άμεσα τα διόδια επειδή δεν είχαν πρόσβαση μέσα από άλλους παράλληλους δρόμους, να πηγαίνουν και να κλείνουν τα διόδια. Τέτοιους αγώνες πρέπει να στήνουμε. Εμείς την πατήσαμε εν μέρει στο Λαγκαδά όπου, αν και το είχαμε στο νου μας και πήγαμε δύο φορές πριν για να βρεθούμε με έναν κόσμο, την ημέρα της κινητοποίησης ήμασταν μόνοι. Έχουμε κάνει μια συζήτηση, θα κάνουμε και άλλες, παρ' όλα αυτά δε θα πρέπει να μετατραπούμε στους Ρομπέν των Δασών, στους Ρομπέν των Κέντρων Υγείας.

3.3 Σημειώσεις

1. Η «Γραμμή Υγείας-1535» ήταν ένα εμπορικό πακέτο του ΟΤΕ που

έδινε τη δυνατότητα στους ασθενείς να κλείσουν τηλεφωνικά ιατρικά ραντεβού σε δημόσια νοσοκομεία. Για ένα διάστημα υπήρξε ο μοναδικός τρόπος μέσω του οποίου μπορούσε κανείς/μια να κανονίσει να εξεταστεί από γιατρό, αφού οι αντίστοιχες γραμματείες αρνούνταν να εξυπηρετήσουν ακόμη και όσους/ες ασθενείς προσπαθούσαν να κλείσουν κάποιο ραντεβού με τη φυσική τους παρουσία. Το σύστημα του 1535 βασιζόταν στη χρήση τεχνολογίας αναγνώρισης ομιλίας και ως εκ τούτου ήταν απόλυτα αυτοματοποιημένο, γεγονός που έβαζε επιπλέον φραγμούς πρόσβασης στις δομές περίθαλψης σε μεγάλες κατηγορίες ασθενών. Μετανάστες που δεν είχαν τη «σωστή» προφορά ή δεν κατανοούσαν «επαρκώς» τη γλώσσα, ηλικιωμένοι ασθενείς, άτομα με προβλήματα ακοής, λόγου και άρθρωσης έβρισκαν μπροστά τους έναν ακόμη αποκλεισμό από το σύστημα υγείας. – Σ.τ.Ε.

2. Η Σοσιαλιστική Κοινότητα Ασθενών (Sozialistisches Patientenkollektiv-S.P.K.) ιδρύθηκε το Φεβρουάριο του 1970 στη Χαϊδελβέργη από εξήντα περίπου ψυχιατρικούς ασθενείς και τους γιατρούς τους. Με κεντρικό τους σύνθημα «να μετατρέψουμε την αρρώστια σε όπλο». η συλλογικότητα άσκησε δριμεία και αποφασιστική κριτική στο θεσμό της ψυχιατρικής και το καπιταλιστικό σύστημα. Για το SPK η ψυχική ασθένεια δημιουργείται από τον καπιταλισμό αλλά είναι συγχρόνως μια συνεχής διαμαρτυρία ενάντια στην καπιταλιστική βία. Είναι η βιωμένη εμπειρία των καπιταλιστικών αντιθέσεων, η προϋπόθεση και το αποτέλεσμα των καπιταλιστικών σχέσεων, η μόνη δυνατή μορφή ζωής στον καπιταλισμό. Αντίθετα, η υγεία είναι μια αστική μορφή διαχείρισης του κοινωνικού ανταγωνισμού, μια φασιστική χίμαιρα («υγιής σημαίνει επίσης εκμεταλλεύσιμος»). Η εμπειρία της Σοσιαλιστικής Κοινότητας Ασθενών διάρκεσε δύο χρόνια, περιέλαβε έναν πλούτο παρεμβάσεων (εκδόσεις εντύπων, διοργάνωση κύκλων αυτομόρφωσης, διεκδικητικούς αγώνες για τη βελτίωση της θέσης των ασθενών, καταλήψεις, απεργίες πείνας), οδήγησε σε σύγκρουση με την κατεστημένη πανεπιστημιακή, ιατρική και πολιτική εξουσία και τερματίστηκε βίαια με το ξέσπασμα της κρατικής καταστολής που κατέληξε στη φυλάκιση επτά μελών και τη διάλυση της κοινότητας τον Ιούλιο του 1971. Τη στιγμή της αυτοδιάλυσής του, το SPK αριθμούσε γύρω στα πεντακόσια μέλη. – Σ.τ.Ε.

3. Ομοσπονδία Ενώσεων Νοσοκομειακών Γιατρών Ελλάδος (Ο.Ε.Ν.Γ.Ε.). Πρόκειται για το δευτεροβάθμιο, πανελλαδικό, κλαδικό συνδικαλιστικό όργανο των νοσοκομειακών γιατρών.

ΜΕΡΟΣ 4

ΑΓΩΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

ΜΕΡΟΣ 4

ΑΓΩΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

4.1 Εισήγηση της Κατάληψης Κτήματος Πραποπούλου

Ομιλητής Α

Καλησπέρα σε όλους και όλες. Είμαστε από την συλλογικότητα της κατάληψης Πραποπούλου από την Αθήνα. Θέλουμε να καταθέσουμε κάποιες σκέψεις και εμπειρίες, από τη συμμετοχή μας τους τελευταίους μήνες, στους αγώνες για τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Για να οριοθετήσουμε την κίνησή μας, θα πάω λίγο πίσω στο χρόνο, περίπου ένα χρόνο, όταν ξεκίνησε όλη αυτή η ιστορία της κρίσης. Αναφέρομαι στη δημόσια παραδοχή από πλευράς των οικονομικών και πολιτικών αφεντικών αυτού του τόπου, ότι η κρίση η οποία έχει υπερτονισθεί είναι μια οικονομική ασφυξιοδιάσταση. Εμείς, ήδη από καιρό, σε όλες τις αναλύσεις μας και στην κουβέντα μας, εντοπίζαμε και άλλες διαστάσεις, μια κοινωνική και μια πολιτιστική ασφυξιοδιάσταση της κρίσης του συστήματος. Υπήρξε, λοιπόν, τότε μεταξύ μας ένας προβληματισμός για το πώς θα μπορούσαμε να σταθούμε σε αυτήν τη νέα συνθήκη, η οποία είχε να κάνει με ένα νέο κύκλο επίθεσης από την πλευρά των κυρίαρχων, των από πάνω: την υπαγωγή της χώρας στο Δ.Ν.Τ. και μια σειρά από μέτρα, τα οποία είδαμε να μπαίνουν το επόμενο διάστημα.

Είδαμε τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς σαν ένα πεδίο παρέμβασης, όπως και άλλα, και αποφασίσαμε να παρέμβουμε εκεί πέρα για διάφορους λόγους. Πρώτα από όλα, ήταν η καθημερινότητα που είχαν πολλοί από εμάς με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, αφού οι πιο πολλοί μετακινούμαστε για να πάμε στις δουλειές, στις σχολές, οπότε αποτελούσε ένα κομμάτι της καθημερινότητάς μας. Ένα άλλο κομ-

μάτι ήταν το ότι έτσι όπως είναι δομημένη η ζωή στη μητρόπολη –με καθορισμένους χρόνους, τόπους κ.λπ.– βλέπαμε το παράλογο αυτό πράγμα, ότι δηλαδή ξοδεύουμε πάρα πολλές ώρες της ημέρας ασφυξιομετακινούμενοι. Θέλουμε κάποιες ώρες να μετακινηθούμε μέσα στην πόλη, οι οποίες είναι ένας κενός χρόνος. Θελήσαμε να σπάσουμε αυτή την κανονικότητα και να παρέμβουμε εκεί με κάποιο λόγο.

Ομιλητής Β

Καλησπέρα και από μένα. Εγώ θέλω να πω κάποια πράγματα για τις ελεύθερες μετακινήσεις και για το πώς μπήκε ως πρόταγμα από εμάς. Σαν εγχείρημα επιλέξαμε τις ελεύθερες μετακινήσεις για όλες και για όλους με αφορμή την αύξηση της τιμής του εισιτηρίου και τον αγώνα των εργαζομένων ενάντια στην υποτίμηση της εργασίας τους, αρνούμενοι να παρακολουθήσουμε την εμπορευματοποίηση κάθε πτυχής της ζωής μας και συγκεκριμένα [την εμπορευματοποίηση] των αναγκών μας για μετακίνηση από και προς τους χώρους εργασίας, διασκέδασης και κάθε άλλης δραστηριότητας. Θεωρούμε τα Μ.Μ.Μ. ένα κοινωνικό αγαθό το οποίο θα πρέπει να είναι προσβάσιμο σε όλους χωρίς κανένα κοινωνικό διαχωρισμό π.χ. ταξικό, φυλετικό, ηλικιακό (κυρίως με τους ηλικιωμένους). Προσπαθήσαμε στο τώρα να επανοικειοποιηθούμε αυτό το αγαθό, ξεπερνώντας τις περιφράξεις που δημιουργεί η εμπορευματοποίηση από τους κυρίαρχους, η οποία εφαρμόζεται σε κάθε κοινωνικό αγαθό όπως το ρεύμα, το νερό, η υγεία. Ως βάση αυτού του προτάγματος επιλέξαμε την άρνηση πληρωμών. Αυτά από μένα.

Ομιλήτρια Γ

Στο λόγο και στη δράση μας, πλάι στο πρόταγμα των ελεύθερων μετακινήσεων, βάλαμε και το ζήτημα της άρνησης πληρωμών. Η άρνηση πληρωμών για μας ξεκινούσε από την κατεύθυνση του ξεπεράσματος της αντίληψης της κυριαρχίας ότι, οι βιώσιμοι πόροι πρέπει να ιδιωτικοποιούνται και να υπόκεινται σε κάποια κρατική διαχείριση. Με την άρνηση πληρωμών έμπαινε από τη μία για εμάς το ζήτημα της οικονομικής διάσωσης των εκμεταλλευόμενων, ιδιαίτερα σε μία περίοδο κρίσης, της οικονομικής διάσωσης ουσιαστικά στην οργανωμένη προσπάθεια των από πάνω να ενταθούν οι πολιτικές της αφαί-

μαξης. Από την άλλη μεριά, έμπαινε για εμάς το ζήτημα της έμπρακτης παύσης της λειτουργίας της αξίας σε ένα κοινωνικό αγαθό όπως τα Μ.Μ.Μ. και της ταυτόχρονης προσπάθειας ανασύστασης –αλλά και επανανοηματοδότησης– της αξίας του συγκεκριμένου κοινωνικού αγαθού, σε αντίθεση με μία κεφαλαιακή θεώρηση και μέτρηση των πραγμάτων. Η άρνηση πληρωμών αποτελεί ουσιαστικά για μας μία πρόταση να πάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας και να την αναπαράγουμε εμείς οι ίδιοι, ξεπερνώντας τους αποκλεισμούς και ένα καθεστώς, ας πούμε, εξαίρεσης που θέλουν να μας περάσουν.

Εξαρχής θεωρήσαμε πολύ σημαντική την εμπλοκή μας στο συγκεκριμένο πεδίο των Μ.Μ.Μ. με λόγο και με δράση, αξιολογώντας το ως ένα πολύ γόνιμο και επικίνδυνο πεδίο. Αφενός ένα πεδίο συνάντησης με άλλα κοινωνικά κομμάτια που θέλουν να αντισταθούν, σπάζοντας την όποια περιθωριοποίηση και αφετέρου ως ένα πεδίο στο οποίο και εμείς θελήσαμε να σπάσουμε τους διαχωρισμούς. Όλοι θυμόμαστε την καθεστωτική φιλολογία στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για τις απεργίες των εργαζομένων στα Μ.Μ.Μ., όσον αφορά το γεγονός ότι περιορίζουν τους υπόλοιπους εργαζομένους και έρχονται σε αντίθεση με τα δικά τους συμφέροντα. Εμείς θέλαμε, λοιπόν, στην πράξη να σπάσουμε αυτή τη φιλολογία που έλεγε ότι τα συμφέροντα των από κάτω αλληλοαναιρούνται. Από την άλλη, αξιολογήσαμε αυτό το πεδίο ως επικίνδυνο, μέσω της μαχητικής υπεράσπισης των κοινών αγαθών που ουσιαστικά έβαζε στην πράξη την υπεράσπιση και πραγμάτωση της αλληλεγγύης με εν δυνάμει συλλογικές δομές. Επίσης, ο αγώνας αυτός ουσιαστικά, μέσω της άρνησης πληρωμών, στόχευε για μας σε μία έμπρακτη απορρύθμιση των θεσμών και δομών του κράτους που θέλουν να ελέγξουν τη δικιά μας ζωή. Από την άλλη, πλάι στα υπόλοιπα προτάγματά μας, βάλαμε και αυτό του σαμποτάζ των ακυρωτικών μηχανημάτων που είχε και αυτό με τη σειρά του ένα υλικό και συμβολικό αποτέλεσμα στους από πάνω, ακριβώς επειδή υπήρχαν και οικονομικές απώλειες αλλά και επειδή έκανε πιο έντονη την πίεση που ασκούσαμε εμείς.

Απολογιστικά, εμείς στη συμμετοχή μας σε αυτόν τον αγώνα είδαμε ότι τα προτάγματα των ελεύθερων μετακινήσεων αλλά και της άρνησης πληρωμών διαχύθηκαν στον κοινωνικό ιστό καθώς και ότι θα αποτελέσουν μια πολύτιμη παρακαταθήκη και για άλλους αγώ-

νες που ξεσπούν ή θα ξεσπάσουν σε άλλα πεδία υπεράσπισης κοινωνικών αγαθών, όπως στο ζήτημα της υγείας, της εκπαίδευσης και σε άλλα. Συγκεκριμένα όμως, στο πεδίο των Μ.Μ.Μ. συζητήθηκε, από εμάς τουλάχιστον, η προβληματική του ότι μπορεί θεωρητικά να υπήρξε διάχυση αλλά, στο επίπεδο της πρακτικής υπεράσπισης από άλλα κοινωνικά κομμάτια και της οικειοποίησής αυτής της πρακτικής, τα πράγματα δεν ήταν ακριβώς έτσι όπως τα περιμέναμε.

Ομιλητής Δ

Να πω και εγώ δυο λόγια. Λοιπόν, από την πρώτη στιγμή που ξεκινήσαμε να ασχολούμαστε με το ζήτημα των Μ.Μ.Μ., είδαμε ότι όλη η αναδιάρθρωση που έγινε στα Μ.Μ.Μ. αφορούσε και τους επιβάτες και τους εργαζόμενους σε αυτά. Οπότε η αλλαγή στους όρους μετακίνησης, δηλαδή η αύξηση του εισιτηρίου, η μείωση δρομολογίων αλλά και η κατάργηση ολόκληρων γραμμών –τουλάχιστον για την Αθήνα– πήγαινε μαζί με μια επίθεση στους εργασιακούς όρους των εργαζομένων, των οδηγών. Οπότε εμείς, από τη μεριά μας τουλάχιστον, θέταμε συνέχεια το ζήτημα ότι οι αγώνες θα πρέπει να είναι κοινοί. Προσπαθούσαμε να βρούμε πεδίο σύνδεσης των δύο κοινωνικών ομάδων, να αναδείξουμε το ζήτημα συνολικά, κάτι που μας άνοιγε πολλούς ορίζοντες για να θέσουμε ζητήματα γενικότερα, να φτάσουμε ακόμα και στο πώς οργανώνεται μια κοινωνία, ας πούμε τί μετακινήσεις θέλουμε, ποιός αποφασίζει για αυτές, πού θα πηγαίνουν τα Μ.Μ.Μ.. Δυστυχώς, στην επαφή με τους οδηγούς το κυριότερο που είδαμε ήταν –εκτός από την απογοήτευση προς τα συνδικαλιστικά τους όργανα, που ήταν διάχυτη– το αδιέξοδο του δικού τους αγώνα, παρόλο που ήταν ένας πολύ μαχητικός αγώνας. Για πολύ καιρό, σε απεργίες αρκετά δυναμικές και απέναντι στον πόλεμο από τα Μ.Μ.Ε., μεμονωμένοι μόνο μπόρεσαν να θέσουν αιτήματα, όπως αυτό της μη αύξησης του εισιτηρίου ή να απαιτήσουν να μην πληρώνει κανείς. Δηλαδή από τη μεριά τους τέθηκε ελάχιστα αυτό το ζήτημα. Επίσης, είχαμε διάφορα παράδοξα, του τύπου ένα απόγευμα να κάνουμε παρέμβαση στο Χαλάνδρι και να βρίσκουμε ελεγκτές, να τους διαπομπεύουμε και να τους ακολουθούμε μέχρι να σταματήσουν τη δουλειά τους και την άλλη μέρα να τους βρίσκουμε στην πορεία στο δρόμο δίπλα μας.

Να πω και για την καταστολή μερικά πράγματα. Όλο το ρεύμα στον αγώνα των Μ.Μ.Μ. και στον αγώνα με αφορμή την αύξηση του εισιτηρίου που έβαλε το ζήτημα των ελεύθερων μετακινήσεων, δέχτηκε καταστολή σε όλα τα επίπεδα εκτός του δικαστικού, δηλαδή δεν υπήρχε καμιά δικαστική απόφαση ενάντια σε κάτι τέτοιο. Κυρίαρχο είναι ότι τα Μ.Μ.Ε. ενεργοποίησαν όλους τους κοινωνικούς αυτοματισμούς με ό,τι μπορούσανε. Φιλολογία περί τζαμπατζήδων και ότι αυτοί φταίνε για την κατάντια της κατάστασης στα λεωφορεία. Φυσικά πάρθηκαν μέτρα. Ας πούμε, σε όποια λεωφορεία γίνεται παρέμβαση με μόνιμη βλάβη στα ακυρωτικά μηχανήματα, αυτά [τα λεωφορεία] αποσύρονται ώστε να στρέψουν το υπόλοιπο επιβατικό κοινό, που είχε αρχίσει και επικροτούσε τέτοιες ενέργειες, εναντίον των πρώτων υποκειμένων. Όταν ξεπεράστηκαν τα όρια, εννοώ όταν αποφασίσαμε σε κάποια παρέμβαση ότι κόβουμε τα καλώδια στα ακυρωτικά ή τα γεμίζουμε με κόλλες έτσι ώστε να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν για όλη τη διάρκεια της υπόλοιπης μέρας, η καταστολή από τη μεριά της αστυνομίας ήταν άμεση. Σε λιγότερο από μισή ώρα μαζεύτηκαν γύρω μας υπεράριθμοι μπάτσοι, περισσότεροι από εμάς. Ευτυχώς, με κάποια αντανακλαστικά μπορέσαμε και ξεφύγαμε. Πάντως, τελικά είδαμε ότι με την παρουσία μας δεν μπορέσαμε να υποστηρίξουμε μία τέτοια πράξη, δηλαδή ναι μεν μπορούσε να γίνει ένα σαμποτάζ στη ζούλα αλλά με την παρουσία μας δεν γινόταν, δηλαδή θα έπρεπε να σηκώσουμε μετά δικαστικό αγώνα, κάποιες ποινικές διώξεις. Το κερασάκι στην τούρτα ήταν η νομοθεσία με την οποία έγινε ποινικό αδίκημα το να μην έχεις εισιτήριο καθώς, και το νέο σώμα ελεγκτών. Όλο αυτό φόβισε τον κόσμο.

Τελικά, σαν ένα συμπέρασμα γενικότερο, γιατί δεν βλέπουμε πλέον αυτόν τον αγώνα κάτω στην Αθήνα να συνεχίζεται, είναι ότι όλα αυτά συνέβαλαν στο να μην μπορέσει ο υπόλοιπος κόσμος να οικειοποιηθεί ένα τέτοιο πρόταγμα των ελεύθερων μετακινήσεων, δηλαδή να πει ότι «δε με ενδιαφέρει ποιος θα πληρώσει για να έχουμε λεωφορεία, δε χρησιμοποιώ τα λεωφορεία για πλάκα αλλά τα έχω για να μετακινηθώ σε αυτό το μόρφωμα που λέγεται πόλη, είτε για να πάω στη δουλειά μου, είτε οπουδήποτε». Και τελοσπάντων, δε μπόρεσε ο κόσμος να αγκαλιάσει συνολικά ένα τέτοιο πρόταγμα και να πει ότι «δε χτυπάμε εισιτήρια ποτέ, δε βγάζουμε κάρτες, δεν, δεν δεν...κά-

ντε ότι γουστάρετε και διώξτε μας όλους μαζί». Αυτό δεν έγινε, παρότι εγώ θεωρώ ότι ήταν πολύ πρόσφορο το έδαφος και με αφορμή το υπόλοιπο σκηνικό της κρίσης και της αδυναμίας των ανθρώπων να ανταποκριθούν σε βασικούς τομείς της επιβίωσης. Και όσον αφορά το πρόταγμα το ίδιο ήταν, θα έλεγα, το πιο ριζοσπαστικό που θα μπορούσε να γίνει σε αυτόν τον τομέα, πέραν του να τεθεί κάποιο ζήτημα, πιο μετά χρονικά, για αυτοδιαχείριση των Μ.Μ.Μ. Κάποια πράγματα που συζητήθηκαν μεν αλλά δεν μπήκαν ποτέ. Και κάτι ακόμα που είναι υπό συζήτηση: μια παρακαταθήκη που άφησε ο αγώνας αυτός κάτω στην Αθήνα είναι η δικτύωση μεταξύ των συλλογικοτήτων που έτρεξαν για όλα αυτά τα πράγματα για αρκετό καιρό, η οποία βέβαια σταμάτησε όταν άρχισε το κίνημα να πέφτει. Έκανε και μια προσπάθεια να μιλήσει ως δικτύωση, αυτή καθαυτή, για άλλα ζητήματα όπως αυτό της Κερατέας. Δεν ευοδώθηκε αλλά επιφυλασσόμαστε για το μέλλον.

4.2 Εισήγηση της Ανοιχτής Συνέλευσης Κατοίκων Αγ. Παρασκευής

Καλησπέρα και από μένα. Ευχαριστούμε για την πρόσκληση. Είμαστε από την ανοιχτή συνέλευση κατοίκων Αγίας Παρασκευής. Πριν μοιραστούμε και εμείς τις εμπειρίες μας για τον αγώνα σχετικά με τα Μ.Μ.Μ. θα ήθελα να πω κάποια πράγματα για τη συνέλευση, προκειμένου να κατανοήσουμε λίγο το πώς σκεφτήκαμε και το πώς ανοίξαμε τον αγώνα, το πώς το συζητήσαμε και εμείς μέσα μας γιατί είμαστε μια ετερόκλητη συνέλευση, δηλαδή στη συνέλευσή μας δεν μπορούμε να πούμε ότι συμμετέχουν παραδοσιακά αντιεξουσιαστές και αναρχικοί. Είναι μια ετερόκλητη συνέλευση με πολύ κόσμο στην οποία υπάρχει πραγματικά μία διαρκής κίνηση. Η συνέλευση, αν γνωρίζετε, δημιουργήθηκε μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη με αφορμή ένα κτήμα στην Αγ. Παρασκευή, το κτήμα Σιστοβάρη, το οποίο είναι υπό καταπάτηση από έναν εργολάβο και με αφορμή μία δίκη η οποία έτρεχε, αποφασίσαμε να το κυνηγήσουμε το θέμα. Καλέσαμε μια πρωτοβουλία κατοίκων, καλέσαμε μία λαϊκή συνέλευση και από εκεί ξεκίνησε η συνέλευση κατοίκων Αγ. Παρασκευής. Η συνέλευση πορεύτηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου με μία κεντρική ιδέα

ότι ο δημόσιος χώρος για εμάς είναι αδιαπραγμάτευτος, δηλαδή δεν μπορούμε σε μία πόλη να παραδίδουμε σε κανέναν τοπικό εκφραστή του κεφαλαίου τους δημόσιους χώρους και όχι μόνο με την έννοια του ελεύθερου χώρου, αλλά συνολικότερα με την έννοια των κοινών. Η συνέλευση πορεύτηκε με αυτήν την κεντρική ιδέα, κατά την διάρκεια του χρόνου ασχολήθηκε με αρκετά ζητήματα, με κυριότερο τα κτήματα που είναι υπό καταπάτηση, όπως της Αγ. Παρασκευής, με τον Υμηττό, που ήταν τότε το σχέδιο να γίνουν αυτοκινητόδρομοι κ.λπ.. Καταπιάστηκε και με άλλα ζητήματα των ελεύθερων χώρων αλλά δεν είναι της παρούσης.

Για να καταλάβουμε λίγο το πολιτικό σκεπτικό, στις 18 Ιουνίου 2010 πραγματοποιήθηκε στην Αγ. Παρασκευή μία ανοιχτή δημόσια καλεσμένη εκδήλωση με τίτλο «Ή το χρέος ή εμείς». Αυτή η ανοιχτή εκδήλωση, που συνδυάσθηκε με μία προβολή, ήταν για εμάς μία στροφή της κατεύθυνσής μας. Δηλαδή μπορούμε να πούμε ότι και επίσημα μπήκε στην πολιτική μας ατζέντα, στη θεματολογία μας, το θέμα της κρίσης. Μέχρι τότε κουβεντιάζαμε για την επικαιρότητα, για το Δ.Ν.Τ., για τα νέα μέτρα που ήταν να μας επιβάλουν, για όλη την παραφιλολογία περί κρίσεως κ.λπ. αλλά, δεν είχαμε βάλει ως θέμα αυτήν καθαυτήν την οικονομική κρίση και τις συνέπειες στην καθημερινότητά μας. Οπότε, αφού μπήκε στη θεματολογία μας, μπήκε και στις εβδομαδιαίες συνελεύσεις μας, κουβεντιάστηκε αναλυτικά και το προχωρήσαμε με σκοπό, όχι να βγάλουμε μία σούπερ-σπουδαία πολιτική ανάλυση για την κρίση ή να πάρουμε θέση για διάφορα ζητήματα που έμπαιναν και μπαίνουν ακόμα στην επικαιρότητα την οικονομική, –οικονομίστικα ζητήματα του τύπου: τι θα γίνει με τη δραχμή ή με την έξοδο μας από την Ο.Ν.Ε. ή με μια επερχόμενη χρεοκοπία– γιατί έμπαιναν αυτά από κάποιους συμμετέχοντες, κάποιους κάτοικους. Οι συζητήσεις μας για την κρίση, μας έβγαλαν στο συμπέρασμα ότι αυτό που μας αναλογεί ως συνέλευση κατοίκων είναι να κάνουμε δύο πράγματα: το πρώτο πράγμα είναι να αποδομήσουμε τον κυρίαρχο λόγο περί κρίσης και ουσιαστικά να επιτεθούμε σε όλη αυτήν την τρομολαγνεία των Μ.Μ.Ε. ότι βουλιάζουμε, ότι χανόμαστε, ότι θα χρεοκοπήσουμε, ότι θα χαθούμε, ότι θα καταστραφούμε, ότι άμα δεν συναινέσουμε στα οικονομικά μέτρα που έρχονται θα μας πάρει όλους και θα μας σηκώσει, ότι αν δε συναινέσουμε στο δύσκο-

λο και σωτήριο έργο της κυβέρνησης για να γυρίσουμε στην ανάπτυξη θα καούμε και τα σχετικά. Θεωρήσαμε σημαντικό δηλαδή να επιτεθούμε σε αυτό το ζήτημα και όσο πιο απλά μπορούμε να το θέσουμε στη γειτονιά μας, ότι εμείς πολύ απλά δεν τα φάγαμε μαζί, δε δώσαμε πενήντα δις σε τράπεζες κ.λπ.. Επίσης, πάνω σε αυτό το ζήτημα θεωρήσαμε ότι επειδή, όπως είπα και πριν, η συνέλευση είναι ετερόκλητη και οι κουβέντες που γινόντουσαν για την κρίση ήταν εβδομαδιαίες, υπήρχαν και τοποθετήσεις του στυλ «εντάξει, φταίμε...», «είμαστε και εμείς μέσα σε όλο αυτό, στις σχέσεις μας και τη ζωή που κάναμε», οπότε θεωρήσαμε πιο σημαντικό να επιτεθούμε και στην εκστρατεία, όπως το θέσαμε, της μαζικής ενοχοποίησης των συνειδήσεών μας. Ότι δηλαδή δε φταίμε, όπως λέει ο Πάγκαλος. Για το μόνο που φταίμε είναι ότι πιστέψαμε σε ένα σύστημα το οποίο είχε χρεοκοπήσει πολύ πιο πριν, όχι οικονομικά αλλά ως σύστημα αξιών και σχέσεων. Αυτό θεωρήσαμε σημαντικό και το βγάλαμε σε κάθε κείμενό μας και στο λόγο μας.

Το δεύτερο πράγμα που θεωρήσαμε ότι αναλογεί σε μία συνέλευση κατοίκων είναι η υπεράσπιση των κοινωνικών κατακτήσεων. Δηλαδή, σε μία περίοδο που το κοινωνικό κράτος υποχωρεί και το μόνο που μας υπόσχονται είναι πέντε μπάτσους πάνω από το κεφάλι του καθενός και καμία κοινωνική πρόνοια, θεωρήσαμε σημαντικό να θέσουμε το ζήτημα των κοινωνικών αγαθών και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικά, αλλά και συγκεκριμένα στην πόλη. Με αυτό το σκεπτικό, μεταφέραμε την κεντρική ιδέα της συνέλευσης, δηλαδή την ιδέα ότι ο δημόσιος χώρος και τα κοινά για μας είναι αδιαπραγμάτευτα. Σαν πρώτη φάση θεωρήσαμε ότι πρέπει να υπερασπιστούμε ό,τι μας έχει παραχωρηθεί. Σαν δεύτερο πιο μακροπρόθεσμο σχέδιο έμπαινε ότι, όπου δεν υπάρχει κοινωνική υπηρεσία είμαστε εμείς εδώ για να την αντικαταστήσουμε, όσο δύσκολο και αν ακούγεται. Όλα αυτά μας οδήγησαν σε διάφορες συζητήσεις για τις κοινωνικές υπηρεσίες στην πόλη, για το πώς ο κόσμος θα αρχίσει να δυσκολεύεται στις ζωές του, ότι θα πρέπει να συνθέσουμε από την αρχή τη γειτονιά ως κοινότητα ζωής σε μια άλλη βάση. Σε μια βάση που έλεγε ότι το σύστημα χρεοκόπησε πολύ πιο πριν χρεοκοπήσει οικονομικά και ότι πρέπει να συνθέσουμε τη γειτονιά με βάση τις αξίες της άμεσης δημοκρατίας, της αλληλεγγύης, της ισοτιμίας κ.λπ.. Μέσα σε όλα αυτά αρχίσαμε

να κουβεντιάζουμε για τις υπηρεσίες της πόλης, για τα δημοτικά ιατρεία, τους δημοτικούς σταθμούς και επειδή ήταν και η επικαιρότητα τέτοια με την αναδιάρθρωση στα Μ.Μ.Μ., είχαν αρχίσει και οι αγώνες των οδηγών, υπήρχε ένα κλίμα «να κάνουμε κάτι ρε παιδιά, πρέπει να οργανωθούμε σε αυτά που έρχονται». Ακόμα, συζητήσαμε ότι σαν πεδίο τα Μ.Μ.Μ. είναι πρόσφορο, ότι μπορούμε και εμείς να παρέμβουμε, ότι πρέπει να παρέμβουμε και στην πόλη μας, θεωρήσαμε λοιπόν ότι πρέπει να αρχίσουμε να το κουβεντιάζουμε και βέβαια ξέραμε ότι αυτή η διαδικασία δεν θα είναι καθόλου εύκολη.

Αρχίσαμε να κουβεντιάζουμε το ζήτημα της αναδιάρθρωσης των Μ.Μ.Μ.. Λέγανε κάποιοι από εμάς, «τι θα γίνει τώρα, πώς θα πληρώνουμε τα λεωφορεία, πώς θα πάει η κατάσταση, ποιά είναι η θέση μας, δηλαδή εμείς τί λέμε, να αυτοδιαχειριστούμε τα λεωφορεία, να τα πληρώνει ο δήμος, εμείς τί άποψη έχουμε πάνω σε όλα αυτά, ποιά είναι η θέση μας για τις συντεχνίες που αγωνίζονται;». Θα το ξαναπώ γιατί όντως είμαστε μια συνέλευση ετερόκλητη και υπήρχαν τέτοια ζητήματα, έμπαιναν από κόσμο που συμμετείχε και μπαίναμε και εμείς σε μια προπαγάνδα των μέσων μαζικής ενημέρωσης ότι οι οδηγοί είναι πασόκοι ότι είναι και αυτή μια συντεχνία (Π.Α.Σ.Κ.Ε.). Προσπαθήσαμε όσο μπορούμε σαν συνέλευση να ξεπεράσουμε αυτά τα προβλήματα. Προσπαθήσαμε να βρούμε μία κοινή λύση, ότι αυτό που γίνεται δεν έχει να κάνει μόνο με τους εργαζόμενους αλλά έχει να κάνει και με μας, τους επιβάτες. Είναι ένα συνολικό θέμα και ό,τι χτυπάνε τώρα είναι μια αρχή και μία συνέχεια για τα υπόλοιπα κοινωνικά πεδία. Θα χτυπήσουν την υγεία, την παιδεία, την ενέργεια, το νερό κ.λπ.. Οπότε εμείς κουβεντιάσαμε το ζήτημα των Μ.Μ.Μ.. Σε αυτό που καταλήξαμε είναι: πρώτον, ότι ο δημόσιος χαρακτήρας είναι για εμάς αδιαπραγμάτευτος. Δε γίνεται σε μία πόλη να πληρώνουμε υπέρογκα εισιτήρια ή να πληρώνουμε κιόλας για να μεταφερόμαστε στη δουλειά μας. Δε γίνεται να μειώνονται τα δρομολόγια και να αναγκαζόμαστε να παίρνουμε ταξί για να πηγαίνουμε στις σχολές μας και στις δουλειές μας. Δε γίνεται να δεχθούμε μία υποτίμηση καθημερινής ανάγκης, καθημερινού κοινωνικού αναγκαίου αγαθού. Όλα αυτά, μαζί με τις απεργίες των εργαζομένων και τη γενικότερη ένταση που υπήρχε, είχανε τεθεί και στις συνελεύσεις γειτονιάς. Αρχίσαμε λοιπόν και εμείς, γράψαμε ένα πρώτο κείμενο, προ-

σπαθούσαμε να επικοινωνήσουμε τον λόγο μας με τη γειτονιά και να κάνουμε κάποιες παρεμβάσεις. Μας έγινε και εμάς βίωμα. Αυτό που προσπαθήσαμε να κάνουμε ήταν να μεταφέρουμε αυτό το κλίμα της έντασης, που υπήρχε στην Αθήνα γενικότερα, στην Αγ. Παρασκευή. Για αυτόν το λόγο, προσπαθούσαμε να παρεμβαίνουμε σταθερά και συχνά. Βρήκαμε μια σταθερή μέρα, κάθε Παρασκευή, για τρεις μήνες κάναμε συνεχώς παρεμβάσεις, μπαίναμε σε λεωφορεία, ακυρώναμε τα μηχανήματα, μοιράζαμε κείμενα, μιλάγαμε με τον κόσμο, συμμετείχαμε σε συντονισμένες δράσεις, πηγαίναμε στο μετρό και κάναμε αντίστοιχες δράσεις εκεί πέρα. Το συνεχίσαμε όσο μπορούσαμε μέχρι το κίνημα να εκτονωθεί και να σταματήσουμε και εμείς με τη σειρά μας.

Βγάλαμε κάποιες διαπιστώσεις που θέλουμε να μοιραστούμε, κάποια συμπεράσματα που νομίζω θα βοηθήσουν. Κάποια θετικά, καταρχάς. Είδαμε ότι ο κόσμος έχει μία διάθεση να μη δεχθεί μια υποτίμηση που θα του κάνει την καθημερινότητα πιο δύσκολη. Εμείς μπαίναμε στα λεωφορεία, μιλάγαμε με κόσμο, δεν ήταν πολύ εύκολο αυτό. Υπήρχαν κάποιες στάνταρ ερωτήσεις: «ποιος θα πληρώνει τα λεωφορεία, και πως θα γίνει η φάση τώρα και που θα βρει τα λεφτά το κράτος κ.λπ.». Προσπαθούσαμε να βάλουμε τον κόσμο σε μια διαδικασία να σκεφτεί ότι είναι κοινωνικά αγαθά αλλά δεν τα διαπραγματευόμαστε, (δηλαδή τα έξοδα που δίνουν στους μπάτσους και στο στρατό, αυτά που τρώνε καθημερινά;) μπορούμε να τα διεκδικήσουμε. Προσπαθήσαμε να κάνουμε κατανοητό ότι πρέπει να αγωνιστούμε για τα Μ.Μ.Μ.. Αυτό που διαπιστώσαμε ήταν ότι ο κόσμος έχει αποξενωθεί τόσο ώστε να μην σχηματίζει ο ίδιος δίκτυα αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης για να δράσει. Δηλαδή, μπαίναμε σε λεωφορεία και μας λέγανε «μπράβο παιδιά, θα είστε και την επόμενη Παρασκευή εδώ;», «θα είμαστε». Αυτό έχει ένα καλό και ένα κακό. Το καλό είναι το κεκτημένο ότι κάποιοι στην πόλη κάνουν σταθερές παρεμβάσεις και μπορεί ο κόσμος να μετακινείται δωρεάν. Το κακό είναι ότι υπάρχει κλασικά μια λογική ανάθεσης, που για να συμμετέχει ο κόσμος θέλει σταθερή παρέμβαση και δουλειά. Αυτό είναι ζήτημα αιώνιο και όχι δικό μας πρόβλημα. Είδαμε ότι τον κόσμο τον κυριεύει ο φόβος, είδαμε δηλαδή ότι του λέγαμε για τους ελεγκτές, ότι πρέπει να αντιμετωπίζουμε συλλογικά τους

ελέγχους και δίναμε χαρακτηριστικά παραδείγματα της δικιάς μας καθημερινότητας. Πολλοί από εμάς π.χ. είμαστε φοιτητές και κατεβαίνουμε σε ομάδες στις σχολές ή κατεβαίνουμε όλοι μαζί στις πορείες, αντιμετωπίζουμε συλλογικά τους ελέγχους, είμαστε σε επικοινωνία άμα γίνει κανένα σκηνικό να είμαστε όλοι μαζί, το παλεύουμε. Όλα αυτά ο κόσμος τα δεχότανε αλλά δεν έμπαινε στην διαδικασία να πει μόνος του ότι «τώρα παίρνω την ζωή μου στα χέρια μου και δεν πληρώνω» ή δεν έμπαινε σε διαδικασία να το κοινοποιήσει και να το επικοινωνήσει με τους γύρω του για να φτιάξει ένα δίκτυο. Για όλους αυτούς τους λόγους σε συνδυασμό θεωρούμε ότι το κίνημα δε νίκησε. Είναι βέβαια πάντα σχετικό, το αν ένα κίνημα νικάει ή αν χάνει. Αν μιλήσουμε με βάση τα αιτήματα του κινήματος, δηλαδή το να παρθούν πίσω τα αυξημένα εισιτήρια ή να παρθούν πίσω οι μειώσεις των μισθών των εργαζομένων, να μην επινοηθούν άγονες γραμμές, ναι, το κίνημα έχασε. Παρ' όλα αυτά, εμείς βλέπουμε ότι αυτό που πετύχαμε σαν μέρος του ευρύτερου κινήματος «δεν πληρώνω» είναι ότι αφήσαμε μια παρακαταθήκη στον κόσμο, ότι κάποιοι είναι διατεθειμένοι να οργανωθούν σε δίκτυα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας και αυτά τα δίκτυα είναι πραγματικοί δεσμοί της ζωής μας. Δείξαμε ότι κάποιοι είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν συλλογικά τους ελέγχους. Γιατί είχαμε ένα περιστατικό, μια μέρα πετύχαμε κάποιους ελεγκτές τους πήραμε τα μπλοκάκια, είχε μαζευτεί κόσμος, γούσταρε, τα παιδιά είχαν μπει στη φάση, δεν έβγαζαν την ουρά τους απέξω και λέγανε «θα έρθουμε μαζί σας στο τμήμα να τρέξουμε τους ελεγκτές». Άφησε και μια παρακαταθήκη π.χ. να δίνει κανείς πιο συχνά το εισιτήριό του στον επόμενο. Εμείς το βλέπουμε καθημερινά, πολύς κόσμος δίνει το εισιτήριό του. Μπορεί να φοβάται να μην κόψει εισιτήριο, αλλά πολύς κόσμος δίνει το εισιτήριό του.

Θεωρούμε ότι αυτό το κίνημα αιτηματικά έχασε γιατί: πρώτον, δεν υπήρξε ανταπόκριση από τον κόσμο της εργασίας, δηλαδή τα πρωτοβάθμια σωματεία δεν έβγαλαν μια κοινή γραμμή που να λέει ότι στηρίζουμε τον αγώνα των επιβατών, στηρίζουμε τις πρακτικές αυτομείωσης, στηρίζουμε τις πρακτικές σαμποτάζ στα λεωφορεία. Ένα σωματείο του οποίου οι εργαζόμενοι μετακινούνται καθημερινά με τα Μ.Μ.Μ., κατ' εμάς έπρεπε να βγάλει μια κοινή γραμμή που να λέει

ότι «συμφωνούμε με τις πρακτικές του κινήματος». Αυτό είναι το ένα. Το δεύτερο, είναι ότι γενικά με την κρίση ο κόσμος αρχίζει και κλείνεται, αποξενώνεται, αρχίζει και φοβάται περισσότερο, δεν εμπιστεύεται τίποτα. Αυτό φάνηκε και στον αγώνα. Πολλά άτομα συμμετείχαμε οργανωμένα στο κίνημα. Μόνοι μας και εμείς θα δυσκολευόμασταν να μπαίναμε στα Μ.Μ.Μ. χωρίς εισιτήρια. Δηλαδή υπήρχε μια ένταση. Με τον καιρό το κατακτήσαμε όσοι μπαίνουμε τώρα χωρίς εισιτήριο. Ήταν μια δύσκολη απόφαση, μια δύσκολη κατάσταση. Πόσο μάλλον ένα κομμάτι της κοινωνίας, το οποίο δεν έχει μια δικτύωση και μια κινηματική εμπειρία. Ένα τρίτο σημείο, είναι ότι εκφυλίστηκε ο αγώνας των εργαζομένων στα ίδια τα Μ.Μ.Μ. με τις ηγεσίες της Π.Α.Σ.Κ.Ε. και της Δ.Α.Κ.Ε.. Παρόλο που βγήκαν κάποια άτυπα καλέσματα για στήριξη του αγώνα, δεν υπήρχε και από εκεί μια έντονη διάθεση των εργαζομένων να στηρίξουν έμπρακτα των αγώνα των επιβατών. Θα το δούμε και ιστορικά αυτό σε αντίστοιχα παραδείγματα σε άλλες χώρες, σε άλλες εποχές ότι εκεί προχώρησαν γιατί συνδέθηκαν οι αγώνες των εργαζομένων και των καταναλωτών των υπηρεσιών, που αυτό για μας είναι κομβικό σημείο. Και ένα τελευταίο, είναι το ζήτημα του νομοσχεδίου του Ρέππα και της καταστολής. Τελικά, φάνηκε ότι δεν είχαμε αναπτύξει αρκετά δυνατά δίκτυα και αρκετά δυνατό συντονισμό, ώστε να αντιμετωπίσουμε τους εξονυχιστικούς ελέγχους και όλα αυτά που ειπώθηκαν προηγουμένως, τα μικρά πραγματάκια τα οποία δεν είναι και τόσο μικρά, π.χ. θέλει μεγάλο κουράγιο να είναι μέσα στο λεωφορείο πέντε άτομα και να πουν ότι ξεκίνα το λεωφορείο, δεν πληρώνουμε και σταματάμε τα ακυρωτικά μηχανήματα.

Παρ' όλα αυτά, θεωρούμε ότι ο αγώνας αυτός άφησε μια πολύ σπουδαία κινηματική παρακαταθήκη, σπουδαία δίκτυα, άφησε σχέσεις, άφησε επικοινωνία, αποτυπώθηκε στη συλλογική μνήμη, κάποιες πρακτικές αποτυπώθηκαν στην κοινωνία και αυτές βγαίνουν προς τα έξω και σήμερα, άσχετα που δεν υπάρχει το κίνημα. Εμείς τώρα είμαστε σε μια κατάσταση επανανοηματοδότησης των Μ.Μ.Μ., επανακαθορισμού της κουβέντας μας. Σταματήσαμε και εμείς γιατί θεωρήσαμε ότι είμαστε μόνοι μας, ότι έχει εξασθενίσει λίγο η κατάσταση. Και είμαστε σε μία φάση όπου ξανακουβεντιάζουμε πώς μπορούμε, τουλάχιστον στην πόλη μας, να συνεχίσουμε

αυτόν τον αγώνα, να πάμε στη δημοτική αρχή και να απαιτήσουμε δωρεάν συγκοινωνία, να ξαναρχίσουμε τις παρεμβάσεις. Ακούγονται διάφορες προτάσεις στις συνελεύσεις μας από κόσμο και ευελπιστούμε κάποια στιγμή η προσπάθειά μας να αποτυπωθεί πιο έντονα. Δηλαδή υπήρχαν και στιγμές που ερχόμασταν από τις παρεμβάσεις μετά στις συνελεύσεις και λέγαμε ότι ο κόσμος δε γουστάρει, δεν ασχολείται, αδιαφορεί παρόλο που ακούγαμε και καλά λόγια. Θέλαμε το κάτι παραπάνω. Θέλαμε τη διαφορά. Κάπως έτσι κινηθήκαμε εμείς στο κίνημα. Κάναμε και κάποια πράγματα για τα διόδια, συντονιστήκαμε στις επιτροπές, ανοίξαμε διόδια, κάναμε αφισοκολλήσεις στην πόλη, κάναμε και μια εκδήλωση που πήγε αρκετά καλά –πριν δύο χρόνια ίσως να μη γινόταν αυτό. Φάνηκε ότι η σκέψη έχει προχωρήσει, ειδικά σε μια περιοχή όπως η Αγ. Παρασκευή που πέρα από το κέντρο δεν υπήρχε απολύτως τίποτα ή υπήρχαν κάποιες παρεμβάσεις σχηματικές αλλά γενικά λίγα πράγματα. Κάναμε και μια εκδήλωση που πήγε πάρα πολύ καλά, είχε πολύ κόσμο και ακούστηκαν πολύ ενδιαφέροντα πράγματα από τον κόσμο, τους κατοίκους. Αυτά από εμάς.

4.3 Εισήγηση από το Θερσίτη-Χώρο Ραδιουργίας και Ανατροπής

Καλησπέρα και από εμάς από τον Θερσίτη. Να σας ευχαριστήσουμε όλους για την παρουσία σας και τους διοργανωτές για την πρόσκληση. Θα προσπαθήσω τώρα να συμπυκνώσω κάποιες εμπειρίες και την πολιτική στόχευση του αγώνα που κάναμε για το ζήτημα των μετακινήσεων χωρίς αντίτιμο. Πριν από περίπου ένα χρόνο, ξεκινήσαμε και εμείς να συζητάμε τη δυνατότητα για παρεμβάσεις σε τοπικό επίπεδο στα Μ.Μ.Μ., οριοθετώντας ουσιαστικά κάποιους στόχους και προοπτικές αυτού του αγώνα. Σαν πρώτο, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τη διάχυση ανατρεπτικού και αντιεξουσιαστικού λόγου για το ζήτημα των μετακινήσεων στις γειτονιές μας, την προσπάθεια δημιουργίας κοινοτήτων και κουλτούρας αγώνα σε ένα όσο πιο διευρυμένο κοινωνικό πεδίο. Μπορέσαμε να αντεπεξέλθουμε και να επαναφέρουμε στο προσκήνιο λέξεις όπως ισότητα, αλληλεγγύη, αλληλοβοήθεια, αυτοοργάνωση και προφανώς το άπλωμα ακόμα περισσότερο του λό-

γου μας για γενικευμένη κοινωνική ανυπακοή στην εποχή της κρίσης.

Μια κριτική που θα μπορούσαμε να κάνουμε στον εαυτό μας, είναι η ελλιπής σχέση που αναπτύξαμε με τους εργαζόμενους στα Μ.Μ.Μ. Αν και ήταν στους στόχους μας, τελικά δεν καταφέραμε να έρθουμε σε ιδιαίτερη επαφή, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις. Και μια ακόμη, είναι ότι δεν καταφέραμε να συστήσουμε κάτι πέρα από την συλλογικότητά μας στη γειτονιά για το ζήτημα των μεταφορών. Θεωρήσαμε ότι θα ήταν υπέρβαση των κοινωνικών δυνατοτήτων να κάνουμε κάλεσμα για δημιουργία μιας επιτροπής ή πρωτοβουλίας κατοίκων στις γειτονιές μας.

Από κει και πέρα οι μέθοδοι που χρησιμοποιήσαμε στον αγώνα είναι λίγο πολύ γνωστές. Αρχικά, κινηθήκαμε με ακάλεστες παρεμβάσεις σε λεωφορεία των γειτονιών, ώρες που κατά βάση μετακινούνται εργαζόμενοι από και προς τις δουλειές τους, μοιράζαμε κείμενα και καταστρέφαμε τα ακυρωτικά μηχανήματα. Θέλω να σταθώ λίγο σε αυτό. Αυτό το μέσο αγώνα το σταματήσαμε από ένα σημείο και μετά, όταν πλέον πήραν εντολή οι οδηγοί των λεωφορείων να τα επιστρέφουν για επισκευή, κάτι το οποίο σήμαινε ότι χάνονταν δύο ή τρία δρομολόγια από κάποιες γραμμές που είχαν καταστραφεί τα ακυρωτικά. Κάτι το οποίο θεωρήσαμε ότι θα μας γυρίσει μπούμερανγκ κοινωνικά γιατί ο κόσμος θα ταλαιπωρούνταν πάρα πολύ με την αναμονή. Στη συνέχεια, εκδώσαμε μία αφίσα λόγων και θέσεων για τις μεταφορές χωρίς αντίτιμο την οποία κολλήσαμε, σε εκατοντάδες κομμάτια, στις περιοχές μας και σαν το μαξιμάρισμα της δράσης μας και των παρεμβάσεων μας καλέσαμε σε ανοιχτή παρέμβαση στην πλατεία Αγ. Αναργύρων με μικροφωνική και ταυτόχρονη δράση σε διερχόμενα λεωφορεία. Μία παρέμβαση όμως, η οποία δεν ενισχύθηκε ιδιαίτερα από κομμάτια της εκεί κοινωνίας αλλά κυρίως από ανθρώπους που είναι κοντινοί και λίγο πολύ γνωστοί στις διαδικασίες μας. Ένα άλλο σημείο για την παρέμβαση, την ανοιχτά καλεσμένη παρέμβαση, ήταν η σχετικά μεγάλη κινητοποίηση των μπάτσων του αστυνομικού τμήματος, κάτι το οποίο για τις συνοικίες αποτελεί γεγονός και είναι ένα δείγμα για μας της πόλωσης της πραγματικότητας που διαμορφώνεται στη συγκυρία που διανύουμε. Τέλος, συμμετείχαμε στον συντονισμό συνελεύσεων και συλλογικοτήτων για τις δράσεις στα Μ.Μ.Μ. Συνδιαμορφώσαμε και συμμετεί-

χαμε σε όλες τις παρεμβάσεις, ακάλεστες και καλεσμένες.

Τώρα λίγα λόγια για την πολιτική στόχευση των κινήσεών μας. Ήταν ουσιαστικά μια απόπειρα δημιουργίας κοινοτήτων αγώνα σε ένα ακόμα πεδίο της κοινωνικής πραγματικότητας και εκφοράς άκρως ανατρεπτικού λόγου, με κεντρικό πολιτικό στόχο το άνοιγμα στο μεγαλύτερο κοινωνικό κομμάτι, της πρότασης για γενικευμένη κοινωνική ανυπακοή και ολική άρνηση πληρωμών. Κάτι το οποίο για μας έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς θεωρούμε ότι, μέσα από αυτές τις διαδικασίες αγώνα, δημιουργείται συνεχώς ένα πεδίο πόλωσης και επανακαθορισμού των κοινωνικών αγαθών και της διαχείρισης τους.

Και τώρα μια σημείωση γενικά για το κίνημα «Δεν Πληρώνω». Εμείς αποστασιοποιηθήκαμε από αυτήν την έννοια γενικά. Θεωρήσαμε ότι είναι ένα κομμάτι της αριστεράς και του αριστερισμού, αρκετά ρεφορμιστικό, και δεν επιλέξαμε τις παρεμβάσεις μας να τις βάζουμε κάτω από αυτήν την ομπρέλα. Προφανώς, δε βρέθηκε κανένα πεδίο συνάντησης με αυτά τα κομμάτια της αριστεράς, τα οποία κατά βάση κάνανε θεσμικό αγώνα βασιζόμενα, κυρίως σε νομικά πλαίσια και νομικά τερτίπια. Κλειστήκανε σε μια αιτηματολογία χωρίς κανένα πολιτικό στόχο και περιεχόμενο, όπως για παράδειγμα τα αιτήματα που έβγαιναν κατά καιρούς για δωρεάν μεταφορές σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως οι άνεργοι ή οι ηλικιωμένοι. Κάτι το οποίο προφανώς δεν έγινε ποτέ πράξη.

Τελειώνοντας, για τη δεκτικότητα του κόσμου και την ανταπόκριση στις δράσεις μας: η δεκτικότητα είναι φανερή, ωσότου η κυρίαρχη προπαγάνδα για τζαμπατζήδες κατάφερε να αντιστρέψει το κλίμα μέχρι ένα βαθμό και να δημιουργήσει μια κατάσταση κοινωνικού φόβου και ανασφάλειας στον κόσμο. Από εκεί και πέρα, είδαμε τον κόσμο πολύ περισσότερο να είναι αδιάφορος αλλά και επιφυλακτικός κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεών μας και να βάζει περισσότερα ερωτήματα για το «τι θα γίνει;», «ποιος θα τα πληρώσει τελικά τα λεωφορεία;», «πώς θα μετακινούμαστε;».

Τελειώνοντας, ο αγώνας μας αυτός, που διήρκησε κοντά ένα χρόνο, είχε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και προτάγματα σε όλη αυτή τη διάρκεια. Δοκιμάστηκαν και θα συνεχίζουν να δοκιμάζονται τόσο στις γειτονιές μας όσο και ευρύτερα και μέχρι στιγμής τον απολογισμό τον κρίνουμε θετικό.

4.4 Συζήτηση

Σχόλιο 1:
Το ζήτημα με τους μετανάστες, αν μπήκε ποτέ, πώς το αντιμετώπιζαν οι εκάστοτε επιβάτες; Εδώ, στη Θεσσαλονίκη, σε κάποιες μικρές παρεμβάσεις που έγιναν, υπήρξε ένα «καλά κάνετε», αλλά επειδή έτυχε εκείνη την περίοδο να λαμβάνει χώρα η απεργία πείνας των μεταναστών και να μοιράζουμε παράλληλα και τα δύο κείμενα, με το που μοιραζόταν και το κείμενο για τους μετανάστες υπήρχε αρνητικότητα. Άλλαζε το κλίμα κατευθείαν. Και στην Αθήνα μπορεί να ήταν ακόμα χειρότερα. Από την άλλη πλευρά όμως, δεδομένου ότι αυτό το κομμάτι [οι μετανάστες] ούτως ή άλλως και λόγω πραγματικότητας δεν πληρώνει τόσο πολύ εισιτήρια, επιδιώχθηκε να υπάρξουν συνδέσεις μέσα από αυτόν τον αγώνα για τις μετακινήσεις.

Σχόλιο 2:
Να απαντήσω σε αυτό. Βλέπουμε στα Μ.Μ.Μ. στην Αθήνα μια ταξική διαφοροποίηση. Κάποιοι όντως στο σήμερα, στο τώρα –και όχι γενικά στη συγκυρία ή στην επόμενη περίοδο– δεν έχουνε να πληρώσουνε το εισιτήριο και πολύ σωστά [ειπώθηκε], είναι οι μετανάστες, είναι σαφές αυτό. Αυτή η διαφοροποίηση έχει να κάνει με το μετρό και με τα λεωφορεία. Είναι εμφανής η διαφορά, δεν ξέρω αν και οι υπόλοιποι σύντροφοι από την Αθήνα μπορούν να αποτυπώσουν και αυτοί την εμπειρία τους, ότι στα λεωφορεία οι μετανάστες είναι πολύ περισσότεροι από ότι στο μετρό λόγω και του περιβάλλοντος ελέγχου και αποστείρωσης που υπάρχει στο μετρό, βασικά κυρίως αυτού. Δηλαδή, η πιθανότητα ελέγχου σε ένα λεωφορείο είναι ίσως μικρότερη σε σχέση με το μετρό. Εμείς στο Χαλάνδρι μετά από κάποια περίοδο, όταν όντως αυτό το είδαμε μπροστά μας, μη μπορώντας να επικοινωνήσουμε τα κείμενα με αυτό το κομμάτι παρά μόνο προφορικά και μέσω της άμεσης επαφής στο λεωφορείο, μπήκαμε σε μια διαδικασία μετάφρασης κάποιων κομματιών του κειμένου. Τελικά, δεν προχώρησε αυτή η κίνηση. Από εκεί και πέρα όμως, να έχουμε υπόψιν ότι, αν είχαμε τέτοια αντιμετώπιση από τον κλασικό Έλληνα που δεν έχει μπει στη διαδικασία της ανυπακοής που αναφέρθη-

κε πριν, ας φανταστούμε ένα μετανάστη, τι υπέρβαση θα ήταν για αυτόν όταν εμείς μπαίναμε μέσα στα Μ.Μ.Μ., που ούτως ή άλλως φαινόταν σαν κίνηση λίγο πυροτέχνημα, καθώς ίσχυε για τον επιβάτη ότι «και αύριο εγώ θα είμαι μόνος μου εδώ να πάω στη δουλειά μου και εσείς καλά κάνετε και αυτά που λέτε καλά είναι», συνεπώς σκεφτείτε, σε αυτό το πλαίσιο, πόσο δύσκολο ήτανε να ζητάμε ή να προσπαθούμε να συνδεθούμε με κοινότητες μεταναστών κ.λπ.. Ήταν αρκετά δύσκολο αυτό το εγχείρημα, αν και για μας ήταν αρκετά σημαντικό.

Σχόλιο 3:
Δύο πραγματάκια σε σχέση με το τελευταίο κομμάτι της ερώτησης που αφορούσε τη διασύνδεση με τους μετανάστες. Σε κάποιες παρεμβάσεις που κάναμε στο κέντρο της Αθήνας –εγώ συμμετέχω μέσω της κατάληψης Πατησίων και Σκαραμαγκά– προσπαθήσαμε και μεταφράσαμε ένα κείμενο και στα αγγλικά, το οποίο το μοιράζαμε σε κάθε παρέμβαση προσπαθώντας να επικοινωνήσουμε τα περιεχόμενα και τον τρόπο δράσης με τους μετανάστες. Εγώ έχω μια αίσθηση ότι ήταν πάρα πολύ δεκτικοί και στο λόγο και στο τι προσπαθούσαμε να κάνουμε σε σχέση με αυτό, από εκεί και πέρα υπήρχαν όλα τα φαινόμενα τα οποία τα βλέπαμε και στους Έλληνες και στους ντόπιους, δηλαδή αυτό το ζήτημα της εξατομίκευσης, της αδυναμίας απέναντι στους ελεγκτές σε νομικό επίπεδο κ.λπ.. Παρ' όλα αυτά, νομίζω ότι είναι μια καλή προσπάθεια διασύνδεσης και επικοινωνίας σε όλα τα επίπεδα ως γενικό πρόταγμα για το αναρχικό-αντιεξουσιαστικό κίνημα στην Αθήνα, ότι οι κοινοί αγώνες ντόπιων και μεταναστών είναι ένα πράγμα το οποίο το εισάγεις και το προσπαθείς σε οποιοδήποτε επίπεδο της καθημερινής ζωής.

Πιάνοντας λίγο πιο πριν, θα ήθελα να πω και δυο πράγματα γενικά για το ζήτημα. Θα γυρίσω και εγώ το χρόνο λίγο προς τα πίσω, προσπαθώντας να εξηγήσω τι ήταν αυτό και πώς συλλογικά το συζητήσαμε και τι ήταν όλη αυτή η διαδικασία σε σχέση με τους συγκεκριμένους αγώνες. Συζητώντας για το τί είναι κρίση, ποιά πεδία αφορά και πώς τοποθετούμαστε απέναντι σε αυτό το φαινόμενο, υπήρχε από αρκετά νωρίς διάθεση να συλλογικοποιήσουμε τις αρνήσεις μας και να δημιουργήσουμε μια κουλτούρα και μια διαδικασία αγώνα. Αυτό εγώ το εκφράζω ως κίνημα κοινωνικής στάσης πληρωμών,

το οποίο είχε ξεκινήσει και εκφραζόταν ήδη απέναντι στην πληρωμή στα διόδια και προφανώς στην πόλη, εκφράστηκε ή προσπάθησε να εκφραστεί στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Αυτό, στο δικό μου μυαλό, δεν έχει να κάνει απαραίτητα με την αύξηση της τιμής του εισιτηρίου αλλά έχει να κάνει με το να βάλουμε το ζήτημα ότι, εφόσον υπάρχει αυτή η χρονική περίοδος τρομακτικής επίθεσης από το κράτος και το κεφάλαιο στην πλάτη των καταπιεσμένων, μια περίοδο κρίσης, αν κάτι μπορούμε να κάνουμε ως απάντηση σε αυτό πρωτόλεια στο σήμερα είναι να δημιουργήσουμε τους όρους άρνησής του, μη δεχόμενοι να πληρώσουμε το οτιδήποτε απέναντι σε αυτό. Προφανώς και τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς εδράζονται σε αυτήν την ανάλυση. Από εκεί και πέρα, για μένα στο ζήτημα του αγώνα για τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς κομβικό ρόλο στο να αναστραφούν τα πράγματα έπαιξαν διάφορα πράγματα αλλά κυριότερο ήταν ίσως το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της απεργίας των εργαζόμενων στις συγκοινωνίες δεν καταφέραμε ή δεν κατάφεραν και οι ίδιοι οι εργαζόμενοι να ανοίξουν τα περιεχόμενά τους. Περιορίστηκαν, δηλαδή, μάλλον σε κάποιες αυστηρά συντεχνιακές διεκδικήσεις χωρίς να βάζουν αιτήματα έστω κοινωνικού χαρακτήρα όσον αφορά το αντίτιμο ή τους ελεγκτές. Παρ' όλα αυτά, θεωρώ ότι και στο επίπεδο των διοδίων, που όταν ξεκίνησε δε συμμετείχαμε, δεν το παρακολουθούσαμε –ως αναρχικός χώρος εννοώ– είδαμε ότι έστω και με τις αντιφάσεις του, δηλαδή έστω ότι πατούσε στην αρχή σε ένα νομικό κενό, στη συνέχεια πολύς κόσμος το ακολούθησε και συνεχίζει να το ακολουθεί και σήμερα απειθαρχώντας και μην πληρώνοντας τα διόδια. Αλλά και στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς ίσχυε μια ανάλογη κατάσταση όπου τουλάχιστον μέχρι να ξεκινήσει όλη αυτή η επίθεση από τα Μ.Μ.Ε. και να ενταθεί, να οδηγηθεί σε ποινική παράβαση η μη πληρωμή εισιτηρίου, πολύς κόσμος ήταν ιδιαίτερα δεκτικός. Σε αυτό το σημείο πρέπει να συνυπολογίζουμε πάντα και την κίνηση των μηχανισμών, π.χ. ενώ έχουμε κάνει ήδη αρκετές παρεμβάσεις είτε καλεσμένες είτε μη καλεσμένες, όταν ξεκίνησε η απεργία πείνας των μεταναστών που είχε υπάρξει όλη αυτή η επίθεση από την πλευρά των Μ.Μ.Ε. απέναντι στον αγώνα των μεταναστών, αυτόματα την επόμενη μέρα που πήγαμε να κάνουμε παρέμβαση για τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς είδαμε ότι είχαν ενεργοποιηθεί συντηρητικά αντανακλαστικά από την

πλευρά του κόσμου. Ενώ τις προηγούμενες φορές ήταν πάρα πολύ δεκτικός ο κόσμος, εκείνη τη μέρα ήτανε του στυλ: «μας ενοχλείτε» και «τι να κάνουμε τώρα» και «τι μας λέτε». Υπήρχε αυτό το φαινόμενο, το οποίο βέβαια ήταν προσωρινό.

Σχόλιο 4:
Εγώ θα προσθέσω μόνο δυο πράγματα απο μια διαφορετική περιοχή της Αθήνας, από τους δήμους του Πειραιά, δηλαδή από Πέραμα, Κερατσίνι, Νίκαια, Κορυδαλλό και Πειραιά. Εμείς καταρχάς έχουμε μια λίγο διαφορετική άποψη από αυτά που ακούστηκαν μέχρι στιγμής σε σχέση με τους οδηγούς. Καταρχάς, αυτή τη στιγμή στη συνέλευση που έχουμε στις περιοχές συμμετέχουν δύο από τους οδηγούς, με τους οποίους ήρθαμε σε επαφή και συνδέθηκαν οι ίδιοι, εκείνοι έκαναν την κίνηση, γνωρίζοντας ότι υπάρχει η συνέλευση και ότι ήδη δραστηριοποιούνταν σε αυτό το μέτωπο. Προφανώς δεν ήταν άνθρωποι απολίτικοι, ήταν άνθρωποι ανοιχτόμυαλοι και μάλιστα με ριζοσπαστικές αντιλήψεις, χωρίς να είναι ενταγμένοι σε κανένα χώρο πολιτικό, είτε της αριστεράς είτε αντιεξουσιαστικό, ωστόσο με πολύ φιλικές αντιλήψεις. Προφανώς, κάποιοι τέτοιοι άνθρωποι θα ερχόντουσαν. Αυτοί οι άνθρωποι κάνανε δύο πράγματα που είχανε σημασία. Πρώτον, παρόλο που αποτελούσαν ένα μικρό κομμάτι, το οποίο μεταξύ τους προσπαθούσε να συλλογικοποιηθεί και να διαμορφώσει στο μέτρο του δυνατού μια κοινή αντίληψη, επιχείρησαν, έθεσαν και μάλιστα σε κάποια στιγμή κατάφεραν να περάσει από τη γενική συνέλευση των οδηγών στα λεωφορεία το να υπάρξουν συνελεύσεις και επιτροπές εργαζομένων σε κάθε αμαξοστάσιο, δηλαδή να μην υπόκειται ο αγώνας τους στη συνδικαλιστική ηγεσία, την οποία θεωρούσαν έτσι κι αλλιώς ότι τα γεγονότα την είχαν ξεπεράσει καθώς και ότι ήταν βέβαιο ότι θα ξεπουλήσει τον αγώνα. Δεν εννοώ ότι το θεωρούσαν μόνο οι συγκεκριμένοι που πήραν αυτές τις πρωτοβουλίες, είχε αρχίσει να είναι βαθιά πεποίθηση σε μεγάλο αριθμό εργαζομένων.

Εντωμεταξύ, όλα αυτά τώρα από τους ανθρώπους που βρίσκονται και μέσα σε αυτούς τους χώρους δουλειάς, τους τελευταίους μαζικούς χώρους δουλειάς, δηλαδή εκεί που συναντιούνται εκατοντάδες εργαζόμενοι μαζί, μιας και οι μεγάλοι χώροι δουλειάς, ας πούμε με βιομηχανική υποδομή έτσι κι αλλιώς, ήτανε λίγοι στην Ελλάδα και πολλοί

λιγότεροι σήμερα. Όλοι αυτοί οι χώροι αντιστοιχούν με κάποιον τρόπο σε διαφορετικού είδους προσπάθειες ταξικής οργάνωσης από ό,τι υπάρχουν σήμερα, δηλαδή σήμερα έχουμε πολύ πιο διάχυτες πραγματικότητες που προσπαθούνε να συγκροτηθούνε σε κάποιες στιγμές συλλογικοποίησης μέσα στους χώρους δουλειάς, όπως οι courier, νέες φιγούρες δηλαδή μέσα στους χώρους δουλειάς. Εκεί έχουμε κάποιες πιο παραδοσιακές μορφές οργάνωσης και μορφές εργασίας. Λοιπόν, να έχουμε υπόψη μας ότι η πραξικοπηματική αλλαγή της ηγεσίας στον Ο.Α.Σ.Α., στην Ε.ΘΕ.Λ. που έγινε στο εσωτερικό της Π.Α.Σ.Κ.Ε., άλλαξε δηλαδή η ίδια η Π.Α.Σ.Κ.Ε., ήταν γιατί κρίθηκε ότι η προηγούμενη ηγεσία δεν μπορούσε να ελέγξει επαρκώς τα φαινόμενα αυτά που είχαν δημιουργηθεί στο εσωτερικό των εργαζομένων. Είναι μια ιστορία αρκετά αφανής γιατί οι ίδιοι δεν έχουν τους επικοινωνιακούς μηχανισμούς να το βγάλουν προς τα έξω, αλλά διεξαγόταν μια υπόγεια μάχη μέσα στις γραμμές των εργαζομένων η οποία είχε τη σημασία της. Κατά τη γνώμη μου, έχει κάποια χρόνια να εμφανιστεί αυτό το φαινόμενο, παρ' ότι κουβαλάει όλο το βαθμό προβλημάτων, δυσκολιών και εξαιρετικών αντιφάσεων. Έχει υπάρξει ένα μακρύ διάστημα που έχουν καθοριστεί τα πάντα από την ταφόπλακα των συνδικαλιστικών ηγεσιών, από την επιχειρούμενη αποπολιτικοποίηση του κόσμου και γενικότερα μέσα στην κοινωνία, αυτό το πρότυπο καταναλωτή που είχαμε εδώ και είκοσι χρόνια, όπου αρκεί να παίρνεις πλαστικό χρήμα, να αγοράζεις και να υποθηκεύεις το μέλλον σου και δώστα όλα τα υπόλοιπα, να συναινέσεις στον καπιταλισμό. Προφανώς αυτή τη στιγμή, υπάρχει ένας μεγάλος κλυδωνισμός σε αυτό το πράγμα κοινωνικά γιατί είναι τελείως διαφορετικές οι συνθήκες. Αυτό ως πρώτο σημείο.

Ακόμα και τη στιγμή που αυτοί πήραν πάντως μια τέτοια απόφαση, δηλαδή να δημιουργήσουν συνελεύσεις στα αμαξοστάσια και επιτροπές αγώνα εκεί, υπήρχαν δυο πράγματα. Πρώτον, αρκετός κόσμος μετά από αυτή την απόφαση, που την πήραν όλοι μαζί στη γενική συνέλευση, δεν καταλάβαινε τι σημαίνει συνέλευση στα αμαξοστάσιο, τι σημαίνει επιτροπή αγώνα, δηλαδή ρωτούσανε ποιος θα είναι ο εκπρόσωπος του θεσμικού φορέα, του συνδικάτου μας. Ήταν ένα πράγμα πρωτόγνωρο και για τους ίδιους τους εργαζόμενους. Το δεύτερο ήταν ότι αυτή η απόφαση στην πράξη καταργήθηκε απο το καταστα-

τικό που έχει το συνδικάτο και μπορεί να την καταργήσει. Αυτό δεν προβλέπεται, ότι δηλαδή η γενική συνέλευση μπορεί να οργανώσει καινούργια δομή οργάνωσης των εργαζομένων πέρα από το συνδικάτο, οπότε απλώς αυτό στην πράξη δεν εφαρμόστηκε ποτέ, με την έννοια ότι την υπονόμευσε και την σαμπόταρε και το ίδιο το συνδικάτο.

Πάντως, είναι αλήθεια ότι [κινηθήκαμε] μέσα από πεδία σχέσεων, τα οποία και βασίζονται από τη μια στην αλληλεγγύη, στην ειλικρίνεια και στην αμοιβαιότητα, από την άλλη σε ειλικρινείς και ξεκάθαρες σχέσεις, που από τη μια δεν υπακούουν σε ιδεολογικές αγκυλώσεις αλλά από την άλλη δεν είναι άγνωστο ποιος είναι ο ένας και ποιος είναι ο άλλος. Εμείς τουλάχιστον, πέρα από το ότι αυτοί οι δύο άνθρωποι συμμετέχουνε σε αυτήν τη συνέλευση που έχουμε στις περιοχές, δεν έχουν κανένα απολύτως κόλλημα να παίρνουν ακόμα και υλικό το οποίο δεν είναι αχαρακτήριστο. Εμείς δηλαδή επειδή είμαστε ένα υποσύνολο αυτής της συνέλευσης και έχουμε το στέκι Ρεσάλτο στο Κερατσίνι, παίρνουν ακόμα και την εφημερίδα και την μοιράζουν στο αμαξοστάσιο, απο δική τους διάθεση και επιλογή στη βάση ότι «εντάξει, διάφορα έντυπα μοιράζονται, γιατί να μη μοιράζεται και αυτό». Αυτό για το πώς οργανώνεται η ιστορία και σε ένα πεδίο σχέσεων. Δηλαδή το ζήτημα δεν είναι εάν αυτοί παίρνουν και μοιράζουνε αναρχικό υλικό στο αμαξοστάσιο, αυτό είναι δικός μας καημός, αδιάφορο στην πράξη. Το λέω αυτό από την πλευρά, ότι υπήρχαν και αυτά τα δείγματα και, όπως ειπώθηκε και πιο πριν, εμείς στη συνέλευσή μας έτσι όπως την έχουμε, απολογιστήκαμε, μιας και κάναμε παρόμοιες συναντήσεις με τους άλλους και σε συντονισμό με τις προσπάθειες όλες αυτές που γινόντουσαν στο Λεκανοπέδιο Αττικής.

Αυτό που κρίναμε ήταν ότι ο πιο κομβικός παράγοντας που ουσιαστικά υποχώρησαν οι κινήσεις οι δικές μας, ήταν ότι έκλεισε ο κύκλος του αγώνα των εργαζομένων. Δηλαδή, στην πραγματικότητα, ενώ το ζήτημα και σε εμάς είχε μπει ως συνέλευση, από τη στιγμή που δρομολογήθηκε η είσοδος μας στην τρόικα, στα προγράμματα του μνημονίου κ.λπ., αποφασίσαμε ότι είμαστε μέσα στις γειτονιές για να δημιουργηθούν υποδομές αυτοοργάνωσης, αντίστασης και αλληλοβοήθειας με πολλές μορφές. Από το να υπάρχουν συλλογικές κουζίνες μέχρι χαριστικά παζάρια, μέχρι να υπάρξουν εστίες αντίστασης ή να δούμε διάφορα άλλα ζητήματα που δεν μπορούμε μέχρι στιγμής να

τα ακουμπήσουμε, όπως είναι το πώς θα καταφέρουμε να δημιουργήσουμε πάλι υποδομές που χρειαζόμαστε, τη συνεργασία των εργαζομένων για να προφυλάξουμε τα πιο φτωχά νοικοκυριά από τα να μην τους κόβουνε το ρεύμα, για να μπορούν μετά με συνελεύσεις γειτονιάς αυτά τα πράγματα να υποστηρίζονται. Αυτοί είναι σημαντικοί προσανατολισμοί. Όπως και άλλοι σύντροφοι από τις περιοχές του Πειραιά και της Δυτικής Αττικής, ήδη έχουμε προχωρήσει σε κινήσεις στα νοσοκομεία για την ελεύθερη πρόσβαση στα εξωτερικά ιατρεία και στις εφημερίες και θα συνεχιστούν αυτές οι κινήσεις. Αλλά σίγουρα το ζητούμενο είναι πώς μπορούν να δημιουργούνται προτάσεις, ερείσματα και κοινοί τόποι συνάντησης ανθρώπων μέσα στις γειτονιές, στο πλαίσιο της κοινωνικής ανυπακοής και μιας ευρύτερης αντίληψης της κοινωνικής στάσης πληρωμών. Όχι μόνο για την αυταξία που έχει από μόνη της η κοινωνική ανυπακοή και η στάση πληρωμών για να συλλογικοποιείσαι και να αγωνίζεσαι αλλά και γιατί αυτές οι κινήσεις αποτελούν πεδία διαμόρφωσης συνείδησης και ευρύτερου προσανατολισμού. Γιατί ακόμα και να καταφέρουμε να κόψουμε το εισιτήριο στα λεωφορεία δε θα σωθούμε μάλλον, αλλά είναι μια σημαντική στιγμή αντιπαράθεσης στην οποία κάτι κερδίζεται.

Είναι αλήθεια ότι η όλη εγρήγορση, η ζέση και ο μεγάλος συντονισμός στην Αθήνα δημιουργήθηκε καθόσον μπήκε μπροστά η βάση των εργαζομένων. Σύντροφοι που μας κάλεσαν απο τη συνέλευση Βύρωνα-Καισαριανής-Παγκρατίου, όταν το έπραξαν αυτό ήταν η στιγμή της αναδιάρθρωσης, δηλαδή εκεί που άρχισε να ανακοινώνεται ότι προχωράμε σε αναδιάρθρωση. Νομίζω ότι διάφοροι είχαμε δοκιμάσει μικρής κλίμακας παρεμβάσεις και η στιγμή του να προταθεί ένας συντονισμός και να το δούμε ζεστά, να πράξουμε πάνω σε αυτό το μέτωπο και να το επιχειρήσουμε ήταν σωστός, διότι όντως λειτουργούσε πλέον ως λοκομοτίβα και ο ίδιος ο αγώνας των εργαζομένων.

Καταληκτικά, νομίζω ότι σε αυτόν τον αγώνα έχουμε συναντήσει πράγματα που έχουμε συναντήσει και σε άλλους. Πρώτον, τα ριζώματα της αυτοοργάνωσης μέσα στην ελληνική κοινωνία είναι παρά πολύ φτωχά, δηλαδή σημαίνει ότι είναι πάρα πολύ ανεπτυγμένη η λογική της ανάθεσης, ο κόσμος σε διάφορες περιπτώσεις έλεγε «μπράβο, παιδιά» ή «σας ευχαριστούμε». Πράγμα το οποίο καταλαβαίνουμε ότι είναι προβληματικό, δε δημιουργείται διάδραση και πραγμα-

τική σχέση, σίγουρα αφήνει ένα αποτύπωμα, αλλά σίγουρα αφήνει πολλά ερωτηματικά, δηλαδή πώς ακριβώς θα καταφέρουμε πραγματικά να μπει ο κόσμος με συμμετοχικούς όρους μέσα σε κάτι. Νομίζω ότι σε αρκετές στιγμές το ίδιο έχει βιωθεί και από ανθρώπους που δρούσαν στο άνοιγμα διοδίων. Εκεί περνούσε αρκετός κόσμος και υπήρχε αυτή η κουλτούρα του «ευχαριστούμε παιδιά». Δεύτερο πρόβλημα είναι ότι σίγουρα αυτές οι προσπάθειες πρέπει να καταφέρουν να εντάσσονται αναπόφευκτα σε κάποιες ευρύτερες προσπάθειες. Γιατί υπήρχε κόσμος, ο οποίος ήταν από αυτούς που ήταν πολύ θετικοί σε αυτό που γινότανε και το ερώτημα που βάζανε ήταν: και εάν δηλαδή καταφέρουμε αυτή τη στιγμή και οργανωθούμε και το πετύχουμε αυτό, όχι να μειώσουμε το εισιτήριο αλλά να μετακινούμαστε χωρίς εισιτήριο, παιδιά εδώ μας ισοπεδώνουνε, τι θα γίνει; Δηλαδή ότι φαινόταν κάτι σημαντικό αλλά πολύ λίγο απέναντι σε αυτό που συμβαίνει. Αλήθεια είναι, γιατί και εμάς μας φαίνεται έτσι. Μπαίνανε πραγματικά ζητήματα, δηλαδή πέρα από το εάν κάποιος αγανακτούσε και έλεγε «άντε ρε τους αλήτες», οι άλλοι το παρακολουθούσαν λίγο προβληματισμένοι, έβαζαν κάποια ζητήματα που εγώ νομίζω ότι είναι ακριβώς τα ίδια που απασχολούν και εμάς, δηλαδή ανθρώπους που μπορεί να είμαστε συλλογικοποιημένοι, πολιτικοποιημένοι κ.λπ.. Και νομίζω ότι στην πραγματικότητα, επειδή αυτό πάει λίγο χέρι-χέρι, αναπόφευκτα οι ανοιχτές κοινωνικές υποδομές αυτοοργάνωσης που δημιουργούνται, επειδή τώρα μιλάμε και σε επίπεδο-κλίμακα γειτονιάς, είναι ουσιαστικά ο κοινός τόπος που μπορεί να λειτουργήσει και σαν ορμητήριο για να αναλαμβάνονται διάφορες παρεμφερείς δράσεις αλλά και σαν επιστροφή, για να μπορεί δηλαδή κάποιος, αν μέσα σε όλο αυτό το κλίμα θέλει να συλλογικοποιηθεί, να αγωνιστεί αλλά και να αναζητήσει διαφορετικούς τρόπους λειτουργίας, σκέψης και αξιών για τον ίδιο, να υπάρχουν αυτά τα σημεία αναφοράς για να μπορεί να διασταυρωθεί.

Να το πω εγώ με τα δικά μου λόγια για να μη κουράζω άλλο. Νομίζω ότι ξεκάθαρα το υπέδειξε ο Δεκέμβρης αλλά το απαιτεί αυτήν τη στιγμή η συγκυρία της βαθύτατης καπιταλιστικής κρίσης: περνάμε από ένα διαφορετικό μοντέλο. Νομίζω ότι αφορά και την αριστερά και τον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο με τελείως διαφορετικούς όρους γιατί έχουν διαφορετικές συγκροτήσεις, πάντως είναι η εποχή

που αυτό που λέγαμε κοινωνική παρέμβαση τελειώνει. Δεν υπάρχει το πεδίο της κοινωνικής παρέμβασης αυτήν τη στιγμή, αυτό αφορούσε την εποχή που δεν υπήρχαν κοινωνικοί αγώνες, δεν υπήρχε αγανάκτηση έντονη στον κόσμο, υπήρχαν περιορισμένης κλίμακας δυσαρέσκειες, ένα πράγμα πιο τακτοποιημένο. Τώρα που τα πάντα σαρώνονται και δημιουργείται τεράστια κοινωνική ρευστότητα, με όλα τα σενάρια ανοιχτά –διότι αυτό βιώνουμε εμείς στην Αθήνα– είναι από τα πραγματικά σενάρια που θα τρέχουν παράλληλα με τους αγώνες. Ο εκφασισμός ενός τμήματος, η αύξηση του ρατσισμού, η ξενοφοβία θα συμβαίνουν ταυτόχρονα με τη ριζοσπαστικοποίηση, δε θα συμβαίνουν σε αντίθεση, ή το ένα ή το άλλο. Μαζί θα τρέχουνε, όπως και ο φόβος, η συντηρητικοποίηση ενός κομματιού της κοινωνίας, οι άνθρωποι θα κρύβονται στο καβούκι τους, όλα μαζί θα συμβαίνουν. Αλλά αυτή τη στιγμή, μάλλον αυτό που συμβαίνει είναι πώς θα δημιουργηθούν κοινοί τόποι με δυνατότητες συμμετοχής, στη βάση της αυτοοργάνωσης, της αλληλεγγύης και της αντιπαράθεσης με την πολιτική και οικονομική εξουσία, με τον καπιταλισμό και την πολιτική του έκφραση. Αν δεν μπορέσουμε να μπούμε σε αυτό το παιχνίδι, να το δοκιμάσουμε καταρχάς γιατί είναι πρωτόγνωρο και για εμάς σε έναν βαθμό, νομίζω ότι ούτε τα φαινόμενα της στάσης πληρωμών είτε σαν ευρύτερη ατζέντα είτε σαν συγκεκριμένα στα Μέσα Μαζικών Μεταφορών θα μπορέσουν να προχωρήσουν. Πρέπει να δημιουργηθούν τα πεδία κοινωνικού συμμετοχικού κόμβου που θα συναντιούνται άνθρωποι να δοκιμάσουν διαφορετικά πράγματα, να αντισταθούνε, να συμπράξουνε, να εντοπίσουνε τα πεδία αντίφασης που αυτό θα έχει. Πρέπει να αποφασίσουμε να βουτήξουμε σε αυτά τα νερά ή διαφορετικά αν θελήσουμε μόνο, σαν πιο οργανωμένοι σχηματισμοί, να βάζουμε πιο συγκροτημένα ερεθίσματα και να περιμένουμε μήπως το πάρουν κάποιοι άλλοι να το κάνουν, αυτό είναι πολύ δύσκολο κατά την προσωπική μου εκτίμηση.

Σχόλιο 5:
Εγώ θα πιαστώ από το τελευταίο που ακούστηκε, για τους κοινούς τόπους. Συμμετέχω στην Ανοιχτή Συνέλευση Πετραλώνων-Θησείου-Κουκακίου, η οποία έχει συγκροτηθεί πρόσφατα σε σχέση με τον αγώνα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς αλλά και με διάφορους

αγώνες γενικώς στην περιοχή. Έχει συγκροτηθεί σε διάφορες συγκυρίες και σε σχέση με αγώνες για το λόφο του Φιλοπάππου, σε σχέση με αγώνες ενάντια στα μαγαζιά στην περιοχή και σε σχέση με διάφορους αγώνες κάθε φορά με διαφορετικό περιεχόμενο, κάθε φορά και λίγο διαφορετικός κόσμος. Είχε κινητοποιηθεί και μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη και με την Κούνεβα που ήταν από τα Πετράλωνα. Η λαϊκή συνέλευση συνάντησε μια αδυναμία ως διαδικασία τον Ιούλιο-Αύγουστο που συγκροτήθηκε ξανά σε σχέση με την κρίση γενικά, όπου ακριβώς υπήρχε αυτή η αγωνία που δεν ξέρει κανείς τι να κάνει, υπήρχε ένας χώρος, ερχόταν κόσμος που εξέφραζε την αγωνία του, αλλά δεν υπήρχε κανένας τρόπος να πιαστεί κάπως αυτό το πράγμα. Αυτό που χρειάστηκε τελικά για να κινητοποιήσει τον κόσμο απέναντι στην κρίση, απέναντι σε αυτά που συνέβαιναν ήταν ένα πεδίο αναφοράς, δηλαδή το πεδίο αναφοράς της κοινωνίας γενικώς και της κρίσης ήταν ένα πεδίο που δεν μπορούσε να πιαστεί. Όταν εμφανίσθηκε ένα πεδίο το οποίο ήταν συγκεκριμένο, ήταν τα Μέσα μαζικής Μεταφοράς, τότε μπόρεσε και συγκροτήθηκε αυτή η κοινότητα αγώνα, η οποία μπορούσε να δράσει, έβγαζε ένα συγκεκριμένο λόγο και μπόρεσε να παρέμβει στην γειτονιά.

Νομίζω ότι είναι και μια διαδικασία που ταυτόχρονα συνέβη και σε άλλες γειτονιές και φάνηκε γιατί ακριβώς συγκροτήθηκαν και με την ευκαιρία του συντονισμού αλλά και γενικότερα για το θέμα της παρέμβασης, κοινότητες αγώνα μέσω ανοιχτών συνελεύσεων ή συνελεύσεων γειτονιών ή όπως αλλιώς λεγόντουσαν σε διάφορες γειτονιές. Γιατί ακριβώς ένιωσε κι άλλος κόσμος που δραστηριοποιούνταν με διάφορους τρόπους, είτε σε στέκια είτε σε καταλήψεις μέσα σε διάφορες περιοχές, την ανάγκη ακριβώς να παρέμβει με έναν τέτοιο τρόπο, δηλαδή γύρω από ένα κοινό πεδίο αγώνα να φτιάξει μια κοινότητα αγώνα, το οποίο είναι μια διαφορετική δομή από αυτό που ενδεχομένως προσπαθούσε τόσο καιρό ακόμα και κόσμος που παρεμβαίνει στις γειτονιές χρόνια. Αυτό είναι ένα σημείο στο οποίο πρέπει να σταθούμε.

Ένα άλλο σημείο στο οποίο νομίζω πρέπει να σταθούμε είναι η διαφορά με το «Δεν Πληρώνω» και αυτό το κίνημα. Η διασύνδεση μιας άρνησης του εισιτηρίου για τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς μόνο με την κρίση ή μόνο με μια διάσταση της άρνησης πληρωμών. Αυτό

που ειπωνόταν παράλληλα με αυτό το πράγμα ήταν και το ζήτημα του ελέγχου πάνω ακριβώς σε ένα τέτοιο κοινωνικό αγαθό. Δηλαδή η τοποθέτηση ότι οι μεταφορές δεν είναι εμπόρευμα αλλά είναι κοινωνική ανάγκη δεν έθετε απλώς το ζήτημα ότι εμείς «δεν πληρώνουμε την κρίση σας», αλλά ένα ζήτημα ότι έχουμε ένα λόγο να διεκδικούμε και ήταν γενικώς μια κίνηση επιθετική και όχι απλώς μια κίνηση αμυντική, ότι «δε θέλουμε να πληρώσουμε την κρίση τους». Ήταν κίνηση επιθετική, η οποία αναλήφθηκε ακριβώς από κοινότητες αγώνα, από τοπικές συνελεύσεις γειτονιών το οποίο ήταν σημαντικό.

Ένα άλλο σημείο ήταν ο συντονισμός των διαφόρων γειτονιών, συνελεύσεων ακόμα και στεκιών και καταλήψεων. Ο συντονισμός αυτός, όπως μεταφέρθηκε από άλλον κόσμο σε διάφορες γειτονιές, τους έδωσε μια ώθηση να μπορούν να κινούνται ως συνελεύσεις έχοντας μια αίσθηση ότι κινούνται παράλληλα με διάφορο άλλο κόσμο, το οποίο, στις παρεμβάσεις που κάναμε, σήμαινε ότι ενώ δρούσαμε τοπικά σαν μια συνέλευση γειτονιάς, η οποία δρα στα Πετράλωνα ή στο σταθμό του Φιξ, μεταδίδαμε ότι συγκροτούμαστε τοπικά αλλά λειτουργούμε και μαζί με άλλες γειτονιές σε άλλες περιοχές, το οποίο έδινε μια διαφορετική διάσταση στο πώς εκλάμβανε ο υπόλοιπος κόσμος αυτόν τον αγώνα, δηλαδή καταλάβαινε ότι υπάρχει μια διαφορετική κίνηση στις γειτονιές.

Σε σχέση με το πώς αυτό που κάνουμε θα το οικειοποιηθεί ο κόσμος ουσιαστικά –που ήταν και μια αγωνία που είχαμε– δηλαδή πώς δε θα μπούμε σε μια λογική που απελευθερώνουμε μηχανήματα και περνάει απλώς ο κόσμος και μας ευχαριστεί, όπως αναφέρθηκε, αλλά πώς ο κόσμος θα το οικειοποιηθεί αυτό: ακριβώς πάνω σε αυτήν την αγωνία είχε δημιουργηθεί μια διάσταση ως προς το αν αυτός ο κόσμος ήθελε να συγκροτηθεί γύρω από την τοπική κοινότητα αγώνα για να μπορέσει να δράσει ή αν αυτό ακριβώς που κάνουμε θα έπρεπε να είναι τόσο οικειοποιήσιμο που να το κάνει ο καθένας. Τελικά, αυτό είναι ένα ψευτοδίλημμα. Ουσιαστικά αυτός ο οποίος θα προχωρούσε στο να μην πληρώνει εισιτήριο, κάποια στιγμή θα μπορούσε να έρθει και να συγκροτηθεί μέσα σε αυτήν την κοινότητα αγώνα, το οποίο ήταν και ένα ζητούμενο.

Σχόλιο 6:

Εγώ θα ήθελα να θέσω δύο θέματα. Το πρώτο, θα ξεκινήσω από τα διόδια και από το κίνημα «Δεν Πληρώνω», όπως το παρακολούθησα και έβλεπα την πορεία και την εξέλιξή του από την αρχή. Να τονίσω πρώτα πως πολλές φορές μας πιάνει μια πρεμούρα προκειμένου να ορίσουμε το πλαίσιο μέσα στο οποίο θέλουμε να κινηθούμε και το οποίο σίγουρα δεν μπορεί να είναι ενωτικό. Προσπαθώντας να κρατήσουμε το συνολικό πλαίσιο δε βλέπουμε το πώς σιγά-σιγά η κίνηση η συγκεκριμένη αποκτάει στην πορεία του χρόνου τα συνολικά της χαρακτηριστικά. Παρακολουθώντας τα κείμενα των επιτροπών διοδίων, τις συνελεύσεις τους που ξεκίναγαν με το ότι «δε θέλουμε διόδια εδώ» και έμπαινε το ερώτημα «ωραία, να πάνε αλλού;», πουθενά λοιπόν τα διόδια. Είναι μόνο το ζήτημα των διοδίων; Πως σιγά-σιγά ανοίγανε περιεχόμενα γιατί προφανώς το ενωτικό εντάσσει το συνολικό. Διέγραφαν μια πορεία, η οποία δεν είχε –προφανώς για συγκεκριμένους πολιτικούς λόγους, κυρίως στην αρχή– ένα συνολικότερο πλαίσιο, απλά το πλαίσιο αυτό διανθιζόταν στην πορεία. Το δεύτερο έχει να κάνει με το πώς στην πορεία οι κινήσεις αυτές βασιζόντουσαν και βασίζονται ακόμα σε ένα νομικό κενό το οποίο υπάρχει αναφορικά με τα διόδια, το οποίο όμως καλλιεργούσε και καλλιεργεί μια κουλτούρα αγώνα. Ότι ναι μεν στην αρχή που κινούμαστε ενάντια στα διόδια που είναι παράνομα, ενάντια σε όλες τις εταιρείες, υπήρχε η δυνατότητα να ξεφύγουμε ανοίγοντας απλά την μπάρα, πώς μετά επεμβαίνει η τροπολογία του Ρέππα και βρίσκει ένα άλλο νομικό πλαίσιο προκειμένου να ξεφεύγουμε. Ωστόσο φαινότανε ότι μέσα από τις διαδικασίες αυτές καλλιεργείται μια κουλτούρα αγώνα και αυτό νομίζω ήταν το θετικό στην όλη ιστορία.

Αυτός ο πρόλογος απλά για να τονίσουμε ότι και η χρονική διάρκεια της καλλιέργειας αυτού του πράγματος, ακόμα και σε αυτό το μερικό που έχει να κάνει με τα διόδια το οποίο έχει όλα τα αρνητικά, δεν κράτησε μόνο τρεις μήνες αλλά κρατάει δυο με δυόμισι χρόνια και ακόμα συνεχίζει. Άρα νομίζω ότι είναι λίγο επισφαλές να βιαζόμαστε να βγάλουμε συμπεράσματα για μια τρίμηνη παρουσία. Δεύτερον, το θετικό στην όλη ιστορία και η παρακαταθήκη που μένει, είναι αυτή η κουλτούρα αγώνα, η οποία έρχεται να επαναπροσδιορίσει τους όρους του δικαίου του αγώνα με έναν τελείως διαφορετικό τρόπο. Αυτό είναι νομίζω και το όριο στην παρέμβαση στα Μέσα Μα-

ζικής Μεταφοράς, καθότι και με όρους νομικούς δε μπορούσε εξαρχής να σηκωθεί από το επιβατικό κοινό το βάρος μια τέτοιας κίνησης. Αυτό και για να μην απογοητευόμαστε και καλλιεργούμε μια λογική ηττοπάθειας αλλά και για να μπορούμε να βλέπουμε την κουλτούρα αγώνων, η οποία λείπει, η οποία καλλιεργείται και η οποία θέλει το δικό της συγκεκριμένο χρονικό διάστημα προκείμενου να ριζωθεί και να συνεχίσει να αναπτύσσεται.

Σχόλιο 7:

Ειπώθηκε καμπόσες φορές ότι ο αγώνας για τα διόδια βασίστηκε πάνω σε ένα νομικό κενό και αυτό διευκόλυνε πολύ κόσμο να συμμετάσχει και ότι φυσικά το δικό μας το πρόταγμα δεν θα πρέπει να είναι το νομικό κενό, διότι όταν το κλείσουν το νομικό κενό σε κάθε αγώνα, αυτός θα δυσκολευτεί να προχωρήσει, όπως και συνέβη και περιγράφτηκε και στην περίπτωση των μεταφορών. Δηλαδή ανοίγει μια κουβέντα με ποιο τρόπο προσεγγίζουμε τα ζητήματα, δηλαδή πόσο βαθιά πάμε να βρούμε τις πραγματικές αιτίες. Δηλαδή σίγουρα όλο αυτό θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει, και φαντάζομαι ότι εσωτερικά οι συλλογικότητες που ανέπτυξαν τέτοιες μορφές αγώνα το αντιμετώπισαν, το ζήτημα του πόσο σημαντική είναι η μεταφορά μέσα στον καπιταλισμό. Πόσο σημαντικό ήταν για τα αφεντικά να διασυνδεθεί ο τόπος κατοικίας με τον τόπο εργασίας και τον τόπο κατανάλωσης. Σε ένα μοντέλο κεϋνσιανού κρατικού σχεδίου πόσο σημαντικό είναι όλα αυτά να έχουν έναν απόλυτο έλεγχο και ότι φυσικά έχοντας μια υποχώρηση αυτού που λέγεται κράτος πρόνοιας, κράτος με την κεϋνσιανή ρύθμιση, πώς αυτά τα πράγματα φυσικά χάνονται, τί μετεξελίξεις συμβαίνουν και πού ακριβώς έρχεται να πατήσει η δικιά μας η αντίδραση-αντίσταση για να μπορούμε να απαντάμε στα διάφορα ερωτήματα τα οποία τίθενται. Όπως για παράδειγμα ακούστηκε, «ωραία και ποιος θα πληρώνει;», όπως για παράδειγμα ακούστηκε «ωραία και εάν το καταφέρουμε αυτό, που πάμε;». Δηλαδή υπάρχει η προϋπόθεση μιας ανάλυσης για να μπορέσουμε να απαντάμε σε αυτά τα ζητήματα. Φυσικά, οι συνθήκες δεν είναι παντού οι ίδιες. Στις μικρές πόλεις τα αστικά είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ουσιαστικά είναι ανώνυμες εταιρείες που έχουνε κάνει οι ιδιοκτήτες των αστικών κι εάν παλαιότερα δεν υπήρχαν αυτές οι εταιρεί-

ες, είναι γιατί το μέγεθος μιας πόλης, καλή ώρα στα Γιάννενα, δε δικαιολογούσε να υπάρχουν τέτοιες εταιρείες. Παλαιότερα η μεταφορά από και προς το χώρο εργασίας δε συνέβαινε με τα αστικά, κάποιες εταιρείες είχαν, κάτι σακαράκες λεωφορεία που κυκλοφορούν στην πόλη, είχαν λοιπόν το ιδιωτικό λεωφορείο που έπαιρνε τους εργαζόμενους και τους πήγαινε. Βέβαια, όταν υπήρξε μια μεγέθυνση στις πόλεις, αναγκαστικά αναπτύχθηκε και αυτός ο κλάδος.

Από την άλλη, υπήρχαν και άλλου είδους φαινόμενα που και αυτά θα πρέπει να τα λάβουμε υπόψη για τις παρεμβάσεις σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Χαρακτηριστικά, γνωρίζω παράδειγμα που επιχείρηση με εκατόν είκοσι εργαζόμενους σκεφτόταν πως θα έρχονται όλοι αυτοί οι άνθρωποι στη δουλειά και στο ερώτημα γιατί δε βάζει ο εργοδότης ένα λεωφορείο, όπως μπορεί να έχει μια άλλη επιχείρηση, η απάντηση απο τη μεριά της εργοδοσίας ήταν ότι «καλά, σιγά μη πάρουμε εμείς την ευθύνη για ένα τέτοιο πράγμα, πηγαίνετε και κάνετε μόνοι σας διαπραγμάτευση με τα αστικά να βάζουν ένα λεωφορείο που θα έχει μπροστά πινακίδα «αγκαζέ» να έρχεται το πρωί να σας φέρνει και το μεσημέρι να σας διώχνει και να πληρώνετε εσείς απο την τσέπη σας το εισιτήριο». Βέβαια, το επίπεδο της ανάλυσης που ανέφερα πιο πριν, που πρέπει να δούμε πόσο σημαντικό είναι για τον καπιταλισμό και την κερδοφορία το έργο της μεταφοράς ήρθαν και το απάντησαν τα ίδια τα αφεντικά στην πόλη μου, δηλαδή στο ερώτημα «και ποιος θα πληρώνει;». Αν εμείς καταφέρουμε να βγάλουμε μπροστά ότι με το να μεταφερόμαστε στη δουλειά ή στην κατανάλωση κάποιοι βγάζουν κέρδος, αυτό είναι πολύ σημαντικό. Σας λέω στην πόλη μου το έκαναν τα ίδια τα αφεντικά, έχει ανοίξει το ΙΚΕΑ στα Γιάννενα, το οποίο είναι δώδεκα χιλιόμετρα εκτός πόλης και το αστικό που πηγαίνει στα ΙΚΕΑ είναι τζάμπα. Όλοι εκεί πέρα μπορούν να κατανοήσουν ότι αφού θα πας ως καταναλωτής, δηλαδή θα παράξεις ένα κέρδος για τα αφεντικά, δικαιολογείται το αφεντικό να επωμίζεται αυτό το κέρδος, αλλά από τη στιγμή που στην αντίληψη του κόσμου δεν είναι κατοχυρωμένο ότι όταν πάμε εμείς και δουλεύουμε παράγουμε τα κέρδη του αφεντικού είναι προφανές ότι αυτοί οι άνθρωποι δε θα καταλάβουν σε καμία των περιπτώσεων εάν δεν πάμε εμείς εκεί πέρα να πιέσουμε για αυτό το ζήτημα, να το αναδείξουμε, ότι μέσω της εργασίας πάλι εμείς παράγουμε τα κέρδη των

αφεντικών.

Κάτι ακόμα, πιο πολύ πληροφοριακά, σε σχέση με τα όρια που μπορούν να φτάσουνε οι αντιλήψεις που είναι ριζωμένες στο ιδιαίτερο κοινωνικό περιβάλλον, οι οποίες είναι αρκετά ιδεοληπτικές. Στα Γιάννενα δεν έχει ξεκινήσει κάποια ιδιαίτερα μεγάλη προσπάθεια για τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Μια προσπάθεια η οποία έγινε απο άτομα που αναφέρονται στο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και περισσότερο σε κόσμο απο την εξωκοινοβουλευτική αριστερά στο πλαίσιο ενός μιμητισμού, να φέρουμε το «δε πληρώνω» και στην πόλη, σε μια αρνησικυρία ότι «να όπου να ’ναι αυτές τις μέρες θα γινόταν οι αυξήσεις στα εισιτήρια πανελλαδικώς», σε ένα επίπεδο προσωπικών σχέσεων –γιατί όπως ξέρετε σε μικρές πόλεις οι αντιθέσεις αμβλύνονται λόγο των προσωπικών γνωριμιών– ξεκίνησαν να κάνουν κάποιες παρεμβάσεις. Μια παρέμβαση, που έτυχε να είμαι μπροστά, ήταν στο πανεπιστήμιο από φοιτητές. Ο οδηγός, που ήταν και ο ιδιοκτήτης του λεωφορείου, με το που πήγε κόσμος να κλείσει το λεωφορείο λέει «χέστηκα, κλείνω εγώ την πόρτα και δεν σας κατεβάζω κάτω», λοκάουτ δηλαδή, δικιά μου είναι η επιχείρηση. Η αριστερή κουλτούρα έλεγε «γιατί να μην είναι κρατικά τα λεωφορεία, για να μπορώ να κάνω αυτά που κάνουν στην Αθήνα», δηλαδή δεν προσπάθησαν να προσαρμόσουν τον αγώνα στις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες. Από την άλλη, υπήρχαν και βαλβίδες εκτόνωσης από τους ίδιους τους λεωφορειατζήδες, που είναι οι ιδιοκτήτες των λεωφορείων. Τα εισιτήρια στα Γιάννενα είναι πανάκριβα, έχει ένα ευρώ το φοιτητικό για μια απλή διαδρομή. Υπήρχε, λοιπόν, η περίπτωση να ανεβαίνει ο σταθμάρχης απο το σταθμαρχείο με το αμάξι του, να λέει στο λεωφορειατζή, να κλείνουν το μάτι, «ωραία, κατέβασέ τους αυτούς κάτω, άντε να γεμίσουνε ακόμα ένα δεύτερο λεωφορείο αυτοί που αντιδρούν, τελειώσαμε, θα μας ξαναδούν μετά απο δέκα μήνες». Εντάξει είχαν χάσει εκατόν πενήντα εισιτήρια αλλά αυτό δεν ήταν πρόβλημα για αυτούς, διότι δεν συνεχιζόταν η όλη παρέμβαση και κινητοποίηση.

Σχόλιο από την Κατάληψη Κτήματος Πραποπούλου

Συγγνώμη που ξαναμιλάω, θέλω να προσθέσω κάποια πράγματα, για αυτά που ακούστηκαν από το σύντροφο. Όντως, όπως αναφέρθηκε και πριν, τα αφεντικά δεν πήραν καμία θέση απέναντι σε αυτό που

λέγεται μετακίνηση, αναγκαία μετακίνηση, που σε μητροπόλεις όπως η Αθήνα σημαίνει δυο ώρες μετακίνησης, η οποία είναι απλήρωτη φυσικά, και σφύριξαν αδιάφοροι απέναντι σε αυτό το πράγμα. Δηλαδή, σαν συνθηματικό που μπήκε τότε ότι μια αύξηση σαράντα τοις εκατό στα εισιτήρια στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς είναι προκλητική καθώς όχι μόνο δεν υπάρχει αντίστοιχη αύξηση σε μισθούς, συντάξεις, επιδόματα αλλά μόνο περικοπές και απολύσεις. Αυτό ήτανε μια λογική στάση των αφεντικών. Από την άλλη βέβαια, έγινε μια κριτική στα συνδικάτα και στα σωματεία που ίσως σε άλλες περιόδους και σε άλλες χώρες λειτούργησαν διαφορετικά, εντάσσοντας δηλαδή τη μετακίνηση όντως σαν κομμάτι της μισθωτής σκλαβιάς. Το λιγότερο για μένα που θα έπρεπε να μπει ως αίτημα που δεν μπήκε καν απο την αριστερά, η οποία αρκέστηκε να παλεύει και να επικαλείται τον Αντρέα που είχε φτηνό το εισιτήριο το πρωί για να πηγαίνουν οι εργάτες στα εργοστάσια, θα ήταν ότι: «τέλος, δεν πληρώνουμε τη μετακίνησή μας από και προς την εργασία, αυτό δε θα μεταφερθεί στους απο κάτω, θα μεταφερθεί στους από πάνω».

Το άλλο που ακούστηκε, ότι αυτό το πεδίο ίσως να ήταν «λίγο» σε σχέση με την καθημερινότητα και τα οικονομικά βάρη που πιθανόν να έχει αυτή τη στιγμή μια οικογένεια ή γενικά οι άνθρωποι στην Ελλάδα. Για εμάς στην κατάληψη Πραποπούλου, αυτή η αύξηση που στην αρχή πριν περάσει το νομοσχέδιο ακουγόταν ότι μπορεί να φτάσει και στο 1.80 ευρώ το εισιτήριο, βέβαια το πιο πιθανό ήτανε να ακουστεί ώστε μετά να παρουσιάσουν το 1.40 ως μέση λύση, έβγαινε ένα άθροισμα για τις μετακινήσεις γύρω στα διακόσια ευρώ το μήνα, το οποίο το βάλαμε και στα κείμενά μας. Για κάποιους αποτελεί ήδη το ένα τρίτο ή το ένα τέταρτο του μισθού, της σύνταξης, του επιδόματος ανεργίας ή που δεν έχουν καθόλου για να επιβαρυνθούν με αυτό το κόστος. Οπότε, ούτε τα σαράντα ευρώ της κάρτας, που και αυτό συναντούσαμε διότι πολύς κόσμος κινείται μέσω μηνιαίας κάρτας, δεν είναι αμελητέο ποσό, για μένα πλέον τίποτα δεν είναι αμελητέο, όλα συνδέονται, όπως η τιμή της βενζίνης συνδέεται και έχει να κάνει με την μετακίνηση πάλι σε σχέση με τη δουλειά.

Ένα αρκετά σημαντικό πράγμα ήταν ότι ο συντονισμός που έγινε στην Αττική, πολλές φορές όντως έγινε επικίνδυνος και τα σαμποτάζ ήταν αποτελεσματικά, εμφανίστηκαν δημοσιεύματα μετά απο παρεμ-

βάσεις που μιλούσαν για εκατόν εξήντα χιλιάδες ευρώ ζημίες το σαββατοκύριακο σε ακυρωτικά μηχανήματα. Βέβαια αυτό λειτουργούσε εκείνη την ώρα δείχνοντας σε εμάς ένα αποτέλεσμα, από την άλλη ως μια κίνηση του να επακολουθήσουν όσα είπε ο Ρέππας για «τζαμπατζήδες» και για «αντικοινωνική συμπεριφορά» όσων δεν πληρώνουν, μεταφέροντας τον ανταγωνισμό στους από κάτω, δηλαδή αυτός που δεν πληρώνει επιβαρύνει το διπλανό του, που κάθεται στην διπλανή θέση να πληρώνει για αυτόν το εισιτήριο, εκβιάζοντας τη συναίνεση ως κεντρική πολιτική αυτή τη στιγμή.

Ένα άλλο σημείο είναι αυτό με τους εργαζόμενους. Εμείς στο Χαλάνδρι, στην Πραποπούλου, επιδιώξαμε να έρθουμε σε επαφή πέρα από τα λεωφορεία και με άλλους χώρους εργασίας. Το βάλαμε ως στόχο αλλά η ίδια η πραγματικότητα και η καθημερινότητα η δικιά μας, επειδή δουλεύαμε τα πρωινά και άλλοι ήταν μαθητές ή φοιτητές καθιστούσε κάπως δύσκολη μια μαζική παρέμβαση στα αμαξοστάσια, αλλά όχι μόνο αυτό, και οι ώρες οι πρωινές που θα μπορούσαμε να συνδεθούμε ίσως καλύτερα με κάποια κομμάτια όντως που θα κινούνταν προς την εργασία. Οι απογευματινές παρεμβάσεις δυστυχώς μπορούμε να πούμε ότι κυρίως αφορούσαν κόσμο που είτε επέστρεφε αργά από τη δουλειά είτε ήταν στη μετακίνηση για να καταναλώσει, να κοινωνικοποιηθεί γενικότερα.

Παρ' όλα αυτά, αυτό που βλέπω είναι ότι υπήρξε μια ρήξη και σε σχέση με το θέμα των ελεγκτών, γιατί για εμάς και σαν κίνημα και σαν συντονισμός μπήκε από την αρχή ότι ο ρόλος των ελεγκτών είναι απόλυτα εχθρικός σε εμάς, κάτι βέβαια που ήταν ήδη αντίφαση με το πρόταγμα που βάζαμε «κοινοί αγώνες επιβατών-εργαζομένων». Δηλαδή από την πλευρά των εργαζομένων ήταν όντως και οι ελεγκτές, που εμείς θυμάμαι και στη Σκαραμαγκά και στη Νομική σε κάποιες κουβέντες είχαμε ταχθεί σίγουρα κατά αυτού του σώματος και με ένα παραπάνω λόγο που έλεγε ότι το πενήντα τις εκατό από τα πρόστιμα το καρπώνονταν, πήγαινε στην τσέπη των ελεγκτών, οπότε θεωρήσαμε ότι δεν υπάρχει κανένα πεδίο κοινού αγώνα μαζί τους. Αυτό, όμως, στο εσωτερικό τους πιστεύω ότι έπαιξε μεγάλο ρόλο. Ένα παράδειγμα ήταν όταν μπήκαμε σε ένα λεωφορείο, δώσαμε κείμενα στον οδηγό και αυτός αρχικά ήτανε του στυλ «μπράβο παιδιά που μας στηρίζεται» και όταν πήρε μια απάντηση ότι «και εσείς πρέπει να

σταθείτε απέναντι στους ελέγχους και στα πρόστιμα» τότε αντέδρασε και είπε «άμα λέει τέτοια δεν τα θέλω, γιατί εγώ είμαι και ελεγκτής». Υπήρχε αυτή η αντίφαση που ήταν σημαντική.

Από εκεί και πέρα για το «Δεν Πληρώνω», όντως η κριτική που γίνεται για τους νομικούς ελιγμούς που τους εκμεταλλευόταν και εκμεταλλεύεται ακόμα, ίσως το έκανε να φθίνει. Από εκεί και πέρα, όντως έβαλε κόσμο σε μια διαδικασία ανυπακοής και άμεσης δράσης και σίγουρα επηρέασε τις κινήσεις στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Δηλαδή μπήκαμε και εμείς σε ένα τριπάκι πώς θα συμβουλεύουμε τον κόσμο για τα δικαιώματα που έχει απέναντι στον ελεγκτή ως το λιγότερο που μπορούσαμε να κάνουμε. Δηλαδή κάποιες συμβουλές του τύπου ότι δεν είναι υποχρεωμένοι να δίνουν τα στοιχεία τους παρά μόνο στους μπάτσους, ότι δεν μπορεί ο ελεγκτής να μας εμποδίσει να βγούμε από το λεωφορείο και ότι αποτελεί παράνομη παρακράτηση κ.λπ.. Νομίζω ότι κάπως και εμείς εγκλωβιστήκαμε σε αυτό το πράγμα.

Ένα άλλο σημείο είναι το ταξικό που σε αυτές τις κινήσεις, είτε το κίνημα «Δεν Πληρώνω», είτε στα διόδια, είτε στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, αφέθηκε λίγο παραπέρα μπορώ να πω, χάριν ίσως μιας ευρύτερης κοινωνικής αποδοχής του αγώνα. Δηλαδή στα διόδια δε νομίζω ότι ανοίγανε σε ένα ντεσεβό και σε μια μερσεντές κλείνανε την μπάρα ή στα μετρό και στα λεωφορεία δεν έμπαινε το θέμα αν είναι αφεντικό κάποιος ή εργάτης. Προφανώς και δε θα γινότανε αυτό αλλά αυτή η κατάσταση ίσως οδηγεί σε μια αποπολιτικοποίηση, σε μια απαξίωση γενικά της πολιτικής, του πολιτικού συστήματος που ζούμε και που οδηγεί σε κινήσεις που έχουν μια μαζικότητα αλλά οδηγείται στους αγανακτισμένους στο Λευκό Πύργο, στο Σύνταγμα, τα οποία καλά είναι, αλλά είναι θολό το μέλλον τους, καθώς δεν αμφισβητείται η ευρύτερη ομαλότητα.

Όλα αυτά μπαίνουν για εμάς σε ένα πλαίσιο αυτομείωσης ως η κίνηση των από κάτω να αντισταθούν στην επίθεση που δέχονται από το κράτος και τα αφεντικά και έχει να κάνει σίγουρα με τα κοινά αγαθά και ό,τι αποτελεί παρακαταθήκη και ας είναι λίγο το εισιτήριο για την καθημερινότητα του ατόμου. Αποτελούν όμως παρακαταθήκες για να συνεχίσουμε και στα άλλα κομμάτια που έχουν ήδη ανοίξει όπως της υγείας, της Δ.Ε.Η. και της ανυπακοής στις πληρωμές των

κοινών αναγκών, κοινών αγαθών όπως τις έχει πει το κάθε κομμάτι του κινήματος. Και καλό είναι η αλληλεγγύη που αναπτύχθηκε και προτάχθηκε γενικότερα να συνεχιστεί, για κόσμο που έχει επιβαρυνθεί ή θα έχει στη συνέχεια δικαστήρια.

Σχόλιο 8:
Να πω και εγώ κάποια πράγματα επί τροχάδην, καταλαβαίνω ότι βιαζόμαστε. Εγώ θα μιλήσω για την εμπειρία μου μέσα απο τη συνέλευση κατοίκων Βύρωνα-Καισαριανής-Παγκρατίου, από εκεί συμμετείχα στον αγώνα. Καταρχάς να πω ότι εκφράζω την υποκειμενική μου εμπειρία μέσα απο τη συνέλευση. Το πρώτο είναι το εξής, ακούστηκε πριν ότι ο κόσμος χειροκροτούσε, ήθελε, γούσταρε κ.λπ.. Θεωρώ ότι μια απλή φιγούρα ήταν αυτή. Νομίζω ότι η δεύτερη και πιο σημαντική φιγούρα επιβατών στις κινήσεις μας ήταν αυτή που έλεγε «γιατί αναφέρεσαι σε μένα, εγώ το κάνω ήδη» δηλαδή «εγώ, ήδη δεν πληρώνω εισιτήριο, ήδη αρνούμαι», χωρίς να υποστηρίζω ότι μπορεί αυτοί να πλήρωναν ή να μην πλήρωναν, το σίγουρο είναι ότι υπάρχει κόσμος, ο οποίος ούτως η άλλως και πριν απο αυτόν τον αγώνα δεν πλήρωνε εισιτήρια, όπως ειπώθηκε και πιο πριν το παράδειγμα των μεταναστών, το οποίο τουλάχιστον στην Αθήνα είναι μεγάλο κομμάτι του επιβατικού κοινού, ειδικότερα στα λεωφορεία και στα τρόλεϊ. Υπάρχει ένα άλλο κομμάτι το οποίο είναι η νεολαία, οι φοιτητές, ένα κοινωνικό κομμάτι το οποίο γενικά είναι κινητικό, το οποίο είτε δεν πληρώνει είτε ξεχνάει να πληρώσει. Αν τα αθροίσουμε μαζί με ένα κομμάτι εργαζομένων το οποίο καθημερινά δεν τη βγάζει και αναγκάζεται να μην πληρώσει ή επιλέγει να μην πληρώσει νομίζω ότι αυτός ο αγώνας, έτσι όπως άνοιξε, άνοιξε σε ένα πραγματικό έδαφος, ότι πραγματικά ένα μεγάλο κομμάτι του επιβατικού κοινού δεν πληρώνει εισιτήρια. Νομίζω ότι όσοι ξεκίνησαν μέσα από τις συνελεύσεις, καθώς και εμείς, κυρίως πάνω σε αυτό το δεδομένο βασιστήκαμε. Υπάρχει ένα διακύβευμα που λέει ότι θα αυξηθεί το εισιτήριο, θα αλλάξουν οι συνθήκες μετακίνησης προς το χειρότερο, παρόλα αυτά, υπάρχει ένα μεγάλο κοινωνικό κομμάτι που δεν πληρώνει και εδώ υπάρχει μια όσμωση η οποία μπορεί να πάει τα πράγματα προς μια ενδιαφέρουσα κατάσταση. Εμπειρικά –κυρίως μέσα από την εμπειρία μιλάω, όχι κάποιο θεωρητικό απόσταγμα– εμείς ξεκινή-

σαμε από μια απλή ιδέα που λέει ότι θα μπορούσαμε να παραφράσουμε το αυτοκόλλητο που βλέπουμε μέσα στα λεωφορεία και στα τρόλεϊ το οποίο λέει στο επιβατικό κοινό ότι θα πρέπει να πληρώνει εισιτήριο ότι «δεν πρέπει να κάνεις το ένα, δεν πρέπει να κάνεις το άλλο», βγάλαμε ένα αυτοκόλλητο, κλεμμένη ήταν η ιδέα να πω την αλήθεια, σε πολλά αντίτυπα, να το κολλάμε σε στάσεις, να το κολλάμε στα Μ.Μ.Μ. με τα οποία οι ίδιοι μετακινούμαστε. Πλάι σε αυτό είδαμε ότι υπάρχει κάποια κινητοποίηση και μέσα στην τρελή χαρά είπαμε ότι μπορούμε να πάρουμε αυτά τα αυτοκόλλητα και να πάμε να βρούμε και άλλα εγχειρήματα στις γειτονιές της Αθήνας να τα δώσουμε, να τα μοιράσουμε και είναι μια καλή ευκαιρία σαν μια πρώτη γνωριμία με άλλα εγχειρήματα. Από τη στιγμή που και εμείς είμαστε απότοκο του Δεκέμβρη, δεν είμαστε παρθενογένεση, υπήρχαν κεκτημένες σχέσεις και εμπειρίες, ήταν μια ευκαιρία και για εμάς μέσα από αυτό να γνωριστούμε και με άλλα μορφώματα. Πήγαμε σε συνελεύσεις γειτονιών, σε αντιεξουσιαστικά στέκια, σε καταλήψεις, μας ενδιέφερε κυρίως να γνωρίσουμε ανθρώπους που φανταζόμαστε ότι μέσα σε αυτό που θέλουμε εμείς να κάνουμε, να κινητοποιηθούμε για αυτόν τον αγώνα, ότι θα έχουν τη θέληση να κινηθούν, να δραστηριοποιηθούν, δε βάλαμε κάποιο ιδιαίτερο πολιτικό πλαίσιο για το πού απευθυνόμαστε και το πού όχι. Πάνω σε αυτήν τη βάση καλέσαμε και σε ένα συντονισμό όλα αυτά τα εγχειρήματα, ώστε να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε από κοινού. Αναφέρθηκε εδώ τι έκανε αυτός ο συντονισμός. Επί τροχάδην να πω ότι αυτό που κυρίως έκανε ήταν να βάζει ραντεβού κυρίως για ημέρες δράσης, π.χ. μια ημέρα, την Πέμπτη, βγαίνουμε όλοι στις γειτονιές, κυρίως στις γειτονιές μας, μπαίνουμε σε λεωφορεία, σε μετρό, κάνουμε ό,τι νομίζουμε, μπλοκάρουμε, σαμποτάρουμε, μοιράζουμε, κολλάμε, μιλάμε με τον κόσμο. Αυτό είχε φτάσει σε ένα πολύ διευρυμένο επίπεδο, όπου σχεδόν σε κάθε γειτονιά, στην οποία υπήρχε ένα μόρφωμα κοινωνικοπολιτικό, έκανε μια δράση πάνω στο ζήτημα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς. Ακόμα και εκεί που δεν υπήρχαν μορφώματα ή που είχαν πέσει σε μια αδράνεια, είτε δόθηκε η ώθηση να ξαναπάρουν μπρος, είτε δημιουργήθηκαν εκ νέου κάποιες συνελεύσεις ή θεματικές για το ζήτημα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς.

Εμάς, η συνέλευση μας αυτό που έκανε εξαρχής, που το έχει και

σαν τίτλο στο πρώτο και στο δεύτερο κείμενό της, δεν έβγαλε παραπάνω, πάνω-πάνω είχε την επικεφαλίδα «εργαζόμενοι και επιβάτες όλων των Μ.Μ.Μ. ενωθείτε». Εμείς αυτό που κάναμε ήταν κινητοποιήσεις, είτε στα λεωφορεία των τριών γειτονιών που δραστηριοποιούμαστε, είτε πηγαίναμε στο πιο κοντινό σταθμό του μετρό, που είναι ο Ευαγγελισμός, και μπλοκάραμε τα ακυρωτικά και τα εκδοτήρια, και καλούσαμε τον κόσμο να μην ακυρώνει τα εισιτήρια. Δεν προβήκαμε σε καταστροφή μηχανημάτων για διάφορους λόγους, γιατί είμαστε μια συνέλευση κατοίκων και δεν ήταν είτε κοινά αποδεκτό είτε υποστηρίξιμο εκατό τις εκατό από όλους. Επίσης, όσον αφορά το κομμάτι των εργαζομένων, αυτό που κάναμε ήταν ότι στις δικές μας κινήσεις, δηλαδή εκεί που ήμασταν, ξέραμε ότι θα βρούμε εργαζόμενους είτε αυτοί θα ήταν μηχανοδηγοί είτε ήταν στα εκδοτήρια του μετρό και μοιράζαμε κείμενα εκεί. Για εμάς αυτό ήταν το μόνο πεδίο που επιλέξαμε συνειδητά να έρθουμε κοντά με τους εργαζόμενους, ήταν το πεδίο που εμπεριείχε και εμάς. Μία προσπάθεια που κάναμε εκτός «πεδίου», να βρεθούμε με εργαζόμενους, ήταν σε μια συγκέντρωσή τους σε μια εικοσιτετράωρη απεργία, όπου πήγαμε να μοιράσουμε το κείμενό μας. Το κείμενό μας χαρακτήριζε τους ελεγκτές ως «παράσιτα» και αυτό μας δημιούργησε πολύ μεγάλο πρόβλημα με κάποιους απο αυτούς, στα όρια του τραμπουκισμού και έτσι πήραμε ένα μάθημα να αναγνωρίζουμε το «πεδίο» που παρεμβαίνουμε.

Επίσης, αυτό το οποίο προτάσσαμε ήταν η άρνηση πληρωμής. Το πρόταγμά μας κυρίως ήταν η περιγραφή αυτού του οποίου κάναμε, δεν καταφέραμε να βρούμε ένα σύνθημα, ένα πρόταγμα το οποίο να περιέγραφε κάτι άλλο το οποίο φανταζόμαστε ή ονειρευόμαστε. Αυτό το οποίο βάζαμε μπροστά ήταν αυτό το οποίο ήδη κάναμε, δηλαδή συλλογικά αρνούμαστε να πληρώσουμε για τις καθημερινές μας μετακινήσεις με διάφορα σκεπτικά: από το ότι επιβαρύνει το καθημερινό μας εισόδημα μέχρι το ότι είναι ένας τρόπος να αντισταθούμε μέσα σε όλον αυτόν τον κυκεώνα μέτρων που μας βομβαρδίζουν. Υπήρχαν διάφορες εκφάνσεις στη συνέλευσή μας του γιατί καταλήξαμε να λέμε δεν πληρώνουμε στα Μ.Μ.Μ., δεν πληρώνουμε για τις καθημερινές μας μετακινήσεις. Το μόνο θεωρητικό περιεχόμενο που συνδιαμορφώσαμε για να χαρακτηρίσουμε αυτό το οποίο κάναμε και αυτό το οποίο θέλαμε, ήταν αυτό που λέγαμε ότι «διεκδικούμε δωρε-

άν μεταφορές για όλους και για όλες» και ότι «θεωρούμε τις μεταφορές ένα κοινωνικό αγαθό». Το πρώτο κομμάτι του δωρεάν ήταν ότι αυτό το οποίο κάναμε ήταν ότι διεκδικούσαμε να μεταφερόμαστε δωρεάν στο εδώ και στο τώρα, χωρίς να υπερβαίνει αυτό την καθημερινή μας δραστηριότητα, δεν είχαμε σκεφτεί κάτι άλλο πέρα από αυτό. Όσον αφορά το περί κοινωνικού αγαθού μπήκε στη κουβέντα μας και απλώς καταλήξαμε να λέμε ότι, η καθημερινή μετακίνηση, είτε σαν εκβιασμός είτε σαν επιλογή, είναι κάτι που πρέπει να προφυλάξουμε και να μην εμπορευματοποιηθεί περαιτέρω. Και πάνω σε αυτό το κομμάτι προσπαθήσαμε να εντάξουμε όλες αυτές τις πράξεις ανυπακοής. Μέσα από τον συντονισμό και την επαφή που είχαμε με άλλες συλλογικότητες, μας μπήκε το ζήτημα γιατί εμείς δε λέμε «ελεύθερες μετακινήσεις»; Δεν το σκεφτήκαμε ιδιαίτερα, μια συναγωνίστρια είπε σε κάποια στιγμή: γιατί να μη λέμε «ελευθερία μη μετακίνησης» μέσα στη μητρόπολη και να λέμε «ελευθερία μετακίνησης»; Και κάπως έτσι προχώρησε η κουβέντα μας.

ΜΕΡΟΣ 5

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΡΑΞΕΙΣ

ΜΕΡΟΣ 5

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΡΑΞΕΙΣ

Συντονίστρια:

Γεια σας! Η συζήτηση που θα ακολουθήσει έχει ως θέμα «προσεγγίσεις για τα κοινά και ενάντια στις περιφράξεις». Πριν ξεκινήσουν οι εισηγήσεις, θα θέλαμε να πούμε δυο λόγια, ως Cafe la Rage, για το πώς αντιλαμβανόμαστε την έννοια των κοινών. Αντιλαμβανόμαστε τα κοινά, όχι ως τα εμπορευματοποιημένα κοινά αγαθά που το κράτος με τη μορφή του δημόσιου εκμεταλλεύεται, ελέγχει, περιφράσσει και εμπορεύεται. Τα κοινά θεωρούμε ότι δεν είναι αυθύπαρκτα, δεν είναι απλώς οι κοινοί πόροι (φυσικοί, ενεργειακοί, περιβαλλοντικοί, γενετικοί, πολιτισμικοί), δεν υπάρχουν από μόνα τους, αλλά ούτε και διεκδικούνται, με τη μορφή των αιτημάτων απέναντι στην εξουσία, όπως δεν αναπαραγόμαστε με τη μορφή αιτημάτων. Τα κοινά κατασκευάζονται, ανακτώνται και αναπαράγονται κάθε φορά μέσα από τις σχέσεις και τις διαδικασίες που τα συστήνουν. Τα κοινά συγκροτούνται από χειραφετικές κοινότητες αγώνα.

Ως περιφράξεις ορίζουμε τη διαδικασία διαχωρισμού των μέσων παραγωγής, αναπαραγωγής, διαβίωσης και επικοινωνίας από τους προλετάριους μέσω της μονιμότητας της πρωταρχικής συσσώρευσης. Αντιλαμβανόμαστε τις περιφράξεις σε υλικές και άυλες σφαίρες. Βλέπουμε την διπλή κίνηση του καπιταλισμού: από τη μια τις περιφράξεις και από την άλλη την εξάρτησή του από μορφές εμπορευματικής συνεργασίας και αναπαραγωγής, κάποιες από τις οποίες αξιοποιούνται προς όφελος του κεφαλαίου μετατρέποντας τα κοινά σε αλλοιωμένα κοινά. Θεωρούμε ότι η διαδικασία και οι σχέσεις που δημιουργούν τα κοινά καταστρέφουν τους διαχωρισμούς με βάση το

φύλο, τη φυλή και την τάξη και συνθέτουν τον κομμουνισμό των κοινών.

Στο σημείο αυτό θα ακολουθήσουν οι εισηγήσεις από τη Φάμπρικα Υφανέτ, από το Μωβ Καφενείο και τον Massimo de Angelis.

5.1 Εισήγηση της κατάληψης Φάμπρικα Υφανέτ

Πρώτος ομιλητής

Γεια σας, θα ξεκινήσουμε λέγοντας κάποια πράγματα σε σχέση με το ενεργειακό ζήτημα, όπως το έχουμε προσεγγίσει. Ασχολούμαστε εντατικά με αυτό το θέμα από το φθινόπωρο, τα κείμενα στα οποία καταλήξαμε βρίσκονται στο περιοδικό Factory. Επίσης, τους τελευταίους μήνες έχουμε εμπλακεί σε μια ιστορία συντονισμού, για την οποία θα πω δυο λόγια αργότερα.

Για το ενεργειακό ζήτημα θα ξεκινήσω λέγοντας κάποια βασικά θεωρητικά εργαλεία, τα οποία χρησιμοποιήσαμε για την ανάλυση του θέματος. Ένα πρώτο εργαλείο είναι η κριτική στον «αποκαλυπτισμό». Με τον «αποκαλυπτισμό» εννοούμε μια ευρύτατα διαδεδομένη άποψη, η οποία υπάρχει σε ντοκιμαντέρ, σε διάφορα κείμενα στο διαδίκτυο αλλά επίσης βλέπουμε ότι την ενστερνίζονται ακόμα και συγγενείς ομάδες, ακόμα και στον αντιεξουσιαστικό χώρο, είτε έχουν να κάνουν και με προβληματισμούς κοινωνικής οικολογίας. Αυτές οι απόψεις βλέπουν το ενεργειακό ζήτημα, ως ένα ζήτημα για το οποίο το θέμα είναι ότι το τέλος του πετρελαίου πλησιάζει και προσεγγίζουν αυτό το θέμα ως ένα θέμα που λύνεται βλέποντας μια μαθηματική καμπύλη, η οποία δείχνει ότι κάποια στιγμή, είτε έχει φτάσει είτε είναι το 2012 ή το 2015 ή αργότερα, το πετρέλαιο θα τελειώσει και ξαφνικά θα έρθει το τέλος του καπιταλισμού ή θα κληθούμε όλοι να αλλάξουμε τρόπο ζωής και να έρθουν τα πάνω κάτω. Αυτή είναι μια άποψη ευρέως διαδομένη, αφορά και τη mainstream οικολογία, πάνω στην οποία ασκούμε κριτική.

Πιστεύουμε ότι το θέμα της ενέργειας δεν είναι ένα θέμα, το οποίο είναι σαν να ρουφιέται από μια μαύρη τρυπά ενός ενεργοβόρου πολιτισμού, ο οποίος είναι κάτι έξω από εμάς. Βλέπουμε τον καπιταλισμό ως μια κοινωνική σχέση και επομένως διεκδικούμε μια οπτική, η οποία φωτίζει αυτή τη σχέση, φωτίζει το πώς στην παραγωγή,

διανομή και κατανάλωση ενέργειας υπάρχουν κινήματα και υπάρχουν συνθήκες που καθορίζουν την όποια εξάντληση του πετρελαίου, την όποια ενεργειακή μετάβαση από το καθεστώς που βρισκόμαστε τώρα στο επόμενο. Μιλώντας για κινήματα μιλάμε για κινήσεις ενάντια σε απαλλοτριώσεις γης, που συμβαίνουν σε διάφορα σημεία του κόσμου, μιλάμε για αγώνες εργατών που δουλεύουνε στον ενεργειακό τομέα στη μια του ή στην άλλη του μορφή και θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να το βάλουμε αυτό σαν σημείο γιατί συχνά παραγνωρίζεται, είναι μια οπτική πολύ μειοψηφική, στην οποία θέλουμε να δώσουμε ένα έδαφος. Αυτό το συνδέουμε μιλώντας για την ενεργειακή κρίση, μάλλον ασκώντας κριτική στον ίδιο τον ορισμό της ενεργειακής κρίσης, πιστεύοντας ότι αυτό το οποίο συμβαίνει δεν είναι από μόνο του μια ενεργειακή κρίση αλλά μια εργασιακή-ενεργειακή κρίση, με την έννοια ότι, όσο προχωράει μια κατάσταση στην οποία οι πόροι γίνονται όλο και πιο ακριβοί ή λιγότερο διαθέσιμοι ή διανεμημένοι με περισσότερο άδικο τρόπο, θα μπορούσε να πει κανείς ότι η απόκριση του κεφαλαίου είναι ουσιαστικά η υποτίμηση της εργασίας.

Βλέπουμε επομένως μια σύνδεση ενέργειας και εργασίας, τις βλέπουμε δηλαδή μαζί και ορίζουμε αυτήν την κρίση ως εργασιακή-ενεργειακή κρίση. Και αυτό έχει να κάνει με μια ιστορία στην οποία βλέπουμε ότι οποτεδήποτε ιστορικά συνέβησαν ενεργειακές μεταβάσεις –από το κάρβουνο στο πετρέλαιο, και τώρα από το πετρέλαιο στο κάτι άλλο που δεν ξέρουμε τι θα είναι αυτό ακόμα– αυτό έχει να κάνει με κοινωνικές διαστάσεις, έχει να κάνει επίσης με τα οικολογικά όρια του πλανήτη και έχει να κάνει με έναν συνδυασμό παραγόντων, οι οποίοι είναι κάτι διαφορετικό από αυτήν τη μαθηματική λογική, η οποία είναι ευρύτατα διαδεδομένη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που μας διατυμπανίζουν ότι έτσι απλά κάποια στιγμή το πετρέλαιο θα τελειώσει και όλα θα αλλάξουν. Επομένως, μιλάμε για μια ενεργειακή μετάβαση, η οποία επηρεάζεται από τα ίδια τα κοινωνικά κινήματα που αναπτύσσονται μέσα σε αυτήν.

Όσον αφορά αυτήν την οπτική, ένα τρίτο σημείο, στο οποίο δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση, είναι αυτό της πράσινης ανάπτυξης. Η πράσινη ανάπτυξη βλέπουμε ότι είναι ένας τρόπος με τον οποίο ο καπιταλισμός προσπαθεί να διαιωνίσει την ύπαρξή του. Είναι ένας τρόπος, αν το δούμε από την πλευρά της συσσώρευσης, ο οποίος προσπαθεί

να δημιουργήσει μέσα από τα προβλήματα που ο ίδιος παράγει νέους κύκλους υπερσυσσώρευσης, όπως για παράδειγμα με το εμπόριο ρύπων, προσπαθεί, για να το πω απλά, να βγάλει χρήματα από τη ρύπανση. Ή, από την άλλη πλευρά, προσπαθεί να οικειοποιηθεί μια κοινωνική επιθυμία μιας πιο οικολογικής ζωής, καλύτερων συνθηκών ζωής και να τα βάλει όλα αυτά μαζί μέσα στο ίδιο πλαίσιο της εκμετάλλευσης που υπήρχε και θα υπάρχει, αν θα υπάρχει, τα επόμενα χρόνια στην εξέλιξή του. Αυτή η προσπάθεια γίνεται πιο εμφανής όσο περνάει ο καιρός, το πώς προχωράει δηλαδή μαζί με την καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Βλέπουμε στα κανάλια να μιλάνε για την οικολογική οδήγηση ως μια λύση στην αύξηση των τιμών της βενζίνης, βλέπουμε ότι η αναδιάρθρωση στον ενεργειακό τομέα συνοδεύεται με την υποτίμηση του λιγνίτη και με τη δημιουργία της αγοράς ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την προώθηση φωτοβολταϊκών, οι τράπεζες επιδοτούν τα φωτοβολταϊκά και είναι μαγαζιά τα οποία τρέχουνε μέσα σε περίοδο κρίσης ενώ κανείς δε θα το περίμενε, τι δουλειά έχουνε τα φωτοβολταϊκά σε μια τέτοια υπόθεση. Όμως δεν είναι περίεργο, γιατί η πράσινη ανάπτυξη λειτουργεί ακριβώς με αυτόν τον τρόπο. Οπότε βρίσκουμε ένα σημαντικό λόγο ως προς αυτό, δημιουργούμε ένα πάτημα και μιλάμε μέσα από αυτήν την οπτική γωνία για την αναδιάρθρωση του ενεργειακού τομέα και με αυτήν την έννοια προσεγγίζουμε την αναδιάρθρωση στη Δ.Ε.Η.. Μιλάμε ουσιαστικά για μια συνολική αναδιάρθρωση του ενεργειακού τομέα και όχι απλά για μια ιδιωτικοποίηση, γιατί οι αλλαγές οι οποίες συμβαίνουν στον ενεργειακό τομέα συμβαίνουν ήδη, δε θα συμβούν μόνο εξαιτίας της αλλαγής των αφεντικών της Δ.Ε.Η., αλλά συνδέουμε το ζήτημα και με τις αλλαγές στην τιμολόγηση και με τα κοψίματα του ρεύματος, τα οποία ήδη συμβαίνουν, το συνδέουμε με το επίπεδο του κοινωνικού ανταγωνισμού, λέμε ότι όλα αυτά πηγαίνουν μαζί.

Έτσι λοιπόν, θέτοντας κάπως γρήγορα το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο κινούμαστε, τον τελευταίο καιρό έχουμε εμπλακεί σε μια ιστορία συντονισμού με συλλογικότητες οι οποίες δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, σε γειτονιές. Ξεκινήσαμε κάνοντας κάποιες παρεμβάσεις στις Δ.Ε.Η. Αγίου Δημητρίου και Παπαναστασίου και συνεχίσαμε πριν λίγο καιρό καλώντας σε ανοιχτές συζητήσεις σε πλατείες, μια στην Τούμπα στον Άγιο Θεράποντα και μια στην Άνω

Πόλη στο Κουλέ Καφέ, όπου σε αυτές επιδίωξή μας είναι το κοινωνικό άνοιγμα του ζητήματος. Τα κείμενα, τις αφίσες, τις παρουσιάσεις μπορείτε να τα δείτε στο energythess@wordpress.com για να πάρετε μια ιδέα για το πώς προσεγγίζουμε το ζήτημα και επίσης να πω για όσους μένουν στην Άνω Πόλη και θέλουν να εμπλακούν, να δουν πως προσεγγίζουμε το ζήτημα, είναι ουσιαστικά μια συνέχεια της ανοιχτής συζήτησης του Σαββάτου, θα λάβει χώρα αύριο στις 12.00 στη πλατεία Κουλέ Καφέ, πάνω από την Ολυμπιάδος για να συνεχίσει μια διαδικασία συγκρότησης επιτροπής κατοίκων. Τα ζητήματα από τα οποία ουσιαστικά ξεκινάμε είναι τα εξής: αυξημένα τιμολόγια, κοψίματα ρεύματος, μιλάμε δηλαδή για θέματα που έχουν να κάνουν με τον παράγοντα της επιβίωσης. Γι' αυτό άλλωστε, ασκώντας μια κριτική σε κινήσεις «Δεν Πληρώνω», επιλέξαμε να βάλουμε ως σύνθημα το «Δεν Τη Βγάζω», το οποίο συνδέεται πιο πολύ με ζητήματα επιβίωσης συνολικά και –μέσα από μια διαδικασία η οποία είναι πολλά υποσχόμενη– επιδιώκουμε να ανοίξουμε το θέμα, το ενεργειακό, ως έναν τόπο σύνδεσης των τοπικών και ταξικών κοινοτήτων που αναδύονται μέσα στη διαδικασία της κρίσης και αναζητούμε την εμπλοκή μας.

Ο Χ. θα συνεχίσει βάζοντας το θεωρητικό πλαίσιο των προτάσεων που θέλουμε να βάλουμε σε ένα κοινωνικό επίπεδο και έχουν να κάνουν με την αποπερίφραξη των ενεργειακών κοινών.

Δεύτερος Ομιλητής

Η ενασχόληση με το ζήτημα της ενέργειας μας έφερε σε επαφή με τις έννοιες των «περιφράξεων» και των «κοινών», τις οποίες θεωρούμε κομβικές ως μεθοδολογικά ερμηνευτικά εργαλεία, τόσο για το θέμα της ενέργειας όσο και ευρύτερα, καθώς ιδιαίτερα στο σημερινό περιβάλλον της κρίσης, θεωρούμε ότι θα πρέπει να τεθεί με επιτακτικό τρόπο ο απεγκλωβισμός από τα κυρίαρχα διλήμματα κράτος ή αγορά, νεοφιλελευθερισμός ή νεοκεϋνσιανισμός, ιδιωτικοποιήσεις ή επιστροφή στο κράτος πρόνοιας. Τα κοινά και οι περιφράξεις θεωρούμε ότι αποτελούν δυο αλληλένδετες έννοιες που αντανακλούν τους κοινωνικούς και ταξικούς ανταγωνισμούς και υποδηλώνουν με μια πρώτη ανάγνωση τη συμμετοχή ή την απαγόρευση των κοινωνιών από την πρόσβαση, χρήση, ανάκτηση ή διαχείριση υλικών ή άυλων πόρων, όπως λ.χ. η

ενεργειακή-εργασιακή κρίση, για την οποία μίλησε πριν ο Δ., διαμορφώνεται και εδαφικοποιείται από τις ανταγωνιστικές σχέσεις πάνω στην κατοχή, διαχείριση και χρήση των ενεργειακών κοινών.

Καταρχάς, με μια πρώτη ανάγνωση, θα έβλεπε κανείς, ότι η σφαίρα των κοινών αποτελεί το πεδίο ενός διαρκούς παγκόσμιου ταξικού πολέμου, που περιλαμβάνει τις συγκρούσεις και διαμάχες για τον έλεγχο γύρω από τα λεγόμενα φυσικά ή παγκόσμια κοινά (αέρας, θάλασσες, ποτάμια, λίμνες, δάση), τα λεγόμενα κοινωφελή κοινά (υποδομές μεταφορών, τηλεπικοινωνίες, εκπαίδευση, υγεία), τα πολιτισμικά κοινά (γνώση, επιστήμες,) τα περιβαλλοντικά κοινά (ποιότητα του αέρα, πανίδα, χλωρίδα), τα αστικά κοινά (ελεύθεροι χώροι, πράσινο, κοινόχρηστοι-κοινωφελείς χώροι), τα γενετικά κοινά (γονίδια), τα ενεργειακά κοινά (φυσικοί, ενεργειακοί πόροι), τα τηλεπικοινωνιακά κοινά (το ηλεκτρομαγνητικό φάσμα), τα πληροφοριακά κοινά (διαδίκτυο, ανοιχτό και ελεύθερο λογισμικό).

Ωστόσο, με μια δεύτερη ανάγνωση, βλέπουμε ότι αυτό το εύρος της σφαίρας των κοινών καθορίζεται τόσο από τα πεδία και τις μορφές της κοινωνικής αυτοθέσμισης και αυτοοργάνωσης, όσο και από τις μορφές της καπιταλιστικής πρωταρχικής συσσώρευσης και της μονιμότητάς της. Θα τα εξηγήσουμε αυτά παρακάτω.

Θεωρούμε ότι τα χαρακτηριστικά, οι ορισμοί και οι τύποι των κοινών καθορίζονται κάθε φορά από τους κοινωνικούς αγώνες και τα επίπεδα του κοινωνικού και ταξικού ανταγωνισμού. Η διαμάχη, λοιπόν, για τα κοινά βλέπουμε πως εκφράζεται από δύο βασικά μπλοκ προσεγγίσεων. Από τη μια, το μπλοκ που θα λέγαμε ότι υποστηρίζει, μελετά και εφαρμόζει τις περιφράξεις και από την άλλη, η τάση για τον κομμουνισμό των κοινών. Όσον αφορά το πρώτο μπλοκ, αυτό έχει τρεις προσεγγίσεις: Η μια, είναι η νεοφιλελεύθερη προσέγγιση, η οποία βασίζεται στη θεωρία[1] που λέει ότι όταν ένας κοινός πόρος είναι ελεύθερος για πρόσβαση τότε μπορεί ο καθένας να τον χρησιμοποιήσει και αυτό θα φέρει σαν αποτέλεσμα την καταστροφή του, επομένως ως απάντηση προτείνεται η ιδιωτικοποίηση και η περίφραξή του ώστε να υπάρχει οικονομικά αποδοτικότερη εκμετάλλευσή του, άρα τα κοινά θα πρέπει να ιδιωτικοποιηθούν. Η δεύτερη προσέγγιση είναι η κεϋνσιανή και νεοκεϋνσιανή και υποστηρίζει ότι τα κοινά θα πρέπει να βρίσκονται κάτω από τον κρατικό έλεγχο. Πρό-

κειται για τις θεωρίες της κρατικής ρύθμισης, οι οποίες αντιλαμβάνονται τις κοινωνίες ως κάτι το οποίο δε μπορεί να αυτοοργανωθεί, να αυτορυθμιστεί και επομένως θα πρέπει να υπάρχει μια εξωτερική δύναμη η οποία θα επιβάλλει τους κανόνες, δηλαδή ένας Λεβιάθαν κατά Χομπς. Τέλος, μια τρίτη προσέγγιση που υποστηρίζει τις περιφράξεις και είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη ειδικά στους καιρούς της κρίσης είναι η λεγόμενη προσέγγιση της συλλογικής δράσης, η οποία ναι μεν αντιτίθεται στις ιδιωτικοποιήσεις και στην κρατική διαχείριση και θέλει να υπάρχει συμμετοχή των κοινωνιών στη διαχείριση των κοινών, ωστόσο και αυτή αντιλαμβάνεται τα κοινά με εμπορικούς όρους, ως οικονομικούς δηλαδή πόρους τους οποίους θα πρέπει να τους εκμεταλλευτούμε με όσο το δυνατό αποδοτικότερους οικονομικά τρόπους, άρα μιλάμε και πάλι για ένα είδος περιφράξεων στο οποίο απλώς θα υπάρχουν κάποια μέλη τα οποία θα έχουν ελευθερία πρόσβασης και στους υπόλοιπους θα απαγορεύεται η πρόσβαση στους πόρους. Ενδεικτικά να πούμε, ότι η βασικότερη εκφραστής αυτής της προσέγγισης είναι η Ostrom, η οποία πέρυσι πήρε και το Νόμπελ Οικονομίας.

Εμείς τώρα βλέπουμε πολύ κριτικά όλες αυτές τις προσεγγίσεις και θεωρούμε ότι θα πρέπει να μιλήσουμε για τον κομμουνισμό των κοινών. Θα πρέπει δηλαδή να διαχωριστούμε από το δίλημμα: ιδιωτική ή κρατική διαχείριση των κοινών και να αναγνωρίσουμε στα κοινά χαρακτηριστικά που βασίζονται κυρίως στη δυναμική των κοινωνικών σχέσεων και φυσικά να κατακρίνουμε τις λογικές που περιορίζουν το ζήτημα των κοινών αποκλειστικά και μόνο στους πόρους. Δηλαδή την ποροκεντρική προσέγγιση τη θεωρούμε πάρα πολύ φτωχή και επικίνδυνη. Σύμφωνα, λοιπόν, με την προσέγγιση για τον κομμουνισμό των κοινών, τα κοινά εμπεριέχουν τρία στοιχεία. Το πρώτο, είναι σίγουρα κάποιοι πόροι. Το δεύτερο, και πολύ πιο σημαντικό είναι οι κοινότητες, οι οποίες θα πρέπει να διαχειρίζονται αυτούς τους πόρους και όταν λέμε κοινότητες εννοούμε χειραφετικές κοινότητες και θα το εξηγήσουμε αυτό αργότερα. Το τρίτο, είναι οι σχέσεις ή οι διαδικασίες που δημιουργούν αυτά τα κοινά, το λεγόμενο στα αγγλικά «commoning», για αυτά θα μιλήσει παρακάτω και ο de Angelis πιο αναλυτικά. Τα άτομα, επομένως, που δημιουργούν αυτές τις κοινότητες μέσα από αυτές τις σχέσεις στην αγγλική ορολογία ονομάζονται

«commoners» λ.χ. ενεργειακοί commoners. Τι θα πει δηλαδή αυτό; Θα πει μια κοινότητα η οποία δε βλέπει διαχωρισμούς στους παραγωγούς και στους χρήστες της ενέργειας, αλλά με όρους χειραφέτησης η διαχείριση, η εξόρυξη των ορυκτών υλικών και η κατανάλωση γίνονται με συλλογικούς όρους, αυτοοργανωμένα και βέβαια βάζοντας και την κατεύθυνση του να θες να επιτεθείς και να αποπεριφράξεις από το κράτος ή από τους ιδιώτες τα ενεργειακά κοινά. Η έννοια του commoning, των σχέσεων και διαδικασιών που δημιουργούν τα κοινά, είναι μια ιδιαίτερη λέξη και πολύ σημαντική λέξη-κλειδί για την έννοια των κοινών. Θα λέγαμε ότι είναι ακριβώς αυτή η διαδικασία που συστήνει, συνθέτει, συντάσσει και τελικά είναι αυτή που θα μπορέσει να υποστηρίξει και να περιφρουρήσει τα κοινά, δηλαδή με έναν τρόπο αποτελεί τον καταλύτη μέσω του οποίου συστήνονται, συνθέτονται και συντάσσονται τα ποιοτικά στοιχεία, δηλαδή οι αξίες, οι εμπειρίες, οι γνώσεις, τα συναισθήματα, οι κανόνες, οι κώδικες που μπορούν να συγκροτήσουν, να παράγουν και να αναπαράγουν τα κοινά. Τέλος, όσον αφορά τους πόρους, η έννοια του πόρου σήμερα είναι εντελώς αφομοιωμένη, όταν μιλάμε για πόρους μιλάμε για οικονομικούς πόρους, για εθνικούς πόρους κ.λπ.. Πάντως, η σημασία της είναι αρκετά πιο περίπλοκη, βγαίνει από το ρήμα «περάω», το πέρασμα, δηλαδή η ένωση, η δυνατότητα, η διαδικασία που μπορείς να περάσεις από ένα σημείο σε ένα άλλο, π.χ. από τη θάλασσα στη στεριά, ο πόρος είναι το λιμάνι, από το σώμα μας προς τα έξω, είναι οι «ανθρώπινοι πόροι», ακόμα και η λέξη του «έμπορα»: ήταν αυτός που έβρισκε τα περάσματα και αποκτούσε μέσω αυτού την «εμπειρία» και όχι τόσο τη συσσώρευση πλούτου. Αυτή ήταν η αρχική σημασία, μετά βέβαια μεταστράφηκε και έγινε «οικονομικοί πόροι». Όπως επίσης και η λέξη «πόρνη»: είναι η γυναίκα που τη μεταφέρουν ως δούλη και αυτή από την οποία «περνάνε» οι άντρες.

Με βάση αυτόν τον τριπλό ορισμό των κοινών, δηλαδή πόροι, σχέσεις και κοινότητες θα λέγαμε αυτό που ειπώθηκε αρχικά και από το Cafe la Rage, ότι τα κοινά δεν είναι αυθύπαρκτα, δεν υπάρχει αυτό που λέμε «πάρκο, δασός, ποτάμι», αυτά δεν είναι κοινά από μόνα τους. Εμείς τα κάνουμε κοινά, οι σχέσεις τα κάνουν κοινά και μόνο οι σχέσεις μπορούν και να τα διατηρήσουν. Ταυτόχρονα, με αυτόν τον τρόπο προσέγγισης δε μπορείς και να τα απαιτήσεις τα κοινά, δε

μπορείς να τα διεκδικήσεις από τον κυρίαρχο, αλλά τα κατακτάς, τα αποκτάς και μέσα από αυτήν τη σχέση είναι που κατοχυρώνεσαι, λ.χ. μια κατάληψη, ας πούμε εδώ την Υφανέτ, την καταλαμβάνεις, δεν την απαιτείς από κάποιον, την καταλαμβάνεις και την κατοχυρώνεις κοινωνικά ως κοινωνική σχέση.

Κλείνοντας σιγά-σιγά, για να προχωρήσει και το Μωβ Καφενείο, να πούμε το εξής: ο καπιταλισμός βλέπει τα κοινά και τα αντιμετωπίζει με δύο διαδικασίες: η μια είναι η περίφραξη και η άλλη είναι η αλλοίωση, τα αλλοιωμένα κοινά. Η περίφραξη έχει διπλό χαρακτήρα σημαίνει απαγόρευση πρόσβασης και ταυτόχρονα για αυτούς που είναι μέσα στην περίφραξη σημαίνει εγκλεισμός και αυτό είναι σημαντικό να το έχουμε κατά νου. Φυσικά, η ιστορία των περιφράξεων πάει πολύ παλιά, από τη μετάβαση από τον μεσαίωνα στον καπιταλισμό με τις διαδικασίες της πρωταρχικής συσσώρευσης, δηλαδή την απόσπαση από τους ανθρώπους της εποχής εκείνης των κοινών κοινοτικών γαιών που είχαν, δηλαδή οι commoners της εποχής εκείνης χάσανε τα μέσα παραγωγής και αναπαραγωγής και αναγκάσθηκαν να μεταναστεύσουν στα αστικά κέντρα, να προλεταριοποιηθούν και να εξαρτώνται πλέον από τη μισθωτή σχέση εργασίας. Αυτό βλέπουμε όμως, ότι είναι μια διαρκής διαδικασία, δεν είναι απλώς ένα προκαπιταλιστικό φαινόμενο, υπάρχει μια μονιμότητα σε αυτήν τη διαδικασία, η οποία συμβαίνει διαρκώς και στις μέρες μας και αποτελεί το συστατικό στοιχείο της σχέσης κεφάλαιο, δηλαδή του διαχωρισμού των ανθρώπων από τα μέσα παραγωγής, αναπαραγωγής, διαβίωσης κ.λπ.. Αυτή η σχέση, μέσα στη συγκυρία της κρίσης, εντείνεται και βαθαίνει, δηλαδή αυξάνονται οι περιφράξεις και οι ήδη υπάρχουσες εντείνονται. Δίπλα, όμως, στις περιφράξεις υπάρχει και η έννοια των αλλοιωμένων κοινών, δηλαδή η σχέση κεφάλαιο, ο καπιταλισμός, έχει ανάγκη σε μεγάλο βαθμό και τα μη εμπορευματοποιημένα κοινά, τα οποία τα αξιοποιεί προς όφελός του λ.χ. οι οικογενειακές σχέσεις: δεν είναι ζήτημα εάν τις θεωρούμε θετικές ή αρνητικές, ωστόσο σαν σχέσεις υπάρχουν χωρίς να διαμεσολαβούνται από το χρήμα. Αυτές οι σχέσεις μπορούν να λειτουργήσουν προς όφελος του κεφαλαίου, αναλυτικότερα θα μιλήσει για τα αλλοιωμένα κοινά ο Massimo de Angelis.

Κλείνοντας, εμείς προτείνουμε ότι έχει μεγάλη σημασία να εστιάζουμε σε αυτές τις διαδικασίες, σε αυτές τις σχέσεις, στις σχέσεις

του «commoning», στις σχέσεις που δημιουργούν τα κοινά, να τις βαθαίνουμε όσο πιο πολύ γίνεται, διότι ο πυρήνας της σκέψης μας είναι ότι πρέπει να μελετήσουμε τη δική μας δύναμη, διότι εμείς λέμε ότι «εμείς είμαστε που γράφουμε την ιστορία, εμείς είμαστε αυτοί που παράγουμε τον κοινωνικό πλούτο, είναι η κοινωνική συνεργασία που παράγει τον κοινωνικό πλούτο και το κεφάλαιο έρχεται να απαντήσει σε αυτή την κοινωνική συνεργασία». Μάλιστα, εδώ έχει πολύ μεγάλη σημασία να δούμε τη λεξη αντίσταση, η οποία περιέχει το «αντί-» και τη «στάση». Έως τον μεσαίωνα όταν γίνονταν εξεγέρσεις συνήθως λέγανε ότι γίνεται στάση και η απάντηση της κυριαρχίας του αυτοκράτορα ήταν η αντίσταση. Βέβαια αυτό μεταστράφηκε, υπάρχουν λόγοι που μεταστράφηκε, οι λόγοι είναι η λενινιστική παράδοση, των κομμουνιστικών κομμάτων γενικότερα, η οποία λέει ότι πρέπει να είσαι «κάτω», να σε πατά μια μπότα, να είσαι «οι από κάτω», που πάρα πολύ συχνά συνηθίζουμε να λέμε και υπάρχουν κάποιοι «από πάνω», οι οποίοι σε πατάνε με μια μπότα και υπάρχει και αλλοτρίωση και επομένως, τελικά, πώς θα αλλάξει αυτό, πώς θα εξεγερθείς; Εδώ θεωρούμε ότι υπάρχει μια προβληματική, σε αυτήν τη διάσταση «από τα πάνω» και «από τα κάτω», μάλλον δεν πρέπει να είναι έτσι τα πράγματα, δηλαδή δεν είμαστε «από τα κάτω», ενδεχομένως οι «από κάτω» κάποια στιγμή να θέλουν να γίνουν οι «από πάνω», δηλαδή να πάρουν την εξουσία. Σημασία έχει ότι είναι πιο γόνιμο να σκεφτόμαστε ότι τουλάχιστον κινούμαστε παράλληλα, τουλάχιστον υπάρχει μια διανυσματική διάσταση η οποία διαπερνά τις σχέσεις εξουσίας, τις καταστρέφει και γονιμοποιεί χειραφετικές σχέσεις μέσα από κοινότητες αγώνα και εδώ είναι το σημαντικό. Επομένως, το σημείο κλειδί είναι πώς η κοινωνική συνεργασία, αυτές οι σχέσεις, το commoning δε θα λειτουργεί προς όφελος του κεφαλαίου και πώς θα μπορέσει μέσα από σχέσεις χειραφέτησης, μέσα από κοινότητες αγώνα, να λειτουργήσει προς την καταστροφή του καπιταλισμού και την έξοδο, όπως επισημάναμε και στη χθεσινή κουβέντα.

5.2 Εισήγηση της συλλογικότητας Μωβ Καφενείο

Καλησπέρα και από τη συνέλευση του Μωβ Καφενείου. Επιλέξαμε σήμερα να μιλήσουμε για το ρόλο που μπορεί να παίξει το ζήτημα

των φύλων και της σεξουαλικότητας στη διαμόρφωση των κοινών και πώς αποτυπώνεται η έμφυλη διάσταση στις περιφράξεις.

Η έμφυλη διάσταση των περιφράξεων είναι τόσο παλιά όσο και οι ίδιες οι περιφράξεις. Οι περιφράξεις αποτελούν ένα κομμάτι της ιστορίας που επιβλήθηκε βίαια και άλλαξε παγκοσμίως τις συνθήκες ζωής των πληθυσμών. Οι περιφράξεις τον δέκατο τέταρτο αιώνα (περίφραξη των κοινών γαιών και περίφραξη στη μετακίνηση) συνοδεύτηκαν από άλλες «περιφράξεις», όπως την περίφραξη της ιατρικής γνώσης από τον αγροτικό πληθυσμό και την περίφραξη του ελέγχου της αναπαραγωγής από τις κοινότητες. Κομμάτι της επιβολής των περιφράξεων και κατάλυσης των κοινών αποτέλεσε το κυνήγι και οι δίκες των μαγισσών που έφτασαν στο αποκορύφωμά τους στα τέλη του δέκατου έκτου αιώνα. Το κυνήγι και οι δίκες των μαγισσών αποτέλεσαν μέθοδο φυσικής εξόντωσης των ανεξάρτητων γυναικών και αποτελεσματικό μηχανισμό καθυπόταξης εκείνων των κομματιών του αγροτικού πληθυσμού (γυναικείου και αντρικού) που εξεγείρονταν. Βοήθησαν στην απαλλοτρίωση της λαϊκής ιατρικής γνώσης και την εγκαθίδρυση της ιατρικής ως επίσημης κερδοφόρας επιστήμης ασκούμενης αποκλειστικά από άντρες. Συνετέλεσαν στο χτίσιμο μιας ιστορικής παρακαταθήκης κατασταλτικών μηχανισμών στο γυναικείο σώμα και στη μετατροπή του σώματος αυτού σε αποκλειστικά αναπαραγωγικού, ποινικοποιώντας τη μη αναπαραγωγική σεξουαλικότητα και δημιουργώντας νέα έμφυλα στερεότυπα. Τα στερεότυπα αυτά έθεσαν πια τις βάσεις για την άμισθη γυναικεία οικιακή εργασία και την ανάδυση της πυρηνικής οικογένειας ως οικονομικής και κοινωνικής μονάδας μέσα στον καπιταλισμό.

Από την ανάδυση του καπιταλισμού μέχρι και σήμερα, οι περιφράξεις αποτελούν τη διαρκή βία που μας ξεριζώνει από τα μέσα διαβίωσής μας, μας αποσπά από τις κοινωνικές μας σχέσεις και μας στερεί τον έλεγχο πάνω στις ζωές μας, για να μας παραδώσει στην καπιταλιστική σχέση. Είναι η δύναμη που μας διαχωρίζει από την ίδια μας τη δραστηριότητα για να μας την ξανασερβίρει ως παραγωγή και κατανάλωση εμπορευμάτων. Είναι η καπιταλιστική στρατηγική που μας κλέβει τον κόσμο ως συλλογική δημιουργία, για να μας τον επιστρέψει ως πράγμα, ως αντικείμενο, ως εμπόρευμα. Οι περιφράξεις είναι η απαραίτητη προϋπόθεση της συσσώρευσης, η υπό-

γεια συνθήκη της ίδιας της ύπαρξης του κεφαλαίου, η συνεχής βία που εγγυάται την επιβίωση της καπιταλιστικής σχέσης.

Με δεδομένη αυτήν την αντίληψη για τα κοινά και τις περιφράξεις –αντίληψη που άλλωστε ευελπιστούμε ότι μοιραζόμαστε με αρκετούς από εσάς– θα προχωρήσουμε στη διατύπωση μιας κριτικής που φιλοδοξεί να φωτίσει την έμφυλη διάσταση των περιφράξεων αλλά και ζητήματα έμφυλων αποκλεισμών από τα κοινά. Μέσα και δίπλα στις καπιταλιστικές περιφράξεις, αναγνωρίζουμε διαδικασίες, μηχανισμούς και λόγους που ενισχύουν τους έμφυλους διαχωρισμούς. Διακρίνουμε πρακτικές και στρατηγικές εξουσίας που ισχυροποιούν την ετεροκανονικότητα και μας εγκλωβίζουν σε σεξουαλικές και έμφυλες ταυτότητες. Αντιλαμβανόμαστε τις έμφυλες περιφράξεις ως εκείνη τη διαρκή βία, άλλοτε υπόγεια και άλλοτε κραυγαλέα, που μας αποσπά από τους πολλαπλούς μας τρόπους ύπαρξης και συνάντησης και μας επιβάλλει τη βίωση του κόσμου και των εαυτών μας μόνο μέσα από παγιωμένες, φυσικοποιημένες κατηγορίες. Μπορούμε να συμμετέχουμε στην κοινωνική ζωή μόνο ως ακατάπαυστα αυτοεπιβεβαιούμενες αρρενωπότητες, ως εύθραυστες θηλυκότητες, ως αναπαραγωγικές μηχανές στην υπηρεσία της δημογραφικής πολιτικής του έθνους, ως άμισθες, άοκνες εργάτριες για την αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης. Όποια πτυχή της ζωής μας δε χωράει σε αυτές τις κατηγορίες αποκλείεται από τη δημόσια σφαίρα, εξοβελίζεται από τα κοινά.

Παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον για εμάς ο τρόπος με τον οποίο τα φύλα κατασκευάζουν και κατασκευάζονται στο χώρο και ειδικότερα στη δημόσια σφαίρα (έναν τόπο από τον οποίο αντλούν πολλά τα σημερινά κοινά). Θα μπορούσαμε με βεβαιότητα να ισχυριστούμε πως τα παγιωμένα αντιθετικά δίπολα της νεωτερικότητας (δημόσιο/ιδιωτικό, γυναίκα/άντρας) δεν υπάρχουν πια ως τέτοια. Για παράδειγμα, η παραδοσιακά εκτοπισμένη στην ιδιωτική σφαίρα γυναίκα κατέλαβε τη θέση της στο δημόσιο χώρο μέσω της κατανάλωσης και της εργασίας. Υπάρχουν, όμως, διαφορετικοί χώροι στους οποίους τοποθετούνται πολιτισμικά τα φύλα.

Η σχέση φύλου και κοινού-δημόσιου χώρου μπορεί να ειδωθεί όχι μόνο μέσω της απουσίας αλλά και μέσω μιας «υπό όρους» παρουσίας των φύλων σε αυτόν. Η παραδοσιακά εκτοπισμένη στην ιδιωτι-

κή σφαίρα γυναίκα παρουσιάζεται στον «ελεύθερο» δημόσιο χώρο μέσω του σώματός της, το οποίο μετατρέπεται σε «κοινό πόρο», σε δημόσιο τόπο. Σημειώνουμε δύο παραδείγματα σε σχέση με τη σεξουαλικότητα και την αναπαραγωγή. Μέσω της πορνείας η γυναίκα, ως «κοινή γυναίκα»-πόρνη, καλείται να ικανοποιήσει το αντρικό σώμα στο δημόσιο αστικό χώρο. Παράλληλα, ως μηχανή αναπαραγωγής, αντιμετωπίζεται ως πεδίο δημόσιας δράσης. Οι λειτουργίες του γυναικείου σώματος γίνονται από ιατρική, νομική και διοικητική άποψη δημόσιες σε ό,τι αφορά την αναπαραγωγική διαδικασία, δηλαδή σε ό,τι αφορά την κύηση, τον τοκετό και τη γέννα που επιτελούνται σε δημόσια νοσοκομεία. Οι έμφυλα κατανεμημένοι ρόλοι της οικιακής εργασίας και της κοινωνικής αναπαραγωγής, αλλά και η επιτακτική μητρότητα αποτελούν θεμέλιο λίθο του καπιταλισμού, της παραγωγής και της αναπαραγωγής, της ιεραρχικής οργάνωσης του κοινωνικού σώματος. Σε αυτήν τη συνθήκη, οι γυναίκες αντιμετωπίζονται και χρησιμοποιούνται ως κοινό αγαθό ή ως κοινός πόρος πλούτου και υπηρεσιών, που μπορεί να περιφράσσεται και να εμπορευματοποιείται. Δηλαδή, στις κοινωνίες των περιφράξεων, οι γυναίκες όχι μόνο διαχωρίζονται από τους πόρους και τα μέσα παραγωγής και αναπαραγωγής (αυτό σημαίνει περίφραξη) αλλά και οι ίδιες αντιμετωπίζονται ως πόροι, δηλαδή πραγμοποιούνται. ΄Εχει σημασία, λοιπόν, για μας να προσεγγίσουμε την έννοια των κοινών με τέτοιον τρόπο που δε θα επιτρέπει την πρόσληψη σωμάτων, ταυτοτήτων και λειτουργιών ως κοινούς πόρους, ως δημόσια πεδία πρόσβασης ή περίφραξης.

Επιχειρήσαμε να δούμε την έμφυλη διάσταση των κοινών μέσα από το παράδειγμα του αστικού χώρου. Συχνά οι σχέσεις φύλου και χώρου ορίζονται (και) μέσα από αφηγήσεις αποκλεισμών και περιφράξεων. Τέτοιες αφηγήσεις θα επιχειρήσουμε και εδώ εξετάζοντας μέσα από παραδείγματα τη σχέση του φύλου με τον δημόσιο-κοινό αστικό χώρο.

Παράδειγμα 1ο

Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη έχει αναρτήσει στο site της Ελληνικής αστυνομίας τον «Οδηγό του πολίτη». ΄Ενα εγχειρίδιο με χρήσιμες συμβουλές για θέματα ναρκωτικών, κλοπών, οδικής ασφά-

λειας κ.α. Σε αυτές διαβάζουμε ειδικές συμβουλές για γυναίκες. Μαθαίνουμε, λοιπόν, πως πρέπει να μένουμε μακριά από σοκάκια ή στενούς δρόμους. Να μη μπαίνουμε σε ασανσέρ με αγνώστους. Να μη δεχόμαστε κεράσματα από αγνώστους και αν αφήσουμε το ποτό μας αφύλακτο, ακόμα και για μισό λεπτό, να μη διανοηθούμε να ξαναπιούμε από αυτό. Μετά τη δύση του ηλίου, εάν είναι απαραίτητο να μετακινηθούμε με τα πόδια σε σκοτεινές περιοχές, να φροντίσουμε να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικές. Να βαδίζουμε στην εσωτερική πλευρά του τοίχου, κρατώντας την τσάντα πάντα κλειστή. Πάντα κάποιος γνωστός να γνωρίζει πού ακριβώς είμαστε.

Οι γυναίκες στις μέρες μας, λοιπόν, χρειάζονται ιδιαίτερες κατευθύνσεις για τον τρόπο με τον οποίο θα βαδίζουν, θα συναναστρέφονται, θα κυκλοφορούν. Γιατί η εποχή μας είναι δύσκολη κι η πόλη ένα επικίνδυνο μέρος για μια κοπέλα να ζει. Αν μια γυναίκα ξέχασε ότι ανά πάσα στιγμή μπορεί να γίνει θύμα βιασμού ή κλοπής, ότι πρέπει να έχει τα μάτια της δεκατέσσερα στα σκοτεινά δρομάκια, να φοβάται και να συνοδεύεται πάντα από κάποιον που είναι άντρας αρκετά ώστε να την προστατέψει, οι οδηγίες του υπουργείου της το ξαναθυμίζουν. Μέσα από αυτές τις οδηγίες βλέπουμε έναν ακόμα μηχανισμό πειθάρχησης και ελέγχου των γυναικών. Μια απαγόρευση των χώρων και του ωραρίου που μπορούν να κυκλοφορούν. Εμπεδώνεται η ανασφάλεια και ο φόβος μέχρι να ενσωματωθούν και να εσωτερικευθούν πλήρως οι εντολές από τα υποκείμενα. Η γυναίκα γίνεται ορατή στο δημόσιο χώρο με όρους θυματοποίησης, αδυναμίας, κατωτερότητας.

Η παραγωγή ενός τέτοιου λόγου ορίζει τα κέντρα των αστικών πόλεων ως τόπους με έντονη εγκληματικότητα και καθιστά σχεδόν βέβαιη μια επίθεση, ιδιαίτερα κατά τις βραδινές ώρες. Ποιον όμως, θέλει να προστατεύσει το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη από αυτές τις επιθέσεις; Ποιος αναγνωρίζεται, τελικά, ως πολίτης; Η έννοια του πολίτη παράγεται μέσα από το διαχωρισμό του πληθυσμού σε Έλληνες και μετανάστες, αποκλείοντας όσους δεν ανήκουν στα φυσικοποιημένα όρια του έθνους-κράτους. Σε αυτήν τη διαδικασία παράγεται άλλες φορές ρητά και άλλες υπόρρητα το υποκείμενο μετανάστης ως εχθρός και απειλητικός άλλος. Δε θα αμφισβητήσουμε το γεγονός πως αρκετοί χώροι της πόλης έχουν γίνει όχι μόνο αφιλόξενοι αλλά

και επικίνδυνοι. Η βία αυτή, όμως, εμφανίζεται ως γνώρισμα των μεταναστών και όχι ως απόρροια των καπιταλιστικών σχέσεων που γεννούν ανισότητες, φτώχεια και εξαθλίωση. Η κατασκευή αυτού του «κοινού» προβλήματος με όρους έκτακτης ανάγκης, η αίσθηση της κοινής απειλής, εγκαλεί τη συναισθηματική συμμετοχή των Ελλήνων πολιτών ώστε να αντιμετωπισθεί συλλογικά. Η συναίνεση έχει επιτευχθεί. Επομένως οι κρατικές πολιτικές, οι συλλήψεις, οι σκούπες, το καθεστώς αστυνόμευσης και οι αναπλάσεις περιοχών φαντάζουν ως η μόνη επιλογή για τη διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας. Ταυτόχρονα, συμβάλλει στην αναπαραγωγή ρατσιστικού λόγου και νομιμοποιεί βίαιες επιθέσεις και πρακτικές αυτοδικίας κατά των μεταναστών, που έρχονται να καλύψουν την όποια αδυναμία περιφρούρησης αυτής της φαντασιακής κοινότητας του έθνους από τις κρατικές πολιτικές. Η συνθήκη αυτή, υποκρύπτει και ηθελημένα αγνοεί το πώς εκφράζεται η πατριαρχική συνθήκη από τους Έλληνες άντρες: τους βιασμούς μεταναστριών, ντόπιων και τουριστριών, την υποτιμημένη γυναικεία εργασία, το trafficking. Ταυτόχρονα, αποσιωπά αμέτρητα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, κρυμμένα κάπου στη σφαίρα του ιδιωτικού, αλλά και τις πολλαπλές μορφές καταπίεσης (για παράδειγμα η ενδοοικογενειακή ή σεξουαλικοποιημένη βία βιώνεται διαφορετικά από μία μετανάστρια).

Παράλληλα, η οριοθέτηση του πολιτικού σώματος περικλείει άπειρες εσωτερικές ιεραρχήσεις στην κορυφή των οποίων τοποθετείται ο Έλληνας, ετεροσεξουαλικός, οικογενειάρχης άνδρας. Η ιδιότητα του πολίτη αποδίδεται στις γυναίκες υπό προϋποθέσεις, η βασικότερη των οποίων είναι η μητρότητα. Οι γυναίκες εντάσσονται στο έμφυλο σώμα του έθνους ως μάνες, αδελφές, σύζυγοι, ως ετεροφυλόφιλες δηλαδή γυναίκες που επιτελούν το φύλο τους και ανταποκρίνονται στο πρόταγμα της εθνικής αναπαραγωγής. Ως τέτοιες χρήζουν προστασίας από τους άνδρες ομοεθνείς τους. Το ιδεώδες της αναπαραγωγής και η υλοποίηση του ή μη, παρέχει κοινωνική αναγνώριση στο υποκείμενο ως κανονικό, ενώ εκτοπίζει στην επικράτεια του αδιανόητου και του αβίωτου κάθε μη αναπαραγωγική σεξουαλικότητα.

Ένα τέτοιο συμβουλευτικό εγχειρίδιο δε θα μπορούσε να απευθύνεται σε ομοφυλόφιλους με σκοπό να τους προστατεύσει από τις συχνές σεξιστικές επιθέσεις βίας, της οποίας είναι αποδέκτες, από τη

στιγμή που δεν αναγνωρίζονται ως τέτοια υποκείμενα μέσα στο πολιτικό σώμα. Η ένταξη τους σε αυτό γίνεται με περιορισμούς. Η ενσωμάτωση εθνικών προτύπων, η υπεράσπιση των κοινών συμφερόντων αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ένταξη με όρους νομιμότητας αποκλείοντας την ίδια στιγμή trans, gay και λεσβίες, μετανάστες/τριες αλλά και όσες και όσους αντιτίθενται σε αυτήν τη βίαιη διαδικασία πολιτισμικής αναγνωρισιμότητας. Όταν η βία απευθύνεται σε αυτούς, δε νοείται ως εγκληματικότητα αλλά μάλιστα εμφανίζεται φυσικοποιημένη.

Παράδειγμα 2ο

Το Μάιο του 2010 κάποιοι από εμάς συμμετείχαμε σε μία δράση στο πλαίσιο ενός φεστιβάλ για την ομοφοβία. Η δράση αυτή είχε ως στόχο τη διερεύνηση του δημόσιου χώρου ως προς την ορατότητα της ομοφυλοφιλίας. Σε αυτήν τη δράση χωριστήκαμε σε δύο ομάδες των δέκα ατόμων. Ένα γκέι ζευγάρι, το οποίο θα συμπεριφερόταν όπως συμπεριφέρονται τα στρέητ ζευγάρια στο δημόσιο χώρο, (εναγκαλισμοί και φιλιά) έκανε βόλτα σε κεντρικά σημεία της πόλης. Όσο εμείς επιτελούσαμε το γκέι ερωτευμένο ζευγάρι, οι υπόλοιποι της ομάδας παρακολουθούσαν τις αντιδράσεις των ανθρώπων τριγύρω μας. Στο δρόμο συναντήσαμε οικογένειες με παιδιά, όπου οι γονείς έκρυβαν τα παιδιά από τη θέαση ενός ομόφυλου φιλιού. Νέοι άντρες και γυναίκες έβριζαν ή χλεύαζαν. Από όπου κι αν περνούσαμε, ουσιαστικά ήμασταν το γεγονός που παραβίαζε τον ετεροφυλόφιλο χώρο.

Μεγαλώνοντας ως ομοφυλόφιλος μαθαίνεις από το σχολείο και την οικογένεια μέχρι την τηλεόραση και την εθνική προπαγάνδα, ότι εάν γίνεις ορατός ως προς την ομοφυλοφιλία σου στο δημόσιο χώρο, κινδυνεύεις από λεκτική ή ακόμα και σωματική βία. Αυτό δε συμβαίνει γιατί πάντα, σε οποιοδήποτε σημείο του δημόσιου χώρου, θα υπάρχει κάποιος που θα μπορεί να σου επιτεθεί, αλλά επειδή η ετεροφυλοφιλία έχει φυσικοποιηθεί στο δημόσιο χώρο με αποτέλεσμα οτιδήποτε δεν περιλαμβάνεται σε αυτή να αποκλείεται.

Παρ' όλα αυτά, στη Θεσσαλονίκη, όπως και σε άλλες μεγάλες πόλεις, έχουν δημιουργηθεί χώροι-μαγαζιά που απευθύνονται σε ομοφυλόφιλους/ες και τρανς, εξυπηρετώντας τις ανάγκες κοινωνικοποίησης τους. Αυτά τα LGBT. μέρη δεν είναι απλά μέρη μιας κοινό-

τητας, είναι εμπορευματοποιημένα μέρη που είναι μερικώς προσβάσιμα σε όσους/ες μπορούν να αντεπεξέλθουν στις οικονομικές, ενδυματολογικές και πολιτισμικές απαιτήσεις τους. Ουσιαστικά αυτά τα μέρη είναι από τις ελάχιστες περιπτώσεις χρόνου και τόπου όπου υπάρχει ασφάλεια.

Αντιλαμβανόμαστε το δημόσιο χώρο ως περιφραγμένο κοινό που περιέχει και πάντα ετεροκανονικές έμφυλες εκφράσεις (γκομενοκουβέντες, δημόσια εκδήλωση οικειότητας, φλερτ, καμάκι, ερωτική αναζήτηση, κοινωνικό σχολιασμό κ.λπ.). Αυτή η μη θεσμικά θεσπισμένη περίφραξη θεωρείται τόσο δεδομένη από τους ετεροφυλόφιλους ώστε να μην αντιλαμβάνονται καν την ύπαρξη και τη χρησιμότητα της. Αντίθετα, είναι τόσο επώδυνα αντιληπτή από τους ομοφυλόφιλους ώστε, πέρα από την συναίσθηση του φράκτη ή τη συγκρότηση «δικών τους» χώρων, έχουν αναπτυχθεί στρατηγικές επίθεσης-διάρρηξής του. Η περιπλάνηση στην πόλη που αναφέραμε παραπάνω μπορεί να διαβαστεί ως μια τέτοια στρατηγική.

Η μετάβαση από τον ιδιωτικό σου χώρο στο δημόσιο και από εκεί στον ημιδημόσιο/ημιιδιωτικό που απευθύνεται στην «ιδιαιτερότητα» σου (gay bar κ.λπ.), κάνει ακόμα πιο έντονη την αίσθηση των περιφράξεων που διαχωρίζουν αυτούς τους χώρους. Αν πάρουμε για παράδειγμα τις επιτελέσεις ενός σώματος, βλέπουμε ότι στον ιδιωτικό χώρο μπορεί η καθεμία να κάνει ό,τι θέλει (ο καθένας κάνει ο,τι θέλει στο κρεβάτι του κ.λπ.). Βγαίνοντας από τον ιδιωτικό και διασχίζοντας το δημόσιο χώρο αυτή η «ελευθερία» περιορίζεται στο ότι ένα ανδρικό σώμα πρέπει να είναι αρρενωπό και αντίστοιχα, ένα γυναικείο (πρέπει να είναι) θηλυκό. Φτάνοντας στον ημιδημόσιο χώρο (gay bar), αφού πληρώσεις την είσοδο ή το ακριβό ποτό σου, μπορείς να επιστρέψεις σε αρκετές από τις επιτελέσεις που έχασες όταν αποχωρίστηκες τον ασφαλή ιδιωτικό σου χώρο.

Επίλογος

Απέναντι στη διαρκή διαδικασία «πρωταρχικής» συσσώρευσης, απέναντι στις διαρκώς ανανεούμενες περιφράξεις σχηματίζονται κοινότητες αγώνα που μέσα από την πράξη τους ανασυστήνουν, υπερασπίζονται και διευρύνουν τα κοινά. Αναγνωρίζουμε τα κοινά ως τις στιγμές και τους τόπους, όπου οι άνθρωποι επανασυνδέονται ως

δρώντα υποκείμενα και επιβεβαιώνουν ότι είναι κάτι πάνω και πέρα από αυτό που τους θέλει το κεφάλαιο να είναι. Συχνά όμως, μέσα στην ίδια την κίνηση συγκρότησης των κοινών, επανεμφανίζονται λόγοι και περιεχόμενα που ορθώνουν εκ νέου αποκλεισμούς, διαχωρισμούς και ανισότητες, υποσκάπτοντας ουσιαστικά την ίδια την έννοια της κοινότητας που επιδιώκουν να δημιουργήσουν. Έτσι, οι περιφράξεις ξαναστήνονται, αυτή τη φορά στο εσωτερικό της κίνησης που επιθυμεί να τις γκρεμίσει. Στην τοποθέτησή μας επικεντρωθήκαμε στον έμφυλο χαρακτήρα αυτών των περιφράξεων, χωρίς να αγνοούμε την ύπαρξη άλλων υποκειμενικοτήτων που αποκλείονται από τα κοινά.

Δεν αντιμετωπίζουμε τις έμφυλες περιφράξεις μόνο με οικονομικούς όρους και για αυτό στεκόμαστε κριτικά απέναντι στους προτεινόμενους αγώνες για οικιακό μισθό ή στην ανάγκη να αναλάβουν οι γυναίκες ηγετικό ρόλο στην κολλεκτιβοποίηση της αναπαραγωγικής εργασίας, στην προσπάθεια να ανακτήσουμε ή να δημιουργήσουμε τα κοινά. Όσο δεν αμφισβητείται ο έμφυλος ρόλος των γυναικών και η έμφυλη ιεραρχική διάκριση των κοινοτήτων δε νοούνται σχέσεις που να δημιουργούν ή να ανακτούν τα κοινά.

Το πώς οι άνθρωποι ορίζουν τους χώρους τους, πώς τους βιώνουν και εντέλει τους κατασκευάζουν είναι πολύ σημαντικό στην κατασκευή ταυτοτήτων. Αν, λοιπόν, εδώ προσπαθήσουμε να ορίσουμε έναν νέο «κοινό» τόπο, τότε αυτός ο ορισμός θα περνά σίγουρα και μέσα από την επαναδιαπραγμάτευση των παγιωμένων ταυτοτήτων. Η θέσπιση/κατασκευή ενός χώρου, έστω και φαντασιακή, δε μπορεί παρά να έχει εγγενές συστατικό της μια διαφορετική πρόσληψη των φύλων.

Συντονίστρια:

Στη συνέχεια θα τοποθετηθεί ο Massimo De Angelis και θα ακολουθήσει συζήτηση, ερωτήσεις και τοποθετήσεις. Θα θέλαμε να πούμε ότι αύριο, πριν τις εισηγήσεις που ξεκινούν στις 16:00, προτείνουμε κατά τις 13:00 να γίνει μια ανοικτή, δημόσια συνέντευξη πάνω στο ζήτημα των κοινών και των περιφράξεων με τον Massimo De Angelis.

5.3 Εισήγηση Massimo De Angelis

Θα ήθελα να ξεκινήσω από το τέλος. Κομμουνισμός. Ο Μαρξ όρισε τον κομμουνισμό ως «την πραγματική κίνηση που καταργεί τη σημερινή κατάσταση πραγμάτων»[2] . Τι σημαίνει αυτό το πράγμα; Καταρχάς η έννοια της κίνησης εμπεριέχει την αλλαγή, τη διαδικασία και ίσως μια κοινωνική δύναμη που προκαλεί αυτήν την αλλαγή. Το δεύτερο ζήτημα είναι το ζήτημα του πραγματικού, της πραγματικής κίνησης. Μιλάμε για μία πραγματική κίνηση που καταργεί τη σημερινή κατάσταση πραγμάτων. Το πραγματικό λοιπόν εξ' ορισμού είναι αντιδιαμετρικά αντίθετο από το ιδεαλιστικό, το ιδανικό. Ο κομμουνισμός δεν είναι μία κίνηση συγκεκριμένων και παγιωμένων ιδεών, αρχών και αξιών τις οποίες πρέπει να προσκυνάμε στις εκάστοτε συνθήκες. Αντίθετα, αυτές οι ιδέες, αυτές οι αξίες, πρέπει να είναι ριζωμένες μέσα στην πραγματικότητα της πρακτικής. Για να το πω σύντομα, για μένα το πραγματικό είναι αυτό που ο Μαρξ έχει αποκαλέσει: «η ζωή και οι διαδικασίες της ζωής». Ο κομμουνισμός, λοιπόν, είναι η κίνηση της αναπαραγωγής της ζωής με την πολύ ευρεία έννοια. Μια αναπαραγωγή της ζωής η οποία μπορεί να καταργήσει τη σημερινή κατάσταση πραγμάτων. Μία κατάσταση πραγμάτων, που όπως ξέρουμε και έχουμε αναλύσει, προωθείται από το κεφάλαιο προκειμένου να οργανώσει τη ζωή σύμφωνα με τα δικά του συμφέροντα. Τη δική του ανάγκη αυτοσυντήρησης και τη δική του θέληση να αναπαράγει συνεχώς τον εαυτό του διαμέσου της συσσώρευσης και με όλες τις συνέπειες που έχει αυτό. ΄Ετσι, λοιπόν, σύμφωνα με αυτή την κατανόηση του παραπάνω αποφθέγματος του Μαρξ, έχουμε παράλληλα μία θετική ανάγνωση του κομμουνισμού ως αναπαραγωγής της ζωής και μία αρνητική, που είναι η κατάργηση του κεφαλαίου και αυτά τα δύο ταυτόχρονα.

Και για να προχωρήσω, θα πάω από τον Μαρξ πολλά χρόνια μπροστά, στους Ζαπατίστας, στα τέλη της δεκαετίας του ΄90. Επικαλούμαι την περίφημη ρήση των Ζαπατίστας που λέει ότι: «Μιλάμε για ένα “όχι” και πολλά “ναι”». Τα πολλά «ναι» είναι η ανάπτυξη πολλών δυνάμεων-για. Δυνάμεις τις οποίες χρειαζόμαστε για να αναπαράγουμε τη ζωή ανεξάρτητα από το κεφάλαιο. Ως μια συνθήκη ώστε να καταφέρουμε να ξεφορτωθούμε την εξουσία που επιβάλλεται σε

εμάς *[εξουσία-επί]*.[3] Για μένα η κυτταρική μορφή, ο βασικός πυρήνας αυτής της –ταυτόχρονα θετικής και αρνητικής– κίνησης, η θεμελιώδης κοινωνική μορφή που είναι υπεύθυνη για την εγκαθίδρυση της ζωής και μέσω αυτής για την κατάργηση του κεφαλαίου, είναι αυτό που ονομάζουμε τα κοινά.

Τα κοινά υπάρχουν, αν το σκεφτούμε, σε πολλές πτυχές της κοινωνικής μας ζωής αλλά είναι αφανή σε εμάς. Δε μπορούμε να τα δούμε. Γιατί πολλές φορές τα παίρνουμε σαν κάτι που είναι δεδομένο, γι' αυτό και δεν τα βλέπουμε. Αλλά η ύπαρξή τους γίνεται άμεσα ορατή ακριβώς όταν τα χάνουμε. Δηλαδή όταν το κεφάλαιο προσπαθεί να τα περιφράξει, ακριβώς εκείνη τη στιγμή συνειδητοποιούμε πόσο οι ζωές μας εξαρτώνται από αυτά. Σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές, σε διαφορετικά κοινωνικά και γεωγραφικά συμφραζόμενα, ένα σωρό τέτοια κοινά όπως το νερό, η γη, η ατμόσφαιρα, η γνώση, οι γενικές συνθήκες αναπαραγωγής, όπως η φροντίδα των παιδιών ή η φροντίδα των ηλικιωμένων, περιφράσσονται διαρκώς. Η ιστορία του κεφαλαίου, όπως τη ξέρουμε, είναι μια ιστορία περιφράξεων.

Αυτό που ο Μαρξ ονόμασε «πρωταρχική» ή «αρχική συσσώρευση», αναφερόμενος στις περιφράξεις αυτές, γνωρίζουμε πλέον ότι δε συνέβη μόνο μία φορά, πριν τον καπιταλισμό, όπως θα το ήθελε η ορθόδοξη μαρξιστική ανάγνωση του Μαρξ. Αλλά είναι μία επαναλαμβανόμενη συνθήκη, η οποία και είναι αναγκαία για την αναπαραγωγή του ίδιου του καπιταλισμού. Οι περιφράξεις και η [εκάστοτε] πρωταρχική συσσώρευση, όπως έγραψε ο ίδιος ο Μαρξ, είναι η διαδικασία διαχωρισμού των ανθρώπων από τα μέσα παράγωγης αλλά με την ευρεία έννοια, τα μέσα της ζωής, τα μέσα της ίδιας μας της ύπαρξης. Κατά συνέπεια, πρόκειται για την προϋπόθεση που επιτρέπει στο κεφάλαιο να ελέγχει τη ζωή των ανθρώπων. Στις λιγοστές αναφορές του σε ένα διαφορετικό τρόπο κοινωνικής οργάνωσης, ο Μαρξ χρησιμοποίησε τον όρο «κοινωνία ελεύθερα συνασπιζόμενων παραγωγών» [association of free producers], για να περιγράψει την εγγύτητα, την ενότητα των ελεύθερων παραγωγών με τα μέσα παραγωγής και επομένως το ξεπέρασμα του διαχωρισμού. Όλες οι βασικές κατηγορίες που γνωρίζουμε ότι έχει χρησιμοποιήσει ο Μαρξ ως κριτική του καπιταλισμού, δηλαδή η αλλοτρίωση, ο φετιχισμός και η εκμετάλλευση, είναι όλες ριζωμένες μέσα σε αυτόν τον διαχωρισμό. Τα τε-

λευταία τριάντα χρόνια, στην εποχή του νεοφιλελευθερισμού, είδαμε μια συνεχή και εντεινόμενη τέτοια διαδικασία διαχωρισμού και περιφράξεων, τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο, με πληθώρα μέσων, όπως τα Προγράμματα Δομικής Προσαρμογής, τα δικαιώματα του κεφαλαίου, τις απαλλοτριώσεις γης και τώρα την αρπαγή γαιών ως αποτέλεσμα της παρούσας παγκόσμιας κρίσης.

Αυτή η αφάνεια των κοινών, το ότι δεν τα υπολογίζουμε και δεν τα αξιολογούμε ως απαραίτητες προϋποθέσεις της ύπαρξής μας, μας αποτρέπει από το να αντιληφθούμε στρατηγικά τις συνθήκες της ίδιας μας της δύναμης. Δηλαδή να τους δώσουμε μια νέα αξία. Μια αξία που θα είναι υπέρ μας, που θα τη χρησιμοποιήσουμε εμείς. Θέλω να μιλήσω λίγο προβοκατόρικα τώρα και να φέρω το παράδειγμα αυτού του κατειλημμένου εργοστασίου, αυτών των υπέροχων 19.000τ.μ. που έχετε εδώ πέρα και επισκέφτηκα χτες. Μπαίνοντας σε αυτόν τον χώρο –και θα χρησιμοποιήσω έναν όρο που είναι ιδιαίτερα προσφιλής στους καπιταλιστές– είδα πολλές ευκαιρίες. Αλλά προφανώς όχι με όρους κέρδους και συσσώρευσης κεφαλαίου. Βλέπω συνεργεία ποδηλάτων και άλλα εργαστήρια, στούντιο για ταινίες και μουσική, παιδικούς σταθμούς, συλλογικούς λαχανόκηπους, μπορώ να δω μια κοινότητα ζωντανή που περιλαμβάνει ιδεολογικά διαφορετικούς ανθρώπους. Μια κοσμοπολίτικη κοινότητα αλλά μια κοινότητα που παρ' όλα αυτά μπορεί να κατέχει την αναπαραγωγή της ίδιας της ζωής. Αυτή είναι, λοιπόν, η προβοκατόρική ερώτησή μου και είμαι σίγουρος ότι υπάρχουν πολλές καλές απαντήσεις αλλά, ως εξωτερικός,[4] θέλω να ρωτήσω: γιατί δεν υπάρχουν πολλά-πολλά παιδιά εδώ μέσα; Πού είναι οι ηλικιωμένοι; Πού είναι οι χώροι συνάντησης με άλλες κοινότητες; Και το τελικό ερώτημα στο οποίο πάντα επανέρχεται το ζήτημα των περιφράξεων: σε ποιον θα απευθυνθείτε για βοήθεια όταν τελικά η κρίση τελειώσει και έρθει η τράπεζα –που της ανήκει το κτίριο– και θελήσει να χτίσει ένα νεκρό μουσείο με αλλόκοτα εκθέματα; Από ποιον θα ζητήσετε βοήθεια όταν θα έρθουν και –για να σας πετάξουν έξω– θα πουν ότι αυτό το κτίριο είναι επικίνδυνο ή είναι ακόμα και μια όχληση προς τους γείτονες, που δεν το χρησιμοποιούν, που το κτίριο δεν έχει καμία σχέση με τη ζωή τους;

Τα κοινά πρέπει να γίνουν ουσιώδη για την αναπαραγωγή της ζωής. Και αυτή είναι μια απαραίτητη συνθήκη για την ανάπτυξη των

δικών μας δυνάμεων. Τα κοινά, όπως ειπώθηκε και πριν, μπορεί να είναι είτε αλλοιωμένα, είτε καταπιεστικά είτε χειραφετητικά και πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικό να κρατήσουμε και να θυμηθούμε –μιας και γίνεται μεγάλη κουβέντα για τα κοινά σε διάφορες κοινότητες– ότι δεν πρέπει να προβάλλουμε τις δικές μας αξίες πάνω στον ορισμό των κοινών. Αλλά να μετατρέψουμε τα ίδια τα κοινά σε ένα πεδίο αγώνα. Το σημείο-κλειδί για εμάς, με την ευρύτερη έννοια του αγώνα έναντι στο κεφάλαιο, είναι ότι τα κοινά βρίσκονται εκτός της σφαίρας του κεφαλαίου, ανεξάρτητα από το αν μας αρέσουν αυτά τα κοινά ή όχι. Τι σημαίνει να βρίσκονται εκτός του κεφαλαίου; όπως ανέφερα και χθες, αυτό σημαίνει ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ μας για τη δημιουργία και αναπαραγωγή αυτών των κοινών δε βασίζεται στο εμπόρευμα ή το κέρδος. Αυτό σημαίνει ότι βρίσκονται εκτός της σφαίρας του κεφαλαίου. Σημαίνει ότι η δράση μας στην ουσία ούτε ορίζεται ούτε μετριέται από το κεφάλαιο και τις ιεραρχήσεις του κεφαλαίου. Σημαίνει, για παράδειγμα, ότι δε χρειάζεται η αποτελεσματικότητα να είναι η πρώτη μας ιεράρχηση σε αυτό που κάνουμε, δε χρειάζεται να είμαστε πρώτα και κύρια αποτελεσματικοί. Το γεγονός, λοιπόν, ότι βρίσκονται εκτός αυτής της σφαίρας και το ότι αναγνωρίζουμε –παρ' όλους τους περιορισμούς και τα όρια– ότι υπάρχουν πράγματα που βρίσκονται εκτός αυτής της σφαίρας, ότι υπάρχει ένα εκτός, είναι ιδιαίτερα κρίσιμο γιατί σημαίνει ότι έχουμε ένα σταθερό σημείο από το οποίο μπορούμε να διεξάγουμε τους αγώνες μας. Ένα σημείο πάνω στο οποίο μπορούμε να οικοδομήσουμε τις δικές μας δυνάμεις-για. Να δημιουργήσουμε και να αναπαράγουμε και στην ουσία να μεγεθύνουμε τις κοινωνικές μας δυνάμεις. Θα πω κάτι που είπε ο Πυθαγόρας: «Δώσε μου ένα τόπο να σταθώ και θα μπορέσω να κινήσω τη γη».[5] Αυτό το μέρος που βρισκόμαστε σήμερα είναι ένας από αυτούς τους τόπους.

Οι περισσότεροι άνθρωποι όταν μιλούν για τα κοινά αναφέρονται στα «κοινά αγαθά» [common goods]. Αναφέρονται σε πράγματα, είτε αυτά είναι υλικά είτε άυλα, απτά ή άπιαστα. Πιστεύω ότι αυτά τα δύο, τα κοινά αγαθά και τα κοινά σχετίζονται μεταξύ τους αλλά παράλληλα πρέπει να κάνουμε εδώ μία διάκριση, η σημασία της οποίας δεν πρέπει να μας διαφεύγει. Σας προσκαλώ, λοιπόν, να το σκεφτούμε μαζί. Τα κοινά αγαθά, όπως και τα εμπορεύματα, έχουν έναν δι-

φυή χαρακτήρα. Ο διφυής αυτός χαρακτήρας αποκαλύπτεται καταρχάς από το ίδιο τους το όνομα: κοινά αγαθά. Στο όνομα αυτό συνδυάζεται ένα ουσιαστικό, το «αγαθό», με έναν επιθετικό προσδιορισμό, το «κοινό». Πρόκειται για αγαθά που, όπως συμβαίνει με όλα τα αγαθά, αντιπροσωπεύουν κοινωνικά αντικειμενοποιημένες αξίες χρήσης. Αντικείμενα που ικανοποιούν, με άλλα λόγια, κοινωνικά καθορισμένες ανάγκες και επιθυμίες. Είναι, λοιπόν, αγαθά και ως τέτοια αξίες χρήσης αλλά παράλληλα είναι και κοινά, πράγμα που σημαίνει ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν από μια πολλαπλότητα ανθρώπων. Έτσι, τα κοινά αγαθά είναι αξίες χρήσης για πολλούς ανθρώπους.

Αλλά αυτός ο ορισμός των κοινών αγαθών δεν είναι ιδιαίτερα λειτουργικός στο σήμερα. Είναι σαν να κατανοούμε τα κοινά αγαθά όπως θα τα ερμήνευε μια μετακαπιταλιστική κοινωνία και να προβάλαμε στη συνέχεια την ερμηνεία αυτή στο παρόν. Να φέρω ένα παράδειγμα: η αίθουσα αναμονής ενός αεροδρομίου είναι μια αξία χρήσης για πολλούς ανθρώπους αλλά παρ' όλα αυτά δε θα επιλέγαμε να την ονομάσουμε κοινό. Ή επίσης ένας δρόμος είναι μια αξία χρήσης για μια πολλαπλότητα αλλά και πάλι θα συναντούσαμε προβλήματα αν ορίζαμε το δρόμο ως κοινό. Συνήθως τον αποκαλούμε δημόσιο χώρο. Το σημείο-κλειδί σε αυτά τα παραδείγματα είναι ότι η πολλαπλότητα μέσα σε αυτούς τους χώρους είναι κατά κύριο λόγο σιωπηρή. Όταν διασχίζεις ένα δρόμο, δε μιλάς, σιωπάς. Τα αγαθά τα χρησιμοποιείς αλλά δεν τα διεκδικείς, δε νοιάζεσαι γι' αυτά, δε λες τίποτα γι' αυτά. Είσαι απλά ένας χρήστης. Για να γίνουν τα αγαθά πραγματικά κοινά θα πρέπει αυτή η πολλαπλότητα που τα χρησιμοποιεί να ζωντανέψει και να διεκδικήσει την κυριότητά αυτών των αγαθών. Και αυτό έχει βαρύνουσα σημασία γιατί εδώ ακριβώς έγκειται η διάκριση ανάμεσα στα κοινά και το δημόσιο χώρο. Ένας δρόμος είναι ένας δημόσιος χώρος, γίνεται όμως κοινός τη στιγμή που τον ανακτούμε και τον μετατρέπουμε σε τόπο συνάντησης και μοιράσματος. Γίνεται κοινός όταν ανακτάται από μια κοινότητα ανθρώπων που ζωντανεύει, δημιουργεί και οργανώνει το δικό της χώρο, παίρνει αποφάσεις και διεκδικεί το δημόσιο χώρο. Αυτό ακριβώς συνέβη στις κεντρικές πλατείες της Ισπανίας με το κίνημα των Αγανακτισμένων και το ίδιο πράγμα συμβαίνει και σήμερα στις πλατείες της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Μετατρέπουν τους δημόσιους χώρους σε κοινά.

Οργανώνουν την ίδια την αναπαραγωγή των ζωών τους μέσα από αυτές τις πλατείες.

Και όταν η πολλαπλότητα διεκδικεί κατά αυτήν την έννοια τα αγαθά, δημιουργεί ταυτόχρονα και νέες αξίες χρήσης, πέρα από αυτές των πραγμάτων. Δημιουργεί σχεσιακές αξίες, αποδίδοντας νέα νοήματα στις υπάρχουσες μορφές κοινωνικών σχέσεων. Κατορθώνει, έτσι, να θέσει υπό αμφισβήτηση τις κοινωνικές ιεραρχίες και τους αποκλεισμούς που βασίζονται στο φύλο ή σε άλλους διαχωρισμούς. Με αυτόν τον τρόπο και μέσω αυτής της διαδικασίας παραγωγής των κοινών [commoning] τα κοινά αγαθά μετατρέπονται σε στοιχεία ενός συστήματος κοινών. Έτσι όταν μιλάμε για κοινά σε πληθυντικό αριθμό, θα πρέπει πάντα να αντιλαμβανόμαστε ένα σύστημα που περιλαμβάνει ως στοιχεία του α) την κοινότητα, β) τους κοινούς πόρους αλλά και γ) τη διαδικασία δημιουργίας των κοινών, τη διαδικασία του commoning. Με άλλα λόγια, τα κοινά αγαθά δεν είναι παρά ένα μόνο στοιχείο αυτού του συστήματος.

Έτσι, στο βαθμό που κατανοούμε τα κοινά ως κυτταρική μορφή του κομμουνισμού, αυτής της κίνησης που καταργεί το κεφάλαιο αλλά δημιουργεί παράλληλα μια νέα ζωή, θα πρέπει πάντα να τα εξετάζουμε ως δυναμικά συστήματα, να λαμβάνουμε υπόψη τις δυναμικές που αναπτύσσονται μέσα σε αυτά. Και οι δυναμικές αυτές έχουν δύο διαστάσεις: μια εσωτερική –που αφορά το ίδιο το κοινό– και μια εξωτερική. Η εσωτερική διάσταση έχει μελετηθεί διεξοδικά. Αναφέρω ονομαστικά μόνο την Ostrom αλλά είναι πολλοί οι ακαδημαϊκοί που ασχολήθηκαν με τα όρια, τις αντιφάσεις και τις δυνατότητες των κοινών, όσον αφορά αυτό που συμβαίνει στο εσωτερικό της οργάνωσής τους. Αλλά η ουσιαστική για μας διάσταση είναι η δεύτερη, η σχέση των κοινών με ό,τι τα περικλείει, η σχέση με το εξωτερικό τους περιβάλλον και αυτό δεν είναι άλλο από το κεφάλαιο. Έτσι, τα κρίσιμο ερωτήματα είναι το πώς και το σε ποιο βαθμό τα κοινά αρθρώνονται με το κεφάλαιο, διότι κατά τη γνώμη μου κάποιου είδους συνάρθρωση με το κεφάλαιο είναι αναπόφευκτη.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να μιλήσω για την κρίση, τη σχέση της κρίσης με τα κοινά. Θα ξεκινήσω με μια υπόθεση: θεωρώ, όπως συζητήθηκε και χθες με διάφορους τρόπους, ότι βρισκόμαστε εν μέσω μιας κρίσης. Και όταν μιλάω για κρίση έχω στο μυαλό μου μια κρί-

ση κοινωνικής σταθερότητας, μια βαθιά καπιταλιστική κρίση και όχι απλά μια ύφεση. Η κρίση αυτή απαιτεί από την πλευρά του κεφαλαίου μια αναδιάρθρωση των ταξικών σχέσεων, προκειμένου να συνεχιστεί η ανάπτυξη και η καπιταλιστική συσσώρευση. Θα μπορούσαμε να συζητάμε για ώρες προσπαθώντας να περιγράψουμε τις διάφορες στρατηγικές που επιστρατεύει το κεφάλαιο ώστε να αντιμετωπίσει την κρίση αλλά εκτιμώ ότι όλες αυτές οι ρυθμίσεις καταλήγουν να επιδεινώνουν την κρίση της κοινωνικής και οικολογικής αναπαραγωγής που βιώνουμε. Ούτε ο πράσινος καπιταλισμός είναι λύση, ούτε η πυρηνική ενέργεια είναι λύση. Θα μπορούσαμε να απαριθμήσουμε διάφορους μηχανισμούς και διάφορα μοντέλα αλλά οποιαδήποτε ρύθμιση κι αν επιλεγεί, συμβάλλει στο βάθεμα της κρίσης και όχι στην επίλυσή της. Αυτό σημαίνει ότι βρισκόμαστε σε μια χρονική στιγμή κατά την οποία πέφτει πάνω μας βαριά η σκιά του μέλλοντος. Επίσης, κρίνοντας από τα τελευταία χρόνια, είναι ξεκάθαρο –τουλάχιστον σε εμένα– ότι ο νεοφιλελευθερισμός, ως τρόπος καπιταλιστικής διαχείρισης και κυριαρχίας, δεν προτίθεται να παραδώσει τα ηνία σε έναν άλλο τρόπο διαχείρισης. Οι κυρίαρχες τάξεις δε φαίνονται πρόθυμες να ευθυγραμμιστούν πίσω από ένα νέο μοντέλο καπιταλιστικής διεύθυνσης.

Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν ενδείξεις ότι αυτή η νεοφιλελεύθερη διακυβέρνηση αρχίζει να ζητάει βοήθεια. Και αυτή η έκκληση για βοήθεια απευθύνεται στα κοινά. Σε αυτήν τη νέα φάση που διανύουμε, είναι σίγουρο ότι θα δούμε ξανά ολοένα και περισσότερες περιφράξεις σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, οπουδήποτε αυτό είναι εφικτό, από περικοπές στις δαπάνες έως την αρπαγή γαιών. Αλλά παράλληλα θα δούμε και την ενσωμάτωση των κοινών. Θα περιγράψω εν συντομία δύο τέτοια παραδείγματα: στην Αγγλία, ο νέος κυβερνητικός συνασπισμός επιβάλλει δραστικότατες περικοπές δημοσίων δαπανών, ακόμη μεγαλύτερες και από αυτές που είχε εφαρμόσει η κυβέρνηση της Θάτσερ τη δεκαετία του '80. Ταυτόχρονα, όλη τους η επιχειρηματολογία περιστρέφεται γύρω από αυτό που οι ίδιοι ονομάζουν το όραμα της Μεγάλης Κοινωνίας [Big Society]. Ακόμη και σύμφωνα με τη δική τους οπτική, όμως, ο λόγος αυτός περί Μεγάλης Κοινωνίας δεν είναι απλά μια ρητορική. Αντανακλά μια συγκεκριμένη συντηρητική ιδεολογική παράδοση που επιδιώκει την ενδυ-

νάμωση της κοινότητας. Αυτή η τάση είναι ορατή σε διάφορα επίπεδα όπως τα σχολεία και η εκπαίδευση, η φροντίδα των ηλικιωμένων, οι υπηρεσίες καθαριότητας και περιβαλλοντικής φροντίδας στις γειτονιές κ.λπ., πάντα όμως στο πλαίσιο των περικοπών και της μείωσης των κοινωνικών δαπανών. Με αυτόν τον τρόπο, χρησιμοποιούν αυτήν την ενδυνάμωση της κοινότητας ως μαξιλαράκι, ως μηχανισμό απορρόφησης των κραδασμών που προκαλούν οι περικοπές των κοινωνικών παροχών.

Ένα δεύτερο παράδειγμα είναι το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα Τοπικά Συστήματα Εμπορικών Συναλλαγών[6] και τα τοπικά συναλλάγματα, που λειτουργούν συμπληρωματικά προς το παραδοσιακό καπιταλιστικό σύστημα, προκειμένου να απορροφήσουν τις διακυμάνσεις και τα σκαμπανεβάσματα των επιχειρηματικών κύκλων. Τα παραδείγματα είναι πολυάριθμα αλλά το βασικό ερώτημα που διατρέχει όλα τα παραδείγματα είναι το εξής: ποια η σχέση μεταξύ κοινών, κεφαλαίου και κομμουνισμού; Και θέλω εδώ να διευκρινίσω ότι αυτή η σχέση δεν είναι κάτι ξεκάθαρο, υπάρχει μια σημαντική αμφισημία. Μερικές φορές τα όρια είναι δυσδιάκριτα και αυτό είναι πολύ σημαντικό να το καταλάβουμε.

Ο ανθρωπολόγος Claude Meillassoux έγραψε ένα βιβλίο στα μέσα της δεκαετίας του '70 που λέγεται νομίζω «Maidens, Meal and Money».[7] Στο βιβλίο αυτό, ο Meillassoux αναλύει, λοιπόν, αυτήν την αμφισημία με έναν πάρα πολύ ενδιαφέροντα τρόπο. Μελετά πώς το κοινό ενός χωριού, ενός παραδοσιακού χωριού, βρισκόταν στην ουσία, στην υπηρεσία της συσσώρευσης του κεφαλαίου, με το να επιτρέπει την πληρωμή χαμηλότερων μισθών, το να υπάρχουν δηλαδή χαμηλότεροι μισθοί. Κι αυτό συνέβαινε, καθώς μέσα στο κοινό του χωριού υπήρχε η δυνατότητα της αναπαραγωγής της ζωής χωρίς ιδιαίτερη έμφαση στο χρήμα, μέσα από την άμεση παραγωγή και ανταλλαγή των commoners. Αυτό είναι το πρόβλημα με τη Μεγάλη Κοινωνία, για την οποία μιλούν στη Βρετανία. Από την άλλη μεριά, αυτά τα κοινά των χωριών, σε άλλες περιπτώσεις επέτρεψαν την οικοδόμηση της δύναμης-για. Έδωσαν τη δύναμη στους commoners ώστε να αρνηθούν συγκεκριμένες επιταγές του κεφαλαίου, καθώς επίσης και να αγωνιστούν για καλύτερους μισθούς. Κι αυτό γιατί, προφανώς, όσο λιγότερο εξαρτιόμαστε από το χρήμα, όσο περισσότερο η συνο-

λική αναπαραγωγή της ζωής μας γίνεται διαμέσου αυτών των κοινών, τόσο περισσότερη δύναμη διαθέτουμε ώστε να αρνηθούμε το κεφάλαιο. Υπήρξαν, άλλωστε, αγώνες που κατάφεραν να κρατήσουν για μήνες χάρη στη στήριξη που έλαβαν από τα κοινά.

Έτσι, αυτή η αμφίσημη σχέση μεταξύ των κοινών και του κεφαλαίου, ανοίγει για εμάς μια τεράστια ευκαιρία να σκεφτούμε στρατηγικά για το πώς θα κινηθούμε ανάλογα μέσα στις διαφορετικές συνθήκες. Αλλά ένα πράγμα είναι για μένα ξεκάθαρο: ότι τα κοινά επιτρέπουν τη δημιουργία δύναμης, της δύναμης της αναπαραγωγής της ίδιας της ζωής. Στο πλαίσιο της άσκησης αυτής της δύναμης, καθώς αναπαράγουμε τη ζωή, ουσιαστικά καταργούμε διαμέσου αυτής της διαδικασίας το κεφάλαιο και έτσι στηρίζουμε, επεκτείνουμε και προωθούμε τον κομμουνισμό. Κι αυτός για μένα είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να αντικαταστήσουμε το τέλος της ιστορίας του κεφαλαίου με την αρχή της ιστορίας της δικής μας κίνησης.

Ευχαριστώ πολύ.

5.4 Συζήτηση

Σχόλιο 1:
Θα κάνω μια γρήγορη τοποθέτηση, ουσιαστικά επιδιώκοντας μια μετατόπιση στη συζήτηση. Θέλω να πω καταρχάς ότι δεν έχω προλάβει φυσικά να διαβάσω τα κείμενα τα οποία έχουν βγει αναφορικά με την εννοιολόγηση των κοινών και των περιφράξεων. Βρίσκω πάντως τις θέσεις που έχουν εκτυλιχθεί ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες, πολύ περισσότερο γιατί φαίνεται πως απαντάνε μ' έναν πολύ ενδιαφέροντα τρόπο σε ερωτήματα που μας τέθηκαν στην Αθήνα, π.χ. αναφορικά με το δημόσιο χώρο, μέσα στη συνάντηση που έγινε για τα μέσα μαζικής μεταφοράς από το συντονιστικό που συγκροτήθηκε.

Παρ' όλα αυτά, βρίσκω στις εισηγήσεις ένα βασικό έλλειμμα. Η έννοια του κοινού, έτσι όπως τίθεται, μοιάζει να είναι ουδέτερη, δεν εμπεριέχει τα υποκείμενα. Ουσιαστικά συνιστά μια αφήγηση η οποία ουδετεροποιεί την αντίληψη του «δημόσιου χώρου», το τι σημαίνει το κοινό, βγάζοντας τα υποκείμενα και τις ζωντανές σχέσεις που αυτά αναπτύσσουν σε ένα δεύτερο πλάνο μέσα σ' αυτήν την αφήγηση. Το

κοινό έρχεται πρώτο. Μιλάει ο Massimo για τα κοινά και τα περιγράφει ως σημεία αναπαραγωγής της ζωής. Όμως, αυτές τις σχέσεις αναπαραγωγής της ζωής δεν τις περιγράφει ως πρωτεύουσες για τη συγκρότηση των κοινών. Νομίζω ότι συμβαίνει αυτό που διατύπωσα και παραπάνω, η έλλειψη του υποκειμένου –και το υποκείμενο όταν μιλάμε για τα κοινά είναι οι ζωντανές κοινότητες των ανθρώπων. Αυτό τελικά μου φαίνεται ως ελλειματικό σε όλη αυτήν την ανάλυση που εκτυλίχθηκε και από τις τρεις συλλογικότητες προηγουμένως. Αυτό είναι ουσιαστικά το μοναδικό σημείο των ενστάσεων και μπορώ να το εξειδικεύσω σε κάποιες θέσεις που αναφέρθηκαν.

Μια πρώτη παρατήρηση. Διαφωνώ κάθετα με το γεγονός ότι στα κοινά οφείλουμε να μην προβάλλουμε τις δικές μας αξίες. Ακριβώς το αντίθετο. Η έννοια του κοινού, οργανώνεται με βάση τους αξιακούς κώδικες, τα κοσμοείδωλα και τις αντιλήψεις, οι οποίες αυτές γονιμοποιούν, εμπλουτίζουν και δημιουργούν τελικά έναν κοινό χώρο. Ας φέρουμε ένα παράδειγμα, μιλώντας για ένα ποτάμι ή ένα δάσος, το λόφο του Φιλοπάππου, το πάρκο Τρίτση, το Ελληνικό. Τι ακριβώς συνιστά κοινό μέσα σε αυτά; Οι απαντήσεις μπορεί να είναι πολλαπλών ειδών και εξαρτάται από τη θέση την οποία παίρνεις, αλλά τελικά αυτές οι διαφορετικές απαντήσεις συνιστούν πολύ μεγάλη διαφορά στο τι τελικά πραγματώνεται μέσα σε αυτά και το πώς τα υπερασπιζόμαστε. Δηλαδή ένα δάσος ή ένα ποτάμι μπορεί να έχουν μια αισθητική αξία και αυτό είναι ένα κομμάτι της αντίληψης του αστικού κόσμου. Μπορεί να έχουν μια λειτουργική αξία. Δηλαδή να καθαρίζουν τον αέρα ή να χρησιμοποιούνται ως πρωτογενής πηγή ξυλείας ή ως δίκτυο μεταφοράς ή οτιδήποτε άλλο. Κι αυτό συνιστά την αφήγηση μιας οικονομετρίας. Ή μπορεί, σε αντίθεση με αυτές τις αφηγήσεις ή και με άλλες παρόμοιες που μπορεί να αναπτυχθούν, να συνιστούν εκείνο το πεδίο μέσα στο οποίο επανασυγκροτείται μια βιωματική σχέση με τη φύση. Αυτό όμως συνιστά κάτι τελείως διαφορετικό. Δηλαδή αν τελικά αρχίζουμε να βάζουμε την έννοια των κοινών χωρίς να βάζουμε και τις εννοιολογήσεις που τα οργανώνουν, έχουμε χάσει ένα μεγάλο σημείο της δυνατότητας υπεράσπισής τους και επανασυγκρότησής τους. Και τελικά όμως τι σημαίνει εννοιολόγηση; Κι αυτό είναι στην πραγματικότητα η ίδια η ιστορία που παράγει το επαναστατικό κίνημα, αν σε αυτό αναφερόμαστε. Ουσιαστικά αφορά

την επανασυγκρότηση ενός κοσμοειδώλου, ταυτοτήτων οι οποίες έρχονται να επαναορίσουν, να επανοργανώσουν ζωντανές σχέσεις, να δημιουργήσουν κοινότητες ανθρώπων μέσα από τον αγώνα και από την αντίληψη για τη ζωή. Αυτό τελικά είναι θεμελιώδες.

Σχετικά με αυτό, στις θέσεις του Μωβ Καφενείου. Γενικά παρακολουθώ τις έμφυλες αναλύσεις γιατί είναι από τις πιο ενδιαφέρουσες τοποθετήσεις που έχουν αναδυθεί τα τελευταία χρόνια. Ένα σημείο που με ξενίζει και έχει σχέση με όσα ανάφερα προηγουμένως, είναι η εμμονή στις αφηγήσεις της νεωτερικότητας. Καταρχήν, δε θεωρώ τις αφηγήσεις της νεωτερικότητας μονοδιάστατα αρνητικές γιατί αυτό υπόρρητα κρύβεται πίσω από όλες τις αναλύσεις και αυτό ουσιαστικά υπήρχε και μέσα στην ανάλυση του Μωβ Καφενείου. Δεν τις οργανώνουν εξαρχής. Δεν είναι η νεωτερικότητα ας πούμε που οργανώνει μια αφήγηση πάνω στο δίπολο άντρας-γυναίκα. Υπάρχει ήδη αυτή η αφήγηση κι αυτό το δίπολο στην ανάλυση της πατριαρχικής κοινωνίας στις μη ιστορικές κοινωνίες. Και το λέω όλο αυτό, τελικά, για να καταλήξω και να αντιστρέψω αυτήν την εμμονή στις αφηγήσεις της νεωτερικότητας και να μιλήσω για τις αφηγήσεις της μετανεωτερικότητας. Δηλαδή, δεν μπορούμε να αντιληφθούμε την έννοια των κοινών και πολύ περισσότερο των κοινοτήτων, αν δε δούμε τον τρόπο με τον οποίο ο καπιταλισμός, αυτό το συγκεκριμένο στάδιο του καπιταλισμού κι αυτή η συγκεκριμένη περίοδος στην οποία ζούμε, πώς καταστρέφει και ανασυγκροτεί τις ζωές μας με έναν τρόπο που δεν είναι δυνατό να υπάρξεις. Σε αντίθεση με τη νεωτερικότητα, ο μετανεωτερικός κόσμος επαναοργανώνει, τουλάχιστον κατά τη γνώμη μου, γιγαντιαίες ιδιωτικές σφαίρες. Αυτό σημαίνει την έξοδο ουσιαστικά του συλλογικού κόσμου τόσο από το ψυχοσυναισθηματικό πεδίο όσο και από τις νοηματικές αφηγήσεις και τις αντιληπτικές κατηγορίες του κόσμου. Κι αυτό συνιστά μια πολύ μεγάλη διαφορά.

Όταν έρχονται κεντρικά αναλυτικά εργαλεία –τα οποία κατά τα άλλα είναι φοβερά χρήσιμα– όπως αυτή η αντίληψη που κατατίθεται για τα κοινά και τις περιφράξεις και μπαίνουν μέσα στην αντίληψη και στην εννοιολόγηση του αγώνα, αν δε δουν κι αυτή τη διάσταση και αν δεν προσπαθήσουν να επαναπροσδιορίσουν τις υποκειμενικές κατηγορίες που συγκροτούν την έννοια του κοινού, εκεί πέρα λανθάνουν. Τελοσπάντων αυτό που ήθελα να πω... Ας πούμε, με τη

θέση του Bauman, ότι το συγκεκριμένο μοντέλο του καπιταλισμού καταστρέφει κάθε δραστικοποιημένη και πραγματική κοινωνική σχέση και αντικαθιστά όλες τις ταυτότητες με την ταυτότητα του καταναλωτή, εγώ συμφωνώ. Αλλά αυτό αν δεν το δεις, αν δε δεις δηλαδή την ανάγκη επανασυγκρότησης των κοινών μέσα από την επανασυγκρότηση των ταυτοτήτων –γιατί αυτό σημαίνει «επανασυγκροτώ», ότι ο καπιταλισμός είναι κοινωνική σχέση. Ή μάλλον, η πραγματική καταστροφή των κοινωνικών σχέσεων. Αν πραγματικά θέλουμε να δούμε την επανάσταση και τα δικά μας προτάγματα σαν μια αντίληψη επανακατασκευής εδάφους, εδαφικοποίησης ζωής, κοινοτήτων, θα πρέπει να δούμε και την επανασυγκρότηση ταυτοτήτων και μέσα σε αυτό το πλαίσιο των υποκειμένων να εξετάσουμε τα κοινά. Θα πρέπει δηλαδή κυρίως να κοιτάζουμε τις κοινότητες των ανθρώπων που αναδύονται μέσα στην πραγματική ζωή και μέσα στον αγώνα και τα κοινά να έρχονται σαν εκείνο το αντικείμενο το οποίο προσδιορίζεται κυρίαρχα από τα υποκείμενα, τις κοινότητες.

Κλείνοντας, δηλαδή, να το συνοψίσω λιγάκι. Θεωρώ την ανάλυση για τα κοινά και τις περιφράξεις πάρα πολύ χρήσιμη και ειδικά έτσι όπως ορίζεται από το Cafe la Rage, θεωρώ ότι μας πηγαίνει βήματα μπροστά. Μόνο που φαίνεται να είναι μια αφήγηση της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου. Μοιάζει να είναι μια αφήγηση, η οποία προσπαθεί να καταλάβει τον αστικό χώρο μέσα στο μητροπολιτικό πεδίο. Έτσι, υπάρχουν πράγματα μέσα στις αναγκαίες υποκειμενικότητες της ζωής τα οποία φαίνεται ότι τα χάνει. Δηλαδή ίσως θα χρειάζεται αυτή η συζήτηση να επαναοριστεί κυρίαρχα από την έννοια της κοινότητας και της υποκειμενοποίησης, πριν δοκιμάσει να μεταβεί σε ένα δεύτερο στάδιο πάνω στην έννοια του κοινού και του δημόσιου.

Σχόλιο 2:

Λοιπόν, ελπίζω να διασκεδάζει κάπως ο Massimo με την κριτική, γιατί αυτό ακριβώς πρόκειται να κάνω τώρα. Θεμέλιος λίθος αυτού που ονομάζει ο Massimo «κομμουνισμό των κοινών» είναι ουσιαστικά η θεωρία για τη συνεχιζόμενη πρωταρχική συσσώρευση. Ο Massimo λέει ότι αυτό είναι μια αναμόρφωση της μαρξιστικής θεωρίας, κατά τη γνώμη μου πρόκειται για κάτι παράδοξο. Είναι όντως μια αναμόρφωση της μαρξιστικής θεωρίας, αλλά στην πραγματικότητα γίνε-

ται με έναν τέτοιο τρόπο που συμπληρώνει τη μαρξιστική θεωρία, ούτως ώστε να μπορεί σήμερα το περιεχόμενο του κομμουνισμού να είναι αυτό που ήταν και για τον Μαρξ, για την ιστορική εποχή του Μαρξ. Δηλαδή, η δημιουργία μιας «κοινωνίας ελεύθερα συνασπισμένων παραγωγών». Ο τρόπος παραγωγής του κομμουνισμού για τον Μαρξ, είναι η κίνηση από την τάξη καθεαυτή στην τάξη δι' εαυτήν, στην τάξη για τον εαυτό της. Μέσα στην αναδιάρθρωση παράγεται η θεωρία του κομμουνισμού των κοινών, που στην πραγματικότητα κατά τη γνώμη μου είναι μια σύγχρονη επανάληψη αυτού του σχήματος. Το σχήμα του Μαρξ από την τάξη καθεαυτή προς την τάξη για τον εαυτό της εγώ στην πραγματικότητα το ξαναβλέπω στο σχήμα του Massimo για την ανάπτυξη δυνάμεων, τις οποίες ονομάζει κοινά, για την «ανεξάρτητη από το κεφάλαιο αναπαραγωγή της ζωής» –κάνω quote από αυτά που είπε προηγουμένως– ως προϋπόθεση για την κατάργηση του κεφαλαίου. Στην πραγματικότητα δηλαδή πρόκειται για τη δημιουργία μιας κοινωνίας παραγωγών και αυτό απαιτεί ένα reclaiming, μια επαναοικειοποίηση όπως μεταφράστηκε, των μέσων παραγωγής. Έχει μάλιστα ενδιαφέρον για όσους διαβάσουν την πολύ ενδιαφέρουσα έκδοση που έκανε το rebel.net ότι στη μετάφραση του «reclaiming» οι συντάκτες έχουν έχουν αντιληφθεί αυτήν την αντίφαση και έχουν κάνει μια προσπάθεια να επαναορίσουν το τι σημαίνει reclaiming ουσιαστικά.

Κατά τη δική μου γνώμη δεν είναι αυτό το περιεχόμενο του κομμουνισμού που παράγεται σήμερα, άλλα αυτό είναι έξω από το σχόλιο που θέλω να κάνω εδώ. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι ο Μαρξ παρότι είχε αυτόν τον τρόπο παραγωγής του κομμουνισμού στο μυαλό του, ήδη από τότε, από τον δέκατο ένατο αιώνα, είχε ορίσει διαφορετικά την πρωταρχική συσσώρευση, όχι ως κάτι που προηγείτο του καπιταλισμού άλλα ως μια μακρά ιστορική διαδικασία. Επειδή και ο Massimo αναφέρεται συγκεκριμένα στον Μαρξ, θα κάνω quote από ένα κομμάτι και θα ήθελα καταρχάς να μου πει τη γνώμη του πάνω σε αυτό, ποια είναι η διαφωνία του:

> «[...] μαζί με το μέγεθος του δαπανημένου κεφαλαίου, αυξάνει και η μάζα του κέρδους αν και με μικρότερο ποσοστό. Ωστόσο, αυτό συνεπάγεται ταυτόχρονα συγκέντρωση του κεφαλαίου, γιατί τώρα οι όροι παραγωγής απαιτούν τη χρησιμοποίηση μεγά-

λης μάζας κεφαλαίου. Συνεπάγεται επίσης τη συγκεντροποίηση του κεφαλαίου, δηλαδή την καταβρόχθιση των μικρών κεφαλαιοκρατών από τους μεγάλους και την αποκεφαλαιοκρατοποίηση των πρώτων.»[8]

Εδώ είναι το ενδιαφέρον κομμάτι:

«Πρόκειται πάλι, αν και σε δεύτερο βαθμό, για τον χωρισμό των όρων εργασίας από τους παραγωγούς, στους όποιους ανήκουν ακόμα αυτοί οι μικρότεροι κεφαλαιοκράτες, γιατί σ' αυτούς παίζει ακόμα κάποιο ρόλο ή δική τους προσωπική εργασία.[...] Ακριβώς αυτός ό χωρισμός των όρων εργασίας, από τη μία, και των παραγωγών, από την άλλη, είναι πού συγκροτεί την έννοια του κεφαλαίου πού αρχίζει με την πρωταρχική συσσώρευση [...] και πού εμφανίζεται μετά σαν μόνιμη διαδικασία στη συσσώρευση και στη συγκέντρωση του κεφαλαίου, και που εδώ τέλος εκφράζεται σαν συγκεντροποίηση σε λίγα χέρια υπαρχόντων ήδη κεφαλαίων και σαν αποκεφαλαιοκρατοποίηση πολλών (αυτή είναι τώρα ή νέα μορφή τής απαλλοτρίωσης). Αυτή η διαδικασία θα οδηγούσε σύντομα την καπιταλιστική παραγωγή στην κατάρρευση, αν δεν δρούσαν ξανά διαρκώς αποκεντρωτικά αντιτιθέμενες τάσεις δίπλα στην κεντρομόλο δύναμη.»[9]

Άρα, λοιπόν, αυτό που ο Massimo ονομάζει παραδοσιακή αντίληψη για την πρωταρχική συσσώρευση, στην ουσία εμφανίζεται από τον Μαρξ σαν μία συνεχής διαδικασία απαλλοτρίωσης κεφαλαίων μικρότερων καπιταλιστών –κατά τις αναδιαρθρώσεις– από μεγαλύτερους καπιταλιστές. Σίγουρα το κεφάλαιο –σε αυτό το πράγμα δε μπορούμε παρά να συμφωνήσουμε– επεκτείνεται ακόμη και σήμερα με την εκτόπιση των παραγωγών από τη γη τους. Προφανώς, υπάρχουν ακόμη φτωχοί αγρότες οι οποίοι ζουν μόνο από την εκμετάλλευση της γης τους, όπως υπάρχουν και ιθαγενείς κυνηγοί, ελάχιστοι μεν αλλά υπάρχουν. Η πρωταρχική συσσώρευση ήταν μια μακρά ιστορική διαδικασία μέσω της οποίας επιβλήθηκε η κυριαρχία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, δηλαδή η κυριαρχία της αντίφασης της εκμετάλλευσης πάνω σε όλες τις άλλες αντιφατικές κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες εξακολουθούν να υπάρχουν και να ανήκουν οργανικά στην καπιταλιστική κοινωνία.

Κατά τη γνώμη μου, πίσω από τη χρήση του όρου «συνεχιζόμενη

πρωταρχική συσσώρευση» υπάρχει μια ιδεολογία, η ιδεολογία αυτή είναι ότι αναγνωρίζει ένα εξωτερικό του καπιταλισμού σύμπαν κοινωνικών σχέσεων, το οποίο αντιμετωπίζει το κεφάλαιο ως μία συνεχή κατάληψη αυτού του χώρου, συνεχή εμπορευματοποίηση πτυχών της ανθρωπινότητας. Ο Massimo έφερε ας πούμε το παράδειγμα της Υφανέτ, υπάρχουν και άλλα παραδείγματα από το κείμενο του, όμως το πρόβλημα κατά τη γνώμη μου γίνεται ακόμη μεγαλύτερο, στη αντίληψη για τα κοινά όχι μόνο όταν μιλάμε για τους εναλλακτικούς χώρους αναπαραγωγής, όπως θεωρεί ο Massimo την Υφανέτ, αλλά όταν φτάνουμε στην ιδιωτικοποίηση των κρατικών υπηρεσιών. Λέει για παράδειγμα σε ένα από τα κείμενα που έχει μεταφράσει το rebel.net:

> «Η ιδιωτικοποίηση των κοινών αγαθών στις Ηνωμένες Πολιτείες και στην Ευρώπη επίσης πρέπει να εξεταστεί με αυτό τον τρόπο, [δηλαδή ως νέα περίφραξη]. Για μένα ωστόσο είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση, όχι μόνο στο ότι οι περιφράξεις συμβαίνουν διαρκώς αλλά επίσης και στο ότι διαρκώς δημιουργούνται κοινά.»[10]

Σε άλλο σημείο λέει όμως το εξής:

> «Οι σύγχρονές μορφές της πρωταρχικής συσσώρευσης εμφανίζονται σε εντελώς διαφορετικά πλαίσια από αυτά στις οποίες έλαβε χώρα το κίνημα ενάντια στις περιφράξεις στην Αγγλία και το δουλεμπόριο, όμως το να τονίζουμε τον χαρακτήρα των κοινών μας επιτρέπει να ερμηνεύσουμε τη σημερινή κατάσταση χωρίς να ξεχνάμε τα σκληρά μαθήματα του παρελθόντος.»[11]

Και συνεχίζει:

> «Κοινωνικοοικονομικά δικαιώματα είναι τις περισσότερες φορές το αποτέλεσμα παλαιότερων μαχών, κρατικοί θεσμοί έχουν αναπτύξει και προσπαθήσει να ενσωματώσουν πολλά από αυτά τα δικαιώματα με βάση τις προτεραιότητες του καπιταλιστικού συστήματος, για παράδειγμα τα εγγυημένα δικαιώματα του μεταπολεμικού κράτους πρόνοιας μπορεί να κατανοηθούν ως θεσμοθέτηση σε ορισμένες μορφές των κοινωνικών κοινών (social commons).»[12]

Το ζήτημα αυτό το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό γιατί άπτεται και της κατάστασης της ταξικής πάλης στην Ελλάδα σήμερα. Ανεγείρονται, δηλαδή, θεωρητικά ερωτήματα σχετικά με το πώς πρέπει να

αντιληφθούμε την ιδιωτικοποίηση των κρατικών υπηρεσιών. Είναι οι υπηρεσίες που παρέχει το κράτος «κοινωνικά κοινά»; ‘Η μήπως στην πραγματικότητα είναι έμμεσος μισθός; Οι αγώνες ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις είναι αγώνες για τα κοινά; ΄Η είναι στην πραγματικότητα ουσιαστικά μισθολογικοί αγώνες; Τι σημαίνει για μας να παραμένουν οι παρεχόμενες υπηρεσίες στο κράτος, αλλά παράλληλα, ας πούμε, να γίνονται συνεχώς πιο ακριβές, όπως για παράδειγμα στην υγεία; τι σημαίνει δηλαδή γενικώς η πρόταξη της μη ιδιωτικοποίησης; Τελικά, δηλαδή, το ερώτημα είναι πώς πρέπει να αντιμετωπίζουμε τη σημερινή κατάσταση στην οποία το κράτος πρόνοιας ισοπεδώνεται, καταστρέφεται; Πρέπει να το επαναδιεκδικούμε; Αυτό το σχόλιο ήθελα να κάνω. Ευχαριστώ.

Σχόλιο 3:
Πάντως παιδιά, λίγο πριν απαντήσει, με όλη την εκτίμηση γιατί από ότι φαίνεται δούλεψε και το έψαξε για να κάνει αυτό το πράγμα, νομίζω ότι αυτές οι τοποθετήσεις, δηλαδή η παράθεση αποσπασμάτων τόσο μεγάλων, δεν εξυπηρετούν. Θέλω να πω ας μπαίνουν τα ζητήματα αλλά να μπαίνουν με ένα τρόπο που να κινείται η κουβέντα γιατί ουσιαστικά θεωρώ ότι η κουβέντα γίνεται για να επικοινωνούμε τα σκεπτικά μας, τους αγώνες μας, τις εμπειρίες μας. Τοποθετήσεις αυτού του τύπου θα έπρεπε, νομίζω, να είναι γραπτές, όπως μια κριτική αλληλογραφία όπου γράφεις ένα κείμενο, το στέλνεις και περιμένεις απάντηση ή έρχεσαι αύριο το πρωί στη συνέντευξη ας πούμε και το συζητάς. Κατά τη γνώμη μου πάντα και με όλο το σεβασμό.

Σχόλιο του Massimo De Angelis:
Αν δε σας πειράζει, θα αρχίσω να απαντώ σε κάποια πράγματα γιατί ήδη η πληροφορία γίνεται αρκετά πυκνή. Ξεκινώντας με την τελευταία παρατήρηση, ισχυρίζομαι ότι μπορεί να αποδοθεί στον ίδιο τον Μαρξ αυτή η θεωρία της συνεχιζόμενης πρωταρχικής συσσώρευσης. Οπότε συμφωνώ με αυτά τα αποσπάσματα του Μαρξ που διαβάστηκαν, δεν έχω κάποιο πρόβλημα με αυτά. Αναφερόμουν όμως, προηγουμένως, στην ορθόδοξη μαρξιστική ανάγνωση του Μαρξ, η οποία πάντα περιθωριοποιεί την πρωταρχική συσσώρευση σαν κάτι που ανήκει στις απαρχές του καπιταλισμού. Το μόνο φως, ας πού-

με, η μόνη αναλαμπή σε όλη αυτή την παράδοση είναι η Ρόζα Λούξεμπουργκ.

Υπάρχει και ένα ακόμα ζήτημα, όμως, που ο Μαρξ ίσα-ίσα που αναφέρει: όχι μόνο η επέκταση του κεφαλαίου περιφράσσει συνεχώς νέους χώρους και τους εντάσσει μέσα στην παγκόσμια αγορά, δηλαδή οι περιοχές που πριν δεν εντάσσονταν μέσα στην καπιταλιστική παραγωγή τώρα ενσωματώνονται σε αυτή, αλλά και για τους εργατικούς αγώνες –ακόμη και για τους παραδοσιακούς εργατικούς αγώνες– τα μέσα του αγώνα είναι η δημιουργία των κοινών. Δεν έχουμε παρά να μελετήσουμε για παράδειγμα την ιστορία των ελευθεριακών κινημάτων στις Η.Π.Α. Εκεί μπορούμε να βρούμε, για παράδειγμα, μοντέλα αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης που επέτρεπαν στους εργάτες και τις οικογένειές τους να αναπαράγονται και συγχρόνως παρείχαν το έδαφος για την ενότητα των εργατών στην αντιπαράθεσή τους με το κεφάλαιο. Οι πρώτες ελευθεριακές οργανώσεις και οι κοινότητες του αγώνα ουσιαστικά δημιουργήθηκαν γύρω από αυτήν τη δραστηριότητα του commoning. Όταν μιλάμε για τα κοινά στην ιστορία του καπιταλισμού, στην ουσία μιλάμε για οργανώσεις και θεσμούς της εργατικής τάξης. Και παράλληλα, μιλάμε πάντα για την προσπάθεια του κράτους και του κεφαλαίου να ενσωματώσει αυτούς τους θεσμούς, όχι μόνο να τους καταστείλει –αν και πάντα υπάρχει και καταστολή– αλλά και σε ορισμένες ιστορικές περιόδους να τους απορροφήσει και να τους μετασχηματίσει κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι συμβατοί με τη λειτουργία του κεφαλαίου.

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο, το κοινωνικό συμβόλαιο μεταξύ των οργανώσεων της εργατικής τάξης και του κεφαλαίου περιελάμβανε από τη μία την αναγνώριση κάποιων κοινών πόρων, όπως η πρόνοια, αλλά ταυτόχρονα από την άλλη την εφεύρεση μηχανισμών μέσω των οποίων τέτοιοι εργατικοί θεσμοί θα μπορούσαν να τεθούν στην υπηρεσία της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Και όλο αυτό, αποκλείοντας παράλληλα συγκεκριμένους τομείς. Τέτοιο παράδειγμα είναι φυσικά οι γυναίκες που κατά τη μεταπολεμική περίοδο περιορίστηκαν και κλείστηκαν εκ νέου στα σπίτια τους. Ή επίσης, όσον αφορά τις Η.Π.Α., οι κοινότητες των μαύρων που και αυτές αφέθηκαν εκτός του κοινωνικού συμβολαίου. Για να μη μιλήσουμε για τους αγρότες του Τρίτου Κόσμου που βομβαρδίστηκαν με βόμβες ναπάλμ.

Έτσι, λοιπόν, η σχέση των κοινών με τον καπιταλισμό κουβαλάει μια αμφίσημη και αντιφατική ιστορία. Αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν έχει αξία να σκεφτόμαστε με όρους κοινών το παρόν, χωρίς να αγνοούμε τα προβλήματα του παρελθόντος.

Θέτεις πολύ σημαντικά και θεμελιώδη ερωτήματα: θα έπρεπε να διεκδικούμε υπηρεσίες από το κράτος; Τι σημαίνει αυτό; Να γυρίσουμε πίσω στο χρόνο, στην εποχή πριν τις περικοπές; Να επιστρέψουμε, δηλαδή, στην περίοδο των αλλοιωμένων κοινών; Ή μήπως να χρησιμοποιήσουμε αυτήν την ευκαιρία που ανοίγεται μέσα από τους αγώνες εναντίον των περικοπών ώστε να οραματιστούμε νέους τρόπους ανάκτησης των κοινών, που θα συνεπάγονται ανώτερες βαθμίδες χειραφέτησης και κοινωνικής εξουσίας; Αν θεωρήσουμε το σύστημα υγείας ως ένα κοινό, τότε ποια είναι η κοινότητα; Ποια η σχέση μεταξύ ασθενών και γιατρών, διοικητών και αρμόδιων υπουργών; Όλα αυτά οφείλουν να ανασυσταθούν, να μετασχηματιστούν. Και όλα αυτά οφείλουν να πέσουν στο τραπέζι και να συζητηθούν μέσα στο πλαίσιο του αγώνα.

Θα ήθελα επίσης, πολύ σύντομα, να κάνω ένα σχόλιο πάνω στην πρώτη τοποθέτηση, σχετικά με το ερώτημα κατά πόσο τα κοινά είναι κάτι ουδέτερο: νομίζω ότι δεν κατόρθωσα να γίνω ιδιαίτερα σαφής πάνω σε αυτό. Φυσικά εσύ και εγώ, όπως και οποιοσδήποτε άλλος/η από όσους/ες βρίσκονται απόψε εδώ, προβάλουμε τις δικές μας αξίες, τις δικές μας αρχές σε οποιαδήποτε κατάσταση εμπλακούμε. Και προφανώς οι υποκειμενικότητές μας είναι κομμάτι της εξίσωσης από την πρώτη στιγμή που παρεμβαίνουμε, οπουδήποτε και αν συμβαίνει αυτό. Με αυτήν την έννοια, εντάσσω τον εαυτό μου στη θεωρία της κοινωνικής κατασκευής [κονστρουκτιβισμού], δεν είμαι υποστηρικτής της νεωτερικότητας. Αλλά αληθεύει, επίσης, ότι συχνά ακούμε για καταστάσεις στις οποίες δε θα επιλέγαμε να εμπλακούμε, διότι οποιοδήποτε κοινό βρίσκεται μπροστά μας δε σημαίνει αυτόματα ότι συμμερίζεται τις δικές μας αξίες. Επομένως, δεν τίθεται ζήτημα ουδετερότητας των κοινών. Εφόσον μιλάμε για πραγματική πράξη, για την πρακτική δραστηριότητα του commoning, πάντα μέσα από αυτήν τη δραστηριότητα αναδύονται αξίες. Αλλά οι αξίες που κομίζουμε μέσα από τη ριζοσπαστική κινηματική μας παράδοση, μέσα από τους αγώνες μας για τη χειραφέτηση, ενάντια στους αποκλεισμούς, την εκ-

μετάλλευση, τις ιεραρχίες, αυτές οι αξίες πρέπει να εισαχθούν στις σφαίρες αναπαραγωγής της ζωής, να γειωθούν στο εκάστοτε κοινωνικό υπόβαθρο, στο κοινωνικό έδαφος στο οποίο αυτές λαμβάνουν χώρα. Και έτσι η μάχη που πρέπει να δώσουμε, που συχνά είναι ένας αγώνας διττός, δεν είναι μόνο η μάχη ενάντια στο κεφάλαιο αλλά επίσης και η αναδιαμόρφωση των κοινοτήτων μας και συχνά η δημιουργία νέων κοινοτήτων μέσα από τον κοινωνικό κατακερματισμό.

Στην Ιταλία, εκεί που μένω, δουλεύω μεταξύ άλλων σε ένα κοινοτικό κήπο που έχουμε στήσει και αν ήταν να εφαρμόσω τις ριζοσπαστικές μου αξίες, θα συνεργαζόμουν μόνο με τη σύντροφό μου και ίσως με καναδυό άτομα ακόμη. Αλλά αντίθετα, υπάρχουν και συμμετέχουν άνθρωποι με διαφορετικές καταβολές, ως προς τη θρησκεία –κάποιοι καθολικοί για παράδειγμα και μάλιστα πολύ πιστοί–, ή ως προς την ιδεολογία –υπάρχουν κάποιοι αριστεροί και κάποιοι δεξιοί, κάποιοι που ψηφίζουν τον Μπερλουσκόνι και τη Λίγκα του Βορρά και υπάρχει μάλιστα και ένας φασίστας. Το πλαίσιο εκεί, το πολιτιστικό υπόβαθρο στην ευρύτερη περιοχή, εκφέρει ένα λόγο έντονα αντιμεταναστευτικό και επικριτικό ως προς τους πολιτισμούς της Βόρειας Αφρικής. Παρ' όλα αυτά, έχουμε και δύο άτομα από το Μαρόκο που δουλεύουν μαζί μας, οι οποίοι είναι μετανάστες που έφτασαν πρόσφατα στην Ιταλία, όπως επίσης και δύο μετανάστες από την Αιθιοπία που έφτασαν μόλις πριν από μια βδομάδα. Και αυτοί οι άνθρωποι, δουλεύουν πλάι-πλάι με αυτούς που ψήφισαν τον Μπερλουσκόνι και τη Λίγκα του Βορρά. Πώς είναι αυτό δυνατό; Δε χτίσαμε αυτή την κατάσταση ξεκινώντας με ιδεολογικές συζητήσεις αλλά αφήνοντας την ιδεολογική μας συζήτηση να ωριμάσει και να δημιουργήσει μια εκρηκτική δυναμική ενώ κάνουμε πράγματα. Έχουμε έτσι φτάσει στο σημείο, αυτός που ψήφισε Μπερλουσκόνι να έχει αρχίσει να το ξανασκέφτεται. Επίσης, άκουσα από κάποιον που μέχρι πέρυσι ήταν σθεναρά ενάντια στους μετανάστες, να λέει ότι «τελικά, αυτός ο τύπος είναι καλό παιδί» και ακόμα οι φασίστες σταμάτησαν πια να κάνουν post φωτογραφίες του Μουσολίνι στην σελίδα που έχουμε στο facebook. Πράγμα που είναι κάτι πολύ καινούριο και για μένα. Έχω ζήσει σε μεγάλες πόλεις όλη μου τη ζωή, και σε μια παρόμοια κατάσταση κάπου αλλού, θα έλεγα «άντε γαμηθείτε» και θα έκανα κάτι άλλο. Αλλά είναι πολύ ενδιαφέρον και το συνειδητοποίη-

σα τώρα, ότι ζώντας σε μια μικρή περιοχή τα τελευταία τρία χρόνια, τόσο εγώ προσωπικά όσο και η οικογένειά μου, δεν έχουμε την επιλογή να μην αντιμετωπίσουμε τους ανθρώπους που πρέπει να αντιμετωπίσουμε. Η μόνη επιλογή που έχουμε είναι το κατά πόσο θα μπορέσουμε να κάνουμε κάτι συλλογικά, κάτι το οποίο εμείς θεωρούμε σημαντικό για τις ζωές μας ή όχι. Και το πώς αυτό θα συμβεί εξαρτάται και από τη δική μου συμβολή, από εμένα τον ίδιο, και εκεί είναι που θα θέσω τις δικές μου αξίες και θα τραβήξω τις διαχωριστικές μου γραμμές και αν κάποιος κάνει, για παράδειγμα, ένα ρατσιστικό σχόλιο, θα το αντικρούσω και θα προσπαθήσω να το συζητήσω και να το αντιμετωπίσω. Έτσι, οι υποκειμενικότητες και οι ταυτότητες είναι καίριας σημασίας αλλά παράλληλα είναι παράγοντες που εξελίσσονται ταυτόχρονα με τη διαδικασία της δημιουργίας των κοινών.

Σχόλιο 4:
Εγώ θα ήθελα να ρωτήσω, όχι τον Massimo, μιας και δεν είναι ο μόνος ομιλητής εδώ, υπάρχουν και άλλοι. Εγώ δεν κατάλαβα τη φεμινιστική κριτική στα commons, ήταν εντελώς επιγραμματική, όπως επίσης και για το μισθό και για την οικιακή εργασία. Δηλαδή, αν πιαστούμε από το τελευταίο που είπε ο Massimo, ότι μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία λειτουργίας των κοινών, που κατά τη δική του γνώμη είναι κομμουνισμός –δεν παίρνω θέση πάνω σε αυτό, η δική μου αντίληψη είναι κάπως διαφορετική αλλά τελοσπάντων– αν όλη αυτή η διαδικασία αλλάζει τις ταυτότητες, είναι ξεπέρασμα παγιωμένων κοινωνικών ταυτοτήτων και ρόλων και προσωπείων ας πούμε, γιατί στον καπιταλισμό δεν υπάρχουν ακριβώς πρόσωπα, υπάρχουν ρόλοι, ποια είναι δηλαδή η κριτική, ότι η λογική του commoning ή του μισθού για την οικιακή εργασία, αν τελοσπάντων πούμε ότι ανήκουν στην ίδια θεωρητική παράδοση του Αυτόνομου μαρξισμού, διατηρούν τους ρόλους του κοινωνικού φύλου; Αυτή είναι η κριτική που κάνετε;

Σχόλιο από το Μωβ Καφενείο:
Όπως το αντιλαμβάνομαι, και νομίζω ότι έτσι κάπως ειπώθηκε, από την εισήγηση μπήκε ένα ζήτημα ότι οι περιφράξεις περιορίζουν την πρόσβαση στα μέσα διαβίωσης και παράλληλα κατασκευάζουν την ίδια τη γυναίκα, όπως ειπώθηκε, ως αγαθό. Οπότε, με δύο παραδείγ-

ματα που τέθηκαν στις περιφράξεις στους δημόσιους χώρους και το χαρακτήρα αυτών των περιφράξεων, αναδείχθηκε αυτό, μία διερώτηση για το αν το ίδιο πράγμα θα αναπαραχθεί μέσα στα κοινά. Αν δηλαδή τα κοινά αναπαράγουν τη γυναίκα ως αγαθό. Ναι, ενδείξεις ανιχνεύτηκαν στα δύο παραδείγματα που είπες.

Σχόλιο 5:
Λίγο όπως το κατάλαβα εγώ, αν ο μισθός της οικιακής εργασίας είναι για γυναίκες, ναι, αναπαράγει τις έμφυλες [περιφράξεις]. Αν υπάρχει ένας μισθός εργασίας, και είναι έτσι, ένας μισθός εργασίας, τότε ίσως δεν τις αναπαράγει. Αν είναι για τις γυναίκες, τις αναπαράγει.

Σχόλιο Α από το Μωβ Καφενείο:
Θα πω κάποια πράγματα σε σχέση με τον οικιακό μισθό για τον οποίο ερωτηθήκαμε. Καταρχήν, συμφωνούμε κάπως με αυτά που είπε και ο Χ. στην εισήγησή του, ότι τα κοινά δεν μπορούν να απαιτηθούν, όπως εμείς δεν αναπαραγόμαστε με τη μορφή αιτημάτων αλλά αναπαραγόμαστε μέσα από σχέσεις. Επομένως, βλέπουμε και κατασκευάζουμε τα κοινά εντός των αγώνων. ΄Ενα συν που βάζουμε είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, τα οποία βλέπουμε μέσα στους αγώνες και τους αποκλεισμούς που γίνονται. Γι’ αυτό κάπως βάλαμε και το υποκείμενο μετανάστης. Δε νοούνται κοινότητες που αποκλείουν κάποιους άλλους, είτε αυτοί είναι μετανάστες είτε ομοφυλόφιλοι, τρανς, γκέι και λεσβίες. Και μια άλλη κριτική που κάναμε σχετικά με ένα λόγο που έχει αναπτυχθεί κυρίως από τη Federici, που ανήκει στο πλαίσιο των Αυτόνομων μαρξιστών, είναι ότι, όταν λέγεται ότι οι γυναίκες πρέπει να αναλάβουν ηγετικό ρόλο στην αναπαραγωγική εργασία και στην κολλεκτιβοποίηση αυτής –με κάποια παραδείγματα κυρίως από την Αφρική– αυτό που βλέπουμε εμείς είναι η φυσικοποίηση του ρόλου μας και προτιμούμε να μπούμε ως κάτι άλλο στα κοινά, και όχι με τις ήδη υπάρχουσες ταυτότητες.

Σχόλιο Β από το Μωβ Καφενείο:
Και κάποια πολύ σύντομα σχόλια σε σχέση με το υποκείμενο και το ρόλο που κατέχει στην εισήγησή μας. Διαλέξαμε το παράδειγμα του δημόσιου χώρου ακριβώς γιατί φαίνεται σε αυτόν πώς ακριβώς δο-

μείται το κοινό. Εμείς θεωρούμε ότι ο χώρος κατασκευάζεται από τις σχέσεις και από τα υποκείμενα, αυτό για μας είναι κεντρικό, και εκεί κάπως βλέπουμε τις περιφράξεις και όχι απλώς στα κάγκελα ή στις κάμερες αφηρημένα. Συνεπώς, το υποκείμενο έχει κεντρική θέση σε όλη αυτή την ανάλυση μας, καθώς από αυτό ξεκινά και τελειώνει η κατασκευή των κοινών και των περιφράξεων. Και εκεί ακριβώς τις βλέπουμε και εντός των κινημάτων –για να απαντήσω ίσως και στην παρατήρηση του Massimo. Νομίζω ότι δεν ενδιαφέρει τόσο το πόσο χώρο χρησιμοποιούμε εδώ, δηλαδή ποσοτικά αν το δούμε, τα τετραγωνικά που χρησιμοποιούμε, για να δούμε τις περιφράξεις που ενδεχομένως υπάρχουν. Περισσότερο εστιάζουμε στις σχέσεις που έχουμε εδώ μέσα και στον τρόπο με τον οποίο δομούνται. Γιατί φυσικά και εντός των κινημάτων μπορούμε να αντιληφθούμε περιφράξεις και φυσικά και την έμφυλη διάστασή τους.

Ένα άλλο πολύ σύντομο σημείο για την νεωτερικότητα και τη μετανεωτερικότητα: δεν ταυτιζόμαστε σε καμία περίπτωση με τη γιγάντωση, όπως αναφέρθηκε, της ιδιωτικής σφαίρας. Θέλουμε ακριβώς να ξεφύγουμε από αυτά τα δίπολα. Δε σημαίνει δηλαδή πως μια κριτική στη νεωτερικότητα αυτόματα πρέπει να σε ταυτίσει με την μετανεωτερικότητα, τον μεταμοντερνισμό. Παρ' όλα αυτά, ο τρόπος με τον οποίο έχει κληροδοτηθεί η αντίληψη για τον χώρο, τουλάχιστον στις δυτικές κοινωνίες και στη νεωτερικότητα, νομίζω ότι αποτελεί ένα εξαιρετικό εργαλείο κριτικής και αναστοχασμού πάνω στο πώς πια θα θέλαμε, εντός των κοινών, να αντιλαμβανόμαστε το χώρο και τις σχέσεις μας μέσα σε αυτόν.

Σχόλιο 6:

Εγώ δύο πράγματα θέλω να πω, μπαίνω σαν αστερίσκος και αστερίσκους θα βάλω. Το ένα είναι σχετικό με αυτό που τέθηκε στην εισήγηση, στο κομμάτι του Μωβ Καφενείου. Νομίζω ότι το ζήτημα των κοινών γυναικών, έτσι όπως προκύπτει μέσα στην ιστορική του εμφάνιση, αρθρώνεται ακριβώς μέσα σε κοινωνίες που είναι ήδη εκμεταλλευτικές, εξουσιαστικές και πατριαρχικές, δηλαδή πάνω στον τριπλό άξονα που συγκροτεί όλες τις ιστορικές κοινωνίες. Μάλιστα, ταυτίζεται με τη χρονική περίοδο που διαμορφώνεται ο διαχωρισμός της σφαίρας δημόσιου-ιδιωτικού, κάτι που συμβαίνει σε όλα τα επίπεδα.

Συνεπώς, εφόσον το ζήτημα των γυναικών υπάγεται πλέον στο ζήτημα της κατοχής των ανδρών, υπάρχουν γυναίκες οι οποίες είναι ιδιωτικές –ανήκουν δηλαδή ατομικά σε κάποιον συγκεκριμένο άνδρα– και γυναίκες οι οποίες είναι κοινές, όπως ακριβώς υπάρχει η διάσταση ατομικού/ιδιωτικού και δημόσιου σε όλα τα επίπεδα.

Το δεύτερο σημείο σαν αστερίσκος, έχει σχέση πολύ με τη δική μας κοινωνία, την ελληνική κοινωνία. Νομίζω ότι το μόνο που πρέπει να προσέξουμε στην προσέγγιση των περιφράξεων είναι να μην τις διαχωρίσουμε από την ιδιοκτησία. Επειδή, λοιπόν, ακριβώς μιλάμε για μία σχέση, που χαρακτηρίζεται από διαδικασία και από αξίες, αυτό που λέμε περιφράξεις δεν είναι μια διαδικασία που πραγματώνεται έτσι γενικά και αόριστα –επειδή όταν συνήθως λέμε κεφάλαιο, είναι σαν να καταλαβαίνουμε ένα μεγάλο πράγμα. Αυτή η σχέση είναι εγκαθιδρυμένη σε όλο τον ιστό και καθετοποιημένη μέσα στην κοινωνία. Και αυτό σημαίνει το εξής: το έχουμε συναντήσει όλοι, είναι από τις εικόνες που έχουμε, σε διάφορα επαρχιακά μέρη, αν πας στα νησιά είναι όλα χωρισμένα, δηλαδή τα τελευταία διακόσια χρόνια έχουν γίνει όλα ιδιοκτησίες. Αυτό τι σημαίνει; Σημαίνει ότι η διαδικασία των περιφράξεων δεν εξελίσσεται μόνο σε μια υψηλή κλίμακα. Είναι καθετοποιημένη μέσα σε όλο τον κοινωνικό ιστό. Εκτός από εκείνους που δεν έχουν καμία ιδιοκτησία. Αλλά στην Ελλάδα, το θέμα που έχουμε συζητώντας για τις περιφράξεις και τα κοινά, είναι ότι έχουμε τεράστια διασπορά μικρής ιδιοκτησίας.

Και αυτός είναι ο λόγος, που αν εδώ στην ελληνική κοινωνία, εγώ δηλαδή, ας πούμε αναρχικός, είκοσι χρόνια το λέω και στην γειτονιά μου και τα λοιπά, κάποια στιγμή μετά από κάποια χρόνια το αποδέχτηκαν. Αν πας στη γειτονιά σου και πεις «παιδιά, κοινοκτημοσύνη!», μιλάμε για πολύ πέτρα. Υπάρχει πρόβλημα. Το μεγάλο πρόβλημα που υπάρχει, ακόμα και πιο βαθιά από την αναγνώριση πολιτικών ταυτοτήτων, είναι να πας και να πεις στη γειτονιά σου ότι «είμαι πούστης, είμαι γκέι» ή «πιστεύω στην κοινοκτημοσύνη». Τελείωσε. Είναι τα δύο ζητήματα τζιζ. Ακόμα και να πεις «είμαι αναρχικός, είμαι εκείνο, είμαι το άλλο, κ.λπ.», τελικά με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο είναι πιο εύκολα διεκδικήσιμο, διαχειρίσιμο και αναγνωρίσιμο στο πλαίσιο του κοινωνικού ιστού. Το λέω αυτό με την έννοια ότι, θέλοντας να δουλέψουμε μέσα από κοινότητες σαν αυτές που συζητάμε, θέλοντας

να μπούμε σε διάφορα μέτωπα και να δημιουργήσουμε αυτές τις κοινότητες, το λέω σαν ένα πράγμα, που μας απασχολεί και συλλογικά και εμένα προσωπικά, ότι σίγουρα έχουμε ένα βαθμό δυσκολίας που είτε τον συναντάμε πολύ σύντομα είτε τον συναντάμε σε δεύτερο χρόνο. Δηλαδή, κάποιος ακούει κομμουνισμό και το πρώτο πράγμα που σκέφτεται είναι «θα μου πάρουν το αμάξι, θα μου πάρουν το σπίτι». Είναι μια πολύ γρήγορη αυτόματη σκέψη, σκέφτεται κάτι σαν Μόσχα, Dacia, Ιράγκα, σπίτια από το κράτος, ένα τέτοιο πράγμα.

Σχόλιο 7:

Λοιπόν, εγώ θέλω να θέσω ένα άλλο ερώτημα που είναι διττό. Κάτι που αντιμετωπίζουμε πολύ έντονα είναι ότι προσπαθούμε να χτίσουμε αγώνες γύρω από κάποια πράγματα που θέλουμε να τα χτίσουμε ως κοινά –γιατί είναι μια διαδικασία– αλλά την ίδια στιγμή βιώνουμε μια απόλυτη έλλειψη κοινότητας από τα πριν. Δηλαδή, έχει προχωρήσει τόσο πολύ η ιδιώτευση και η εξατομίκευση του κόσμου, οπότε ξαφνικά του λες, έλα να συζητήσουμε για τη Δ.Ε.Η., ή έλα να συζητήσουμε για την υγεία, ή έλα να συζητήσουμε για το βουνό στη Χαλκιδική. Εκεί λοιπόν, αντιμετωπίζουμε ένα ζήτημα με την απόλυτη εξατομίκευση στις γειτονιές, τουλάχιστον των πόλεων γιατί στα χωριά ενδέχεται να είναι κάπως διαφορετικά τα πράγματα. Πρέπει να χτίσουμε κάτι από την αρχή. Το ξεκινάμε αυτό το πράγμα, μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να έχει ήδη ξεκινήσει, έχουν γίνει διάφοροι αγώνες για τέτοια πράγματα –ακόμα και για έναν δρόμο που περιφράχτηκε στη γειτονιά μπορεί να γίνει αγώνας. Αλλά είναι τόσο δυνατές οι σχέσεις του καπιταλισμού που μετά γυρνούν πολύ εύκολα στην εξατομίκευση και χάνουμε αυτές τις κοινότητες.

Είναι ένα άλλο, μεγάλο κεφάλαιο αυτό, πώς χάνονται δηλαδή οι κοινότητες αγώνα που δοθήκαν, που παλέψαν και χαθήκαν, ακόμα και οι κοινότητες από τον χώρο εργασίας, κοινότητες συναδέλφων. Αυτό δηλαδή είναι ένα πολύ μεγάλο ζήτημα, στο βαθμό που έχει προχωρήσει η εξατομίκευση και η αλλοτρίωση των ανθρώπινων σχέσεων και ακόμα και οι ανάγκες μας μπαίνουν στο παιχνίδι, για να επιβιώσουμε πρέπει να αναπαραχθούμε, πρέπει να δουλέψουμε. Κόσμος φεύγει και πηγαίνει σε άλλα μέρη, ανθρώπους που παλέψαμε μαζί, τους χάνουμε και με αυτόν τον τρόπο.

Την ίδια στιγμή, είπε ο Massimo κάτι που και εγώ πιστεύω είναι πολύ σωστό, ότι η αδυναμία αυτή τη στιγμή του νεοφιλελεύθερου μοντέλου για την αναπαραγωγή του ίδιου του καπιταλισμού τους βάζει να σκεφτούν ξανά, να στηριχτούν στα κοινά των ανθρώπων, επειδή δε βλέπουν την προοπτική της επιστροφής σε ένα κρατικό μοντέλο, σε έναν κεϋνσιανισμό. Είπε ο ίδιος π.χ. ότι στην Αγγλία το πρόγραμμα των συντηρητικών θέλει να στηριχτεί ξανά στις κοινότητες και στους δήμους, όπου οι φτωχοί δήμοι θα καταφέρουν άλλα πράγματα, οι πλούσιοι δήμοι θα καταφέρουν άλλα πράγματα. Την ίδια στιγμή αυτό είναι και ένα στοίχημα όμως πάλι και για τον καπιταλισμό, δηλαδή με τέτοια εξατομίκευση που υπάρχει δε ξέρω πώς θα καταφέρουν να στηριχτούν σε τοπικά νομίσματα που θα δημιουργηθούν στο Μάντσεστερ και αυτό να είναι ένα καλό αφομοιωτικό μαξιλάρι. Γιατί η εξατομίκευση έχει προχωρήσει τόσο πολύ που σε κάποια ζητήματα νιώθουν φοβερά αδύναμοι, όπως για παράδειγμα είναι η υγεία. Πώς δηλαδή στο Μάντσεστερ, όσο και να μπορέσουν να αναλάβουν τομείς τη υγείας οι κοινότητες, ο κόσμος δε θα απαιτήσει μια κεντρική κρατική κοινωνική ρύθμιση της υγείας, ας πούμε ότι θέλω αξονικό τομογράφο για να κάνω κάτι. Αυτήν την τάση τη βλέπουμε και εδώ πέρα, δηλαδή, ο δήμος Συκεών-Νεάπολης έχει βγάλει ιατρείο για ανέργους, δε ξέρω άμα το έχετε δει, ή τώρα υπάρχει πρόταση για το κοινωνικό ιατρείο αλληλεγγύης. Θα παίξουν τέτοια πράγματα.

Μιλώντας με το Γ. στο πηγαδάκι, λέγαμε ότι η μόνη λύση, όσον αναφορά το πρώτο σκέλος για τις κοινότητες αγώνα, είναι να κυκλοφορούν οι αγώνες σαν εμπειρίες, γιατί οι κοινότητες χάνονται, χάθηκε η κοινότητα στην Ολυμπιάδα, ας το πούμε αυτό, δεν ξέρει ο Massimo γι' αυτό... Λέμε, λοιπόν, ότι η απάντηση είναι η κυκλοφορία των αγώνων. Αλλά και εδώ ανοίγει ένα τεράστιο ζήτημα που λέγεται διαχείριση της ιστορικής μνήμης και πώς αυτή τη μνήμη θα την κάνεις πραγματικό κτήμα του άλλου, υπάρχει πλέον μια φολκλόρ ιστορία για την Ολυμπιάδα, τεράστιο ζήτημα. Π.χ. η Δ.Ε.Η. ήταν ιδιωτική, ήταν η εταιρία Power που έδινε ηλεκτρισμό στην Ελλάδα και έχουν γίνει φοβεροί εργατικοί αγώνες το 1928, το 1929, το 1930 από τους εργάτες και από κοινότητες των Αθηνών ενάντια στα τιμολόγια της Power. Που είναι αυτή η μνήμη;

Σχόλιο του Massimo De Angelis:
Απλά δύο σχόλια, γιατί το μυαλό μου έχει αρχίσει να εκρήγνυται. Δύο πολύ σύντομα σχόλια. Το πρώτο είναι μια πολύ σύντομη απάντηση στη συντρόφισσα. Το ερώτημα κατά πόσο οι σχέσεις είναι ποιοτικές ή το ποιοτικό ενάντια στο ποσοτικό. Στην πραγματικότητα είναι και τα δύο. Αν θέλουμε δηλαδή να καταργήσουμε, να ξεπεράσουμε τη σημερινή κατάσταση πραγμάτων και να δημιουργήσουμε κάτι καινούριο ταυτόχρονα, τότε μιλάμε σίγουρα και για τα δύο, γιατί μιλάμε για τη δημιουργία νέων κοινωνικών σχέσεων αλλά αυτές οι νέες κοινωνικές σχέσεις θα χρησιμοποιούν πράγματα. Και σε έναν καπιταλιστικό κόσμο, που μας κατακλέβουν τους πόρους καθημερινά, τα πράγματα είναι πολύ σημαντικά. Μόνο μέσω των πραγμάτων μπορούμε να επαναδιαμορφώσουμε τις σχέσεις μας. Αν κάτι μας έχει διδάξει ο Μαρξ, αυτό είναι να μη φετιχοποιούμε τις κοινωνικές σχέσεις. Δηλαδή να μη σκεφτόμαστε τη σχέση μεταξύ ανθρώπων σαν τη σχέση μεταξύ πραγμάτων. Είναι πολύ σημαντικό όμως να καταλάβουμε και δε θα πρέπει να αγνοούμε ότι στην πραγματικότητα τα πράγματα διαμεσολαβούν τις κοινωνικές μας σχέσεις.

Μίλησες για την περίπτωση που κάποιος αγώνας εξαφανίζεται μετά από κάποιες στιγμές ή μετά από κάποια χρόνια. Αυτό είναι ένα εξαιρετικά σημαντικό σημείο, η σχέση μεταξύ των αγώνων και του καπιταλισμού. Ένα πράγμα που έχω μάθει, προερχόμενος από μια αυτόνομη παράδοση, είναι ότι αυτό που καθορίζει τους ρυθμούς της καπιταλιστικής ανάπτυξης, στις ποιοτικές της εκφάνσεις και μορφές, είναι οι αγώνες. Ο Μαρξ είπε ότι μπορούμε να διαβάσουμε ακόμη και την ανάπτυξη της τεχνολογίας ως αποτέλεσμα τέτοιου είδους αγώνων. Ο Mario Tronti, ο Ιταλός εργατιστής, μας έδειξε πώς οι αγώνες διαμορφώνουν το κεφάλαιο και πώς το κεφάλαιο πάντα ακολουθεί, πάντα προσπαθεί να αντιμετωπίσει τους αγώνες, να ανακτήσει αυτήν τη μορφή. Αλλά, η πραγματική πηγή κάθε καινοτομίας είναι ο ίδιος ο κοινωνικός αγώνας. Αυτή η άποψη έχει όμως ένα όριο. Γιατί δεν μας έδειξε ποτέ πώς να βγούμε από τον καπιταλισμό, πώς να καταργήσουμε το σύστημα. Εκτός και αν δεχτούμε την ορθόδοξη μαρξιστική οπτική που μας λέει ότι κάποια στιγμή ο καπιταλισμός θα καταρρεύσει ή ότι θα καταφέρουμε να πάρουμε την εξουσία, κάτι στο οποίο δεν πιστεύω. Οι αγώνες πάντα κυκλοφορούσαν, χρει-

άζεται και εμείς να το υποβοηθάμε αυτό μέσω των δικτύων μας αλλά αυτό γινόταν πάντα. Οι αγώνες πάντα κυκλοφορούν. Μα η κυκλοφορία των αγώνων αυτών διαμόρφωσε την καπιταλιστική ανάπτυξη, οπότε υπάρχει πάντα και η κυκλοφορία του κεφαλαίου. Έτσι, η κυκλοφορία των αγώνων είναι αναγκαία, όχι όμως και ικανή συνθήκη ώστε να μας βγάλει από τον καπιταλισμό. Επομένως, για όλους αυτούς τους λόγους, η ερώτηση για μένα είναι πλέον με μια ευρεία έννοια: πώς μπορούμε να δημιουργήσουμε την κυκλοφορία των κοινών; Πώς αρθρώνουμε τα κοινά; Πώς τα μεγαλώνουμε σε κλίμακα, κρατώντας όμως ταυτόχρονα αυτό το στοιχείο της από τα κάτω ριζοσπαστικής, δημοκρατικής συμμετοχής σε αυτά; Πώς μπορούμε να συμβάλλουμε στην εξάπλωση των κοινών, διατηρώντας παράλληλα εντός τους το χαρακτήρα του διαρκούς αγώνα ενάντια στην ιεραρχία, στην καταπίεση κ.λπ.;

Σχόλιο 8:
Έγινε πολύς λόγος για υποκειμενικότητα, για ταυτότητες. Βέβαια, όλοι ξέρουμε ότι η δικιά μας υποκειμενικότητα, οι δικές μας ταυτότητες διαμορφώθηκαν μέσα στις κεφαλαιοκρατικές σχέσεις και οπωσδήποτε, όπως ειπώθηκε, είναι εγγεγραμμένες σε αυτές. Όλα αυτά που είπε το Μωβ Καφενείο, οι εκπρόσωποι του Μωβ Καφενείου έδειξαν πολύ καλά, ότι αυτό το πράγμα θα μεταφερθεί και μεταφέρεται όχι μόνο με εξωτερικούς τρόπους αλλά και με εσωτερικούς στα κοινά που ενδεχομένως θα κάνουμε. Το θέμα είναι το εξής: διαμορφωνόμαστε μέσα σε αυτήν την κοινωνία, μας διαμορφώνει οπωσδήποτε και ο αγώνας μας ενάντια σε αυτήν την κοινωνία καθώς επίσης και η κριτική που ασκούμε σε αυτήν την κοινωνία. Αλλά πόσο βαθιά μας διαμορφώνουν; Εγώ νομίζω ότι η κριτική μας και η διαφορετική μας στάση από άλλους ανθρώπους, ενδεχομένως μας διαμορφώνουν ως ένα βάθος αλλά όχι εντελώς βαθιά. Και γι' αυτό όλοι είμαστε αντιφατικά υποκείμενα, είμαστε πατριαρχικοί ενώ δε θέλουμε να είμαστε πατριαρχικοί και έχουμε την ιδιοκτησία βαθιά γραμμένη μέσα μας. Νομίζω, επομένως, ότι ακριβώς γι' αυτό στα κοινά οι υποκειμενικότητες θα είναι πολύ σημαντικές και οι διαπροσωπικές σχέσεις πολύ σημαντικές. Πώς, λοιπόν, αυτό μπορούμε να το δούμε χωρίς μια θεώρηση των σχέσεων, χωρίς μια θεώρηση του υποκειμένου;

Και κυρίως μιλάω για την ψυχολογία, που είναι ένας αποκλεισμένος χώρος και από τον αριστερό και από τον αντιεξουσιαστικό χώρο. Εννοώ εδώ τη συζήτηση γι’ αυτό που είναι το ψυχικό υποκείμενο ή αλλιώς γι’ αυτό που είναι το ψυχολογικό στις σχέσεις μας. Εγώ, λοιπόν, εκτιμώ ότι μια θεώρηση –πολλές θεωρήσεις αν θέλετε– του υποκειμένου, της υποκειμενοποίησης, καθώς επίσης και των διαπροσωπικών σχέσεων είναι απαραίτητη σε αυτήν την προσπάθεια.

Σχόλιο του Massimo De Angelis:
Συμφωνώ απόλυτα με την τελευταία τοποθέτηση. Από την στιγμή που ξεκινάει αυτή η διαδικασία, από τη στιγμή που εμπλεκόμαστε με τη διαδικασία δημιουργίας των κοινών, του commoning, ανοίγει αυτόματα και αυτή η διερώτηση για το ποιοι είμαστε, ποιες είναι οι διαπροσωπικές μας σχέσεις, ποιες οι εσωτερικές μας αντιφάσεις. Η ψυχολογία –ή καλύτερα κάποιες εκδοχές της ψυχολογίας– έχουν εδώ αναμφισβήτητα θέση και θα πρέπει να μπαίνουν στην εξίσωση. Το commoning, αυτή η διαδικασία δημιουργίας των κοινών, είναι μία σφαίρα ανθρώπινων διαπροσωπικών σχέσεων. Και από τη στιγμή που βρισκόμαστε μέσα σε αυτήν τη διαδικασία, καθίσταται αυτόματα κρίσιμο το ερώτημα του ποιοι είμαστε εμείς, ποιος είναι ο καθένας από εμάς και ποιο είναι το άτομο που έχουμε απέναντι μας.

Συντονίστρια:
Εάν δεν υπάρχουν άλλες τοποθετήσεις, μάλλον σιγά-σιγά θα πρέπει να κλείσουμε αυτόν τον σημερινό μαραθώνιο. Υπενθυμίζουμε το αυριανό ραντεβού στις 13.00 για μία δημόσια συνέντευξη με τον Massimo όπου όποιες/οι θέλουν μπορούν να παρευρεθούν. Ευχαριστούμε πολύ για την παρουσία και τη συμμετοχή σας.

5.5 Σημειώσεις

1. Πρόκειται για τη λεγόμενη «θεωρία της τραγωδίας των κοινών» του Χάρντιν, ο οποίος υποστήριξε στα τέλη της δεκαετίας του ‘60 ότι αν υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση και έλλειψη δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στους κοινούς πόρους, τότε οι χρήστες τους συμπεριφέρονται εγωιστικά σαν «ελεύθεροι καβαλάρηδες» και υπερχρησιμοποιούν τους

πόρους μέχρι που τους καταστρέφουν ολοκληρωτικά. «Εκεί είναι η τραγωδία. Ο καθένας κλειδώνεται σε ένα σύστημα το οποίο τον υποχρεώνει να αυξήσει τη χρήση του χωρίς όρια σε έναν κόσμο που έχει όρια. Η καταστροφή είναι το αποτέλεσμα όταν κάθε άνθρωπος ακολουθεί το συμφέρον του σε μια κοινωνία που πιστεύει στην ελευθερία των κοινών. Η ελευθερία των κοινών φέρνει την καταστροφή σε όλους» (Hardin G. 1968. The tragedy of the commons, Science, 162: 1243-1248)

2. Μαρξ, Κ., Ένγκελς, Φρ., (1997), Η γερμανική ιδεολογία, Αθήνα: Gutenberg.
3. Για τους όρους εξουσία-για (ή δύναμη-για) και εξουσία-επί βλ. Holloway John. (2006). Ας αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να καταλάβουμε την εξουσία. Αθήνα: Σαββάλας. - Σ.τ.Ε.
4. Εννοεί εξωτερικός ως προς το εγχείρημα της συγκεκριμένης κατάληψης - Σ.τ.Ε.
5. Ο Massimo De Angelis αναφέρεται στη γνωστή ρήση του Αρχιμήδη: «Δός μοι πά στώ και τα γαν κινάσω», την οποία λανθασμένα αποδίδει στον Πυθαγόρα. - Σ.τ.Ε.
6. Local Exchange Trading Systems – LETS. Έχουν αποδοθεί στα ελληνικά ως Τοπικά Συστήματα Εμπορικών Συναλλαγών ή ως Τοπικά Συναλλακτικά Εμπορευματικά Συστήματα. Τα LETS δε χρησιμοποιούν στο εσωτερικό τους το επίσημο κρατικό νόμισμα αλλά αντίθετα βασίζονται στην έκδοση τοπικών πιστωτικών μονάδων, τις λεγόμενες Τ.Ε.Μ (Τοπικές Εναλλακτικές Μονάδες). Ένα μέλος μπορεί να κερδίσει τέτοιες πιστωτικές μονάδες παρέχοντας κάποια υπηρεσία σε άλλο άτομο που συμμετέχει στο σύστημα και στη συνέχεια μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτές τις μονάδες για να προμηθευτεί κάποιο προϊόν ή υπηρεσία που χρειάζεται. – Σ.τ.Ε.
7. Αναφέρεται στο Meillasoux, Claude. (1975). Femmes, Greniers et Capitaux. Paris: Ed. Maspero. Το βιβλίο έχει μεταφραστεί στα αγγλικά ως Maidens, Meal and Money: Capitalism and the Domestic Community.
8. Μαρξ, Καρλ. (1978), Το Κεφάλαιο, Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας. Τόμος Τρίτος. Κεφάλαιο 15, Ανάπτυξη των εσωτερικών αντιφάσεων του νόμου-Γενικές Παρατηρήσεις. σελ.311-312. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή. Μετάφραση διορθωμένη από τον ίδιο τον ομιλητή.

9. Μαρξ, Καρλ. ο.π. Και πάλι η μετάφραση διορθωμένη από τον ομιλητή.
10. De Angelis, M, Stavrides, St. (2011). Σχετικά με το νόημα ων Κοινών. στο Commons vs Crisis: Η έξοδος από την κρίση τον καπιταλισμό και κάθε ετερονομία περνάει μέσα από τον αγώνα για τα κοινά. Θεσσαλονίκη: Rebel.
11. De Angelis, M. (2011). Μαρξ και Πρωταρχική Συσσώρευση: ο διαρκής χαρακτήρας των «περιφράξεων» του κεφαλαίου. Μετάφραση άρθρου του De Angelis από το Rebel.net στη διεύθυνση: http://www.rebelnet.gr/articles/view/Marx-and-primitive-accumulation-The-continuous-cha
12. De Angelis, M. ο.π.

ΜΕΡΟΣ 6

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΝΟΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ 6

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΝΟΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

6.1 Εισήγηση της συλλογικότητας Blaumachen

Η προοπτική της κομμουνιστικοποίησης

Σε μια απόπειρα να προσεγγίσουμε την έννοια του κομμουνισμού, που είναι και το γενικό θέμα αυτής της κουβέντας, θεωρούμε ότι ο κομμουνισμός σήμερα παράγεται ως επανάσταση της τρέχουσας ιστορικής περιόδου, ως κομμουνιστικοποίηση. Για εμάς, η κομμουνιστικοποίηση προεικονίζεται μέσα στους αγώνες που διεξάγονται σήμερα, ως το ξεπέρασμα των ορίων τους, και όχι μέσα στο πώς θα έπρεπε να γίνονται οι αγώνες σήμερα. Η κομμουνιστικοποίηση δεν έχει τον κομμουνισμό σαν πολιτικό πρόγραμμα, σαν σκοπό και σαν αποτέλεσμα, είναι η ίδια η παραγωγή του κομμουνισμού. Δεν υπάρχουν στάδια ανάμεσα στην επανάσταση αυτού του κύκλου αγώνων και τον κομμουνισμό, ούτε ο σοσιαλισμός ούτε και καμία άλλη μορφή εργατικής εξουσίας ή σταθερής εργατικής διαχείρισης (κατάργηση του κράτους και δημιουργία εργατικών συμβουλίων ή αυτοδιαχείριση). Η κομμουνιστικοποίηση δεν είναι η επανοικειοποίηση των επιμέρους κεφαλαίων από τους προλετάριους. Οι προλετάριοι δεν επανοικειοποιούνται τίποτα. Η κομμουνιστικοποίηση δεν είναι αγώνας για την επανοικειοποίηση των κοινών. Για εμάς δεν υπάρχουν δομές κομμουνιστικοποίησης σήμερα, όπως αναφέρεται στην αφίσα του φεστιβάλ-συνεδρίου Communismos. Η κομμουνιστικοποίηση δεν είναι κολλεκτιβοποίηση. Η κομμουνιστικοποίηση, επίσης, δεν είναι η κοινότητα αγώνα. Το να αποκαλεί κανείς την κοινότητα αγώνα κομμουνιστικοποίηση, σημαίνει, για όσους το κάνουν, ότι όντως αντιλαμβάνονται την άμεση σύνδεση ανάμεσα στους τωρινούς αγώνες και

την επανάσταση, και αυτό είναι ουσιώδες. Αλλά η σύνδεση αυτή έχει έναν χαρακτήρα «εδώ-και-τώρα», αυτονομεί τη δυναμική της περιόδου και κατασκευάζει την ιδεολογία της περιόδου, η οποία όμως αναπόφευκτα οδηγεί σε έναν εναλλακτικό τρόπο ζωής.

Η κομμουνιστικοποίηση και ο κομμουνισμός είναι πράγματα του μέλλοντος, δε συμβαίνουν στο παρόν, αλλά πρέπει να μιλάμε γι' αυτά στο παρόν.

Τι είναι η κομμουνιστικοποίηση; Είναι μέτρα που θα λάβει καταρχήν ένα κομμάτι του προλεταριάτου μέσα στον αγώνα ενάντια στο κεφάλαιο. Είναι μέτρα που θα λαμβάνει για να μπορέσει να συνεχίσει τον αγώνα του. Τα μέτρα αυτά θα είναι ταυτόχρονα μέτρα επιβίωσης μέσα στην κατάργηση του ως τάξη: κατάργηση κράτους, χρήματος, ιδιοκτησίας, κάθε τύπου μετρησιμότητας και ανταλλαγής. Το προλεταριάτο μπορεί να πάρει αυτά τα μέτρα και να καταργήσει το κεφάλαιο αυτοκαταργούμενο το ίδιο, γιατί είναι η τάξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, από την εκμετάλλευση της οποίας παράγεται υπεραξία. Μόνο επειδή αποτελεί πόλο της κεντρικής αντίφασης του καπιταλισμού, της εκμετάλλευσης, μπορεί να καταργήσει την αντίφαση αυτή και μαζί με αυτήν ταυτόχρονα όλες τις καπιταλιστικές κοινωνικές αντιφάσεις. Το προλεταριάτο δεν κάνει την επανάσταση επειδή οι προλετάριοι μισούν το κεφάλαιο ή επειδή υπάρχει επιθυμία μιας άλλης ζωής. Αυτά αποτελούν την ιδεολογική έκφραση του γεγονότος ότι το προλεταριάτο αποτελεί πόλο της αντίφασης της εκμετάλλευσης.

Το προλεταριάτο κάνει κατεξοχήν διεκδικητικούς αγώνες για να βελτιώσει τις συνθήκες της ζωής του μέσα στον καπιταλισμό. Δε θα ξεπεράσει τη διεκδικητική φύση των αγώνων του με το να κατανοήσει, δήθεν, ότι αυτή δεν οδηγεί πουθενά, δε θα κάνει την επανάσταση για να υλοποιήσει κάποιο αόριστο, αφηρημένο ιδανικό. Μέσα στην εξέλιξη των διεκδικητικών αγώνων του θα επιτεθεί συγκεκριμένα στα μέσα παραγωγής ως τέτοια, δηλαδή στο ρόλο τους ως μέσα παραγωγής (όπως για παράδειγμα κάνουν ήδη οι εργάτες στο Μπαγκλαντές την ώρα που διεκδικούν το μισθό τους. Μπορούμε να σκεφτούμε τη γενίκευση μιας τέτοιας κατάστασης). Αυτή η επίθεση, αν η επανάσταση συνεχιστεί σαν αλυσιδωτή αντίδραση, σαν επανάσταση μέσα στην επανάσταση, θα οδηγήσει στην κατάργηση τους ως αξία,

θα τα αποκαπιταλιστικοποιήσει. Η επίθεση στις τράπεζες, στις οποίες οι προλετάριοι έχουν χρήματα στους λογαριασμούς τους, είναι που θα θέσει αναγκαστικά το ζήτημα του πώς θα υπάρχει ζωή χωρίς χρήμα και δε θα είναι μια απόφαση κατάργησης του χρήματος. Η επίθεση στα αστυνομικά τμήματα θα θέσει το θέμα του οπλισμού της επανάστασης για να αντιμετωπίσει τις συνέπειες των πράξεων της. Η κατάληψη των τηλεπικοινωνιακών δικτύων και δικτύων μεταφορών ή η καταστροφή τους θα θέσει το θέμα της επικοινωνίας των εξεγερμένων ή του μπλοκαρίσματος της επικοινωνίας ανάμεσα στις δυνάμεις καταστολής. Η επίθεση στα καταστήματα και η λεηλασία των εμπορευμάτων θα θέσει το θέμα της μη ανταλλαγής και μη διανομής σε ένα πρωτόλειο επίπεδο και για μικρό αλλά κρίσιμο χρονικό διάστημα. Η συνέχιση του αγώνα στο δημόσιο χώρο, η μη δυνατότητα επιστροφής στο σπίτι, θα θέσει σε αμφισβήτηση τη διάκριση ανάμεσα στην ιδιωτική και τη δημόσια σφαίρα, θα θέσει το θέμα του φύλου. Η κατάληψη των χώρων παραγωγής ή η καταστροφή κάποιων από αυτούς θα θέσει το θέμα του πώς θα αναπαράγεται η ζωή συνολικά. Αν οι εξεγερμένοι που κομμουνιστικοποιούν παρασύρουν μεγάλο μέρος της κοινωνίας, μέσα από μια συγκρουσιακή φυσικά διαδικασία, στην εφαρμογή κομμουνιστικών μέτρων, μόνο τότε θα μπορεί να προχωρήσει η επανάσταση. Το πιο σημαντικό: μόνο αν όλα αυτά γίνουν μαζί και όχι το καθένα ξεχωριστά, μόνο αν συμβαίνουν παράλληλα σε πολλά μέτωπα και όχι κεντρικά, θα γίνει η επανάσταση ως κομμουνιστικοποίηση.

Με τα μέτρα αυτά οι προλετάριοι δημιουργούν άμεσες δι-ατομικές σχέσεις οι οποίες αποτελούν τη σάρκα και το αίμα του μέλλοντος. Από αυτές, την ανάπτυξη τους, την εμβάθυνση τους μπορεί να παραχθεί ο κομμουνισμός, δηλαδή η κατάργηση της διάκρισης της παραγωγικής με την αναπαραγωγική διαδικασία, η κατάργηση της ίδιας της έννοιας του τελικού προϊόντος, να παραχθεί το βασίλειο της ελεύθερης δραστηριότητας η οποία δε θα είναι ούτε ατομική ούτε κοινωνική γιατί αυτή η διάκριση δε θα υπάρχει πλέον.

Αν έστω και ένα από τα μέτρα κατάργησης των διαμεσολαβήσεων θεωρηθεί δευτερεύον και το κομμάτι του προλεταριάτου που αφορούν κατασταλεί με κάποιον τρόπο εσωτερικά, ήδη θα ξεκινάει η αντεπανάσταση.

΄Ενα παράδειγμα: Αν οι γυναίκες αναγκαστούν να γυρίσουν στο

σπίτι και στα παιδιά, αν παραμείνει το σπίτι το ίδιο ως κάτι ξεχωριστό, δεν μπορεί να προχωρήσει η κομμουνιστικοποίηση. Άλλο παράδειγμα: αν ριζώσει μέσα από την επανάσταση ένα σύστημα ανταλλαγής και μετρησιμότητας, ακόμη και χωρίς χρήμα, αν επικρατήσει οποιαδήποτε συστηματοποίηση και θεσμοποιημένη ή μη διαμεσολάβηση των σχέσεων ανάμεσα στα άτομα, η επανάσταση θα υποχωρήσει.

Πώς, όμως, τα πράγματα θα φτάσουν ως εκεί; Με το να συζητάμε σήμερα για την κομμουνιστικοποίηση, την επανάσταση που θα γίνει στο μέλλον, το μόνο που κάνουμε είναι να ψάχνουμε πώς αυτή προαναγγέλλεται στους σημερινούς αγώνες ως το ξεπέρασμα των ορίων τους. Η σημερινή επανάσταση παράγεται από τον καπιταλισμό, όπως είναι σήμερα. Η σημερινή φάση του καπιταλισμού, η κρίση του, παράχθηκε μέσα στον κύκλο αγώνων της περιόδου από τα τέλη της δεκαετίας του '70 μέχρι σήμερα. Σταδιακά η μισθολογική διεκδίκηση έγινε αθέμιτη μέσα στην καπιταλιστική σχέση. Δηλαδή πλέον το κεφάλαιο δεν μπορεί να ικανοποιήσει τα μισθολογικά αιτήματα των εργατών και να συνεχίσει να αναπαράγεται αποτελεσματικά, έχει σπάσει το συμβόλαιο, η εργατική δύναμη τείνει να αντιμετωπίζεται μόνο ως κόστος το οποίο πρέπει να ελαχιστοποιηθεί. Μέσα από αυτό το αθέμιτο η ταξική πάλη της περιόδου αυτής μεταμορφώθηκε σταδιακά. Σημαντικά γεγονότα έλαβαν χώρα: από τις ήττες των ανθρακωρύχων στην Αγγλία στα μέσα της δεκαετίας του '80 και την επιβολή του νεοφιλελευθερισμού, δηλαδή τη νίκη της αναδιάρθρωσης, μέχρι το κίνημα ανέργων στη Γαλλία στα μέσα της δεκαετίας του '90, είχε ήδη συντελεστεί η διάλυση της εργατικής ταυτότητας. Η τάξη δεν μπορούσε πια να επιβεβαιωθεί, να βρει μέσα στον εαυτό της τη μελλοντική κοινωνία. Κατέρρευσαν τα συνδικάτα της, τα κόμματα της, ο υπαρκτός σοσιαλισμός, όλα αυτά που την ένωναν ως εργατική ταυτότητα.

΄Ετσι, σήμερα στην κλίμακα του προλεταριάτου ως τάξης, δεν μπορεί να υπάρξει αλληλεγγύη που να αναφέρεται σε μια κοινή ταυτότητα εκμεταλλευομένων.

Η έμφυλη και φυλετικά διαχωριστική ενότητα στη βάση της εργατικής ταυτότητας που υπήρχε μέχρι τους αγώνες του '60-'70 σαρώθηκε από την αναδιάρθρωση. Το κείμενο του QVZine έχει δίκιο όταν λέει ότι «η επίκληση μιας ορθόδοξης ενότητας [της τάξης] έναντι του κατακερματισμού που προτείνουν τα κινήματα ταυτοτήτων συγχέει

τη διαφορά μεταξύ των ταυτοτήτων με τη διαφορά που τις κάνει δυνατές». Όμως, η λογική αυτού του συμπεράσματος πρέπει να εφαρμοστεί και στην ανάλυση για τα συλλογικά υποκείμενα των διάφορων κοινωνικών ρόλων που αναδύθηκαν με τη σάρωση της εργατικής ταυτότητας: ούτε οι γυναίκες ως συλλογικό υποκείμενο μπορούν να είναι ενωμένες, η εκμετάλλευση εξακολουθεί να υπάρχει και να τις διαχωρίζει παρά το ότι σαρώθηκε η έμφυλη εργατική ταυτότητα. Ούτε οι μετανάστες μπορούν να είναι ενωμένοι, η εκμετάλλευση τους διαχωρίζει σε μετανάστες αφεντικά και μετανάστες προλετάριους παρά το ότι σαρώθηκε η ρατσιστική εργατική ταυτότητα που αντιστοιχούσε στο φορντισμό.

Οι διαφορές ανάμεσα στα κομμάτια του προλεταριάτου δεν είναι απλώς περιστασιακές, ούτε τυπικές. Είναι εγγενείς στον ίδιο τον ορισμό της κατάστασης του εκμεταλλευόμενου. Στις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής, μπορεί να έχει κάποιος τις καλύτερες προθέσεις του κόσμου και την καλύτερη δυνατή αντισυντεχνιακή, αντιρατσιστική, αντισεξιστική συνείδηση, αλλά αυτό δεν αλλάζει τίποτα αν, αντικειμενικά ή νομικά, οι καταστάσεις μέσα στις οποίες υπάρχει κοινωνικά είναι τέτοιες που τον ευνοούν περισσότερο από άλλους. Οι διαφορές, οι κατακερματισμοί, έχουν υλική, αντικειμενική βάση. Αντικειμενικά, ο λευκός εργάτης δεν είναι ο μαύρος εργάτης και είναι κατανοητό ότι δεν έχει καμία όρεξη να γίνει.

Ο κατακερματισμός, η ανεργία και η επισφάλεια έχουν με την επιβολή της αναδιάρθρωσης μπει στο κέντρο του ορισμού της μισθωτής εργασίας. Ο μόνος ορίζοντας που μένει είναι το ίδιο το κεφάλαιο, ο άλλος κόσμος που δήθεν είναι εφικτός, τα κινήματα αντιπαγκοσμιοποίησης κ.λπ. Καθώς όμως ο κύκλος συσσώρευσης προχωράει προς την κρίση υπερσυσσώρευσης, σημαντικά γεγονότα δείχνουν τι παράγεται μέσα σε αυτόν τον κύκλο ως επανάσταση και ως αντεπανάσταση: κρίση και εξέγερση στην Αργεντινή το 2001, πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, εξέγερση στα banlieues το 2005, κίνημα ενάντια στο CPE το 2006, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, ο Δεκέμβρης του 2008 στην Ελλάδα, η εξέγερση στην Καραϊβική το 2009, οι επιθέσεις στα μέσα παραγωγής στις διεκδικητικές απεργίες στο Μπαγκλαντές από το 2006 μέχρι σήμερα, η κατάρρευση των μεσαίων στρωμάτων και η κρίση μοντέλου διακυβέρνησης στη Μέση Ανατολή και το Μαγκρέμπ

και οι εξεγέρσεις σε αυτές τις περιοχές σήμερα. Η αναδιάρθρωση του κεφαλαίου ήταν φυσικά και αναδιάρθρωση της ταξικής πάλης. Η τάξη πλέον, όταν αγωνίζεται μέσα στον κατακερματισμό της, προσκρούει απέναντι στο μόνο είδωλο της που έχει μείνει στο κεφάλαιο να της θυμίζει ότι και αυτή είναι κεφάλαιο: την αστυνομία και την καταστολή γενικότερα. Ο συνδικαλισμός, η πολιτική, το κράτος, όλα έχουν γίνει πειθαρχικά και κατασταλτικά, ξεφτίζει με μεγάλη ταχύτητα ο συμπληρωματικός προνοιακός χαρακτήρας που είχαν προηγουμένως.

Σήμερα πια, μέσα στην κρίση, η διεκδίκηση ύπαρξης του μισθού βρίσκεται σε αδιέξοδο. Ποιο είναι το όριο που παράγεται σήμερα; Σήμερα, οι αγώνες μέσα στο αδιέξοδο της μισθολογικής διεκδίκησης βρίσκουν μπροστά τους σαν αντίφαση το ότι η τάξη προσπαθεί να συνεχίσει να υπάρχει ως τάξη. Από εδώ προκύπτει ότι η αναπαραγωγή του κεφαλαίου, σήμερα, μέσα στην κρίση του αναδιαρθρωμένου καπιταλισμού, είναι ταυτόχρονα η αναπαραγωγή μέσα στους αγώνες μιας δυναμικής αποκλίσεων ανάμεσα σε αντιφατικές πρακτικές. Μια τέτοια δυναμική παραγωγής αποκλίσεων δεν μπορεί να ολοκληρωθεί ποτέ θετικά, δεν μπορεί να οδηγήσει στην επικράτηση της εργατικής τάξης. Αντίθετα, φέρνει συνεχώς την εργατική τάξη ως τέτοια σε αντίφαση με τον εαυτό της. Το σημαντικό εδώ είναι η ίδια η απόκλιση ανάμεσα στις δραστηριότητες και όχι η ταυτοποίηση «επαναστατικών» και «μη-επαναστατικών» πρακτικών. Τέτοια διάκριση δεν υπάρχει πριν την επανάσταση και κάθε επίκληση της σε αυτό το στάδιο είναι ιδεολογική έκφραση των φορέων των δραστηριοτήτων που αποκλίνουν μεταξύ τους.

Για να δώσουμε ένα πρόχειρο παράδειγμα του τι είναι η απόκλιση: μέσα σε έναν μακροχρόνιο αγώνα διεκδίκησης μισθού που εμφανίζεται κατά κύματα από το 2006, οι εργάτες στο Μπαγκλαντές επιτέθηκαν πολλές φορές στα εργοστάσια που δούλευαν και τα έσπασαν και τα έκαψαν. Δηλαδή, ενώ ζητούσαν να συνεχίσουν να δουλεύουν με καλύτερο μισθό μέσα σε αυτά τα εργοστάσια, την ίδια στιγμή, ερχόμενοι αντιμέτωποι με τη μη ικανοποίηση από το κεφάλαιο των αιτημάτων τους, καίγοντας τα εργοστάσια επιτέθηκαν στην ίδια τους την ύπαρξη ως εργάτες. Η απόκλιση δεν είναι το κάψιμο των εργοστασίων, είναι η αντιφατική συνύπαρξη της διεκδίκησης με την επίθεση στα μέσα παραγωγής.

Όσο προχωράει αυτή η δυναμική, από τη μία πλευρά τόσο περισσότερο η τάξη τείνει να αγωνιστεί ως τάξη ενάντια στο κεφάλαιο, και από την άλλη, τόσο περισσότερο παράγονται αποκλίσεις στο εσωτερικό των ταξικών αγώνων, καθώς το όριο που έχει να αντιμετωπίσει η τάξη είναι η ίδια της η αναπαραγωγή ως μέρος του κεφαλαίου. Ο πολλαπλασιασμός των πρακτικών που αποκλίνουν μεταξύ τους θα παράγεται στο εσωτερικό αυτών των μορφών, και θα θέτει σε αμφισβήτηση κάθε πιθανή σταθεροποίηση, κάθε «προλεταριακή επιτυχία». Η δυναμική αυτή αποτελεί την εμβάθυνση της αντίφασης και προεικονίζει το ποιοτικό άλμα: την ολοκληρωτική ρήξη της δυναμικής με τον ίδιο της τον εαυτό. Αυτή η ρήξη θα είναι η επανάσταση. Κομμάτια του προλεταριάτου, ξεπερνώντας το διεκδικητικό χαρακτήρα του αγώνα τους, θα πάρουν τα πρώτα μέτρα κομμουνιστικοποίησης. Το γεγονός αυτό θα οξύνει την κρίση, μέσα στην οποία ήδη βρίσκεται η προλεταριακή συνθήκη, και ταυτόχρονα θα ξεκινήσει τη διαδικασία αμφισβήτησης της προλεταριακής κατάστασης για το σύνολο του προλεταριάτου.

Μπορεί κανείς να πει: καλά, γιατί συμβαίνει αποκλειστικά σήμερα αυτό; Οι προηγούμενες επαναστάσεις δηλαδή δεν ήταν κομμουνιστικές; Η απάντηση, χωρίς δισταγμό, είναι: ναι, ήταν κομμουνιστικές αλλά με άλλο περιεχόμενο. Το περιεχόμενο του κομμουνισμού είναι που αλλάζει γιατί ο κομμουνισμός είναι το ζωντανό κίνημα που παράγεται από το ιστορικό παρόν της αντίφασης του κεφαλαίου, δεν είναι μια κατάσταση πραγμάτων γνωστή εκ των προτέρων που πρέπει να εγκαθιδρυθεί, ένα ιδεώδες στο οποίο πρέπει να προσαρμοστεί η πραγματικότητα. Το γεγονός ότι η επανάσταση το '17, το '36 και λίγο πιο αντιφατικά ακόμη και το '68 είχε στο κέντρο της την εργατική ταυτότητα, είχε ως στόχο το θρίαμβο της εργατικής τάξης, το να πάρουν οι εργάτες την κοινωνία στα χέρια τους, και όχι να την καταργήσουν ως τέτοια, το γεγονός ότι η επανάσταση τους ήταν το να φτιάξουν το κράτος τους ή τα εργατικά τους συμβούλια, δηλαδή να διαχειριστούν ως τάξη την παραγωγή, δεν είναι κάποιου τύπου λάθος τους. Ήταν η επανάσταση της εποχής τους, αυτό παραγόταν τότε ως κατάργηση του κεφαλαίου, δεν μπορούσε να υπάρξει άλλη, και αυτή η επανάσταση ηττήθηκε.

Αν αποτύχει η επανάσταση που παράγεται από την εποχή μας,

δε θα πρόκειται για λάθη που έκαναν οι προλετάριοι ή για στρεβλή συνείδηση αλλά θα πρόκειται για το αποτέλεσμα μιας ιστορικής σύγκρουσης το οποίο δεν μπορούμε να προκαθορίσουμε σήμερα. Η αντεπανάσταση που φέρει μέσα της η κομμουνιστικοποίηση ως επανάσταση θα έχει επικρατήσει.

Πώς μπορεί να αποτύχει η επανάσταση που παράγεται από την τρέχουσα περίοδο του αναδιαρθρωμένου καπιταλισμού; Αν δεν ξεπεράσει τις εσωτερικές αντιφάσεις της, που θα αναπτύσσονται καθώς οι προλετάριοι κάνουν απόπειρες να εφαρμόσουν κομμουνιστικά μέτρα, θα επικρατήσει η αντεπανάσταση.

Παραδείγματα: Η τοπικοποίηση, δηλαδή τοπική αυτοδιαχείριση της αναπαραγωγής της ζωής. Πρόκειται για αναγκαίο στάδιο μεν, καθώς η καταστροφή που θα επιφέρει η επανάσταση θα είναι τέτοια που θα προκύψει η τοπικοποίηση ως ζήτημα επιβίωσης, αλλά αν τα πράγματα μείνουν έτσι και κάθε τοπικά εντοπισμένη κοινότητα προσπαθήσει αυτόνομα να αναπαραχθεί με αυτοδιαχείριση, χωρίς να κατορθώσει να συνεργαστεί με άλλες κοινότητες και τελικά να διαλυθεί ως τέτοια ως προς τις άλλες κοινότητες, όπως και οι άλλες ως προς αυτήν, η καπιταλιστική αντεπανάσταση θα τις συντρίψει, θα συντρίψει κάθετι αδύναμο απέναντι στην κατασταλτική δύναμη πυρός που διαθέτει. Άλλο παράδειγμα, συνδεόμενο με το πρώτο: Η συνεργασία μεταξύ κοινοτήτων θα είναι μια κατάσταση συγκρουσιακή, δε θα είναι παράδεισος επί της γης. Οι ειδικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα διάφορα κομμάτια του προλεταριάτου, θα προκαλέσουν συγκρούσεις. Ένα μεγάλο τμήμα του προλεταριάτου, το οποίο μεγαλώνει συνεχώς, είναι το προλεταριάτο της ακραίας φτώχειας και της παραοικονομίας. Πώς, όταν θα καταστρέφεται η παραοικονομία (η οποία υπάρχει μόνο γιατί υπάρχει η κανονική οικονομία), αυτό το τμήμα του προλεταριάτου θα θεωρεί πως είναι προς το συμφέρον του να εφαρμόσει την κατάργηση της ανταλλαγής με την οποία μέχρι σήμερα επιβιώνει; Σ’ αυτή την αντίφαση κρύβεται πολλή βία, εμβάθυνση της έμφυλης κυριαρχίας, η δυναμική της βαρβαρότητας. Αλλά και το υπόλοιπο, πιο επίσημο προλεταριάτο, πώς θα ξεπεράσει τις βασικές ορίζουσες αναπαραγωγής της κανονικότητας του καπιταλισμού; Μέσα στο χαμό των μαχών και των διάσπαρτων συγκρούσεων, μέσα στην ταυτόχρονη προσπάθεια οργάνωσης μιας άλλης ζωής, χωρίς δι-

άκριση παραγωγής και αναπαραγωγής, χωρίς ρόλους, χωρίς κοινωνία σε τελική ανάλυση, θα μπορεί να υπάρχει άραγε το σπίτι του καθενός (έστω κι αν αυτό είναι ας πούμε η Υφανέτ); Θα μπορεί να υπάρχει η οικογένεια του καθενός και της καθεμιάς; Όταν οι γυναίκες θα αμφισβητούν μέσα στην εξέγερση τον κοινωνικό τους ρόλο, να αναπαράγουν την εργατική δύναμη, φανταστείτε πόσες συγκρούσεις θα ξεσπάσουν. Πώς θα ξεπεραστεί το ότι για να καταστραφεί ο καπιταλισμός πρέπει να καταργηθεί ο κοινωνικός ρόλος γυναίκα και ο κοινωνικός ρόλος άντρας; Ότι τα παιδιά δε θα πάνε σχολείο, ότι δεν είναι μελλοντικοί εργαζόμενοι που πρέπει να εκπαιδευθούν, και το βασικότερο από όλα: ότι τα παιδιά δεν ανήκουν σε κανέναν άλλον απολύτως πέρα από τον εαυτό τους, αλλά πρέπει οι ενήλικοι να συνεχίσουν να τα προστατεύουν μέσα σε αυτήν την πραγματικότητα; Δύσκολα ερωτήματα στα οποία η καπιταλιστική αντεπανάσταση θα έχει απαντήσεις: φυλακές και δολοφονίες για το αποκλεισμένο προλεταριάτο των γκέτο και των παραγκουπόλεων, εθελοντισμό για ένα πιάτο φαΐ για το προλεταριάτο που θα μένει έξω από τη φυλακή, γάμους ανάμεσα σε gays, lesbians και γενικότερα θεσμοθέτηση όλων των σεξουαλικών ταυτοτήτων, μεγαλύτερο άνοιγμα των δυνατοτήτων στις γυναίκες ως άτομα να ανεβαίνουν στην κοινωνική ιεραρχία, μόνο για να συνεχίσουν ως συλλογικό υποκείμενο να έχουν τον υποδεέστερο κοινωνικό ρόλο «γυναίκα» κ.λπ.

6.2 Εισήγηση των εκδόσεων Κόκκινο Νήμα

Γεια σας κι από μένα. Γ. από το Κόκκινο Νήμα. Υπάρχουν κάποια σημεία σε σχέση με αυτά που είπε ο Μ. [ομιλητής από Blaumachen] που είναι κοινά, για το τι είναι η κομμουνιστικοποίηση από την άποψη του περιεχομένου. Επομένως, αυτό το κομμάτι της εισήγησής μου θα προσπαθήσω να το κάνω όσο το δυνατόν πιο σύντομο για να μην επαναλαμβανόμαστε. Εγώ θα ήθελα να ξεκινήσω από κάπου αλλού. Το πρώτο πράγμα που θα ήθελα να πω είναι ότι βλέποντας πως η σημερινή μέρα έχει ως γενικό τίτλο των συζητήσεων «Δομές κομμμουνιστικοποίησης και κοινωνικής αναπαραγωγής» και εμείς είμαστε στην ενότητα «Προσεγγίσεις για την επανοηματοδότηση του κομμουνισμού» σκέφτηκα ότι θα ήταν ίσως ενδιαφέρον από ιστορική σκοπιά

να πούμε κάποια πράγματα για το πώς δημιουργήθηκε ο όρος κομμουνιστικοποίηση. Στην πορεία, επίσης, θέλω να δείξω γιατί κατά τη γνώμη μου δεν μπορούν να υπάρξουν δομές κομμουνιστικοποίησης. Η κομμουνιστικοποίηση είναι δημιουργία νέων κοινωνικών σχέσεων όχι νέων δομών, υπάρχει μια διαφορά πάνω σε αυτό, ελπίζω να γίνει κατανοητή. Όσον αφορά το θέμα της εναπανανοηματοδότησης του κομμουνισμού, σε αυτό που λένε οι διοργανωτές υπάρχει και μια δόση δίκιου και μια δόση αδίκου, δηλαδή από την άποψη του περιεχομένου και σε αντίθεση με αυτό που είπε πριν ο Μ., ο κομμουνισμός δεν έχει αλλάξει από τη δεκαετία του 1840. Αυτό που έκαναν οι κομμουνιστές και που επεδίωκαν τη δεκαετία του 1840 επιδιώκουν και στη δεκαετία του 2010. Αυτό από την άποψη της λογικής. Από άποψη ιστορική, φυσικά υπάρχουν μεγάλες διαφορές.

Να ξεκινήσω πρώτα με λίγα λόγια για την ιστορία της χρήσης του όρου στη Δύση. Υπάρχει ένα κείμενο του Gilles Dauve [Ζιλ Ντωβέ], που είναι ο πιο κατάλληλος άνθρωπος να μας ενημερώσει για την ιστορία του όρου μιας και τον όρο αυτό τον πρωτοχρησιμοποίησαν οι φίλοι του κομμουνιστές μετά το 1968. Μας λέει ότι –σε ένα κείμενο που έχει κυκλοφορήσει πολύ πρόσφατα και το οποίο σχεδιάζουμε ως Κόκκινο Νήμα να μεταφράσουμε– πρώτη φορά εμφανίζεται ο όρος κομμουνιστικοποίηση στο λεξικό Webster's το 1961. Και αυτό που σημαίνει το communize εκεί είναι συνώνυμο του sovietize, δηλαδή της προσπάθειας των λεγόμενων κομμουνιστικών κομμάτων, λενινιστικών και σταλινικών, να εφαρμόσουν το πρόγραμμά τους στις χώρες στις οποίες είχαν καταφέρει να καταλάβουν την εξουσία. Λέει ο Ντωβέ ότι αυτό δεν έχει καμία σχέση με το πώς χρησιμοποιήσαμε εμείς τον όρο communisation τη δεκαετία του '70. Και για τον όρο λέει τα εξής:

> «δεν είμαι σίγουρος ποιος πρωτοχρησιμοποίησε τη λέξη. Από όσο μπορώ να θυμηθώ ήταν ο Ντομινίκ Μπλανκ στις συνομιλίες που είχαμε μαζί του το 1972-74 και αργότερα σε ένα κείμενο που λεγόταν "Για έναν κόσμο χωρίς χρήμα" το οποίο δημοσιεύτηκε σε τρία μικρά φυλλάδια το 1975-76».

Ανεξάρτητα από το ποιος έπλασε τη λέξη, η ιδέα κυκλοφορούσε εκείνη την εποχή σε ένα μικρό κύκλο ανθρώπων που συνδέονταν με το βιβλιοπωλείο «Ο Γεροτυφλοπόντικας» [La Vieille Taupe], το

οποίο λειτουργούσε από το 1965 μέχρι το 1972 στο Παρίσι. Μετά τα γεγονότα του Μάη του '68, ο βιβλιοπώλης, ονόματι Πιερ Γκιγιόμ, πρώην μέλος της ομάδας Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα –της γνωστής ομάδας στην οποία ήταν ο Καστοριάδης- και του Pouvoir Ouvrier, και στενός φίλος για ένα διάστημα του Ντεμπόρ, προωθούσε σταθερά την ιδέα της επανάστασης ως κομμουνιστικοποίησης, μάλλον χωρίς να χρησιμοποιεί τη φράση. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ήταν ο Ντομινίκ Μπλανκ αυτός που πρώτος τόνισε δημόσια τη σημασία της. Στο «Για έναν κόσμο χωρίς χρήμα», έλεγε ότι η διαφορά ανάμεσα στην κομμουνιστική επανάσταση και όλες τις παραλλαγές του ρεφορμισμού δεν είναι ότι η επανάσταση προϋποθέτει την εξέγερση, αλλά ότι αυτή η εξέγερση πρέπει να αρχίσει άμεσα να κομμουνιστικοποιεί την κοινωνία. Ειδάλλως, δε θα αποκτήσει ποτέ κανένα κομμουνιστικό περιεχόμενο. Με αυτήν την έννοια, το «Για έναν κόσμο χωρίς χρήμα» είναι ένα θεμελιώδες κείμενο. Η έννοια της κομμουνιστικοποίησης, συνεχίζει ο Ντωβέ, ήταν πολύ περισσότερο από απλή διανοητική σύλληψη. Ήταν ριζωμένη σε μια –μικρής κλίμακας φυσικά– πρακτική και ιστορική εμπειρία. Αυτή η πρακτική και ιστορική εμπειρία για την οποία μιλάει ο Ντωβέ ήταν η εξέγερση του Μάη του '68. Κάποιοι βγήκαν από αυτήν την εξέγερση με αυτοδιαχειριστικές ιδέες και ιδέες άμεσης δημοκρατίας, και κάποιοι άλλοι με κομμουνιστικές αντιλήψεις, εστιάζοντας ο καθένας τους σε διαφορετικές όψεις της εξεγερτικής εμπειρίας του Μάη. Γιατί η εξεγερτική εμπειρία του Μάη περιείχε και την κομμουνιστικοποίηση και την αυτοδιαχείριση και την άμεση δημοκρατία, σε μία ένταση μεταξύ τους.

Το δεύτερο που θέλω να πω έχει σχέση με την ιστορία της χρήσης αυτού του όρου στην Ελλάδα τώρα. Ο όρος πρωτοεμφανίζεται στην Ελλάδα σε ένα βιβλίο που εκδώσαμε το 2002 του ίδιου κυρίου, του Ζιλ Ντωβέ, στο «Έκλειψη και επανεμφάνιση του κομμουνιστικού κινήματος». Πρέπει να πω εδώ, για συντρόφους που ίσως να μην έχουνε μια πλήρη επίγνωση της ιστορίας του αντιεξουσιαστικού χώρου στην Ελλάδα, ότι ο αντιεξουσιαστικός χώρος στην Ελλάδα –που ξεκινάει με μια μικρή ομάδα της Διεθνούς Βιβλιοθήκης στις αρχές της δεκαετίας του '70 εν μέσω χούντας– τα πρώτα κείμενα που εκδίδει, δηλαδή τα πρώτα κείμενα που εκδίδει ομάδα που αυτοαποκαλείται αναρχική-αντιεξουσιαστική στην Ελλάδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλε-

μο, είναι κομμουνιστικά. Είναι δηλαδή της ομάδας, για παράδειγμα, Le Mouvement Communiste, στην οποία ανήκει ο Ντωβέ και αφορά τη δραστηριότητα του M.I.L. [Movimiento Iberico de Liberacion] στην Ισπανία και το πώς είχαν σταθεί αλληλέγγυοι στους αγωνιστές του M.I.L., κείμενα της Bulletin Communiste, κείμενα των Καταστασιακών, είχαν μεταφράσει τα Χειρόγραφα του 1844 του Μαρξ, το «Η Συσσώρευση του Κεφαλαίου» της Ρόζα Λούξεμπουργκ και μετά συνέχισαν και με άλλα κείμενα, του John Zerzan και ορισμένα κλασικά κείμενα του Μπακούνιν, του Κροπότκιν. Η κομμουνιστική προβληματική, η κομμουνιστικοποίηση είναι μια άλλη λέξη για τον κομμουνισμό η οποία απλώς θέλει να τονίσει περισσότερο τη διαδικασία παρά τον κομμουνισμό ως τελικό στόχο, τη διαδικασία δημιουργίας της κομμουνιστικής κοινωνίας. Τελειώνω με αυτό, ότι η ιστορία μας, η ιστορία του αντιεξουσιαστικού χώρου, σε πολύ μεγάλο βαθμό είναι ιστορία κομμουνιστικών αντιλήψεων. Αυτό στην πορεία χάθηκε για λόγους που δεν είναι της ώρας να συζητηθούν. Ας επανέλθουμε στο βιβλίο του Ντωβέ.

Όταν εκδώσαμε το βιβλίο αυτό, ξέραμε πολύ καλά ότι θα βγει πολύς κόσμος μέσα από το χώρο και θα πει «τι είναι αυτά ρε; κομμουνιστικοποίηση, κομμουνισμός... τι λένε οι άνθρωποι; Σταλινικοί είναι, λενινιστές...» κ.λπ. Και όντως υπήρξαν τέτοιου είδους κατηγορίες και σχόλια, και για να πω την αλήθεια, δεν το περίμενα ποτέ ότι θα έφτανα να μιλάω για την κομμουνιστικοποίηση [γέλια]. Είχα πάντα την εντύπωση ότι θα μείνουμε μια μειοψηφία κάτω στην Αθήνα η οποία θα λέει τα δικά της χωρίς να δείχνει κανένας άλλος ενδιαφέρον. Η αλήθεια είναι ότι όταν το βγάλαμε όντως θέλαμε να προκαλέσουμε μια συζήτηση μέσα στο χώρο, θέλαμε να προκαλέσουμε τις ιδέες που κυριαρχούσαν τότε και σε κάποιο βαθμό κυριαρχούν ακόμα στον αντιεξουσιαστικό χώρο. Θέλαμε το βιβλίο αυτό να συζητηθεί και να είναι μια πρόκληση στις αντιλήψεις άμεσης δημοκρατίας που δίνουν πρωτεύουσα σημασία στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Θέλαμε να είναι μια πρόκληση στη θεωρία των δυναμικών μειοψηφιών που λειτουργούν ως ομάδες κρούσης και ως ειδικοί της βίας, αντιμπατσική βία κ.λπ. Θέλαμε να είναι μια πρόκληση στον τριτοκοσμισμό, στη μηδενιστική αντίληψη, στην αντιφασιστική αντίληψη, ακόμη και στον εργατισμό. Αυτή η τελευταία ιδεολογία αναπτύχθηκε με κά-

ποια μεγάλη καθυστέρηση σε σχέση με τις υπόλοιπες στην Ελλάδα.

Πώς οριζόταν η κομμουνιστικοποίηση σε αυτό το βιβλίο; Θα σας διαβάσω ορισμένα κομμάτια από το σχετικό κεφάλαιο:

«Με τον κομμουνισμό η ανθρωπότητα οικειοποιείται τον πλούτο της, κάτι που συνεπάγεται έναν αναπόφευκτο και ολοκληρωτικό μετασχηματισμό αυτού του πλούτου. Αυτό απαιτεί την καταστροφή των επιχειρήσεων ως διαχωρισμένων μονάδων και συνεπώς την καταστροφή του νόμου της αξίας: όχι με σκοπό την κοινωνικοποίηση του κέρδους, αλλά την κυκλοφορία των αγαθών [...] χωρίς τη μεσολάβηση της αξίας.[...] Το κεφάλαιο ζει για να συσσωρεύει αξία: παγιώνει αυτήν την αξία υπό τη μορφή αποθηκευμένης εργασίας, παρελθοντικής εργασίας. Η συσσώρευση και η παραγωγή μετατρέπονται σε αυτοσκοπό. Τα πάντα είναι υποταγμένα σε αυτές: το κεφάλαιο τροφοδοτεί τις επενδύσεις του με ζωντανή εργασία. Η κομμουνιστική επανάσταση είναι μια εξέγερση ενάντια σε αυτόν τον παραλογισμό. Είναι, επίσης, μια αποσυσσώρευση, [...]»

Καλό θα ήταν να τον κρατήσουμε αυτόν τον όρο, γίνεται τώρα τελευταία πολύ συζήτηση γύρω από την αποανάπτυξη:

«[...] όχι για να επιστρέψουμε σε μορφές ζωής που έχουν παρέλθει ανεπιστρεπτί, αλλά για να βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους: μέχρι τώρα ο άνθρωπος έχει θυσιαστεί προς όφελος των επενδύσεων. Σήμερα το αντίθετο είναι δυνατό.[...] Όλα τα επαναστατικά κινήματα του παρελθόντος είχαν καταφέρει να ακινητοποιήσουν την κοινωνία και περίμεναν κάτι να βγει από αυτή την καθολική παύση. Η κομμουνιστικοποίηση αντίθετα, θα κυκλοφορεί τα αγαθά χωρίς χρήμα, θα ανοίξει την πόρτα που απομονώνει ένα εργοστάσιο από τη γειτονιά, θα κλείσει ένα άλλο εργοστάσιο στο οποίο η εργασιακή διαδικασία είναι τόσο αλλοτριωτική που δεν μπορεί να βελτιωθεί τεχνικά, θα καταργήσει το σχολείο ως εξειδικευμένο χώρο που αποκόβει τη μάθηση από την πρακτική για 15 χρόνια, θα γκρεμίσει τους τοίχους που αναγκάζουν τους ανθρώπους να φυλακίζονται μέσα σε οικογενειακές μονάδες των 3 δωματίων –εν ολίγοις θα τείνει να διαλύσει όλους τους διαχωρισμούς.

Η κομμουνιστική επανάσταση είναι προϊόν των αγώνων. Η ανάπτυξη των αγώνων αυτών φέρνει τα πράγματα σε ένα σημείο όπου η κοινωνία αναγκάζει όλα τα άτομα, στα οποία δεν δίνει κα-

μιά άλλη προοπτική, να εγκαθιδρύσουν νέες κοινωνικές σχέσεις. Εάν σήμερα ένας αριθμός κοινωνικών αγώνων δείχνει να μην οδηγεί πουθενά, αυτό συμβαίνει επειδή η μόνη πιθανή τους συνέχιση θα ήταν ο κομμουνισμός, ανεξαρτήτως τι σκέφτονται αυτοί που συμμετέχουν σε αυτούς. Ακόμα και όταν οι εργάτες απλώς προβάλλουν ορισμένα αιτήματα φτάνουν συχνά σε ένα σημείο όπου δεν υπάρχει καμιά άλλη λύση εκτός από μια βίαιη σύγκρουση με το κράτος και τους βοηθούς του, τα συνδικάτα. Σε αυτήν την περίπτωση, ο ένοπλος αγώνας και η εξέγερση συνεπάγονται την εφαρμογή ενός κοινωνικού προγράμματος και τη χρησιμοποίηση της οικονομίας ως όπλου. [...] Η αστική τάξη κατάφερε να χρησιμοποιήσει το όπλο της οικονομίας προς όφελός της, π.χ. διασπώντας την εργατική τάξη μέσω της ανεργίας. Το προλεταριάτο ήταν ανίκανο να χρησιμοποιήσει την οικονομία προς όφελός του και αγωνίστηκε βασικά με στρατιωτικά μέσα: έφτασε μόνο να δημιουργήσει έναν κόκκινο στρατό στο Ρουρ, το 1920, αλλά δεν χρησιμοποίησε ποτέ το όπλο που του προσφέρει η ίδια η κοινωνική του λειτουργία.»

Αναφέρεται στο παρελθόν, π.χ. σε παρελθούσες επαναστάσεις.

«Ο κομμουνισμός δεν μπορεί να αναπτυχθεί χωρίς να επιτεθεί στην καρδιά του ζητήματος, στο κέντρο όπου παράγεται η υπεραξία: την παραγωγή. Αλλά απλά χρησιμοποιεί αυτό το εργαλείο για να το καταστρέψει. [...] Για να ενοποιηθούν τα διάφορα στοιχεία που εξεγείρονται ενάντια στη μισθωτή εργασία, η κοινωνία θα πρέπει να βρίσκεται σε τόσο άσχημη κατάσταση ώστε να μη μπορεί να απομονώσει τον έναν αγώνα από τον άλλο.»

Και ποιοι είναι αυτοί που αγώνες που μπορούν να ενωθούν ή να απομονωθούν; Θα μιλήσω για αυτό στη συνέχεια. «Η κομμουνιστική επανάσταση δεν είναι ούτε το σύνολο των σημερινών κινημάτων ούτε ο μετασχηματισμός τους μέσω της παρέμβασης μια “πρωτοπορίας”. Προϋποθέτει ένα κοινωνικό σοκ.» Και αυτό είναι ένα άλλο σημείο στο οποίο θα ήθελα να σταθώ αργότερα, για ποιο πράγμα μιλάει όταν λέει κοινωνικό σοκ.

«Η επανάσταση είναι πάνω από όλα μετασχηματισμός της κοινωνίας, δηλαδή αυτού που συγκροτεί τις σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους και ανάμεσα στους ανθρώπους και τα μέσα επιβίωσης. Τα οργανωτικά προβλήματα και οι “ηγέτες” είναι δευτερεύοντα

> ζητήματα: εξαρτώνται από αυτό που θα πετύχει η επανάσταση. [...] Η επανάσταση δε θα γίνει τη μέρα που το 51% των εργατών θα γίνει επαναστατικό και δε θα ξεκινήσει δημιουργώντας έναν μηχανισμό λήψης αποφάσεων. Ο καπιταλισμός είναι αυτός που καταπιάνεται διαρκώς με προβλήματα διαχείρισης και ηγεσίας. Η οργανωτική μορφή της κομμουνιστικής επανάστασης, όπως και κάθε άλλου κοινωνικού κινήματος, εξαρτάται από το περιεχόμενό της. Ο τρόπος με τον οποίο το κόμμα, η οργάνωση της επανάστασης, συγκροτείται και δρα, εξαρτάται από το έργο που πρέπει να πραγματοποιήσει.»

Μη φρικάρετε με τη λέξη κόμμα. Θα μιλήσουμε και για αυτό παρακάτω [γέλια]. Τελειώνοντας, λέει ο Ντωβέ:

> «Ως εκ τούτου η κομμουνιστικοποίηση είναι κάτι παραπάνω από το άθροισμα αυτόνομων αποσπασματικών ενεργειών. Το κεφάλαιο θα υπονομευθεί από μια γενικευμένη ανατρεπτική δράση μέσω της οποίας οι άνθρωποι θα πάρουν τη σχέση τους με τον κόσμο στα ίδια τους τα χέρια. Αλλά τίποτα καθοριστικό δεν θα επιτευχθεί όσο το κράτος διατηρεί την εξουσία του.»

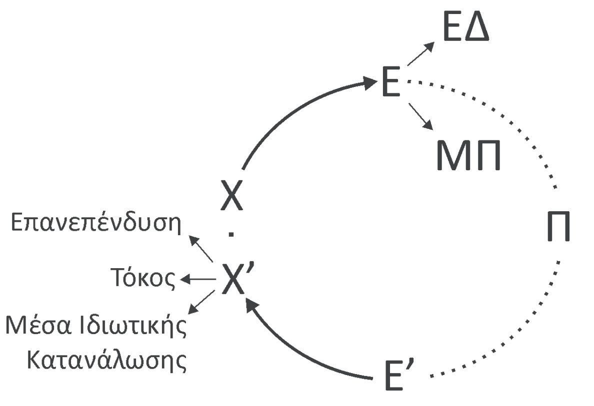
Εγώ θα πρότεινα από αυτόν τον ορισμό της κομμουνιστικοποίησης που δίνει ο Ντωβέ να προσέξουμε ορισμένα πράγματα. Πρώτον, τον ορισμό του κεφαλαίου ως αέναης συσσώρευσης αξίας, όπου η αξία είναι ο κοινός παρονομαστής όλων των εμπορευμάτων, ο μέσος κοινωνικά αναγκαίος χρόνος εργασίας βάσει του οποίου μετριούνται ποσοτικά τα εμπορεύματα. Και το χρήμα είναι η πιο καθολική και ανεξάρτητη, αυτονομημένη μορφή της αξίας. Η κατάργηση της αξίας, που η ουσία της είναι η αφηρημένη, αλλοτριωμένη εργασία που γίνεται με σκοπό την απόκτηση του καθολικού διαμεσολαβητή, που είναι το χρήμα, αποτελεί τον άμεσο στόχο της κομμουνιστικοποίησης. Μιλώντας πιο γενικά, θα έλεγα ότι ο άνθρωπος διαφέρει από τα άλλα ζώα στο ότι δημιουργεί την ιστορία του, την ιστορία της, δηλαδή, τις διαμεσολαβήσεις εκείνες που της επιτρέπουν να επικοινωνεί με το είδος της και τη φύση. Η διαμεσολάβηση του χρήματος είναι π.χ. μια διαμεσολάβηση που έχει επιβληθεί ιστορικά πάνω στον ίδιο τον δημιουργό της. Η κομμουνιστικοποίηση είναι η διαδικασία μέσω της οποίας το εξεγερμένο προλεταριάτο δημιουργεί νέες μορφές μη αλλοτριωτικής διαμεσολάβησης.

Ένα δεύτερο σημείο που εγώ θα πρότεινα να προσέξουμε από αυτά που λέει ο Ντωβέ, είναι –και εδώ βρίσκεται η διαφορά μας από την άποψη του communizing– ότι η χρήση βίας στην ανατροπή του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής είναι απαραίτητη και αναπόφευκτη. Αν υπάρχει μια κομμουνιστική αντίληψη η οποία θεωρεί ότι μπορεί να αλλάξει την κοινωνία με ειρηνικό τρόπο, με έναν σταδιακό ειρηνικό τρόπο, αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα είτε να παραδοθεί η βία στην αποκλειστικότητα των ένοπλων ομάδων, των ειδικών της βίας που φτάνουν να αποκοπούν από το πραγματικό κίνημα και τις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες του αγώνα, είτε να δικαιολογηθεί η κρατική βία.

Τρίτο πράγμα που λέω να προσέξουμε από τον ορισμό του Ντωβέ είναι –κι αυτό είναι κριτική στον Ντωβέ– την σχεδόν αποκλειστική, εστίασή του στο περιεχόμενο της κομμουνιστικοποίησης εις βάρος της σημασίας των μορφών, εις βάρος δηλαδή της σημασίας που θα είχε η δημιουργία μιας προλεταριακής δημόσιας σφαίρας όπου το τι σκέφτονται και συζητούν οι προλετάριοι έχει σημασία. Όπως έχει και πολύ μεγάλη σημασία το ζήτημα της εξάλειψης των ηγετών. Το θέμα της εξουσίας, που διαρκώς βλέπουμε ότι αναπαράγεται, ακόμη και μέσα στις συλλογικότητες του αντιεξουσιαστικού χώρου, είναι ένα θέμα που –σε αντίθεση με τον Ντωβέ– δεν πιστεύω ότι πρέπει να το θεωρήσουμε δευτερεύον, είναι ένα θέμα που πρέπει να χτυπηθεί στη ρίζα του.

Το τέταρτο πράγμα που θα πρότεινα να προσέξουμε είναι αυτά που λέει για τους αγώνες και προσωπικά αυτό νομίζω πως είναι το σημαντικότερο σημείο. Δηλαδή ότι η κομμουνιστική επανάσταση, η κομμουνιστικοποίηση, είναι προϊόν των ήδη υπαρχόντων αγώνων. Δεν υπάρχει δηλαδή ένας αγώνας για την κομμουνιστικοποίηση και ένας άλλος αγώνας, εντελώς διαφορετικός που θα ήταν π.χ. για καλύτερες συνθήκες δουλειάς, για μεγαλύτερο μισθό, για δημιουργία ενός πάρκου κ.λπ. Είναι ένα σημείο στο οποίο πολύ θα ήθελα να επιμείνω και αν θέλετε το συζητάμε και στην πορεία της συζήτησης, ότι δηλαδή δεν είναι άλλο ο αγώνας για την κομμουνιστικοποίηση και άλλο, εντελώς διαφορετικό πράγμα, οι ήδη υπάρχοντες αγώνες. Θα το εξηγήσω αυτό λίγο, κάνοντας ένα σχήμα στον πίνακα:

Κύκλωμα Συνολικού Κεφαλαίου

Αυτό το σχήμα το παίρνω από τις πρώτες σελίδες του Δεύτερου Τόμου του Κεφαλαίου του Μαρξ και δείχνει το κύκλωμα του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου. Εντελώς σχηματικά, μας δείχνει πώς λειτουργεί η καπιταλιστική κοινωνία. Ο καπιταλιστής, που είναι η προσωποποίηση του χρήματος –γιατί στην ανάλυση του κεφαλαίου του Μαρξ δεν υπάρχουν πρόσωπα, υπάρχουν μάσκες οικονομικών χαρακτήρων που παίζουν στην σκηνή ενός θεάτρου και το θέατρο αυτό είναι η αγορά και η παραγωγή– κατεβαίνει στην αγορά με ένα Χ ποσό και αγοράζει εργατική δύναμη και μέσα παραγωγής. Το Ε συμβολίζει το εμπόρευμα, το οποίο διαιρείται σε εργατική δύναμη [ΕΔ] και μέσα παραγωγής [ΜΠ]. Σημαντικότερο από αυτά τα δύο εμπορεύματα είναι αυτό της εργατικής δύναμης. Την εργατική δύναμη και τα μέσα παραγωγής τα βάζει στην παραγωγική διαδικασία (Π), από την οποία βγαίνει με ένα εμπόρευμα μεγαλύτερης αξίας [Ε’] από αυτό που αγόρασε. Αυτό το εμπόρευμα μεγαλύτερης αξίας μπαίνει στην κυκλοφορία και του αποφέρει ποσότητα χρήματος [Χ’] μεγαλύτερη από αυτήν που επένδυσε αρχικά. Αυτή η ποσότητα, το κέρδος του, είναι ΔΧ=Χ’-Χ. ΄Ενα μέρος επιπλέον αυτού του ποσού χρήματος πηγαίνει για επανεπένδυση και ο κύκλος αυτός ξαναρχίζει. Είναι ο αέναος κύκλος της καπιταλιστικής συσσώρευσης. ΄Ενα άλλο μέρος του χρήματος πηγαίνει για να αποπληρώσει τους τόκους των δανείων που

έχει πάρει από τις τράπεζες και για τα μέσα ιδιωτικής κατανάλωσης, αυτά δεν μας ενδιαφέρουν, είναι όσα χρησιμοποιεί για πολυτελείς αγορές, πολυτελή πλούτο κ.λπ.

Το σχήμα αυτό το έκανα, όχι για να μιλήσω για την ανάλυση του Μαρξ στο Κεφάλαιο, όσο με βάση την ανάλυση του Μαρξ στο Κεφάλαιο να μιλήσω για τους αγώνες. Οι κοινωνικοί και ταξικοί αγώνες εμφανίζονται και κυκλοφορούν περνώντας από όλα τα σημεία της κυκλοφορίας του κεφαλαίου. Επομένως, η κυκλοφορία του κεφαλαίου είναι στην πραγματικότητα ταυτόχρονα και κυκλοφορία των αγώνων. Για παράδειγμα: για να μπορέσει να αγοράσει ο καπιταλιστής το εμπόρευμα εργατική δύναμη και να έχει στη διάθεσή του τα μέσα παραγωγής, τις πρώτες ύλες και οτιδήποτε άλλο αποτελεί μέσο παραγωγής πρέπει να τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές δεν τηρούνται, εν μέρει, όταν έχουμε αγώνες στα συγκεκριμένα σημεία του κύκλου. Για παράδειγμα, η υπογεννητικότητα που υπήρξε μετά το 1968 εξαιτίας της άρνησης των γυναικών να γίνουν μητέρες, δημιούργησε ένα πρόβλημα στη Δύση επαρκούς και διαθέσιμης εργατικής δύναμης που έπρεπε να το εξασφαλίσουν φέρνοντας μετανάστες από άλλες χώρες –που σημαίνει, δηλαδή, ότι εκεί, με τη σειρά τους, έπρεπε να τσακιστούν οι αγώνες ενάντια στις περιφράξεις και οι αγώνες για τη γη, για να μπορέσει να απελευθερωθεί εργατική δύναμη που θα ερχόταν στις χώρες της Δύσης για να δουλέψει ή σε άλλες χώρες, π.χ. Ιαπωνία κ.λπ.. Ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στο κεφάλαιο, ώστε να μην έχει στη διάθεσή του επαρκή εργατική δύναμη, μπορεί να είναι η φοιτητική υπεραιωνοβιότητα: η αμφισβήτηση, η ανατροπή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτοί λοιπόν οι αγώνες, σε αυτό εδώ το σημείο του καπιταλιστικού κύκλου, δεν επιτρέπουν την απρόσκοπτη κυκλοφορία διαθέσιμης, άφθονης και πειθαρχημένης εργατικής δύναμης στην αγορά.

Πάμε στα μέσα παραγωγής. Και εδώ πρέπει να τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις ώστε να μπορεί να έχει ο κάτοχος του χρήματος στη διάθεσή του τα μέσα παραγωγής που χρειάζεται. Οικολογικοί αγώνες: Αγώνες ενάντια στην ιδιωτικοποίηση ή και κρατικοποίηση των φυσικών πόρων δεν επιτρέπουν την άφθονη πρόσβαση του κεφαλαίου σε φθηνές πρώτες ύλες ή μπορεί να το επιβαρύνουν με έξοδα προστασί-

ας του περιβάλλοντος, πράγμα το οποίο έχει μια επίπτωση στα κέρδη.

Αλλά ακόμα κι αν έχει καταφέρει [το κεφάλαιο] να ξεπεράσει προβλήματα –που το καταφέρνει φυσικά να ξεπεράσει προβλήματα και να θέσει την εργατική δύναμη και τα μέσα παραγωγής σε συνεργασία– η εργατική δύναμη κινεί τα μέσα παραγωγής στην παραγωγική διαδικασία. Εδώ θα βρεθεί αντιμέτωπος ο κάτοχος του χρήματος με άλλους αγώνες. Αγώνες μισθολογικούς, απεργίες, σαμποτάζ μηχανών, επιβράδυνση της παραγωγής, καταλήψεις, αγώνες για τη μείωση της εργάσιμης ημέρας.

Εάν καταφέρει να ξεπεράσει κι αυτόν τον εφιάλτη και μπορέσει να βγει με μεγαλύτερο εμπόρευμα στην κυκλοφορία, εκεί θα βρεθεί αντιμέτωπος με άλλους αγώνες. Οι αγώνες αυτοί είναι αγώνες αυτομείωσης, αγώνες τύπου «Δεν Πληρώνω», κινήματα μποϊκοτάζ, συλλογικές απαλλοτριώσεις, που μπορεί να κυμαίνονται από απαλλοτριώσεις σε σουπερμάρκετ μέχρι απαλλοτριώσεις τραπεζών ή οτιδήποτε άλλο. Αν και από αυτή την διαδικασία μπορέσει να βγει –και βγαίνει συνήθως– φτάνει στο τέλος του κύκλου με περισσότερο χρήμα, περισσότερο φρέσκο και ζεστό χρηματάκι στην τσέπη, το οποίο επανεπενδύει για να συνεχιστεί αυτός ο κύκλος.

Τι μας ενδιαφέρει λοιπόν, και αυτό το σχήμα, που είναι η κυκλοφορία του κεφαλαίου, και η κυκλοφορία των αγώνων σε σχέση με την κομμουνιστικοποίηση; Αφενός μεν μας ενδιαφέρει να εντοπίζουμε τους αγώνες στον κύκλο του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου, γιατί συμβάλλουν στην κρίση αναπαραγωγής του κεφαλαίου. Η οποία βέβαια δε γίνεται με έναν αυτοματικό τρόπο, δεν πάμε με έναν αυτόματο τρόπο από την εκδήλωση αγώνων σε έναν τομέα, κατευθείαν στην κρίση. Υπάρχουν πολιτικές, ιδεολογικές διαμεσολαβήσεις, πρέπει να υπάρχει κρίση απονομιμοποίησης εκτός από κρίση υπερσυσσώρευσης, για να φτάσουμε σε μια κρίση αναπαραγωγής του κεφαλαίου. Και υπάρχουν κι άλλες θεωρίες για την κρίση πέρα από αυτή που λέω εγώ. Δεν μας ενδιαφέρει όμως τώρα το θέμα της κρίσης, αυτό το συζητήσατε την Παρασκευή [πρώτη ημέρα φεστιβάλ]. Αυτό που με ενδιαφέρει εμένα να πω, είναι ότι ήδη μέσα σε αυτούς τους αγώνες που περιέγραψα, υπάρχει ένα πλήθος κομμουνιστικών χειρονομιών και συμπεριφορών. Υπάρχει μέσα σε αυτούς τους αγώνες μια άρνηση του υπάρχοντος κόσμου, μια υπόρρητη προσπάθεια να δημιουργηθεί

ένας καινούριος κόσμος. Εμείς, όμως, βλέπουμε μόνο τα όρια αυτών των αγώνων. Οι δυνατότητές τους γίνονται ορατές όταν ένα κοινωνικό σοκ, μια κοινωνική κρίση, συν οι πρακτικές αναγκαιότητες του αγώνα οδηγήσουν σε ρήξη με τις υπάρχουσες συνθήκες επιβίωσης και τους υπάρχοντες τρόπους επικοινωνίας. Η κομμουνιστικοποίηση, λοιπόν, όπως την καταλαβαίνω εγώ, είναι η πρακτική, δημιουργική πλευρά αυτής της ρήξης. Τα χαρακτηριστικά της ρήξης, όπως εκφράστηκαν π.χ. το Δεκέμβρη του 2008, για να μην φάω το χρόνο μπορούμε να τα πούμε αργότερα στη συζήτηση, στην οποία [συζήτηση] εμένα θα με ενδιέφερε να δείξουμε πώς υπάρχουν στοιχεία κομμουνιστικοποίησης (το μέλλον μέσα στο παρόν, δηλαδή, που έλεγε και ο Κροπότκιν πριν από εκατόν τριάντα, εκατόν σαράντα χρόνια), μιλώντας για τους αγώνες που παίζουν τώρα. Γιατί –ξαναθυμίζω αυτό το σημείο που λέει ο Ντωβέ, με το οποίο και συμφωνώ– η κομμουνιστικοποίηση είναι η συνέχεια των αγώνων, όταν φτάνουν σε ένα σημείο που δεν μπορούν πλέον τα αιτήματά τους να ικανοποιηθούν εντός της υπάρχουσας οργάνωσης της κοινωνίας.

6.3 Εισήγηση της συλλογικότητας Queericulum Vitae

Ποιοι είναι οι κομμουνιστές; Δεν είμαστε εμείς κομμουνίστριες;

Στο κείμενο Φεμινισμός και πολιτικές των κοινών, η Silvia Federici εισηγείται την έννοια των κοινών ως τη λογική και ιστορική εναλλακτική απέναντι στο κράτος, την ιδιοκτησία και την Αγορά. Συζητώντας τις προϋποθέσεις που χρειάζεται να πληρούνται για την ύπαρξη των κοινών, εστιάζει στην κοινοτική κουλτούρα που ανέπτυξαν οι γυναίκες ως τα ιστορικά υποκείμενα της αναπαραγωγικής εργασίας και αναφέρει παραδείγματα οικειοποίησης των μέσων αναπαραγωγής εκ μέρους των γυναικών. Ακολουθώντας το νήμα του μαρξιστικού φεμινισμού που ανέδειξε τη σημασία της αναπαραγωγικής εργασίας κάνοντας την ορατή ως αναπαραγωγή του εργάτη, η Federici αντιστέκεται, παρ' όλα αυτά, στην πολιτικοποίηση της θέσης των γυναικών που ταυτοποιήθηκαν με την ιδιωτική σφαίρα και τις συνέπειες αυτού του εγκλωβισμού. Η ανάγνωση και ανάδειξη των συλλογικών εμπειριών και αγώνων των γυναικών μετατοπίζει συμβολικά την αξία της αόρατης οικιακής εργασίας. Από εκεί και πέρα, η πρόταση της Federici

να αναλάβουν οι γυναίκες ηγετικό ρόλο στην κολλεκτιβοποίηση του σπιτιού γιατί, όπως χαρακτηριστικά γράφει «δεν πρόκειται για ζήτημα ταυτότητας, αλλά εργασίας και ασφάλειας» κι έτσι «δεν αποτελεί παραχώρηση σε μια φυσιοκρατική αντίληψη της θηλυκότητας», αναπαράγει την έμφυλη τάξη και κατά συνέπεια τις τραυματισμένες προϋποθέσεις ισότιμης συμμετοχής των γυναικών στο κοινωνικό και πολιτικό σώμα. Κι έτσι, ενώ η δημοσιοποίηση της πολιτικής σημασίας της ιδιωτικής σφαίρας θα μπορούσε να είναι μια διαδικασία απεγκλωβισμού, γίνεται άλλη μια νόρμα κανονικοποίησης και κατά συνέπεια καταπίεσης. Το γεγονός ότι απομυστικοποιήθηκε η συμβολή των οικιακών εργασιών στην κεφαλαιοκρατική διαδικασία δεν εξηγεί καθόλου γιατί οι γυναίκες να συνεχίσουν να μένουν στο σπίτι ή γιατί επιφορτίστηκαν με τις οικιακές εργασίες εξαρχής. Δεν εξηγεί το φύλο της σχέσης αυτής. Η ανάγνωση αυτή, μιλώντας για τις γυναίκες, κρύβει ότι δε μιλάει για το πολιτικό σύστημα του φύλου. Είναι και οι νοικοκυρές εργάτριες, σύμφωνοι. Αλλά γιατί νοικοκυρές είναι οι γυναίκες;

Στο κείμενο της ομάδας Aufheben Από τον Εργατισμό (Operaismo) στον «Αυτόνομο Μαρξισμό», διαβάζουμε:

> «Η ανάδυση των γυναικών ως συλλογικού υποκειμένου που στοχεύει στην κοινωνική αλλαγή συνεισέφερε στον επαναπροσδιορισμό της ταξικής ανάλυσης του Εργατισμού [...] για κάποιους μες στην Αυτονομία, οι φεμινίστριες αποτελούσαν αναπόσπαστα κομμάτια του νέου κοινωνικού υποκειμένου –του “κοινωνικού εργάτη”».

Στη συνέχεια, οι συγγραφείς σπεύδουν να σχετικοποιήσουν τη θέση αυτή. Οι γυναίκες διαχωρίζονται σε αυτές που προέρχονται από χαμηλότερα οικονομικά στρώματα σε σχέση με τις πιο προνομιούχες. Το απόσπασμα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, αν δε στηρίζεται σε μια ταξική ανάλυση, η έμφαση στους αγώνες των γυναικών ως τέτοιων ρισκάρουν τον καριερισμό ή την ιδεολογία. Κι αν, σύμφωνες με τον αναστοχασμό που έχει σημειωθεί στους φεμινισμούς μας, δε διαχωριζόμαστε από την ταξική αυτή ανάλυση, πέρα από αυτή εμείς διαβάζουμε επίσης την ανδρική λογική αυτής, που κρίνει ότι κάποιες γυναίκες θα εισέλθουν στο προλεταριάτο χωρίς να αλλάξουν τίποτα σ' αυτό, χωρίς να πουν σε όσους τις κρίνουν και πάλι ότι οι ίδιοι είναι άνδρες, λευκοί, ετεροφυλόφιλοι. Μήπως ταυτόχρονα οι ίδιοι οι ταξικοί αγωνιστές, με έναν τρόπο, αναρωτιούνται πότε έκαναν οι γυναίκες πολιτική;

Στην παρέμβαση αυτή θέλουμε να συζητήσουμε τα δύο αυτά σημεία που δείχνουν την περιορισμένη και περιοριστική εστίαση των αφηγήσεων αυτών για την προοπτική της κοινωνικής αλλαγής, της αντιιεραρχίας, της ισότητας, της ελευθερίας. Επιδιώκουμε να κοιτάξουμε μέσα από την ιστορία μας, από τα περιθώρια δηλαδή της ιστορίας, όχι μόνο όσες αποκλείστηκαν από το κέντρο, αλλά ποιες κοινωνικές σχέσεις, ποιος τρόπος σκέψης, αντίληψης, αίσθησης κατασκεύαζε τον αποκλεισμό τους. Για να πολιτικοποιήσουμε τις θέσεις υποκειμένων και τις διαδικασίες παραγωγής τους, τις ζωές που είναι/γίνονται αόρατες, απαξιωμένες, απολίτικες, τις φωνές που δεν ακούγονται, τις αφηγήσεις που καλύπτονται από άλλες αφηγήσεις και να ισχυριστούμε ότι ο ορίζοντας του κοινού δεν μπορεί παρά να υποστασιοποιείται και να αναδιευθετείται διαρκώς σε σχέση με αυτές τις θέσεις μάχης και με όσες δεν έχουμε φανταστεί ακόμα ότι μπορεί και να υπάρχουν ήδη ή να προκύψουν από την ίδια μας τη δράση, που είναι πάντα και αλληλεπίδραση.

Αυτό που η φεμινιστική παραγωγή των δεκαετιών του ‘70 και του ‘80 συνέλαβε δεν ήταν μόνο το αποτέλεσμα της αναπαραγωγικής εργασίας που καθιστούσε δυνατή την παραγωγικότητα των ανδρών εργατών, αλλά το σύστημα εκείνο που, παράγοντας διαχωρισμένα τα κοινωνικά φύλα, κάνει να φαίνεται αυτονόητο το σύστημα εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Έτσι:

> «πολλές φεμινιστικές τοποθετήσεις το διάστημα εκείνο επιδίωκαν όχι μόνο να ταυτοποιήσουν την οικογένεια ως τμήμα του τρόπου παραγωγής, αλλά να δείξουν πώς η ίδια η παραγωγή του κοινωνικού φύλου [gender] πρέπει να νοηθεί ως τμήμα της “παραγωγής των ίδιων των ανθρώπινων όντων”, σύμφωνα με κανόνες που αναπαρήγαγαν την ετερόφυλα κανονιστική οικογένεια».

Στο εμπνευσμένο κείμενο της Gayle Rubin «Το εμπόριο των γυναικών σημειώσεις για την πολιτική οικονομία του φύλου»: παρέχεται μια αναλυτική περιγραφή των κοινωνικών εκείνων σχέσεων που παράγουν τα ανθρώπινα όντα ως έμφυλα κοινωνικά υποκείμενα, δηλαδή ως άνδρες και γυναίκες. Γράφει:

> «Ο Μαρξ κάποτε ρώτησε: “Τι είναι ένας νέγρος σκλάβος; Ένας άνδρας της μαύρης φυλής. Η μια εξήγηση είναι τόσο καλή όσο και η άλλη. Ένας νέγρος είναι ένας νέγρος. Γίνεται σκλάβος μόνο

μέσα από ορισμένες σχέσεις. Μια κλωστική μηχανή για βαμβάκι είναι μια μηχανή που κλώθει βαμβάκι. Γίνεται κεφάλαιο μόνο μέσα σε ορισμένες σχέσεις. Αν την απομακρύνουμε απ' αυτές τις συνθήκες δεν είναι κεφάλαιο περισσότερο απ' ότι ο χρυσός είναι από μόνος του χρήμα ή η ζάχαρη είναι η τιμή της ζάχαρης". (Μαρξ, 1971 b : 28). Παραφράζω: Τι είναι μια οικόσιτη γυναίκα; Ένα θηλυκό του ανθρώπινου είδους. Η μια εξήγηση είναι τόσο καλή όσο και η άλλη. Μια γυναίκα είναι μια γυναίκα. Γίνεται οικόσιτη, σύζυγος, περιουσιακό στοιχείο, κουνελάκι, πόρνη ή ένα ανθρώπινο φερέφωνο μέσα από ορισμένες σχέσεις. Αν την απομακρύνουμε απ' αυτές τις σχέσεις, δεν είναι πια η βοηθός του άνδρα περισσότερο απ' ότι ο χρυσός είναι από μόνος του χρήμα κ.λπ. Ποιες είναι οι σχέσεις μέσα από τις οποίες ένα θηλυκό γίνεται μια καταπιεσμένη γυναίκα;»

Ο ίδιος ο Μαρξ, στους υπαινιγμούς του για τα ηθικά και πολιτισμικά στοιχεία που προσδιορίζουν τι σημαίνει για διαφορετικούς εργάτες η αναπαραγωγή, συνάντησε τα όριά του. Όπως και κάθε ανάγνωση που περιορίζεται στη σκοπιά ανάλυσης των ταξικών σχέσεων. Η Ρούμπιν ανέδειξε ότι, για την κατανόηση των σχέσεων αυτών, η ταξική ανάλυση δεν επαρκεί. Τα συστήματα συγγένειας καθορίζουν το σύστημα του φύλου, το σύστημα του φύλου συγκροτεί την τάξη. Η σχέση κεφάλαιο επιβιώνει πατώντας πάνω σε υποδομές/συστήματα που έχουν παράγει αντιλήψεις για την «καλή ζωή», για τις «βασικές ανάγκες», για το τι έχει αξία και τι όχι, για το τι συνιστά άτομο, επιθυμία, σχέση, βία, εξουσία. Το ερώτημα «τι προηγείται;» είναι αναλυτικά προβληματικό. Κατά την επισήμανση της Butler, οι λόγοι που επικαλούνται μια ορθόδοξη ενότητα έναντι του «κατακερματισμού» που προτείνουν τα κινήματα ταυτοτήτων, συγχέουν τη διαφορά μεταξύ των ταυτοτήτων με τη διαφορά που κάνει τις ταυτότητες αυτές δυνατές. Η απάλειψη αυτής της διαφοράς ισοδυναμεί με την εξημέρωση, την υποταγή, την απαξίωση, τον αποκλεισμό όλων αυτών σε βάρος των οποίων γίνεται η διάκριση των πολιτικών συστημάτων από την πλευρά της κυριαρχίας. Η απάλειψη αυτής της διαφοράς και η αναγωγή ενός μέρους των σχέσεων εξουσίας στο «όλον» είναι λάθος. Με άλλα λόγια, η ταξική διαφορά δεν μπορεί να καθίσταται ως η κύρια ή πρωτεύουσα διαφορά. Όχι μόνον γιατί κάτι τέτοιο δεν υπο-

στηρίζεται αναλυτικά και εμπειρικά –δεν υπάρχει δηλαδή «κύρια ή πρωτεύουσα» διαφορά έξω από συγκεκριμένα κοινωνικά συμφραζόμενα– αλλά και επειδή, ακόμη περισσότερο, σηματοδοτεί πλέον ως συμβολισμός μια μη συγκρουσιακή με το υπάρχον τοποθέτηση, μια μάλλον αντιδραστική κατεύθυνση αντιπαράθεσης που δεν απειλεί ιδιαίτερα ούτε το κεφάλαιο, ούτε γενικότερα την τάξη των πραγμάτων, όπως αυτά είναι τακτοποιημένα στο πλαίσιο της φιλελεύθερης καπιταλιστικής δημοκρατίας. Επίσης, μια τέτοια θέση απλώς αναπαράγει την ισχύ της αλληλοδιαπλοκής των πολιτικών συστημάτων εφόσον, εμμένοντας στην ανάδειξη ενός τμήματος των σχέσεων εξουσίας, συγκαλύπτει και συσκοτίζει τις συνθήκες παραγωγής αυτών των σχέσεων, ή αλλιώς, τις φυσικοποιεί.

Σε αυτή τη συντηρητική γραμμή σκέψης, το φύλο αναφέρεται πάντα σε σχέση με τις γυναίκες, οι γυναίκες σε σχέση με το φύλο. Η σεξουαλικότητα σε σχέση με τους γκέι και τις λεσβίες, οι γκέι και οι λεσβίες σε σχέση με τη σεξουαλικότητα. Με κανέναν άλλο τρόπο δεν αναφέρονται και δεν αναγνωρίζονται στην πολιτική σκέψη και θεωρία. Η «πόλη» βρίσκεται όπου δεν είμαστε εμείς. Η «πόλη» είναι των ετεροφυλόφιλων ανδρών. Αυτό λέγεται κάθε φορά που οι γυναίκες είναι το πρόβλημα και όταν τίθεται το ερώτημα του πώς θα ενταχθούν κι αυτές στη δημόσια σφαίρα. Οι άλλοι πώς εντάσσονται στη δημόσια ζωή αλήθεια; Πώς έχουν ήδη ενταχθεί; Πώς θεωρούνται αυτονόητα ενταγμένοι; Με λίγα λόγια, πώς γίνονται άνδρες; Πώς κατασκευάζονται και διακρίνονται αυτά τα υποκείμενα για τα οποία θεωρείται εκ των υστέρων αυτονόητο ότι η πολιτική είναι ταυτόσημη με τη φύση τους; Τι θα συμβεί στις δομές των κινηματικών λόγων αν αναδείξουμε ότι δεν έχουν μόνο οι γυναίκες φύλο αλλά και οι άνδρες και η πολιτική;

Η υπαγωγή του φύλου στην τάξη, όπως και της φυλής, της σεξουαλικότητας κ.λπ., αμβλύνει και αποσιωπά εκείνες τις μορφές καταπίεσης και ιεραρχίας που περιγράφονται από τους τρόπους που βιώνεται η τάξη υπό την έμφυλη ή φυλετική διάκριση. Επιπλέον, αδυνατεί να περιγράψει τους τρόπους με τους οποίους παίρνουν υπόσταση όλες αυτές οι κοινωνικές κατασκευές της φυλής, του φύλου, της ηλικίας, της τάξης, του σώματος, της αναπηρίας, της σεξουαλικότητας, της υγείας που, εφόσον δεν αποτελούν ουσίες, επιστρατεύονται η μία ενάντια στην άλλη, για να επικυρώσουν την ισχύ η μία της άλ-

λης. Μια που δεν πρόκειται για φυσικές κατηγορίες, αλλά για κοινωνικές κατασκευές, δεν υπάρχει νόημα και εξουσία έξω από αυτές τις σχέσεις. Η μία αποτελεί το σύμπτωμα, τη μεταφορά, την απόδειξη της ύπαρξης της άλλης. Είναι απολύτως απαραίτητο για την ανάλυσή μας να διακρίνουμε τις κατηγορίες αυτές μεθοδολογικά, προκειμένου να δούμε πώς οι κατηγορίες αυτές συγκροτούν η μία την άλλη σε συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες. Από την άλλη, πρέπει να αποφύγουμε την δημιουργία ενός απλουστευτικού μοντέλου τριπλής, τετραπλής ή πενταπλής καταπίεσης που μετρά τα προνόμια και τα επαναστατικά υποκείμενα (π.χ. γυναίκα, μετανάστρια, μαύρη, λεσβία, εργάτρια).

Μια συζήτηση για την υγεία θα μπορούσε να αφορά τις οικονομικές δυνατότητες πρόσβασης των ανθρώπων στις υπηρεσίες περίθαλψης. Ή θα μπορούσε να συζητά σώματα εργαζομένων εκτεθειμένα περισσότερο ή λιγότερο στην αρρώστια. Ή θα μπορούσε να αφορά την πρόσβαση κάποιων ανθρώπων που βιώνουν το φύλο τους εκτός του διχοτομικού συστήματος που παράγει «άνδρες» και «γυναίκες» σε υπηρεσίες που παρέχουν τη δυνατότητα να επαναπροσδιορίσουν τα έμφυλα χαρακτηριστικά του σώματός τους. Μιλάμε για πλούσιους ή φτωχούς αναπήρους, αλλά και για βαριά ή λιγότερο αναπήρους, μια τάξη μεγέθους τόσο σχετική, που κρίνεται σε σχέση με τις δυνατότητες φροντίδας που επιλέγει να παρέχει μια κοινωνία, ώστε να κάνει μια ζωή βιώσιμη και έχουσα σημασία, αν θεωρεί ότι αξίζει να είναι βιώσιμη και να έχει σημασία. Σε ένα άλλο πλαίσιο:

> «κάποιες κατηγορίες κατώτερων ανδρών θεωρούνται ως “εκθηλυμένοι” σε ορισμένες ή σε όλες τις πτυχές της ύπαρξής τους –το πιο αντιπροσωπευτικό τέτοιο παράδειγμα είναι οι θηλυπρεπείς γκέι άνδρες. Άλλοι, όπως οι (ετεροφυλόφιλοι) αφροαμερικάνοι των ΗΠΑ, αναπαρίστανται ως υπερ-αρρενωποί με διάφορους τρόπους. Ταυτόχρονα, η αναπαράστασή τους είναι ελλιπώς αρρενωπή επειδή περιέχει “πολύ” από το φυσικό, το ζωώδες κ.λπ.»

Στις σχέσεις μεταξύ υποκειμένων, στις σχέσεις μεταξύ ανδρών, οι τρόποι μέσω των οποίων αναπαρίσταται η αρρενωπότητα ως πολιτισμική κατασκευή αποκτούν κεντρική σημασία σε αγώνες που αφορούν την ισότητα και την αναγνώριση –που αφορούν δηλαδή το πρακτικό σχήμα που παίρνει η αντίληψή μας για το τι συνιστά κοινωνική δικαιοσύνη και πώς αυτή κερδίζεται. Οι ανισότητες δεν παράγονται

απλώς και μόνο ως συνέπεια ταξικών διακρίσεων. Αυτό που διακυβεύτηκε στο πογκρόμ των Ελλήνων εναντίον των Αλβανών το 2004, ήταν και το ποιος ήταν καλύτερος άνδρας, ο Έλληνας ή ο Αλβανός με τα περίφημα συνθήματα («είναι βαριά η πούτσα του τσολιά»). Αγνοώντας την αλληλοδιαπλοκή διαφόρων σημείων –βλέπε «εθνική ανωτερότητα/αρρενωπή υπεροχή/καλή θέση στην παραγωγή»– αδυνατούμε να κατανοήσουμε τι κατασκευάζει κάποιον/κάποια ως αυτόν/αυτή που αξίζει να είναι εργάτης, υποδεέστερος, αόρατος.

Πριν και πάνω απ' όλα, αυτό που επισημαίνουμε στην πολιτική μας είναι ότι η εξουσία είναι μέσα μας. Το κείμενο αυτό επιχειρηματολογεί ενάντια στις διακρίσεις των προνομίων, την ίδια στιγμή που η κατανόησή του προϋποθέτει το ταξικό και πολιτισμικό προνόμιο της μόρφωσης. Κι ενώ οι συγγραφείς του εμφορούνται ειλικρινά από τις αρχές της αντιιεραρχίας, η δομή του αναπαράγει αυτές τις ανισότητες.

Εκτιμούμε ότι η ιδεολογική ηγεμονία κάποιων κινηματικών λόγων έχει αποκλείσει άλλες δυνατότητες να γίνουν ορατές ταυτότητες, άρα και σχέσεις άρα και κοινότητες αγώνα, οι οποίες υπάγονται στερεοτυπικά και ασφυκτιούν σε κυρίαρχα σχήματα που ως πεδία λόγου ορίζονται διαρκώς από τους άλλους. Αυτοί που εγκαθίστανται από τα ίδια πεδία λόγου σε θέση περισσότερο προνομιούχα θα έπρεπε να είναι πιο ενσυνείδητοι στον τρόπο που οι λόγοι και τα πεδία εξουσίας τους κατασκευάζουν σε σχέση με τους άλλους στους οποίους έχουν προβάλει τους φόβους τους για την απώλεια ελέγχου της πλεονεκτικής τους θέσης. Η εξουσία είναι φαντασιακή, δεν υπάρχει πριν από τα αποτελέσματα που δημιουργούν οι εσωτερικευμένοι μας θεσμοί. Υπάρχουν ξεκάθαρα τα αποτελέσματά της, τα οποία επιχειρούν συστηματικά να μας πείσουν ότι υπάρχουν πριν και έξω από μας, όσο αυταπατόμαστε ότι αρκεί να νικήσουμε για να απαλειφθούν τα βίαια αυτά αποτελέσματα, χωρίς να απελευθερωθούμε από αυτές τις ιστορίες κατάκτησης και ελέγχου και να αυτοθεσμιστούμε παράγοντας ασταμάτητα νοήματα αγώνων.

6.4 Συζήτηση

Σχόλιο 1:
Λοιπόν, νομίζω ότι οι εισηγήσεις ήταν αρκετά μεγάλες και κατατο-

πιστικές. Εγώ μόνο τέσσερις αστερίσκους θα βάλω: Πρώτον, όλο αυτό που περιγράφεται ως διαδικασία κομμουνιστικοποίησης, κατά την άποψη μου, υπάρχει στο σύνολό του με διαφορετικούς προσδιορισμούς μέσα στο έργο των Καταστασιακών. Οι οποίοι βέβαια με τον ένα ή τον άλλον τρόπο κατατάσσονται ως μεταμαρξιστικό κομμάτι αλλά πάντως δεν υπάρχει μόνο η συγκεκριμένη καταγωγική βάση που προσδιορίστηκε. Αυτός είναι ο λόγος που κατά την άποψή μου, πέρα από την επίσης καταγωγική προσέγγιση που κάνει ο Γ. [Κόκκινο Νήμα] για τη δεκαετία του '70, τη Διεθνή Βιβλιοθήκη κ.λπ., αυτή η προσέγγιση και αυτός ο λόγος υπάρχει σε όλη την μεταπολιτευτική διαδρομή του αντιεξουσιαστικού ρεύματος και με ιδιαίτερη ανάπτυξη συγκρότησης ήδη τη δεκαετία του '90 και τη δεκαετία την προηγούμενη. Με καθοριστικές κιόλας προσπάθειες, κατά τη γνώμη μου, σε πολλά μέτωπα δηλαδή, να μπορέσει αυτό το πράγμα να απλωθεί. Αυτός είναι ο ένας αστερίσκος.

Ο δεύτερος αστερίσκος είναι ότι δόθηκε πολύ εμφατικά μια προσέγγιση στην κομμουνιστικοποίηση όσον αφορά ενός είδους διάκριση μεταξύ του περιεχομένου και των οργανωτικών μορφοποιήσεων των περιεχομένων. Νομίζω ότι, σε σχέση με τον Μ. [Blaumachen], ο Γ. επιχείρησε προς το τέλος, χρησιμοποιώντας ένα απόσπασμα του Ντωβέ, λίγο να το αποκαταστήσει, γιατί είναι, κατά την άποψη μου, τραγικό σφάλμα. Τα κύρια ερωτήματα σε μια διαδικασία, σε μια συγκρότηση, σε μια διαδρομή, είναι ποιοι είμαστε, τι θέλουμε να κάνουμε, πώς το κάνουμε. Αυτά είναι θεμελιώδη και τα τρία. Δεν υπάρχει από τη μία ένα περιεχόμενο που είναι το «τι θέλουμε να κάνουμε» και από την άλλη μια μορφή, το «πώς θα το κάνουμε» –είναι θεμελιώδες στο περιεχόμενο το πώς θα το κάνουμε. Συνεπώς, νομίζω ότι θέλει μια μικρή προσοχή, ότι μπορεί μετά να υπάρχουν, αν χρησιμοποιήσουμε τον όρο «αυτοοργάνωση», όλες ακριβώς οι μορφές ή διαφορετικές εκδοχές αυτοοργάνωσης αναλόγως αυτών που συγκροτούν μια τέτοια είδους διαδικασία. Αυτοί, ως συγκεκριμένα υποκείμενα, θέλουν να κάνουν κάτι συγκεκριμένο –ή πιο αόριστο σαν ένα πεδίο προσανατολισμού– και μετά επιχειρούν με μια προσπάθεια συγκεκριμένη να δημιουργήσουν τον κοινό τόπο συνεννόησης, επικοινωνίας αλλά και απόφασης και πράξης. Συνεπώς, το πεδίο της απόφασης είναι αυτό που συγκροτεί το πολιτικό. Κατά την άποψή μου, η

άμεση δημοκρατία είναι συγκεκριμένη μορφοποίηση της αυτοοργάνωσης και δεν είναι η αυτοοργάνωση η ίδια. Η άμεση δημοκρατία είναι διαδικασίες που έχουν πλειοψηφία/μειοψηφία, έχουν ψηφοφορίες, έχουν απλώς οριζόντια αλλά-με-πλειοψηφίες λήψη αποφάσεων. Δεν είναι η μόνη μορφή αυτοοργάνωσης, κατά την άποψή μου είναι εξαιρετικά μειοψηφική, ευτυχώς, στον ελλαδικό χώρο. Άρα, λοιπόν, ο τρόπος λήψης απόφασης για μένα είναι το ίδιο κομβικός με αυτό που θέλουμε να κάνουμε, το πώς θα πάρουμε την απόφαση.

Τρίτος αστερίσκος: νομίζω ότι στην εισήγηση του QV [Queericulum Vitae], που την έκανε η Σ., υπάρχει στο τελευταίο σημείο κάτι που, κατά τη γνώμη μου, θέλει μια προσοχή. Είναι πολύ σωστό όντως ότι υπάρχει διαδοχή κάποιων βημάτων, δηλαδή για να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε πεδία κοινότητας πρέπει καταρχήν να υπάρχει το πεδίο της ορατότητας, της αναγνωρισιμότητας, συνεπώς της συγκρότησης σχέσης, γιατί την κοινότητα μπορεί να τη συγκροτήσει μόνο η σχέση. Αλλά θέλει μια μικρή προσοχή, κατά τη γνώμη, μου το να βάζουμε με μια αυστηρή, γραμμική διαδοχή τα βήματα. Δηλαδή, συνήθως στη ζωή, στην καθημερινή μας ζωή και στη δράση και στα πράγματα που κάνουμε, αυτά γίνονται με ένα λιγάκι πιο χαοτικό και μπερδεμένο τρόπο. Και εγώ μένω απλώς στο σημείο ότι είναι προς χάριν της κατανόησης και της κατάθεσης του λόγου ότι ακούγεται έτσι διαδοχικά. Πιστεύω ότι μια συλλογική προσπάθεια, όπως είναι π.χ. το QV ή οποιαδήποτε άλλη προσπάθεια, δεν είναι ότι πρέπει να θέτει σαν στόχο καταρχήν την κατάθεση του λόγου, την ορατότητα και την αναγνωρισιμότητά του, χωρίς την ίδια στιγμή να προκαλεί, ακόμα και με διαγκωνισμούς, το ζήτημα της παραγωγής σχέσεων που μπορεί να είναι σχέσεις αμοιβαιότητας –συνεπώς να συγκροτούν κοινότητα– ή σχέσεις συγκρουσιακές, δηλαδή να παράγουν και ρήξεις. Προφανώς βέβαια αυτό, ασχέτως του αν λέμε ότι το κάνουμε έτσι ή αλλιώς, συμβαίνει, και είναι λογικό να συμβαίνει γιατί είναι ο τρόπος που συνολικότερα κινούμαστε και ως άνθρωποι.

Τελευταίος αστερίσκος. Χρειάζεται νομίζω, επίσης, μια προσοχή, το άκουσα λίγο από τις δύο πρώτες εισηγήσεις κυρίως, για την κριτική γύρω από την πρωτοπορία: δεν είμαστε –όπως σωστά ειπώνεται– δεν είμαστε κάτι άλλο εμείς και κάτι άλλο οι αγώνες. Ούτε οι αγώνες γενικότερα είναι η μορφοποίηση αυτού που, με κάποιον τρό-

πο, συνεχίζει να ονομάζεται (κατά την άποψή μου από την αριστερή ορολογία) οι μαζικοί αγώνες, οι κοινωνικοί αγώνες, οι εργατικές αγώνες, οι «ό,τι να 'ναι» αγώνες. Προφανώς, επειδή επιδιώκουμε τη σύμμειξη, δηλαδή τη διασταύρωση και τη σύνθεση ανάμεσα σε αυτό που λέμε καθημερινή ζωή και αγωνιστική δραστηριότητα –ίσως με τη διάθεση να φτάσουμε στο σημείο να καταργήσουμε και τους όρους που τα τακτοποιούν έστω μεθοδολογικά– και τελοσπάντων εγώ, από μία συγκεκριμένη προσέγγιση, χρησιμοποιώντας τον όρο κομμουνιστικοποίηση, θεωρώ ότι αυτό είναι και το επίδικο τελικά. Όσο σημαντικό είναι ότι αυτό μπορεί να υπάρχει, να εξελίσσεται ή και εμείς οι ίδιοι να συνδιαλεγόμαστε –μια και είμαστε αντιφατικά αλλά ταυτόχρονα χειραφετημένα υποκείμενα, δηλαδή κινούμαστε προς τη χειραφέτηση μέσα σε ευρύτερους συλλογικούς αγώνες και δραστηριότητες που εξελίσσονται μέσα σε μία κοινωνία– την ίδια στιγμή εμείς είμαστε πραγματικά υποκείμενα αυτής της κοινωνίας, είμαστε τμήματα της κοινωνίας, είμαστε τμήμα του κινήματος, είμαστε τμήμα των αγώνων, με την πολυεπίπεδη καθημερινή μας δραστηριότητα. Θέλω να πω ότι πολλές φορές μου ακούγεται λίγο παράδοξο το ότι επαναλαμβάνουμε, με μια αντίστροφη εκδοχή –όχι με την πρωτοποριακή εκδοχή, ότι δηλαδή κάτι θα το καθοδηγήσουμε, θα το κατευθύνουμε, ότι θα το κάνουμε, θα το δείξουμε– αλλά πάλι με κάποιον τρόπο αποσπούμε τον εαυτό μας ως υποκειμενικότητες από αυτό που συμβαίνει τριγύρω μας, λες και αυτό που εμείς εν γένει σε πολλά επίπεδα κάνουμε δεν είναι την ίδια στιγμή τμήμα της ζωής μας ή τμήμα του αγώνα. Αυτό δεν σημαίνει ότι, με έναν έμμεσο τρόπο, υπερασπίζομαι τη λογική των δομών κομμουνιστικοποίησης, γιατί εγώ έχω γενικότερα ένα άλλο πρόβλημα με τις δομές, που δε θα θίξω τώρα.

Έχω συνολικό πρόβλημα με την αντίληψη της έννοιας των δομών ως στατικά σχήματα τα οποία περισσότερο παράγονται αντιληψιακά και όχι δυναμικά. Τα αντιμετωπίζω δηλαδή με την ίδια φιλοσοφία που αντιμετωπίζω τους θεσμούς, δεν χρησιμοποιώ ποτέ την έννοια της αντιθέσμισης κ.λπ. Γιατί θεωρώ ότι όλα αυτά δεν υποδεικνύουν προσανατολισμούς και δυναμικά σχήματα που να οργανώνονται σχεσιακά και με τα παραγόμενα αποτελέσματά τους και να διαδρούν με τον περιβάλλοντα χώρο και με τον εαυτό τους, αλλά είναι λιγάκι στατικά μορφώματα. Δηλαδή είναι σαν να παράγουμε στην έννοια

των αντιθεσμίσεων νέου τύπου κανονιστικά πλαίσια και στην έννοια των δομών στατικά σχήματα οργανωτικών μορφών για να πετύχουμε αυτό που θέλουμε. Ενώ πιστεύω ότι είναι λίγο πιο παράδοξη, αντιφατική αλλά και γοητευτική, η δημιουργική κίνηση γενικότερα των πραγμάτων και ημών μέσα σε αυτά.

Σχόλιο 2:
Γεια χαρά. Λίγες παρατηρήσεις όσον αφορά τις δύο πρώτες εισηγήσεις. Κάποιες ανεπάρκειες που μου φάνηκαν από αυτά που άκουσα. ΄Ενα πρώτο θέμα ήταν ένας φαινομενικός ντετερμινισμός των δύο αυτών εισηγήσεων, δηλαδή η έμφαση στην ταξική πάλη και στο προλεταριάτο μου θύμισε αυτό που έκαναν οι συμβουλιακοί κομμουνιστές παλιότερα, που έλεγαν ότι το ίδιο το προλεταριάτο μπορεί να γεννήσει την επανάσταση και να την ολοκληρώσει και εμείς το μόνο που κάνουμε είναι να αναλύουμε αυτήν τη διαδικασία και να καταγγέλλουμε αυτούς που θέλουν να γίνουν οι ηγέτες του προλεταριάτου κ.λπ. Το ότι η ίδια η ταξική πάλη θα παράγει τις μορφές της πολιτικής χειραφέτησης της ίδιας της εργατικής τάξης είναι ένας εν μέρει αναγωγισμός, οικονομισμός, που μειώνει τη σημασία του ιδεολογικού και πολιτικού αγώνα. Το προλεταριάτο, δηλαδή, μπορεί να ανασυγκροτεί το κεφάλαιο και όχι μόνο να παραπέμπει πέρα από αυτό.

[διακοπή λόγω βροχής]

Μέσα στην ίδια προβληματική, θέλω να επισημάνω κάποιες πιθανές ανεπάρκειες που εντόπισα σε αυτά που ακούστηκαν. Το πρώτο ήταν ένας ντετερμινισμός και αναγωγισμός του ζητήματος της χειραφέτησης στο επίπεδο της ταξικής πάλης, δηλαδή ότι η ταξική πάλη γεννά συνείδηση. Και αυτό, κατ’ εμέ, παραβλέπει το προλεταριάτο και την πάλη του και ως δυνητικά ανασυγκροτητική του κεφαλαίου και [την αντιλαμβάνεται] μόνο ως πάλη που παραπέμπει πέρα από το κεφάλαιο. Επίσης, υποβιβάζει τη σημασία του πολιτικού και ιδεολογικού αγώνα, του αγώνα που μπορούν να παίζουν πολιτικές οργανώσεις για την επανάσταση κ.λπ. Είπα ότι αυτό μου θύμισε τους συμβουλιακούς κομμουνιστές, οι οποίοι δεν οργάνωναν πολιτικές ομάδες και απλά περίμεναν το προλεταριάτο να κάνει τη δουλειά. Αυτό

που κάνανε ήταν να επισημαίνουν αυτό που κάνει το προλεταριάτο και να κριτικάρουν όσους θέλουν να εγγυηθούν κ.λπ. Νομίζω ότι η επανάσταση δεν είναι κοινωνιολογικό ζήτημα, δηλαδή ζήτημα του να αναλύουμε το επίπεδο των τάξεων, της ταξικής πάλης κ.λπ., αλλά πρωτίστως ιδεολογικό ζήτημα. Και αυτό αναδεικνύει τη σημασία αυτού που δεν άκουσα, δηλαδή μιας αριστεράς η οποία μπορεί να υπάρξει ως καταλύτης αυτών των αγώνων και να τους σπρώξει στα όριά τους. Φυσικά, σήμερα η αριστερά είναι είτε νεκρή είτε σαν ζόμπι που αναπαράγει δόγματα, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν είναι αναγκαία μια αριστερά επαναστατική για να δώσει το ιδεολογικό και πολιτικό στίγμα στην ταξική πάλη.

Νομίζω ότι αυτό γίνεται σαφές στο πώς προσεγγίζεται η επανάσταση με την κομμουνιστικοποίηση. Ο Μαρξ έλεγε ότι μετά την απαλλοτρίωση των καπιταλιστών διατηρείται το αστικό δίκαιο, δηλαδή οι σχέσεις συνεχίζουν να διαμεσολαβούνται από την εμπορευματική μορφή της εργασίας. Γι’ αυτό και δεν έλεγε ποτέ ο μαρξισμός ότι κατευθείαν θα βιώσουμε την απελευθέρωση, απλά η πάλη προχωρούσε σε ένα άλλο επίπεδο, δε θα μπορούσαμε ξαφνικά να συναδελφωθούμε επειδή θα γίνει η επανάσταση. Φυσικά, ο τρόπος που αντιμετώπισαν ο Μαρξ και ο Λένιν αυτό το πρόβλημα, με τη δικτατορία του προλεταριάτου, δε ξέρω αν είναι σωστό, αλλά προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα διαλεκτικά. Δηλαδή ότι οι ίδιες κοινωνικές συνθήκες που παράγουν την εξουσία διατηρούνται και μετεπαναστατικά. Το θέμα είναι, λοιπόν, πώς θα υπάρξει πολιτική οργάνωση και μετεπαναστατικά και πώς αυτή θα επιταχύνει την κρίση της αστικής κοινωνίας. Η επανάσταση δεν έρχεται να αντιμετωπίσει την κρίση αλλά να την επιταχύνει. Γι’ αυτό εδώ διακρίνω ότι η συζήτηση είναι κάπως σαν ο παραδοσιακός αναρχισμός να χρησιμοποιεί κομμουνιστική ορολογία, γιατί υπάρχει ένα πιάσιμο σε διιστορικές αρχές, όπως ότι η εξουσία είναι αναγκαστικά κακή. Νομίζω ότι πρέπει να επιμείνουμε στο θέμα της συγκεκριμένης ιστορικής συνείδησης που μπορεί στην πάλη του προλεταριάτου να καταργήσει τον εαυτό της αλλά και το κεφάλαιο, μπορεί να χρησιμοποιήσει και μορφές εξουσίας αμεσοδημοκρατικής ή δε ξέρω κι εγώ τι άλλο. Το ζήτημα είναι ακριβώς η πολιτική και η ιδεολογική συνείδηση η οποία θα προσπαθήσει, μέσω διαφόρων μορφών, μέσα σε συνθήκες που παραμέ-

νουν ιεραρχικές και αστικές, να καταργήσει τον εαυτό της.

Και να κλείσω με μια γενική παρατήρηση για το τριήμερο και για τους διοργανωτές: νομίζω ότι το να ανάγουμε την κρίση στην αντίσταση των εργατών είναι σαν –από μια άποψη– να ωραιοποιούμε μια οπισθοδρόμηση. Αυτό που κάνουν συγγραφείς σαν τον Holloway ή τον Cleaver κ.λπ. Είναι σαν να είναι οι εργαζόμενοι στο καναβάτσο και να τους λέμε «πολύ ωραία, τον έχεις στριμώξει στη γωνία». Νομίζω ότι η κρίση δεν είναι τόσο προϊόν της αντίστασης των εργαζομένων όσο της ανικανότητας των εργαζομένων να αντισταθούν σήμερα, κάτι που ξανά ανάγει το ζήτημα της συνείδησης και ξανά να ξεπεράσουμε αυτό τον αναγωγισμό στην ταξική πάλη, η οποία από μόνη της δεν είναι τίποτα –την χρησιμοποιούν και οι αστοί π.χ. για τα μέτρα τους ή υπήρχε διιστορικά η ταξική πάλη. Το θέμα είναι να δούμε πώς θα παραχθεί η συνείδηση η οποία θα δει την ταξική πάλη στην προοπτική μετασχηματισμού της αστικής κοινωνίας πέρα από τον εαυτό της.

Σχόλιο 3:

Εγώ δύο-τρία σημεία μόνο θέλω να πω, όχι ερμηνευτικά. Ένα είναι ότι για εμένα υπάρχει μια αναγκαιότητα και τις ερμηνείες και τα σχήματα που χρησιμοποιούμε για να κατανοήσουμε την πραγματικότητα να προσπαθήσουμε λίγο να τα γειώσουμε σε εμπειρίες και καθημερινότητες. Και θα μιλήσω σε σχέση με μια προσωπική διαδικασία. Αυτό που ονομάστηκε από τον Γ. [Κόκκινο Νήμα] «κοινωνικό σοκ», δηλαδή μια στιγμή όπου οι αγώνες χρειάζονται ένα κοινωνικό σοκ για να περάσουν σε μια νέα, πιο καθολική, ποιότητα, δε ξέρω πώς να το ορίσω. Εγώ βλέπω αυτή τη στιγμή ότι ίσως υπάρχει εν μέσω κρίσης ένα αθόρυβο κοινωνικό σοκ. Και τι εννοώ με αυτό: Εγώ αυτή τη στιγμή είμαι άνεργος και έχω δύο παιδιά. Αυτό σημαίνει ότι έχω βρεθεί ξαφνικά να χρειάζεται να βρίσκομαι στο ρόλο που επιτελεί μια γυναίκα μεγαλώνοντας δύο παιδιά. Άμα δεν υπήρχε αυτό το πράγμα, αυτόν τον ρόλο εγώ δε θα μπορούσα να τον φανταστώ, πώς είναι και τι σημαίνει προηγουμένως. Αυτό το ονομάζω αθόρυβο κοινωνικό σοκ γιατί βλέπω τον απέναντι, που είναι στην ίδια κατάσταση, έχει απολυθεί και προσέχει τα παιδιά του αλλά συνεχίζει και γυαλίζει τα σκαρπίνια της δουλειάς του και σιδερώνει τη γραβάτα του και την κοιτάει όλη μέρα στη βεράντα. Η αποδόμηση, δηλαδή, του ρόλου

και των έμφυλων διαχωρισμών κ.λπ., εγώ νομίζω μπορεί να συμβεί ή συμβαίνει μέσα από αυτό που ονομάζεται κοινωνικό σοκ και μέσα από έναν επαναπροσδιορισμό του καθενός και της καθεμιάς μέσα σε αυτήν τη διαδικασία. Οπότε δε θεωρώ ότι απαιτείται μία στιγμή ή μάλλον αυτό το κοινωνικό σοκ δεν είναι μόνο μία στιγμή, είναι μια διαδικασία που μπορεί να έχει μία κορύφωση που είναι η στιγμή του κοινωνικού μετασχηματισμού ενδεχομένως, αλλά έχει και αυτό από πίσω του ιστορία.

Ένα δεύτερο σημείο είναι σε σχέση με αυτό που μπήκε από το QV, ότι η εξουσία είναι φαντασιακή. Αυτό έχει μια καστοριαδική αντίληψη περί του «εκ του μηδενός» κ.λπ., που νομίζω ότι είναι προβληματική αντίληψη για τη γέννηση της εξουσίας. Η εξουσία παράγεται μέσα από συγκεκριμένες σχέσεις, μέσα από συγκεκριμένες διαδικασίες σε αυτήν την κοινωνία. Δεν είναι μία στιγμή έκλαμψης που έρχεται και γεννιέται και νομίζω έχει πολύ μεγάλη σημασία να μπορούμε να συγκεκριμενοποιούμε, να εξειδικεύουμε τις διαδικασίες και τους τρόπους που αυτή εμφανίζεται και παράγεται. Γι' αυτό νομίζω ότι μια λογική που βλέπει ξεχωριστά συστήματα εξουσίας έχει πρόβλημα. Νομίζω ότι πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια ώστε να υπάρξει μια σύνθεση. Το πώς, για παράδειγμα, μέσα από το βασικό διαχωρισμό που μπαίνει στην κοινωνία, που είναι ο διαχωρισμός που βάζει το κεφάλαιο –αυτό δεν είναι μια εργατίστικη προσέγγιση– πώς αυτός ο βασικός διαχωρισμός που βάζει το κεφάλαιο παράγει, όχι μόνος του αλλά σε συνδυασμό με άλλες ιστορικές διαδικασίες, την πραγματικότητά μας.

Και ένα τρίτο είναι ότι εγώ συμφωνώ με αυτό που έχει ειπωθεί εδώ από το Κόκκινο Νήμα σε σχέση με τους αγώνες. Νομίζω ότι είναι πάρα πολύ κομβικό αυτό το σημείο. Και διαφωνώ με τους Blaumachen, βλέποντας μια αντίληψη που περιμένει τη μεγάλη νύχτα, χωρίς να βλέπει τις διαδικασίες πίσω από αυτήν. Το θέμα τώρα σε σχέση με την έμφαση στο περιεχόμενο, που μπαίνει πάρα πολύ από όλους, θα το προσεγγίσω κάπως πρακτικά –δεν μπορώ να το προσεγγίσω θεωρητικά. Βλέποντας και συμμετέχοντας στην προσπάθεια να χτιστούν διαδικασίες τόσα χρόνια που κινούμαστε σε αυτόν το χώρο και κοινωνικά κ.λπ., νομίζω ότι η δομή δεν είναι ένα πράγμα απαραίτητα στατικό. Η δομή είναι αποτύπωση κάθε στιγμή των περι-

εχομένων που υιοθετούν οι άνθρωποι που συλλογικοποιούνται. Αλλά αυτά τα περιεχόμενα πρέπει με κάποιον τρόπο να βρουν ένα τρόπο να γίνουν λειτουργικά και να οργανώσουν την κοινωνική συνύπαρξη με όρους αταξικούς κ.λπ. Αυτή ήταν μια μικρή συνεισφορά.

Σχόλιο 4:

Νιώθω κάπως άβολα γιατί άλλα περίμενα να ακούσω και άλλα άκουσα. Περίμενα, δηλαδή, να ακούσω για δομές όπως η κατάληψη Υφανέτ ή δομές όπως οι συνελεύσεις γειτονιάς που έχουν προκύψει μετά το 2008 ή ακόμα για εργατικές δομές ή δομές κοινωνικές άλλης μορφής και πώς αυτές θα μπορέσουν να βάλουν το ζήτημα της ανατροπής αυτής της κοινωνίας και της δημιουργίας μιας άλλης κοινωνίας και εν πάση περιπτώσει πώς θα τη φανταζόμασταν. Δεν περίμενα ότι το περιεχόμενο της σημερινής συζήτησης είναι το να ξεθάψουμε τον Μαρξ από εκεί που τον έθαψε –κατά τη γνώμη μου μια και καλή– ο Καστοριάδης όταν αυτόν τον κύκλο που μας έκανε ο Γ., από την πρώτη του παράμετρο απέδειξε ο Καστοριάδης ότι δεν υπάρχει. Δεν θυμάμαι τα βιβλία, δεν περίμενα να συζητηθεί κάτι τέτοιο. Ο Καστοριάδης το πρώτο πράγμα που λέει είναι ότι δεν υπάρχει αξία, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν και όλα τα υπόλοιπα, δεν υπάρχει υπεραξία, δεν υπάρχει η μέση παραγόμενη αξία που είπε ο Γ. πιο πριν, είναι ένα κατασκεύασμα, ένα αξίωμα του Μαρξ, ανυπόστατο εντελώς, πάνω στο οποίο κατασκευάζει όλη την υπόλοιπη θεωρία του.

Πολύ περισσότερο προβληματίζομαι γιατί δεν περίμενα σε αυτόν το χώρο να ακούσω ας πούμε αυτές τις δύο εισηγήσεις. Και οι δύο πρώτες εισηγήσεις είχαν όντως έναν ντετερμινιστικό χαρακτήρα. Περίμενα δηλαδή και ιστορικά, και από τους εισηγητές αυτούς –γιατί παρακολουθώ όσο μπορώ τη δουλειά τους– ότι αυτή η πρώιμη φάση του αντιεξουσιαστικού/αναρχικού κινήματος στην Ελλάδα θα έχει ξεπεραστεί πλέον. Δηλαδή τον Μαρξ τον διαβάσαμε για να μπορέσουμε στη συνέχεια να διαβάσουμε όλες τις αντιμαρξιστικές, αντιντετερμινιστικές θεωρίες που έχουν γίνει και να σταματήσουμε πλέον να περιμένουμε μία αλήθεια που θα μας οδηγήσει στην επανάσταση. Για να καταλάβουμε ότι οι σχέσεις δεν είναι αντικειμενικές, να καταλάβουμε ότι όλα αυτά είναι ρευστά, είναι δημιουργήματα των κοινωνιών και ως τέτοια ανατρέπονται. Αν δε το καταλάβουμε αυτό, θα

περιμένουμε κάποιες αντικειμενικές συνθήκες, θα περιμένουμε κάποιους που γνωρίζουν καλύτερα τα πράγματα, θα περιμένουμε κάποιο κόμμα ίσως να αλλάξει αυτήν την κατάσταση ή θα ταλανιζόμαστε σαν αγράμματοι, σαν έφηβοι ή σαν μωρά, σαν χώρος κοινωνικός στην Ελλάδα, ψάχνοντας από δω κι από εκεί, άλλοτε να ακολουθούμε εργατίστικες πρακτικές και άλλοτε να μη δίνουμε καμία σημασία σε εργατικούς αγώνες που είναι ανατρεπτικοί.

Τώρα ο κόμπος μου ήταν μεγαλύτερος γιατί δεν μπόρεσα να καταλάβω την τρίτη εισήγηση πολύ καλά, ζητάω συγγνώμη γι' αυτό. Έτσι αδικώ λίγο την εισήγηση, ήταν τόσο πυκνές και οι τρεις εισηγήσεις που κουράστηκα, νομίζω ότι σε πολλά από τα στοιχεία που ειπώθηκαν συμφωνώ. Το λέω έτσι για να σας δείξω την αίσθησή μου, δε μπορώ να πω κάτι ιδιαίτερο.

Όσον αφορά κάποια σχόλια που έγιναν από τον τρίτο ομιλητή προς τους Blaumachen. Και ο τρίτος ομιλητής είπε ποια είναι αυτά τα αντικειμενικά στοιχεία που κάνουν έναν αγώνα να έχει αξία ή όχι, να έχει σημασία ή όχι, ότι υπάρχουν κάποια αντικειμενικά πράγματα πίσω από έναν αγώνα. Ο ντόπιος δεν είναι μετανάστης γιατί έχει ένα υλικό αντίκρισμα. Αυτό ισχύει απαραίτητα, αναγκαστικά, προς τη μία κατεύθυνση. Πραγματικά, ο ντόπιος δε θέλει να είναι μετανάστης γιατί έχει και αντικειμενικό αντίκρισμα. Όμως δε σημαίνει ότι, σε οποιοδήποτε ρατσισμό ή εθνικισμό, υπάρχει πάντοτε ένα αντικειμενικό αντίκρισμα. Το να πας να σκοτωθείς για την ελληνική σημαία τι αντικειμενικό αντίκρισμα έχει; Το να είσαι αντιαμερικάνος τι αντικειμενικό αντίκρισμα έχει; Σε αυτούς όλους τους εργάτες δίπλα μας καταλαβαίνω ότι το να είσαι αντιαλβανός έχει ένα αντίκρισμα, είναι κατανοητό σε όλους μας, και όποιος δεν το βλέπει χάνει την ουσία του ρατσισμού στην Ελλάδα. Τον έχεις εργάτη στο χωράφι σου και συμφέρει να καλλιεργεί το χωράφι σου. Το να είσαι ρατσιστής με τους γκέι για παράδειγμα ή με τις λεσβίες τι άμεσο αντίκρισμα έχει στον καθένα, στον κάθε εργάτη;

Κοιτώντας τις σημειώσεις μου, θα πρέπει να προσπαθήσει –και εμείς στην μπροσούρα που γράψαμε για την κρίση προσπαθήσαμε να απαλείψουμε ακόμη και τους μαρξικούς όρους όσο γινότανε– ο αντικυριαρχικός χώρος να απεμπλακεί από τις μαρξιστικές/λενινιστικές αντιλήψεις, θα πρέπει να βρει τις δικές του θεωρίες, τις δι-

κές του πρακτικές για να μπορέσει να αποκτήσει εκείνα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που θα του δώσουν τη δυναμική να συντελέσει στην κοινωνική ανατροπή.

Σχόλιο 5:
Να πω δυο λόγια τώρα, στη μέση της κουβέντας για διάφορα από τα σχόλια που ακουστήκανε. Εγώ είμαι από το QV. Θέλω να πω δύο κουβέντες σε σχέση με τις ταυτότητες και πώς εμείς συλλογικά τις βλέπουμε, τις χρησιμοποιούμε ή τους κάνουμε κριτική, γιατί νομίζω ότι διάφορες τοποθετήσεις, σχόλια που ακουστήκανε μετά, σαν να μην έχουμε συνεννοηθεί πολύ καλά, έχω την εντύπωση. Εμείς βλέπουμε τις ταυτότητες σαν αυτές τις κοινωνικές κατασκευές που ταμπελάρουν τους ανθρώπους, τις επιθυμίες τους, την έκφρασή τους, τη ζωή τους. Και υπάρχει μια ιεραρχία κοινωνική ανάμεσα στις διάφορες ταυτότητες, ανάλογα με το πού ο καθένας εντάσσεται. Δεν τις βλέπουμε ως το επαναστατικό όχημα ή το όχημα το οποίο αν το χρησιμοποιήσουμε, το διεκδικήσουμε για τον εαυτό μας, αυτό θα μας κάνει κάτι, να απελευθερωθούμε ή ξέρω εγώ τι. Δηλαδή τις χρησιμοποιούμε για να επικοινωνήσουμε, τις χρησιμοποιούμε στρατηγικά για να περιγράψουμε την εμπειρία, είτε την εμπειρία της καταπίεσης, είτε την εμπειρία του αγώνα, είτε οποιαδήποτε εμπειρία. Τις χρησιμοποιούμε γι’ αυτό και συλλογικά, αλλά παράλληλα προσπαθούμε να τις αποδομήσουμε, όπως λέμε, ή να τους κάνουμε κριτική, σα να υπάρχει ένα όραμα για τότε που δε θα τις χρειαζόμαστε αλλά και γιατί ως κοινωνικές κατασκευές καλουπώνουνε την εμπειρία μας. Ότι το γυναίκα, άντρας, γκέι, straight, λεσβία, εργάτης, αναρχικός, το οτιδήποτε είναι αυτές οι λέξεις που χρησιμοποιούμε για να επικοινωνήσουμε και παράλληλα είναι αυτές οι λέξεις που κάπως μας επιβάλλουν τα νοήματα και μας περιορίζουν. Οπότε εμείς χρησιμοποιούμε με αυτόν το διττό τρόπο την έννοια της ταυτότητας και δεν τη βλέπουμε ως το απελευθερωτικό όχημα.

Τώρα, σε σχέση με το αν στο κείμενο, όπως είπε ο Κ. πριν, περιγράφουμε συγκεκριμένα κάποια στάδια που θα είναι πρώτα η ορατότητα και μετά κάποιο άλλο, μετά κάποιο άλλο: νομίζω ότι δεν περιγράφουμε κάποια διαδικασία έτσι ντετερμινιστική για το πώς θα γίνει η συνάντηση με τους άλλους. Ένα πράγμα που λέμε είναι ότι

προϋπόθεση μιας συνάντησης είναι ο ένας να βλέπει τον άλλο. Κάτι τέτοιο λέμε για αρχή. Και το τελευταίο που ήθελα να πω, σε σχέση με αυτήν την, κάπως ρητορική, ερώτηση που έβαλες τώρα στο τέλος «ποιο είναι το υλικό αντίκρισμα του να είναι κάποιος ρατσιστής με τους γκέι;» κ.λπ. Εγώ σκέφτομαι ότι και με τους Αλβανούς ή με οποιουσδήποτε «άλλους», εθνικά άλλους, στη χώρα αυτή εδώ που ζούμε και υποφέρουμε, νομίζω ότι το υλικό αντίκρισμα και πάλι δεν είναι ότι επειδή είναι οι εργάτες που σου σκάβουν το χωράφι θα τους πληρώνεις λιγότερο κ.λπ. και αυτό σε συμφέρει. Νομίζω ότι υπάρχει κάτι βαθύτερο σε αυτό το ρατσιστικό μίσος, το οποίο είναι το ίδιο και στην περίπτωση των τρανς, των γκέι και οποιασδήποτε άλλης κατηγορίας που κοινωνικά χαρακτηρίζεται υποδεέστερη. Το υλικό αντίκρισμα που παίρνεις είναι μία αίσθηση ανωτερότητας, μία ευχαρίστηση. Σε συγκροτεί σαν άνθρωπο ως ανώτερο και αυτό μπορεί να είναι κάτι πολύ ευχάριστο να το νιώθεις φαντάζομαι. Γιατί μάλλον δεν είναι μόνο υλικές οι συνθήκες που καθορίζουν το τι κάνουμε.

Ένα τελευταίο σε αυτό που είπε ο τρίτος ομιλητής γι' αυτήν την αλλαγή ρόλων που βλέπει τώρα και κάπως τη βιώνει. Νομίζω ότι είναι σημαντικό αυτήν την εμπειρία –και είναι πολύ ωραίο που τη μοιράστηκες– ότι μπορεί να τη βλέπεις σαν μια ευκαιρία. Νομίζω ότι ένα χρήσιμο πράγμα, που μπορούμε να κάνουμε και συλλογικά, είναι αυτές τις ευκαιρίες, σε αυτή τη στιγμή που τα πράγματα ταλαντεύονται, να τις βιώνουμε δημιουργικά. Γιατί, για παράδειγμα, νομίζω ότι μια παραδοσιακή περίπτωση αρρενωπότητας, που μένει ξαφνικά χωρίς δουλειά και δε μπορεί να στηρίξει την οικογένεια και βρίσκεται να κάνει αυτές τις χαρακτηρισμένες ως γυναικείες, –και άρα υποδεέστερες– δουλειές της αναπαραγωγής, βιώνει ένα πολύ τραυματικό σοκ της υποτίμησης, ας το πούμε, του εαυτού. Και νομίζω ότι αυτό είναι ένα χρήσιμο πράγμα στις κοινότητές μας, το να μπορούμε να βιώνουμε αυτές τις στιγμές ως δημιουργία και ανατροπή των κανονιστικών προτύπων.

Σχόλιο 6:
Δεν ξέρω κατά πόσο θα είμαι χρήσιμος στην κουβέντα όπως γίνεται αυτήν τη στιγμή, κάποιους προβληματισμούς μου θα πω που, αν και δεν τους σημείωνα στην κουβέντα γιατί δεν είχα την αίσθηση πως θα μιλήσω, τους ομαδοποίησα στο τέλος.

Συζητώντας με κάποιους φίλους μου παλιά και συντρόφους, είχαμε καταλήξει στο πόσο πολύ ζηλεύουμε τους εργάτες του δέκατου-ένατου- με-αρχές-του-εικοστού αιώνα, για το ότι είχανε όλες αυτές τις εσχατολογίες δομημένες μέσα στο κεφάλι τους, τις μαρξιστικές κυρίως εσχατολογίες, και το πώς αυτές γεννούσανε ελπίδα. Ότι ο άλλος κόσμος έρχεται και ο καπιταλισμός πεθαίνει. Ο θάνατος αυτών των εσχατολογιών γέννησε δυνατότητες, γέννησε προοπτικές, γέννησε όμως και πολύ απελπισία. Απελπισία την οποία την έχουμε δει περισσότερο αυτήν τη στιγμή που, κάνοντας έναν κύκλο κοντά έναν αιώνα ο καπιταλισμός, βάζοντας προβλήματα κάτω από το χαλάκι, τα βρίσκει πάλι μπροστά του και μεγαλύτερα. Η διαφορά μας είναι η έλλειψη αυτής της εσχατολογίας. Κατανοώ και βιώνω την ανάγκη να ανακαλύψω ξανά αυτήν την εσχατολογία, να την ξεσκονίσω και το κουστούμι αυτό να το φορέσω πάλι. Το κατά πόσο αυτό, όμως, θα έχει μια σχέση με πραγματικότητες, το κατά πόσο το κουστούμι, ακόμα και αν το ράψω, το κάνω καινούριο, το ξαναφορέσω, κατά πόσο θα μου κάνει τη δουλειά μου –γιατί εμένα η «δουλειά» μου είναι η καταστροφή αυτού του κόσμου και η δημιουργία ενός νέου κόσμου, το οποίο ονομάζω κομμουνισμό– δε ξέρω κατά πόσο θα γίνει αυτή η «δουλειά» μου ή κατά πόσο θα αναπαράγω πάλι τέρατα. Το λέω γιατί ψήγματα εσχατολογίας τα διέκρινα και εδώ, κυρίως στην πρώτη τοποθέτηση.

Μέσα σε όλο αυτό θέλω να πω ότι, γενικά, για μένα το τι είναι ο κομμουνισμός το βάζω λίγο πιο βιωματικά γιατί φαντάζομαι πως πολλούς η κουβέντα μπορεί να τους χάωσε, να τους αποσυντόνισε, να τους κούρασε. Για μένα το τι είναι ο κομμουνισμός: τα πάντα συζητιούνται και τα πάντα ξεπερνιούνται. Δηλαδή, ό,τι και να συζητήσουμε, η ίδια η πραγματικότητα θα είναι αυτή που θα μας ξεπεράσει. Μοντέλα θα φτιάξουμε και μοντέλα θα καταστρέψουμε. Το ζήτημα είναι ότι για μένα πάντα ο κομμουνισμός θα είναι οι αρνήσεις που κατακτώ, θα είναι η κοινότητα του αγώνα, όχι γιατί η κοινότητα του αγώνα είναι κομμουνισμός, αλλά επειδή ο ίδιος ο αγώνας είναι μια προβολή του γιατί μάχομαι. Είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι βιώνουμε νέες, παλιές, μάλλον πάλι ξεθαμμένες, σκονισμένες επαναστατικές τάσεις που αυτήν την κοινότητα του αγώνα τη θέτουν υπό αμφισβήτηση. Για μένα, πάντα η κοινότητα του αγώνα είναι προβολή του άλλου κόσμου που σκέφτομαι, του κομμουνισμού. Αλλά, για μένα, ο κομ-

μουνισμός αυτός είναι οι αρνήσεις που κατακτώ –και εδώ έρχεται [να συνδεθεί] με την τρίτη εισήγηση [αυτό] που κάπως θέλω να πω. Θεωρώ ότι τα ζητήματα τα οποία μπαίνουν είναι πάρα πολύ σημαντικά για ένα πράγμα το οποίο λέγεται επαναστατικό κίνημα, το οποίο είναι ζωντανό και του οποίου οι αρνήσεις κατακτιούνται. Δεν ανοίγουμε τα συρτάρια και βρίσκουμε αρνήσεις. Τις αρνήσεις τις βρίσκουμε μπροστά μας, τις σπάμε, σπάμε τα κεφάλια μας στις αρνήσεις μας. Για μένα, ο κομμουνισμός είναι οι αρνήσεις που θα βρούμε στην πράξη, δηλαδή οι αρνήσεις αυτές που έχουμε και κατακτούμε, το πώς αυτές θα εφαρμοστούν στην πράξη όταν αυτός ο κόσμος ή πεθάνει ή τον σκοτώσουμε –δεν είμαι πολύ σίγουρος για το ποιο από τα δύο.

Επίσης, εγώ, σαν αναρχικός, να πω την αλήθεια πάντα χαωνόμουν σε σχέση με μια συνεχή αναζήτηση του επαναστατικού υποκειμένου, που θυμίζει λίγο το «μέσο τηλεθεατή», το «μέσο πολίτη», το ποιο είναι αυτό το επαναστατικό υποκείμενο. Ότι πρέπει δηλαδή να είναι «γυναίκα, μαύρη, λεσβία, εργάτρια». Μέσα σε αυτό χάνουμε πραγματικότητες, π.χ. μια μεγάλη ιδεολογική διαφορά της αναρχίας με το μαρξισμό είναι το ζήτημα της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης. Σε αυτό το σημείο εμένα ο εργατισμός με επαναφέρει –σαν εξαρτημένο αντανακλαστικό είναι αυτό, δεν ξέρω μπορεί να είναι και λάθος– μου φέρνει αυτή την εννοιολογική διαφορά της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης, ότι υπάρχουν καταπιεσμένα κομμάτια που δεν εμπεριέχονται στην έννοια της εκμετάλλευσης. Δηλαδή το αξιακό ζήτημα αυτής της κοινωνίας, στο πώς καταπιέζει σε όλες τις πτυχές της, μέσα σε όλα της τα πεδία, νομίζω ότι μου μένει πάντα ένα κενό. Μπορεί να έχω αυτήν την ορθοδοξία μέσα στο κεφάλι μου σε ζητήματα εργατικά αλλά αυτό μου το κενό δε μπορώ να το αφήσω στην άκρη. Ο εργάτης λειτουργεί σε όλο το πεδίο του κοινωνικού εργοστάσιου και σαν καταναλωτής δέχεται όλες τις καταπιέσεις, τις οποίες, όμως, τις δέχεται και ένας κάποιος άλλος ο οποίος δεν έχει και την εκμετάλλευση του εργάτη. Αυτό το σημείο κάπως μου ξεφεύγει απ’ τη σημερινή εκδήλωση, δεν το πολυβρήκα.

Σχόλιο 7:

Θα ήθελα να κάνω δύο κριτικές παρατηρήσεις στην εισήγηση από το σύντροφο των Blaumachen. Το πρώτο είναι ότι στην εισήγηση, στη

γραπτή της μορφή αλλά και στην προφορική, υπάρχει μια συνταύτιση προλεταριάτου και κεφαλαίου –φαντάζομαι, μεταβλητού κεφαλαίου. Αυτή η συνταύτιση καλύπτει κάποια πράγματα που είναι βασικά για την όλη ανάλυση, δημιουργεί μια ευκολία. Θα πω στο τέλος ποια είναι αυτή η ευκολία. Κατά τη γνώμη μου, είναι σημαντικό να έχουμε στο μυαλό μας ότι το προλεταριάτο δεν είναι κεφάλαιο, δεν είναι αξία, είναι η κατεξοχήν μη-αξία, και μετατρέπεται σε κεφάλαιο, σε μεταβλητό κεφαλαίο, μέσα από την παραγωγική διαδικασία. Αυτός ο μετασχηματισμός δεν είναι μια ομαλή διαδικασία, είναι η κατεξοχήν βία του κεφαλαίου. Το κεφάλαιο πρέπει να σπάσει το προλεταριάτο για να εκλυθεί αυτό που λέμε αφηρημένη εργασία. Αυτή η διαδικασία είναι μια «συνένωση» του προλεταριάτου με τα μέσα παραγωγής.

Να κάνω μια παρένθεση εδώ. Κατά τη γνώμη μου, αυτή η συνένωση, σε εισαγωγικά ή όχι, είναι η καρδιά του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Από αυτήν τη σκοπιά μπορεί να ασκηθεί και μια κριτική στη λογική που έβαλε χθες η Υφανέτ, στη λογική των κοινών. Αν η καρδιά του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής είναι ο συγκεκριμένος τρόπος συνένωσης των παραγωγών και των μέσων παραγωγής και όχι ο διαχωρισμός τους, τότε ο διαχωρισμός παράγεται στη βάση αυτής ακριβώς της συνένωσης, και εκεί πέρα μπορεί να ασκηθεί μια αρνητική κριτική και στη βάση αυτής της άρνησης μπορούμε να παράξουμε ένα κομμουνισμό που να έχει ριζοσπαστικό περιεχόμενο.

Αυτή η παρένθεση για τα κοινά. Τώρα: ποια είναι η ευκολία που προκύπτει απο την συνταύτιση προλεταριάτου και μεταβλητού κεφαλαίου; Δεν μπορώ να το δείξω στην παρέμβαση, αλλά είναι ότι φεύγει η ανάγκη να μιλήσουμε για τη δυνατότητα και την αναγκαιότητα του συλλογικού αναστοχασμού μέσα στον ταξικό ανταγωνισμό, για τη δυνατότητα και την αναγκαιότητα αυτού που ειπώθηκε «προλεταριακή δημόσια σφαίρα» ή που θα 'λεγα εγώ «μορφές προλεταριακής εξουσίας». Οπότε θα ήθελα να ρωτήσω: στην ανάλυση σας ποιο είναι το στάτους, η καταστατική θέση του συλλογικού αναστοχασμού; Για μένα είναι απαραίτητη στιγμή του ταξικού ανταγωνισμού και του ξεπεράσματός του. Αυτό είναι το πρώτο σημείο.

Το δεύτερο είναι ότι στην ανάλυση σας προκύπτουν κάποιες φράσεις-συμπεράσματα που χαρακτηρίζουν το περιεχόμενο που εσείς δίνετε στον κομμουνισμό στη συγκεκριμένη περίοδο. Ας πούμε, κατάρ-

γηση του εμπορεύματος, της εργατικής τάξης. Αυτά είναι κάπως κοινοί τόποι, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, στον αντιεξουσιαστικό χώρο. Και κάποια πράγματα που δεν είναι κοινοί τόποι, όπως κατάργηση της ιδιοκτησίας συνολικά, κατάργηση της εργασίας και μερικές θετικότητες, άμεσα κοινωνικά άτομα, άμεση κοινωνική δραστηριότητα κ.λπ. Ή ακόμη και κατάργηση-καταστροφή της κοινωνίας ως κάτι που υπάρχει έξω από τα άτομα –το οποίο είναι αρκετά σημαντικό. Αυτοί οι προσδιορισμοί λέτε ότι προσδιορίζουν την έννοια του κομμουνισμού στη συγκεκριμένη περίοδο και προκύπτουν από μια επιχειρηματολογία που είναι αρκετά στιβαρή, συγκροτημένη. Το πρόβλημα είναι ότι όλοι αυτοί οι προσδιορισμοί μπορούν να βρεθούν κατά λέξη σε κείμενα του γνωστού τύπου, που είναι όλα κείμενα του 19ου αιώνα, εκτός από το περί κατάκτησης της ιδιοκτησίας στο σύνολό της. Όποτε υπάρχει μια αντίφαση, που είναι είτε αντίφαση του καπιταλισμού και εκφράζεται στη θεωρία έτσι, είτε είναι αντίφαση της θεωρίας που κάνετε εσείς. Οπότε το δεύτερο ερώτημα είναι αυτό.

Σχόλιο 8:

Νομίζω ότι όταν κουβεντιάζουμε για τη μαρξική σκέψη και την κομμουνιστική θεωρία υπάρχει ένας πολύ μεγάλος κίνδυνος να εργαλειοποιήσουμε όλο αυτό το σχήμα, αν αφήσουμε απέξω το διαλεκτικό του χαρακτήρα. Και αυτό είναι αρκετά σύνηθες ακριβώς λόγω της δυσκολίας που έχει ο διαλεκτικός χαρακτήρας μέσα στη μαρξική σκέψη και στην κομμουνιστική θεωρία. Και χάνοντας έτσι το διαλεκτικό χαρακτήρα είναι πολύ φυσικό πολλές φορές όλο αυτό το θεωρητικό σχήμα να εργαλειοποιηθεί και να καταλήξει από μια ζωντανή κι ανοιχτή θεωρητική διαδικασία σε μια παγιωμένη ιδεολογία. Ένα άλλο πράγμα που θα ήθελα να επισημάνω στην κουβέντα, είναι ότι την έννοια της αντίφασης πολλές φορές την αντιλαμβανόμαστε σαν μία αντίθεση. Είναι λίγο πιο πολύπλοκο. Νομίζω ότι ακριβώς η έννοια της αντίφασης είναι επίσης μια έννοια που την παραγνωρίζουμε και την ξεχνάμε όταν προσπαθούμε να κατανοήσουμε τη μαρξική σκέψη και την κομμουνιστική θεωρία. Όπως επίσης ξεχνάμε τη δισυπόστατη φύση που έχουνε οι σχέσεις μέσα στη γενικότερη καπιταλιστική συνθήκη. Έτσι πολλές φορές ξεχνάμε ότι το ίδιο αντικείμενο μπορεί να είναι ταυτόχρονα ανταλλακτική αξία και αξία χρήσης,

εμπόρευμα και αγαθό. Ότι η αφηρημένη εργασία είναι ταυτόχρονα, πολλές φορές, και συγκεκριμένη εργασία, ακριβώς στο ίδιο υποκείμενο. Ότι υπάρχει από τη μια μεριά εργατική τάξη καθεαυτή και εργατική τάξη δι'εαυτήν. Ξαφνικά ενώ αυτά τα έχουμε στο μυαλό μας, όταν προσπαθούμε να τα βάλουμε στο χαρτί και να κάνουμε αναλύσεις, ξεχωρίζονται απότομα και ξεχνάμε ότι αυτά τα πράγματα ενυπάρχουν μέσα στην ίδια σχέση. Αυτή για μένα είναι η έννοια της αντίφασης. Η αντίφαση δεν είναι κάτι που πρέπει να το λύσουμε για να πάρουμε ένα πράγμα καθαρό. Είναι ουσιαστικά αυτό που θα λυθεί αλλάζοντας την ίδια τη κοινωνική σχέση.

Κλασική παρεξήγηση, όταν λέμε υλικές σχέσεις: όταν μιλά ο Μαρξ για υλικές σχέσεις δε μιλά αναγκαστικά γι' αυτό που φανταζόμαστε, δηλαδή οικονομικές σχέσεις, τη διαφορά που έχει ο εργάτης από τον καπιταλιστή. Όταν μιλά για υλικές σχέσεις εγώ αυτό που καταλαβαίνω είναι συνολικότερα το πως οργανώνονται και πως δομούνται οι κοινωνικές σχέσεις που ορίζουν τη συνολική ανθρώπινη δραστηριότητα. Όταν μιλάει για υλισμό, λοιπόν, δε μιλά ούτε για πράγματα, ούτε για ποσότητες, ούτε για πόσο χρήμα μένει στην τσέπη. Μιλάει για κοινωνικές σχέσεις.

Προφανώς όλα αυτά είναι πολύ χαρακτηριστικά. Νομίζω πως είναι πολύ έντονη η ιδέα και στην αριστερά και στον αντιεξουσιαστικό και στον αναρχικό χώρο και στην κοινωνία, στο φαντασιακό μας γενικότερα, ότι η επανάσταση είναι αυτό το κλασικό σχήμα της επίθεσης στα χειμερινά ανάκτορα. Θα γίνει η επανάσταση, θα έχει ένα συγκρουσιακό, πολεμικό χαρακτήρα, μπορεί να θυμίζει και πολύ Δεκέμβρη του 2008 και για κάποιον το φαντασιακό του πάει στην Οκτωβριανή επανάσταση, για κάποιον άλλον στο συγκρουσιακό χαρακτήρα του Δεκέμβρη του 2008, και αυτό είναι επανάσταση. Η επανάσταση όμως δεν είναι ακριβώς αυτό το πράγμα. Είναι αυτή η διαδικασία κατά την οποία αλλάζουν, μετασχηματίζονται οι κοινωνικές σχέσεις οι οποίες διαμορφώνουν το κεφάλαιο και την εργασία. Αυτά ήθελα να επισημάνω σαν προβληματισμούς στο πως πολλές φορές κουβεντιάζουμε γι' αυτό που λέγεται κομμουνισμός, κομμουνιστική θεωρία, μαρξιστική σκέψη κ.λπ.

Σχόλιο από το Κόκκινο Νήμα:

Σκέφτομαι μήπως θα έπρεπε να αρχίσουμε και έναν κύκλο απαντήσεων, γιατί ήδη έχουν μαζευτεί αρκετές παρατηρήσεις.

Όσον αφορά αυτό που είπε ο Κ. στην αρχή, δε μπορώ να μπω αυτή τη στιγμή σε λεπτομέρειες. Υπάρχει μια διαφορετική εκτίμηση. Εγώ πιστεύω ότι χάθηκαν οι κομμουνιστικές ιδέες από το αντιεξουσιαστικό κίνημα και ότι υπάρχει μια επάνοδος τώρα τελευταία. Αυτό όμως θα απαιτούσε μια άλλη συζήτηση, να κάνουμε δηλαδή ανάλυση του «χώρου» από τη δεκαετία του '70 μέχρι σήμερα.

Γι' αυτό θα πάω κατευθείαν στο δεύτερο σχολιαστή. Προσωπικά δε δέχομαι καθόλου την κατηγορία περί ντετερμινισμού, δηλαδή δε νομίζω ότι υπάρχει κάτι τέτοιο στην έκθεση της θεωρίας περί κομμουνιστικοποίησης που έκανα. Το θέμα που έθιξε επίσης για το συμβουλιακό κομμουνισμό, κατά πόσο ας πούμε καταγγέλλει απλώς τους ηγέτες κ.λπ., είναι άλλο ένα τεράστιο κεφάλαιο και τι να πει κανείς επάνω σε αυτό χωρίς να πρέπει να μιλάει για πολλή ώρα. Σαφώς μέσω της ταξικής πάλης ανασυγκροτείται το κεφάλαιο, γιατί το κεφάλαιο είναι ταξική πάλη. Μπορεί μέσω της ταξικής πάλης το κεφάλαιο να καταλήξει σε μια ανασυγκρότηση ή η ταξική πάλη να οδηγήσει στη διάλυση της καπιταλιστικής σχέσης. Αυτό είναι ένα στοίχημα, δεν υπάρχει κάτι ντετερμινιστικό σε αυτό. Τώρα, όσον αφορά τη θεωρία για ομάδες–καταλύτες, πολύ απλά δεν την πιστεύω αυτή τη θεωρία πλέον. Πιστεύω ότι υπάρχει μια ταξική πάλη διάχυτη σε όλο το κύκλωμα του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου και αν υπάρχει μια πολιτική οργάνωση που μπορεί να πιστέψει ότι μπορεί να ελέγξει την ταξική πάλη σε όλα τα σημεία του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου και να τα βάλει σε μια γραμμή και να τα οδηγήσει προς τα κάπου... Ήταν μια ψευδαίσθηση αυτή και του Μαρξ και του Λένιν –και ειδικά του Λένιν–, οδήγησε σε τραγικά αποτελέσματα όπως τη συγκρότηση του κρατικού καπιταλισμού στη Ρωσία. Τώρα όσον αφορά στο ότι μπορεί να είναι αυτά που είπα παραδοσιακός αναρχισμός με κομμουνιστική φρασεολογία, πρέπει να πω εδώ, για να αποκαταστήσω μια ιστορική πραγματικότητα, ότι ο αναρχοκομμουνισμός ήταν ένα βασικό ρεύμα του αναρχισμού: δηλαδή ο Καφιέρο και ο Κροπότκιν έλεγαν πράγματα τα οποία ήταν πολύ κοντά –στην εποχή τους– έλεγαν πράγματα που ήταν πολύ κοντά στον Μαρξ. Ο Καφιέρο είχε κάνει μάλιστα και μια σύνοψη του «Κεφαλαίου» η οποία κυκλο-

φορεί. Υπήρχε, την εποχή εκείνη της 1ης Διεθνούς και προς τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, ένας διάλογος και ένας αλληλοεπηρεασμός ανάμεσα στους Μαρξ και Ένγκελς από τη μια μεριά και στους αναρχοκομμουνιστές από την άλλη.

Για μένα, η ταξική συνείδηση, δεν είναι πολιτική συνείδηση. Κομμουνισμός δεν είναι ένα κίνημα πολιτικό, αλλά πάντως είναι ένα κίνημα εναντίον της πολιτικής με τη στενή έννοια, όπως την καταλαβαίνουμε σήμερα. Γιατί, όπως έλεγε ο Μαρξ, η ζωή από την οποία αποκλείεται ένας προλετάριος δεν είναι η πολιτική ζωή, είναι η κοινωνική ζωή. Η μιζέρια που βιώνουμε είναι μιζέρια μέσα στις κοινωνικές σχέσεις και όχι σε μια συγκεκριμένη μορφή του κεφαλαίου που είναι η πολιτική του μορφή, π.χ. το κράτος ή άλλες νομικές μορφές του κεφαλαίου. Και σαφώς δεν πιστεύω ότι η κρίση είναι προϊόν της ανικανότητας των εργαζομένων να αντισταθούν. Μπορεί κανείς να έχει μια άποψη ότι η κρίση μπορεί να μην προέρχεται από την ταξική πάλη, ότι παίζουν ρόλο άλλοι παράγοντες ή και άλλοι παράγοντες, αλλά δεν μπορώ να δω πως μπορεί να είναι αποτέλεσμα της ανικανότητας των εργαζόμενων να αντισταθούν.

Τώρα για αυτά που είπε ο Δ. σε σχέση με τη δομή, ότι οι σύντροφοι εδώ δεν την αντιμετωπίζουν ως κάτι στατικό αλλά ως κάτι λειτουργικό που προωθεί τον αγώνα, αυτό ίσως να είναι ένας διαφορετικός τρόπος αντίληψης ή ορισμού.

Και έρχομαι στον Μ., που είπε ότι περίμενε να ακούσει άλλα πράγματα. Εμένα το θέμα μου εδώ δεν είναι η ανταλλαγή εμπειριών πάνω στον ταξικό αγώνα. Αν ήταν να μιλήσουμε στη συγκεκριμένη θεματική για ανταλλαγή εμπειριών από τον ταξικό αγώνα, θα αναφερόμουνα σε ένα πλήθος αγώνων στους οποίους έχω εμπλακεί τα τελευταία χρόνια, από αγώνες στην εκπαίδευση, σε συνελεύσεις γειτονιάς και σε πολλές άλλες περιπτώσεις. Το δικό μου το θέμα ήταν η εξήγηση του όρου: δηλαδή αν είναι να χρησιμοποιούμε τον όρο κομμουνιστικοποίηση, τι περιεχόμενο μπορούμε να του δώσουμε και τι περιεχόμενο του έχει δοθεί μέχρι τώρα. Το να γνωρίζουμε την ιστορία όρων που χρησιμοποιούμε, ακόμη και όρων που ίσως δε θα θέλαμε να χρησιμοποιήσουμε είναι απαραίτητο –μπορεί να μη θέλεις να χρησιμοποιήσεις αυτό τον όρο και είναι δικαίωμά σου, εγώ δεν έχω έρθει εδώ να πείσω κανέναν ότι πρέπει να χρησιμοποιεί την γλώσσα

που χρησιμοποιώ εγώ– αλλά πρέπει να έχουμε γνώση των πραγμάτων για τα οποία συζητάμε και να συζητάμε στη βάση αυτής της γνώσης.

Ένα δικό μου βασικό θέμα σήμερα, που ίσως να μην το έκανα εγώ αρκετά σαφές, είναι το πώς συγκροτείται το υποκείμενο εκείνο που πηγαίνει ενάντια στο κεφάλαιο μέσα από την κυκλοφορία των αγώνων, που δεν είναι ανεξάρτητοι από την κυκλοφορία του κεφαλαίου. Και δεν είναι ανεξάρτητοι οι αγώνες από την κυκλοφορία του κεφαλαίου γιατί συγκρούονται με αυτήν την κυκλοφορία, συγκρούονται με αυτήν την ταξική σχέση εξουσίας που είναι το κεφάλαιο. Το κεφάλαιο δεν είναι οικονομία, όπως πολύ σωστά είπε και ο σύντροφος. Αυτή ήταν μία από τις πολλές ψευδαισθήσεις του Καστοριάδη, γιατί ο Καστοριάδης όταν λέει ότι διαβάζει Μαρξ στην πραγματικότητα δε διαβάζει Μαρξ, δε γνωρίζει τον Μαρξ, γνωρίζει τον Μαρξ με διάφορα ψευδώνυμα: Τρότσκι, Λένιν, κ.λπ. και νομίζει ότι μιλάει για τον Μαρξ. Το κεφάλαιο είναι σαφές από την ανάλυση του Μαρξ ότι είναι μια κοινωνική σχέση, είναι ένας ιστορικά ειδικός τρόπος παραγωγής και επικοινωνίας όπως επίσης είναι και μια ιστορικά ειδική μορφή πατριαρχίας. Ο δικός μου τρόπος να προσεγγίζω τα πράγματα είναι βασικά ιστορικός. Είναι και λογικός, με την έννοια ότι οι κατηγορίες που χρησιμοποιούνται στο Κεφάλαιο είναι λογικής φύσης. Δεν μπορώ να επεκταθώ περισσότερο σε αυτό. Θα μπορούσα να πω, πολύ γενικά, ότι αν κοιτάς τις κατηγορίες του Κεφαλαίου από λογική σκοπιά, αυτές δεν έχουν φύλο –για να πάρω ένα παράδειγμα από αυτά που συζητήθηκαν μέχρι τώρα. Αν τις κοιτάς όμως από ιστορική σκοπιά αυτές οι κατηγορίες έχουν φύλο και όντως έχουν πολύ μεγάλο δίκιο οι φεμινίστριες να κριτικάρουν όλες αυτές τις ελλείψεις στη μαρξική θεωρία.

Σαφώς πιστεύω και εγώ, όπως είπε πριν ο Δ., ότι είναι προβληματικό να κάνουμε μία ανάλυση που λέει απλώς ότι βλέπουμε ένα διαφορετικό σύστημα εξουσίας στον καπιταλισμό, ένα διαφορετικό σύστημα εξουσίας στην πατριαρχία, ένα διαφορετικό σύστημα εξουσίας στον ρατσισμό και μετά να προσπαθούμε με έναν κάπως τεχνητό τρόπο να τα φέρουμε κοντά το ένα στο άλλο. Πρέπει να δούμε πως αλληλοδιαπλέκονται και ποια είναι η βασική σχέση, σήμερα που μιλάμε, το 2011 που συγκροτεί την πατριαρχική, τη ρατσιστική, την εθνικιστική, και ούτω καθεξής, σχέση. Αυτό δεν σημαίνει ότι ανά-

γονται όλες οι καταπιέσεις στην οικονομία αλλά σημαίνει ότι η καπιταλιστική σχέση συγκροτεί το υποκείμενο της καπιταλιστικής κοινωνίας με έναν ιστορικά ειδικό τρόπο που δεν υπήρχε πριν από το δέκατο έκτο αιώνα, πριν από την απαρχή της καπιταλιστικής κυριαρχίας. Αλλιώς, θα μιλούσαμε υπεριστορικά και γενικά για ρατσισμό που υπήρχε πάντα, δηλαδή θα λέγαμε: οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν «Πας μη Έλλην βάρβαρος», επομένως ο ρατσισμός είναι διαχρονικό φαινόμενο, η καταπίεση της γυναίκας επίσης είναι διαχρονικό φαινόμενο κ.λπ. Ναι, αλλά ποιο είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ρατσισμού, της πατριαρχίας, του εθνικισμού σήμερα; Όπως και το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εκμετάλλευσης –γιατί και εκμετάλλευση υπήρχε σε όλες τις κοινωνίες. Γνωρίζοντας ποια είναι η ειδικά καπιταλιστική σχέση, αρχίζουμε να καταλαβαίνουμε καλύτερα τι είναι αυτό που πολεμάμε. Και το να γνωρίζεις τον εχθρό σου είναι και αυτό μια πρώτη νίκη.

Όσον αφορά τώρα το θέμα της οργάνωσης, ότι δηλαδή κατά κάποιο τρόπο μπορεί να έδωσα την εντύπωση ότι προκύπτει κάπως αυτοματικά η κομμουνιστικοποίηση, η ένοπλη εξέγερση κ.λπ. απλά από την καταπίεση που νιώθουν οι εργάτες και οι εργάτριες. Χρησιμοποίησα τον όρο «δημόσια προλεταριακή σφαίρα» που για μένα είναι η αντικατάσταση αυτού που παλιά έλεγαν «το Κόμμα». Βέβαια το κόμμα θεωρούνταν με δύο τρόπους: ως πολιτική οργάνωση, που για μένα είναι απορριπτέα, και ως ιστορικό κόμμα –αυτή την έννοια είχε ο Μαρξ. Εφόσον ο κομμουνισμός είναι το πραγματικό κίνημα που καταργεί τις υπάρχουσες συνθήκες, το κόμμα του προλεταριάτου δεν είναι ένα πράγμα το οποίο έχει γραφεία, καταστατικά, μέλη, κάρτες μέλους κ.λπ., είναι ένα ιστορικό ρεύμα περισσότερο. Αυτό σήμερα πιστεύω ότι θα μπορούσε να εκφραστεί καλύτερα με την έννοια της δημόσιας προλεταριακής σφαίρας, όπου όλα τα θέματα μπορούνε να συζητιούνται από ταξική σκοπιά. Και το αντιπαραθέτω στην αστική δημόσια σφαίρα που είναι φιλελεύθερη.

Για παράδειγμα να γιατί διαφωνώ με την έννοια που χρησιμοποιεί το QVZine για την κοινωνική δικαιοσύνη: υπάρχει ένας αγώνας για αναγνώριση αλλά υπάρχει ένας αγώνας για αναγνώριση του ότι είμαστε προλετάριοι –γιατί υπάρχει και η ψευδαίσθηση ότι δεν είμαστε και ότι είμαστε απλώς άτομα, ή ότι είμαστε απλώς φύλα, ή έθνη ή

φυλές. Βέβαια το πιο τραγικό από όλα είναι να νομίζουμε ότι είμαστε απλώς άτομα. Μέσα σε μια δημόσια προλεταριακή σφαίρα όλα αυτά τα ζητήματα που συζητάμε σήμερα μπορούν να γίνονται αντικείμενο διαρκούς επεξεργασίας, όπως και οι εμπειρίες αγώνα.

Τέλος να πω –όχι γιατί με ενδιαφέρει η υπεράσπιση του Μαρξ όσο γιατί δεν πιστεύω ότι έχει μια υλιστική ανάλυση και το θέμα αυτό το έχει δηλώσει στις θέσεις για τον Φόυερμπαχ– ότι ο Μαρξ είναι πέραν και του υλισμού και του ιδεαλισμού. Οποιοσδήποτε διαβάσει τις πρώτες εκατόν πενήντα σελίδες του Κεφαλαίου ψάχνει να βρει πού είναι η υλιστική ανάλυση. Μιλάει διαρκώς για φαντάσματα που καταδιώκουν τη ζωή μας, για το φαντασιακό του κεφαλαίου, για την αξία ως φαντασματική αντικειμενικότητα. Δε μπορώ να αναφερθώ περισσότερο σε αυτή την ανάλυση αλλά θα σας επιστήσω την προσοχή στο εξής, σε έναν προβληματισμό πάνω στο τι είναι η έννοια που χρησιμοποιεί «το χρήμα-φετίχ», που σήμερα τη βλέπουμε, μέσω της κρίσης του χρέους και του εκβιασμού του χρέους που παίζει πάνω στη ζωή μας, τι τεράστιο ρόλο έχει. Δεν θα υποτιμούσα αυτό που λέγεται «άλλες μορφές εξουσίας», πατριαρχική, ρατσιστική κ.λπ., αλλά πιστεύω ότι το χρήμα-φετίχ είναι αυτή τη στιγμή στη ζωή μας πολύ πιο κεντρική έννοια και γύρω από αυτήν την έννοια ενσωματώνονται και οι άλλες καταπιέσεις. Για αυτό και συμφωνώ με εκείνες τις φεμινίστριες, όπως η Federici και άλλες από τη δεκαετία του '70, που θεωρούσαν το σημερινό σύστημα ως πατριαρχικό καπιταλισμό. Δηλαδή μια συγκεκριμένη, ιστορικά ειδική μορφή πατριαρχίας. Το θέμα είναι, πιστεύω εγώ, να δούμε πώς συναρθρώνονται όλα αυτά τα πράγματα. Για να δείξω ότι η έννοια της αξίας δεν είναι κάτι μεταφυσικό αλλά κάτι πολύ πραγματικό που ορίζει τη ζωή μας, θα έπρεπε να μιλήσω πολύ ώρα οπότε περιορίζομαι σε αυτά τα σχόλια. Ευχαριστώ.

Σχόλιο από Blaumachen:

Να απαντήσω και εγώ σε κάποια από αυτά που τέθηκαν, τα έχω σημειώσει λίγο πρόχειρα και δε μπορώ να αντιστοιχίσω αυτή τη στιγμή το καθένα σχόλιο σε κάθε άτομο, εν πάση περιπτώσει απαντάω στα σχόλια, σημασία έχει το περιεχόμενο αυτών που λέμε.

Η κριτική περί εσχατολογίας, ας ξεκινήσουμε από αυτό, αναφέρθηκε ότι στις αρχές του αιώνα υπήρχε πάλι μια τάση του κινήματος

για εσχατολογία και τώρα ξεσκονίζεται και ξεθάβεται κ.λπ. Αυτό κατά την γνώμη μου μπορεί να απαντηθεί ως εξής: με την εννοιολόγηση του καπιταλισμού ως ιστορικά καθορισμένου τρόπου παραγωγής, που αναφέρθηκε ο Γ. προηγουμένως και με το γεγονός ότι, όταν συναντιούνται οι αντιφάσεις μέσα στη γενικευμένη κρίση που παράγει την επανάσταση, πραγματικά τότε αμφισβητείται το κεφάλαιο. Το ποια μορφή θα πάρει αυτή η πραγματική αμφισβήτηση στην προλεταριακή ιδεολογία που παράγεται, καθώς παράγεται η επανάσταση, μπορούμε να το καταλάβουμε μόνο εκ των υστέρων αυτό. Αυτό δηλαδή που σε εμάς φαίνεται σήμερα εσχατολογία στην ανάπτυξη της προλεταριακής θεωρίας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, τότε αφορούσε την πρώτη φορά που τόσα πολλά έθνη-κράτη εμπλεκόντουσαν σε παγκόσμιο πόλεμο, αφορούσε την ωρίμανση μιας οικονομικής κρίσης του καπιταλισμού που δεν είχε προηγούμενο, αφορούσε το ότι στη Ρωσία ξαφνικά ανατράπηκε ένα καθεστώς ασύλληπτης δύναμης. Η κατάργηση του κεφαλαίου τίθεται με ιστορικά καθορισμένο τρόπο μεν, αλλά τίθεται ως τέτοια. Το διακύβευμα αυτό είναι όταν γίνεται η προλεταριακή επανάσταση. Δεν λένε οι προλετάριοι «μάλλον δε φτάνουμε στο τέλος του καπιταλισμού με αυτή την επανάσταση γιατί συμβαίνει το α και το β». Μόνο εμείς σήμερα μπορούμε να πούμε ότι δεν ήταν αυτή η κομμουνιστική επανάσταση. Και εξάλλου στον τρόπο που το έθεσα στο κείμενο, θεωρώ ότι έκανα σαφές ότι πρόκειται για μία ιστορική σύγκρουση που παράγεται μέσα από την εξέλιξη του κύκλου αγώνων, της οποίας το αποτέλεσμα δεν είμαστε σε θέση –κατά την γνώμη μου είναι γελοίο να ειπωθεί κάτι τέτοιο– να το προκαθορίσουμε από τώρα. Άρα είναι ταυτολογικό για μένα το ζήτημα της εσχατολογίας, πάντα δηλαδή όταν το προλεταριάτο κάνει την επανάσταση αμφισβητεί τον καπιταλισμό. Το αν εκ των υστέρων εμείς κρίνουμε ότι δεν αμφισβητήθηκε στην πραγματικότητα ο καπιταλισμός εκείνη την στιγμή, είναι μόνο γιατί εμείς βρισκόμαστε σήμερα εδώ, στο 2011. Το 1917 η διάρθρωση του καπιταλισμού που υπήρχε αμφισβητήθηκε από τον κομμουνισμό που υπήρχε, που ήταν το να πάρει η εργατική τάξη τα μέσα παραγωγής στα χέρια της.

Σε ότι αφορά το οργανωτικό ζήτημα που τέθηκε. Εμείς λέμε ότι καθώς σαρώνεται η εργατική ταυτότητα μέσα από την αναδιάρθρωση, αυτό που παράγεται ως επανάσταση είναι η κατάργηση του προ-

λεταριάτου ως τάξη, όχι ο θρίαμβός της, όχι απλώς η απελευθέρωσή της από το κεφάλαιο, όχι η μετεξέλιξη της κοινωνίας κατ' εικόνα και ομοίωση της εργατικής τάξης σε μια εργατική κοινωνία. Αυτή η διαδικασία εμπεριέχει μέσα της ένα σύνολο συγκρούσεων που αφορά όλες τις κοινωνικές σχέσεις. Αυτού του τύπου η παραγωγή τίθεται ήδη σήμερα μέσα στους αγώνες. Στην Αργεντινή, όταν τελείωνε το κίνημα των Πικετέρος, υπήρχε μεγάλη σύγκρουση μεταξύ των ανδρών και γυναικών που συμμετείχαν στο κίνημα. Οι άνδρες έθεταν το ζήτημα ότι οι γυναίκες δεν ήταν στο σπίτι. Μέσα στους αγώνες παράγονται συνεχώς συγκρούσεις, αυτό είναι η «απόκλιση των δραστηριοτήτων», αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο «επιλύεται» το οργανωτικό ζήτημα. Βλέπουμε κάποιο εργατικό κόμμα να μπορεί να καθοδηγήσει την επανάσταση; Δεν υπάρχει. Δε μπορούμε να έχουμε κάποιου τέτοιου τύπου ηγεσία. Δεν είναι μέρος του ιστορικού περιεχομένου του σημερινού, αυτού που παράγεται για αυτό και δεν τα βλέπουμε, δεν είναι κάποιου τύπου έλλειψη. Συγνώμη αν μιλάω κάπως εμφατικά, κατά τη δική μου γνώμη μιλάω αυτή τη στιγμή.

Ότι είπαμε ότι θα είναι η μεγάλη νύχτα, δε βλέπουμε τις διαδικασίες από τις οποίες προκύπτει η επανάσταση. Ο κύκλος συσσώρευσης, που ξεκινάει από την κρίση του ΄73 και την αναδιάρθρωσή μέχρι σήμερα, ως κύκλος συσσώρευσης και ως κύκλος ταξικής πάλης, αυτός είναι που παράγει την επανάσταση. Όλοι οι αγώνες, ο τρόπος που μετασχηματίστηκαν, τα όρια που συνάντησαν, το πώς ξεπεράστηκαν, το πώς δημιουργήθηκε νέο περιεχόμενο. Μίλησα για τις ήττες των ανθρακωρύχων στην Αγγλία στα μέσα του ΄80, ουσιαστικά νικά η αναδιάρθρωση. Μίλησα για τους αγώνες στη δεκαετία του ΄90, μπορούμε να μιλήσουμε για τους αγώνες ενάντια στα Προγράμματα Δομικής Προσαρμογής από όπου ξεκινάει να απονομιμοποιείται ο νεοφιλελευθερισμός, μπορούμε να μιλήσουμε για τους αγώνες της αντιπαγκοσμιοποίησης και την απόκλιση που υπήρχε μέσα τους σχετικά με τα κομμάτια που μιλούσαν για τον άλλο κόσμο που είναι εφικτός και με το black block που ήθελε μόνο να πηγαίνει να τα σπάει. Μιλήσαμε για την κρίση το 2001 στην Αργεντινή, εκεί το κίνημα των Πικετέρος αμφισβήτησε πάρα πολλά πράγματα και μάλιστα έφτασε και στο οριακό σημείο να προσπαθήσει να κάνει αυτοδιαχείριση, να μπορέσει αυτό να λειτουργήσει για κάποιο χρονικό διάστημα, για-

τί εκεί βρισκόταν ο κύκλος συσσώρευσης ακόμα, που να μπορούν να υπάρχουν αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια παράλληλα με την κανονική οικονομία και τελικά αυτό να καταλήξει σε ένα αδιέξοδο. Μιλήσαμε για την εξέγερση στα banlieues, μιλήσαμε για το κίνημα ενάντια στο CPE το 2006. Αυτοί, οι ταξικοί αγώνες είναι η διαδικασία παραγωγής της επανάστασης. Οι ταξικοί αγώνες με το συγκεκριμένο περιεχόμενό τους, που δεν είναι διαφορετικό από το περιεχόμενο της εκμεταλλευτικής σχέσης μιας συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου.

Πάω λίγο στις ερωτήσεις που απεύθυνε σε μένα ειδικά ο Β.. Εν μέρει στην πρώτη ερώτησή του, απάντησε ήδη ο Κ. από το Κόκκινο Νήμα. Η αλήθεια είναι ότι ο Β., αυτό που είπε ότι λέμε, είναι η μισή πρόταση από την εισήγησή μας. Εμείς δε λέμε δηλαδή ότι το προλεταριάτο είναι μόνο μεταβλητό κεφάλαιο, λέμε ότι το προλεταριάτο είναι ταυτόχρονα και ταυτόσημα τάξη του κεφαλαίου με μόνο ορίζοντα τη διαιώνιση της καπιταλιστικής σχέσης αλλά και την ίδια στιγμή –αυτή είναι η παράδοξη διατύπωση της αντίφασης– και τάξη της επανάστασης με μόνο ορίζοντα την καταστροφή της σχέσης αυτής. Είπαμε ότι ο τρόπος που βλέπουμε εμείς την εξέλιξη αυτής της αντίφασης σήμερα, είναι ότι δεν συγκροτείται η τάξη σε τάξη για τον εαυτό της, σε τάξη που θα πάρει την εξουσία, θα καταλάβει τα μέσα παραγωγής, θα φτιάξει τα εργατικά της συμβούλια κ.λπ. Αλλά μέσα από την παραγωγή αποκλίσεων ανάμεσα στις δραστηριότητες τις ταξικές, παράγεται η τάξη ως τάξη –και εδώ υπάρχει κάτι το παράδοξο– ενάντια στον εαυτό της, ως τάξη που θα καταργήσει το κεφάλαιο καταργώντας και τον εαυτό της τον ίδιο. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου έχουμε βάλει ένα σχόλιο από μια εσωτερική συζήτηση μεταξύ όσων συζητάμε αυτά τα πράγματα, το οποίο αξίζει να το διαβάσω σχετικά με αυτό και λέει:

> «Η απόκλιση νομίζω ότι είναι ενδεχόμενη αλλά όχι αναγκαστική απαρχή, απλώς απαρχή μιας ρήξης. Νομίζω ότι η έννοια αυτή προσπαθεί να τονίσει το γεγονός ότι το προλεταριάτο είναι ταυτόχρονα τάξη του κεφαλαίου, με μόνο ορίζοντα τη διαιώνιση της καπιταλιστικής σχέσης, αλλά και τάξη της επανάστασης με μόνο ορίζοντα την καταστροφή της σχέσης αυτής. Στο στάδιο για το οποίο μιλάμε, το σημερινό, γίνεται λόγος για πρακτικές που τείνουν να ξεχωρίσουν το ένα από το άλλο. Δηλαδή πρακτικές που τείνουν

να διακρίνουν την τάξη του κεφαλαίου από την τάξη της επανάστασης, αλλά δεν παύουν να είναι πρακτικές της τάξης που είναι ταυτόχρονα και ταυτόσημα και τάξη του κεφαλαίου και τάξη της επανάστασης. Η υπέρβαση της αντίφασης τοποθετείται σε ένα μεταγενέστερο στάδιο όπου η διάρρηξη αυτής της ταυτότητας, τάξη του κεφαλαίου και γι' αυτό τάξη της επανάστασης, δε μπορεί να είναι παρά μια ιστορική παραγωγή που υπερβαίνει και τους δύο όρους της αντίφασης. Δεν είναι η νίκη του ενός όρου πάνω στον άλλο, είναι η ιστορική παραγωγή της τάξης που για να είναι τάξη της επανάστασης πρέπει να αυτοκαταργηθεί σαν τάξη, καταργώντας και όλες τις τάξεις. Τότε, όταν θα έχει αρχίσει αυτή η διαδικασία, θα μπορούμε πλέον να μιλάμε για ρήξη.»

Σε σχέση με το δεύτερο που με ρώτησες, είναι πολύ μεγάλη η συζήτηση, δηλαδή μιλάμε για την ιστορικοποίηση του κομμουνισμού και γιατί το περιεχόμενο είναι διαφορετικό. Ανέφερες ότι ο Μαρξ έχει πει πολλά πράγματα από αυτά που λέμε, ήδη από το δέκατο ένατο αιώνα, και γιατί λέμε ότι αυτό είναι το περιεχόμενο της επανάστασης σήμερα και δε λέμε ότι αυτό είναι το περιεχόμενο της επανάστασης από το δέκατο ένατο αιώνα, αφού ήδη λεγόντουσαν αυτά τα πράγματα από τότε. Η απάντηση που μπορώ να δώσω σε αυτό είναι ότι είμαστε υποχρεωμένοι κάπως να κρίνουμε τα πράματα με βάση αυτό που έγινε. Δεν έχουμε μια θεώρηση που κρίνει τα πράματα με βάση το τι θα μπορούσε να είχε γίνει. Αυτό που έγινε είναι ότι η επανάσταση του 1848 είχε ένα συγκεκριμένο δημοκρατικό περιεχόμενο, η επανάσταση του 1871 επίσης, η επανάσταση του 1917 ήταν η επανάσταση με την οποία η τάξη ήθελε να πάρει τα μέσα παραγωγής, εκφράστηκε με δύο διαφορετικούς τρόπους είτε με την κατάληψη της κρατικής εξουσίας είτε με τα εργατικά συμβούλια, η επανάσταση του 1936 επίσης εντάσσεται σε αυτό το πλαίσιο. Φτάνουμε σε ένα οριακό σημείο καθώς προχωράμε εκεί, όπου η αντίφαση αυτή του θριάμβου της εργατικής ταυτότητας από τη μια, δηλαδή του θριάμβου της εργατικής τάξης και του κομμουνισμού το '68, μοιάζει λίγο να εμφανίζεται ως αντίφαση. Οι Καταστασιακοί, ας πούμε, λέγανε ότι «δε θέλουμε να δουλεύουμε ποτέ» αλλά και ότι «πρέπει να φτιάξουμε εργατικά συμβούλια», λέγανε και τα δύο πράγματα, οι ίδιοι άνθρωποι στον ίδιο το λόγο τους. Και από εκεί και πέρα, από την αναδιάρθρωση που γίνε-

ται μετά την κρίση της δεκαετίας του ΄70, κατά την δική μας γνώμη και με βάση αυτά που βλέπουμε στους ταξικούς αγώνες, παράγεται αυτή η διάλυση της εργατικής ταυτότητας και γι' αυτό η επανάσταση ως αυτοκατάργηση του προλεταριάτου και όχι ως θρίαμβος ή χειραφέτηση της εργατικής τάξης. Αυτά. Εντάξει, τώρα τα είπα πάρα πολύ συνοπτικά γιατί δεν θέλω να καταχρώμαι άλλο τον χρόνο.

Θα εκμεταλλευτώ ότι έχω εγώ το μικρόφωνο και θα κάνω μία ερώτηση και εγώ προς την εισηγήτρια της τρίτης εισήγησης του QV. Στην πρώτη παράγραφο της τρίτης σελίδας της εισήγησης, γίνεται μία νύξη για την σχέση ανάμεσα στις φυσικές κατηγορίες και τις κοινωνικές κατασκευές. Λέει:

> «Μία που δεν πρόκειται για φυσικές κατηγορίες αλλά για κοινωνικές κατασκευές δεν υπάρχει νόημα και εξουσία έξω από αυτές τις σχέσεις, η μια αποτελεί το σύμπτωμα, την μεταφορά, την απόδειξη της ύπαρξης της άλλης. Είναι απολύτως απαραίτητο για την ανάλυσή μας να διακρίνουμε τις κατηγορίες αυτές μεθοδολογικά, προκειμένου να δούμε πώς οι κατηγορίες αυτές συγκροτούν η μία την άλλη σε συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες, από την άλλη πρέπει να αποφύγουμε την δημιουργία ενός απλουστευτικού μοντέλου τριπλής, τετραπλής ή πενταπλής καταπίεσης που μετρά τα προνόμια και τα επαναστατικά υποκείμενα π.χ. γυναίκα, μετανάστρια, μαύρη, λεσβία, εργάτρια.»

Αυτό που θα πω συνδέεται και με κάτι που είπε και ο Γ. προηγουμένως που μιλούσε, θέλω να ρωτήσω, γιατί αυτή η σκέψη κάπως σταματάει εδώ –κατά τη γνώμη μου, αν εγώ έχω καταλάβει καλά το κείμενο– και δε γίνεται στη συνέχεια μια προσπάθεια να αποσαφηνιστεί περισσότερο στο υπόλοιπο κείμενο. Θέλω να ρωτήσω, ποιος είναι κατά την γνώμη σας ο τρόπος που συγκροτούνται οι κοινωνικές αντιφάσεις σήμερα; Γιατί καταλαβαίνω από το κείμενο ότι υπάρχει μία κριτική στο ότι πρόκειται για ειδικά καπιταλιστική σχέση του κοινωνικού φύλου, της φυλής κ.λπ. Γιατί αυτό κατά την γνώμη μου δεν είναι μία θεωρητική άσκηση, έχει να κάνει με τον τρόπο που προσεγγίζουμε τους αγώνες συνολικά και με τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την επανάσταση και το ξεπέρασμα, εγώ θεωρώ. του καπιταλισμού, αυτού τελοσπάντων που θεωρούμε ότι υπάρχει σήμερα και πρέπει να ξεπεραστεί. Άρα η ερώτηση είναι: ποιο είναι το μοντέλο συγκρό-

τησης μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών αντιφάσεων που υπάρχουν σήμερα για σας; Αυτά.

Σχόλιο από το QV:
Καταρχάς να πω ότι, και σε αυτά που έλεγε ο Γ. προηγουμένως αλλά νομίζω και στη δική σου ερώτηση, κάπως διαισθάνομαι να διαφαίνεται μια επιστημολογική προϋπόθεση για το πώς κάνουμε αυτή τη συζήτηση, δηλαδή ήδη από την πρώτη τοποθέτηση του Κ. φάνηκε να μιλάμε για βήματα, για το πώς κατακτούμε τελοσπάντων το πολυπόθητο κάτι. Νομίζω ότι ακριβώς αυτόν τον τρόπο της δυτικής κοσμοαντίληψης για το πώς οργανώνεται ο χώρος και ο χρόνος αμφισβητούμε στην αποδομητική πολιτική ταυτοτήτων που κάνουμε. Και στην τοποθέτηση του Γ. επίσης, ο οποίος επανέφερε το ζήτημα του κέντρου και της περιφέρειας, δηλαδή του χρήματος-φετίχ γύρω από το οποίο οργανώνεται η εμπειρία μας, για ακόμη μια φορά θα πούμε, –και νομίζω ότι αυτό που ρώτησες σε κάποιο βαθμό αναλύεται στο κείμενο, δε ξέρω γιατί δεν έγινε σαφές– αλλά αυτό το οποίο αμφισβητούμε είναι ακριβώς αυτή η δομή, ότι υπάρχει ένα κέντρο και μία περιφέρεια. Και ότι αυτό που μάθαμε από τα περιθώρια της ιστορίας μας είναι ότι υπάρχει αυτή η δομή και προκειμένου να την αμφισβητήσουμε θα χρειαστεί σε ένα βαθμό να τη νικήσουμε.

Με αυτή την έννοια και πάλι στην παρατήρηση του Δ., δε μιλήσαμε ακριβώς για ξεχωριστά συστήματα εξουσίας αλλά για διακριτά συστήματα εξουσίας, που σημαίνει ότι, προκειμένου να μιλήσεις για την κοινωνική κατασκευή του φύλου χρειάζεται να μιλήσεις για την ιεραρχική σχέση άνδρα και γυναίκας προκειμένου να την αποδομήσεις. Κατά συνέπεια αυτό το οποίο λέμε εμείς είναι ότι υπάρχουν δύο πόλοι σε αυτή τη συζήτηση. Υπάρχει από την μια η πολιτική ταυτότητας, που το ερώτημα το οποίο θέτει είναι το ποιος είναι σε χειρότερη θέση, ποιανού το δίκιο χρειάζεται να υπερασπιστούμε κ.λπ., επομένως εκεί βλέπουμε την πραγματικότητα και κρίνουμε ότι κάποιες κοινωνικές κατηγορίες –όπως είναι οι γυναίκες, οι μαύρες, οι λεσβίες, οι ανάπηροι κ.λπ.– χρήζουν υπεράσπισης. Και ο άλλος πόλος αυτής της διαδικασίας είναι να σκεφτούμε το πώς φτάσαμε στη διαδικασία να συζητάμε για αυτές τις ιεραρχήσεις. Λέμε δηλαδή ότι από τα ίδια πεδία λόγου που κατασκευάζονται οι γυναίκες, οι λεσβί-

ες, οι ανάπηροι κ.λπ., κατασκευάζονται οι άντρες, οι straight, οι αρτιμελείς κ.λπ. και αυτό για μας σημαίνει ότι η δυσλειτουργία αυτή είναι ένας τρόπος να θέσουμε το ερώτημα για το πώς οργανώνεται η ζωή. Και για αυτό στις φεμινιστικές-μαρξιστικές αναλύσεις αυτό που σχολιάζουμε, όταν διερωτόμαστε για το πώς θα ενσωματωθούν οι γυναίκες στην τάξη, εμείς αυτό που αναρωτιόμαστε είναι το πώς οι άνδρες έχουν ήδη ενταχθεί στην τάξη. Αυτή η ερώτηση μπορεί να έχει κάποιες βάσεις πραγματικές, γιατί οι γυναίκες διαρκώς υπό προϋποθέσεις εντάσσονται σε αυτή τη δημόσια σφαίρα, αλλά αυτή η διερώτηση από την άλλη κρύβει το γεγονός ότι η δημόσια σφαίρα έχει καταστατικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες κάποιοι είναι ήδη ενταγμένοι και κάποιοι έχουν ήδη ενταχθεί σε αυτήν ως άντρες, straight, δυτικοί, ιδιοκτήτες, εργάτες κ.λπ.

Να συμπληρώσω κάτι, δεν ξέρω αν ρώτησες στρατηγικά για το μοντέλο που ακολουθούμε, αυτό στο οποίο εμείς επιμένουμε είναι να ανιχνεύουμε αυτή την εμπειρία μέσα από την οποία τα υποκείμενα έρχονται στο λόγο. Δηλαδή προηγουμένως, σε αυτό που έλεγε ο Μ. για το ποιο είναι το υλικό αντίκρισμα του ρατσισμού και της ομοφοβίας, οικονομικό μπορεί να μην υπάρχει αλλά υλικό πράγματι υπάρχει, δηλαδή το αίσθημα του να ανήκεις σε μία κοινότητα την οποία προϋποθέτεις ως νόημα και ως μορφή ζωής ότι υπάρχει και ότι αν συμμετάσχεις εσύ σε αυτήν θα αντλήσεις απόλαυση και ικανοποίηση, είναι αυτή που κατασκευάζει τις εξουσίες και τις ιεραρχίες του ρατσισμού και της ομοφοβίας. Και με αυτή την έννοια η εξουσία είναι φαντασιακή και ο ρατσισμός και η ομοφοβία είναι μεταφυσική. Ακριβώς επειδή έχουμε κατασκευαστεί και έχουμε πειθαρχηθεί ώστε να νομίζουμε ότι αν ανήκουμε και συμμετάσχουμε σε μια εθνική κοινότητα, η οποία με έναν τρόπο φαντασιακό προϋποτίθεται, τότε αυτήν επιτελούμε γιατί έτσι απολαμβάνουμε αυτή τη μορφή ζωής και με αυτό τον τρόπο την κατασκευάζουμε και μέσα από το αποτέλεσμά της νομίζουμε ότι ικανοποιούμε μία ουσία που υπάρχει πριν από μας, ενώ στην πραγματικότητα είναι μια ψευδαίσθηση του υποκειμένου να συνδέεται με τον κόσμο που πριν από αυτόν δεν υπάρχει. Δηλαδή πριν να μιλήσεις δεν υπάρχει γλώσσα. Απλά έχεις ήδη μιληθεί μέσα από αυτήν γιατί σου την έχουν απευθύνει.

Σχόλιο Β από το QV:
Να συμπληρώσω ή να συνεχίσω λίγο τη σκέψη. Παρατηρώντας και λίγο και αυτό που γίνετε τώρα, εδώ, σήμερα, σκέφτομαι το εξής, ότι ένα πράμα που εγώ ως πολιτική κάνω είναι να προσπαθώ να ανιχνεύω αυτές τις κρυμμένες εξουσίες που μπορεί να ανταλλάσσονται σε διάφορα επίπεδα και να μην είναι ορατές, να μην καταγράφονται, να μην θεωρούνται καν εξουσίες. Οπότε τώρα σκεφτόμουνα αυτό που μας ρώτησες για τη συγκρότηση των κοινωνικών αντιφάσεων σήμερα και σκεφτόμουνα το εξής, ότι εγώ τώρα που μιλάω και πριν που μιλούσα παθαίνω ταχυκαρδία, ότι δεν έχει σηκώσει καμία –εκτός από εμένα και τη Σ. μέχρι τη στιγμή αυτή στη κουβέντα– δεν έχει σηκώσει κάποια άλλη κοπέλα το μικρόφωνο να μιλήσει να πει κάτι, όπως και η πλειοψηφία και από χθες που ήμουνα εδώ, την Παρασκευή δε ξέρω τι έγινε, μπορεί να μιλήσανε όλες την Παρασκευή. Οπότε σκέφτομαι και αυτό που έλεγε και το Μωβ Καφενείο χθες με το «δημόσιο χώρο» και αν αυτός είναι ένας «δημόσιος χώρος» ή και «κοινός» ίσως, που με τη πρωτοβουλία του Cafi la Rage δημιουργείται και είμαστε εδώ σήμερα. Σε αυτό το δημόσιο χώρο υπάρχουν προϋποθέσεις για τη συμμετοχή του καθενός και της καθεμίας και το φύλο είναι μια από αυτές τις προϋποθέσεις και τα όρια που βάζει, η συγκρότηση δηλαδή που επιβάλει στο σώμα, τα νοήματα αυτά τελοσπάντων που έλεγε και η Σ. –γιατί δε ξέρω αν έχουμε π.χ. και τρανς ανάμεσα μας και πόσοι μετανάστες είναι εδώ ή οτιδήποτε άλλη...

Και σκεφτόμουνα επίσης ότι στην εισήγηση του Blaumachen στο τέλος υπάρχει μια καταγραφή από αντεπαναστατικές δραστηριότητες μέσα στην επανάσταση, ότι εκεί ας πούμε δεν υπήρχε μέσα σε αυτήν την καταγραφή, ενώ υπήρχαν οι λεσβίες, οι γκέι, οι τρανς, δεν υπήρχε η ετεροφυλοφιλία. Σαν ας πούμε οι ετεροφυλοφιλία να μην είναι μια αντεπαναστατική πράξη που μπορεί να υπάρξει μετά την επανάσταση, γιατί όπως υπήρχαν γυναίκες αν δε κάνω λάθος και όχι άντρες, πάντα υπάρχει αυτό το άλλο το όποιο είναι αόρατο όταν θέλει ή δυσκολεύεται να κατακτήσει το δημόσιο χώρο, να πάρει το λόγο, να μιλήσει για τον εαυτό του και από την άλλη είναι πολύ ευάλωτο στο να μιλάνε οι άλλοι γι' αυτό χωρίς να αντιλαμβάνονται τη θέση από την οποία μιλάνε γι' αυτό.

Σε σχέση με αυτό που έλεγε ο Γιώργος πριν για το να γίνουμε ορα-

τοί ως προλετάριοι ή προλετάριες σε διάφορες κοινωνικές κατηγορίες ή άλλες, σκεφτόμουνα ότι μου φαίνεται να είναι σαν ένα αίτημα να γίνουμε τελικά απλώς όλοι προλετάριοι και αυτό θα λύσει κάτι. Αλλά και στην εισήγηση λέμε ότι το θέμα της ένταξης, για παράδειγμα, των γυναικών στο προλεταριάτο θα είναι κάτι που θα αλλάξει και το προλεταριάτο ως τέτοιο, δηλαδή δεν είναι κάτι σταθερό που απλώς μετά άμα μπούμε όλοι μέσα θα είναι το ίδιο. Όπως και αυτή η κουβέντα δε θα είναι η ίδια άμα πάρουνε κάποιοι άλλοι το μικρόφωνο.

Σχόλιο Γ από το QV:
Να πω και εγώ κάτι που είχε βάλει ο Γ. για τη βασική σχέση, τι είναι αυτό το ιδιαίτερο που χαρακτηρίζει σήμερα το 2011. Δε ξέρω από πότε μέχρι σήμερα το βάζεις το ιδιαίτερο. Από πότε; Ναι, από το δέκατο έκτο αιώνα και μετά... Και λες ότι αυτή η βασική σχέση μάλλον θα έχει να κάνει με αυτό το ιδιαίτερο, και μετά λες ότι αυτό το ιδιαίτερο σχετίζεται με μια συγκεκριμένη σφαίρα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Όχι; Και λέω το ιδιαίτερο σήμερα λες πιο είναι, η καπιταλιστική σχέση μάλλον, ο τρόπος. Το ιδιαίτερο, ενώ με την άλλη έννοια είπες ταυτόχρονα ότι με μια άλλη έννοια η πατριαρχία ή ο ρατσισμός είναι διαχρονικά πράγματα. Ποιος τα αντιμετωπίζει έτσι; Πάντως όχι εμείς. Έτσι ας πούμε θα ρωτούσα ποια ήταν η βασική σχέση ας πούμε τον 5ο π.Χ. αιώνα στην Αθήνα; Νομίζω τέλος πάντων ότι η ερώτηση είναι ρητορική. Ότι κάθε φορά αυτό σκέφτομαι, επειδή είπε και η Σ. πριν ένα ζήτημα επιστημολογίας που έχει να κάνει και με τις κατηγορίες μέσα από τις οποίες φτιάχνουν τον κόσμο και τις αναλύσεις μας. Υπάρχει μια πολύ σαφής επιλογή του πώς αναγνωρίζεις τον κόσμο και φτιάχνεις κατηγορίες για να τον καταλάβεις όταν μιλάς για μια βασική σχέση ή για μια βασική διάκριση. Εγώ θα μπορούσα να δεχτώ ότι υπάρχει μια βασική σχέση που μπορεί να ορίζει έναν άνθρωπο, αυτό το σχήμα, η κατηγορία άνθρωπος, σήμερα το 2011 μέσα στη ζωή του κάποια στιγμή. Μπορεί κάποια ώρα της ζωής του, μπορεί για οχτώ ώρες να υπάρχει μια βασική σχέση, μια σχέση προτεραιότητας. Ας πούμε, το κάνει ως ένα... όπως αυτό που λέμε στη φιλοσοφία thought experiment, ότι αν εγώ όταν είμαι στη δουλειά μου είμαι κυρίως εκεί, με ορίζει αυτή η βασική σχέση εργασίας. Παρ' όλα αυτά, σε αυτό το πεδίο της ζωής, για μένα τουλάχιστον ως λεσβία, η βασι-

κή σχέση κυριαρχείται συνεχώς από το γεγονός ότι στη σχολική τάξη που μπαίνω και βγαίνω δεν έχω τη δυνατότητα να μιλήσω πραγματικά σε σχέση με τη ζωή μου. Απέναντι σε αυτό που είναι η ζωντανή μου σχέση με τους άλλους ανθρώπους μέσα σε αυτό το χώρο. Και ενδεχομένως αν θα χρειαστεί να υπερασπιστώ και πράγματα που έχουν να κάνουν με αυτήν –σε εισαγωγικά πια θα τη βάλω– τη «βασική σχέση», τη σχέση μου αυτή δηλαδή την εργασιακή, εκεί που πάω και παράγω υπεραξία και δε ξέρω και γω τι άλλο κάνω και ενδεχομένως ανήκω στο προλεταριάτο, δε ξέρω.

Θέλω να ρωτήσω επίσης, μετά μπορείτε ίσως να μου πείτε, πιο είναι το προλεταριάτο; Μπορεί να ακούγεται τελείως από χαζό μέχρι... αλλά η σεξουαλική μου, δε θα τη πω τώρα ταυτότητα, αυτό που ορίζει, που οργανώνει, που έχω κάνει ως επιλογή ή που δεν ήταν επιλογή που σχετίζεται με την επιθυμία μου, ο τρόπος δηλαδή που έχω οργανώσει τη ζωή μου συνολικά γύρω από τη σχέση αυτή του πώς ερωτεύομαι, πώς είμαι στη ζωή, με ποιους ανθρώπους συναναστρέφομαι, δε μπορώ πραγματικά να τη ξεχωρίσω από κάτι, ας πούμε, που εμφανίζεται να είναι πιο βασικό. Πιο βασικό σε σχέση με τι; Στο πώς ορίζω τη σχέση μου με τη μάνα μου και άρα με τα προνόμια ή τις συμμαχίες που μπορώ να κάνω με το θεσμό της πατροπαράδοτης οικογένειας; Τον τρόπο που μπορώ να χτίσω σχέσεις μέσα στο εργασιακό περιβάλλον με άλλους ανθρώπους για να πούμε, γιατί στο βαθμό που δε μπορώ να πω στους συναδέλφους ότι «εγώ είμαι και λεσβία παιδιά εκτός από όλα τα άλλα»... δε ξέρω, δεν είναι τόσο εύκολο μετά να πεις διάφορα άλλα πράγματα. Πώς θα συνεργαστούμε εδώ πέρα να πάμε στο διευθυντή, να πούμε αυτά, να πούμε τα άλλα, είναι μια απώλεια τελοσπάντων, εντάξει; Το γεγονός ότι εγώ πρέπει να σκέφτομαι ότι σε ένα άλλο κομμάτι της ζωής μου όταν θα εμφανιστώ για τους όποιους λόγους στο δρόμο ως μια λεσβία που κάτι διεκδικώ υπάρχει πάντα αυτό το γεγονός της συναπάντησης με ανθρώπους που υπάρχει πάντα αυτή η έκθεση, αυτός ο κίνδυνος. Άρα με αυτή την έννοια, δε ξέρω πώς είναι για εσένα βασική σχέση αλλά μέσα στο συγκείμενο που λέμε, στα συμφραζόμενα της δικής μου ζωής... Ενώ μπορώ να δω αυτό που είπε και η Σ., τα διακριτά συστήματα. Για παράδειγμα μόνο να παρακολουθήσω μπορώ τι σημαίνει να είσαι μελαμψός αυτή τη στιγμή ή μελαμψή στην Αθήνα, τι σήμαινε το τελευταίο καιρό. Δι-

ότι παρακολουθώ, δε το βιώνω. Δε ξέρω, πρέπει να συνεννοηθούμε, κατάλαβες; Δηλαδή υπάρχει η αναγκαιότητα του να συνεννοηθούμε, πραγματικά υπάρχει αναγκαιότητα να συνεννοηθούμε. Δε με πειράζει αν θα συνεχίσεις να το ορίζεις ως «βασική σχέση», απλώς πρέπει να ανοίξουν νομίζω, τα περιεχόμενα, θα πρέπει να είναι, η αντίληψη θα είναι, οι πρακτικές θα είναι... Με ποιους τρόπους θα έρθουμε να συναντηθούμε –αν υποθέσουμε ότι συνδεόμαστε σε ένα κοινό πράγμα ή θέλουμε να φτιάξουμε κοινότητες... δε ξέρω τι κάνουμε εδώ πέρα.

Σχόλιο από το Κόκκινο Νήμα:
Ένα τελευταίο μόνο σχόλιο θέλω να κάνω για αυτά που είπε η συντρόφισσα. Κατά τον ίδιο τρόπο ας πούμε που δυσκολεύεσαι εσύ να πεις ότι είσαι λεσβία στο σχολείο, κατά τον ίδιο τρόπο δυσκολεύεται και ένας μετανάστης να πει ότι είναι προλετάριος. Δηλαδή η κατηγορία μετανάστης είναι μια φετιχιστική κατηγορία. Όχι με την έννοια ότι ο μετανάστης δεν είναι και μετανάστης αλλά είναι σα να λες «ας πούμε ότι αφού σε χαρακτηρίζουν μόνο με αυτόν τον όρο ή λένε είναι “οι μελαμψοί” ας πούμε και εμείς είμαστε “οι λευκοί” άρα είμαστε διαφορετικοί». Όλα αυτά είναι φετιχιστικές κατηγορίες. Αν κάπου θα μπορούσαμε να συναντηθούμε σε ένα διάλογο, θα είναι ακριβώς σε μια βάση αποφετιχοποίησης. Κατά τον ίδιο τρόπο που και μια συγκεκριμένη φεμινιστική αντίληψη αποφετιχοποιεί το φύλο και δείχνει ότι δεν είναι βιολογικό αλλά κοινωνικό, κατά τον ίδιο τρόπο χρειάζεται να πούμε ότι δεν είμαστε δάσκαλοι μόνο. Και αυτή ακόμα είναι μια φετιχιστική κατηγορία, όχι με την έννοια ότι δεν είμαστε δάσκαλοι, αλλά υπάρχει ένα συγκεκριμένο σύστημα νοηματοδότησης ταυτοτήτων στο καπιταλισμό, σαν να πρέπει διαρκώς να αυτοπροσδιοριζόμαστε από κάτι πολύ συγκεκριμένο που κάνουμε, το οποίο μας εμποδίζει όταν εστιαζόμαστε σε αυτό το μερικό πράγμα να δούμε τη συνολική κατάσταση.

Υπήρχε μια πολύ ωραία ατάκα που είχε πει κάποτε η φεμινίστρια Juliet Mitchell ότι «εάν μας απορροφήσουν αποκλειστικά τα δικά μας προβλήματα είναι πολύ πιθανό ότι μέσα από μια πολιτική της ταυτότητας το φεμινιστικό κίνημα θα οδηγηθεί σε κάτι ανάλογο με τον εθνικιστικό σοβινισμό των τότε εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων του Τρίτου Κόσμου ή τον οικονομισμό της εργατικής τάξης». Αυτό

που νομίζω ότι προσπαθούσε να πει με αυτό είναι ότι χρειαζόμαστε πιο καθολικές κατηγορίες από αυτές που προκύπτουν από την πολύ άμεση εμπειρία μας για να μπορούμε να αρχίσουμε να καταλαβαινόμαστε, ότι δεν είμαστε μόνο ο τριτοκοσμικός, η δασκάλα, η λεσβία, ο μετανάστης, ο πολίτης του τάδε έθνους κ.λπ. Και εγώ προσωπικά μπορεί να κάνω λάθος, μπορεί όχι, αυτό που μας ενώνει μέσα στο καπιταλισμό προσπαθώ να το δω εξετάζοντας τη συνολική συγκρότηση αυτού του συστήματος, το οποίο μετά μας χωρίζει και σε επιμέρους κατηγορίες. Γιατί δε θα μπορούσε να λειτουργήσει αν δε μας χώριζε σε επιμέρους κατηγορίες.

Σχόλιο Γ από το QV (συνέχεια):
Απλώς λες ότι είναι ο καπιταλισμός που μας συγκροτεί και ο οποίος μας χωρίζει. Βάζεις μια σειρά. Εγώ δεν τη βάζω.

Σχόλιο 9:
Μια ερώτηση ήθελα να θέσω προς το Κόκκινο Νήμα. Αν έχω καταλάβει καλά τη διατύπωση. Κατάλαβα από την εισήγηση και τις απαντήσεις που δόθηκαν ότι η έμφυλη καταπίεση συνοψίζεται μέσα στη ρητορική περί απόκλισης των δραστηριοτήτων εντός της προλεταριακής τάξης. Αν το κατάλαβα σωστά. Εννοείτε δηλαδή πως ο αγώνας για τη καταστροφή του συστήματος των φύλων θα ενσωματωθεί, θα γειωθεί μέσα στους ίδιους τους ταξικούς αγώνες; Και αν ναι, πώς το βλέπετε αυτό να επιτυγχάνεται;

Σχόλιο από το Κόκκινο Νήμα:
Η συγκεκριμένη άποψη που λες περί απόκλισης είναι του Blaumachen, εγώ δε μπορώ να τοποθετηθώ αυτήν τη στιγμή πάνω στο ζήτημα. Δηλαδή αν είχα πει κάτι τέτοιο, θα σου το εξηγούσα κιόλας.

Σχόλιο από Blaumachen:
Λοιπόν, η απάντηση είναι ναι. Τώρα να το εξηγήσω λίγο περισσότερο αυτό το «ναι». Λέμε ότι κατά την εξέλιξη των ταξικών αγώνων η κίνηση δεν είναι από μια τάξη καθεαυτή προς μια τάξη δι'εαυτήν, όπως παράγεται σήμερα ο κομμουνισμός, αλλά μέσα από τη διάλυση, τη σάρωση της εργατικής ταυτότητας, η οποία όπως είπα προη-

γουμένως έχει ως εργατική ταυτότητα στην ιστορία της και έμφυλα και φυλετικά χαρακτηριστικά. Η σάρωση αυτού του πράγματος από την αναδιάρθρωση του καπιταλισμού και ταυτόχρονα από την αναδιάρθρωση των ίδιων των ταξικών αγώνων σε αυτήν την περίοδο, φτιάχνει αυτή η σάρωση μαζί με τους αγώνες που έχει μαζί της, φτιάχνει το περιεχόμενο του κομμουνισμού ως ταυτόχρονη κατάργηση όλων των αντιφάσεων. Και της αντίφασης της εκμετάλλευσης, και της αντίφασης του κοινωνικού φύλου. Αυτό που είπα για τη διαδικασία μέσα από την εξέλιξη των αποκλίσεων έχει υλικά χαρακτηριστικά, μιλάμε για συγκρούσεις. Είπα δηλαδή προηγουμένως ότι, σαν εσωτερικές αντιφάσεις της επαναστατικής διαδικασίας θα υπάρχουν συγκρούσεις ανάμεσα σε άλλα πράγματα αλλά και στο ζήτημα του φύλου. Με την έννοια ότι κατά τη δική μου γνώμη, όπως το αντιλαμβάνομαι εγώ ας πούμε, κεντρικό ζήτημα είναι η διάκριση δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας, η συνέχιση της διάκρισης ανάμεσα σε δημόσια και ιδιωτική σφαίρα που ουσιαστικά σημαίνει ότι επιτίθεται η αντεπανάσταση. Αυτή η σύγκρουση προφανώς στις απαρχές της, όπως είναι απολύτως λογικό, θα πάρει τα χαρακτηριστικά σύγκρουσης ανάμεσα σε γυναίκες και άντρες ή σε κάποιες γυναίκες και κάποιους άνδρες. Το ερώτημα λοιπόν που τίθεται, ως ζητούμενο δηλαδή αυτό που τίθεται, είναι το πώς μέσα από όλες αυτές τις συγκρουσιακές διαδικασίες... Δε θα υπάρχουν μόνο συγκρουσιακές διαδικασίες του τύπου γυναίκες/άντρες, θα υπάρχουν συγκρουσιακές διαδικασίες του τύπου: «εμείς θέλουμε να συνεχίσουμε από αυτό το εργοστάσιο να παράγουμε προϊόντα, εμείς που το καταλάβαμε, και αυτά τα προϊόντα να τα πουλάμε και να παίρνουμε το κέρδος» και το άλλο κομμάτι του προλεταριάτου θα θέλει να το καταστρέψει το εργοστάσιο, θα θέλει να του δώσει μια άλλη χρήση. Όλα αυτά τα πράγματα θα συναρθρώνονται με ένα τρόπο ο οποίος δεν έχει γραμμικά χαρακτηριστικά, δεν είναι απλές συσχετίσεις, θα υπάρχει ένα χάος τέτοιων σχέσεων που θα δημιουργούνται. Το ζήτημα είναι πως μέσα από όλες αυτές τις συγκρούσεις η αυτοκατάργηση της τάξης δε θα προκύψει ειρηνικά. Η αυτοκατάργηση της τάξης θα είναι σύγκρουση ανάμεσα σε κομμάτια της τάξης. Το θέμα είναι πώς μέσα από αυτό, μέσα ταυτόχρονα από το ότι θα καταστρέφεται η διάκριση του φύλου, θα καταστρέφεται η διάκριση ανάμεσα στο τι είναι παραγωγή και τι είναι αναπαραγωγή, θα κατα-

στρέφεται η διάκριση μεταξύ στο ότι ο ένας είναι από δω και ο άλλος δεν είναι, θα καταστρέφετε η διάκριση στο ότι αυτόν το χώρο τον λέμε «εργοστάσιο» ή τον λέμε ότι «εδώ κοιμόμαστε» ας πούμε, ή ότι «παίζουμε» ή ότι «φτιάχνουμε και πράγματα» τα οποία ούτε καν μπορούμε να τα φανταστούμε αυτή τη στιγμή καθώς θα δημιουργούνται οι ατομικές σχέσεις. Το αν μέσα από αυτή τη διαδικασία τελικά δε θα φτάσουμε στο να συγκροτηθούν πλέον νέα στρατόπεδα, ότι ο πόλεμος θα γίνει «γυναίκες» από τη μια μεριά, «άντρες» από την άλλη μεριά. Αν φτάσουμε εκεί, αν έτσι τελικά οριστικοποιηθεί η απόκλιση των δραστηριοτήτων που αφορά τη διάκριση μεταξύ παραγωγικής και αναπαραγωγικής σφαίρας, τότε δε θα ενοποιηθεί η ανθρωπότητα ως καταργημένο πια προλεταριάτο και άρα ως καταργημένες όλες οι ταυτότητες, τα κοινωνικά φύλα, οι σεξουαλικές ταυτότητες, οι φυλετικές ταυτότητες, τα πάντα. Μιλάμε για την κατάργηση των πάντων. Η κατάργηση των πάντων εμπεριέχει σύγκρουση μεταξύ των πάντων.

Σχόλιο 10:
΄Ηθελα με κάποια παραδείγματα να θέσω δυο ζητήματα. Το ζήτημα της συνείδησης και το ζήτημα του τελικού στόχου και του τι κάνουμε ενδιάμεσα. Φυσικά και οι δύο σας, τώρα δε θυμάμαι ακριβώς πώς το θέσατε η καθεμία, είναι ολοφάνερα ότι ακόμα και στο δικό μας χώρο που θα μπορούσε κανείς να πει ότι κυκλοφορούν οι πλέον συνειδητοποιημένοι άνθρωποι που αγωνίζονται για ένα άλλο κόσμο κ.λπ., οι γυναίκες είναι πάντα λιγότερες και, ή δε μιλάνε ποτέ ή μιλάνε πολύ λίγες από αυτές. Πράγμα που σημαίνει ότι μάλλον το πρόβλημα δε λύνεται με το να συνειδητοποιήσει κανείς ποια είναι η κατάστασή του, ποια είναι η κοινωνία, πώς λειτουργεί και ότι θέλει να την αλλάξει, να απαλλαγεί από αυτήν, να τη καταστρέψει. Αυτό είναι το ένα ζήτημα. Οπότε θέλω να πω ότι όση προσπάθεια και αν κάνει κανείς να συνειδητοποιήσει και να εμβαθύνει στη κατανόηση και στην αντίληψη του κόσμου όπως είναι σήμερα, αυτό φυσικά βοηθά και καλό είναι φυσικά να το κάνει κανείς, αλλά δεν είναι αυτό που θα οδηγήσει τελικά στη λύση του προβλήματος. Γιατί όπως βλέπουμε δε λύνεται αυτό το πρόβλημα έτσι.

Το άλλο ζήτημα του τελικού στόχου, για μένα, έτσι όπως βλέπω εγώ τα πράγματα, είναι η ολική καταστροφή. Γιατί διαφορετικά,

όπως το αντιλαμβάνομαι, πάλι δε θα δοθεί λύση σε όλα τα επιμέρους προβλήματα στα όποια θα αναφερθώ τώρα με κάποια παραδείγματα. Σε σχέση με αυτό που είπες, ότι είσαι λεσβία και δε μπορείς να μιλήσεις σε σχέση με αυτό το πράγμα, π.χ. στη δουλειά σου. Το λέω κάπως χοντροκομμένα, επίσης κάπως χοντροκομμένα και απλοϊκά θα πω και τα υπόλοιπα πράγματα, απλώς για να τα συνδέσω με κάποιο τρόπο. Εγώ π.χ. στη δουλειά μου δε μπορώ να μιλήσω σε καμιά περίπτωση για τις απόψεις μου για τον κόσμο, για το πώς θέλω να είναι οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων κ.λπ. γιατί φυσικά θα απολυθώ την επόμενη στιγμή. Και ο κάθε ένας από εμάς περιορίζει τον εαυτό του και κρύβει διάφορες πτυχές της ζωής του και αυτό είναι κάτι που συμβαίνει σε όλους. Και εγώ τείνω να αντιμετωπίζω κάτι τέτοιο με τον εξής τρόπο, δηλαδή όταν βλέπω ότι όλοι αναγκάζονται... μάλλον όχι κάπως αλλιώς πρέπει να το πω... θα συνεχίσω και με κάποια άλλα παραδείγματα. Τελοσπάντων, αυτό που θέλω να πω είναι ότι αυτός ο περιορισμός για ποιο λόγο προκαλείται; Για ποιο λόγο αναγκάζεται ο καθένας να κρύβει τι είναι, να καταπιέζεται κ.λπ.; Τι είναι αυτό που διαπερνάει και διαποτίζει όλες τις σχέσεις, όλες τις εκφάνσεις της ζωής; Τα πάντα και όλους τους ανθρώπους χωρίς καμία εξαίρεση; Τις γυναίκες, τους άντρες, τους μετανάστες, ανάλογα σε ποιο χώρο βρίσκονται και τι κάνουν εκεί; Είναι ο καπιταλισμός, είναι οι σχέσεις μέσα στο καπιταλισμό. Άρα για μένα λύση πραγματική θα δοθεί μόνο εάν δεν υπάρχει πλέον καπιταλισμός, αυτό δε σημαίνει πως εντωμεταξύ δεν αντιμετωπίζουμε τίποτα και δε κάνουμε τίποτα για όλα αυτά τα προβλήματα που προανέφερα. Φυσικά με όποιο τρόπο μπορεί ο καθένας αγωνίζεται στη καθημερινότητά του ενάντια σε όλα αυτά που τον καταπιέζουν. Για μένα όμως είναι πάρα πολύ σημαντικό να μη χάνει κανείς το τελικό στόχο. Τουλάχιστον εγώ πιστεύω ότι δεν πρόκειται να δοθεί λύση στο πρόβλημα της γυναικείας καταπίεσης αν κανείς θεωρήσει ότι, με το να αγωνιστεί απέναντι σε αυτό, αυτό θα είναι αρκετό για να εξαλειφθεί η γυναικεία καταπίεση. Άρα θεωρώ ότι όλα τα προβλήματα συγκλίνουν.

Σχόλιο από το QV:
Αγώνας ενάντια στον καπιταλισμό είναι και αγώνας ενάντια στη γυναικεία καταπίεση;

Σχόλιο 10 (συνέχεια):

Ναι, πώς θα μπορούσε να μην είναι; Θέλω να πω ότι ο αγώνας ενάντια στο καπιταλισμό θεωρώ ότι είναι ο αγώνας ενάντια σε όλων των ειδών την καταπίεση. Απλώς αυτό ήθελα να πω, ότι όλα συνδέονται μεταξύ τους. Ένας μετανάστης στη χώρα του δεν είναι μετανάστης, είναι ο ντόπιος ο οποίος μπορεί να είναι ρατσιστής απέναντι στο μετανάστη στη χώρα του. Όταν αναγκαστεί να μεταναστεύσει ο ίδιος, μπορεί να δεχτεί ρατσιστική αντιμετώπιση. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι δικό του το χαρακτηριστικό. Ότι ανάλογα με τη θέση που αποκτά στην καπιταλιστική κοινωνία θα δεχτεί και αυτήν την αντιμετώπιση. Άρα το πρόβλημα είναι η καπιταλιστική κοινωνία. Δηλαδή η ταυτότητα του καθενός δεν καθορίζεται από τον ίδιο, καθορίζεται μόνο από τη καπιταλιστική κοινωνία οπότε λύση σε τέτοια ζητήματα μπορεί να δώσει μόνο η κατάργηση της καπιταλιστικής κοινωνίας και δε θα μπορέσει να καταργηθεί η ταυτότητα από μόνη της, αυτή που καπελώνει το καθένα στην εκάστοτε στιγμή και κατάσταση που βρίσκεται.

Σχόλιο 11:

Μια μικρή παρατήρηση, αν μου επιτρέπετε, για τη σημασία που έχει το κεφάλαιο για τα ζητήματα της σεξουαλικότητας. Η μετάβαση στον καπιταλισμό διέλυσε τις παραδοσιακές μορφές ζωής μέσα σε μια κοινότητα και ανάγκασε τους ανθρώπους στο να είναι ιδιοκτήτες της εργατικής τους δύναμης. Αυτή η διαδικασία συνοδεύτηκε από μια αίσθηση ατομικής ανεξαρτησίας μέσα σε ένα σύστημα αντικειμενικής εξάρτησης, δηλαδή μια ψευδαίσθηση ότι έχεις την εργατική σου δύναμη και θα κτίσεις τη ζωή σου πρώτη φορά. Έως τότε, σε προκαπιταλιστικές εποχές, όλα οριζόντουσαν από νόρμες που ήταν από τη συντεχνία σου, από το φύλο σου, από χίλια δυο πράγματα. Υπάρχει επομένως μια μετάβαση στον καπιταλισμό που πρώτη φορά επιτρέπει σε κάποιον άνθρωπο να λέει ότι «η σεξουαλικότητά μου είναι δικό μου θέμα και θα κάνω ότι θέλω με αυτό». Αυτό ως ατομική διεκδίκηση, επαναστατική όπως εμφανίστηκε κυρίως στον εικοστό αιώνα, είναι φαινόμενο της εποχής του κεφαλαίου. Με αυτήν την έννοια η ολοκλήρωση, το σπάσιμο της αντικειμενικής εξάρτησης από αυτήν την ατομική, το αίσθημα της ατομικής ανεξαρτησίας που δεν ολοκληρώνεται, σχετίζεται με τον προλεταριακό αγώνα για την κα-

τάργηση του κεφαλαίου. Δε θέλω να αποφύγω το ερώτημα σου για το προλεταριάτο, το προλεταριάτο είναι ακριβώς αυτό, δηλαδή η αλλοτριωμένη εργασία στη προοπτική να σπάσει αυτήν την αντικειμενική κυριαρχία του κεφαλαίου πάνω στη κοινωνία. Οπότε σίγουρα αυτά τα αιτήματα πρέπει να τα δούμε σε συνάρτηση με τον αγώνα μέσα-και-ενάντια, για το ξεπέρασμα του κεφαλαίου και όχι αντιθετικά, έτσι όπως νομίζω ότι τίθεται.

6.5 Σημειώσεις

1. Αναφέρεται στο κείμενο της ομάδας queericulum vitae με τίτλο: «Ποιοι είναι οι κομμουνιστές; Δεν είμαστε εμείς κομμουνίστριες;». Το κείμενο αυτό μοιράστηκε σε γραπτή μορφή κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ-συνεδρίου και παρουσιάστηκε προφορικά από μέλη της ομάδας στην εισήγησή τους που ακολουθεί. – Σ.τ.Ε.
2. Ντωβέ, Ζιλ. (2002). ΄Εκλειψη και Επανεμφάνιση του Κομμουνιστικού Κινήματος. Αθήνα: Κόκκινο Νήμα.
3. ο.π.
4. ο.π.
5. ο.π.
6. ο.π.
7. ο.π.
8. Ο τίτλος αυτού του κειμένου έχει στα αλήθεια πολλές συνδηλώσεις. Η Sojourner Truth, μια απελευθερωμένη σκλάβα, το 1851 μιλάει σε ένα συνέδριο γυναικών στην Αμερική. Η ομιλία της έχει τίτλο «Δεν είμαι εγώ γυναίκα;» («Ain't I a woman?»). Αναρωτιέται δηλαδή αν η δική της εμπειρία, η δική της ζωή ως γυναίκας, μαύρης, απελευθερωμένης σκλάβας, ανήκει στις εμπειρίες καταπίεσης που αναδείκνυε το τότε κίνημα για τα δικαιώματα των γυναικών, στο οποίο πρωτοστατούσαν λευκές, μεσοαστές, ετεροφυλόφιλες γυναίκες. Ο λόγος αυτός θα μείνει στην ιστορία για να συμβολίσει την ανάδειξη της μη ένταξης στο γυναικείο κίνημα φωνών που δεν ακούγονταν, υποκειμένων που έμεναν αόρατα και παράλληλα τη διεκδίκηση να ανοιχτεί χώρος μέσα σε αυτό το κίνημα για να χωρέσουν κι άλλες εμπειρίες. Πολλά χρόνια πέρασαν από τότε.

Το 2009, οργανώνεται στο Λονδίνο το συνέδριο On the idea of

communism από το Birkbeck Institute for the Humanities (Zizek, Douzinas , κτλ). Οι σύνεδροι είναι σχεδόν αποκλειστικά άντρες. Την πρώτη μέρα του συνεδρίου, κυκλοφορεί σε μορφή παρέμβασης ένα εναλλακτικό (φανταστικό) πρόγραμμα, όπου οι σύνεδροι είχαν αντικατασταθεί από φεμινίστριες και οι τίτλοι των παρουσιάσεων είχαν διαμορφωθεί αναλόγως. Στο φανταστικό αυτό πρόγραμμα, συμμετείχαν (με φανταστικούς τίτλους ομιλιών) η Angela Davis («Γυναίκες, Φυλή και Τάξη»), η Lynne Segal («Τι έκανε ο φεμινισμός στον κομμουνισμό»), η Silvia Federici («Δημιουργώντας κοινότητες φροντίδας»), η Vandana Shiva («Οικοφεμινισμός και η αμφισβήτηση του δυτικού κομμουνισμού»), η Sheila Rowbotham και Huw Beynon («Κομμουνιστές χωρίς κομμουνισμό»), η Donna Haraway («Διασπισιστικός κομμουνισμός») κ.α. Το φανταστικό συνέδριο έκλεινε με την ομιλία της bell hooks , μιας μαύρης αμερικανίδας φεμινίστριας, με τίτλο «Δεν είμαι εγώ κομμουνίστρια;», παραπέμποντας στην ομιλία της Sojourner Truth και κριτικάροντας την απουσία φεμινιστικών προσεγγίσεων από το συγκεκριμένο συνέδριο.

9. Silvia Federici, (2011), Φεμινισμός και πολιτικές των κοινών.

10. Aufheben , (2003), Από τον εργατισμό στον αυτόνομο μαρξισμό.

11. Judith Butler, (1998), Ο μαρξισμός και το απλώς πολιτισμικό, στις Θέσεις τεύχος 93.

12. Gayle Rubin, 1975, Το εμπόριο των γυναικών: σημειώσεις για την πολιτική οικονομία του φύλου.

13. ο.π.

14. Daniel Mang, Φυλή, τάξη και αντιφάσεις της αρρενωπότητας, στο qvzine τεύχος 4.

15. ο.π.

ΜΕΡΟΣ 7

ΔΟΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΜΕΡΟΣ 7

ΔΟΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

7.1 Εισήγηση του Cafe La Rage

Η δεύτερη κουβέντα έχει να κάνει με τις δομές κοινωνικής αναπαραγωγής, κυρίως ας πούμε σε σχέση με την εργασία, αλλά και ευρύτερα διάφορες δομές κοινωνικής αναπαραγωγής, όπως μπορεί να είναι οι συνελεύσεις γειτονιάς. Αυτές έχουν μια ιδιαίτερη σημασία σε μια περίοδο κρίσης όπου σε γενικές γραμμές η κατάσταση λειτουργεί με ένα τρόπο που λίγο-πολύ όλοι και όλες αντιλαμβανόμαστε, δηλαδή επιχειρήσεις μεγάλες μειώνουν την παραγωγή τους, απολύουν κόσμο, ελεύθεροι επαγγελματίες και μικροεπιχειρήσεις κλείνουνε, αυτοαπασχολούμενοι είναι στο όριο, με αποτέλεσμα και αυτοί να περνάνε στην ανεργία ή να καταφεύγουνε σε μια δουλειά με μικρότερο εισόδημα, δηλαδή σε μια υποτιμημένη εργασία. Και τελικά, όλη αυτή η κατάσταση έχει σαν αποτέλεσμα να υπάρχει μια τεράστια αύξηση της ανεργίας και αυτή η πραγματικότητα βάζει επιτακτικά το ερώτημα: τι μπορεί να γίνει σε σχέση με αυτήν την κατάσταση; Και όχι μόνο για τους άνεργους ως άμεσα ενδιαφερόμενους –για το πώς θα επιβιώσουν ή θα αναπαραχθούν κοινωνικά, όπως το λέμε εμείς με την ευρύτερη έννοια, με την έννοια δηλαδή όχι μόνο της επιβίωσης να φάνε για να ζήσουν– αλλά και για τους άμεσα ενδιαφερόμενους, για όσους δηλαδή από τη μια στιγμή στην άλλη μπορεί να βρεθούν στην ίδια θέση.

Τώρα, σε σχέση με την εργασία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τέτοια εγχειρήματα όπως είναι οι κολλεκτίβες ή το αλληλέγγυο εμπόριο ή εγχειρήματα στη βάση του αντιπραγματισμού ή της ανταλλαγής προϊόντων φαίνεται να έχουν ένα σκεπτικό σε μία κατεύθυνση να ξεπερά-

σουν τους διαχωρισμούς. Καταρχάς, τον κλασικό διαχωρισμό αφεντικού/εργαζόμενου αλλά και άλλους διαχωρισμούς, όπως έμφυλους ρόλους –που αναφέρθηκαν και προηγουμένως– και αυτό το οποίο θα πάρουν από αυτή τη διαδικασία, το «κέρδος», το οποίο μάλλον δεν είναι ακριβώς «κέρδος» με την κλασική καπιταλιστική έννοια, πώς θα το μοιράσουν. Πολλές φορές το κριτήριο μπορεί να είναι «στα ίσια» που λέμε, ή άλλες φορές μπορεί να είναι με κριτήρια «δικαιοσύνης» που αποφασίζουν τα ίδια τα μέλη αυτών των εγχειρημάτων.

Αυτά τα εγχειρήματα, όπως έχουμε δει, μπορεί να αναπτυχθούν στη βάση επιχειρήσεων οι οποίες ήδη υπάρχουν και βρίσκονται στο όριο του να κλείσουν, οι ίδιοι οι εργαζόμενοι να έχουν μια κατεύθυνση στο μυαλό τους, το να πάρουν αυτοί την επιχείρηση και να τη δουλέψουν οι ίδιοι. Αυτό το είδος αυτοδιαχειριζόμενης επιχείρησης που υπάρχει στο εξωτερικό με κάποια άλλη δομή, όχι ακριβώς έτσι, στην Ελλάδα δεν υπάρχει. Έχει δύο βασικά εμπόδια, αυτά που είδαμε και σαν παραδείγματα στον αγώνα στο εστιατόριο Banquet. Το πρώτο, είναι το νομικό εμπόδιο: δεν υπάρχει κάποιο σαφές πλαίσιο που να μπορούν αυτοί οι εργαζόμενοι σε περίπτωση που κλείσει το κατάστημα, η επιχείρηση, να πουν ότι «δε θέλουμε να χάσουμε τη δουλειά μας, θέλουμε να ζήσουμε, να πάρουμε την επιχείρηση και να τη δουλέψουμε οι ίδιοι». Αυτό [μπορεί να συμβεί] όταν, για παράδειγμα, ο εργοδότης χρωστάει λεφτά, να μπουν και να δουλέψουν μέχρι να πάρουν αυτά τα λεφτά. Αυτό είδαμε ότι δεν μπορεί να γίνει, υπάρχουν αυτά τα νομικά εμπόδια και ότι σε οποιαδήποτε τέτοια περίπτωση θα πρέπει να υπάρχει σύγκρουση.

Το κυριότερο μοντέλο τέτοιων εγχειρημάτων δημιουργείται από πολιτικά υποκείμενα, δηλαδή άτομα που ασχολούνται με το κίνημα και ξέρουν πέντε πράγματα και πέντε ανθρώπους. Δεν καταλαμβάνουν μια επιχείρηση που ήδη υπάρχει, αλλά φτιάχνουν ένα τέτοιο δικό τους εγχείρημα. Βέβαια, ο περιορισμός που υπάρχει σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ότι τα άτομα αυτά δεν έχουν συνήθως κάποιο κοινό αντικείμενο, δηλαδή μπορεί να μαζευτούν πέντε άτομα, οι οποίοι όμως να μην ξέρουν τι να κολλεκτιβοποιήσουν. Τα κυριότερα εγχειρήματα που έχουν προκύψει, σχεδόν όλα είναι τέτοιου είδους και εμείς κάπως τα χωρίζουμε σε δύο κατηγορίες: α) στα εγχειρήματα αλληλέγγυου εμπορίου, τα οποία εμπορεύονται προϊόντα αλλά σε μία

προσπάθεια να αφήσουν έξω τους μεσάζοντες που εμπλέκονται σε αυτήν τη διαδικασία και β) στα εγχειρήματα στη βάση του αντιπραγματισμού, της ανταλλαγής προϊόντων.

Το ερώτημα που τίθεται στην όλη κουβέντα είναι αν αυτές οι μορφές οργάνωσης, αυτές οι δομές κοινωνικής αναπαραγωγής είναι απλώς μια εναλλακτική, ένας εναλλακτικός τρόπος επιβίωσης μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα και δομές που μπορούν εύκολα να ενσωματωθούν ή εάν μπορούν να αποτελέσουν, μέσω της γενίκευσής τους, μια πρόταση στην κατεύθυνση της αυτοδιεύθυνσης της παραγωγής και τελικά να αποτελέσουν μια διαδικασία ανάμεσα σε άλλες για την έξοδο από τον καπιταλισμό.

Πάνω σε αυτά θα κάνουν εισηγήσεις τρεις ομάδες: η κατάληψη Πραποπούλου και το Δίκτυο για την Τροφοσυλλογική Δράση-«Ντουλάπι» από την Αθήνα, καθώς και το Άνευ Αρχών, καφενείο-τσιπουράδικο εδώ στη Θεσσαλονίκη.

7.2 Εισήγηση του Δικτύου για την Τροφοσυλλογική Δράση-«Ντουλάπι»

Δε θα μιλήσω κατευθείαν για το Ντουλάπι, θα πω λίγα πράγματα για τις συλλογικές κουζίνες, και πιο ειδικά από τη δική μου εμπειρία από τη συλλογική κουζίνα Σκαραμαγκά που κάνουμε τα τελευταία δυο χρόνια, μιας και το Ντουλάπι έχει έρθει σαν ένα αποτέλεσμα και σαν μια ανάγκη που έχει προκύψει μέσα από την εμπειρία μας και μέσα από τις κουζίνες και τέτοιου τύπου εγχειρήματα. Η συλλογική κουζίνα πλαισιώθηκε καταρχήν από ανθρώπους οι οποίοι θεωρούν ότι το θέμα της τροφής είναι ένα κομβικό σημείο τόσο στο επίπεδο του πώς βιώνουμε καθημερινά τη ζωή μας, όσο επίσης επειδή βλέπαμε μέσα σε αυτό ένα μεγάλο πολιτικό πεδίο να ανοίγεται με διάφορα θέματα που αφορούν το θέμα της τροφής. Δεν ξεκίνησε αυτή η προσπάθεια, η κουζίνα, σε σχέση με την κρίση απαραίτητα, περισσότερο επιδιώξαμε να δοθεί μια συλλογική απάντηση στο πώς βιώνουμε την καθημερινότητά μας μέσα στον καπιταλισμό και μέσα στην πόλη γενικά. Παρ' όλα αυτά, η κρίση και η ανάγκη για κάποιες διαφορετικές λύσεις τα τελευταία δύο χρόνια κατά κάποιο τρόπο βάζουνε πιο πολύ στο κέντρο μια τέτοια προσπάθεια.

Θα πω κάποια πράγματα για το πώς έχει λειτουργήσει η κουζίνα της Σκαραμαγκά μέχρι στιγμής. Λειτουργεί σε μια τακτική βάση, δηλαδή γίνεται κάθε Δευτέρα γιατί θέλουμε να αντιμετωπίζουμε την τροφή ως μια βιοτική ανάγκη, φροντίζουμε οι άνθρωποι να τρώνε όλοι μαζί σε ένα κοινό τραπέζι. Επίσης, δεν υπάρχει αντίτιμο στην κουζίνα της Σκαραμαγκά, δηλαδή η συνεισφορά είναι ελεύθερη και η συνεισφορά μπορεί να είναι με οποιοδήποτε τρόπο: μπορεί να είναι είτε χρηματική είτε ας πούμε σε προϊόντα ή να βοηθήσει κάποιος στην κουζίνα, και μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να μην υπάρχει συνεισφορά, εξαρτάται πάντα από τις περιπτώσεις και πώς θέλει ο καθένας να το κάνει. Μαγειρεύουμε όλοι μαζί και αναζητούμε με συλλογικό τρόπο τα προϊόντα που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για την κουζίνα και είναι καλύτερα για εμάς. Δε μαγειρεύουμε, δε φτιάχνουμε γενικά με βιολογικά προϊόντα απαραίτητα γιατί θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να δίνουμε περισσότερη έμφαση στον τρόπο με τον οποίο συναντιόμαστε, μοιραζόμαστε τα πράγματα και όχι τόσο στην ποιότητα της τροφής. Φυσικά, όταν έχουμε βιολογικά προϊόντα τα χρησιμοποιούμε, αλλά γενικά το βιολογικό είναι και πάρα πολύ ακριβό... Περισσότερο δίνουμε βάση από πού προέρχεται ένα προϊόν, δηλαδή μας ενδιαφέρουν περισσότερο οι μικρές παραγωγές, οι άνθρωποι οι οποίοι έρχονται σε επαφή μαζί μας και είναι ανοιχτοί σε τέτοια εγχειρήματα. Τα προϊόντα τα οποία είναι στην εποχή τους, για παράδειγμα μια βιολογική ντομάτα από τον Βασιλόπουλο, δε μας ενδιαφέρει περισσότερο από μια ντομάτα που δεν είναι τουλάχιστον πιστοποιημένη, από ένα μικρό παραγωγό.

Ξεκινώντας αυτό το εγχείρημα, αυτό που μας ενδιέφερε περισσότερο, και αυτό που βλέπαμε γύρω μας, ήταν ο τρόπος με τον οποίο ο άνθρωπος μέσα στην πόλη καθημερινά και μέσα στην κοινωνία βιώνει το θέμα της τροφής, είναι πάρα πολύ χαρακτηριστικό της ποιότητας ζωής σήμερα και γενικότερα. Βλέπαμε το πολύ συνηθισμένο παράδειγμα μια απομονωμένη κατανάλωση, μάσημα τροφής μπροστά σε μια οθόνη, σε έναν υπολογιστή. Βλέπαμε ανθρώπους, που παρόλο που ζούσαν κάτω από την ίδια στέγη, να μη συναντιούνται ποτέ να κάτσουν στο ίδιο τραπέζι και να φάνε και από την άλλη υπήρχε αυτή η πλευρά της τροφής ως διασκέδαση, της κατανάλωσης σε ένα εστιατόριο είτε αυτό σημαίνει για μια φτωχή οικογένεια Σάββατο βράδυ

πάω στο fast-food, είτε αυτό σημαίνει ένα πιο κυριλέ εστιατόριο για κάποιους οι οποίοι έχουν χρήματα, με όλες τις σχέσεις οι οποίες βιώνονται μέσα σε αυτό, τις εργασιακές σχέσεις, τους σερβιτόρους και γενικά μια αποξένωση. Ένας κοινός παρανομαστής πέρα από την απομόνωση, την κακή ποιότητα τροφής και την έλλειψη γενικά χώρου και χρόνου και επικοινωνίας είναι και η απώλεια οποιασδήποτε σχέσης με το φαγητό, τόσο ως προς το πώς παράγεται το φαγητό όσο και πώς μαγειρεύεται, πώς προετοιμάζεται σε γενικές γραμμές. Νομίζω ότι δεν απέχουμε πολύ από τα φαινόμενα κάποιων χωρών στη βόρεια Ευρώπη, στην οποία τα παιδιά όταν τους ρωτήσανε «πώς είναι τα ψάρια;» είπαν ότι «είναι τετράγωνα και μεγαλώνουν σε κουτί». Είμαστε πάρα πολύ κοντά σε αυτό, σε σχέση με το τι σχέση έχουμε με το φαγητό και από πού προέρχεται.

Για εμάς οπότε το να βρεθούμε, να μαγειρεύουμε μαζί και το να προσπαθούμε να δώσουμε μια συλλογική απάντηση στο πώς βρίσκουμε την τροφή, στο πώς τη μοιραζόμαστε ήταν σημαντικό, και για την ίδια την κατάληψη –τη Σκαραμαγκά– στην οποία συναντιούνται πάρα πολλοί άνθρωποι και θα ήταν καλό να μη συμβαίνει αυτό μόνο μέσα στις συνελεύσεις, αλλά να έχουμε και μία καθημερινότητα κοινή, να μπορούμε να συζητάμε γύρω από ένα τραπέζι, να μπορούμε να γνωριζόμαστε καλύτερα. Υπάρχει και το θέμα της γειτονιάς, των ανθρώπων για τους οποίους δεν είναι εύκολο να πλησιάσουν ένα χώρο από μια συνέλευση, αλλά τους είναι πιο εύκολο να έρθουν να φάνε μαζί μας, οπότε είναι ένα εγχείρημα το οποίο κατά κάποιο τρόπο θα έφερνε κοντά τους ανθρώπους από τη γειτονιά, γενικά όποιον ήθελε να συμμετέχει. Η κουζίνα η συγκεκριμένη έχει φιλοξενήσει περίπου είκοσι με τριάντα έως και εβδομήντα ανθρώπους, παρ' όλα αυτά δεν ήταν το πιο σημαντικό για μας να μεγαλώσει, να έχουμε πάρα πολύ κόσμο. Περισσότερο είχε σημασία να υπάρξει μια ώθηση να αρχίσουν να δημιουργούνται τέτοιες κουζίνες σε κάθε γειτονιά, αν είναι δυνατόν σε κάθε οικοδομικό τετράγωνο, και να μπορέσει με αυτόν τον τρόπο να διευθετηθεί με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο το θέμα της τροφής. Ταυτόχρονα, μέσα από την κουζίνα μας δόθηκε η ευκαιρία να συζητήσουμε, να βγάλουμε κείμενα και να προβληματιστούμε πάνω σε διάφορα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την τροφή, θα τα πω έτσι πάρα πολύ επιγραμματικά: το θέμα της πα-

ραγωγής, το θέμα της καλλιέργειας και της οικολογικής ισορροπίας, το θέμα της διατροφικής κρίσης γενικότερα, ο έλεγχος του σώματος, η πειθάρχηση γενικότερα μέσα από την τροφή καθώς και η ιατρικοποίηση, η οικονομική διάσταση του θέματος, ο έλεγχος της γης από εταιρίες γενετικής τροποποίησης, οι πατέντες των σπόρων και πολλά άλλα θέματα και ήταν ένας τρόπος αυτός να συναντηθούμε και να μιλήσουμε και να γίνουν κάποιες εκδηλώσεις, γενικά να δημοσιοποιηθούν τέτοια θέματα.

Εκτός από την κουζίνα στη Σκαραμαγκά λειτουργούν και άλλες κουζίνες στην Αθήνα, στο κέντρο γενικότερα, και επίσης και κάποιες άλλες συλλογικότητες, οι οποίες ασχολούνται με το θέμα της τροφής, με τις οποίες δεν έχουμε πάντα τα ίδια χαρακτηριστικά, δεν αντιμετωπίζουμε πάντα με τον ίδιο τρόπο διάφορα θέματα. Συνεργαζόμαστε με αυτές τις κουζίνες, έχουν γίνει και εγχειρήματα έξω από τις καταλήψεις, έχουν υπάρξει κουζίνες έξω από τους χώρους μας και σε γενικές γραμμές βρίσκουμε ότι μια συλλογική κουζίνα είναι ένας τρόπος να παρέμβεις και σε άλλες γειτονιές έξω από το κέντρο και επίσης και σε μέρη στα οποία η παρουσία κινηματικών διαδικασιών, αλλά καμιά φορά και η φυσική παρουσία ανθρώπων, είναι απαραίτητη, όπως τον τελευταίο καιρό σε κάποιες περιοχές της Αθήνας με τα ρατσιστικά πογκρόμ. Πολλοί από αυτούς τους ανθρώπους πήραν και την πρωτοβουλία να προχωρήσουν στη δημιουργία αυτού που λέγεται Ντουλάπι προσπαθώντας να απαντήσουν και σε πρακτικά ζητήματα αλλά και να προχωρήσουν κάποια θέματα τα οποία αφορούν την τροφή.

Να πω δύο λόγια για το δίκτυο ανταλλαγής τροφής το «Ντουλάπι». Πώς λειτουργεί η όλη φάση. Αρχικά αναφερθήκαμε στη συλλογική κουζίνα της Σκαραμαγκά, γιατί το Ντουλάπι εξαρχής ξεκίνησε σαν κατά κάποιο τρόπο απότοκο τόσο της συλλογικής κουζίνας Σκαραμαγκά, όσο και της κουζίνας του Αυτόνομου στεκιού. Συγκεντρώνουμε σε έναν χώρο τροφή και κοιτάμε να τη μοιραζόμαστε, αυτό ήτανε το αρχικό διακύβευμα και τέλος πάντων η επιθυμία μας. Τώρα με τι τρόπο γίνεται αυτό. Είτε επιλέγουμε οι άνθρωποι που βρισκόμαστε στο Ντουλάπι και συμμετέχουμε σε αυτό το τι θα θέλουμε να υπάρχει, άρα κοιτάμε να έρθουμε σε επαφή με κάποιους παραγωγούς, με κριτήριο τόσο την ποιότητα των προϊόντων, αλλά κυρίως να έχουμε κάποια επαφή με αυτούς τους παραγωγούς, να ξέρουμε ότι

π.χ. δεν χρησιμοποιούν μαύρη εργασία ή οτιδήποτε, ότι δεν χρησιμοποιούν μεθόδους καλλιέργειας πλήρως καταστροφικούς ή και στα όρια της λεηλασίας της γης γενικότερα και φυσικά να έχουν μια τιμή σχετικά προσιτή για τον κόσμο. Εννοείται ότι η επιθυμία μας είναι για πράγματα που θέλουμε, π.χ. αλεύρι ή ρύζι ή οτιδήποτε, αν είναι δυνατόν, να ερχόμαστε σε επαφή με μικρούς παραγωγούς και αυτό έχουμε κάνει μέχρι τώρα. Ο δεύτερος τρόπος που έρχεται η τροφή είναι από το πλεόνασμα. Η καθεμιά που συμμετέχει μπορεί να έχει από τον κήπο της ροδάκινα ή βερίκοκα που βγαίνουν όλα μαζί και δεν ξέρει τι να τα κάνει ή κάποια οικογενειακή ή φιλική άκρη π.χ. το λάδι ή πηγαίνεις στο σούπερ μάρκετ και βλέπεις πολτό τρούφας και λες «τι ένα τι τέσσερα» και λες «τι να τα κάνω τα τέσσερα;», ε, υπάρχει το Ντουλάπι. Ψειρίζεις τέσσερα, τα μοιράζεις τα υπόλοιπα. Προφανώς, σε όλο αυτό το διακύβευμα η επαφή με παραγωγούς και η βοήθεια μικρών καλλιεργητών ή κολλεκτίβων καλλιέργειας είναι μέσα στα σχέδιά μας. Επίσης, δεν υπάρχει αντίτιμο, υπάρχει ένα κουτί, στο οποίο ο καθένας αφήνει ελεύθερα ό,τι κρίνει ότι μπορεί να αφήσει για οτιδήποτε υπάρχει. Απλά, για τα πράγματα τα οποία έχουμε έρθει εμείς σε επαφή με παραγωγούς και τα έχουμε αγοράσει σε συγκεκριμένη τιμή αναγράφουμε κάπου την τιμή με την οποία αγοράστηκαν. Για τα υπόλοιπα η καθεμία αφήνει ό,τι θέλει. Τώρα έχει ένα ενδιαφέρον το πώς αυτό θα λειτουργήσει, το πώς θα διασφαλίσεις ότι θα μπουν λεφτά και δε θα συμβαίνει αυτό που λέγεται «τραγωδία των κοινών». Σε αυτό τονίζουμε με κάθε τρόπο δυο πράγματα:

α) ότι «τα σάβανα τσέπες δεν έχουν, στερούνται» και

β) ότι η κοινή πορεία όλων μας είναι ο τάφος, τα σκουλήκια, και στο ενδιάμεσο αντί να παράγουμε εξατομίκευση και απληστία μπορούμε να παράγουμε λίγη συνεργασία και αλληλοβοήθεια. Και προφυλασσόμαστε γενικότερα, στις κουβέντες που ανοίγουμε, να βάζουμε κατά εμάς σημαντικούς όρους που είναι η ευγένεια και η γενναιοδωρία.

Παράλληλα, στο χώρο αυτόν κάνουμε μαθήματα αυτομόρφωσης που αφορούν την καλλιέργεια, τρέχουσες συνθήκες, νομικές ή μη, που αφορούν απαγορεύσεις βοτάνων –εννοείται το καθεστώς των κοινών και των περιφράξεών τους όσον αφορά την τροφή–, δηλαδή βιοπατέντες και πνευματικά δικαιώματα πάνω στην ίδια τη ζωή, κά-

ποια μαθήματα αυτομόρφωσης για την καλλιέργεια και συλλογή μανιταριών κ.α.. Αυτό πάνω κάτω είναι το πώς λειτουργεί για την ώρα το Ντουλάπι. Το πιο σημαντικό βέβαια είναι το γιατί. Τι θέλω να πω; Γιατί το κάνουμε όλο αυτό; Η απάντηση «για να έχουμε τροφή όλοι μας» είναι προφανής. Τι υπάρχει πέρα από αυτό; Να ξεκινήσω με το σχετικά αγαπημένο μου πεδίο, αυτό της αρνητικότητας, δηλαδή τι δε θέλουμε να είναι το Ντουλάπι. Χωρίς να είμαστε αρνητικοί σε οποιαδήποτε προσπάθεια αλληλέγγυου εμπορίου ή προσπαθειών κολλεκτιβίστικων να διαχειριστούν το θέμα της εργασίας, είτε να βοηθήσουμε κάποιες κινηματικές υποδομές να απαντήσουν στο θέμα της καθημερινής επιβίωσης, εμείς δε θέλουμε να κάνουμε κάτι τέτοιο. Το βασικό πρόταγμα, η βασική συνθήκη του Ντουλαπιού είναι να σπάσει η κυρίαρχη συνθήκη καταναλωτή-παραγωγού, αυτός ο φετιχισμός του εμπορεύματος που ανακυκλώνεται ξανά και ξανά με κάποιον τρόπο να κατακερματιστεί με τις δικές μας προσπάθειες στο συγκεκριμένο αυτό χώρο. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, θεωρούμε ότι το πεδίο της τροφής είναι ιδιαίτερα προνομιακό για να ανοίξει την κουβέντα σε πολλά άλλα θέματα. Τα κοινά και οι περιφράξεις είναι δύο από τα πλέον προφανή που μπορείς να μιλήσεις, και έχεις μια υλικότητα να μιλήσεις, από τη στιγμή που διαχειρίζεσαι κάποια παραγωγή και την κοινή διάθεση για αλληλέγγυα τροφή σε ένα χώρο. Έτσι, μπορείς πιο εύκολα να καταλάβεις τι είναι το κοινό και πώς αυτό το διαχειρίζεσαι. Παράλληλα, ξεκινάμε και ένα εγχείρημα καλλιέργειας όσοι συμμετέχουμε στο Ντουλάπι. Υπάρχει μια έκταση γης που μας έχουν παραχωρήσει, η οποία ως σκοπό έχει να μοιράζει τα προϊόντα της μέσω του Ντουλαπιού και εννοείται βοηθάμε και στεκόμαστε αλληλέγγυοι και σε άλλα εγχειρήματα κατάληψης γης στην Αθήνα π.χ. η κατάληψη του Αγρού στο πάρκο Αγίων Αναργύρων στην Αθήνα.

Ένας άλλος στόχος είναι να σπάσει ένα από τα κυρίαρχα φαινόμενα της νεωτερικότητας, αυτό της εξατομίκευσης, που λέει ότι το άτομο, είναι αυτή η κυρίαρχη υπόσχεση που υπήρξε στη νεωτερική εποχή, ανεβαίνει στο πάλκο ώστε να το δούνε όλοι, εξυψώνεται και οι επιθυμίες του γίνονται διαταγή. Η πραγματικότητα ήταν ότι το άτομο ανέβηκε για να μείνει μόνο του, αβοήθητο, έτσι η αγορά να μπορεί να το κατασπαράξει ανά πάσα στιγμή με μεγαλύτερη ευκολία. Αυτή ακριβώς η συνθήκη που σε ένα πρακτικό επίπεδο λέει

ότι «εντάξει, ναι, και εγώ προτιμώ να αγοράσω από μια κολλεκτίβα ρύζι» ή «τα λεφτά μου να πάνε κάπου και να πάρω φτηνότερα αλεύρι ή οτιδήποτε», αλλά πώς θα το κάνω μόνος μου, όντως ακόμα και να τραβηχτείς να βρεις ένα παραγωγό αλευριού στα Φάρσαλα ή στη Βόρεια Ελλάδα για να έχει μια σημασία να σου στείλει ο παραγωγός πρέπει να σου στείλει πενήντα κιλά. Τι να τα κάνεις τα πενήντα κιλά αλεύρι; Οπότε αν υπάρχει ένα δίκτυο κανονίζουμε, κάποιοι τρέχουνε γι' αυτό, κάποιες άλλες τρέχουνε για κάποια άλλα πράγματα, όλο αυτό μοιράζεται κι έτσι δημιουργείται μια δομή αλληλεγγύης που καλύπτει αυτά τα πράγματα.

Ένα δεύτερο, πολύ σημαντικό διακύβευμα είναι πάλι αυτό που αναφέρθηκε πριν, η αποξένωση του σημερινού δυτικού ανθρώπου με την τροφή του, δηλαδή του ότι έχεις πλήρη άγνοια του τι εμπεριέχει αυτό το προϊόν που φτάνει στο πιάτο σου και το οποίο καταναλώνεις παθητικά, πόσο ποσοστό εκμετάλλευσης, δηλητηριασμού των νερών της γης ή καταστροφή των όποιων κοινοτήτων. Αυτό το πράγμα θέλουμε να το σπάσουμε και με μαθήματα αυτομόρφωσης, ακόμα και τροφοσυλλογής, δηλαδή τι βγαίνει στην ελληνική ύπαιθρο, πού μπορούμε να πάμε να μαζέψουμε οτιδήποτε μέσω συνεχούς επαφής με μικρούς παραγωγούς και γενικώς με καλλιέργεια μιας συνθήκης που λέει πάνω-κάτω ότι είμαστε όλοι περισσότερο ενήμεροι για την τροφή που καταναλώνουμε.

Ένας άλλος στόχος, είναι φυσικά να βοηθηθούν μικροί παραγωγοί ή εγχειρήματα παραγωγής τροφής κολλεκτιβίστικα, γιατί υπάρχει μια πάρα πολύ συγκεκριμένη τάση τις τελευταίες δυο δεκαετίες όλη η παραγωγή της τροφής να ελέγχεται από λίγες μόνο εταιρίες και από μεγαλοπαραγωγούς. Έτσι το τι φτάνει, πότε, με τι τιμή στα σουπερμάρκετ να είναι αποτέλεσμα καθαρά αποφάσεων των πολυεθνικών, με όλα αυτά που αυτό συνεπάγεται: τον τζόγο πάνω σε οποιαδήποτε φυσική καταστροφή που παίζεται στο χρηματιστήριο, που ανεβάζει τις τιμές των τροφίμων και όλα αυτά. Αυτό θα θέλαμε να συμβεί μέσω ενός σπασίματος του διπόλου παραγωγού-καταναλωτή, έτσι ώστε όλοι εν δυνάμει να βοηθούμε στην παραγωγή και να βοηθούμε στην κατανάλωση.

Επίσης, ένα πολύ βασικό σε κουβέντες περί παραγωγής τροφής έχει να κάνει με την αυτάρκεια. Θεωρούμε ότι τέτοια δίκτυα σχέσε-

ων όπως το Ντουλάπι θα θέλαμε να πολλαπλασιάζονται και να απαντάνε ακριβώς σε αυτό, ότι δεν χρειάζεται και δεν πρέπει κιόλας κάποιος να επιδιώκει τη διατροφική του αυτάρκεια, αντιθέτως χρειάζεται να έχει σχέσεις, δίκτυα, αλληλέγγυες σχέσεις με άλλους ανθρώπους ώστε να μοιράζεται πράγματα, να μη χρειάζεται να καλλιεργεί τα πάντα για να τη βγάλει μόνος του ή μόνη της, να υπάρχει όλο αυτό το δίκτυο σχέσεων που λέει ότι «εγώ μπορώ να βγάλω ντομάτες π.χ. ο άλλος μπορεί να βγάλει αλεύρι, ανταλλάσουμε, μοιράζουμε, γνωριζόμαστε» και αυτό το πράγμα είναι το σημαντικότερο.

Τώρα όσον αφορά τη συμμετοχή μας σε αυτό το τριήμερο τίθεται το ερώτημα: αυτό το πράγμα είναι κομμουνιστικοποίηση; Η αλήθεια είναι ότι εγώ δεν ξέρω. Θα οδηγήσει σε κάποια επανάσταση; Ούτε αυτό πραγματικά. Από την άλλη βρίσκουμε πιο σημαντικό αυτό το διάστημα τα ερωτήματα παρά τις απαντήσεις; Δεν πιστεύουμε ότι η επανάσταση θα έρθει ντετερμινιστικά από μια εγγενή κρίση του ίδιου του συστήματος. Ίσως, λέμε ίσως, να έρθει από μια σειρά εξεγέρσεων από ποικίλους λόγους, για ποικίλους λόγους, από μια δολοφονία, από μια διαδικτυακή σχέση ή από μια έλλειψη θέσεων παρκινγκ. Όταν θα έρθει, πιστεύουμε ότι αυτά τα δίκτυα σχέσεων και αλληλεγγύης μπορεί να μην επιταχύνουν απαραίτητα ή να πυροδοτήσουν την έλευσή της, θα διασφαλίσουν όμως ότι δε θα παράξει νέα Γκούλαγκ και νέα τέρατα.

7.3 Εισήγηση της κατάληψης Κτήματος Πραποπούλου

Γεια χαρά και από μας, από την κατάληψη Πραποπούλου, στο Χαλάνδρι στην Αθήνα. Να πω λίγα για την κατάληψη, για να καταλάβετε λίγο όσοι δεν ξέρετε τι παίζει εκεί κάτω. Είμαστε στον πέμπτο χρόνο λειτουργίας κατάληψης ιδιωτικού χώρου ενός κτιρίου, το οποίο έχει και αρκετό χώρο, τέσσερα στρέμματα περίπου κήπου. Τι κάνουμε εμείς όσον αφορά αυτήν εδώ την κουβέντα για τις δομές κοινωνικής αναπαραγωγής;

Λοιπόν ένα πράγμα που κάνουμε είναι να παράγουμε πολιτικό λόγο και δράση επιθετική στο υπάρχον, στο πλαίσιο της θεωρίας, να το πω έτσι, και το άλλο είναι να προσπαθούμε να δοκιμάζουμε, να ανιχνεύουμε κάποιες καταστάσεις, εγχειρήματα για το πώς μπορού-

με εδώ και τώρα να παλέψουμε κάποια πράγματα που θέλουμε να κρατηθούν σε μια μετεπαναστατική κοινωνία. Εντάξει, αυτό είναι λίγο ακροβασία, καταλαβαίνετε όμως τι εννοώ. Δηλαδή, μια απάντηση στο ερώτημα στο κατά πόσο μια δομή κοινωνικής αναπαραγωγής είναι επαναστατική από μόνη της: εμείς λέμε όχι, σίγουρα πρέπει να υπάρχει, αλλά χωρίς το υπόλοιπο, το άλλο σκέλος, δε γίνεται να προκαλέσει μια επανάσταση. Εμείς αντιλαμβανόμαστε ως δομές κοινωνικής αναπαραγωγής την οργάνωση της ζωής, των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, με όρους ελευθεριακούς, κομμουνιστικούς, αντικαπιταλιστικούς, χωρίς εξουσίες, χωρίς εμπορευματοποίηση, αντιιεραρχικά. Βέβαια αυτό σηκώνει και μια κουβέντα για το ποιες από όλες τις πτυχές της ζωής, όπως είναι τώρα δομημένη, θέλουμε να κρατήσουμε, δηλαδή σίγουρα όχι όλες. Έτσι, να πω ένα παράδειγμα, δεν ξέρω αν όντως ένα αυτοργανωμένο εστιατόριο έχει να προσφέρει κάτι, αν θα πρέπει σαν δομή να υπάρχει σε μια επαναστατημένη, ελεύθερη κοινωνία να το πω έτσι.

Εμείς έχουμε ασχοληθεί με διάφορες πτυχές, όσο μπορέσαμε να πειραματιστούμε. Σε μια πρώτη φάση καλλιεργήσαμε συλλογικά πίσω στο χωράφι, παράξαμε προϊόντα, σίγουρα δεν καλύφθηκαν οι διατροφικές ανάγκες ούτε καν όλων των ανθρώπων της κατάληψης, πάντως υπήρξε διάδοση της γνώσης, της μόρφωσης, από άτομα που ξέρανε αλλά και όλο αυτό το πνεύμα του συλλογικού, του να πράττεις συλλογικά. Κλήθηκε και άλλος κόσμος, δηλαδή όλο αυτό ήταν δημόσιο, και ό,τι κάνουμε προσπαθούμε να το δημοσιοποιούμε και να καλούμε κόσμο από τη γειτονιά και από άλλες γειτονιές στο χώρο μας. Μια άλλη βασική διαδικασία είναι αυτή της αυτομόρφωσης, είτε γίνεται ρητά είτε άρρητα. Δηλαδή θέλω να πω, έχουμε οργανώσει κύκλους αυτομόρφωσης για διάφορα ζητήματα: κοινωνική ψυχολογία, θέματα των υπολογιστών, ιδιωτικότητα στο internet, αλλά μέσα σε μια κατάληψη πολλοί θα γνωρίζετε ότι η διαδικασία της αλληλομόρφωσης, δηλαδή το πώς ο ένας μεταδίδει στον άλλο τις γνώσεις, τις πληροφορίες, γίνεται σε καθημερινή βάση. Αυτά άπτονται έτσι κι αλλιώς στον τρόπο, αυτό αφορά όλες τις καταλήψεις. Θεωρούμε ότι το πώς συλλογικά διαχειρίζεσαι ένα χώρο είναι έτσι κι αλλιώς μια διαδικασία, μπορεί να μην είναι μια δομή αλλά είναι σίγουρα μια διαδικασία και αποτελεί στοίχημα που θέλουμε να κρατηθεί, δηλαδή το να μπορούν οι

άνθρωποι να διαχειριστούν συλλογικά ένα χώρο, με ίσους όρους και όχι να είναι ο πατέρας που να διαχειρίζεται το σπίτι, ο διαχειριστής στην πολυκατοικία, το αφεντικό στην εργασία και στο χώρο. Έχουμε κι εμείς τώρα τελευταία μια συλλογική κουζίνα και είναι παρόμοιοι οι προβληματισμοί και γενικά οι πτυχές που έχουμε σκεφτεί.

Τώρα μια κριτική, στο πώς έχουν εφαρμοστεί αυτά τα πράγματα. Σίγουρα λόγω και έλλειψης χρόνου και χώρου, το περιβάλλον στο οποίο γίνονται αυτά, ο καπιταλισμός να το πω έτσι, είναι πολύ εχθρικό, αφιλόξενο σε τέτοια πράγματα, οπότε εμείς θεωρούμε ότι αναγκαστικά αυτά τα εγχειρήματα θα είναι, έτσι κι αλλιώς, μερικά. Δε θεωρούμε ότι υπάρχουν νησίδες ελευθερίας στον καπιταλισμό, αλλά όμως αξίζει να προσπαθούμε εδώ και τώρα να φτιάχνουμε, να οικοδομούμε πράγματα που θέλουμε, για το πώς θέλουμε να οργανωνόμαστε σαν κοινωνία. Αυτά με λίγα λόγια.

7.4 Εισήγηση του καφενείου «Ανευ Αρχών»

Εμείς παιδιά είμαστε καφενείο, είμαστε δώδεκα άτομα, είμαστε το Άνευ Αρχών. Ξεκινήσαμε πριν από τέσσερις μήνες, λειτουργούμε αυτοργανωμένα, όλο το εγχείρημα είναι πολιτικό και ξεκίνησε για να βοηθήσει κινηματικά όπου υπάρχει ανάγκη. Προσπαθήσαμε ξεκινώντας πριν από τέσσερεις μήνες, ήμασταν λίγοι, σιγά-σιγά γίναμε περισσότεροι. Ο καθένας μέσα σε αυτό το εγχείρημα δίνει την προσωπική του εργασία χωρίς κανένα προσωπικό όφελος και κάθε τέλος του μήνα αποφασίζεται από μια συνέλευση που υπάρχει πού θα πηγαίνουνε τα αποτελέσματα του καφενείου, τα χρηματικά αποτελέσματα. Προσπαθούμε να έρθουμε σε επικοινωνία με πρακτικά αδύναμους κρίκους, κοινωνικά αποξενωμένους, είτε μειονότητες είτε ό,τι άλλο είναι αυτό, για να τους δώσουμε μια μέρα εξτρά, γιατί αυτή τη στιγμή λειτουργούμε τέσσερεις μέρες τη βδομάδα, δηλαδή να ανοίξουμε μια Πέμπτη, να πάρουν μια μέρα που τη διαχειρίζονται μόνο αυτοί και να είναι δικιά τους, με δικά τους φαγητά και όλα τα οφέλη να πηγαίνουν σε αυτούς για την υποστήριξή τους. Επίσης σχέδια υπάρχουν για συλλογικές κουζίνες με διάφορες θεματικές τις οποίες σιγά-σιγά κι εμείς οργανώνουμε γιατί είμαστε πολλοί φρέσκοι. Σκέψεις υπάρχουν για να πάμε πέρα από τη διαδικασία του καφενείου

και του εστιατορίου. Όπως είπαν και τα παιδιά [από το Ντουλάπι], προσπαθούμε κι εμείς να έρθουμε σε συνέχεια με τους προμηθευτές, δηλαδή να είναι όσο το δυνατόν και βιολογικά (τα προϊόντα) και οι προμηθευτές να είναι ελεγμένοι με την έννοια της μαύρης εργασίας στο βαθμό του εφικτού, να μπούμε και στον πρωτογενή τομέα με την έννοια του να μπορέσουμε, ερχόμενοι σε επαφή με αυτούς τους παραγωγούς, να φέρουμε τα προϊόντα τους μέσα στο καφενείο και να μπορούν να πωλούνται, φυσικά σε πολύ φτηνότερες τιμές και σε πολύ καλύτερη ποιότητα. Αυτά. Δεν ξέρω αν κάποιος θέλει να ρωτήσει κάτι, γιατί ήρθαμε εντελώς απροετοίμαστοι.

Ο χώρος είναι στην Αγ. Δημητρίου, ενοικιαζόμενος. Από τα κέρδη, δίνονται πρώτα τα έξοδα και όλα τα υπόλοιπα λεφτά πηγαίνουν κινηματικά. Κάθε φορά που αποφασίζεται κάτι, βγάζουμε ένα κειμενάκι εσωτερικά και ανακοινώνουμε πού έχουν πάει τα λεφτά.

7.5 Συζήτηση

Σχόλιο 1:

Δύο-τρεις διευκρινιστικές ερωτήσεις θέλω να κάνω. Πρώτη ερώτηση: Πώς βλέπετε το ζήτημα της ανθρώπινης εργασίας την ώρα που γίνεται όλη η ιστορία στο Άνευ Αρχών, δηλαδή τί είδους εργασία είναι αυτή, πώς την ορίζετε και πώς την μοιράζετε;

Δεύτερη ερώτηση: Αν μπορείτε δώστε κάνα δύο παραδείγματα, όχι σε σχέση με το πού πήγαν αυτά τα κέρδη ή οτιδήποτε τέτοιο, αλλά αν υπήρξαν βοηθητικά σε κάποια διαδικασία.

Τρίτη ερώτηση: Επειδή ψάχνεστε τώρα κάπως να ανοίξετε από ό,τι κατάλαβα μια μέρα παραπάνω για κάποιους, κάποιες ομάδες, ορίστε το λίγο παραπάνω, τι συμβαίνει με αυτούς; Υπάρχει μια μέρα κατά την οποία μαζεύεται στοκ ή προϊόντα, πρώτες ύλες και εκείνη την ημέρα το διαχειρίζονται αυτοί; Τι συμβαίνει με το παραγόμενο κέρδος, αυτό πηγαίνει σε αυτούς ή μπαίνει σε μια κεντρική κουβέντα συνέλευσης κατά την οποία υπάρχουν κάποιες προτεραιότητες;

Με έναν τρόπο, δηλαδή, πώς το βλέπετε να κυλάει στο χρόνο όταν αυξηθούν είτε οι άνθρωποι που εμπλέκονται ή προκύψει να μη βγαίνει και τόσο, οικονομικά και πολιτικά. Οικονομικά από τη μία βγαίνει; Δεν ξέρω... θα μας πείτε. Και πολιτικά σε σχέση με το πώς κά-

ποιος εξωτερικός το αντιλαμβάνεται αυτό το εγχείρημα, δηλαδή μπορώ εγώ να έρθω εκεί πέρα και να το δω σαν ένα μαγαζί κάποιων φίλων μου; Μπορώ να το δω –είναι λίγο προβοκατόρικα αυτά για να τα απαντήσετε– ως ένα χώρο ο οποίος προτάσσει κάτι για την εργασία ή όχι; Μπορώ να το δω ως ένα χώρο ο οποίος προτάσσει κάτι σαν την αλληλοβοήθεια μέσω χρηματικού ποσού σε κάποιους χ, ψ, ζ, καλούς σκοπούς;

Σχόλιο από Άνευ Αρχών:
Κατά βάση ο τρόπος εργασίας μέσα είναι ότι όλοι κάνουν από όλα, είναι εκατό τις εκατό συμμετοχικός, δεν υπάρχουν φυσικά ιεραρχίες –αυτά δε χρειάζεται να ειπωθούν, νομίζω είναι αυτονόητα– αλλά ακόμη και στο πρακτικό κομμάτι όλοι κάνουν από όλα, όλοι πρέπει να μάθουν από όλα, δεν υπάρχει σερβιτόρος και μάγειρας, είναι όλα κυκλικά. Τώρα, όσον αφορά τη δεύτερη ερώτηση για το πού πάνε τα χρήματα. Τα χρήματα μέχρι στιγμής έχουν πάει στο Ταμείο Αλληλεγγύης Φυλακισμένων, στην υπόθεση ΠΙΚΠΑ, στους μετανάστες, στην υπόθεση των τριακοσίων μεταναστών όταν ήταν ενεργή, ξανά δυο φορές έχουμε δώσει στο ΠΙΚΠΑ, και τώρα σε μια μπροσούρα που πάλι είναι για την αλληλεγγύη στους πολιτικούς κρατούμενους και αυτό το μήνα και κάποια χρηματική βοήθεια για μια υπόθεση στο Βόλο που ασκήθηκαν διώξεις. Όσον αφορά τις ομάδες: η μέρα που θα δίνουμε στις ομάδες που χρίζουν βοήθειας κ.λπ. είναι καθαρά δικιά τους, αυτόνομη χρήση καθαρά του χώρου. Έρχονται, λειτουργούν μέσα στο χώρο, τους παρέχεται ο χώρος εκατό τοις εκατό και ότι κέρδη βγάλουν τα παίρνουν αυτοί, δηλαδή τα κέρδη τα παίρνουν αυτοί, δε μπαίνουν σε κανένα ταμείο, σε καμία συνέλευση. Ποιοι μπορεί να είναι αυτοί; Κάναμε μια φορά με Αφγανούς, προσπαθήσαμε να έρθουμε σε επαφή με τον Ξενώνα, προσπαθήσαμε να έρθουμε σε μια επαφή με άλλου τέτοιου είδους ομάδες, είτε Σομαλούς, είτε Μπαγκλαντεσιανούς, ακόμη δεν έχουν ευοδώσει αυτές οι προσπάθειες, προσπαθούμε να βρούμε μια άκρη με queer ομάδες επίσης.

Σχόλιο 2:
Εγώ θέλω να σας ρωτήσω ένα-δυο πράγματα πάνω στο εγχείρημα που κάνατε πριν τέσσερεις μήνες, ουσιαστικά από ό,τι καταλαβαίνω

η ενασχόλησή σας με το κίνημα, η ανάγκη για χρήματα που πάνε για κινηματικούς ή λόγους αλληλεγγύης σας προέτρεψε να ανοίξετε αυτό το εγχείρημα. Προσπαθώντας να κάνω έναν παραλληλισμό με τις μονοθεματικές πρωτοβουλίες που βέβαια είναι κινηματικές εκατό τοις εκατό, θέλω να ρωτήσω το εξής. Κάποιες φορές στις μονοθεματικές πρωτοβουλίες για τους πολιτικούς κρατούμενους, για τους άνεργους, για την εκπαίδευση μπαίνουμε σε μια διαδικασία να κάνουμε ένα άνοιγμα στην κοινωνία και, ας πούμε, να έρθουν σε αυτές τις πρωτοβουλίες άνθρωποι που ενδιαφέρονται πάρα πολύ ή ενδιαφέρονται εκείνη τη στιγμή για το θέμα αυτής της πρωτοβουλίας, και μέσα από αυτό να τους ανοίξουμε μια πόρτα, χωρίς να σημαίνει ότι εμείς τα ξέρουμε όλα ή είμαστε καλύτεροι, στο κίνημα ή σε μια ευρύτερη θεώρηση των πραγμάτων που μπορεί να φτάσει μέχρι εναντίον του καπιταλισμού, κομμουνιστικοποίηση, που ακούστηκαν αυτά κ.λπ. Λοιπόν αντίστοιχα ήθελα να ρωτήσω το εξής, και επειδή μάλλον είστε λίγους μήνες ακόμα και να μην έχετε [θέσει] αυτή την ερώτηση, αυτή τη στιγμή ίσως έχει αξία να την έχετε στο μυαλό σας, στο πίσω μέρος του μυαλού σας έτσι ώστε κάποια στιγμή να απαντηθεί: κάποιοι οι οποίοι έρχονται ως πελάτες, συγγνώμη τώρα που το χρησιμοποιώ έτσι, κάποιοι εξωτερικοί, όπως είμαι εγώ που μπορώ να έρθω να φάω κ.λπ., έχει μεγάλη αξία αν συμβαίνει ή αν θα συμβεί, αν πίνοντας ή τρώγοντας ή με την ύπαρξή τους εκεί άνοιγε μια πόρτα στο κίνημα δηλαδή δεν έρχονταν-έφευγαν απλά αφήνοντας τα χρήματα που εσείς, εμείς, τα διαχειριζόμαστε προς τους σκοπούς που θέλουμε. Αλλά ίσως μέσα από εκεί τελικά γίνονταν ενεργοί και μπαίνοντας στη διαδικασία να συμμετέχουν στο δικό σας εγχείρημα ή μπαίνοντας σε μια διαδικασία μεγαλύτερη. Δηλαδή να μην είναι απλά πελάτες εδώ και εκεί και απλά να παν τα χρήματα κάπου, αλλά να είναι κινηματικοί. Πάνω κάτω αυτό, δε ξέρω αν καταλάβατε την ερώτηση. Ευχαριστώ.

Σχόλιο από Άνευ Αρχών

Λοιπόν ως τώρα τι έχουμε κάνει εκεί: πρώτα από όλα αρκετοί έχουν επισκεφτεί το χώρο, έτσι κι αλλιώς τον ξέρουν. ΄Εχουμε γύρω-γύρω αρκετό έντυπο υλικό για να μπορεί να πάρει οποιοσδήποτε που θέλει να έρθει σε επαφή με άλλα έντυπα. ΄Εχουμε σε κάθε τραπέζι δικό μας έντυπο υλικό, ώστε να μπορεί να ξέρει, να είναι συνειδητή η θέση

του, που έρχεται, τι κάνει, πού πηγαίνουν τα χρήματά του, ένας άγνωστος πού μπαίνει έχει δηλαδή μια γνώση. Ταυτόχρονα έχουμε ανατρέψει ως τώρα τους τρόπους διεξαγωγής αυτού του πράγματος, δηλαδή δεν υπάρχει αυτή η σχέση σερβιτόρου, δεν υπάρχει αυτή η σχέση παίρνω-δίνω, «τι θέλετε», όλη αυτή η συμπεριφορά, ο τρόπος συμπεριφοράς δηλαδή ως τώρα. Από εκεί και μετά μένουν πολλά πράγματα να κάνουμε σίγουρα, δεν είναι ένας ναός για να μπορούμε να βάλουμε κόσμο μέσα στο κίνημα αλλά είναι εν γνώσει των περισσότερων από τον τίτλο ακόμα απέξω, μέχρι μέσα, τον έντυπο χώρο πώς το βρίσκουμε, το πού είναι και τι κάνουμε εκεί πέρα.

Σχόλιο 3:
Εγώ, χωρίς να είμαι ενάντια σε οποιαδήποτε τέτοια κίνηση, θεωρώ ότι καμιά φορά κάποιες τέτοιες σχέσεις... εντάξει, μπορεί να έχει καταργηθεί η σχέση μάγειρα-σερβιτόρου κ.λπ., είναι μια λογική πολλών ανθρώπων που επικρατεί σε πολλούς χώρους σήμερα. Το να πηγαίνω σε ένα εστιατόριο, σε έναν οποιοδήποτε χώρο μέσα στον οποίο τα χρήματα πηγαίνουν για κάποιο κινηματικό σκοπό, αυτό το πράγμα κατά κάποιο τρόπο υποκαθιστά μέσα στη συνείδηση τους μια πραγματική δράση και έρχεται να υποκαταστήσει μια άλλη δράση. Μπαίνει πάρα πολύ το ότι δίνω κάποια χρήματα εκεί, έχω μια επαφή και καμιά φορά λειτουργεί ναι μεν θετικά στο ότι όντως υπάρχουν ανάγκες και είναι καλό αυτό που γίνεται, να βρίσκονται τρόποι να μαζευτούν χρήματα, γιατί δυστυχώς είναι απαραίτητα ακόμη σε πάρα πολλά πράγματα. Αλλά κρύβει και μια επικινδυνότητα στο πώς ο καθένας το αντιλαμβάνεται.

Σχόλιο 4:
Λοιπόν εγώ είμαι από την Υφανέτ, κάποιες σκόρπιες σκέψεις θα πω τώρα σχετικά με το θέμα σήμερα. Λέμε για δομές και για δομές κοινωνικής αναπαραγωγής. Η αλήθεια είναι ότι οι καταλήψεις σε ένα βαθμό, όπως τις γνωρίζουμε μέχρι τώρα, εξυπηρετούσαν πάντα ένα κομμάτι μιας κοινωνικής αναπαραγωγής για αυτούς που συμμετείχαν πιο στενά στο κίνημα, στο χώρο. Σε ένα βαθμό, δηλαδή ήταν χώροι που ικανοποιούσαν κάποιες ανάγκες κοινωνικοποίησης, πολιτικοποίησης, συνάντησης, συζήτησης, ζύμωσης. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο

άρχισαν τα τελευταία δέκα χρόνια –και από πιο παλιά υπήρχαν παραδείγματα, από όσο γνωρίζω τουλάχιστον όπως εγώ τα έχω ζήσει στη Θεσσαλονίκη– προσπάθειες να εμπλουτίζεται αυτό το κομμάτι των δομών με διαδικασίες καθημερινότητας, με το να ανοίγονται ζητήματα, κυρίως πάλι προς το εσωτερικό για το πώς ζούμε, για το πώς τρώμε, πώς στεγαζόμαστε. Από εκεί προκύψαν και πειραματισμοί σε στεγαστικά εγχειρήματα, με συντροφικές κουζίνες, με έναν άλλο τρόπο να διαχειριζόμαστε τον ελεύθερό μας χρόνο. Αυτό, τουλάχιστον για εμένα, όπως το βίωσα, έγινε και σε μια περίοδο που ως νέος είχα αρκετό ελεύθερο χρόνο ανάμεσα σε άλλους ανθρώπους, κυρίως της ηλικίας μου. Ουσιαστικά πέρα από το πολιτικό κομμάτι εγώ νιώθω και πιστεύω ότι είχαμε βρει ένα τρόπο να ζούμε, να μοιραζόμαστε και ταυτόχρονα να αμφισβητούμε αυτό που συνέβαινε γύρω μας.

Καλά είναι αυτά που γίνονται και μακάρι να συνεχίσουν να γίνονται και μέσα στις καταλήψεις και εκτός των καταλήψεων με άλλους τρόπους, αλλά κάπως τον τελευταίο καιρό έχουν αρχίσει να ανοίγουν, να μπαίνουν ζητήματα και πιο ευρύτερα, δηλαδή κάναμε μια συντροφική κουζίνα εδώ και πόσα χρόνια στην Υφανέτ, παλιότερα και στη Μαύρη Γάτα, και μιλούσαμε για έναν άλλο τρόπο να διαχειρίζεσαι την καθημερινότητά σου, να μοιράζεσαι την τροφή κ.λπ.. Βλέπουμε ότι πλέον υπάρχουν ζητήματα και ανάγκες που ξεπερνάν κατά πολύ τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου και κυρίως, τα τελευταία δυο χρόνια μπαίνουν και με ένα βίαιο τρόπο, π.χ. λόγω της ανεργίας, πολλοί είμαστε τελειόφοιτοι και δεν έχουμε στον ήλιο μοίρα, μπαίνουν ζητήματα για το πώς συλλογικά, είτε μέσα στις ήδη υπάρχουσες δομές είτε αλλιώς, θα καταφέρουμε να επιλύσουμε στοιχειώδη ζητήματα επιβίωσης. Αυτόν κάπως τον προβληματισμό έχει και αρκετός κόσμος στην Υφανέτ, αναζητώντας διεξόδους για το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι δομές που έχουμε σε μια κοινωνική προοπτική, και ως αντιθεσμίσεις και ως αντιπροτάσεις ή μέσα από διαδικασίες αγώνα που θα μπορούσαν να συσχετιστούν με αυτές τις δομές. Κάπως μας έχει περάσει η ιδέα ενός κοινωνικού εστιατορίου που να απευθύνεται και στον κόσμο που συμμετέχει στο κίνημα αλλά και ευρύτερα. Εντάξει, έχει πολλά ζητήματα αυτό το πράγμα, έχει πάρα πολύ ενδιαφέρον που ακούγονται, παρουσιάζονται άλλα εγχειρήματα κοντινά ή κάπως σχετικά με αντίστοιχες δομές. Εγώ θα επικεντρώσω και

στο Άνευ Αρχών που γνωρίζουμε καλύτερα στην πόλη μας. Ας πούμε εγώ θα έβλεπα τέτοιες δομές, οι οποίες θα ξεφύγουν από τα εσωτερικά του κινήματος, δηλαδή θα μπορέσουν να βάλουν ένα ζήτημα π.χ. στο πώς ως άνεργοι μπορούμε να οργανωθούμε σε μια γειτονιά και να φτιάξουμε, να δημιουργήσουμε συλλογικά τους όρους της δικής μας αναπαραγωγής, ταυτόχρονα φυσικά και μέσα από μια διαδικασία αγώνα που θα ανοίγει ζητήματα ευρύτερα. Αυτά κάπως τα γενικά.

Σχόλιο 5:
Λοιπόν, θα μιλήσω ως χρήστης των δύο συλλογικών κουζινών που υπάρχουν στο Αυτόνομο Στέκι, οπότε αυτά που θα πω θα αφορούν πιο πολύ στο πώς εγώ έχω αντιληφθεί αυτά τα εγχειρήματα μέσα από τη χρήση που τους κάνω και όχι πώς τα ίδια τα εγχειρήματα έχουν την εικόνα για τον εαυτό τους ή πώς τα ίδια τα εγχειρήματα ορίζουν το τι θέλουν να πουν. Δεν είναι εδώ πέρα οι συντρόφισσες και οι σύντροφοι που ασχολούνται με τα εγχειρήματα, οπότε θα πω δυο λόγια για το πώς εγώ τα έχω δει. Λοιπόν, το πιο παλιό εγχείρημα είναι η συλλογική κουζίνα της Τετάρτης η οποία είναι περίπου δυο χρόνια. Λειτουργεί με τη λογική της ελεύθερης συνεισφοράς, δηλαδή δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο αντίτιμο. Αυτή η συνεισφορά μπορεί να είναι σε εργασία, σε χρήμα ή προϊόντα. Υπάρχει μια σχετικά σταθερή ομάδα που μαγειρεύει κάθε Τετάρτη, η οποία όμως κάθε φορά πλαισιώνεται και από κόσμο ο οποίος δεν είναι σε αυτή τη σταθερή ομάδα ή έρχεται στο μαγείρεμα. Υπάρχουν γύρω στα τριάντα με σαράντα άτομα στην κουζίνα αυτή, οι πιο πολλοί έχουν μια σταθερή σχέση με την κουζίνα, δηλαδή είναι ένας κόσμος που έρχεται με μια σταθερότητα. Πέρα από τον κινηματικό κόσμο, υπάρχει ένας κόσμος που είναι στη γειτονιά, κυρίως είναι άνθρωποι που έρχονται και μαγειρεύουν και γουστάρουν το εγχείρημα, έχουν μια κάποια πολιτικοποίηση, όχι όμως αναγκαστικά τέτοια που να ταυτίζεται με το χώρο. Επίσης, είναι ορισμένοι άνθρωποι που έχουν κάποια προβλήματα επιβίωσης, που χρησιμοποιούν το χώρο, καθώς και κάποιοι εργαζόμενοι από έναν κοντινό εκδοτικό οίκο, τον Άγρα, με τον οποίο, από την απεργία που είχε γίνει παλιότερα, έχουμε συγκροτήσει πολύ καλές συντροφικές σχέσεις.

Κατά την άποψή μου, ένα από τα θετικά στην όλη ιστορία της κου-

ζίνας είναι ότι αυτή η σταθερότητα της σχέσης του κόσμου που τρώει δημιούργησε και μια σταθερότητα των σχέσεων μεταξύ τους, δηλαδή αυτός ο κόσμος που γνωρίστηκε στην κουζίνα δε γνωριζόταν πριν, δεν ήταν από τις ίδιες πολιτικές συλλογικότητες ή ομάδες, ή ας πούμε κάποιοι δεν είχαν σχέση με πολιτικές ομάδες, όμως μέσω της διαδικασίας αυτής άρχισε να γνωρίζεται, να κάθεται μαζί στο τραπέζι, να πίνει μετά μπύρες, να κουβεντιάζει διάφορα ζητήματα από τα κοινωνικά, τα προσωπικά, μέχρι τα πολιτικά και γενικά να δημιουργούνται σχέσεις που σπάνε τη λογική της απομόνωσης, της μοναξιάς κ.λπ. Παρ'όλα αυτά, η κουζίνα έχει κάνει κάποια πράγματα που για εμένα είναι πολύ σημαντικά, πολύ βασικά. ΄Εχει κάνει αρκετές αλληλέγγυες κουζίνες, όπου το περίσσευμα από το κουτί της ενίσχυσης, πέρα από τα έξοδα, πηγαίνει σε αλληλεγγύη σε διάφορα εγχειρήματα, είτε αυτά είναι πολιτικοί κρατούμενοι ή αγώνες μεταναστών, εργατικοί αγώνες κ.λπ.. ΄Ενα άλλο αρκετά σημαντικό ζήτημα που έχει θέσει είναι η λογική της απεργιακής κουζίνας. Επειδή συνήθως οι γενικές απεργίες πέφτουν Τετάρτες, υπάρχει το εξής σκεπτικό: όταν κάνουμε απεργία, δεν πάμε ούτε στη δουλειά, αλλά δεν πάμε ούτε στα μαγαζιά, απεργούμε από τη δουλειά, αλλά ταυτόχρονα δεν πάμε να καταναλώσουμε, και προφανώς κάνουμε αλληλεγγύη στον κλάδο του επισιτισμού, που στην Αθήνα υπάρχει και ένα δυνατό σωματείο βάσης σε σχέση με αυτό. Αυτή περίπου είναι η συλλογική κουζίνα της Τετάρτης, η οποία είναι και η πιο μακροχρόνια.

΄Ενα καινούργιο εγχείρημα που έχει ξεκινήσει εδώ και δυο μήνες περίπου είναι η Συλλογική Κουζίνα των Ανέργων, η οποία γίνεται κάθε Τρίτη, προς το βράδυ. ΄Εχει ξεκινήσει από κάποιους ανέργους, οι οποίοι προσπαθούν αυτή τη στιγμή να φτιάξουν ένα σωματείο βάσης ανέργων στην Αθήνα, αλλά χωρίς να έχει ταυτιστεί μαζί του, είναι ένα διαφορετικό εγχείρημα. Η λογική των συντρόφων που το ξεκίνησαν είχε να κάνει –πέρα από την κάλυψη της ανάγκης του φαγητού στους άνεργους που είναι αρκετά σημαντική– με μια λογική να σπάσει τη μοναξιά, τη μιζέρια, την απομόνωση που νιώθει, την εξατομίκευση που νιώθει ο άνεργος, να βρεθούν αυτοί οι άνθρωποι μαζί να κουβεντιάσουν γύρω από το ζήτημα της ανεργίας, να δουν πως μπορούν να οργανωθούν, να αντισταθούν και γενικά να αρχίσουν να γίνονται συλλογικό υποκείμενο. Ταυτόχρονα ένας άλλος στόχος των

συντρόφων και σε σχέση με το σωματείο αν προχωρήσει, αλλά και χωρίς το σωματείο, ήταν από το περίσσευμα του κουτιού να δημιουργηθεί ένα ταμείο αλληλεγγύης, ώστε όταν κάποιος άνεργος που συμμετέχει στη διαδικασία έχει κάποια πολύ σοβαρά και επείγοντα προβλήματα, π.χ. δεν μπορεί να πληρώσει το ενοίκιό του, δεν μπορεί να πληρώσει κάποιο λογαριασμό της Δ.Ε.Η., να βοηθιέται από αυτήν την κατάσταση. Αυτά, έτσι λίγο, για την περιγραφή αυτών των δυο δομών κοινωνικής αναπαραγωγής. Ένα κομμάτι του κόσμου είναι κοινό και στις δυο κουζίνες. Επίσης, υπάρχει μια σχέση έτσι με έναν κόσμο της γειτονιάς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχει αποκτήσει τα χαρακτηριστικά αυτού που θα λέγαμε μιας κοινωνικής κουζίνας, μιας κουζίνας που καλύπτει τις ανάγκες της γειτονιάς. Παρ' όλα αυτά, ήταν η κουζίνα ένας λόγος που κατέβηκε κόσμος τα σκαλιά του υπογείου του αυτόνομου στεκιού που αλλιώς δε θα τα κατέβαινε και αυτό ήταν σημαντικό για μας, για την κουζίνα, για το στέκι και γενικά για αυτό που λέμε κοινωνικοποίηση σε σχέση με τη γειτονιά, πώς σπας τις περιχαρακώσεις σου ως πολιτικός χώρος κ.λπ.

Ένα άλλο στοιχείο που θέλω να θίξω, είναι ότι τέτοια εγχειρήματα θα είναι μεγάλο λάθος να θεωρήσουμε ότι υπάρχει ένας μονάχα τρόπος να υπάρχουν, ότι υπάρχει μια συνταγή, πρέπει να τη βρούμε, να την ορίσουμε και να την ακολουθήσουμε. Νομίζω ότι τέτοια εγχειρήματα πρέπει τα ίδια να βρούνε τον τρόπο που θα λειτουργήσουν, αν θα είναι με αντίτιμο, αν θα είναι χωρίς αντίτιμο, αν θα πρέπει όλοι να περνάνε από όλους τους ρόλους, αν όσοι τρώνε πρέπει να μαγειρεύουν ή όχι, ή αν θα είναι αλληλέγγυο εμπόριο, αν θα είναι στη φάση της ανταλλαγής και όλα αυτά. Νομίζω σε αυτό το πράγμα δεν υπάρχει ένας δρόμος, κάθε συλλογικότητα και κάθε εγχείρημα πρέπει να ανακαλύψει και να βρει αυτό που του ταιριάζει. Σημασία έχει ένας γενικός προσανατολισμός προς μια λογική, πώς αποσπάμε κομμάτια της ζωής μας και της ανθρώπινης δραστηριότητας από αυτό που λέγεται εμπορευματική εκμετάλλευση, σχέσεις κεφαλαίου-εργασίας. Επίσης, κατά την άποψή μου είναι πολύ ενδιαφέρον σαν πείραμα ακόμα και παρ'όλο που φαίνεται στην αρχή να έχει μικρές δυνατότητες, αυτό που είπαν τα παιδιά από την Σκαραμαγκά προηγουμένως, το πώς δοκιμάζουμε να βρούμε μορφές που να στηρίζονται πιο πολύ στη λογική του μοιράσματος και της προσφοράς και

λιγότερο στη λογική της ανταλλαγής. Νομίζω ότι αυτό μπορεί να λειτουργήσει περισσότερο ταυτόχρονα, σπάει πιο πολύ τις σχέσεις και τις δομές που έχουμε γνωρίσει στον καπιταλισμό. Δεν είναι αναγκαστικά εύκολο και σαφώς δεν είναι και ο μοναδικός δρόμος. Θα πρέπει να πω ότι αυτό αφορά αυτά που ξεκινάν από εμάς και δεν εμπλέκονται με αυτό που θα λέγαμε εργατικές κολλεκτίβες. Εκεί πέρα είναι ένα άλλο μοντέλο, έχει άλλα χαρακτηριστικά, πολύ σημαντικά και πολύ θετικά κι αυτά, αλλά σε επίπεδο κοινωνικών πολιτικών χώρων τα μοντέλα που στηρίζονται πιο πολύ στο μοίρασμα και στην προσφορά, κατά την άποψή μου, έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

Σχόλιο 6:
Να πω κι εγώ μερικά λόγια σχετικά με το ερώτημα που τέθηκε νωρίτερα. Με ποιο τρόπο ή ποια κατεύθυνση θα μπορούσαμε να δούμε ώστε να απαντήσουμε πράγματα που αφορούν την προσωπική μας επιβίωση. Πάνω σε αυτό θα ήθελα να πω ότι κατ' εμέ ελάχιστο ενδιαφέρον έχει σε ένα πολιτικό καθαρά επίπεδο η δημιουργία κολλεκτίβων, είτε καφενείων, είτε μπαρ, εστιατορίων, οτιδήποτε άλλο που ναι μεν απαντάνε με πολύ ωραίο τρόπο στις ανάγκες για επιβίωση των ανθρώπων, δεν υπάρχουν αφεντικά, οτιδήποτε ενδιάμεσο, και μοιράζονται τα λεφτά επί ίσοις όροις, αλλά εντέλει αναπαράγουν την ίδια πελατειακή σχέση, τα ίδια προϊόντα, τα ίδια μοντέλα κατανάλωσης, διασκέδασης, όλα αυτά. Ότι έχει ένα περιορισμένο ενδιαφέρον και ουσιαστικά εξατομικευμένο κατά κάποιο τρόπο και ακόμα και στην πλήρη επιτυχία του, ακόμα και να φτιάξουμε μια πόλη γεμάτη κολλεκτίβες και αλληλέγγυα εμπόρια, ότι αυτό το πράγμα εντέλει δεν κάνει πιο φιλικό το περιβάλλον αυτής της πόλης. Δηλαδή είναι ελάχιστη παρηγοριά να ξέρω ότι το ουίσκι που θα πίνω στο εναλλακτικό μπαρ, ξέρω γω, τα λεφτά θα πηγαίνουν σε φίλους, ίσως να μην είναι καν παρηγοριά, να είναι ακόμα χειρότερα. Αναφέρομαι στον κίνδυνο, που είναι πάντα υπαρκτός σε τέτοια εγχειρήματα, να κεφαλαιοποιήσεις τις φιλικές, συντροφικές ή άλλες σχέσεις και να τις μετατρέψεις σε πελατειακές, υποσυνείδητα ή καμιά φορά συνειδητά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν έχει ενδιαφέρον σε ένα καθαρά επίπεδο μιας παρέας, να πούνε «παιδιά προκειμένου να δουλεύουμε στον καθένα να μας ρουφάει το αίμα θα κάνουμε κάτι μόνοι μας».

Για μένα έχει επίσης πάρα πολύ μεγάλο ενδιαφέρον το να κάνουμε μια κατάληψη και μέσα σε αυτή την κατάληψη να κοιτάξουμε να πραγματώσουμε αυτό το οποίο λέμε και ξαναλέμε στο κίνημα για χρόνια, ότι η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια καθιστά το χρήμα άχρηστο, όντως η ανταλλαγή υπηρεσιών, η αμοιβαιότητα και η αλληλοβοήθεια σε μια κολλεκτίβα, σε μια κατάληψη σε οτιδήποτε, να πληροί αυτή τη συνθήκη. Για μένα ένα διακύβευμα είναι πώς αυτό το πράγμα θα αφορά όλο και περισσότερο κόσμο και σε αυτό θα έβλεπα δίκτυα που εξαπλώνονται και προτάσσουν αυτήν την αμοιβαιότητα, όχι μόνο στο θέμα της τροφής που είπαμε νωρίτερα, αλλά και σε άλλα πεδία που ανοίγονται όλο και πιο επιτακτικά, π.χ. το ρεύμα, τις ομάδες αλληλοβοήθειας που λένε «κανείς δεν είναι μόνος του απέναντι στη Δ.Ε.Η». Καμία δε θα πάρει την ευθύνη ότι «εγώ επανασυνδέω το ρεύμα», αυτό θα το αναλάβει η γειτονιά. Ότι δηλαδή απαντάμε συλλογικά και δεν εμπλεκόμαστε άμεσα με εγχρήματες συναλλαγές ή αν το θέλουμε με καθαρά ανταλλακτικές. Ο καθένας προσφέρει ό,τι μπορεί και ξεκινάμε με το ότι οι άνθρωποι έχουνε περίσσευμα δημιουργικότητας, φαντασίας να προσφέρουν και όλο αυτό το πράγμα, όσο μοιράζεται σιγά-σιγά μπορεί να μη λύνει όλα τα προβλήματα επιβίωσης, αλλά σε μια ολοένα αυξανόμενη αγριότητα και βαρβαρότητα που ζούμε, αυτό αρχίζει και απαντάει πράγματα και θα έβλεπα τη διερεύνησή του σε ολοένα και περισσότερα πεδία. Δηλαδή, μετά το ρεύμα και την τροφή μπορούμε να πάμε σε πράγματα που αφορούν την ένδυση, τη στέγαση, την ανταλλαγή γενικώς, ομάδες που ασχολούνται με το θέμα της αυτομείωσης κι όλα αυτά.

Και μέσα σε όλα αυτά, καλό είναι να βοηθάμε και να στηρίζονται άνθρωποι που τρέχουν για αυτά τα πράγματα, αλλά καλό είναι κάθε φορά να αναρωτιόμαστε ότι σε μια βάση που θα κάναμε, σε ένα κόσμο που λέμε ότι θα θέλαμε να έχουμε, τέτοιου είδους καφενεία, τέτοιου είδους εσπρέσο, καφέ Ζαπατίστας συσκευασμένο να πουλιέται σε ένα μαγαζί, ακόμα και άμα ξέρω ότι τα λεφτά θα πάνε στους Ζαπατίστας, είναι αυτό ένα πράγμα που θα ήθελα να υπάρχει; Οπότε θα έβλεπα πιο πολύ να επικεντρωθούμε στη διερεύνηση πεδίων μη εγχρήματης απαραίτητα συναλλαγής.

Σχόλιο 7:
Να πω λίγο κάποια πράγματα για τις συντροφικές κουζίνες. Κάποιος κόσμος το είχαμε ξεκινήσει από το 1999 στη Μαύρη Γάτα. Αυτό ήταν μια ιδέα που είχε έρθει από ένα γερμανό σύντροφο, εμείς δεν το είχαμε ξανακούσει, που μάλλον στη Γερμανία ήταν παράδοση αυτό υποθέτω. Θα πω κάποια ζητήματα που προέκυψαν. Αυτό διήρκησε στην αρχική του φάση γύρω στα δύο με τρία χρόνια, οπού υπήρχε ομάδα συγκεκριμένη, η οποία μαγείρευε, η οποία ήταν κάπως όπως περιγράφηκε, εμπλουτιζόταν, αλλά υπήρχε ένας πυρήνας και στη συνέχεια αυτό σταμάτησε. Ο λόγος που σταμάτησε είναι το θέμα της συνέπειας και του χρόνου που απαιτείται για να στηρίξεις μια τέτοια υποδομή, ειδικά όταν δουλεύεις. Κόσμος δηλαδή που το στήριζε αυτό κάθε Σάββατο που γινόταν, αυτό σήμαινε ότι ουσιαστικά δούλευε μια επιπλέον μέρα για να το βγάζει όπως θεωρούσε, γιατί υπήρχε και μια λογική να βγαίνει κάτι συγκεκριμένο και ποιοτικό. Οπότε το θέμα του χρόνου και της συνέπειας οδήγησε στο να σταματήσει αυτή η προσπάθεια και στη συνέχεια ερχόμενοι και στην Υφανέτ εδώ πέρα και κάνοντας κάποιες συντροφικές κουζίνες, δεν ακολουθήθηκε ακριβώς αυτό το μοντέλο. Δηλαδή κόσμος έφερνε στις συντροφικές κουζίνες φαγητά ή μαγείρευε εδώ αλλά εκ περιτροπής ή πρωτοβουλιακά, χωρίς να υπάρχει μια συγκεκριμένη ευθύνη. Υπήρχε μια ομάδα κουζίνας, η οποία ήταν πολύ ρευστή να το πω έτσι. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα αυτό που έβγαινε, είναι προσωπικές απόψεις αυτές, να είναι ένα πράγμα, που, διατροφικά εννοώ, είχε πολλά ζητήματα -δηλαδή να τρώω πέντε διαφορετικά είδη ρυζιού ας πούμε.

Και για μένα μπαίνει αυτό το ζήτημα στον αντιπραγματισμό και σε δομές κοινωνικής αναπαραγωγής που προσδοκούν χωρίς να βγάζουν κάποιο κέρδος αυτοί που το κάνουν, να έχει τη μορφή εργασίας ουσιαστικά. Πώς μπορεί αυτό να διατηρηθεί με όρους συνέπειας και να προσφέρει κάτι σε αυτούς που έρχονται και το μοιράζονται όπως θέλουμε να το διατυπώσουμε τέλος πάντων, το οποίο να είναι «ανταγωνιστικό» με αυτό που συμβαίνει στο έξω, ας πούμε, που προσφέρει ο καπιταλισμός και οι καπιταλιστικές σχέσεις; Για εμένα αυτό το πράγμα έχει μια μορφή, ότι αυτό μπορεί να το κάνεις όσο δε δουλεύεις, όσο είσαι σε μια φάση αρκετού ελεύθερου χρόνου και νομίζω ότι έχει ένα πολύ σαφές όριο σε σχέση με αυτό.

Ένα δεύτερο ζήτημα είναι η γενίκευσή του. Δε μπορώ πραγματικά να φανταστώ εύκολα, πώς μπορεί η κοινωνία, οι ανάγκες μιας κοινωνίας σε σχέση με την τροφή, να απαντιούνται με έναν τόσο ρευστό και πρωτοβουλιακό τρόπο, χωρίς υποδομές για να μαγειρέψεις μαζικά, γιατί όλες οι υποδομές μας στις καταλήψεις δεν είναι υποδομές που μπορούν να παρέχουν σε αρκετό κόσμο τροφή, είναι πολύ περιορισμένες οι δυνατότητες και λόγω χρηματικών ζητημάτων, οπότε σε μια προβολή στο μέλλον ή στο άμεσο μέλλον δεν ξέρω πού... Το μοντέλο αυτό γενικά με προβληματίζει, δε λέω ότι το αμφισβητώ συνολικά αλλά με έχει βάλει σε μεγάλο προβληματισμό όσον αφορά την τροφή. Υπάρχουν και άλλα πράγματα, άντε η τροφή μπορεί να στεγαστεί σε μια κατάληψη, άλλα ζητήματα αναγκών που είναι απαραίτητες για μας πώς μπορούν να στεγαστούν;

Οπότε το συμπέρασμά μου είναι ότι έχουν προβλήματα αυτές οι δομές όσο δε μπορούν να συνδεθούν με το ζήτημα της εργασίας και δε μπορούν με κάποιο τρόπο να το διαπραγματευτούν αυτό το ζήτημα και γίνονται σε μια καλοπροαίρετη, θυσιαστική για μένα, με την καλή έννοια, λογική των ανθρώπων που συμμετέχουν.

Σχόλιο 8:

Επιπρόσθετα πάνω σε αυτό που είπαν τα παιδιά από το Cafe la Rage θέλω να πω ότι συμφωνώ με τη διαφωνία πάνω στις νησίδες ελευθερίας και, μιλώντας ως μέλος της Ε.Σ.Ε. Θεσσαλονίκης, θέλω να πω ότι εμείς προάγουμε την αυτοοργάνωση στους χώρους της δουλειάς και με σκοπό την κολλεκτιβοποίησή τους αργότερα. Το θέμα είναι οι άνθρωποι που υπάρχουν ήδη μέσα στο εγχείρημα –και θέλω να το πω κι εγώ πάλι προβοκατόρικα όπως ειπώθηκε και πριν– ότι η λύση της συλλογικής κουζίνας για παράδειγμα μέσα σε ένα urban πλαίσιο, είτε είναι Αθήνα είτε είναι Θεσσαλονίκη ή είναι Γιάννενα, αλλά είναι urban το πλαίσιο, είναι εύκολο γιατί υπάρχουν υποδομές. Όσον αφορά άλλα επαγγέλματα, προκειμένου να βάλουμε κι εμείς κάποιους στόχους και κάποια πράγματα τα οποία μπορούν να ευοδώσουν με κείμενα σε χώρους εργασίας, τι έχουν να προτείνουν τα ήδη υπάρχοντα εγχειρήματα, τα οποία ναι, είναι συλλογικές κουζίνες, ναι μέσα σε urban πλαίσια, αλλά δίνουν κάποιες απαντήσεις και κάποιους δρόμους;

Σχόλιο 9:

Λοιπόν, εγώ ήθελα να βάλω κάποιους προβληματισμούς, και με βάση την παρουσίαση εδώ και γενικότερα με πράγματα που γίνονται σε αυτή τη συγκυρία. Καταρχάς, γενικότερα την ορολογία «εθελοντισμός» και «εθελοντική εργασία», εγώ τη βρίσκω προβληματική το να μπαίνει για μια τέτοια φάση. Καταλαβαίνω ότι είναι κάτι που προσπαθεί να περιγράψει, απλά εγώ θεωρώ ότι πίσω από αυτό υπάρχει και κάτι άλλο και τι εννοώ: για μένα όλες οι δομές και όλα τα πράγματα που κάνουμε, πέρα από ένα κομμάτι της αναπαραγωγής και μια ανάγκη που καλύπτεται, έχουν νόημα στο βαθμό που δημιουργούν αντιπαραθέσεις και αυτό νομίζω δεν είναι μια ηθική κριτική, δηλαδή το κατά πόσο είναι χρήμα, το αντιεμπορευματικό δεν ξέρω εγώ τι, αλλά νομίζω ότι μπαίνει με πολύ υλικούς όρους. Ας πούμε χθες, που είχε και την κουβέντα για τα κοινά, ακούστηκε αυτό για τα αλλοιωμένα κοινά όταν μιλούσε ο De Angelis που έλεγε ότι θα μπορούσε να είναι μια πιθανή απάντηση από την πλευρά του καπιταλισμού. Εννοώ, δηλαδή, ότι πρέπει να βλέπουμε μέσα από τα πράγματα που κάνουμε, μπορεί να μην παράγουν υπεραξία, αλλά από την άλλη συνεισφέρουν στην κυκλοφορία της αξίας, συνεισφέρουν στην κυκλοφορία του χρήματος και είναι επικίνδυνο γιατί παίρνουν σχέσεις ή κοινότητες για την ώρα πολιτικές, θα το έλεγα εγώ, που προϋπάρχουν σχετικά έξω από την καπιταλιστική αξιοποίηση και τις βάζουν μέσα σε αυτήν. Γι' αυτό, νομίζω, δηλαδή, ότι δεν είναι ιδεολογικό το θέμα, ότι είναι υλικό και γι' αυτό νομίζω ότι πρέπει να διασφαλίζεται ας πούμε πέρα από την ανάγκη που προκύπτει. Και δεν εξετάζω τις προθέσεις, μπορεί να είναι οι καλύτερες, αλλά το πώς συμβαίνει αυτό στην πράξη.

Σχόλιο 10:

Ναι, ούτε εγώ εννοώ ότι πρέπει να φτιάξεις νησίδες, ακριβώς το αντίθετο, εννοώ ότι αυτό χτυπιέται μέσα από τη σχέση και αυτό σημαίνει, ότι και η δομή που πρέπει να κάνεις θα πρέπει να είναι, αν μιλάμε με όρους δομών, δομή αγώνα, δηλαδή να αντιπαρατίθεται μέσα στη σχέση.

Σχόλιο 9 (συνέχεια):

Να πω κάτι τελευταίο, με βάση τα τελευταία. Δεν εγείρω τώρα ακρι-

βώς ένα ζήτημα αντιεμπορευματικού, ούτε είπα ότι ο μόνος αγώνας είναι ο εργατικός αγώνας με τη στενή έννοια. Είπα μόνο ότι κάποιες δομές αναπαραγωγής πρέπει να τις βλέπουμε διττά και αυτό πιο προσεκτικά, δηλαδή μια τέτοια δομή μπορεί από τη μια όντως να δρα υποστηρικτικά, να βοηθά στην αναπαραγωγή του κόσμου που μπορεί έτσι ποιο εύκολα να εμπλακεί σε αγώνες και να τους συνεχίσει, από την άλλη μπορεί ακριβώς επειδή καλύπτει ένα κομμάτι της αναπαραγωγής του, να τον κάνει, όχι να επαναπαυτεί, αλλά τέλος πάντων λιγότερο διεκδικητικό. Γι' αυτό νομίζω ότι το πρόσημο πρέπει να μπαίνει και ότι αυτό το πρόσημο είναι της αντιπαράθεσης με τη σχέση, μέσα στη σχέση, πέρα από τη δομή που φτιάχνεις εσύ. Και γενικότερα νομίζω ότι η κουβέντα –έτσι σαν διαπίστωση– είναι λίγο συγκεχυμένη, δηλαδή μιλάμε για αυτοαξιοποίηση, μιλάμε για κολλεκτίβες, μιλάμε για συνεργατικές, λίγο μπαίνουν όλα μαζί και γι' αυτό νομίζω ότι υπάρχει αυτό το ζήτημα.

Συντονιστής:
Άμα θέλει να πει κάποιος άλλος κάτι, αλλιώς να το τερματίσουμε εδώ γιατί έχει τραβήξει αργά και κάποιοι σύντροφοι θα χρειαστεί να αποχωρήσουν. Ευχαριστούμε που ήρθατε.

Ξεκινάμε από όλες αυτές τις κινήσεις, μικρότερες ή μεγαλύτερες, κάποιες πιο εμφανείς και άλλες πιο αθόρυβες, αποδεχόμενες πως δεν ανατρέπουν την καπιταλιστική ολότητα. Θέλουμε ωστόσο να αναζητήσουμε τις κοινές τους συνδέσεις και τις γραμμές συνέχειας ανάμεσά τους, να ανιχνεύσουμε τα χαρακτηριστικά τους εκείνα που δείχνουν προς την καταστροφή της ολότητας. Οι κοινότητες αγώνα που δημιουργούμε, οι κομμουνιστικές χειρονομίες, η επίθεση στη λογική του κεφαλαίου είναι πολύτιμα. Είναι τα σπαράγματα αυτού που είναι όχι-ακόμη. Της συνολικής άρνησης αυτού που μας αρνείται τη ζωή, της κατάργησης του κόσμου που τώρα κρίνεται. Αυτό κάποιοι το έχουν ονομάσει κομμουνισμό. Είναι για μας σημαντικό να αρχίσουμε να το αρθρώνουμε.